Janji Beluke

Janji Beluke

Jakarta 2012

Janji Beluke

© 2012 Sinode Gereja Protestan Maluku
dan
© 2012 Wycliffe, Inc

ISBN 978-602-19540-3-4

Perjanjian Baru dalam bahasa Alune
di Maluku, Indonesia
The New Testament in the Alune language
of Maluku, Indonesia

Ilustrasi-ilustrasi pada halaman 235, dan 816
oleh Horace Knowles yang direvisi oleh Louise Bass
© The British & Foreign Bible Society, 1994.

Ilustrasi-ilustrasi pada halaman 140, 170, 203, 278, 422, 553, 700,
733, dan 773 oleh Horace Knowles
© The British & Foreign Bible Society, 1954, 1967, 1972, 1995.

Ilustrasi-ilustrasi pada halaman 73, 164, 209, 266, 295,
dan 405 oleh Louise Bass
© The British & Foreign Bible Society, 1994.

Ilustrasi-ilustrasi yang lain dimuat atas izin
© 1978 David C. Cook Publishing Co.

Cetakan Pertama
5,300 eksemplar
2012

Daptare Isi

Prakata v
Lepate Menai Kena Terjamahane..... vii
Matiuse 1
Markuse 115
Lukase..... 181
Yohanese..... 301
Maka Ulakaru..... 380
Roma 483
1 Korintuse 531
2 Korintuse 578
Galatia 609
Epsuse..... 625
Pilipi 640
Kolose 652
1 Tesalonika..... 663
2 Tesalonika..... 673
1 Timotiuse..... 679
2 Timotiuse..... 692
Tituse..... 702
Pilemone..... 709
Ibrani..... 713
Yakobuse..... 749
1 Petruse..... 761
2 Petruse..... 775
1 Yohanese..... 783
2 Yohanese..... 795
3 Yohanese..... 797
Yudase 800
Tatike pine Uonore..... 805
Kamuse 855

Bukuaru esi singkatane

Janji Takwaline

Atn	Alla Itolae nusa	Ma	Maka hnau
Sir	Siri bei Mesire	Lag	Lagu miseta
Im	Imama	Yes	Yesaya
Ntu	Ntuana Menaru	Yer	Yeremia
Huk	Hukumaru nete suikele	Lam	Lagu malerena
Yos	Yosua	Yeh	Yeheskiele
Mak	Maka Pletae	Dan	Daniele
Rut	Ruta	Hos	Hosea
1Sam	1 Samuele	Yl	Yoele
2Sam	2 Samuele	Am	Amose
1Kam	1 Kamala	Ob	Obaja
2Kam	2 Kamala	Yun	Yunuse
1Yi	1 Yehuda kai Israele	Mi	Mika
2Yi	2 Yehuda kai Israele	Nah	Nahume
Esr	Esra	Hab	Habakuke
Neh	Nehemia	Sep	Sepanya
Est	Estere	Hag	Hagai
Ayb	Ayube	Sa	Sakaria
Isi	Isike Tuhane	Mal	Maleaki
Hna	Hnauna		

Janji Beluke

Mat	Matiuse	1Tim	1 Timotiuse
Mrk	Markuse	2Tim	2 Timotiuse
Luk	Lukase	Tit	Tituse
Yoh	Yohanese	Pil	Pilemone
Ula	Maka Ulakaru	Ibr	Ibrani
Rm	Roma	Yak	Yakobuse
1 Kor	1 Korintuse	1Ptr	1 Petruse
2 Kor	2 Korintuse	2Ptr	2 Petruse
Gal	Galatia	1Yoh	1 Yohanese
Ep	Epsuse	2Yoh	2 Yohanese
Plp	Pilipi	3Yoh	3 Yonaese
Kol	Kolose	Yud	Yudase
1Tes	1 Tesalonika	Unr	Tatike Pine Uonore
2Tes	2 Tesalonika		

Prakata

Isi buku ini, Perjanjian Baru yang diterjemahkan dalam bahasa Alune. Sebagian besar penutur bahasa Alune tinggal di tiga (3) kecamatan di pulau Seram, yaitu kecamatan Seram Barat, Kairatu dan Taniwel, Kabupaten Seram Bagian Barat, Propinsi Maluku. Bahasa Alune yang dipakai dalam terjemahan ini adalah dialek Barat Tengah yang dapat dimengerti oleh semua penutur bahasa Alune.

Terjemahan ini tidak diterjemahkan secara harafiah atau kata demi kata, melainkan secara dinamis, yaitu artinya diungkapkan dalam bahasa sehari-hari.

Buku meije Janji Beluke rebe terjemahane kena sou Alune. Tamata rebe esi lepae sou Alune meije esi rue kena kecamatana telu me nusa (inai) Seram. Kecamatane Serame Barate, Kalatu kai Tanikwe, Kabupatene Serame Bagiane Barate, Propinsi Maluku. Sou Alune rebe pakele kena terjemahkane meije bahasa Alune esi dialeke Barate Tlale rebe pususe tamata rebe esi lepae sou Alune esi natie.

Terjemahane meije terjemahane bei lepate matai kena lepate matai mo po terjemane lulu esi natire rebe betekele kena lepate rebe piasare lepaele pela peture.

Lepate Menai Kena Terjamahane

Janji Beluke meije bagiane bei pusue Alkitape. Bagiane menaije Janji Takwaline eku terjemahane menaije resa. Janji Beluke meije bukua butu lua lesini itu (27), esi isire bukua ata Sou Misete bei Alla kena Yesuse, Maka ulakaru esi makerike, Maka ulakaru esi sulataru kai Yelu rebe tatike pine uonore. Pusue bukua meije esi akue be mere Tuhane Eni lepate hoko pusue esi lepate eriluke misete ete tamata rebe esi lene kai baisele.

Janji Beluke ebeteke Hlamate rebe Yesuse Ionoe ete tamatare. Yesuse Kuru kai Ile Nabi rebe Eni kbasa ela titinai, rueleI me tape Palestina kena abate menaije. Iono Maka Hlamate ete pusue tamata mei nusa meije. Kena Yesuse Imata kai Ikwana suike kena musune butu telure, Eni maka luluaru esi leki bukua Sou Misete bei Alla kena Yesuse kai sulata ete jemata toini eleki lupukelu kena buku Janji Beluke. Meije natire be buku asli Janji Beluke lekie memenaije kasuke musuna usata lua mei pene. Leki Janji Beluke memenaije kena sou Yunani (piasare esi beteke Yunani Koine). Masike lekie kena sou Yunani po ete pusue tamata mei nusa meije. Hoko bei akmena sa tamata esi atula kena terjemahane kena sou makete mei nusa meije. Roma meije Alkitape terjemahane kena soua usata lua lesi peneka.Soua leine pususe Alkitape peneka, leini batuke Janji Beluke kai leini lekwe batuke bagiane buku neka. Bei soua meru sou Alune lekwe.

Lepate Menai kena papela buku

Papela bukure tolae lepate menai leke maka baise esi rekwa be buku mere sire ilekie kai esi isire saisa.

Pasale kai ayate

Kena buku meije tolae pasale kai ayate lulu pasala kai ayata bei Alkitape rebe esi teue kena musuna utuna ata akmena sare. Po rebai sesi ami lupukele leke lulu sou Alune esi piasare. Lupe Markuse 14:1-12.

Isi

Papela bukure tolae daptare isi leke maka baise esi rekwa be pasale ande roma ande pise ayate ande roma ande esi isire saisa. Kai leke etapa kena esi nikwa pasale kai ayate lulu esi isire.

Judule tone

Papela bagiane tolae judule tone leke maka baise esi rekwa be saisa rebe betekele kena bagiane mere.

Kamuse

Kena buku meije tolae kamuse lekwe leke etapa tamata maka baise kena esi nati mise kena lepate matai rebe rekwae mise more, molupe tamata suka rekwa 'Tuhane Eni Luma' mere saisa bisa esi nikwa esi natire me kamuse.

Catatane kaki

Catatane kakire kena nati lepate pise saisa rebe kena bukure, kai ayata rebe kutipe bei Janji Takwaline. Kai tolae kena buku tetuije esi nurui mpe lebure. Tanda catatane kakire tolae pamuli bei lepate matai pise saisa rebe suke beteke esi natire kai ayata rebe kutipe bei Janji Takwaline. Tanda mere hurupe tone endete baba toto bei otoi rebe ono catatane kaki kenare eleki hurupe mere selue me buku tetuije esi nurui mpe lebure.

Tanda kurune

Kena otoi sesi kena buku meije bagiane me kurune lutikele [ ] meije esi natire be bagiane mere kena Alkitape sou Yunani akmena lakwai esare sae mo.

Sou Misete kena Yesuse rebe Matiuse Ilekiule

Lepate Menai

Meije buku Sou Misete bei Alla kena Yesuse rebe Matiuse ilekiule.

Matiuse eni buku meije ebeteke Sou Misete kena Yesuse be Yesuse mere Maka Hlamate rebe akmena Alla ItalukeIne. Kena Alla Eni lepata rebe nabiaru esi lekire, ebeteke saisa rebe Alla Italuke ete Eni tamataru, Ionoe baue Yesuse mere peneka. Masike Yesuse, rueleI bei tamata Yahudi kai Irue mei nusare saka tamata Yahudi, po Sou Misete mere batuke ete tamata Yahudi mo po ete pusue tamata mei nusa meije.

Matiuse eni buku meije lekie atutu mimise; menai bei ruele Yesuse, eleki baptiseNi kai Isupu teheke bei ro tiaru esi elake, eleki Eni makerike me Galileare. Ete mere Ihotba, Iatetuke kai Iono tamata makerakaru esi mise. Meru pela, eleki buku meije ealenake Yesuse Eni lalane bei ndi Galilea lopai Yerusaleme, kai saisa rebe eono kenaI kena miku ului rebe Imata nere, eti Imata kai Ikwana suike.

Kena buku meije Matiuse ileki be, Yesuse mere Kuru elake, rebe Iatetuke be Alla Ipletae tamata. Yesuse lekwe Eni kbasa kena Ibeteke Alla Eni hukume esi natire. Yesuse Iatetuke, leki lulupukelu lulu saisa rebe Iatetukele.

Isi

1. Ruele Yesuse kai Ikerike memenaije (pasale 1-4)
2. Yesuse Iatetuke tamata bokala ndete ulate (pasale 5-7)
3. Tanda herana rebe Yesuse Ionolu leke aseluke Eni kbasare (8:1-9:34)
4. Yesuse Iatetuke Eni maka luluaru kena Iulakesi keu lepae Sou Misete mosare (9:35-11:1)

5. Yelu rebe eono me otoi Galileare rebe etiluke be Yesuse mere Ile Rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamatare (11:2-12:50)
6. Perumpamana rebe ubeteke Alla Ipletae tamatare (13:1-52)
7. Yesuse Eni makerike me kota rebe tehaike kai me otoi Galileare kai Eni makerike pamulire (13:53-17:27)
8. Yesuse Iahnau Eni maka luluaru loko tamata rebe esi luluIje esi atataru (pasale 18)
9. Yesuse Ikeu lolete Yerusaleme kai Irare kai tamata Yahudiaru esi elakaru (pasale 19-23)
10. Yesuse Ilepa loko yelu rebe tatike pine uonore (pasale 24-25)
11. Tamata esi bunu Yesuse kai Ikwana suike (pasale 26-28)

Daptare kena Yesuse, Maka Hlamate Irulu bei ntuana menaru

1:1-17

(Luk. 3:23-38)

1 Yesuse, Maka Hlamate Irulu bei kamale Dauta kai Irulu bei Abrahame le,
[2] Abrahame eni nanae kena Isake,
Isake eni nanae kena Yakupe,
Yakupe eni nanae kena Yehuda kai kwalinisi,
[3] Yehuda eni nanae kena Perese kai Sera, bei eni bina Tamare.
Eleki Perese eni nanae kena Hesrone,
Hesrone eni nanae kena Rame,
[4] Rame eni nanae kena Aminadape,
Aminadape eni nanae kena Nahasone,
Nahasone eni nanae kena Salmone,
[5] Salmone eni nanae kena Boase bei eni bina Rahape,
Boase eni nanae kena Obeta bei eni bina Ruta,
Obeta eni nanae kena Isai,
[6] eleki Isai eni nanae kena kamale Dauta.
Kamale Dauta eni nanae kena Salomo bei Uria matale eni bina,

7 Salomo eni nanae kena Rehabeame,
Rehabeame eni nanae kena Abia,
Abia eni nanae kena Asa,
8 Asa eni nanae kena Yosapate,
Yosapate eni nanae kena Yorame,
Yorame eni nanae kena Usia,
9 Usia eni nanae kena Yotame,
Yotame eni nanae kena Ahase,
Ahase eni nanae kena Hiskia,
10 Hiskia eni nanae kena Manase,
Manase eni nanae kena Amone,
Amone eni nanae kena Yosia,
11 Yosia eni nanae kena Yekonia kai kwalinisi, kena mere
tamata Babelaru esi kerike mahake pusue tamata
Yahudiaru, eleki esi kerisi me kota Babele.
12 Kena esi supu keri me kota Babele pela,
eleki Yekonia eni nanae kena Sealtiele,
Sealtiele eni nanae kena Serubabele,
13 Serubabele eni nanae kena Abihute,
Abihute eni nanae kena Elyakime,
Elyakime eni nanae kena Asore,
14 Asore eni nanae kena Sadoke,
Sadoke eni nanae kena Akime,
Akime eni nanae kena Eliute,
15 Eliute eni nanae kena Eleasare,
Eleasare eni nanae kena Matane,
Matane eni nanae kena Yakupe,
16 Yakupe eni nanae kena Yusupe, Maria eni mokwai,
rebe eni nanae kena Yesuse rebe kotiNe Maka Hlamate.
17 Hoko bei Abrahame eti roma kamale Dautare rulu rebai
butu esa lesini ata, kai bei kamale Dauta eti roma tamata
Yahudiaru esi supu keri me kota Babele rulu rebai butu esa
lesini ata lekwe, kai bei esi supu keri me kota Babele eti
roma Kamale Hlamate, rulu rebai butu esa lesini atare neka.

Ruele Yesuse Kristuse
1:18-25
(Luk. 2:1-7)

18 Ruele Yesuse, Maka Hlamate elere: Kena inaI Maria kai
Yusupe luasi lalesi esa kena kai lomai, kena luasi rue kai
lomai lupe bina mokwai mosa, Maria ikeu blublulu peneka
bei Ro Misete Eni kbasare. 19 Hoko Yusupe, lalei kena ihleke
Maria ndendene le Yusupe iono lulu tamata Yahudiaru
esi atataru titinai kai isuka kena iono asomie eni bina ete
tamata bokala mo. 20 Po kena inoake mere, ikmani kena
Tuhane Eni malekate ibeteke lokoi be, "Yusupe, kamale
Dauta eni anubu, rilamu kena rana Maria kena amu bina
yake, le kwetele rebe ikeu blublulu leI mere bei Ro Misete
Eni kbasa. 21 Namake pine iruele kwete mokwai, hoko aono
Eni nane Yesuse, le Ile mere pine Iono hlamate Eni tamata
Yahudiaru bei esi dosaru." 22 Ele mere leke sakesa kai lepata
bei Alla rebe akmena nabi Yesaya ibetekele be, 23 "Bina
sae rebe intulu kai mokwai mosa, namake ikeu blublulu
kai iruele kwete mokwai, kai esi ono Eni nane Imanuele."
Imanuele esi natire Alla Imei kai ite. 24 Eleki kena Yusupe
ibeture, saisa rebe Tuhane Eni malekate ibeteke eteije iono
lulue. Eleki ikai kai Maria ne, 25 po intulu kaini mo eti iruele
Kwete mokwai mere. Kai kena ruele Kwetele mere, Yusupe
iono Eni nane Yesuse.

Tamata majusaru[a] esi tatu loko Yesuse
2:1-12

2 Ruele Yesuse me kota Betleheme, otoi Yudea kena
kamale Herodese ipletare. Kena mere tamata majusaru
esi luake me Yerusaleme bei otoi sapleuke lemataije sa 2 kai
esi tneu susuike be, "Kamale Yahudi rebe eku rueleIje Ietia?
Ami selu Eni kmalere bei otoi sapleuke lematai sare hoko
ami lomei kena tatu lokoI."

---

[a] **2:1** Tamata majusa meru tamata maka rekwa bei kmale ndete lanite.

Yusupe ikmani kena Alla Eni malekate ilepa lokoi

3 Kena Herodese ilene mere hkutukeni. Kai tamata bokala
me kota Yerusaleme lekwe hkutukesi lekwe. 4 Eleki ilupuke
pusue imama elakaru kai Yahudiaru esi kuru Torataru, leke
itneusi be ruele Maka Hlamate eteria. 5 Eleki esi beteke lokoi
be, “Ndi kota Betleheme, mei tape Yudea. Le lulu nabi sae
ileki be:

6 Kai ale Betleheme, me tape Yehuda,
ale mere kota pentine sae bei kota rebe upentine me
tape Yehudare.
Le namake pine tamata sae bei amu tamataru iono
elake
kena Ipletae pusue Auku tamata Israelaru.”[b]

---

[b] **2:6** Mi. 5:1

7 Eleki kena Herodese ilene lepate mere, ikoti akbunike
tamata majusa meru eleki itneusi be esi selu kmale mere
petuma ila. 8 Eleki iulake esi keu me kota Betleheme kai
ibeteke lokosi be, “Imi keu nikwa loko Kwetele mere mimise.
Kai kena imi tetueNi peneka, imi lomei beteke eteku be
rueleI etia leke au keu tatu lokoI lekwe.”
9-10 Esi lene lepata meru pela eleki esi keu. Kena esi selu
suike kmale rebe esi selue me sapleuke lemataije sare,
hoko lalesi ndina titinai. Esi keu lulu kmale mere eti erue
panuhuke luma rebe Kwetele mere Ime kenare. 11 Eleki esi

Tamata Majusaru esi keu lulu kmale

kusu lopai luma mere, esi selu Kwetele mere kai inaI Maria,
hoko esi nobo lope kai esi tatu lokoI. Eleki esi rana mase,
leite kemenyane rebe esi boini ntelete kai leite mure kena
ono tanei pulue more eleki esi rilukele ete Yesuse. 12 Eleki
esi kmani kena Alla Ibeteke lokosi be esi leu suike loko
Herodese yanoma. Hoko esi leue lalane makete.

Yusupe kai Maria esi naya le Yesuse lopai nusa Mesire 2:13-15

13 Kena tamata majusa meru esi leu peneka, Yusupe
ikmani kena Tuhane Eni malekate beteke lokoi be,
"Herodese inikwa Kwetele mere kena bunuI. Hoko betu,
naya le Kwetele mere kai inaI lopai nusa Mesire. Imi rue ete
mpaije eti Au beteke etemu suike."
14 Eleki Yusupe ibetu, kai kena kpetu mere neka, inaya
le Kwetele mere kai inaI lopai nusa Mesire. 15 Eleki esi rue
mpai Mesire eti Herodese imata.
Ele mere hoko Tuhane Eni lepate rebe akmena nabi Hosea
ilekire be: "Au koti Auku Anare Ileu bei me nusa Mesire,"[c]
eonore mere peneka.

Herodese iulake bunu kwete tona me kota Betleheme 2:16-18

16 Eleki kena Herodese irekwa be tamata majusa meru
esi lemakeni, hoko inasu titinai. Eleki iulake bunu kwete
mokwai me kota Betleheme kai hena me keholire rebe esi
musuna lua lopere. Le lulu tamata majusaru esi beteke be
esi selu kmalere rame musuna lua peneka. 17 Ele mere hoko
sakesa kai Tuhane eni lepate rebe akmena nabi Yeremia
ibetekele be:

18 "Lene tanite ndi kota Rama malere kuate.
Rahela iranie eni nanaru
kai isuka sae iumaukeni mo
le eni nanaru esi mata peneka."[d]

---

[c] **2:15** Hos. 11:1 [d] **2:18** Yer. 31:15

Yusupe ikeri Maria kai Yesuse esi leu bei mpai nusa Mesire
2:19-23

[19]Eleki kena Herodese imata peneka, Yusupe ikmani kena
Tuhane Eni malekate iaselukeni lokoi mpe Mesire. [20]Kai
ibeteke be, “Betu rana Kwetele mere kai inaI, imi leu lori

Yusupe, Maria kai Yesuse telusi naya lope Mesire

Israele le sie rebe esi nikwa kena bunu Kwetele mere esi
mata peneka." [21] Eleki Yusupe ibetu, irana Kwetele mere kai
inaI eleki ileu lesi lori tape Israele.
[22] Po kena ilene be Arkelause iono kamale me otoi Yudea
seli amai Herodese, hoko rilai kena lori otoi Yudea. Eleki
ikmani kena hnaune bei Tuhane hoko esi keu lori otoi
Galilea. [23] Kena esi luake ndete otoi Galilea, esi rue kena
hena sae me esi nane Nasarete. Ele mere hoko Tuhane Eni
lepate rebe akmena nabiaru esi lekire be, "Esi kotie Kwetele
mere: Tamata Nasarete," eonore mere peneka.

Yohanese ibaptise tamata bokala leke
esi supu tanda hleke bei ono dosa
3:1-12
(Mrk. 1:1-8, Luk. 3:1-18; Yoh. 1:19-28)

3 [1-3] Kena akmenare nabi Yesaya ileki me eni bukure elere:
Tamata sae me ibeteke loko tamata bokala ndete otoi
nsekile be,
"Imi aknekae lalemi ete Alla,
imi aknekae lalemi leke hlaleke loko Alla."[e]
Eleki takwali lakwai esa ile sae eni nane Yohanese maka
baptise ime peneka. Ile mere pine nabi Yesaya ilekire. Hoko
ikeu lolete otoi nsekile ndete Yudea kai ibeteke be,
"Imi aknekae lalemi ete Alla,
imi aknekae lalemi leke hlaleke loko Alla.
Hoko imi naku kai hleke bei ono dosa noma
le takwali mo Alla Ipletae ite tamatare reneka!"
[4] Eni lapune bitaele bei unta bului, eni maka bali akware
bei binatane usai kai eni manane kwaue kai maka kinu tuae
kwelini. [5] Eleki tamata bokala bei kota Yerusaleme kai bei
pusue hehena me otoi Yudea kai bei otoi me kwele Yordane
keholi esi luake loko Yohanese. [6] Eleki esi naku esi neunaru
ete Yohanese leke Alla Ilenelu eleki Yohanese ibaptisesi me
kwele Yordane kena tanda esi hleke bei ono dosa.

---

[e] **3.1-3** Yes. 40:3

[7]Tamata Parisi kai Sadukia bokala esi luake loko Yohanese
leke ibaptisesi. Po kena iselu esi luake, ibeteke lokosi be,
"Imire tamata nloena lupe nanate! Imi noake be imi supu
hlamate bei hukumane rebe namake pine Alla Ionore yake!
[8]Aseluke kena imi atate pela petu be imi naku kai hleke bei
ono dosa peneka. [9]Imi noake be imi supu hukumane moneka
le imi rulu bei Abrahame o? Mo. Lene! Au beteke ete imi be
Alla Iono anubua ete Abrahame bei batua meiju yele. [10]Hoko
takwali mo Alla Ihukume imi rebe naku kai hleke bei ono
dosa more kai rebe ono misete more saka tamata ibitike soa
kena lasa ai rebe ebua more. [11]Tatike pine ile sae me Ibusa
hoko Eni kbasare lesi beiku. Au baptise imi kena kwele kena
tanda imi hleke bei ono dosa, po Ile mere Eni kbasare ela
lesi beiku hoko au supu rue sakesa kaiNi mo. Iono Ro Misete
Ikbasae imi kena tanda hleke bei ono dosa kai imi rebe hleke
bei ono dosa more ihukume imi kena auwe. Eni kbasare lesi
bei au hoko au rue sakesa kaiNi mo. [12]Eleki namake pine Iteu
pakala ete tamata, hoko Itebi tamata misetaru bei neunaru,
molupe maka andinure ipake maksirue kena itebi gandume
bei esi kwesaije. Tamata misetaru Iranasi leke rue kaiNi yo
neunaru ipoiesi kena auwe klitini rebe emata monde."

Yohanese Ibaptise Yesuse, Alla Eni Nanare
3:13-17

(Mrk. 1:9-11; Luk. 3:21-22; Yoh. 1:32-34)

[13]Takwali mo eleki Yesuse Iluake bei me otoi Galilea lope
kwele Yordane loko Yohanese leke Yohanese ibaptiseNi. [14]Po
Yohanese ilakeNi be, "Suke Abaptise au, yo mo meije Aluake
lokoku kena au baptiseMu."
[15]Eleki Yesuse Iombe, "Sebeie abaptise Au kena meije leke
ite ono lulu pusue Alla Eni sukare." Eleki Yohanese ibaptise
Yesuse ne.
[16]Kena Yesuse Isupu baptise pela peneka Isiri bei kwelere,
Iselu lanite baeke kai Alla Eni Rore Irulu lokoI seluI saka
manu abune. [17]Eleki Alla Ilepa bei ndete surga be, "Mere
Auku Anae, Au okiNi. Iono laleKu ndina titinai."

Alla Isuka ro tiaru esi elake eteheke Yesuse
1:1-11
(Mrk. 1:12-13, Luk. 4:1-13)

4 Eleki Alla Eni Rore Iono Yesuse Ikeu me tapele otoi
nsekile leke ro tiaru esi elake tehekeNi leke Yesuse Ilene
lokoe. [2] Yesuse Itahane tia senete petua butu ata. Eleki kena
petua butu ata mere elia peneka, Yesuse tiaI sene titinai.
[3] Eleki ro tiaru esi elake eluake loko Yesuse kai ebeteke be,
"Sepo Ale Alla Eni Nanae titinai, hoko Aulake batua meiju
uono lelie roti."
[4] Po Yesuse Iralake be, "Me Alla Eni lepata rebe lekire,
lepate matai me ebeteke be tamata ihidupe batuke bei roti
mo, po bei pusue Alla Eni lepataru lekwe."
[5] Eleki ekeri Yesuse lolete kota Yerusaleme, kota misete
eleki etolae Yesuse ndete Tuhane Eni Lumare esi bulene.
[6] Eleki ebeteke loko Yesuse be, "Sepo Ale Alla Eni Nanae
titinai hoko Abua lope, le me Alla Eni lepeta rebe lekire,
lepate matai me ebeteke be:
'Alla Iulake Eni malekataru rakamu,
hoko esi saploeke Ale
leke Amu lelale kena batu yake.' "[f]
[7] Yesuse Iombe, "Po me Alla Eni lepata rebe lekire, lepate
matai me ebeteke lekwe be, 'Ateheke amu Alla yake.' "
[8] Eleki ekeri Yesuse kena ulate nanuke titinai kai easeluke
pusue nusa meije kai esi taneia bokalaru ete Yesuse.
[9] Ebeteke loko Yesuse be, "Pusue meije au rilukele ete Ale,
sepo Atatu lokoku."
[10] Yesuse Iombe, "Ro tiaru esi elake. Akeu! Me Alla Eni
lepata rebe lekire, lepate matai me ebeteke be: Tatu loko
Tuhane, Amu Alla, kai batuke layaniNi."
[11] Eleki ro tiaru esi elake ekeu bei Yesuse ne. Eleki
malekataru esi luake kai esi layani Yesuse.

---

[f] **4:6** Isi. 91:11-12

Yesuse Ilepae Sou Misete memenai me otoi Galilea
4:12-17
(Mrk. 1:14-15, Luk. 4:14-15)

12 Kena Yesuse Ilene be Yohanese isupu kerike peneka
eleki Ileu lora otoi Galilea. 13 Ikeu bei hena Nasarete eleki
Irue me kota Kapernaume, me tlaka Galilea leini me otoi
Sebulone kai otoi Naftali, 14 leke Alla Eni lepate rebe akmena
nabi Yesaya ilekire eono. Alla Eni lepate mere elere:
15 "Imi tamata rebe rue me tamata Sebulone kai tamata
Naftali
esi tapele, lalane lorau tlaka,
otoi tehaike tlaka Galilea kai rebe me kwele Yordane
tebai,
tapele rebe imi tamata Yahudi more imi ruekele.[g]
16 imi rebe rue kena otoi melene kai imi hlaleke loko Alla mosa.
Imi selu hitate elake titinai
kai hitate elake mere hita leke imi supu hlamate bei Alla."
17 Yesuse Ilepae Sou Misete bei Alla menai bei mere be,
"Imi naku kai hleke bei ono dosa noma le takwali moneka
Alla Ipletae nusa meije neka."

Yesuse Ikoti sie ataya leke esi ono Eni maka lulu
4:18-22
(Mrk. 1:16-20, Luk. 5:1-11)

18 Kena petu sae me Yesuse Ilia me tlaka Galilea leini,
Iselu sie luaya kwalitoi, Simone (Yesuse Ikotine Petruse) kai
Andrease luasi poie uete le luaise tamata maka nikwa iane.
19 Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, "Mai, luami luluKu. Luami
nikwa iane takwali peneka, hoko petu meije Au ono luami
kena nikwa tamata, leke esi hlaleke lokoKu." 20 Luasi keu bei
esi uete mere sosoli eleki luasi lulu Yesuse.
21 Kena Yesuse Ikeu siba lopai toto, Iselu Yakobuse kai
Yohanese, luaise kwalitoi kai amaisi Sebedeuse, esi ono

---

[g] **4:15** Yes. 9:1-2

mise esi uete mpe soa buini laleije. Eleki Yesuse Ikoti luasi
leneka. [22] Luasi sebeie esi soa buine kai amaisi eleki luasi
lulu Yesuse.

Yesuse Iatetuke kai Iono tamata bokala esi mise bei makerake
4:23-25

(Luk. 6:17-19)

[23] Yesuse Ikeu papelake hena me otoi Galilea kai Iatetuke
me Yahudiaru esi luma ibadaru. Ibeteke Sou Misete be
tatike pine Alla Ipletae tamata. Kai Iono tamata makerake
kai tamata rebe nanakwalaisu ktili more esi mise. [24] Me
otoi Siriare esi lene tamata esi alenake Yesuse Iono tamata
makerake esi misere hoko tamata bokala esi luake lokoI. Kai
esi keri tamata makerake sasaisa neka kai tamata makerake
rebe kerakesi ktili titinai. Tamata rebe ro tiare kbasaesi,
rebe kerake mati-mati ayame kai tamata sisate. Yesuse Iono
pususi mise [25] Ele mere hoko tamata bokala esi lulu Yesuse.
Leini esi luake bei otoi Galilea, leini esi bei otoi Dekapolise
(Kota Butu esa), bei kota Yerusaleme, bei otoi Yudea kai
leini esi bei hena rebe ume kwele Yordane tebaije.

Yesuse Iatetuke loko Alla Iono tamata laleije ndinare elia
5:1-12

(Luk. 6:20-23)

5 Kena Yesuse Iselu tamata bokala meru esi luake, Ilea
lolete ulate bubui sae me. Eleki Irue, Eni maka luluaru
esi luake lokoI kai esi rue keholiNi. [2] Yesuse Iatetukesi menai
be,

[3] "Tamata rebe esi rekwa be esi hidupe batuke bei esi
ktiline mo po batuke esi hlaleke loko Alla kena
sasaisa neka, Alla Iono laleisu ndina titinai
le siere Alla Eni tamata kena Ipletae tamatare.
[4] Tamata rebe kaplalesi, Alla Iono lalesi ndina
le namake pine Alla Iono lalesi ktili.[h]

---

[h] **5:4** Yes. 61:2

Yesuse Irue kena ulate bubui kai Iatetuke

5 Tamata rebe kwakwaesi more, Alla Iono laleisu ndina
le namake pine Alla Iriluke saisa rebe Italukele eteise.[i]
6 Tamata rebe esi suka ono nkenale lulu Alla Eni sukare,
Alla Iono laleisu ndina
le namake pine Alla Iriluke sasaisa rebe laleisu lokore.[j]

---

[i] **5:5** Isi. 37:11 [j] **5:6** Yes. 55:1-2

7 Tamata rebe esi li loko tamata makete, Alla Iono laleisu ndina
le namake pine Alla Ili lokoise neka.
8 Tamata rebe laleisu ntolire, Alla Iono laleisu ndina
le namake pine esi rue sakesa kai Alla.[k]
9 Tamata rebe esi ono tamata esi laleisu mise kai lomaije, Alla Iono laleisu ndina
le esi kotiNe Alla Eni nanae.
10 Tamata rebe esi supu susate bei tamata makete
le esi ono Alla Eni sukare, Alla Iono laleisu ndina le esi supu rue kai Alla kena Ipletae tamatare.
11 Kena imi supu lepate tiae, supu susate kai lepae imi tiae po mere tinai mo
le imi hlaleke loko Aure, kena mere Alla Iono lalemi ndina.
12 Hoko suke lalemi ndina titinai
le namake ndete surgare Alla Iriluke hadia misete titinai ete imi. Nabia rebe esi akmena bei imire lekwe esi supu susate bei tamata makete neka.[l]”

Yesuse Iumpamae Eni maka luluaru kena tasie kai hitate 5:13-16

(Mrk. 9:50; Luk. 14:34-35)

13 Eleki Yesuse Ibeteke lokosi lekwe be, “Imire Auku kwetela, saka tasire eguna ete tamatare neka. Tasire eono manane nkale, po sepo esi nkalene sae moneka hoko eono manane nkale moneka moyo? Hoko pake moneka kai poiele eleki tamata esi titakele. Sakesa neka, suke imi ono misete ete tamata makete. Po sepo imi ono misete mo hoko imi supu pake kena lepae Sou Misete bei Alla mo. 14 Imire, saka hitate eguna ete tamata mei nusa meije neka. Imire saka kota ndete ulate, tamata bokala esi selue. Ekbuni mo.[m]
15 Tamata sae isosu lampure itolaele mpe hlau buini esi lebuije mo, po itolae ndete kena otoi maka tolae lampure

---

[k] **5:8** Isi. 24:3-4 [l] **5:12** 2 Yi. 36:16 [m] **5:14** Imi tiluke be imire tamata maka ono tamata esi hlaleke loko Tuhane.

leke ehita ete pusue tamata rebe esi me luma laleije.
[16] Sakesa neka, imi ono misete ete tamata bokala leke esi
selu imi ono misete mere, esi isike Alla ndete surga rebe imi
kotiNe Amare."

Yesuse Ilepa loko hukuma rebe Musa ilekiule
5:17-20

[17] "Au beteke titinai ete imi be, 'Imi noake be Au luake
lomei kena hleke Musa eni hnaunaru kai nabiaru esi
hnaunaru yake le Au luake leke Au antolie pusue hnauna
meru baue saisa rebe Au onoule. [18] Saisa rebe au betekele
meije tinai. Kena lanite kai tapele meije atia mosare, pusue
Alla Eni lepataru esi hurupe esa pise titike esa tone hleke
bei hukume rebe Musa ilekire mo, eti roma petu rebe Alla
Italuke pusulu ono. [19] Bei mere hoko tamata rebe ilulu
hukume mere mo, masike otoi tone titinai kai iatetuke
tamata makete kena lulu moneka, hoko kena Alla Ipletae
tamatare ile mere impe lebu laleke bei tamata maketa rebe
esi hlaleke loko Allare. Eleyo tamata rebe iono lulu hukume
mere kai iatetuke tamata makete kena lulu lekwe, hoko
kena Alla Ipletae tamatare, ile mere iono tamata elake
rebe ihlaleke loko Alla.' [20] Hoko Au beteke titinai ete imi be,
'Sepo imi ono lulu Alla Eni sukare lesi bei kuru Torataru kai
tamata Parisiaru esi lulu Alla Eni sukare mo hoko kena Alla
Ipletae tamatare imi supu rue kaiNi mo.' "

Yesuse Iahnau be nasuke lomai yake
5:21-26

(Luk. 12:57-59)

[21] "Imi rekwa peneka be Alla Ibeteke loko iteki ntuana
menaru be: 'Bunu yake. Sire ibunu suke hukumeni.[n]' [22] Po
meije Au beteke ete imi be, 'Sire inasuke eni ebe rebe esi
hlaleke sakesare suke hukumeni. Sire ilepa tiae loko eni
ebe rebe esi hlaleke sakesare, isupu keri me elaka maka teu

---

[n] **5:21** Sir. 20:13, Huk. 5:17

pakala oasi leke esi teu pakala etei. Kai sire ibeteke loko eni
ebe rebe esi hlaleke sakesare be boroke hoko isupu poie me
otoi susate titinai. [23] Ele mere hoko sepo sire ikeri eni tanei
ete Alla me Tuhane Eni Lumare, eleki inete be tamata sae
lalei tiakeni, [24] hoko itolae eni tanei rebe iriluke ete Allare
kena otoi maka tolae tanei rebe riluke ete Allare, eleki ikeu
loko tamata mere kena ono mise kaini mina, pine ileu suike
kena riluke tanei mere ete Alla sa.'
[25] Sepo tamata sae iono kena inanu imi ete elaka maka
teu pakala hoko roma inanu imi mosare, imi ono mise kaini
peneka. Po mo hoko tamata mere ikeri imi loko maka teu
pakalare leke iriluke imi ete polisiaru, eleki esi kusue imi
kena bui. [26] Au beteke titinai ete imi be, 'Imi supu siri bei
bui mere mosa roma imi seli pusu dendaru.' "

Yesuse Ilepa loko hukume rebe lake sabliare
5:27-30

[27] "Alla Eni lepate be: 'Sablia yake.[o]' Lepate mere imi lene
peneka. [28] Po meije Au beteke titinai ete imi be, 'Sepo tamata
rebe iselu bina sae eleki lalei lokoi kena ntulu kaini, hoko
mere isablia kai bina mere me lalei peneka.' [29] Ele mere hoko
sepo mata inami leini makwanale eono imi ono dosa, hoko
boie eleki poiele. Mise lesi nanakwalami esi otoi sae atiae
po imi rue kai Alla. Imi sebeie matami lua yake, namake
Alla Ipoie imi me otoi susate titinaije." [30] "Kai sepo balami
makwanale eono imi ono dosa, hoko tetele eleki poiele. Mise
lesi imi balami esa po imi rue kai Alla. Imi sebeie balami
lua yake, namake Alla Ipoie imi me otoi susate titinaije."

Yesuse Iatetuke be hleke lomai yake
5:31-32

(Mrk. 10:11-12; Luk. 16:18)

[31] "Kai Alla Eni lepate eatetuke peneka be: 'Sire pine
ihleke eni bina hoko suke iono sulate hleke etei.[p]' [32] Po meije

---

[o] **5:27** Sir. 20:14, Huk. 5:18 [p] **5:31** Huk. 24:1-4

Au beteke titinai ete imi be, ‘Sire pine ihleke eni bina yo
bina mere isablia mo, hoko iono bina mere isablia, sepo ikai
suike. Kai mokwai sire pine ikai kai bina rebe hlekei mere
hoko isablia lekwe.’ ”

Yesuse Iatetuke be la lelemake yake
5:33-37

33 “Imi rekwa Alla Eni lepate ete iteki ntuana menaru
peneka rebe eatetuke be: ‘La lelemake yake. Saisa rebe imi
beteke kai la lele me Tuhane oaI pende, suke imi onoe.[q]’
34 Po meije Au beteke ete imi be, ‘Imi la yanoma. Imi la
loko lanite yake le lanite Alla Eni maka rue lakwai,[r] 35 pise
loko tapele yake le tapele mere Eni maka titake lakwai,
pise loko kota Yerusaleme yake le kota Yerusaleme mere
Kamale Elake Eni kota.[s] 36 Kai imi la loko ulu buami yake le
imi kbasa kena ono bua kwalai esare eputi pise emete mo.’
37 Sepo yele hoko beteke be, ‘Yele.’ Po sepo mo hoko beteke
be, ‘Mo.’ Le lepate makete bei mere ebei ro tiare.”

Yesuse Iatetuke be lelie tamata rebe esi ono susate yake
5:38-42

(Luk. 6:29-30)

38 “Imi rekwa Alla Eni lepate matai meije peneka be,
‘Tamata esi ono sala ete imi hoko imi leliesi ele mere leneka,
pise esi teta imi hoko imi leliesi ele mere leneka.’ 39 Po
meije Au beteke ete imi be, ‘Tamata makete iono neune
ete imi, imi lelie suike yake. Po sepo tamata sae ipapake
asuleimi makwanale hoko sebeie ipapake asuleimi mapale
lekwe. 40 Kai sepo tamata esi keri imi me tamata maka teu
pakalaru kai esi rana imi lapu rokone, hoko riluke imi lapu
nanuke lekwe. 41 Sepo sae iulake imi liku eni taneiaru salaue
kilo esa hoko imi likue salaue kiloa lua. 42 Sepo tamata sae
ikotie sasaisa bei imi hoko moki yake. Kai tamata sae isuka
pinjame sasaisa bei imi hoko riluke etei.’ ”

---

[q] **5:33** Im. 19:12, Ntu. 30:2, Huk. 23:21 [r] **5:34** Yes. 66:1 [s] **5:35** Yes. 66:1, Isi. 48:3

Yesuse Iatetuke be oki musuaru
5:43-48
(Luk. 6:27-28, 32-36)

43 "Imi rekwa Alla Eni lepate matai sae me be, 'Suke imi
oki imi ebearu kai lalemi tiake imi musuaru.' 44 Po meije
Au beteke ete imi be, 'Suke imi oki imi musuaru kai kotie
loko Alla ete tamata rebe esi ono susate ete imire, 45 leke
tamata esi kotie imire Ama ndete surgare Eni nanae. Le Alla
Iono lemataije ete tamata misetaru kai ete tamata neunaru
lekwe, kai Iono ulane ete tamata rebe esi ono nkenale kai
ete tamata rebe esi ono nsalalaru lekwe. 46 Le sepo imi
oki batuke tamata rebe esi oki imire neka, hoko Alla Iono
misete ete imi mo. Tamata maka kotie pajake iono ele mere
neka. 47 Kai sepo batuke imi mau ete imi ebearu, hoko imi
ono misete lesi bei tamata makete mo. Tamata rebe esi
hlaleke loko Alla more esi ono ele mere neka. 48 Imi Ama
ndete surgare Ioki pusue tamata titinai. Hoko imi lekwe
suke oki pusue tamata titinaije neka.' "

Yesuse Iahnau kena tapa tamata rebe eni tanei sasaisa more elia
6:1-4

6 "Imi nete, imi ono lulu imi agamare esi atate me
tamata bokala oasi leke esi selue kai isike imi yake. Le
sepo imi ono ele mere hoko imi Ama ndete surgare Iriluke
hadia misete lakwai esa ete imi mo. 2 Sepo imi riluke tanei
ete tamata susate, imi alenake mere molupe tamata rebe
esi ono misete lelemake yake. Esi suka ono mere me luma
maka kotie loko Allare, me lalanaru leke tamata makete
esi isikesi. Au beteke ete imi be Alla Iriluke hadia makete
etesi lesi bei esi supu isike mere mo. 3 Hoko sepo imi riluke
tanei ete tamata susate, imi riluke ndendene leke tamata
makete irekwa yake. 4 Imi riluke taneije suke akbunike leke
imi Ama ndete surgare Iselu imi ono mere akbunike, hoko
Iriluke hadia ete imi."

Yesuse Iahnau kena kotie loko Alla
6:5-15
(Luk. 11:2-4)

5 "Sepo imi kotie loko Alla, imi kotie saka tamata rebe
esi ono misete lelemake yake. Esi suka kele kotie me luma
kena kotie loko Allare kai me lalana mataiju leke tamata
esi selusi. Au beteke ete imi be sie meru esi supu hadiare,
esi supu isike bei tamata peneka. 6 Sepo imi kotie loko Alla
hoko imi kusu me sokati eleki kobue meture kai kotie loko
imi Ama rebe sae iseluI more. Hoko imi Ama Iselu imi kotie
lokoI akbunike, Iriluke hadia ete imi.
7 Kena imi kotie loko Allare, saisa rebe imi betekele, lepaele
susuike yake eti takwali yake. Imi kotie saka tamata rebe esi
noake Tuhane more yake. Esi rekware be esi supu saisa rebe
esi kotie lele le esi kotie takwalire pe. 8 Imi ono sakasi yake.
Le kena imi kotie loko imi Ama mosare yo saisa rebe imi
sukare Irekwa peneka. 9 Hoko suke imi kotie ele meije,
'Amiki Amate ndete surga,
Amu nane mise titinai le dosa sae mo. Ami kotie pusue
tamata esi holmate Ale,
10 Ale Kamale mei nusa, ami kotie Akbasa pusue tamata
mei nusa meije. Ami kotie laleMu noa ami leke
ami lulu Ale lupe sie ndete surgare esi lulu Allare.
11 Riluke manane ete ami panuhu kena petu meije,
12 kai ampune amiki salaru,
saka ami ampune tamata rebe iono sala ete amire neka.
13 Kai kena ro tiaru esi elake eteheke amire, Asebeie ami
hlaleke ktili loko Ale mo yake,
po tie ami bei ro tiaru esi elake esi kbasare leke ami
ono dosa yake.
[Le Ale Kamale rebe Akbasa kai hita titinai eti pela.
Amine.][t]"

---

[t] **6:13** Lepate matai "Le Ale Kamale rebe Akbasa kai hita titinai eti pela. Amine." kena Alkitape sou Yunania akmenaru sae mo.

[14] Sepo imi ampune tamata rebe iono sala ete imire, hoko
imi Ama ndete surgare lekwe Iampune imi salare. [15] Po sepo
imi ampune tamata makete eni nsalale mo, hoko imi Ama
ndete surgare lekwe Iampune imi nsalale mo."

Yesuse Iahnau kena tahane tia senete leke kotie loko Allare
6:16-18

[16] "Sepo imi tahane tia senete leke kotie bei Alla hoko imi
ono oalalemi mahkweu saka tamata rebe esi ono misete
lelemake yake. Esi ono ele mere leke tamata esi rekwa be
esi tahane tia senete leke esi kotie bei Alla. Au beteke ete
imi be, 'Esi supu hadiare, esi supu isike bei tamata peneka.'
[17] Po sepo imi tahane tia senete leke kotie loko Alla hoko koa
oalalemi kai sisire buare, [18] leke tamata esi rekwa mo be me
imi tahane tia senete kena kotie bei Alla. Batuke imi Ama
rebe sae iseluI more pine Irekwa imi. Iselu imi ono mere
akbunike hoko Ileliele kena misete."

Yesuse Iahnau kena lupuke tanei ndete surga
6:19-23
(Luk. 12:33-36)

[19] "Imi lupuke taneia mei nusa yake le namake takalare
kai silane kanelu kai tamata ndeane indeaelu. [20] Po lupuke
imi taneia ndete surgare le namake takalare kai silane
kanelu mo kai tamata ndeane, indeaelu mo. [21] Imi lupuke
taneia ndete surgare mina le otoi rebe imi taneiaru me
kenare, lalemi ete mere lekwe.
[22] Imi mataimu saka hitate ete nanakwala. Sepo mataimu
ndina hoko pusu imi hidupe lekwe ehita. [23] Po sepo mataimu
uselu yelu rebe neunaru hoko lalemi rekwa loko ono misete
mo kai hlaleke loko Alla mo. Hoko imi lale misete sae kwale
moneka."

Yesuse Iahnau kaplale loko tanei rebe pake pela peture yake
6:24-34
(Luk. 12:22-31)

[24] "Tamata sae ikerike ete elaka luare saisa mo, le namake
laleije mise ete ile sae yo ile saere mo. Pise ikerike titinai
ete ile sae yo ile saere mo. Ete imi lekwe sakesa neka, imi
kerike ete Alla kai kena mere lekwe lalemi loko tanei
bokare saisa mo.
[25] Bei mere hoko Au beteke ete imi leke kaplalemi le imi
hidupe yake; kaplalemi le saisa kena kanele kai kinure yake.
Kai kaplalemi le nanakwalamie yake; kaplalemi le saisa kena
pakele yake. Le yelu pentine ete hidupe mere batuke manane
kai pakiane mo. [26] Selu manuaru, uatnane mo, uulu mo kai
uhnouke tnanelaru esi hasile kena luma tetu mo, po Amami
ndete surgare Iriluke manane etelu. Tinai, eleyo ete Amami
ndete surgare, imi pentine lesi bei manuaru. [27] Bei imia meiju
masike sae kaplalei eono eni musune tapa toto mo.
[28] Kaplalemi le pakiane yake! Imi selu buna rebe ukusu me
neure, ukerike mo kai ubitae pakiane mo; [29] Po Au beteke ete
imi be, 'Akmenare masike kamale Salomo rebe eni taneia
boka titinaije, po ipake pakiane sae nteki saka buna meru
mo. [30] Tapuane rebe ukusu me neure masike ukusu petu
meije eleki bobanure tutuelu kena auwe peneka, eleyo Alla
Iandulikelu nteki titinai. Hoko imi lekwe Alla Iandulike imi
lesi titinai bei buna meru. Po imi hlaleke ktili mo.' [31] Hoko
kaplalemi yake kai beteke be, 'Namake ite kane pise kinu
saisa? Pise namake ite pake saisa?' yake. [32] Yelu meru pusue
tamata mei nusa rebe esi hlaleke loko Alla more esi nikwalu.
Kaplalemi yake, Amami ndete surgare Irekwa be imi nikwa
yelu meru lekwe. [33] Hoko imi koti Alla Ipletae imi hidupe
kai imi lulu hnauna nkenale bei Allare. Hoko yelu maketaru
lekwe Alla Iriluke pusulu ete imi. [34] Bei mere hoko kaplalemi
le sasaisa rebe bobanure imi supure yake, le petu bobanure
erisi susate ruae. Petu meije esi susate panuhu peneka, hoko
tapa susate rebe bobanure kena petu meije yanoma."

Yesuse Iahnau kena teu pakala ete tamata makete yake
7:1-6
(Luk. 6:37-38, 41-42)

7 Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi leuke sala ete
tamata makete yake, leke imi lekwe Alla Ileuke sala ete
imi yake. [2] Le namake Alla Ileuke sala ete imire, sakesa kai
imi Ileuke sala ete tamata makete neka. Kai saisa rebe imi
onoe kena leuke sala ete tamata makete, Alla Ionoe ete imi
leneka. [3] Le mula pine tamata makete eni nsalale tone imi
rekwae, yo imi ruami nsalale elake imi puli kai more? [4] Imi
blake elia, sepo imi beteke loko tamata makete be, ‘Au lepa
ete ale leke aono sala yake.’ Eleyo ale ruamu amu nsalale
elake me? [5] Tamata ono misete lelemake, ahleke bei ono
nsalale elake mere mina, pine asupu rekwa mise kena alepa
ete tamata mere leke ihleke bei ono nsalale tone mere.”
[6] Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi lepae Sou Misete
bei Alla ete tamata rebe esi suka more yake, le namake esi
nasuke suike imi lele. Kai esi lepae tiae kena Sou Misete
mere.”

Tuhane Alla Ilene loko Ite kotie lokoIje
7:7-12
(Luk. 11:9-13)

[7] Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi kotie hoko imi supu
riluke, imi nikwa hoko imi supu, imi lakae metu hoko
meture baekele ete imi. [8] Le sire pine ikotie hoko isupu
riluke, sire pine inikwa hoko isupu, sire pine ilakae metu
hoko meture baekele etei. [9] Bei imia meru sae eni nanare
ikotie roti beini iriluke batu mo. [10] Pise eni nanare ikotie
iane eleki iriluke niakwe mo. [11] Masike imi neu po imi rekwa
riluke misete ete imi nanaru. Hoko Amami ndete surgare
lekwe Iriluke lesi ete tamata rebe kotie beiNe leneka.
[12] Sepo imi suka tamata makete esi ono misete ete imi
hoko suke imi ono misete etesi mina. Musa kai nabiaru esi
hnaunaru esi uweije kena peraturana meru.”

Yesuse Iahnau be susa titinai kena tamata esi lulu Alla
7:13-14
(Luk. 13:24)

13 Eleki Yesuse Ibeteke umpama be, “Kena imi hidupe lia
metu hketene kena kusu lalane tone leke supu rue sakesa
kai Alla eti pela. Po lia metu elake kena kusu lalane elake
yake le lalane mere keu loko otoi susa titinai eti pela. Keta
beie le tamata bokala esi keu lalane mere. 14 Po lia metu
hketene kena kusu lalane tone leke supu rue sakesa kai Alla
eti pela. Kai lalane mere tamata boka esi keue mo.”

Yesuse Ibeteke be keta bei nabia tinai more
7:15-23
(Luk. 6:43-44)

15 Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi keta bei nabia tinai
more. Esi luake loko imire esi ono saka domba, eleyo esi
sakesa kai serigala ktolone neka. 16 Po imi supu rekwasi
bei saisa rebe esi onore, saka ai aini supu rekwae bei esi
buaije. Imi bere ara buai bei ai luli mo kai anggure buai
bei tapuane nluline mo. 17 Hoko ai misete esi buaije lekwe
mise eleyo ai rebe tiae esi buaije lekwe tiae. 18 Ai misete
esi buaije tiae mo, pise ai rebe tiae esi buaije misete mo.
19 Hoko ai rebe esi buaije tiare esi lasae kai esi tutue kena
auwe. 20 Sakesa kai tamata meru neka, imi rekwasi bei saisa
rebe esi onore. 21 Tamata bokala esi koti lokoKu be, ‘Tuhane,
Tuhane.’ Po rebe supu rue mise kai Aure boka mo. Batuke
sie rebe esi ono lulu AmaKu ndete surgare Eni pletare pine
esi supu rue mise kai Alla kena Ipletae tamatare. 22 Namake
kena nusare kohore tamata bokala esi beteke lokoKu be,
‘Tuhane, Tuhane, ami lepae Alla Eni pletare kena Amu nane
peneka, ami sui ro tiare kai ono tanda herana bokala kena
Amu nane peneka.’ 23 Po Au beteke ntoli etesi be, ‘Imia meru
Au rena imi mo. Keu bei meije! Imia meru pusumi tamata
maka ono neune.’ ”

Tamata rebe lulu Yesuse Eni lepataru kai rebe lulu Yesuse Eni lepataru mo
7:24-27
(Luk. 6:47-49)

24 Eleki Yesuse Ibeteke lokosi kena umpama be, “Sire pine
ilene Auku lepata meiju eleki iono lulue, hoko isakesa kai
tamata maka rekwa rebe ieleke eni lumare kena batu babai
kurule. 25 Kena ulane talei, kwele belene kai sanute elake
ekena luma mere po ekoli mo le elekele kena batu babai
kurule pe.
26 Kai sire pine ilene Auku lepata meiju eleki iono lulu mo,
hoko isakesa kai tamata boroke rebe ieleke eni lumare kena
ume babai. 27 Kena ulane talei, kwele belene kai sanute elake
ekena luma mere hoko ekoli kai atiae.”

Yesuse Eni kbasare tebikele bei kuru Torataru
7:28-29

28 Eleki kena Yesuse Iatetuke pelare tamata bokala meru
esi herane Yesuse Eni lepataru. 29 Le Iatetuke, Eni kbasare
tebike titinai bei esi kuru Torataru.

Yesuse Iono tamata makerake rebe usai kai tinaiju puluele imise
8:1-4
(Mrk. 1:40-45; Luk. 5:12-16)

8 Kena Yesuse Irulu bei ndete ulate, tamata bokala esi
keu luluI. 2 Tamata makerake sae me rebe usai kai
tinaiju puluele iluake loko Yesuse, itatu lope tapele eleki
ikotie be, “Yesuse, Amu kbasare ono au mise noma!”
3 Eleki Yesuse Ikerikeni kai Ibeteke be, “Au suka hoko
Au ono amise!” Eleki tamata mere imise sosoli bei eni
makerake kena mere neka. 4 Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be,
“Alene mimise, alenake Au ono meije ete tamata makete
yake, po akeu aselukemu ete imame kai ariluke binatane

kena palae ete Alla lulu Musa eni hnaunaru, leke tamata esi
rekwa be amise peneka.”

Yesuse Iono solalu elake me kota Kapernaume eni tamata makerike imise

8:5-13

(Luk. 7:1-10)

5 Eleki kena Yesuse Ikusu kota Kapernaume, solalu
Romawi utune esi elake sae iluake loko Yesuse kai ikotie
beiNi be, 6 “Ntuane, auku tamata makerike intulu me luma
le kerakeni, ikeu tekwa moneka.”
7 Eleki Yesuse Iombe, “Namake Au keu ono imise.”
8 Po solalu elake mere iombe, “Ntuane, Akeu moneka
le tamata molupe aure Akusu kena auku lumare saisa mo.
Hoko Alepa ete meije neka leke auku tamata makerike imise.
9 Le au ruaku lekwe suke lene loko auku elake ipletare. Kai
solalua rebe esi mpe lebu bei aure suke esi lene loko au
pletare neka. Sepo au ulake solalu sae be, ‘Akeu,’ hoko ikeu.
Sepo au beteke loko sae makete lekwe be, ‘Alomei,’ hoko
ilomei. Kai sepo au ulake auku tamata makerike be, ‘Kerike
meije,’ hoko ikerikele.”
10 Kena Yesuse Ilene solalu Romawi utune esi elake
mere eni lepataru hoko Iherane titinai. Eleki Ibeteke loko
tamata rebe esi keu luluIje be, “Ile meije yele! Bei pusue
imi tamata Israelaru, Au tetue sae rebe ihlaleke loko Alla
ktili saka ile meije mosa. 11 Au beteke ete imi be namake
kena Alla Iteu pakala ete imire, tamata bokala esi luake
bei me sapleuke lemataije sa kai bei me sapleuke lemataije
suni kai esi rue sakesa kai iteki ntuana mena Abrahame,
Isake kai Yakupe. 12 Masike bei akmenare Alla Iono tamata
Yahudi esi rue mise kaiNi po esi lene lokoI mo hoko kena
petu mere esi supu poie lau beiNi. Ete mere esi rani kai esi
supu susate elake rame eti pela.” 13 Eleki Yesuse Ibeteke loko
solalu Romawi utune esi elake mere be, “Aleu no! Le rebe
ahlalekele namake eono.”

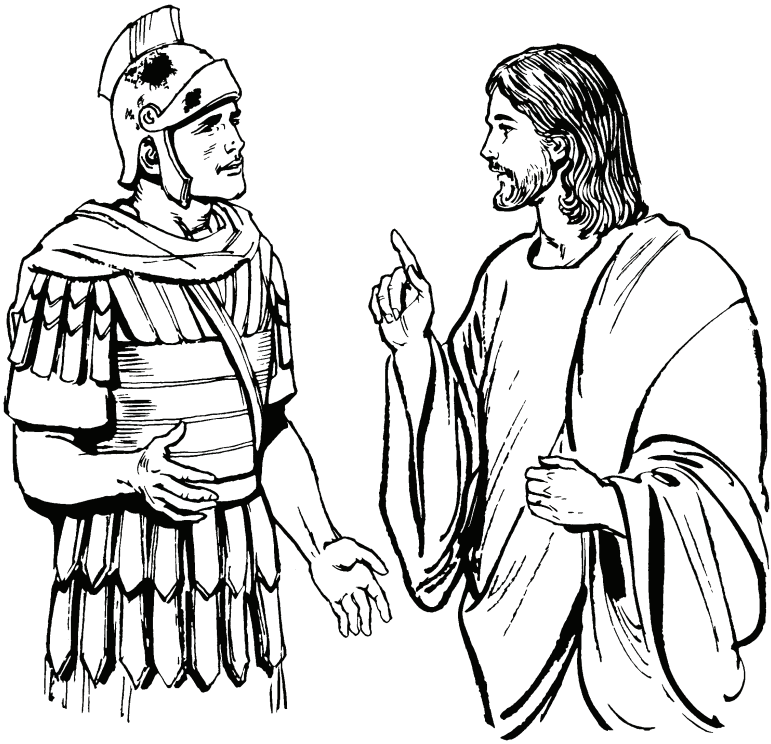

Solalu Roma elake ihlaleke ktili loko Yesuse

Hoko kena olase mere neka tamata makerike mere imise sosoli.

Yesuse Iono tamata makeraka bokala esi mise
8:14-17
(Mrk. 1:29-34; Luk. 4:38-41)

14 Eleki Yesuse Ikeu me Petruse eni luma. Kena Iluake,
Iselu Petruse inai tamoli intulu le kerakeni, imusu. 15 Yesuse
Ikerike matabinane mere balaije eleki sirike eni musute.
Eleki ibetu kai ilayani Yesuse.
16 Kena kmaure, esi liku tamata rebe ro tiaru ukbasaise
loko Yesuse. Eleki Isui ro tiae meru batuke kena Eni lepate

matai esa, kai Iono tamata makerakaru esi mise. [17]Yelu
meru uono ele mere leke lulu lepate rebe akmena nabi
Yesaya ilekire be,
"Ile mere Alla rebe Iono iteki susate mise kai Iono iteki
makerake mise."[u]

Lulu Yesuse susa titinai
8:18-22
(Luk. 9:57-62)

[18]Kena petu sae me Yesuse Iselu tamata bokala esi me
keholiNi hoko Iulake Eni maka luluaru leke esi sa soa buini
lopai tlaka tebai. [19]Kena esi keu mosare, kuru Torate sae
iluake lokoI kai ibeteke be, "Ntuane Kuru, au suka keu lulu
Ale loko etika-etika neka!"
[20]Eleki Yesuse Iombe, "Binatane serigalare esi benai me,
manure esi alai me, po Au, Tamata Eni Nanae Eni otoi kena
Intulure sae mo. Alulu Aure yele po ale lekwe asupu otoi
kena rue mo."
[21]Eleki Eni maka lulu sae me ikotie bei Yesuse be,
"Tuhane, au kotie beiMu leke au leu raka amaku eti au
hnoukeni pine au lulu Ale sa."
[22]Po Yesuse Ibeteke lokoi be, "Alulu Au neka, sebeie
tamata rebe esi hlaleke loko Alla more esi hnouke esi
tamata matale."

Sanute kai meite ulene loko Yesuse
8:23-27
(Mrk. 4:35-41; Luk. 8:22-25)

[23]Eleki Yesuse Isa kena soa buini eleki Eni maka luluaru
esi sa lokoI. [24]Esi roma tlaka tlai, sanute elake eluake hoko
kohua elaka upapa soa buine hoko mahake esi molo. Po
kena mere Yesuse Intulu. [25]Hoko Eni maka luluaru esi keu
betukeNi be, "Tuhane betu. Tapa leke ite molo yake!"

---

[u] **8.17** Yes.53:4

[26] Ibetu, Iombe, “Imi rilami le mula! Imi hlaleke loko Au
ktili mo!” Yesuse Ikele, Ibeteke be, “Sanute, tlaka ndene.”
Eleki kohu elake kai sanute ndene sosoli.
[27] Kena Eni maka luluaru esi selu meru esi herane. Esi
beteke loko lomai be, “Ntuane mere sire! Selu, sanute kai
tlakare lekwe ulene lokoI.”

Yesuse Isirie ro tiare bei sie luaya
8:28-34

(Mrk. 5:1-20; Luk. 8:26-39)

[28] Kena Yesuse Iluake mpai tlaka tebai, me otoi tehaike
kota Gadara. Ete mere ro tiare ekbasae sie luaya me hoko
luasi rue me liana benai rebe hnouke tamata matale kenare.
Ro tiaru uono luasi ktolo titinai. Pusue tamata ete meru
rilasi le luasi hoko esi keue otoi mere mo. Kena mere luasi
siri bei liane benaije eleki luasi luake loko Yesuse. [29] Ro tiaru
uono luasi kloloe loko Yesuse be, “Alla Eni Nanae. Aono
saisa kena ami nere? Masike petu kena Ahukume ami mosa
po meije Aluake lomei kena Ahukume ami neko?”
[30] Ete mere apala otota bokala unikwa manane tehaikesi.
[31] Eleki ro tiaru ukotie bei Yesuse be, “Sepo Asirie ami bei
luasi hoko ulake ami kusu kena apala meru.”
[32] Yesuse Iombe, “Imi keu!” Eleki ro tiae meru kbasae luasi
moneka eleki ukbasae apalaru. Eleki uono apalaru naya
pusulu lope, ukusu kena tlakare eleki umata.
[33] Eleki tamata maka raka apalaru esi naya lolete kota
eleki esi alenake pusue rebe uono meru, kai Yesuse Isirie
ro tiare bei sie luaya meru lekwe. [34] Hoko tamata bokala esi
luake loko Yesuse. Esi beteke lokoI be, “Akeu bei otoi meije.”

Yesuse Iono tamata sisate imise kai Iampune eni dosare
9:1-8

(Mrk. 2:1-12; Luk. 5:17-26)

9 Eleki Yesuse Isa kena soa buine kai Isabu leu lori Erini
kota Kapernaume ne. [2] Ete mere sie ilaru esi keri tamata
sisate intulu kena otoi maka ntulure. Eleki kena Yesuse Iselu

esi ono ele mere, Irekwa be esi hlaleke lokoI, hoko Ibeteke
loko tamata sisate mere be, “Kuanae, akbere lalemu, rilamu
yake! Au ampune amu dosaru peneka. Lalemue ndina mina.”
[3]Eleki kuru Torata sie ilaru esi lene mere esi noake me
lalesi be, “Tamata meije Ilepae tiae loko Alla le batuke Alla
pine Iampune tamata eni dosa.”
[4]Po Yesuse Irekwa lalesi peneka eleki Ibeteke lokosi
be, “Le mula pine imi noake tiae me laleime? [5]Sepo Au
beteke loko tamata meije be, Au ampune eni dosare, hoko
imi rekwa mo be Au ampune dosare tinai pibe mo. Po sepo
Au beteke be, ibetu kai ikeu, hoko imi selue. [6]Hoko Au
ono tamata meije imise leke imi rekwa be mei nusa meije
Tamata Eni Nanae Ikbasa kena Iampune dosa.” Eleki Yesuse
Ibeteke loko tamata sisate mere be, “Abetu, luluke amu
paile eleki aleu.”
[7]Tamata mere ikeleke irana eni paile eleki ileu ne. [8]Kena
pusue tamata esi selu mere esi herane eleki esi isike Alla le
Iriluke kbasa elake titinai ete tamatare.

Yesuse Ikoti Matiuse leke IluluI
9:9-13
(Mrk. 2:13-17; Luk. 5:27-32)

[9]Kena Yesuse Ikeu siba rame bei otoi mere, Iselu Matiuse
irue me kantore pajake. Yesuse Ibeteke lokoi be, “Mai, lulu
Au.” Eleki Matiuse keu luluI.
[10]Eleki Matiuse ikoti Yesuse kai Eni maka luluaru leke
kane me eni luma. Kena Yesuse Ikane, tamata maka kotie
pajaka bokala kai tamata rebe kotise tamata dosare esi kane
sakesa kaiNi kai Eni maka luluaru. [11]Kena tamata Parisiaru
esi selu Yesuse Ikane sakesa kai tamata meru, esi beteke
loko Yesuse Eni maka luluaru be, “Imi kurure Ikane kai
tamata maka kotie pajake kai tamata rebe tamata makete
esi noakeise tamata dosare yake.”
[12]Yesuse Ilene mere eleki Ibeteke lokosi be, “Tamata
makerake inikwa loktele, tamata makerake more inikwa
loktele mo. [13]Hoko imi keu baise Alla Eni lepate be, ‘Au

sukare oki lomai lesi bei tamata esi riluke korbane ete
aure, le tamata rebe ibeteke be eni dosa sae mo, Au luake
lokoi mo. Au luake lomeije loko tamata rebe ibeteke ruaije
inkenare mo, po loko tamata rebe ibeteke be ruaije tamata
dosare leke iluluKu.' "

Yesuse Ime kai Eni maka luluaru sa, esi tahane tia senete mo
9:14-15

(Mrk. 2:18-22; Luk. 5:33-39)

14 Eleki Yohanese maka baptise eni kwetelaru esi luake
loko Yesuse kai esi tneuI be, "Le mula pine ami kai tamata
Parisi ami tahane tia senete yo Amu kwetelaru more?"
15 Yesuse Iralakesi kena umpama be, "Au meije saka
tamata rebe ikaije. Tamata rebe esi luake loko totlibare
lalesi ndina le mokwai rebe ikaije ime kaisi sa hoko esi
tahane tia senete mo. Po namake petu rebe tamata neune
esi ranai beisi peneka, pine tamua meru esi tahane tia
senete le kaplalesi."

Yesuse Ibeteke be toha Yahudiaru esi hnauna takwalinaru kai Eni hnauna belukaru yake
9:16-17

16 Yesuse Iahnau suikesi kena umpama be, "Kena tamata
ikapu lapune takwaline rebe kahi peneka, ipake obite kihati
beluke mo. Le sepo ipake obite kihati beluke, hoko etihike
lapune takwaline mere kahie ela lesi.
17 Sakesa neka, tamata iaike anggure kwelini beluke
kena kantone usai takwaline mo. Le sepo iono ele mere
hoko anggure kweline beluke ehleru hoko etihike kantone
takwaline mere eleki kantone mere kahie. Hoko anggure
kweline beluke kai kantone takwaline lualu mise moneka.
Anggure kwelini beluke suke aike kena kantone beluke
lekwe leke lualu eru mise."

Tamata Elake me luma ibada eni nanae binare, Yesuse Ionoi kwana suike kai Iono bina sae rebe kerakeine imise
9:18-26

(Mrk. 5:21-43; Luk. 8:40-56)

18 Kena Yesuse Ilepa kai Yohanese eni kwetelaru, luma
ibadare esi elake sae me, iluake loko Yesuse eleki itatu lope
tapele kai ibeteke loko Yesuse be, “Auku nanae binare uke
imatare resa, hoko au kotie Akeu lokoi kai Atola balaMu
kenai leke ikwana suike.”
19 Eleki Yesuse, Ikeu kai Eni maka luluaru lulu tamata mere.
20 Kena esi me lalane tlaije, bina sae me makerake bulane
kenai musuna butu esa lesini lua peneka hoko lalakwe
keu rame. Itutumulie Yesuse eleki ikerike Yesuse Eni lapu
nanuke esi nuruije. 21 Le inoake me lalei be, “Mabe au kerike
Yesuse Eni lapu nanuke esi nuruije hoko au mise neka.”
22 Eleki Yesuse Ihali lokoi kai Ibeteke be, “Auku nanae,
rila yake. Ahlaleleke ktili loko Au peneka hoko amise.” Eleki
kena mere neka bina mere imise sosoli.
23 Kena Yesuse Iluake me elake mere eni lumare, Iselu
tamata esi hbue suline kai tamata bokala esi ranie kwetele
mere. 24 Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi keu le kwetele
meije imata mo. Intulu.”
Po esi malie Yesuse. 25 Kena tamata meru esi siri peneka,
Yesuse Ikusu Ikerike kwetele mere eni balaije eleki kwete
bina mere ikwana sosoli kena mere neka. 26 Kena tamata esi
selu mere esi alenake me pusue otoi mere keholi.

Yesuse Iono tamata mata polala lua esi supu selu
9:27-31

27 Eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi keu rame, kai
kena Ime lalane tlai, tamata mata polala lua esi keu luluI
kai esi koti lokoI be, “Ntuane, Dauta eni anubu, laleuMe noa
ami noma!”
28 Eleki kena Yesuse Ikusu me luma, tamata matapolala
lua meru esi kusu luluI. Eleki Yesuse Itneu luasi be, “Luami

hlaleke be Auku kbasare eono luami selu o?” Eleki luasi
ralake be, “Yele ntuane, ami hlaleke!”
[29] Eleki Yesuse ikerike mataisu kai Iombe, “Au ono luami
selu le luami hlaleke lokoKu ktili.” [30] Luasi supu selu sosoli.
Yesuse Iahnausi ktili be, “Luami alenake rebe eono etemi
meije ete sie makete yake!”
[31] Po luasi keu kai esi alenake Yesuse Iono luasi misere me
pusue otoi mere.

Yesuse Iono tamata moune ilepa
9:32-34

[32] Kena sie luaya rebe Yesuse Ionosi mise bei matapolale
esi keu peneka, tamata esi keri tamata moune sae rebe ro
tiare ekbasaeni loko Yesuse leke Ionoi mise. [33] Yesuse Isui ro
tiae mere, eleki kena mere neka tamata mere ilepa sosoli.
Hoko tamata bokala esi herane kai esi beteke be, “Mei
Israele, ami selu ele meije rebai sae mosa.”
[34] Po tamata Parisia sie ilaru esi beteke loko lomai be,
“Ro tiaru esi elake eriluke kbasa eteI kena Isui ro tiare bei
tamata mere.”

Yesuse Iombe, “Ndinure esi hasile boka po tamata ulure boka mo.”
9:35-38

[35] Eleki Yesuse ikeu papelake kota kai hena me otoi
mere. Iatetuke me Yahudiaru esi luma ibadaru kai Ilepae
Sou Misete kena Alla Ipletae ite tamatare etesi. Kai tamata
makerakaru Ionosi mise kai tamata rebe esi ktili more
Ionosi ktili. [36] Kena Yesuse Iselu tamata bokala meru esi
luake lokoI, hoko laleIje noasi le Iselu be esi nati mise mo
kai esi ktili mo le sae iatetukesi mo, saka binatane domba
rebe uktili mo le esi maka raka sae more. [37] Eleki Yesuse
Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Ndinure esi hasila
bokala po tamata kena ulure boka mo. Mere saka tamata
boka esi suka kena lene Alla Eni lepataru po tamata kena
beteke etesi esi boka mo. [38] Hoko imi kotie bei ndinu upuije

leke inatue tamata maka ulua sesi kena esi ulu ndinure esi hasilaru. Mere saka imi koti loko Alla leke Iulake tamata boka kena beteke Alla Eni lepate etesi.”

Yesuse Ikoti Eni maka ulaka butu esa lesini luaru
10:1-4
(Mrk. 3:13-19; Luk. 6:12-16)

10 Kena petu sae me Yesuse Ikoti Eni maka lulua sie
butu esa lesini luaru kai Iriluke kbasa etesi kena esi
sirie ro tiae bei tamata kai ono tamata makerake esi mise
kai ono tamata rebe esi ktili more esi ktili. [2] Tuhane Eni
maka ulaka butu esa lesini lua meru:
menaije Simone rebe Yesuse Ikotine Petruse
kai kwalini Andrease,
eleki Yakobuse
kai kwalini Yohanese, luaise Sebedeuse eni nanae,
[3] Pilipuse
kai Bartolomeuse,
Tomase
kai Matiuse maka kotie pajake,
Alfeuse eni nanae Yakobuse
kai Tadeuse,
[4] Simone bei golongane Selote[v]
kai Yudase Iskariote rebe tatike pine iabelie Yesuse ete
tamata rebe esi suka bunuIje.

Yesuse Iulake Eni maka ulakaru leke esi keu lepae Sou Misete bei Alla
10:5-15
(Mrk. 6:7-13; Luk. 9:1-6)

[5] Yesuse Iulake Eni maka ulaka sie butu esa lesini lua
meru kai Iahnausi be, “Imi keu loko hena makete rebe
tamata Yahudi more yake, pise loko tamata Samariaru esi
kotaru yake. [6] Po keu loko iteki tamata Israela rebe esi lene

---

[v] **10:4** Golongane Selote mere tamata toini rebe esi suka tamata makete esi kbasasi mo.

Sou Misete bei Alla mosare, [7]kai beteke etesi be, ‘Takwali
mo Alla Ipletae ite tamata mei nusa meije neka.’ [8]Ono
tamata makerake imise, ono tamata matale ikwana suike,
ono tamata usai kai tinaiju puluele imise kai sirie ro tiare
bei tamata. Au riluke pusue meru ete imire, imi seli sasaisa
ete au mo, hoko suke imi riluke ete siere, esi seli sasaisa ete
imi mo lekwe. [9]Imi keri kepe mase pise perake pise tembaga
pise kepene sasaisa neka kena imi maka bali akware yake.
[10]Imi liku masate yake, lapune usai lua yake, sandale pise
toane buai yake. Le tamata makerike suke isupu saisa rebe
iperlure bei tamata rebe ilayanise.
[11]Kena imi kusu kota pise henare, imi nikwa tamata rebe
isuka imire, eleki imi rue kaini eti imi keleke neka. [12]Kena imi
kusu eni lumare imi beteke be, ‘Tuhane Iono misete ete imi.’
[13]Sepo tamata me luma mere esi suka imi hoko Tuhane Iono
misete etesi. Po sepo esi suka imi mo hoko kotie bei Tuhane
leke Iono misete leu suike ete imi. [14]Kai sepo tamata me luma
pise kota mere sae kuesa isuka imi mo kai lene Sou Misete bei
Alla mo hoko imi siri bei luma pise kota mere kai tabubuke
lopone bei lelale. Mere tanda be Alla Isukasi mo. [15]Imi lene
mimise! Kena Alla Iteu pakala ete imi tamatare, tamata kota
mere esi supu susate ela titinai lesi bei akmena tamata kota
Sodome kai kota Gomorare esi neune pine Alla Iatiaise.”

Aknekae lalemi kena supu susate saka dombare kusu kena binatane serigala ktolone esi otoije
10:16-25

(Mrk. 13:9-13; Luk. 12:2-9)

[16]Eleki Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Imi lene
meije: Au ulake imi keu lepae Sou Misete bei Alla. Mere
saka dombare kusu kena serigala binatane ktolone esi otoije.
Hoko suke imi raka mimise molupe niakwe kai lalemi mise
molupe manu abune.[w]

---

[w] **10:17** Tamata Yahudiaru esi noake dombare binatane maune, serigalare ktolone, niakwe eraka mise kai abune esi laleije mise

[17]Imi keta le namake tamata esi kerike imi kai esi keri imi
loko tamata elaka maka teu pakala me Yahudiaru esi luma
ibadaru eleki esi teta imi. [18]Esi keri imi loko tamata maka
kbasa me otoi mere kai ete kamalaru le imire Auku maka
lulure pe. Hoko kena mere imi alenake Au etesi kai ete tamata
rebe esi rekwa Alla more. [19]Sepo esi keri imi leke teu pakala
kena imi, hoko rilami le saisa rebe suke imi lepaele yake, pise
imi noake yake be namake imi lepa elia. Le kena mere neka,
imi supu beteke saisa rebe suke imi lepaele. [20]Le kena mere imi
lepa bei lalemi mo, po Ro Misete Iono imi lepa.
[21]Namake tamata esi riluke kwalini pise betai kena bunui.
Kai ete kwetele kai amai lekwe sakesa neka. Kwetelaru esi
lelie inai kai amaisi kai esi rilukesi kena bunusi. [22]Pusue
tamata lalesi tiake imi le imire Auku maka lulu. Po sire pine
ilulu Au rame eti roma esi teu pakala kai esi teta imi mere
pela hoko isupu hlamate. [23]Sepo imi supu teta kena kota
sae hoko naya kena kota makete. Au beteke ete imi be, 'Imi
sili kota sae siba kena kota sae eti pusue kota mei Israele
mosare yo Tamata Eni Nanae Iluake peneka.'
[24]Kwete hkola ilesi bei eni kurure mo, kai tamata
makerike ilesi bei tamata rebe ikerike eteije mo. [25]Sepo
kwete hkola isakesa kai eni kurure peneka pise tamata
makerike isakesa kai tamata rebe ikerike eteije peneka hoko
mere mise pene. Sepo esi kotie Au, elake me lumatakare,
'Belsebule, Ro tiaru esi elake,' hoko imi, Auku luma toini
lekwe imi supu kotie tiae lesi bei mere leneka."

Rila le Alla po rila le tamata yake
10:26-31
(Luk. 12:2-7)

[26]"Ele mere hoko rilami yake, le saisa rebe tamata esi
bunikele tatike pine tamata makete esi sibakele, kai saisa
rebe tamata esi tasouke lutikele tatike pine tamata makete
esi baekele. [27]Saisa rebe Au beteke ete imi akbunike, suke
imi sibakele papelake otoi. Kai saisa rebe au sasae me
tlinaimu, suke imi lepaele ete pusue tamata. [28]Rilami le

tamata yake le batuke esi bunu nanakwalami po esi supu
kbasa kena bunu lalemi mo. Po rilami le Alla rebe Ikbasa
kena Ibunu nanakwalami kai lalemi me otoi susate titinai
eti pelare. [29] Manu klingklane inai luare esi beline batuke
kepene matai tone esa, po inai esa etetu lope tapele mo sepo
imi Ama Isuka etetu mo. [30] Imi bua me ulumi lekwe Irekwa
esi bokalaru peneka. [31] Bei mere hoko rilami yake le Alla
laleIje noa imi lesi bei manu klingklanaru."

Asomi kena naku Yesuse yake
10:32-33
(Luk. 12:8-9)

[32] "Sire pine ibeteke me tamata bokala be ile Auku maka
lulu, hoko Au beteke ete AmaKu ndete surgare be ile mere
Auku maka lulu lekwe. [33] Po sepo sire pine inaku me tamata
bokala oasi be ile Auku maka lulu mo, hoko Au lekwe naku
ete Amaku ndete surgare be ile mere Au maka lulu mo."

Lulu Yesuse mire mo
10:34-39
(Luk. 12:51-53, 14:26-27)

[34] Eleki Yesuse Ibeteke suike loko Eni maka luluaru be,
"Imi noake be Au luake lomei nusare kena ono tamata esi
rue mise kai lomai yake. Au luake kena ono tamata esi
nasuke lomai. [35] Le Au luake kena ono kwete mokwai rare
kai amai, kwete bina irare kai inai kai binbelu irare kai inai
tamoli. [36] Hoko tamata me luma laleije ruasi, esi musu kai
lomai.
[37] Sepo sire pine laleije noa inai pise amai lesi beiKu hoko
ile mere ilulu Aure saisa mo. Kai sire pine laleije noa eni
nanae bina pise mokwai lesi beiKu, ile mere lekwe ilulu
aure saisa mo. [38] Sire pine isuka lulu au kena supu teta pise
supu bunu kena ai tutini mo kena lulu Au, hoko ilulu Aure
saisa mo. [39] Sire pine isuka lulu Alla mo leke mata yake,
hoko ilulu Aure saisa mo. Po sepo sire pine imata le ilulu

Alla kai lepa Sou Misete bei Alla ete tamata makete, hoko namake irue kai Alla.”

Alla Iriluke misete ete tamata rebe itapa tamata maka hlaleke lokoIje
10:40-11:1

(Mrk. 9:41)

40 “Sepo sire pine isuka imi rue kaini hoko mere isuka
Au rue kaini neka, kai sire pine isuka Au rue kaini hoko
mere isuka Alla rebe Iulake Au lomei nusa meije Irue kaine
neka. 41 Tamata rebe isuka nabi irue me eni lumare le ile
nabi rebe ilepae Alla Eni lepataru, hoko namake Alla Iriluke
misete etei saka Iriluke ete nabiaru neka. Kai sire pine isuka
tamata rebe lulu Alla Eni sukare hoko Alla Iriluke misete
etei saka Alla Iriluke misete ete tamata rebe lulu Alla Eni
sukare. 42 Kai sire pine iriluke masike kwele ndinane oba
toini ete sae kuesa bei tamata meiju le sie meiju Auku maka
lulu, hoko Au beteke ete imi be, ‘Namake isupu misete bei
Alla sa.’ ”

11 Yesuse Iahnau Eni maka lulua butu esa lesini luaru pela, eleki esi keu. Yo Yesuse Ikeu me hena teanaru kena Iatetuke tamata Yahudiaru kai Ilepae Sou Misete bei Alla.

Yesuse Iisike Yohanese maka baptise eni makerike
11:2-15

(Luk. 7:18-35)

2 Kena Yohanese maka baptise ime bui laleije tamata esi
alenake Maka Hlamate Iono tanda heranaru, 3 hoko iulake
eni kwetela sie ilaru esi keu tneu Yesuse be, “Ale mere Maka
hlamate rebe kena akmenare Alla Italuke be tatike pine
Iluake, pibe ami namake tamata makete salo?”
4 Yesuse Iombe, “Imi leu beteke saisa rebe imi lene au
atetukele kai imi selu tanda herana rebe au onore etei be:
5 tamata rebe esi luake loko Aure, esi selu more Au onosi
selu, tamata sisate Au onosi keu, tamata rebe usai kai
tinaiju puluele Au onosi mise, tamata popole Au onosi lene,

tamata matale Au onosi kwana suike, kai Au lepae Sou
Misete ete tamata susataru. [6] Kai beteke etei be sire ihlaleke
loko Au rame, Alla Iono laleije ndina."
[7] Kena Yohanese eni maka luluaru esi keu peneka, Yesuse
Ilepae Yohanese ete tamata bokala meru be, "Imi keu loko
Yohanese ndete otoi nsekile kena saisa? Kena imi selu balate
elisuke melate lori lopaije o? [8] Imi keu kena selu saisa? Imi
keu kena selu tamata rebe ialike pakiane misete? Tamata
rebe ialike pakiane misete irue me Kamale eni luma. [9] Imi
keure kena selu nabi. Tinai Au beteke ete imi be Yohanese
ilesi bei nabi. [10] Bei akmena sa Alla Eni lepate rebe lekire
ebeteke Yohanese eni makerike elere:

'Lene, ile meije rebe Au ulakeni.
Au ulakeni akmena bei Ale, leke iaknekae lalane
eteMu.[x]' "

[11] Eleki Yesuse Ibeteke be, "Yohanese iaknekae lalane meru
kai Au beteke ete imi be, 'Bei pusue tamata mei nusa meije sae
iela lesi bei Yohanese maka baptise mo, po kena Alla Ipletae ite
tamata masike tamata tone po iela lesi Yohanese.' [12] Bei kena
Yohanese maka baptise ilepa loko Alla Ipletae tamatare eti
roma meije, tamata neunaru esi atula leke tamata esi lulu loko
Alla Eni pletaru yake. [13] Le kena Yohanese iluake mosare, yelu
rebe uono kena petu meije lekilu akmena kena Alla Eni lepata
rebe nabi Musa ilekilu kai pusue nabiaru esi hnaunaru peneka.
[14] Kai sepo imi lene loko saisa rebe Musa kai nabiaru esi lekiule,
hoko imi rekwa be Yohanese mere nabi Elia rebe bei akmena
sa, nabiaru esi beteke peneka be tatike pine iluake. [15] Imi lene
mimise leke imi nati Auku lepata meiju!"

Tamata Yahudiaru esi lene hnauna kena Alla Ipletae tamatare mo
11:16-19

[16] Eleki Yesuse Ibeteke be, "Tamata neune rebai meije Au
umpamaesi saka saisa? Esi saka kwete tone rebe esi rue

---

[x] **11:10** Mal. 3:1

me pasare. Esi koti loko esi ebearu be, [17]‘Ami menanie lagu
lale ndinate ete imi po imi mala mo, ami menanie lagu
malerene ete imi po imi rani mo.’ [18]Sakesa neka, Yohanese
iluake iatetuke imi, rebai sesi itahane tia senete kai kinu
anggure mo po imi lene loko iatetuke mo. Imi beteke be, ‘Ro
tiare ekbasaeni.’ [19]Eleki Au Tamata Eni Nanare Au luake
atetuke imi, Au kane kai Au kinu lupe tamata esi kane kai
kinure neka po imi suka Au mo, kai imi beteke be, ‘Ile mere
tamata ndasine, nselite, kai Iono ebe kai tamata maka kotie
pajakaru kai tamata dosaru.’

Po Alla Eni misete rebe Au kai Yohanese luama atetukele ete
imire, selu esi hasile kena tamata rebe esi ono lulure esi atate.”

Alla Ileuke sala ete tamata rebe esi hleke bei esi dosaru more
11:20-24

(Luk. 10:13-15)

[20]Eleki Yesuse Ilepa ktili loko tamata me kota rebe Iono
tanda herana bokala eteise po esi hleke bei esi dosaru more.
[21]Ibeteke be, “Tatike pine Alla Ihukume tamata kota Korasime
kai kota Betsaida le esi hleke bei esi dosaru more. Le sepo
tanda herana bokala rebe Au onolu eteise, Au onoe ete tamata
Yahudi mo ndi kota Tiruse kai kota Sidone hoko tamata ete
meru esi naku kai hleke bei ono dosa takwali peneka kai esi
alike pakiane tiae rebe aseluke be kaplalesi titinaije. [22]Po imi
lene mimise, Au beteke ete imi be, kena Alla Iteu pakala ete
ite tamatare, esi supu hukumane ela lesi bei tamata Tiruse kai
Sidone. Le esi selu tanda herane po esi hleke bei esi dosaru
mo. [23]Kai tamata kota Kapernaume Alla Ionosi rue tehaikeNi
kena Ipletae tamatare mo po esi supu poie kena otoi susate
titinai, le esi suka hleke bei esi dosaru mo. Sepo tanda herana
rebe Au onoe eteise pine kena akmenare onoe ete tamata
neuna me kota Sodome peneka hoko kota mere erue eti roma
meije sa le esi hleke bei esi dosaru titinai. [24]Po imi nete!
Kena Alla Iteu pakala ete tamatare, esi hukumane ela lesi
bei akmena tamata neuna me kota Sodome le esi selu tanda
herana po esi hleke bei esi dosaru mo.”

Yesuse Itapa ite kena rue mise kai Alla
11:25-30
(Luk. 10:21-22)

[25] Kena mere Yesuse Ikotie loko Alla be, “Ama, Maka
Kbasa lanite kai tapele. Au kotie trima kasi eteMu, le Aono
tamata rebe esi noake be esi rekware esi nati Apletae
tamatare mo po Aono tamata rebe esi noake be esi pakuna
mo esi natie. [26] Mere, Amu sukare. Hoko AmaKu, Au
isikeMu.”
[27] Eleki Yesuse Ibeteke be, “AmaKu Iriluke Eni kbasare
ete Au kai Iono Au rekwa mise. Tamata sae irekwa Au, Alla
Eni nanae mo batuke AmaKu ruaI. Kai tamata sae irekwa
AmaKu mo batuke Au ruaKu kai sie rebe Au beteke AmaKu
eteise.
[28] Imi rebe blake nanami blulu le Yahudiaru esi agamare
esi blulute boka hoko luake lokoKu kai Au ono lalemi mise.
[29] Lene loko Auku pletare kai atetuke Alla Eni sukare bei Au.
Le Au ono imi susa mo kai kwakwae Au mo, hoko lalemi
ndene. [30] Auku pleta ete imire eono imi supu misete kai
saisa rebe Au ono imi kerire emiri.”

Yesuse Ikbasa kena beteke be ono saisa neka kena Yahudiaru esi petu pleije
12:1-8
(Mrk. 2:23-28; Luk. 6:1-5)

12 Kena petu sae me tamata Yahudiaru esi petu plei,
Yesuse kai Eni maka luluaru esi keue lalane me ndinu
gandume laleije. Eleki Eni maka luluaru esi ulu gandume
unui kena esi kanele le tiasi sene peneka. [2] Kena tamata
Parisiaru esi selu mere hoko esi beteke loko Yesuse be, “Aselu
mimise! Amu maka luluaru esi ono sala kena iteki agamare
esi atate peneka. Le atate ebeteke be, ‘Kena iteki petu pleije,
imi kerike sasaisa yake.’ Po esi ulu gandume peneka.”
[3] Yesuse Iombe, “Imi baise Alla Eni lepate rebe lekire pene
moyo? Ebeteke be, ‘Kena akmenare kamale Dauta kai eni

tamata maka luluaru tiasi senere esi ono saisare? [4]Dauta
ikusu me Alla Eni Lumare irana roti rebe lake be kane mo
le roti mere rilukele ete Allare, pine esi kanele. Le lulu atete,
piasare rebe kane roti mere batuke imamaru.' [5]Kai imi baise
Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekire pene moyo? Ebeteke be,
'Masike pela petu pleije imamaru esi ono yelu kena Alla Eni
lepata meru me Tuhane Eni Lumare, po tamata esi noake
mere sala mo.' [6]Au beteke ete imi be, 'Ete meije Ile sae me
Eni kbasare ela lesi bei Tuhane Eni Lumare.' [7]Alla Ibeteke
be, 'Au sukare imi oki lomai, mere mise lesi bei imi riluke
korbane ete Allare.' Sepo imi nati Eni lepataru mimise
hoko tamata rebe iono sala more imi hukumeni mo. [8]Le
Au, Tamata Eni Nanae, Au kbasa kena Au beteke be imi ono
saisa kena petu pleije lekwe."

Yesuse Iono ile sae eni bala lei matale emise
12:09-15a

(Mrk. 3:1-6; Luk. 6:6-11)

[9]Eleki Yesuse Ikeu bei mere kai Ikusu me Yahudiaru esi
luma ibada sae me. [10]Ete mere ile sae me eni bala leini
emata. Eleki sie ilaru esi tneu Yesuse be, "Ono tamata
imise kena tamata Yahudiaru esi petu pleije yele pibe mo?"
Esi tneu ele mere leke esi nikwa Eni nsalale. [11]Po Yesuse
Iralakesi be, "Sepo sae bei imia meru eni domba inai sae
etetu kena likele kena tamata Yahudiaru esi petu plei hoko
iono kena ikerikele kai isiriele bei likele pibe mo?
[12]Le tamatare ipentine lesi bei dombare. Ele mere hoko
ono tamata imise kena tamata Yahudiaru esi petu pleije
mula mo." [13]Eleki Yesuse Ibeteke loko tamata bala lei
matale mere be, "Antolie balamu lomei." Eleki iantolie
balaije, hoko balaije mise saka balai leini saere sosoli. [14]Po
kena tamata Parisiaru esi siri bei luma ibadare, esi lepa
lupu kena bunu Yesuse. [15a]Po Yesuse Irekwa laleisu eleki
Ikeu bei otoi mere.

Alla Ibitike Yesuse kena Eni Makerike
12:15b-21

15b Eleki tamata bokala esi keu luluI, kai Iono tamata
makerakaru esi mise pususi. 16 Ilakesi leke esi alenake
saisa rebe Ionolu meru ete tamata maketa yake. 17 Ilakesi
mere leke Alla Eni lepate rebe akmena nabi Yesaya ilekiule
uonore mere peneka. Nabi Yesaya ileki elere:

18 "Ile meije Auku Tamata Makerike rebe Au bitikeNi.
Rebe Au okiNi titinai kai Iono laleKu ndina titinai.
Auku Rore IkbasaeNi leke Ibeteke hukume ete
pusue tamata mei nusare.
19 Irare kai tamata makete mo, Ibiuwe mo,
Ilepa me lalanaru mo leke tamata esi isikeNi.[y]
20 Tamata rebe esi ktili mo kai tamata rebe esi hlaleke
ktili more Iono lokosi mamau,
leke lalesi kena hlaleke mere sirike beisi yake.
Iatula titinai leke tamata esi hlaleke hlamate rebe Au
ono eteise roma petu rebe Alla Iteu pakala ete
pusue tamata mei nusare.
21 Kai pusue tamata mei nusare hlaleke lokoI."

Yesuse Ibei Alla hoko Iktili lesi bei Belsebule, ro tiaru esi elake
12:22-32

(Mrk. 3:20-30; Luk. 11:14-23)

22 Eleki kena petu mere tamata ilaru esi keri tamata sae
me ro tiare ekbasaeni loko Yesuse. Ro tiare eono tamata
mere iselu mo kai imou. Eleki Yesuse Ionoi mise hoko isupu
selu kai ilepa. 23 Kena tamata bokala esi selu mere hkutukesi
kai esi beteke be, "Ile meije kamale Dauta Eni Anubu pise o?"
24 Po kena Tamata Parisiaru esi lene tamata esi beteke
ele mere, esi beteke be, "Belsebule, ro tiaru esi elake mere
ekbasae Yesuse leke Iktili kena Isirie ro tiare bei tamata mere."

---

[y] **12:19** Yes. 42:1-4

[25] Po Yesuse Irekwa lalesi hoko Ibeteke lokosi be, “Negara
elara lua hoko negara mere atia neka. Kai kota esa pise
luma toini rare kai lomai hoko kota pise luma toini mere
atia neka. [26] Sakesa neka, ro tiaru esi elake ekbasae Au mo
kena Au sirie ro tiare. Le sepo ro tiaru esi elake eriluke
kbasa ete ro tiae sae kena sirie ro tiae makete hoko esi
kbasare ktili moneka. [27] Hoko sepo imi beteka be Belsebule
ekbasae Au sirie ro tiare hoko imi maka luluaru esi sirie
ro tiare kena kbasa mere lekwe. Ele mere hoko ruasi pine
esi tiluke be imi beteke mere tinai mo. [28] Po Alla Eni Rore
Ibasae Au sirie ro tiare, hoko imi rekwa be mere tanda kena
Alla Ipletae imi tamatare, menai peneka.
[29] Pise umpama, tamata sae ikusu ndea me tamata ktiline
eni luma hoko suke loi mina pine ndea yelu bei luma mere
sa.
[30] Sire pine iono lulu Au mo hoko ilelie Au. Kai sire pine
itapa Au mo hoko iatia Auku makerike. [31] Bei mere hoko
Au beteke ete imi be: sepo sire iono dosa kai ilepae tiae
loko Alla, isupu ampune bei Alla sa, po sepo ilepa tiae
loko Ro Misete hoko isupu ampune bei Alla moneka. [32] Sire
pine ilepa lelie Au, Tamata Eni Nanae hoko isupu ampune
bei Alla sa, po sepo ilepa tiae loko Ro Misete hoko kena
meije kai kena rebai makete lekwe isupu ampune bei Alla
moneka.”

Ite rekwa aije emisere bei esi buaije
12:33-37
(Luk. 6:43-45)

[33] “Sepo ai aini sae pine imi beteke be emise hoko esi
buaije emise lekwe po sepo ai aini sae pine imi beteke be
emise mo hoko esi buaije lekwe emise mo. Le aije mise pise
mise more, rekwae bei esi buaije. [34] Imi tamata neuna meru
saka nanate, imi supu lepae lepate misete mo. Le saisa rebe
imi lepaele mere esiri bei lalemi. [35] Tamata misete ilepae
yelu miseta bei eni lale misete. Eleyo tamata tiae ilepae yelu
tiae bei eni lale tiare.

36 Hoko lene mimise! Kena Alla Iteu pakala ete tamatare,
papelake tamata rebe eni lepate eono tamata makete laleije
kera pende suke ibetekele ete Alla sa be le mula pine ilepa
ele mere. 37 Le bei amu lepate pine rekwa be ankena kai
rekwa be asupu hukume."

Tamata Parisiaru esi kotie Yesuse Iono tanda herane 12:38-42

(Mrk. 8:11-12; Luk. 11:29-32)

38 Eleki Kuru Torataru kai tamata Parisia sie ilaru esi
beteke loko Yesuse be, "Ntuane kuru, ami suka selu Aono
tanda herane."
39 Eleki Yesuse Ibeteke be, "Imi tamata rebai meije imi
neu titinai kai hlaleke loko Alla mo. Imi kotie Au ono tanda
herano? Au ono sae kena meije mo. Po tatike pine imi selu
tanda herane saka akmena Alla Iono tanda herane kena
nabi Yunuse neka. 40 Nabi Yunuse irue petua telu, pita kai
kpetu kena iane elake esi tibuini laleije.[z] Sakesa kai Tamata
Eni Nanare neka, Irue mpe liane benaije petua telu, pita
kai kpetu. 41 Namake kena petu rebe Alla Iteu pakala ete
tamatare, tamata Niniwe rebe akmena esi mata pende
esi kwana suike sakesa kai imi tamata rebai meije kai esi
tutuke imi le imi nsalalaru. Le kena akmena esi supu ahnau
bei nabi Yunuse esi naku kai hleke bei ono dosa peneka.
Au beteke ete imi be masike Auku kbasare lesi bei nabi
Yunuse po au lepae Alla Eni lepataru ete imire, imi naku kai
hleke bei imi dosaru mo. 42 Kena petu Alla Iteu pakala ete
imi tamatare, kamale bina bei negara Seba ikwana suike,
itutuke imi tamata rebai meije le imi nsalalaru, le kamale
bina meije akmenare iluake bei nusa lauke titinai kena ilene
kamale Salomo iatetuke irekwa titinaije. Au beteke ete imi
be, imi lene mimise, ete meije Ile sae me Eni kbasare lesi
bei kamale Salomo, po imi pusumi lene lokoI mo."

---

[z] **12:40** Yun. 1:17

Ro tiare esiri bei tamata sae me kai ekusu suike kenai leneka
12:43-45
(Luk. 11:24-26)

43 Yesuse Ilepa rame be, “Sepo kena ro tiare esiri bei
tamata sae, hoko ro tiae mere ekeu lilali me otoi nsekile
kena nikwa otoi kena erue, po esupu sae mo. 44 Hoko
ebeteke be au leu suike loko auku luma rebe au keu bei
pende. Kena eleu me luma mere, selue malene, hlaie ndita
kai andulikele mise. 45 Eleki ekeu kai ekeri ro tiae itua rebe
uneu lesi beije, ukbasae tamata mere eleki urue ete mere.
Hoko tamata mere isupu tiae lesi bei akmenare leneka.
Mere eono ete imi tamata neuna rebai meije lekwe sepo imi
naku kai hleke bei ono dosare mo.”

Yesuse Eni luma toini
12:46-50
(Mrk. 3:31-35; Luk. 8:19-21)

46 Kena Yesuse Ilepa kai tamata bokala me lumare sa,
inaI kai kwaliNi muliaru esi luake esi kele mpai muli kai
esi atula kena tetueNi. 47 Eleki ile sae me ibeteke lokoI
be, “InaMu kai kwaliMu muliaru esi mpai muli esi suka
tetueMu.”
48 Po Yesuse Ibeteke loko ile mere be, “Arekwa be inaKu
kena sire? Kai kwaliKu kena siasi? Tamata makete lekwe
inaKu kai kwaliKue neka.” 49 Eleki Itiluke Eni maka luluaru
kai Ibeteke be, “Meije inaKu kai kwaliKusi! 50 Le sire pine
iono lulu AmaKu ndete surgare Eni pletare, hoko ile mere
pine kwaliKu pise betaKu pise inaKu.”

Umpama kena tamata maka mulae bibite
13:1-9
(Mrk. 4:1-9; Luk. 8:4-8)

13 Kena petu mere neka Yesuse Ikeu bei luma mere
lorau tlakare eleki Irue me tlaka leine. 2 Eleki tamata
boka titinai esi luake kai esi keholi Yesuse, hoko Irue kena

soa buini ndau tlakare yo tamata meru esi kele nda laiuluije.
[3] Eleki Yesuse Iatetuke yelu bokala etesi kena umpama be:
"Kena petu sae me maka andinu imulae bibite. [4] Kena
imulae bibitaru, bibita leini utetu kena lalane. Eleki manua
ndete teture uluake, ukane pusue bibita me lalane. [5] Bibita
leini utetu kena otoi rebe batu bokala hoko tapele ela mo.
Eleki bibita meru kusu nunu le tapele ete mere ela more
pe. [6] Po kena lemataije sare, bibita kwawi meru unseki kai
umata le esi lamuite ekusu nanu mo. [7] Bibita leini utetu kena
ai lulia uwei. Eleki ai luluia meru ukaplete bibita kwawi
meru eti umata. [8] Po bibita leini utetu kena tapele nkopane.
Hoko esi hasile bokala; rebai utune pise rebai butu ne pise
rebai butu telu bei bibita rebe mulaule."
[9] Yesuse Ialenake mere pela eleki Ibeteke lokosi be, "Imi
lene mimise leke imi nati Auku lepata meiju!"

Yesuse Iahnau kena umpama le mula?
13:10-17

(Mrk. 4:10-12; Luk. 8:9-10)

[10] Eleki Eni maka luluaru esi tehaikeNi kai esi tneuI be,
"Le mula pine Aalena etesi kena umpamare?"
[11] Yesuse Iralakesi be, "Le Alla Iriluke misete ete imi
peneka leke imi rekwa be Ipletae imi tamatare eleka, po sie
makete Iriluke misete etesi mo. [12] Sire pine inati lepate bei
Alla toto, tatike pine inati boka lesi. Po sire pine isuka nati
lepate bei Alla mo, hoko tatike pine inete loko lepate sasaisa
moneka. [13] Bei mere hoko Au alena kena umpama etesi, le
masike esi selulu po esi ono saka esi selulu mo, masike esi
lenelu po esi ono saka esi lenelu mo kai esi natilu mo. [14] Ele
mere Alla Eni lepata rebe akmenare nabi Yesaya ilekire
eono tinai. Alla Ilepa elere:
'Tamata esi lene rame po esi nati mo,
esi selu rame po esi rekwa saisa rebe esi selure mo.[a]

---

[a] **13:14** Yes. 6:9-10

[15] Le tamata meru lalesi rekwa moneka, tlinaisu popola peneka, kai mataisu matapola peneka.
Eono ele mere leke mataisu selu mo, tlinaisu lene mo kai laleisu nati mo kai esi hlaleke loko Au suike mo, leke Au onosi hlamate yake.' "
[16] Eleki Yesuse Ilepa rame loko Eni maka luluaru be, "Po Imi supu misete bei Alla le imi selu kai imi lene. [17] Imi nete mimise! Nabia bokala kai tamata bokala rebe esi lulu Allare esi suka selu saisa rebe imi selulu meiju po esi supu selulu mo. Kai esi suka lene saisa rebe imi lenelu meiju po esi leneu mo."

Yesuse Ibeteke Eni hnaune kena umpamare esi natire 13:18-23

(Mrk. 4:13-20; Luk. 8:11-15)

[18] Eleki Yesuse Ibeteke lokosi leneka be, "Imi lene umpama kena tamata maka mulae bibite esi natire. [19] Bibita rebe utetu kena lalane, meru saka tamata esi lene Alla Eni lepate po esi nati mo hoko takwali mo lepata rebe lepaelu eteise ro tiare eono esi nete lokolu moneka. [20] Bibita rebe utetu kena otoi rebe batu bokala hoko tapele ela more, mere saka tamata esi lene Alla Eni lepate kai esi hnouke me laleisu sosoli kena lale ndinate. [21] Bibite kwawi meru esi lamuite kusu nanu lope mo, hoko unseki nunu, mere saka tamata esi lene Alla Eni lepate po dasare sae mo hoko erue kena laleisu takwali mo. Hoko kena esi supu susate le esi hlaleke loko Aure hoko esi hleke Alla Eni lepate, kai esi naya. [22] Bibita rebe utetu kena ai lulia uweije, natire tamata rebe esi lene Alla Eni lepataru po esi nete loko taneia mei nusa meije. Esi hidupe ele mere epele Alla Eni lepataru hoko esi hasile sae mo. [23] Bibita rebe utetu kena tapele nkopane, mere saka tamata esi lene kai esi lulu Alla Eni lepata meru kena misete. Hoko tamata meru saka bibitaru ukusu pine uela mise hoko esi hasila bokala; rebai utune pise rebai butu ne pise rebai butu telu bei bibita rebe mulaule."

Umpama kena palate kai gandume
13:24-30

24 Yesuse Ialena kena umpama sae me lekwe ete tamata
bokala meru be, “Alla Ipletae tamatare saka umpama
meije: Tamata maka andinu imulae gandume, bibite misete
me eni ndinure.[b] 25 Po kpetu sae me kena pusue tamataru
esi ntulu peneka, tamata rebe isukai more iluake imulae
palata labui selake gandume mere eleki ikeu. 26 Eleki kena
gandumaru ukusu kai uono kena esi tukuna nere, kena
mere pine palataru renae. 27 Maka andinu mere eni tamata
makerikaru esi selu palataru ukusu sakesa kai gandumaru
hoko esi luake lokoi kai esi beteke be, ‘Ntuane, aulake ami
mulae bibita rebe miseta kena ndinure yo palataru ukusu
me ndinure bei etia?’ 28 Ntuane mere iombe, ‘Mere tamata
rebe laleije tiake aure imulaelu.’ Eleki esi beteke lokoi be,
‘Ntuane, asuka kena ami keu bori palataru o?’ 29 Po iombe,
‘Yake, le kena imi bori palataru, imi bori kai gandumaru.
30 Sebeie lualu kusu sakesa eti roma petu kena ulule. Kena
petu mere tatike pine au beteke ete tamata maka uluaru be:
Lupuke palataru akmena kai lo totoini eleki tutuelu. Eleki
lupuke gandumaru kai hnoukelu kena auku luma teture.’ ”

Tamata rebe esi hlaleke loko Allare esi tapa boka kai ktili saka sasawi inaije ekusu ela kai ragire esake tarigure
13:31-35

(Mrk. 4:30-34; Luk. 13:18-21)

31 Yesuse Ialena umpama makete etesi lekwe be, “Alla
Ipletae imi tamatare esi keadane saka sasawi inaije. Tamata
maka andinu irana sasawi inai eleki imulaele me eni
ndinure. 32 Bibite mere tone lakwai esa bei bibita maketaru,
po kena ekusu kai eelare, eela lesi bei utane loini maketaru.

---

[b] **13:24** Ndinure nusa meije. Bibita rebe misetaru, mere tamata rebe esi lulu Alla Eni pletare kai palataru, mere tamata rebe esi lulu ro tiare esi elake eni pletare.

Tebi gandume bei palate

Eono aini lolete, hoko manuaru lomei uono alai kena esi sanaiju.”

33 Kai Ialenake umpama sae meije etesi lekwe be, “Alla Ipletae imi tamatare esi keadane saka ragi. Bina sae irana ragi teputi eleki itoha kai tarigu kiloa butu lua eti eono tarigure sa.

34 Pusue meru Yesuse Iatetuke ete tamata bokala meru kena umpama. 35 Leke pusue eono lulu Alla Eni lepate rebe akmena Eni nabire ibeteke be:

“Kena Au lepa kaise Au pake umpama.
Au beteke yelu rebe bei kena nusare etola menai eti
meije sae irekwa more.”[c]

---

[c] **13:35** Isi. 78:2

Yesuse Ibeteke umpama gandume kai palate esi natire
13:36-43

36 Eleki Yesuse Ikeu bei tamata bokala meru Ileu lora Eni
luma. Eleki Eni maka luluaru esi luake lokoI kai esi beteke
lokoI be, “Ama, Abeteke umpama palate kai gandume esi
natire ete ami mina.”
37 Eleki Iralakesi be, “Tamata rebe imulae bibita miseta
meru Au, Tamata Eni Nanae; 38 ndinure nusa meije. Bibita
miseta meru tamata rebe esi lulu Alla Eni pletare kai palata
meru tamata rebe esi lulu ro tiaru esi elake esi pletare.
39 Tamata rebe laleije tiake tamata maka andinu mere,
eleki imulae palataru selake gandumaru, mere ro tiaru esi
elake. Petu kena ulure mere petu kena Alla Iteu pakala ete
tamatare, kai tamata maka uluaru mere malekataru.
40 Kai palata meru lupukelu kai tutuelu kena auwere
sakesa kai Alla Iteu pakala ete tamatare neka. 41 Kena mere
Au Tamata Eni Nanare Au ulake Auku malekataru loko
Auku otoi maka pletare leke esi lupuke pusue tamata rebe
esi ono tamata makete esi ono dosare kai pusue tamata
rebe esi ono neune. 42 Eleki Auku malekataru esi poiesi kena
auwe elake titinai, ete mere esi rani kai esi supu susate ela
titinai. 43 Kena mere tamata rebe esi lulu Alla Eni pletaru
selusi hita saka lematai, kena esi rue me Alla Eni otoi maka
pletare. Imi lene loko Auku lapataru mimise!”

Umpama kena tanei belini ela titinai
13:44-46

44 Eleki Yesuse ialenake umpama makete lekwe be, “Alla
Ipletae imi tamatare esi keadane saka tanei rebe esi beline
ela titinai, rebe tamata ibunikele mpe tapale lebui me
ndinu. Eleki tamata sae itetuele, eleki ikaliele nanu lesi
leneka. Eleki laleije ndina titinai hoko ikeu abelie pusue eni
taneiaru eleki isabe ndinu mere.
45 Kai Alla Ipletae imi tamatare umpamae saka tamata
maka abeli rebe inikwa mutiara misete lakwai esa. 46 Eleki

kena itetue mutiara rebe misete lakwai esa mere, ikeu
abelie pusue eni taneiaru eleki isabe mutaiara mere.”

Umpama kena uete
13:47-50

47 Eleki Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru lekwe be,
“Alla Ipletae imi tamatare esi keadane lupe keadane kena
poie uete ndau meite neka, eleki ekerike iane ooani bokala.
48 Eleki kena uete mere penu peneka, tamata esi neha uete
mere lora laiului, eleki esi rue esi lupuke iane rebe misete
kai esi kute kena sokate yo iane tiare esi poiele. 49 Sakesa
neka kena Alla iteu pakala ete tamatare, malekataru esi keu
pusue nusa meije eleki esi tebi tamata neunaru bei tamata
rebe esi lulu rebe Alla Isukare. 50 Eleki esi poie tamata
neunaru kena auwe rebe ela titinai, ete mere esi rani kai esi
supu susate ela titinai.”

Kuru rebe ilene loko Alla Eni pletare irekwa kena atetuke hnauna takwaline kai beluke
13:51-52

51 Eleki Yesue Itneu Eni maka luluaru be, “Imi nati pusue
umpama rebe Au betekelu ete imire pibe mo?” Eleki esi
ombe, “Yele Ntuane, ami nati.”
52 Yesuse Ibeteke lokosi be, “Papela kuru Torate rebe ilene
loko Alla Eni pletare, irekwa kai iktili kena atetuke hnauna
rebe takwaline kai beluke. Mere lupe luma upuije isirie
eni tanei lakwaline kai beluke bei otoi kena hnoukelu leke
ipakelu.”

Tamata me Yesuse Eni hena esi suka lene lokoI mo
13:53-58

(Mrk. 6:1-6; Luk. 4:16-30)

53 Kena Yesuse Ialenake umpama meru pela peneka,
eleki Ikeu bei otoi mere. 54 Eleki kena Iluake me Eni hena
Nasarete, Iatetuke tamata ete meru me esi luma ibadare.
Kena esi lene Yesuse Iatetuke hoko esi herane titinai kai esi

beteke loko lomai be, “Tamata meije Isupu Eni maka rekwa
meije bei etia? Kai Isupu kbasa kena ono tanda herane
bei etia? [55] Ile Meije tukane makerike aije eni nanare pi
moyo? Meije Maria eni nanare pi moyo? Kai kwaliNisi kena
Yakobuse, Yusupe, Simone kai Yudase pi moyo? [56] Kai betaIsi
rue etere meije pi moyo? Hoko Irekwa pusue hnauna meiju
bei etia?”

[57] Hoko esi suka lene lokoI moneka. Eleki Ibeteke lokosi
be, “Piasare nabi isupu holmate bei tamata etika-etika
neka po me eni hena kai eni luma toine isupu holmate mo.”
[58] Tamata me Eni henare esi suka hlaleke loko Yesuse mo
hoko Iono tanda herana boka ete mere mo.

Herodese iulake tete Yohanese maka baptise ulu buaije
14:1-12

(Mrk. 6:14-29; Luk. 9:7-9)

14 [1-12] Kena akmena kamale Herodese ikai saui
Herodiase, kwalini Pelipuse eni bina. Hoko
Yohanese maka baptise ibeteke loko Herodese be, “Amise
mo le Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekire ebeteke be akai
saumu yake le kwalimu imata mosa.” Eleki Herodese isuka
bunu Yohanese po rilai le tamata makete, le esi beteke be
Yohanese nabi. Eleki Herodese iulake tamata leke esi kerike
Yohanese, loi kai kusueni kena bui.

Eleki kena Herodese eni pesta kena petu rueleije hoko
Herodiase eni nanae binare imala me tamata oasi kai iono
Herodese laleije ndina titinai. Herodese ila kai ibeteke loko
kwete bina mere be, “Kuanae, akotie saisa neka au rilukele
etemu.”

Inai ibeteke kenai leke ikotie Yohanese ulu buaije. Eleki
kwete bina mere ibeteke be, “Au kotie Yohanese maka
baptise ulu buaije kena bake inai kena meije neka.”

Herodese laleije kera titinai po ila me eni tamuaru oasi
peneka, hoko iono lulu kwete binare ikotire. Iulake tamata
esi keu me bui leke tete Yohanese ulu buaije. Eleki esi
keri Yohanese ulu buaije kena bake inai, esi rilukele ete

kwete binare eleki irilukele ete inai. Kena Yohanese eni
maka luluaru esi lene be imata peneka, esi luake kena rana
nanakwalaije leke esi hnoukeni. Eleki esi keu beteke ete
Yesuse. Eleki takwali mina pine kamale Herodese ilene
esi aleneke Yesuse hoko ibeteke be, “Ile Yohanese rebe au
ulake tamata kena tete ulu buaije, ikwana suike bei matale
peneka hoko isupu kbasa kena ono tanda herane.”

Yesuse Iala tamata usata lima lesi kena roti buai lima kai iana inai lua
14:13-21

(Mrk. 6:30-44; Luk. 9:10-17; Yoh. 6:1-14)

13 Kena Yesuse Ilene be Yohanese Imata peneka, eleki
Isuka keu bei otoi mere. Isa soa buini loko otoi rebe tamata
esi rue kena more leke ruaI ete mere. Po tamata bokala esi
rekwa hoko esi keu lokoI bei esi kotaru loko nda kmalane.
14 Kena Yesuse Itati kena soa buine Iselu tamata bokala ete
mere. Eleki laleIje noasi hoko Iono tamata makeraka bei sie
meru esi mise.
15 Eleki kena kmau peneka Eni maka luluaru esi lomei
tehaikeNi kai esi beteke lokoI be, “Yesuse, meije ite kena
otoi malene kai mei kmau peneka, hoko Aulake tamata
meru esi keu me hena teanaru leke esi sabe manane.”
16 Po Yesuse Ibeteke lokosi be, “Ulake esi keu yake. Imi
riluke manane etesi.”
17 Esi ralakeNi be, “Batuke amiki roti buai lima kai iana
inai lua.”
18 Yesuse Iombe, “Keri lomei lokoKu.” 19 Eleki Iulake
tamata bokala meru esi rue kena melate. Eleki Irana roti
buai lima meru kai iane inai lua meru, eleki Ilimese lolete
lanite kai Ikotie trima kasi ete Alla, pine Ibire rotiaru. Eleki
Irilukelu ete Eni maka luluaru leke esi larakelu ete tamata
bokala meru. 20 Pususi kane eti esi pila. Eleki Eni maka
luluaru esi lupuke roti lesinaru kena sokata butu esa lesini
lua penu. 21 Tamata rebe esi kanere mokwai usata lima,
some bina kai kwetela mo.

Yesuse Ikeu ndete kwele babai
14:22-33
(Mrk. 6:45-52; Yoh. 6:16-21)

22 Eleki Yesuse Iulake Eni maka luluaru esi sa kena soa
buini leke esi sabu tlakare akmena beiNi, kai Iulake tamata
bokala meru esi leu. 23 Kena tamata meru esi leu peneka,
eleki Ikeu lolete ulate bubui kena kotie loko Alla. Kena
kmau peneka ruai me ulate bubuije sa. 24 Kena mere Eni
maka luluaru esi sai kena soa buini roma tlaka tlai peneka
po esi ktili moneka le sanute ktili bei me oasi.
25 Eleki kpeture kasuke olasa telu pise ata, Yesuse Iluake
lokosi. Ikeu ndete kwele babai. 26 Eleki kena Eni maka
luluaru esi seluI keu ndete kwele babai, hkutukesi kai esi
beteke be, “Mere nitu matale!”
27 Po Ibeteke lokosi sosoli be, “Ndene! Meije Au, rilami
yake!”
28 Eleki Petruse ibeteke lokoI be, “Tuhane, sepo mere Ale
hoko ulake au keu ndete kwele babai lome lokoMu.”
29 Yesuse Iombe, “Lomei.” Eleki Petruse irulu bei soa buine
eleki ikeu ndete kwele babai loko Yesuse. 30 Po kena Petruse
iblake sanute ktili kuate eleki rilai, hoko imolo eleki ibiuwe
be, “Tuhane, tapa au mina!”
31 Eleki Yesuse Ikerike balaije sosoli kai beteke be,
“Petruse, ahlaleke loko Au ktili mo. Le mula pine ahlaleke
loko Au ktili more?”
32 Luasi sa lolete soa buine eleki sanute ndene ne. 33 Eleki
Eni maka luluaru esi tatu lokoI kai esi beteke be, “Tinai, Ale
Alla Eni Nanae.”

Yesuse Iono tamata makeraka me otoi Genesarete esi mise
14:34-36
(Mrk. 6:53-56)

34 Eleki kena esi luake me tlaka tebaije, esi tati me otoi
Genesarete. 35 Kena tamata ete meru esi rekwa be tamata
rebe Iluake mere Yesuse, hoko esi alenakeNi ete pusue

Petruse ihlaleke loko Yesuse ktili mo

tamata me otoi mere. Eleki esi keri tamata makerakaru loko
Yesuse. [36] Eleki esi kotie bei Yesuse leke esi kerike Eni lapu
nanuke esi nuruije. Hoko pusue tamata rebe esi kerike Eni
lapu nanuke esi nuruije esi mise bei esi makerake.

Lulu Alla Eni lepataru mise lesi bei tamata esi atate
15:1-9
(Mrk. 7:1-13)

15 Eleki tamata Parisia kai kuru Torata sie telua pise
ataya esi luake bei mpai kota Yerusaleme loko
Yesuse. Eleki esi tneuI be, [2] "Le mula pine Amu maka
luluaru esi lulu iteki atate more? Le esi kane esi koa bala
lulu iteki atate moneka."
[3] Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, "Kai imi lekwe, imi lulu
Alla Eni lepata rebe Musa ilekire mise mo le batuke bei imi
suka lulu imi ntuana menaru esi atate. [4] Le Alla Ibeteke
be, 'Holmate amamu kai inamu.' Kai 'Sepo sire pine ilepa
tiae loko amai pise inai hoko isupu hukume matale.' [5] Po
imi atetuke be: Sepo sire pine ibeteke loko amai kai inai
be, 'Taneia rebe suke au riluke ete imire au riluke ete Alla
kena kurbane[d] peneka hoko saisa ete imi moneka.' [6] Mere
imi atetuke tamata leke esi lulu Alla Eni lepata rebe Musa
ilekire yake, hoko esi holmate amasi kai inasi moneka. Ele
mere hoko imi ntuana menaru esi atate eono imi sobue Alla
Eni lepataru. [7] Imire tamata maka ono misete lelemake!
Saisa rebe akmena nabi Yesaya ibetekele rebe ekena imire
tinai. Ibeteke be:
[8] 'Tamata meiju esi holmate Au batuke kena esi lepataru
yo laleisu lau bei Au.[e]
[9] Esi lupuke lomai kena isike kai lene loko Aure bei lalesi
titinai mo;
le esi atetuke lulu tamata eni atate neka.' "

Yesuse Iatetuke saisa rebe eono tamata indopo me Alla oaI
15:10-20
(Mrk. 7:14-23)

[10] Eleki Yesuse Ikoti tamata bokala kai Ibeteke lokosi be,
[11] "Imi lene meije mimise leke imi nati! Manane rebe ekusu

---

[d] **15:5** Kurbane mere yelu rebe rilukele ete Allare. [e] **15:8** Yes. 29:13

tamata biruije eono tamata mere indopo mo. Po lepata tiae
rebe usiri bei tamata biruije uatia tamata mere me Alla oaI
le mere bei mpe lalei.”
12 Eleki Eni maka luluaru esi lomei tehaikeNi kai esi tneuI
be, “Yesuse, Amu lepata minaru uono tamata Parisiaru
laleisu tiare Arekwa, o?”
13 Eleki Yesuse Iralakesi kena umpama be, “Tnanele sasaisa
neka rebe AmaKu ndete surgare Iatnane more namake borie.
14 Puli kai tamata Parisia meru yake. Sie meru saka tamata
elaka mata polala. Hoko sepo tamata matapolale ilalu tamata
matapolale hoko luasi tetu kena likele.”
15 Eleki Petruse ibeteke loko Yesuse be, “Ntuane, beteke
umpama minare esi natire ete ami mina.”
16 Yesuse Iralakesi be, “Imi nati Auku alena umpama
minare moyo? 17 Suke imi nati mimise be sasaisa neka rebe
ekusu tamata biruije erulu lope tibuine, eleki tatike pine
esiri bei nanakwalaije. 18 Po lepata tiae rebe usiri bei tamata
biruije, ubei mpe lalei hoko uatiai. 19 Le tamata laleije noake
yelu tiaru hoko ibunu, isablia, iono ntasite, indea, ibeteke
rebe tinai mo kena teu pakalare kai ilepae tiae ete tamata
makete. 20 Pusue meru pine uatia tamata. Po koa bala lulu
atate more eatia tamata mo.”

Bina sae me tamata Yahudi mo, ihlaleke ktili loko Yesuse 15:21-28

(Mrk. 7:24-30)

21 Eleki Yesuse Ikeu bei mere lori otoi rebe tehaike kota
Tiruse kai Sidone. 22 Eleki bina Kanane sae tamata Yahudi
mo, bei otoi mere iluake kai ikloloe loko Yesuse be, “Tuhane,
Dauta eni nanae, laleMu noa au noma! Kuanae binare ro
tiare ekbasaeni, hoko iblake kera titinai.”
23 Po Yesuse Iralakeni mo. Eleki Eni maka luluaru esi
lomei tehaikeNi kai esi kotie beini be, “Ntuane, ulake ikeu
noma le ibiuwe mei ite mulimaru kuate.”
24 Yesuse Ibeteke loko bina mere be, “Alla Iulake Au lomei
batuke loko tamata Israelaru (Yahudi) le esi saka domba

rebe sirikele bei esi upuije. Tamata Yahudi more, Alla Iulake
Au lokosi mo.”
[25] Po bina mere ilomei tehaike Yesuse kai itatu lope tapele
eleki ibeteke be, “Tuhane, tapa au mina.”
[26] Eleki Yesuse Ilepa lokoi kena umpama be, “Sepo rana
kwetelaru esi manane eleki rabakele ete asure, mere mise
mo.”
[27] Eleki bina mere ibeteke loko Yesuse kena umpama
leneka be, “Tinai Tuhane, po asure lekwe ekane esi upuije
eni manana oai rebe utetu bei mejare lope tapele neka.”
[28] Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Matabinane, ahlaleke
loko Au ktili titinai! Hoko saisa rebe asukare Au onoe
etemu.” Hoko eni nanae binare imise sosoli kena mere neka.

Yesuse Iono tamata bokala esi mise
15:29-31

[29] Eleki Yesuse Ikeu bei otoi mere, Ikeue tlaka Galilea leini
eleki isa lolete ulate bubui sae me kai irue ete mere. [30] Eleki
tamata bokala esi luake esi keri tamata harekutaru, tamata
matapolalaru, tamata sisataru, tamata mounaru, kai tamata
makerake maketa bokala lekwe. Esi tolae tamata makeraka
meru me Yesuse oaIje eleki Iono esi mise pususi bei esi
makerakaru. [31] Kena tamata bokala ete meru esi selu tamata
mounaru esi lepa, tamata harekutaru esi mise, tamata
sisataru esi tnipa, tamata mata polalaru esi selu, hoko
esi herane titinai kai esi isike Alla rebe tamata Israelaru
(Yahudiaru) esi hlakele lokoIje.

Yesuse Iala tamata usata ata lesi
15:32-39
(Mrk. 8:1-9)

[32] Eleki Yesuse Ikoti Eni maka luluaru kai Ibeteke lokosi
be, “Tamata bokala meiju, malerekesi le esi luluKu petua
telu kena esi lene Sou Misete peneka, hoko esi manane pusu
peneka. Meije Au suka ono esi leu tia seneke mo, le namake
me lalane esi ktili mo.”

[33]Eleki Eni maka luluaru esi ralakeNi be, “Tuhane, meije
ite kena otoi malene hoko manane sae kena tamata bokala
meiju pususi kane mo.”
[34]Eleki Yesuse Itneusi be, “Imi supu roti buai ila ete
mere?” Eni maka luluaru esi ralakeNi be, “Buai itu. Kai iana
tona inai ilaru lekwe.”
[35]Eleki Yesuse ipletae tamata meru esi rue mpe tapele.
[36]Eleki Irana roti buai itu meru kai ianaru, Ikotie trima kasi
bei Alla lelu. Eleki Ibirelu, Irilukelu ete Eni maka luluaru
kai esi larakelu ete tamata meru. [37]Tamata meru esi kane
eti esi pila pususi. Eleki Eni maka luluaru esi lupuke roti
lesinu kena sokata penuta itu. [38]Tamata rebe esi kane meru
mokwai usata ata, some bina kai kwetela mo.
[39]Eleki Yesuse Iulake tamata meru esi leu ne. Eleki Yesuse
lekwe isa soa buini lopai otoi Magadane.

Tamata Parisia kai Sadukiaru esi kotie Yesuse Iono tanda herane
16:1-4

(Mrk. 8:11-13; Luk. 12:54-56)

16 Eleki tamata Parisia kai Sadukia sie ilaru esi luake
loko Yesuse kena esi tehekeNi leke esi nikwa Iono
sala. Esi kotie Iono tanda herane leke esi rekwa be Alla
IulakeNi loko ite pibe mo. [2]Po Yesuse Ibeteke lokosi be,
“Kena lemataije suni nere imi beteke be, ‘Bobanure lea
le lanite lala.’ [3]Kai kena beleti imi beteke be ‘Petu meije
ulane elake le lanite lala kai mohine.’ Imi selu lanite, lea
pise ulane imi rekwae, eleyo saisa rebe uono kena nusa
rebai meije imi rekwa mo. [4]Imi tamata rebai meije imi neu
kai hlaleke ktili loko Alla mo! Imi kotie Au aseluke tanda
herane po Au aseluke tanda bei Alla ete imi mo, batuke
tanda rebe ekena nabi Yunuse.”
Eleki Yesuse ikeu beisi ne.

Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru leke esi keta bei tamata Parisi kai Sadukiaru esi hnaunaru
16:5-12
(Mrk. 8:14-21)

5 Kena Yesuse Eni maka luluaru esi sabu tlaka Galilea
kena soa buine esi nete keri roti mo. 6 Eleki Yesuse Ibeteke
lokosi be, “Imi keta bei tamata Parisia kai Sadukiaru esi
ragire.”
7 Eleki esi noake kai esi lepa loko lomai be, Ilepa ele mere
le ite keri roti more pe.
8 Yesuse Irekwa saisa rebe esi lepaele. Hoko ibeteke lokosi
be, “Le mula pine imi lepa loko imi keri roti more? Imi
hlaleke ktili loko Au mo! 9 Imi nati mosa. Au ala tamata
usata limaru batuke kena roti buai lima. Esi kane pela, imi
lupuke esi lesine kena sokata butu esa lesini luare, imi nete
loko moneka. 10 Pise Au ala tamata usata ataru batuke kena
roti buai iture, eleki imi lupuke esi lesine kena sokata iture,
imi nete loko more neka. 11 Imi nati mo. Au lepa kai imire
loko roti mo. Imi nete mimise! Keta bei tamata Parisi kai
tamata Sadukiaru esi ragire.”
12 Eleki bei mere mina pine esi nati be Yesuse Ilepa loko
ragi kena ono roti mo, po Ilepa loko tamata Parisiaru kai
Sadukiaru esi hnaunaru.

Petruse iralake Yesuse be, “Ale Alla IulakeMu kena Aono hlamate tamata bei dosa.”
16:13-20
(Mrk. 8:27-30; Luk. 9:18-21)

13 Yesuse kai Eni maka luluaru esi keu siba lora otoi sae
tehaike kota Kaisare Pilipi. Kena esi luake, Itneu Eni maka
luluaru be, “Tamata esi ombe Tamata Eni Nanae mere sire?”
14 Esi ralakeNi be, “Leini esi beteke be Yohanese maka
baptise, leini lekwe esi beteke be Elia, kai leini me lekwe esi
beteke be Yeremia pise ile sae bei nabiaru.”
15 Eleki Yesuse Itneusi be, “Po Imi beteke Aure sire?”

16 Simone Petruse iralakeNi be, “Ale Maka Hlamate rebe
Alla IulakeMu kena Aono hlamate tamata bei dosa, Ale Alla
Eni Nanae rebe Irue eti pela.”
17 Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Simone, Yunuse eni
nanae, asupu misete bei Alla. Le aralake mere tamata
ibeteke ete ale mo po mere AmaKu ndete surgare Ibeteke
etemu. 18 Ele mere hoko Au beteke ete ale be amu nane
Petruse, esi natire batu kurule! Namake pine Au bitikemu
kena aono elake ete tamata rebe esi hlaleke loko Aure, saka
batu kurule kena lumare esi pandasire, kai Atapa tamata
rame kena esi hlaleke lokoKu. Tamata sae iktili kena iatiasi
moneka kai ro tiaru esi elake supu atiasi moneka. 19 Kai
kena Alla Ipletae imi tamatare Au riluke kbasa etemu kena
ature tamata. Saisa rebe alake tamata leke esi ono mo pise
saisa rebe asuka tamata esi onoe mei nusare, Alla ndete
surgare lekwe Isukae.”
20 Eleki Yesuse Ilake Eni maka luluaru be, “Alenake
Au, Maka Hlamate rebe Alla Iulake Au kena ono hlamate
tamata bei dosare ete tamata makete yamina.”

Yesuse Ibeteke be, “Takwali mo Au mata neka!” 16:21-28

(Mrk. 8:31-9:1; Luk. 9:22-27)

21 Menai bei mere Yesuse Ibeteke ntoli ete Eni maka
luluaru be, “Suke Au keu lolete Yerusaleme eleki Au supu
susate elake bei tamata elaka me Tuhane Eni Lumare kai
imama elakaru kai kuru Torataru. Esi sukaKu mo hoko esi
bunuKu, po ele petu luare Au kwana suike.”
22 Eleki Petruse ikeriNi lau toto beisi pine ilakeNi be,
“Tuhane, Alla Ihetie susate mere beiMu! Susate mere kena
Tuhane Ale yake.”
23 Po Yesuse Ihali lokoi kai Ibeteke be, “Heti beiKu! Ale
mere saka ro tiaru esi elake le anete loko Alla mo po anete
loko yelu bei tamatare.”
24 Eleki Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Imi
suka luluKu hoko suke nete loko saisa rebe imi sukare

moneka. Masike imi suka mo pomine Au suka hoko lalemi
kera po imi luluKu neka. Masike esi bunumi saka esi paku
imi ahlake ai batai po mula mo leke erimi luluKu rame. [25] Le
sepo imi suka luluKu mo le imi suka mata mo hoko imi rue
kai Alla eti pela moneka. Hoko sepo imi mata le imi luluKu
hoko imi supu rue kai Alla eti pela. [26] Le masike tamata
isupu pusue tanei miseta bei nusa meije po tatike pine kena
imatare, isupu hukumane me otoi lauke bei Alla hoko tanei
miseta meru sae etei moneka. Hoko tamata mere iono tekwa
sasaisa kena irue tehaike Alla moneka!

[27] Le takwali moneka Tamata Eni Nanae Iluake sakesa kai
Eni malekataru kena kbasa bei AmaI. Kena mere Ihukume
tamata lulu saisa rebe ionore. [28] Imi lene lokoKu mimise!
Bei imia meru leini me esi mata mosa eti roma esi selu Au
Tamata Eni Nanae Iluake kena Iono Kamale."

Yesuse Ilelie nanaIje kai Eni lapune ndete ulate
17:1-13
(Mrk. 9:2-13; Luk. 9:28-36)

17 Eleki petua ne suike, Yesuse Ikeri Petruse, Yakobuse
kai kwalini Yohanese, esi sa lolete ulate nanuke. Ete
mere batuke ata ruasi. [2] Eleki Yesuse Ilelie nanaIje me telu
oaisu, Yesuse oalaleIje hita saka lematai kai Eni lapune puti
titinai kai selue kliti. [3] Eleki telusi selu Musa kai Elia rebe
nabi akmenaru, luasi alena kai Yesuse.

[4] Eleki Petruse ibeteke loko Yesuse be, "Tuhane, ami
lalema ndina titinai le teluma ete meije kai Imi. Sepo Asuka
hoko au ono tala telu ete meije: sae eteMu, sae ete Musa, kai
sae ete Elia."

[5] Kena eri lepa sa moputire erulu sou lutike Yesuse, Musa
kai Elia telusi. Moputire ehita. Eleki Alla Ilepa bei moputire
be, "Meije Auku Anae hoko Au okiNi rame. Iono laleKue
ndina. Imi lene lokoI!"

[6] Kena Yesuse Eni maka lulua telu meru esi lene lepate
mere rilasi titinai hoko esi tatu eti oalalesi roma tapele. [7] Po
Yesuse Iluake lokosi eleki Ikerikesi kai Ibeteke lokosi be,

"Kele, rila yake!" [8] Eleki kena esi bitike ulusi esi selu Musa
kai Elia moneka, batuke Yesuse ruaI.
[9] Kena Yesuse kai Eni maka lulua telu meru esi rulu bei
ulate mere, Yesuse Ibeteke lokosi be, "Saisa rebe imi selue
ndete ulate imi alenake yamina. Namake kena Au Tamata
Eni Nanae, Au kwana suike bei matale pine imi alenake sa."
[10] Eleki Eni maka luluaru esi tneuI be, "Le mula pine
kuru Torataru esi beteke be namake Elia iluake mina, pine
Kamale Elake rebe Alla ItalukeNi kena Iono hlamate ite
tamatare Iluake?"
[11] Eleki Iralakesi be, "Yele, kuru Torataru esi betekele tinai.
Elia iluake lomei akmena kena iaknekae pusulu mise. [12] Meije
Au beteke ete imi be: Nabi Elia iluake peneka, po tamata esi
rekwai mo kai esi ono susate etei. Kai Tamata Eni Nanae
Isupu susata elake le tamata elakaru esi sukaI more neka."
[13] Eleki Eni maka luluaru esi nati be Yesuse Ialenake loko
Yohanese maka baptise.

Yesuse Iono kwete mokwai sae rebe ro tiare kbasaeni, imise
17:14-21
(Mrk. 9:14-29; Luk. 9:37-43)

[14] Kena Yesuse kai Eni maka lulua teluaru esi leu loko
tamata bokala meru, ile sae me iluake loko Yesuse kai itatu
lokoI, [15] eleki ibeteke be, "Tuhane, laleMu noa auku anare
noma. Le makerake mati-mati ayame kenai hoko iktili
moneka. Rebai sesi ikoli kena auwe kai kena kwele. [16] Au
kerini loko Amu maka luluaru peneka leke esi ono imise, po
esi ono tekwa mo."
[17] Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, "Imi hlaleke lokoKu
kwale moneka. Imi hlaleke ktili mo kai saisa rebe tinai
pise tinai more imi rekwa mo. Au rue kai imire laleku kera
titinai, kai Au tahane laleKu loko imi roma petu ila sa! Keri
kwetele mere lokoKu lomei!" [18] Yesuse Itahola kwetele mere
eleki ro tiare siri bei kwetele mere hoko imise sosoli neka.
[19] Eleki Yesuse Eni maka luluaru esi luake lokoI kai kena ruasi
kaiNi, esi tneuI be, "Le mula pine ami sirie tekwa ro tiare more?"

[20] Eleki Iralakesi be, “Imi hlaleke ktili mo. Au beteke ete
imi be, ‘Sire pine ihlaleke ktili, hoko sepo ibeteke loko ulate
be heti hoko ulate lekwe eheti. Kai sasaisa neka imi onore
yele.’ [21] [Po imi supu sirie ro tiae lupe meije batuke tahane
tia senete kai kotie loko Alla.”]

Yesuse Ibeteke Eni matale suike kena rebai lua ete Eni maka luluaru
17:22-23

(Mrk. 9:30-32; Luk. 9:43-45)

[22] Eleki kena Yesuse kai Eni maka luluaru esi lupuke lomai
me otoi Galilea, Ibeteke lokosi be, “Namake pine tamata esa
iriluke Au, Tamata Eni Nanae, ete tamata maketa rebe esi
suka bunu Aure. [23] Esi bunuKu, po ele petu luare Au kwana
suike peneka.”

Hoko Eni maka luluaru kaplalesi titinai.

Yesuse Iulake Petruse iseli Tuhane Eni Lumare esi pajake
17:24-27

[24] Kena Yesuse kai Eni maka luluaru esi luake me kota
Kapernaume, tamata maka kotie Tuhane Eni Lumare esi
pajake esi luake loko Petruse kai esi tneui be, “Amu kurure
Iseli Tuhane Eni Lumare esi pajake pibe mo?”

[25] Eleki Petruse iralake be, “Yele, Iseli.”

Eleki kena Petruse ileure, ikusu luma, Yesuse Itneui sosoli
be, “Simone, anoake eleka, kamala mei nusa meije esi kotie
pajake bei sire? Bei esi hena toinu pibe bei tamata maka
luake bei hena makete?”

[26] Petruse iralake be, “Bei tamata maka luake bei hena
makete.”

Eleki Yesuse Ibeteke be, “Ele mere hoko hena toini esi
seli pajake moneka.” [27] Po leke ite ono lalesi kera yake, hoko
akeu ndau tlaka leke anahanu, eleki iane inai rebe asupue
akmenare aranae kai abara esi biruije, hoko asupu kepene
panuhu kena seli luaiki pajake kena Tuhane Eni Lumare.
Arana kepene mere eleki rilukele etesi.

Yesuse Eni maka luluaru esi tneuI loko sire pine iela titinaije
18:1-9

(Mrk. 9:33-48; Luk. 9:46-48, 17:1-2)

18 Kena mere Yesuse Eni maka luluaru esi luake lokoI
kai esi tneuI be, “Kena Alla Ipletae ite tamatare, sire
pine iela lesire?”
[2]Eleki Yesuse Ikoti kwete tone sae me, Iono ikele me Eni
maka luluaru tlaisu, [3]eleki Iombe, “Sire pine ihleke bei
maka noake be iono tamata elake mo kai iono saka kwete
tone meije mo hoko kena Alla Ipletae ite tamatare isupu
rue kai Alla mo. [4]Sire pine iblake be iela mo, saka kwete
tone meije hoko ile mere pine iela lesi kena Alla Ipletae ite
tamatare. [5]Kai sire pine isuka kwete tone meije, le kwetele
meije ilulu Au, hoko isuka Au lekwe.
[6]Po sepo tamata rebe ihaleke loko Au lupe kwete tone
meije pine sae iono isupu dosa, hoko mise lesire imi lo batu
elake kena eni mokane kai poieni lope meite lebui bei isupu
Alla Eni hukumane rebe ela titinaije.
[7]Mei nusa meije, namake pine tamata esi supu susate
elake bei yelu rebe uono tamata esi ono dosare. Tinai, yelu
meru uono rame, po sire pine ionore, namake isupu susate
elake.
[8]Sepo balamu pise amu lelale eono asupu dosa hoko tetele
kai poiele. Le mise lesire balamu pise lelale esa po arue kai
Alla eti pela, bei balamu lua pise lelale lua po asupu poie
me otoi susate titinai eti pelare. [9]Kai sepo matamu eono
asupu dosa hoko boie kai poiele. Le mise lesire amu matamu
esa po arue kai Alla eti pela, bei amu matamu lua po asupu
poie me otoi susate titinai eti pelare.”

Alena umpama kena domba rebe sirikele
18:10-14

(Luk. 15:3-7)

[10]“Imi nete mimise! Imi sobue sae bei sie rebe uke esi
hlaleke loko Au lupe kwete tone meije yake. Le Au beteke

ete imi be esi malekataru erisi ndete AmaKu ndete surgare
oaIje.
11 [Le Tamata Eni Nanare Iluake lomei kena Iono hlamate
tamata rebe eni hidupe lau bei Allare.”]
12 Yesuse Ibeteke be, “Imi noake elia, sepo ile sae eni
domba inai utune, eleki inai esa bei domba meru sirikele,
hoko ile mere iono saisare? Ikeu bei domba inai butu sikwa
lesini sikwaru ndete ulate kai inikwa loko inai rebe sirikele.
13 Au beteke ete mi be, sepo isupu domba inai rebe sirikele
mere hoko laleije ndina titinai le domba inai mere lesi bei
laleije ndina le domba inai butu sikwa lesini sikwa rebe
sirike more. 14 Sakesa neka, Amamu ndete surgare lekwe
Isuka mo be sae kuesa bei tamata rebe uke ihlaleke loko Au
lupe kwete tone meije eni hidupe lau beiNi.”

Sepo tamata rebe ihlaleke loko Yesuse iono dosa ete imi, hoko imi ono lokoi elia? 18:15-20

15 Eleki Yesuse Ibeteke be, “Sepo sae kuesa bei imi rebe
hlaleke sakesa loko Aure iono sala etemu, hoko keu lokoi
kai lepa etei ndendene, tamata makete sae ilene luami yake.
Sepo ilene lokomu hoko luami koti lomaije kwali suike. 16 Po
sepo ilene loko ale mo, akeri tamata esa pise lua lekwe leke
esi sasike be amu hnauna meru tinai. Le Alla Eni lepate
rebe lekire ebeteke be, ‘Leke rekwa be tamata rebe teu
pakala eteije iono sala titinai hoko suke tamata lua pise
telu esi beteke be esi rekwa tamata mere iono salare tinai.’
17 Sepo ilene loko imi mo, hoko beteke eni nsalale ete jemate
toini. Kai sepo ilene loko jemate toini esi hnaunaru mo
lekwe, hoko imi selui saka tamata rebe irekwa Alla mo kai
saka tamata maka kotie pajake[f].
18 Imi lene mimise! ‘Saisa neka rebe imi lake tamata leke
esi onoe mei nusa yake, Alla ndete surgare lekwe Ilakele.

---

[f] **18:17** Tamata Yahudiaru esi noake tamata maka kotie pajake tamata dosa.

Kai saisa neka rebe imi suka tamata esi onoe mei nusare,
Alla ndete surgare lekwe Isuka onoe.’
[19]Kai Au beteke meije ete imi lekwe be, ‘Sepo sie luaya
bei imi mei nusa meije lalesi esa kena kotie sasaisa bei Alla
hoko AmaKu ndete surgare Irilukele. [20]Le sepo sie luaya
pise telua esi lupuke lomai kena kotie beiKu le esi hlaleke
lokoKu, hoko Au me kaisi ete mere.’ ”

Alena umpama kena tamata makerike rebe
isuka ampune tamata makete mo
18:21-35

[21]Eleki Petruse iluake loko Yesuse kai itneuI be, “Tuhane,
sepo sae iono dosa eteku rame, hoko au ampuneni rebai
ilare? Rebai itu, o?”
[22]Eleki Yesuse Iralakeni be, “Mo. Rebai itu mo po rebai
butu itu kali rebai itu.
[23]Le kena Alla Ipletae ite tamatare umpamae lupe kamale
sae ineheke loko eni tamata makerikaru esi utane kepene
beine. [24]Kena ineheke esi utane beine, esi keri ile sae rebe
iutane kepena lihune kena lihune. [25]Po tamata mere iseli
rua eni utana meru moneka hoko kamale mere ipleta kena
abelie ile mere, eni bina kai eni nanaru kai pusue eni
taneiaru leke seli eni utanaru.
[26]Po tamata mere itatu loko kamale mere kai ikotie bei
kamale be, ‘Ntuane kamale, au kotie beimu leke hmerekemu
bei au petu kuila mina, pine au seli pusue auku utanaru sa
moyo?’ [27]Hoko kamale laleije noai eleki itiei kai iono iseli
eni utanaru moneka.
[28]Po kena tamata makerike mere isiri bei kamale eni
lumare, itetue eni ebe makerike sae me rebe iutane kepene
beini batuke usata ilaru. Ikerike tamata mere kai itloseke
eni mokane kai ibeteke lokoi be, ‘Seli amu utanaru nunu!’
[29]Eleki eni ebe mere itatu lokoi kai ibeteke be, ‘Kwali, au
kotie beimu leke hmerekemu bei au petu kuila mina, pine
au seli pusue auku utanaru sa moyo?’

30 Po tamata makerike mere isuka mo hoko iulake kusue
eni ebe mere me bui eti iseli pusue eni utanaru. 31 Hoko
kena tamata makerika maketaru esi selu mere, kaplalesi
titinai eleki esi keu nanu ete kamale.
32 Eleki kamale iulake koti tamata makerike neune mere
kai ibeteke lokoi be, ‘Tamata makerike neune! Batuke bei
atatu loko aure, au ono aseli amu utanaru moneka. 33 Ale
lekwe suke lalemu noa amu ebe molupe laleku noa ale neka.’
34 Kamale mere inasu titinai. Hoko ikusue tamata makerike
neune mere kena buije eti iseli pusue eni utanaru.”
35 Kena Yesuse ilepa pelare, Iahnausi be, “Sakesa kai
Amaku ndete lenite neka, Iono imi ele mere lekwe, sepo imi
ampune tamata makete titinai mo.”

Yesuse Iahnau kena mokwai kai bina rebe kai lomaije teu lomai yake
19:1-12
(Mrk. 10:1-12)

19 Eleki kena Yesuse Iatetuke pela peneka, Ibei me
otoi Galilea, Ilorau otoi Yudea me kwele Yordane
tebai mpai teba. 2 Ete mere tamata bokala esi keu luluI hoko
tamata rebe kerakeise Yesuse Iono esi mise.
3 Eleki tamata Parisia sie ilaru esi luake lokoI kena
tehekeNi leke tamata esi luluI moneka. Esi tneuI be, “Kuru,
lulu Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekiule, tamata mokwai
iteu lomai kai eni bina le bei sasaisa neka yele pibe mo?”
4 Eleki Yesuse Iralakesi be, “Imi baise Alla Eni lepate
peneka be bei kena Alla Itolae nusare memenaije, Itolae
tamatare, mokwai kai bina. 5 Kai Alla Ibeteke lekwe be,
‘Mokwai ikeu bei amai kai inai, irue kai eni bina hoko lua
laleisu esa.’ 6 Hoko luaise lua moneka po esa neka. Ele mere
hoko mokwai kai bina rebe Alla Iono luasi kena esa pende,
imi tamata imi teu lomai yake.”
7 Hoko esi tneuI be, “Po le mula pine Musa ibeteke be,
‘Ariluke sulate teu lomai ete amu bina hoko aono ikeure
yele?’ ”

[8] Eleki Yesuse Iralakesi be, “Musa isuka kena imi ono ele
mere le ulu buami uela kuate. Po esi tinaije bei akmenare
ele mere mo. [9] Po meije imi lene lokoku mimise! Mokwai
sire pine iteu lomai kai eni bina yo eni bina isablia mo eleki
mokwai mere ikai bina makete hoko mere isablia peneka.”
[10] Eleki Eni maka luluaru esi beteke lokoI be, “Sepo
mokwai ikai pine ihleke eni bina, mokwai mere isablia hoko
mise lesi ikai yake.”
[11] Po Yesuse Iombe, “Pusue tamata esi lulu Auku lepate
meije mo batuke sie rebe Alla Iono esi lulure pine esi lulue.
[12] Tamata leini me esi kai mo le rueleise ele mere peneka,
kai leini me esi kai mo le tamata makete esi onosi ele mere,
kai leini me lekwe lalesi kena esi kai mo leke esi layani Alla.
Sire pine ilulu lepate meije yele, sebeie ilulue.”

Yesuse Iriluke misete ete kwete tona
19:13-15

(Mrk. 10:13-16; Luk. 18:15-17)

[13] Eleki tamata esi liku kwete tona loko Yesuse, eleki esi
kotie Yesuse Itolae balaI kena uluisu kai Ikotie loko Alla leke
Alla Iriluke misete ete kwete tona meru. Po Eni maka luluaru
esi lakesi leke liku kwetela meru lokoI yake. [14] Po Yesuse
Iombe, “Esi keri kwete tona meru lokoKue, lakesi yake le
kwete tona meru pine tamata rebe Alla Ipletaesi pende.”
[15] Eleki Itolae balaI kena uluisu kai Iriluke misete etesi
eleki Ikeu bei mere ne.

Mokwai beluke rebe eni taneia bokala iluake loko Yesuse
19:16-30

(Mrk. 10:17-31; Luk. 18:18-30)

[16] Kena rebai sae me mokwai beluke sae iluake loko Yesuse
kai itneu Yesuse be, “Kuru, suke au ono saisa rebe misete
leke au supu rue kai Alla eti pelare?”
[17] Po Yesuse Itneu suikeni be, “Le mula pine atneu Au loko
saisa rebe misete? Misete batuke esa, mere Alla ruaI. Sepo
asuka rue kai Alla eti pela hoko ono lulu Eni pletaru.”

[18] Mokwai beluke mere itneuI be, “Alla Eni pleta saisare?”
Eleki Yesuse Iombe, “Bunu yake, sablia yake, ndea yake,
lepa kena teu pakalere lemake yake, [19] holmate amamu kai
inamu kai oki tamata makete lupe aoki ruamu.”
[20] Mokwai beluke mere iralake Yesuse be, “Bei tone sa,
pusue pleta meru au ono lulu peneka. Pleta saisa lekwe pine
suke au ono lulu lere?”
[21] Eleki Yesuse IralakeNi be, “Sepo asuka ono lulu Alla
Eni pletaru titinai, hoko akeu abeli pusue amu taneiaru kai
riluke esi kepene ete tamata rebe eni sasaisa more, hoko
Alla Iriluke misete etemu ndete surga. Mere pela pine
alomei lulu Au sa!”
[22] Kena mokwai beluke ilene mere, kaplalei hoko ikeu
neka le eni taneiaru boka titinai.
[23] Eleki Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Lene
mimise! Tamata rebe eni taneia bokala, susa titinai kena
iono tamata rebe Alla Ipletaeni. [24] Au beteke ete imi suike be
binatane elake rebe kotiele untare ekusu lalune benaije susa
titinai po tamata rebe eni taneia bokalaru ilulu Alla leke
Alla Ipletaine, mere susa lesi leneka.”
[25] Kena Eni maka luluaru esi lene mere esi herane titinai
hoko esi beteke be, “Sepo ele mere hoko sire isupu hlamate
bei eni dosare?”
[26] Yesuse Ilimesesi kai Ibeteke lokosi be, “Tamata ihlamate
ruaije saisa mo, po Alla Iono tamata ihlamate yele. Sasaisa
neka, Alla Ionore yele.”
[27] Eleki Petruse ibeteke loko Yesuse be, “Ntuane, ami keu
bei amiki taneiaru pusulu peneka leke ami lulu Ale. Hoko
namake ami supu saisa bei Allare?”
[28] Yesuse Iralakesi be, “Imi lene lokoKu mimise! Kena petu
rebe Alla Ipletae ite tamatare, Tamata Eni Nanae Irue kena
Eni Otoi misete rebe ehita titinai. Kena mere imi rebe imi
lulu Aure, imi rue kena otoi miseta butu esa lesini lua lekwe
kena teu pakala ete tamata Yahudia rebe esi rulu bei ntuane
Israele eni nanae butu esa lesini luaru. [29] Kai sire neka pine
isebeie eni luma, pise kwalini pise betai, pise amai pise inai,

pise eni nanae pise eni ndinu ete tamata makete le iluluKu,
hoko tamata bokala esi ono saka amai, inai, kwalini, betai,
eni nanae kai esi riluke ndinu kai luma etei rebai boka
titinai. Kai isupu rue kai Alla eti pela. [30]Po tamata rebe
kena meije esi ono tamata elake, namake esi ono tamata
elake moneka. Eleyo tamata rebe kena meije esi ono tamata
elake more, namake esi ono tamata elake."

Alena umpama kena tamata makerika me ndinu anggure
20:1-16

20 Yesuse Ialenake umpama makete lekwe be, "Alla
Ipletae tamatare molupe alena umpama kena
ndinu anggure esi upuije, rebe Au alenake meije: Bebeleti
sa, ndinu upuije ikeu nikwa tamata makerike kena isebasi
leke esi kerike me eni ndinu anggure. [2]Kena isupu tamata
makerika peneka, eleki ilepa kaisi loko iselisi petu esare
kepe perake matai esa. Eleki iulake esi keu kerike me eni
ndinu anggure ne. [3]Kasuke olase sikwa beleite ndinu upui
mere ikeu suike leneka eleki iselu sie ilaru me pasare esi
kerike sasaisa mo. [4]Ibeteke lokosi be, 'Imi keu kerike me
auku ndinu anggure namake au seli imi lulu imi makerike.'
[5]Eleki esi keu ne.

Kasuke olase butu esa lesini lua hkwatare ikeu nikwa
tamata leneka kena esi kerike me eni ndinu anggure, kai
kena olasa telu kmaure ikeu nikwa tamata makerike saka
minare neka. [6]Kena olasa lima kmaure ikeu me pasare
leneka kai itetue tamata maketa lekwe esi kerike sasaisa mo.
Itneusi be, 'Le mula pine eti melene meije imi kerike sasaisa
more?' [7]Esi ombe, 'Le tamata kena iono ami kerike sae mo.'
Hoko ndinu upuije ibeteke lokosi be, 'Ele mere hoko imi keu
kerike me auku ndinu anggure.'

[8]Kena kpeture ndinu upui mere ibeteke loko eni tamata
makerikaru esi elake be, 'Keu koti loko tamata makerikaru
leke seli esi kepenaru, menai bei rebe esi luake pamuli
sosolike eti roma rebe esi luake akmenare.' [9]Eleki sie rebe
esi kerike bei olasa lima kmaure esi luake kai selisi kena

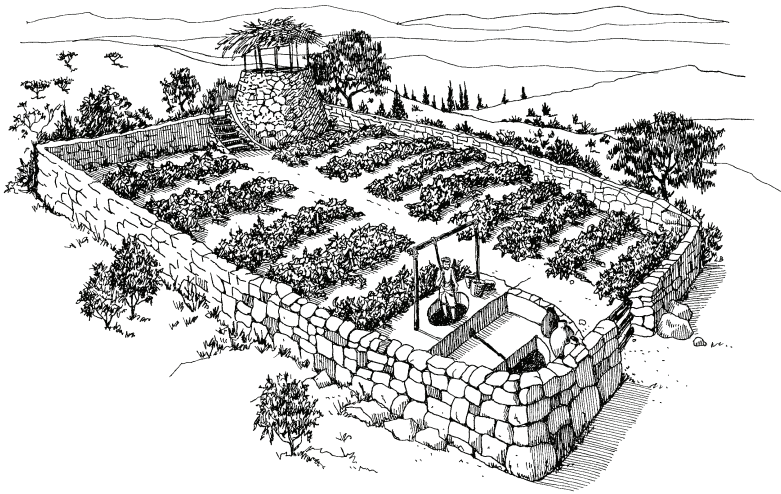

Ndinu anggure

kepe perake matai esa papelakesi. [10] Hoko sie rebe esi kerike
akmena sosolike esi luake, esi ombe tinake esi supu seli
boka lesi eleyo mo, esi supu seli kena kepe perake matai
esare neka. [11] Kena esi rana kepene mere esi muruke ndinu
upuije. Esi ombe, [12] 'Sie rebe esi kerike pamuli sosolike
batuke esi kerike olase ului esa yo aseli esi kepene sakesa
kai amia rebe ami kerike eti melene boka lesi kena kabala
musute.' [13] Po ndinu upuije iralake ile sae bei sie meru be,
'Kuebe, lene mimise! Au lemake ale mo. Le luaiki lepate esa
peneka be akerike eti melene, seli ale kena kepe perake
matai esare pe. [14] Arana amu kepene kai akeu. Tinai, laleku
kena riluke kepene ete sie rebe esi kerike pamulire sakesa
kai au riluke ete ale neka. [15] Auku kepene hoko sebeie au
pakele lulu laleku. Laleume tiake au le auku lale misete ete
tamata meiju yake!' "

[16] Kena Yesuse Ialenake umpama mere pela nere, Ibeteke
be, "Tamata rebe esi kerike menai bei kmaure esi supu seli
akmena bei maketaru, kai esi supu selire esi elake sakesa
kai sie akmenaru neka. Mere lupe tamata rebe kena meije

esi ono tamata elake, namake esi ono tamata elake moneka.
Eleyo tamata rebe kena meije esi ono tamata elake more,
namake esi ono tamata elake."

Yesuse Ibeteke Eni matale suike kena rebai telu ete Eni maka luluaru
20:17-19
(Mrk. 10:32-34; Luk. 18:31-34)

17 Kena Yesuse kai sie rebe esi luluIje esi keu lolete kota
Yerusaleme, me lalane Ikoti Eni maka lulua butu esa lesini
luaru esi lupuke lomai kai ibeteke lokosi be, 18 "Imi lene
mimise. Kena meije ite keu lolete Yerusaleme. Ete ndetere
tamata esi riluke Au Tamata Eni Nanare ete imama elakaru
kai kuru Torataru. Esi teu pakala kena suke Au mata. 19 Esi
riluke Au ete tamata Yahudi more, leke esi aboroeKu, esi
tetaKu rebai boka kena mekute buai kai esi paku Au ahlake
ai batai leke Au mata. Po ele petu luare Au kwana suike
peneka."

Yakobuse kai Yohanese lua inasi ikotie yele esa bei Yesuse
20:20-28
(Mrk. 10:35-45)

20 Eleki Sebedeuse eni bina iluake kai eni nanae Yakobuse
kai Yohanese luasi loko Yesuse eleki itatu kai iholmateI kai
kotie yele esa bei Yesuse.
21 Yesuse Itneui be, "Matabinane, akotie saisa bei Aure?"
Eleki matabinane mere ibeteke be, "Ntuane. Tatike kena
Apletae tamatare, Atolae kuanae luaru esi rue kena Amu
makwanale kai mapale leke luasi pleta sakesa kaiMu."
22 Eleki Yesuse Ibeteke be, "Imi nati saisa rebe imi kotiele mo.
Imi suka supu susate sakesa kai Au kai mata sakesa kai Au, o?"
Esi ralakeNi be, "Yele, ami suka supu susate saka Asupure."
23 Yesuse Ibeteke lokosi be, "Imi supu susate sakesa kai
Au kai mata sakesa kai Au piseo. Po sire rebe irue me Auku
makwanale kai mapale kena pleta sakesa kai Aure, Auku kbasa
kena teu mo. Amaku pine Iteu sire rebe ipleta sakesa kai Aure."

[24] Kena Yesuse Eni maka lulua butu esa maketaru esi lene
luasi kotie mere bei Yesuse hoko esi nasuke luasi. [25] Hoko
Yesuse Ilupuke pususi eleki Ibeteke lokosi be, “Tamata
Yahudi more esi umauke tamata, kai tamata elakaru esi
paksa tamata makete leke lulusi lekwe. [26] Imi ono saka esi
onore yake! Po bei imire, sire pine isuka ono tamata elake
hoko ilayani tamata mina. [27] Kai sire pine isuka ono tamata
elake titinai hoko suke iono tamata makerike ete pusue
tamata. [28] Le Au, Tamata Eni Nanae lekwe, luake lomei kena
layani tamata, po kena tamata esi layani Au mo. Kai Au
suka kena Au mata leke seli pusue tamata esi dosaru.”

Yesuse Iono tamata matapolale sie luaya esi supu selu 20:29-34

(Mrk. 10:46-52; Luk. 18:35-43)

[29] Eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi keue kota Yeriho,
tamata bokala esi uru lomei lokoI. [30] Tamata mata polala
lua esi rue me lalane leini. Kena esi lene be Yesuse Ilia hoko
luasi kloloe be, “Tuhane, kamale Dauta eni anubu, laleMu
noa ami noma!”
[31] Po tamata bokala ete mere esi lake luasi be, “Luami
kloloe lokoI ele mere yake.” Po luasi kloloe ktili lesi be,
“Tuhane, kamale Dauta eni anubu, laleMu noa ami noma!”
[32] Yesuse Ikele kai Ikoti luasi eleki Itneusi be, “Luami suka
Au ono saisa ete luaime?”
[33] Luasi ralake be, “Tuhane, ami kotie Aono ami selu
noma.”
[34] Yesuse laleIje noa luasi hoko Ikerike lua mataisu. Kena
mere neka luasi selu sosoli, eleki luasi keu luluI ne.

Kena Yesuse Ikusu kota Yerusaleme tamata bokala esi isikeNi 21:1-11

(Mrk. 11:1-11; Luk. 19:28-40; Yoh. 12:12-19)

21 Yesuse kai Eni maka luluaru esi lau bei kota
Yerusaleme moneka, esi tehaike hena Betpage me
ulate Saitune aini bokala. Yesuse Iulake Eni maka lulua

lua esi keu eike me hena Betpage. [2] Ibeteke loko luasi be,
"Luami kusu hena teane mere, ete mere luami selu binatane
keledai inai esi loe kai esi anaije etehaikele. Luami lutae
eleki neha lualu lomei lokoKu. [3] Sepo tamata esi tneu imi be,
'Le mula pine luami rana meru?' Hoko luami ombe, 'Tuhane
Ipakelu sasa mina.' Hoko esi sebeie imi ranalu neka."
[4] Ele mere leke sakesa kai lepata bei Alla rebe akmena
nabi sae me ibetekele be,
[5] "Beteke ete tamata me kota Yerusaleme be,
'Imi Kamale Iluake lokomi.
LaleIje mau kai Iluake Isa keledai tlai.' "[g]
[6] Eni maka lulua lua meru esi keu kai esi ono lulu Yesuse
Ibeteke. [7] Esi supu keledai inai mere kai esi anaije eleki esi
keri lualu loko Yesuse. Esi tolae esi lapunaru ndete keledaije
esi muline eleki Yesuse Irue kenae. [8] Kena mere, tamata
bokala esi holmateI, esi lesu esi lapunaru kai esi naikelu
kena lalane kai sie leini esi rana ai sanai eleki esi naikelu
kena lalane neka.[h] [9] Eleki tamata bokala rebe esi akmena kai
rebe esi pamuli bei Yesuse pususi kloloe be,
"Yesuse! Kamale Dauta eni Anubu, ami isikeMu.
Alla, Ariluke misete ete Ile rebe Iluake, Eni nane Tuhane.
Alla rebe Aela titinai, ami isikeMu."[i]
[10] Kena Yesuse Ikusu kota Yerusaleme, tamata bokala me
kotare hkutukesi kai esi beteke be, "Tamata meije sire?"
[11] Eleki tamata bokala rebe esi keu sakesa kaiNi esi beteke
be, "Meije Nabi Yesuse bei hena Nasarete, otoi Galilea."

Yesuse Isui tamata maka abeli kai tamata maka tukare kepene bei me Tuhane Eni Lumare
21:12-17

(Mrk. 11:15-19; Luk. 19:45-48; Yoh. 2:13-22)

[12] Eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi kusu me Tuhane
Eni Lumare. Yesuse Isui tamata maka abeliaru kai maka

---

g **21:5** Sa. 9:9 *h* **21:8** Piasare esi holmate tamu elake, esi lilae esi lapunaru pise ai sanai kena lalane. *i* **21:9** Isi. 118:26

tukare kepene me Tuhane Eni Luma uwei keholire. Iolie
pusue tamata maka tukare kepene[j] esi mejaru kai maka
abelie manu abunaru esi bangkuaru. 13 Ibeteke lokosi be,
"Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be,
'Auku lumare, luma kena tamata esi kotie.'
Po meije imi pakele kena otoi maka lemake tamata le
esi kepenaru peneka."
14 Kena Yesuse Eri me Tuhane Eni Luma uweije sa, tamata
mata polala kai tamata harekuta esi luake lokoI eleki Ionosi
mise. 15 Po kena imama elakaru kai kuru Torataru esi selu
Yesuse Iaseluke tanda herane rebe misete kai kwetelaru
esi kloloe mpai Tuhane Eni Luma laleije be, "Isike Yesuse,
Dauta eni anubu!" hoko lalesi tiake Yesuse titinai.
16 Esi beteke lokoI be, "Alene kwetelaru esi isike Ale pibe
mo? Lakesi!"
Po Yesuse Iralakesi be, "Yele. Au lena. Suke imi nete suike
Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be,
'Kwete tone kai kwetele rebe esi susu sa, Alla Aatetukesi
kena esi Isike Ale mise titinai peneka.' "
17 Eleki Yesuse Ikeu beisi me kota Yerusaleme lopai hena
Betania eleki Intulu ete mere.

Hlaleke loko Alla tiktili leke kotie lokoI
21:18-22
(Mrk. 11:12-14, 20-24)

18 Ele bobanu susupare Yesuse Ileu suike lori kota
Yerusaleme. Me lalane Iblake tiaI sene, 19 Iselu ara aini sae
me lalane leini, eleki Ikeu selue po esi buai sae mo batuke esi
loinu neka. Eleki Ilepa loko ara aini mere be, "Eti pelare abua
moneka!" Eleki kena mere neka, ara aini mere emutu sosoli.
20 Kena Yesuse Eni maka luluaru esi selu ara aini mere
emuture, esi herane kai esi beteke be, "Le mula pine ara
aini mere emutu sosoli pende?"

---

[j] **21:12** Tamata maka tukare kepene isupu untune ela titinai bei tamata rebe esi luake esi tukare esi kepene, le esi luake bei nusa makete kena kusu Tuhane Eni Luma hoko esi kepene esi mataije makete.

[21] Yesuse Iralakesi be, “Imi lene mimise. Sepo imi hlaleke loko
Alla tiktili hoko imi kotie bei Alla kena imi ono ara aine emutu
lupe Au onore, Alla Ilenelu. Sepo imi kotie bei Alla be ulate
meije eheti kusu lope meite, hoko Alla Iono ulate meije kusu
lope meite neka. [22] Sepo imi hlaleke loko Alla tiktili kena imi
kotie bei Allare hoko saisa rebe imi kotie bei Allare imi supue.”

Yesuse Eni kbasa
21:23-27
(Mrk. 11:27-33; Luk. 20:1-8)

[23] Yesuse Ikusu suike me Tuhane Eni Lumare esi uweije
eleki Iatetuke ete mere. Kena Eri atetuke sa, imama elakaru,
kai tamata Yahudiaru esi elakaru esi luake lokoI kai esi
beteke be, “Aatetuke mere kena kbasa bei sire? Aono pusue
meru sire iriluke kbasa ete Ale?”
[24-25] Yesuse Iralakesi be, “Hoko yele, po Au ono yelu meru
kena kbasa bei sire, Au beteke mosare, Au tneu imi mina.
Yohanese ibaptise tamatare, isupu kbasa bei sire? Bei Alla
pibe bei tamata?”
Eleki esi lepa loko lomai be, “Sepo ite ombe, ‘Isupu kbasa
bei Alla,’ hoko tatike pine Ibeteke piseo be, ‘Le mula pine
imi hlaleke loko Yohanese more?’ [26] Po sepo ite beteke be,
‘Bei tamata,’ hoko ite rilama le tamata bokala, le mahake
pusue tamata esi rekwa be Yohanese nabi bei Alla.” [27] Hoko
esi ralake Yesuse be, “Ami rekwa mo.”
Eleki Yesuse Iombe, “Hoko yele, Au lekwe, Au ono yelu
meru kena kbasa bei sire mere, Au beteke mo.”

Alenake umpama kena kwetela lua
21:28-32

[28] Eleki Yesuse Ilepa suike etesi kena umpama be, “Imi
lene alena umpama meije mina! Ntuane sae eni nanae sie
luaya. Ikeu loko eni nanae menare kai ibeteke be, ‘Kuanae,
petu meije akeu kerike me ndinu anggure mina.’
[29] Kwetele mere ibeteke be, ‘Ama, au keu mo.’ Po inoake
be mere mise mo, hoko ikeu me ndinu anggure ne.

[30] Eleki amai keu loko eni nanae mulire kai ibeteke lokoi
ele mere neka. Kwetele mere iombe, ‘Yele amaku, pine au
keu.’ Eleyo ikeu mo. [31] Hoko imi noake be kwetela lua meru,
sire pine iono lulu amai eni pletare?”
Imama elaka kai tamata Yahudiaru esi elaka meru esi
ralake be, “Kwete menare.”
Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi lene mimise! Tamata
neunaru, tamata maka kotie pajaka kai bina lalanaru,
namake esi supu rue kai Alla akmena bei imi. [32] Le Yohanese
maka baptise iluake kena iatetuke imi, leke imi ono lulu
Tuhane Isukare, po imi hlaleke loko iatetuke mo. Po tamata
maka kotie pajake kai bina lalanaru esi hlaleke kai esi lulu
Yohanese iatetuke. Kai imi selu esi hlalekele peneka po
lalemi lulu saisa rebe Yohanese iatetuke ete imire mo.”

Tamata Yahudiaru esi elakaru lupe maka seba ndinu anggure rebe esi neu titinai
21:33-46

(Mrk. 12:1-12; Luk. 20:9-19)

[33] Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be imi lene alena umpama
sae meije lekwe, “Ile sae me iulake eni tamata makerikaru
esi atnane anggura bokala, iulake esi ono ale keholi ndinure,
iulake esi ono otoi maka keleke anggure leke ono anggure
kwelini kai iulake esi ono tale maka raka. Eleki iono tamata
makete esi seba ndinu anggure mere, eleki ikeu me otoi
lauke. [34] Kena anggure esi taleije, ndinu upui mere iulake
eni tamata makerika maketa esi keu loko tamata maka seba
mere leke isupu lara bei esi hasile.
[35] Po kena esi luake lokosi me ndinure, tamata maka
sebaru esi kerikesi. Sae isupu teta, sae isupu bunu kai sae
isupu raba kena batu. [36] Eleki ndinu upuije iulake eni tamata
makerika maketa suike, esi boka lesi bei akmenare. Po kena
esi luake, tamata maka sebaru esi kerikesi lekwe, esi tetasi,
esi rabasi kena batu kai esi bunusi neka. [37] Eleki pamuli
solike ndinu upuije iulake eni nanare ruai, inoake be tinake
tamata maka sebaru esi ono lokoi mise piseo.

38 Po kena tamata maka seba ndinure esi selu eni nanare
iluake hoko esi beteke loko lomai be, ‘Meije ndinu upuije eni
nanare hoko mai ite bunui leke ndinu anggure meije leue
ite.’ 39 Hoko esi kerikeni kai esi poieni lopai ale muline eleki
esi bunui.”
40 Eleki Yesuse Itneu Imama elaka kai tamata Yahudiaru
esi elakaru be, “Hoko kena ndinu anggure mere esi upuije
iluake, iono saisa ete tamata maka seba meru?”
41 Esi ralake Yesuse be, “Ibunu tamata neuna meru eleki
iriluke ndinu mere ete tamata maka seba makete, rebe
tatike kena esi taleije ilara anggure esi hasile kaine.”
42 Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Alla Eni lepate rebe
lekire, rebe beteke bature mere Au. Mere imi baise peneka
be,

‘Tamata esi kerike luma esi poie batu sae le esi suka mo,
po batu mere eono batu kurule kena lili elake esi
uweije,
rebe epentine titinai kena lumare.
Alla Iono ele mere, kai mere emise titinai ete ite.’[k]

43 Hoko lene loko Au mimise! Le imi suka Au Kamale
rebe hlamate tamata bei dosaru mo, hoko imi supu rue kai
Alla eti pela mo kena Iono Kamele. Po tamata rebe esi suka
ono saisa rebe Alla Isukare, esi supu rue kaiNi. 44 [Tamata
rebe esi suka Au more esi supu hukumane elake. Mere saka
tamata rebe itetu kena bature, letui totokai. Kai tamata rebe
bature sepeije, pubui mutale.”]
45 Kena imama elakaru kai tamata Parisiaru esi lene
Yesuse Eni alena umpama meru, esi nati be mere Yesuse
Ialenakesi. 46 Hoko esi nasuke Yesuse titinai kai esi nikwa
lalane kena kerikeNi po rilasi, le tamata bokala esi noake be
Yesuse nabi tinai.

---

[k] **21:42** Isi. 118:22-23

Alla Ikoti tamata bokala kena Ipletaesi po bokala esi suka mo
22:1-14
(Luk. 14:15-24)

22 Yesuse Ialenake umpama makete ete imamaru kai
tamata Parisiaru be, [2] “Alla Ipletae ite tamatare esi
keadane lupe kamale sae iono totliba kena eni nanare ikaije.
[3] Iulake eni tamata makerikaru esi keu koti tamata rebe
ibeteke kenasi pende leke esi luake loko totliba mere, po esi
suka luake mo. Makerikaru esi leu beteke ete kamale.
[4] Hoko iulake eni tamata makerika maketa lekwe kai
inaukesi be, ‘Imi keu beteke ete tamata rebe au beteke
kenasi pende be au aknekae mananaru peneka. Auku sape
tulena kai binatana piala maketaru au bunulu peneka kai au
aknekae pusulu peneka. Hoko imi luake loko auku totliba
meije noma.’
[5] Po tamata rebe kamale mere ibeteke kenasi pende esi
tuli kaini mo, leini esi keu me ndinu, leini esi keu kerike
loko esi makerikaru, [6] kai leini esi kerike eni tamata
makerika meru eleki esi tetasi kai esi bunusi. [7] Kena kamale
ilene mere inasu titinai. Hoko iulake eni solaluaru leke esi
keu bunu tamata maka bunu eni makerikaru kai busa esi
kotare.
[8] Eleki ikoti eni tamata makerika maketaru kai ibeteke
lokosi be, ‘Manana kena totliba meije aknekae peneka, po
tamata rebe au beteke kenasi pende esi luake loko totlibare
saisa mo. [9] Hoko imi keu me lalana elaka rebe tamata esi
lupuke lomai kenae me kotare, imi koti tamata boboka
lomei totliba meije.’ [10] Tamata makerikaru esi keu kai esi
lupuke pusue tamata rebe esi tetuesi me lalanaru. Tamata
rebe esi hidupe neu sa kai tamata rebe esi hidupe misete esi
lupuke pususi. Hoko otoi kena totlibare pusue penu kena
tamata.
[11] Kena kamale mere ikusu kena itetue tamata rebe
kotisi meru, iselu ile sae me ialike pakiane kena totliba mo.
[12] Hoko ibeteke loko ile mere be, ‘Alomeije aalike pakiane

kena totliba more, mise mo.’ Po tamata mere indene neka.
13 Eleki kamale mere iulake eni tamata makerikaru be, ‘Lo
tamata meije eni lelalaru kai balaiju kai poini bei otoi
totliba meije lori muli, kena otoi rebe kpeture. Ete mere
tamata mere isupu hukume hoko irani kai itahane supu
susate.’ ”
14 Yesuse Ibeteke be, ‘Ele mere hoko Alla Ikoti tamata
bokala kena Ipletaesi po tamata rebe Ibitikesi boka mo.”

Seli pajake ete Kaisare[l]
22:15-22
(Mrk. 12:13-17; Luk. 20:20-26)

15 Tamata Parisiaru esi keu lepa lupu kena nikwa lalane
kena Yesuse Ilepa sala. 16 Esi ulake esi maka luluaru kai
tamata rebe esi lene loko kamale Herodese esi keu loko
Yesuse. Eleki esi tneu be, “Kuru, ami rekwa be Abeteke
batuke rebe tinai neka. Aatetuke sasaisare rebe Alla Isuka
atetukele ete amire. Kena Aatetuke amire, tamata esi noake
eliare atuli kaisi mo le ahberake tamata elake pise elake
mo, moyo? 17 Hoko Kuru, Abeteke ete ami be, ‘Lulu Kaisare
eni pletare suke ite seli pajake. Po lulu iteki agamare, seli
pajake ete Kaisare tinai pibe mo?’ ”
18 Po Yesuse Irekwa be tamata meru esi ono misete
lelemake. Hoko Ibeteke lokosi be, “Imi tamata nloena! Imi
teheke kena Au lepa sala yake! 19 Imi riluke kepe perake
rebe seli pajake kenare ete Au mina leke Au selue.”
Eleki esi riluke kepene Denare matai eteI. 20 Itneusi be,
“Sire oalalei mei kepe perake matai meije? Sire eni nane?”
21 Esi ombe, “Kaisare eni oalalei kai eni nane.”
Hoko Yesuse Iombe, “Saisa rebe Kaisare iulake seli eteije,
seli etei kai saisa rebe Alla Iniere, suke riluke eteI.”
22 Kena esi lene Yesuse Iralake mere esi herane le Yesuse
Iralakesi mise kuate eleki esi keu beiNi.

---

[l] **22:15** Kaisare mere ipletae nusa Yahudi kai nusa maketa bokala lekwe.

Yesuse Ilepa loko tamata esi matare, esi kwana suike
22:23-33
(Mrk. 12:18-27; Luk. 20:27-40)

23 Kena petu mere tamata golongane Saduki esi luake loko
Yesuse. Esi tneu loko tamata matale esi kwana suike elia?
Mere le esi hlaleke be tamata matale, kwana suike moneka.
24 Hoko esi beteke be "Kuru, Alla Eni lepata rebe nabi Musa
ilekire ebeteke be, 'Kwalimu imata pine eni nanae sae mo
hoko akai bina balu mere neka leke iruele kwetele kena iseli
kwalimu.' 25 Ete meije sie itua kwalitoi. Kwali menare ikai
eleki imata po eni nanae sae mo hoko kwalini nomore luare
ikai bina balu mere. 26 Eleki kwalini mere imata lekwe po
eni nanae sae mo. Sakesa neka ete kwalini nomore telu eti
kwalini nomore iture. 27 Pusue kwalia sie itua meru esi kai
bina balu esa mere eleki esi mata pususi kai bina balu mere
imata lekwe. 28 Kena tamata esi kwana suike, Abeteke be bei
kwalia sie itua meru sire pine iono mokwai ete bina balu
mere, le pususi esi kai bina esa mere?"
29 Yesuse Ibeteke lokosi be, "Imi nati sala titinai! Imi
noake ele mere le imi rekwa lepata bei Alla mo pise Alla
Eni kbasare mo. 30 Le kena tamata esi kwana suike esi kai
suike moneka hoko tamata meru saka malekata ndete
surgare peneka. 31 Ele mere hoko Au atetuke imi loko tamata
esi kwana suike bei matale. Imi baise Alla Eni lepate ete
ntuana menaru kai imire pene moyo? Ete mere Alla Ibeteke
be,
32 'Aure Alla rebe Abrahame, Isake kai Yakupe, esi
hlaleke lokoKu.'
Ile Alla ete tamata matale mo. Po Alla ete tamata
kwanale kai tamata rebe kwana suike."[m]
33 Kena tamata bokala esi lene Yesuse Iatetuke kai Irekwa
titinai hoko esi herane.

---

[m] **22:32** Yesuse Ibeteke be Allare, Alla ete tamata matale mo po ete tamata kwanale kai rebe kwana suike. Le Ile Alla ete Abrahame, Isake kai Yakupe kena erisi kwana sa, kai kena esi kwana suike lekwe.

Pleta rebe pentine titinai
22:34-40
(Mrk. 12:28-34; Luk. 10:25-28)

34-35 Kena tamata Parisiaru esi lene be tamata Sadukiaru
esi ndene le Yesuse Iralake mise, esi lupuke lomai. Eleki
kuru Torate sae beisi iluake loko Yesuse leke itehekeNi kai
itneuI be, 36 "Kuru, pleta rebe pentine titinai me hukume
rebe Musa ilekire saisa?"
37 Yesuse Ibeteke lokoi be, "Suke aoki amu Tuhane Alla
kena pusue amu ktiline, pusue amu maka noake kai pusue
laleume.[n] 38 Mere pleta rebe memenai kai pentine titinai.
39 Luare sakesa neka. Aoki tamata makete saka oki ruamu.[o]
40 Pusue pleta rebe nabi Musa ilekire kai pusue bukua rebe
nabiaru esi lekire[p] pusulu mei kena pleta lua meiju peneka."

Kamale rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamatare Irulu bei Dauta kai Dauta Eni Tuhane lekwe
22:41-46
(Mrk. 12:35-37; Luk. 20:41-44)

41 Kena tamata Parisiaru esi lupuke lomai sa Yesuse Itneusi
be, 42 "Imi noake saisa kena Kamale rebe Alla IulakeNi kena
hlamate tamatare? Irulu bei sire?"
Esi ralake be, "Kamale Dauta eni anubu."
43 Yesuse Iombe, "Le mula pine Ro Misete Iono Dauta
ikotiNe 'Tuhane?' Le Dauta ibeteke be,
44 'Tuhane Ibeteke loko auku Tuhane be:
Arue kena leiKu kai pleta sakesa kaiKu,
roma Au ono Amu musuaru esi kbasa sae kwalele
moneka.'[q]

---

[n] **22.37** Huk.6:5 [o] **22.39** Im.19:18 [p] **22:40** Pleta rebe nabi Musa ilekire natire bukua lima rebe Musa ilekiule. Musa ileki bukua lima: Alla Itolae Nusa, Siri Bei Mesire, Imama, Ntuana Menaru kai Hukumaru nete Suikele. Nabia natire bukua bokala rebe nabiaru esi lekiule. [q] **22:44** Isi. 110:1

[45]Meije Dauta ruai ikotiNe Tuhane hoko Kamale rebe Alla
IulakeNi kena hlamate tamatare batuke Dauta eni anubu
mo! Ile mere Dauta eni Tuhane lekwe."
[46]Tamata sae iralake Yesuse moneka. Kai bei petu mere
esi nehe kena tneu saisa loko Yesuse moneka.

Yesuse Ibeteke keta bei kuru Torataru kai tamata Parisiaru
23:1-36
(Mrk. 12:38-40; Luk. 11:37-54, 20:45-47)

23 Yesuse Ilepa loko Eni maka luluaru kai tamata
bokala be, [2]"Kuru Torata kai tamata Parisiaru esi
supu kbasa peneka kena atetuke Torata lupe Musa iatetukele.
[3]Hoko imi lene kai ono lulu saisa rebe esi atetukele ete
imire, po imi ono lulu saisa rebe esi onore yake, le rebe esi
atetukele esi ono lulu mo. [4]Esi ono atata ktilina kai pletae
imi kena lulu atata meru, eleyo esi tapa imi toto kena ono
lulu moneka.
[5]Saisa rebe esi onore batuke kena tamata esi isikesi neka.
Esi suka pake kotake kena kute Alla Eni lepata rebe lekire
eleki esi loe me oalaleisu kai me balaisu, esi kotakaru ela
lesi. Kai esi suka ono esi lapu nanukaru esi rendaru nanu
lesi leke tamata esi seluise, esi isikesi. [6]Sae lekwe, esi suka
rue kena otoi misete rebe holmatele kena esi keu me pestaru
pise esi kusu me Yahudiaru esi luma ibadaru. [7]Esi keure esi
suka tamata makete esi lepae hlamate etesi me pasararu
leke tamata bokala esi selusi kai esi suka tamata esi kotise
kuru.
[8]Po ete imire, imi suka kotie imire kuru yake le imi
Kurure batuke esa kai imi pusumi akwali lomai. Hoko sae
ilesi bei sae mo. [9]Kai imi kotie sae mei nusa meije amate
yake le imi Amate batuke esa, Ile mere Amate rebe Indete
surga. [10]Kai imi suka kotie imire elake yake le imi Elake
batuke esa, Kamale rebe Alla ItalukeNi ete imi peneka.
Mere Au ruaKu, Aure Kamale rebe Alla IulakeKu kena ono
Maka Hlamate ete tamata. [11]Bei imire sire iono elake titinai
hoko suke ilayani imi. [12]Kai sire rebe iono ruaije tamata

elake, namake isupu kbasa sasaisa moneka. Kai sire rebe
iblake eni kbasa sasaisa more, namake isupu bitike kena
tamata elake.
13 Eleki Yesuse Ibeteke loko kuru Torata kai tamata
Parisiaru be, “Imi kuru Torata kai tamata Parisia, imire
tamata maka ono misete lelemake. Namake Alla Ihukume
imire ktili. Imi ruami suka Au pletae tamata mo kena Au
ono Kamale. Kai imi pele tamata makete rebe esi suka Au
pletaise lekwe.
14 [Imi kuru Torata kai tamata Parisia, imire tamata maka
ono misete lelemake! Namake Alla Ihukume imire ktili. Imi
lemake matabina baluaru leke imi rana esi lumaru kai imi
kotie loko Alla takwali leke tamata esi noake imire tamata
misete. Bei mere hoko namake imi supu hukumane elake!]
15 Imi kuru Torata kai tamata Parisia, imire tamata maka
ono misete lelemake! Namake Alla Ihukume imire ktili.
Imi sabu meite kai keu papelake ootoi kena ono batuke
tamata esa ikusu imi agamare. Kai kena ile mere ikusu imi
agamare peneka, imi ono ineu lesi bei imi leke namake
ikusu otoi susate titinai.
16 Imi tamata elaka mata polala! Namake Alla Ihukume
imire ktili. Imi beteke be la loko Tuhane Eni Lumare ono
loko more mula mo, po la loko mase me Tuhane Eni Lumare
pine ono lokole. 17 Imi rekwa sasaisa mo, saka tamata
matapolale . Tuhane Eni Lumare pentine lesi bei mase le
eono mase mise titinai. 18 Kai imi beteke be la loko otoi
maka riluke tanei ete Allare ono loko more mula mo, po la
loko tanei rebe tolae kenare hoko suke ono lokole. 19 Imire
tamata matapolale. Andia pine epentine lesire? Taneije pibe
otoi maka tolae tanei kena palae ete Allare? Otoi maka
tolare, le otoi mere pine eono taneije mise titinai ete Alla.
20 Hoko sire pine ila loko otoi maka tola tenei rebe riluke
ete Allare, mere ila loko otoi mere kai ila loko taneia rebe
tolaelu kenare. 21 Kai sire pine ila loko Tuhane Eni Lumare,
hoko mere ila loko Tuhane Eni Lumare kai ila loko Alla rebe
Irue kenare. 22 Kai sire pine ila loko surgare, hoko mere ila

loko Alla Eni otoi maka rue lakwai kai loko Alla ruaI ndete
surgare neka.
[23]Imi kuru Torata kai tamata Parisia, imire tamata
maka ono misete lelemake! Namake Alla Ihukume imire
ktili. Masike solasi, adase nkotone kai jintane, imi riluke
perpuluhane ete Tuhane bei esi hasile, eleyo yelu rebe
pentine lesi kena hukume rebe Musa ilekire, imi ono lulu
mo. Lupe ono saisare suke nkena, oki lomai kai lulu pleta.
Yelu meru suke imi ono pusulu, batuke ono loko leini yake
kai nete loko riluke perpuluhane ete Tuhane lekwe. [24]Imire
tamata elaka rebe saka tamata matapolale. Yelu tona kena
hukume rebe upentine more imi ono lulue, yo rebe upentine
kena hukume mere imi puli kai mo.
[25]Imi kuru Torata kai tamata Parisia, imire tamata
maka ono misete lelemake! Namake Alla Ihukume imire
ktili. Imi ono tamata esi selu imire kuru miseta, lupe imi
koa imi obaru kai pikanaru esi muline eputi yo imi lalemi
neu titinai le lalemi loko tamata maketaru esi taneiaru
kai batuke lalemi nete imi ruami neka. [26]Tamata Parisi,
imire saka tamata mata polala! Suke imi koa imi obaru kai
pikanaru esi laleiju mina, leke esi mulinaru uputi lekwe.
[27]Kuru Torata kai tamata Parisia imi, imi tamata maka
ono misete lelemake! Namake Alla Ihukume imire ktili.
Imire lupe nitu latai rebe cete kena putile. Me mulire selue
nteki po mpe lalere penu kena lulinaru kai mpulute. [28]Imi
lekwe ele mere neka. Masike selu imi ono misete ete tamata
maketaru, po lalemi penu kena nloene kai neune.
[29]Imi kuru Torataru kai tamata Parisiaru, imi tamata
maka ono misete lelemake! Namake Alla Ihukume imire
ktili. Imi kerike nabiaru esi lataisu mise, kai imi andolike
tamata lale misetaru esi lataisu nteki, [30]kai imi beteke be,
‘Sepo kena amiki ntuana menaru esi ruere pine ami me
sakesa kaisi peneka, hoko ami ono lulusi kena bunu nabiaru
mo.’ [31]Hoko imi ruami naku peneka be imi rulu bei tamata
rebe esi bunu nabiaru.

[32] Ele mere hoko dosa rebe imi ntuana menaru esi onolu
menai pende, imi ono lokolu rame. [33] Imi neu kai imi rulu
bei tamata neune. Namake Alla Ihukume imi kena otoi
naraka, kai imi hlaleke be imi supu tie bei mere yake. [34] Au
beteke ete imi be, ‘Namake Au ulake nabia, tamata maka
rekwa kai kuruaru loko imi. Bei sie meru imi bunu leini kai
imi paku leini kena ai batai. Leini lekwe imi tetasi me luma
ibadaru kai imi suisi bei kota kena kota. [35] Bei mere hoko
Alla Ihukume imi le imi ntuana menaru esi bunu pusue
tamata rebe esi nsalale sae more. Esi bunu tamata bokala
menai bei Habela rebe eni nsalale sae more isupu bunu eti
roma Sakaria (Berekia eni nanare), rebe isupu bunu me
Tuhane Eni Lumare kai me otoi maka riluke tanei kena pala
ete Allare. [36] Imi lene mimise. Imi tamata rebai meije imi
supu hukume bei Alla le pusue dosa rebe imi kai imi ntuana
menaru esi onoule.’ ”

Yesuse laleIje noa Yerusaleme
23:37-39
(Luk. 13:34-35)

[37] Yesuse Ibeteka be, “Tamata rue me kota Yerusaleme!
Imi ntuana menaru esi bunu nabiaru, kai tamata rebe
Alla Iulakesi loko imire, imi rabasi kena batu eti esi mata.
LaleKu kena lupuke imi susuike peneka, molupe manure
eloke esi anaiju, po imi suka lomei lokoKu mo! [38] Bei mere
hoko imi kotare supu atiae le Alla Iraka imi moneka. [39] Nete!
Au beteke ete imi be bei meije imi selu suike Au mo roma
petu kena imi beteke be:

‘Alla Iriluke misete ete Ile rebe Iluake kena Eni Nane
rebe esi kbasare ela titinaije!’ ”[r]

[r] **23:39** Isi. 118:26

Yesuse Ibeteke be Tuhane Eni Lumare namake tamata esi likwaiele
24:1-2
(Mrk. 13:1-2; Luk. 21:5-6)

24 Kena Yesuse Isiri bei Tuhane Eni Lumare, Eni maka
luluaru esi lomei tehaikeNi kai esi tiluke luma rebe
ume Tuhane Eni Lumare esi leinu kai esi beteke lokoI be,
"Tuhane, Aselu Tuhane Eni Lumare kai luma me esi leinu
uela kai umise titinai." [2]Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be,
"Yele, Tuhane Eni Lumare kai luma mei esi leinu uela kai
umise titinai Po tatike pine tamata bei otoi makete esi luake
lomei hoko esi likwaielu eti unesa."

Yesuse Ibeteke be namake tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi supu susate
24:3-14
(Mrk. 13:3-13; Luk. 21:7-19)

[3]Takwali mo Yesuse kai Eni maka luluaru esi keu bei otoi
me Tuhane Eni Lumare lopai ulate saitune aini bokala. Eleki
kena Yesuse Irue ruaI me ulate mere, Eni maka luluaru esi
lomei tehaikeNi kena esi lepa kai ruaI. Hoko esi tneuI be,
"Kuru, petu ila pine yelu rebe minae Abetekele uonore? Kena
Alomei suike kai kena nusare atia nere, esi tandaru saisa?"
[4]Eleki Yesuse Iralakesi be, "Imi pusumi lene mimise leke
tamata esi lemake imi be takwali mo nusa meije atia nere,
imi persayesi yake. [5]Le namake tamata bokala me esi luake
pake Auku nane esi lemake be siere maka hlamate, hoko
tamata bokala esi supu lemake kai esi hlaleke lokosi. [6]Imi
lene bola tulei kai lene sou be lisa etia neka. Hkutuke imi
yake. Le piasare lisa kai lomai neka, po nusa meiju atia
mosa. [7]Le nusa esi lisa kai nusa makete kai hena esi lisa
kai hena makete lekwe. Mananaru roma tamata moneka
hoko bokala esi mata kai isu bokala uono kena otoi bokala.
[8]Pusue susata meru menai pine susate tapa rame saka bina

tukune iblake tibuini kera menai, ela mosa hoko irekwa be
takwali mo iruele eni nanare po roma ruelei mosa.
[9]Kena mere tamata esi kerike imi kai esi riluke imi ete
tamata neunaru leke esi teta imi kai esi bunu imi le imi lulu
Aure pe. Kai namake pusue tamata mei nusare lalesi tiake imi
le imi lulu Aure. [10]Kai tamata bokala esi hleke bei maka hlaleke
loko Alla kai esi riluke esi tamataru ete tamata maketa rebe
lalesi tiakesi kai lalesi tiake lomai. [11]Nabi tinai more bokala
esi luake kena lemake be siere nabi, esi lemake tamata bokala
kena hlaleke loko esi hnaunaru. [12]Kai tamata neunaru esi tapa
boka lesi kai esi ono neu rame ete tamata maketa hoko tamata
bokala esi oki lomai mise remoneka. [13]Po sire pine ihlaleke
loko Alla rame eti imata kai leu lokoI hoko irue kai Alla eti
pela. [14]Kai Sou Misete be Alla Ipletae ite tamatare atetukele ete
pusue tamata mei nusaru peneka, eleki nusare atia ne."

Petu susate elake ete pusue tamata mei nusa meije 24:15-28

(Mrk. 13:14-23; Luk. 21:20-24)

[15]"Namake kena petu mere imi selu 'Yele rebe ektolo kai
esuka Alla more elepa tiae rame ekele me otoi misete titinai
me Tuhane Eni Lumare esi laleije.' Lulu Alla Eni lepata rebe
akmena nabi Daniele ibeteke be namake petu mere eono. Au
Matiuse, au ahnau imi leke imi baise nabi Daniele eni lepate
mimise leke saisa rebe tinai more, imi rekwae. [16]Hoko imi
rebe me otoi Yudea, imi naya beini lolete ulate babai mina leke
ibunu imi yake. [17]Tamata rebe esi rue ndete luma mulini rulu
leke naya po kusu rana taneia bei luma lalei yanoma. [18]Tamata
me ndinu leu kena rana lapune bei me luma yanoma. [19]Kena
petua meru ete bina rebe esi keu blublulu kai bina rebe susu
kwete tone esi blake kera titinaije neka. [20]Hoko imi kotie loko
Alla be, 'Ama, Asebei petu susata meru uono kena ulane talei
yake kai kena petu plei[s] yake le suke ite bala kena petu mere.'

---

[s] **24:20** Tamata Yahudiaru esi be kena petu pleije tamata keu lau lesi bei mahake kilo esa yake. Esi atate mere ktili titinai.

[21] Le susate kena petua meru esusa titinai, lesi bei susata kena
petua maketaru bei kena Alla Itolae nusa meije menai, kai eono
suike moneka. [22] Alla Iono petua meru takwali ete Eni tamataru
mo, le sepo Iono petua meru takwali hoko pusue tamata esi
mata le sae itahane moneka.
[23] Kena petua meru imi lene tamata esi lemake be, 'Aselu
mina le Kamale rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamatare
Iete meije!', pise, 'Iete mere!', po imi lene lokosi yake. [24] Le
kena petua meru tamata esi lemake imi be siere kamale
rebe Alla Iulakeni kena ihlamate tamata kai nabia. Esi ono
tanda herana kai esi aseluke kbasa kena esi lemake, tinake
sepo yele hoko imia rebe Alla Ibitike imire imi hlaleke
lokosi. [25] Imi lene mimise! Kena susata meru uono mosare,
Au beteke pusulu ete imi peneka.
[26] Hoko sepo tamata esi lemake imi be, 'Aselu mina le
Kamale rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamatare Indete
otoi nsekile!', imi keu loko otoi mere yake, pise esi lemake
be, 'Iete mei sokati meije!', imi lene lokosi yake. [27] Le Tamata
Eni Nanae Iluake suike loko imire, pusue tamata esi rekwae
sosoli saka silane baeke ehita bei lanite uwei roma lanite
uweije.
[28] Kena tamata esi selu tanda meru, esi rekwa be petu sae
me, Au luake suike mei nusa meije. Meije saka kena pusue
tamata esi selu manu maka kane matale uuru kena otoi
mere, esi rekwa be ete mere matale me."

Yesuse Iluake suike mei nusare
24:29-31

(Mrk. 13:24-27; Luk. 21:25-28)

[29] "Petu susata meru pela peneka pine yelu uono sosoli ele
meije:

Lematai, bulane, kmalea selu tebikelu bei petu
maketaru.
Hoko lemataije emele lakwai esa,
bulane hita moneka kai kmalearu tetu. Kai pusue rebe
kbasa ndete lanite hoha titinai.

30 Kena yelu meru pelare, tamata esi selu Au, Tamata Eni
Nanae Indete lanite. Kena mere pusue tamata mei nusare
esi rani kai esi selu Au, Tamata Eni Nanare. Au luake suike
lomei lokomi kena moputi kai Auku kbasare ela titinai kai
hita titinai. 31 Eleki malekate ihbue trompete elake kai Au
ulake Auku malekataru bei ndete surga rulu lomei nusaru
leke esi lupuke pusue tamata rebe Au bitikesi bei me pusue
nusa, bei lanite uwei roma lanite uwei, leke esi rue kai Alla."

Hnauna kena takwali mo Yesuse Ilomei suike rekwa bei umpama kena ara aini
24:32-35

(Mrk. 13:28-31; Luk. 21:29-33)

32 "Meije imi atetuke bei umpama kena ara aini: imi selu
esi sanaiju ummata kai krobe kai esi tubuiju uono kena
ukusu, hoko imi rekwa be takwali mo leare reneka. 33 Hoko
sakesa neka, sepo imi selu susata meru uono peneka hoko
imi rekwa be Au, Tamata Eni Nanae, takwali mo Au luake
suike reneka. 34 Imi lene loko Au mimise! Kena imi tamata
rebai meije pusumi mata mosare yo susata meru pusulu
uono peneka. 35 Tatike pine pusu nusa kai lanite meije atiae,
po Auku lepataru sirikelu mo, saisa rebe au betekelu tinai
eti pela."

Yesuse Iluake suike lomei nusa meije, tamata esi rekwa mo
24:36-44

(Mrk. 13:32-37; Luk. 17:26-30, 34-36)

36 "Hoko Au luake suike lomei nusare tamata sae irekwa
esi peture kai olase mo, malekata ndete surgare esi rekwa
mo, Au Alla Eni Nanare lekwe Au rekwa mosa, po batuke
AmaKu ruaI pine Irekwae!"
37 Eleki Yesuse Iahnau be, "Sepo Au, Tamata Eni Nanare
Au luake suike loko imire, sakesa kai kena nusa akmena
Nure neka. 38 Le kena kwele lolo nusa mosare esi kane, kinu
kai esi kai lomai eti roma petu rebe Nu ikusu kena kapale
elake bei aije. 39 Kena mere tamata esi rekwa sasaisa mo eti

kwele lolo pusue nusa kai esi mata pususi, hoko sakesa kai
kena Au, Tamata Eni Nanare Au luake suike loko imire ele
mere neka. [40] Kena petu susata meru luake, sepo tamata lua
esi me ndinu hoko sae isupu bitike lolete yo saere sebeie eri
rue. [41] Sepo tamata bina sie luaya esi tutu gandume sakesa,
sae isupu bitike lolete yo saere sebeie eri rue. [42] Hoko imi
lene mimise kai namake Au rame! Le imi rekwa petu kena
imi Tuhane Iluake suike loko imire mo. [43] Imi lene meije
mimise! Sepo luma upuije irekwa olase kena tamata ndeane
ikusu kena kpetu me eni lumare, hoko iraka rame leke
tamata ndeane ikusu eni lumare yake. [44] Bei mere hoko imi
lekwe suke imi namake Au rame! Le namake Au, Tamata
Eni Nanare, Au luake suike loko imire kena olase rebe imi
rekwa mo."

Hnaune kena hidupe nkwakwa kena lulu Yesuse eti Ilomei suike lupe umpama tamata makerike
24:45-51

(Luk. 12:41-48)

[45] Eleki Yesuse iahnau rame be, "Tamata makerike rebe
inkwakwa kai ikerike mise, mere tamata makerike rebe
eliare? Tamata rebe inkwakwa kai ikerike mise, isupu bitike
bei ntuane rebe ikerike eteije kena iono elake ete tamata
makerike maketaru, leke ionosi kane, panuhuke olase maka
kane. [46] Tamata makerike mere laleije ndina titinai, sepo
kena ntuane rebe ikerike eteije iluake lomeije, panuhuke
ikerike eni makerike. [47] Tamata makerike mere isupu kbasa
bei tamata rebe ikerike eteije kena ikbasae eni taneiaru.
[48] Po sepo tamata makerike mere ineu hoko inoake me lalei
be, [49] Takwali sa pine eni ntuane iluake hoko iteta tamata
makerika maketaru kai ikane kinu kai tamata nselitaru.
[50] Tamata rebe kerike eteije iluake kena olase kai petu rebe
tamata makerike mere irekwa mo. [51] Tamata makerike mere
isupu teta boka titinai bei tamata rebe ikerike eteije kai
isupu poie me tamata ono misete lelemake esi otoije. Hoko
esi rani rame kai esi supu susate."

Yesuse Iluake suike, ite namakeNi rame saka bina beluka lima rebe esi rekwa kai raka rame
25:1-13

25 “Tatike petu rebe Au luake suike, Alla Eni sifate
ete imi kena Ipletae tamatare saka umpama bina
beluka butu esa meije: sie limaya esi aknekae mise yo sie
limaya maketaru mo. Bina beluka sie butu esa esi rana esi
pelitaru eleki esi keu sapa mokwai rebe iono kena ikaije.
[2] Sie limaya beisi esi boro kai sie limaya maketaru esi rekwa
kai esi aknekae mise. [3] Bina beluka rebe borokaru esi keri
esi pelitaru po esi keri kai leite kena aknekae mo. [4] Yo bina
beluka rebe esi rekware esi keri esi pelitaru kai esi keri
kai leite kena aknekaele. [5] Po mokwai rebe iono kena kaije
iluake nunu mo, hoko esi hkwau eleki esi ntulu.

[6] Kena kpetu tlaije tamata esi kloloe be, ‘Mokwai rebe
iono kena kaije iluake peneka! Siri sapai!’ [7] Eleki bina beluka
butu esa meru esi betu kai esi ono aknekae esi pelitaru
leke ehita. [8] Bina beluka rebe borokaru esi beteke loko bina
beluka rebe esi rekware be, ‘Imi riluke bei imi leite ete ami
mina le amiki pelitaru umata reneka.’ [9] Po bina beluka rebe
esi rekware esi ralake be, ‘Ami riluke mo le tatike epanuhu
ite mo. Mise lesi, imi keu sabe bei maka abelie leite.’ [10] Hoko
esi keu sabe leite. Po kena esi keu sabe leite, mokwai rebe
iono kena ikaije iluake, eleki sie rebe esi akneka kena
namakeni pende esi keu kusu sakesa kaini me otoi kena
kaije eleki tamata makerikaru esi kobue meture.

[11] Bina maketa borokaru esi luake takwali kai esi kloloe be,
‘Ntuane, ntuane, buka meture ete ami mina!’ [12] Po mokwai
mere iralakesi be, ‘Au rena imi mo!’ ”

[13] Eleki Yesuse Ialenake umpama mere pela nere Ibeteke
be, “Bei mere hoko imi namake Au rame le petu kai olase
kena Au luake suike imi rekwa mo.”

Umpama kena tamata makerike misete kai misete mo
25:14-30
(Luk. 19:12-27)

14 "Kena Alla Ipletae tamatare umpamae lupe alena kena
ntuane sae me iono kena ikeu me otoi lauke. Kena ikeu
nere, ikoti eni tamata makerikaru kena iono esi usaha kena
eni kepenaru. 15 Eleki iriluke kepene etesi lulu esi ktilinaru.
Hoko iriluke kepe mase usata lima ete ile sae, iriluke kepe
mase usata lua ete ile sae kai iriluke kepe mase usata esa
ete ile sae. Eleki ikeu ne. 16 Eleki tamata makerike rebe
isupu kepe mase usata limare iusaha sabe kai iabeli kena
kepene mere eti isupu kepe mase usata lima tapa lekwe.
17 Tamata mekerike rebe isupu kepe mase usata luare iusaha
ele mere neka hoko isupu kepe mase usata lua tapa lekwe.
18 Po tamata makerike rebe isupu kepe mase usate esare ikeu
kali likele eleki ihnouke ntuane mere eni kepene kena likele
mere.

19 Takwali mina pine ntuane mere ileu eleki ikotisi leke
neheke eni kepenaru. 20 Eleki tamata makerike rebe isupu
kepe mase usata limare iluake, iriluke kepene etapa kepe
mase usata lima kai ibeteke loko ntuane mere be, 'Ntuane,
kepe mase usata lima rebe arilukele ete aure au usaha sabe
kai abeli kenae hoko etapa kepe mase usata limare meije.'
21 Eleki ntuane mere iombe, 'Akerike mise kuate. Ale auku
tamata makerike misete kai alene lokoku. Alene lokoku
kena kerike loko makerike tone hoko au riluke makerike
elake etemu. Alomei, kusu pesta kai au.'

22 Eleki tamata makerike rebe isupu kepe mase usata luaru
iluake kai ibeteke be, 'Ntuane, kepe mase usata lua rebe
arilukele ete aure, au usaha sabe kai abeli kenae hoko au
supu kepe mase usata lua tapa lekwe.' 23 Ntuane mere iombe,
'Akerike mise kuate. Ale auku tamata makerike misete kai
alene lokoku. Alene lokoku kena kerike loko makerike tone
hoko au riluke makerike elake ete ale. Alomei, kusu pesta
kai au.' 24 Eleki tamata makerike rebe isupu kepe mase usate

esare iluake kai ibeteke be, ‘Ntuane, au rekwa be ntuane
alere tamata maka ono tamata esi kerike ktili titinai: asuka
ulu gandume rebe aatnane more, asuka lupuke hasile
bei bibite rebe alibuke more. [25] Kai rilaku le tinake arana
kepene rebe au abeli kenare pine au supure. Hoko au keu
bunike ntuane amu kepene mere mpe tapele lebui. Rana
amu kepene lome!’ [26] Ntuane mere iombe, ‘Ale tamata
makerike neune kai nosone. Arekwa peneka be au suka ulu
gandume rebe au atnane more, kai au suka lupuke hasile
bei bibite rebe au libuke more. Au rana kepene rebe tamata
makete esi abeli kenae pine esi supure o? [27] Ele mere hoko
suke akusue auku kepene mere me banke leke kena au leure
au rana auku kepene mere kai esi bunare.’ [28] Kai iombe,
‘Rana kepene mere beini kai rilukele ete tamata makerike
rebe isupu kepe mase usata butu esare.’ [29] Le sire pine
ikerike mise ete Au, tatike pine isupu boka titinai kai iono
tamata rebe eni taneia boka. Po sire pine ikerike mise ete
Au mo, tatike pine saisa rebe Au riluke etei pende Au rana
beini suike. [30] Hoko tamata makerike rebe ipakuna more
isupu poie me muli me otoi rebe kpetu kurule kai susate
titinai. Irani kai isupu susate elake ete mere.”

Kena Yesuse Iluake suike Iteu pakala ete pusu tamata 25:31-46

[31] “Namake kena petu sae me, Au, Tamata Eni Nanae,
luake suike sakesa kai Auku malekataru, Au rue kena Auku
otoi rebe mise titinaije kai Auku kbasare ela titinai. [32] Kai
pusue tamata mei nusa meije esi lupuke me oaKu. Eleki Au
tebisi bei lomai kena toini lua, saka tamata maka pialae
binatane itebi dombare bei pipire. [33] Tamata rebe esi ono
lulu Alla Eni sukare Au lupukesi sapleuke Auku makwanale,
yo maketaru esi sapleuke Auku mapale. [34] Eleki Au,
Kamale, Au beteke loko tamata rebe esi me sapleuke Auku
makwanale be, ‘Imia rebe AmaKu Iono misete ete imire,
imi lomei! Lomei kusu mei otoi rebe Alla Iaknekae ete imi
peneka bei kena nusa meije etola menaije sa eti roma meije.

[35] Le kena tiaKu senere, imi riluke manane eteKu kai kena
kmalake Aure, imi riluke kwele eteKu. Kena Aure tamata
beluke me imi henare, imi keriKu me imi luma. [36] Kena
Auku pakiane sae more, imi riluke pakiane eteku. Kena
kerake Aure, imi li lokoKu. Kena esi kusue Au me buije, imi
tapaKu.'
[37] Eleki namake tamata miseta meru esi beteke be,
'Tuhane, kena rebai andia pine ami selu Tuhane tiaMu
sene eleki ami riluke manane ete Tuhane Ale? Pise Tuhane
kmalakeMu eleki ami riluke kwele ete Ale? [38] Kena rebai
andia pine ami selu Tuhane Ale, tamata beluke me amiki
henare eleki ami keriMu me amiki lumare? Pise kena rebai
andia pine Tuhane Amu pekeane sae mo eleki ami riluke
pakiane ete Ale? [39] Kena rebai andi pine ami selu Tuhane
kerakeMu pise esi kusueMu me bui eleki ami tapa Ale?'
[40] Eleki Au ralakesi be, 'Leke imi rekwa be: kena imi ono
meru ete sae bei Auku tamata rebe esi hlaleke lokoKu, rebe
imi noakeise tamata susate hoko mere sakesa kai imi onoe
ete Aure neka.'
[41] Yo Au beteke loko tamata rebe esi me sapleuke Auku
mapale leneka be, 'Imi, Tamata rebe Alla Itosiemi! Imi
supu hukume rebe ktili titinai! Keu beiKu kai kusu me otoi
susate titinai eti pelare rebe Alla Iaknekae ete ro tiaru esi
elake kai eni kwetelaru leke esi kusu kenae kai rue eti pela
ete mere neka. [42] Le kena tiaKu senere imi riluke menane
ete Au mo, kena kmalake Aure imi riluke kwele eteKu mo.
[43] Kena Aure tamata beluke me imi henare, imi keri Au me
imi lumare mo. Kena Auku pakiane sae more, imi riluke
pakiane ete Au mo. Kena kerake Au kai esi kusue Au me
buije, imi li lokoKu mo.' [44] Eleki namake esi beteke loko Au
be, 'Tuhane, kena rebai andia pine ami selu Tuhane tiaMu
sene, pise kmalakeMu, pise Alere tamata beluke me amiki
henare, pise Amu pakiane sae mo, pise kerakeMu, pise supu
kusue kena bui eleki ami li loko Tuhane Ale more?' [45] Eleki
Au ralakesi be, 'Leke imi rekwa be: tamata rebe esi hlaleke
loko Au, rebe imi noakeise tamata susate, imi suka tapa

sae kuesa beisi mo, hoko mere sakesa kai imi suka tapa Au
more neka.' [46]Hoko tamata meru esi supu hukumane bei
Allare esi supu susate eti pela, eleyo tamata rebe esi ono
lulu Alla Isukare, esi supu rue mise kai Alla eti pela."

Tamata Yahudi esi elakaru esi lepa lupu kena bunu Yesuse
26:1-5

(Mrk. 14:1-2; Luk. 22:1-2; Yoh. 11:45-53)

26 Kena Yesuse Iatetuke pusue meru pela peneka,
Ibeteke loko Eni maka luluaru be, [2]"Imi rekwa be
lesike petua lua pine tamata Yahudiaru esi pesta nete suike
Alla Isirie esi ntuana menaru bei Mesire. Mere esi kane roti
rebe pake ragi mo. Eleki esi riluke Au, Tamata Eni Nanae,
kena paku Au ahlake ai batai."
[3]Kena mere imama elakaru kai tamata Yahudiaru esi
elaka mpai lale esi lupu me imame elake lakwai esa eni
nane Kayapase, eni lumare. [4]Esi nikwa lalane ndendene
kena kerike Yesuse kai bunuI. [5]Eleki esi beteke be, "Kena
pesta elake mere kerike Yesuse yake le tamata me esi sukaI
hoko esi nasuke ite kai esi hohae petu mere."

Bina sae isoba leite boini ntelete titinai kena Yesuse
26:6-13

(Mrk. 14:3-9; Yoh. 12:1-8)

[6]Eleki kena Yesuse Ime hena Betaniare, Ime Simone eni
luma. Simone mere Yesuse Iono eni makerake rebe usaiju
kai tinaiju puluele mise. [7]Eleki kena Yesuse Ikane, bina sae
iluake lokoI, Ikeri leite boini ntelete titinai rebe esi belini
elake kena hlau buini bei batu mutale. Eleki bina mere
isoba Yesuse ulu buaIje kena leite mere. [8]Eleki Yesuse Eni
maka luluaru esi selu mere hoko esi ono kai esi beteke be,
"Bina meije imise mo le iatia leite belini elake. [9]Sepo leite
boini ntelete titinai mere abeliele hoko supu kepena bokala.
Eleki riluke esi kepene ete tamata susate."
[10]Po Yesuse Irekwa lalesi hoko Ibeteke lokosi be, "Imi ono
susate ete bina meije yake, le iono misete eteKu. [11]Tamata

susate, erimi rue kaisi rame hoko imi tapasi sa, po Au rue
kai imi takwali moneka. 12 Bina meije isoba leite kena ulu
buaKu le takwali mo Au mata neka hoko iaknekae meije
kena imi tolae Au kena liane benaije. 13 Imi lene lokoku
mimise! Kena lepae Sou Misete me nusa otoi etia neka, saisa
rebe bina meije ionore, esi lepae lekwe leke tamata esi nete
suike lokoi."

Yudase lalei kena iriluke Yesuse ete tamata rebe esi suka bunuIje leke isupu kepene
26:14-16

(Mrk. 14:10-11; Luk. 22:3-6)

14 Eleki Yudase Iskariote isiri bei luma mere kai ikeu loko
imama elakaru. Yudase Iskariote mere Yesuse Eni maka lulu
sae bei Eni maka lulua butu esa lesini luaru lekwe. 15 Ibeteke
lokosi be, "Sepo au riluke Yesuse ete imi, hoko imi riluke
saisa ete aure?" Esi neheke kepene, batuke kepe perake
matai butu telu neka, eleki esi riluke etei.[t] 16 Eleki bei mere
Yudase inikwa lalane kena kerike Yesuse leke irilukeNi ete
tamata Yahudiaru esi elakaru.

Yesuse kai Eni maka luluaru esi kane sakesa kena nete suike esi ntuana menaru esi siri bei Mesire
26:17-25

(Mrk. 14:12-21; Luk. 22:7-14, 21-23; Yoh. 13:21-30)

17 Eleki kena petu esa bei pesta tamata Yahudi esi kane
roti rebe ragi more peneka, Yesuse Eni maka luluaru esi
luake lokoI kai esi tneu be, "Kuru, ite nikwa otoi etia kena
moa manane kena ite kane sakesa leke nete suike loko petua
rebe akmenare Alla Isirie iteki ntuana menaru bei nusa
Mesire."
18 Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, "Imi keu loko tamata sae
ndete kotare eleki imi beteke kenai be, 'Amiki Kuru Ibeteke
be takwali mo Imata neka hoko Ikane sakesa kai Eni maka

---

[t] **26:15** Akmenare, kepene mere batuke kena seba tamata makerike esa neka.

luluaru mei amu luma leke nete suike loko ntuana menaru
esi siri bei Mesire.’ ”
[19]Eleki Eni maka luluaru esi ono lulu Ibetekele hoko esi
keu kai aknekae manane me luma mere.
[20]Eleki kena kpetu peneka Yesuse Ikane sakesa kai Eni
maka lulua butu esa lesini luaru ete mere. [21]Kena esi kane
sa, Yesuse Ibeteke lokosi be, “Lene mimise! Bei imi toini
meije tamata esa me iriluke Au loko tamataru leke esi bunu
Au.”
[22]Kena esi lene mere, lalesi kera titinai hoko esi beteke
loko Yesuse rame be, “Kuru, mere au mo moyo?”
[23]Eleki Yesuse Iralakesi be, “Ile sae bei imi butu esa lesini
lua meiju rebe ilutu roti kena oba sakesa kai Aure, Auku ebe
misete, ile mere rebe iriluke Au ete tamata rebe esi suka
bunu Aure. [24]Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be, ‘Tamata
Eni Nanae Isupu susate hoko Imata sa.’ Po tamata rebe
Iriluke Au, Tamata Eni Nanae loko tamata rebe esi bunu
Aure, isupu susate ela titinai. Hoko mise lesi tamata mere
inai ruelei yanoma.”
[25]Eleki Yudase rebe tatike pine iriluke Yesuse itneuI be,
“Kuru, mere au mo moyo?” Eleki Yesuse Iralakeni be, “Yele,
ale ruamu betekele mere peneka.”

Yesuse Ikane roti kai kinu anggure kwelini sakesa kai Eni maka luluaru
26:26-30

(Mrk. 14:22-26; Luk. 22:14-20; 1Kor. 11:23-25)

[26]Kena esi kane sa, Yesuse Irana roti, Ikotie terima kasi
bei Alla kai Ibire roti mere, eleki Irilukele ete Eni maka
luluaru kai Ibeteke lokosi be, “Imi ranae kai kanele le meije
nanakwalaKue!”
[27]Eleki Yesuse Irana oba esa rebe penu kena anggure
kwelini, Ikotie terima kasi bei Alla kai Irilukele etesi kai
Ibeteke be, “Imi pusumi kinu bei oba meije. [28]Le meije
Auku lalakwe rebe ankenae Alla Italuke ete imire kai Auku
lalakwe ponikele kena ampune tamata bokala esi dosaru.

Yesuse Ikane roti kai kinu anggure kwelini kai Eni maka ulakaru

[29] Lene mimise! Au kinu anggure kwelini moneka, eti roma
petu rebe ite kinu anggure kwelini rebe beluke sakesa me
AmaKu Eni nusa beluke.”
[30] Eleki esi menani isike Alla pela, pine esi keu lolete ulate
Saitune.

Yesuse Ibeteke be tatike pine Petruse ibeteke be irena Yesuse mo
26:31-35

(Mrk. 14:27-31; Luk. 22:31-34; Yoh. 13:36-38)

31 Eleki Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Kpetu
meije neka, imi pusumi naya bei Au le tamata neunaru esi
ono tiae ete Aure. Le Alla Eni lepate rebe nabire ilekire
ebeteke be,
‘Au bunu maka raka dombare hoko eni dombaru unaya
bei lomai.’
32 Po kena Au kwana suike peneka, Au keu eike bei imi
lolete otoi Galilea.”
33 Eleki Petruse ibeteke loko Yesuse be, “Masike sie
maketaru esi naya bei Ale, po au lulu Ale kai naya bei Ale
mo.”
34 Yesuse Ibeteke lokoi be, “Alene lokoKu mimise! Kena
kpetu meije neka, manure totlae mosare, ale ruamu beteke
rebai telu be arena Au mo.”
35 Po Petruse iombe, “Masike au supu bunu sakesa kai Ale
mula mo. Au beteke mo be au rena Tuhane Ale mo!”
Eleki Eni maka luluaru pususi beteke ele mere leneka.

Yesuse Ikotie loko Alla me otoi Getsemani
26:36-46

(Mrk. 14:32-42; Luk. 22:39-46)

36 Eleki Yesuse Ikeu kai Eni maka luluaru me otoi sae me
esi nane Getsemani. Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Kwetela
imi, rue ete meije mina, yo Au kotie loko Alla ete morare.”
37 Eleki Ilui Petruse kai Sebedeuse eni nanae luaru, Yakobuse
kai Yohanese esi keu kaiNi lora toto. Kena mere laleIje kera
titinai. 38 Ibeteke loko telusi be, “LaleKue kera titinai, Au
blake saka Au matare reneka! Telumi rue raraka ete meije
kai Au mina.”
39 Yesuse ruaI lora toto eleki Itola tibubui lope tapele kai
Ikotie loko Alla be, “AmaKu, sepo Asuka hoko Atapa Au

leke susate rebe suke Au supure Au supu yake. Po lulu Auku
sukare yake po lulu AmaKu Amu sukare neka."
40 Ikotie pela, eleki Ileu loko Eni maka lulua teluaru kai
Iselu telusi ntulu. Eleki Ibeteke loko Petruse be, "Batuke
olase ului esa yo telumi raraka kai Au mo le mula? 41 Betu
kai kotie loko Alla leke imi tetu bei ro tiaru esi elake esi
kbasare yake. Le Au rekwa be imi suka ntulu mo kai imi
suka kotie loko Alla rame po nanakwalami ktili moneka."
42 Eleki Yesuse Ikeu suike kena rebai lua kai Ikotie loko
Alla be, "AmaKu, sepo susate meije suke Au supu neka, kai
Ahetie bei Au moneka, hoko sebeie lulu AmaKu Amu sukare
neka." 43 Pela eleki Ileu loko telusi kai iselu telusi ntulu le esi
hkwau kuate.
44 Eleki Yesuse Ikeu suike leneka kena rebai telu kai Ikotie
loko Alla sakesa kai miminare neka. 45 Pela eleki Ileu loko
telusi kai Ibeteke lokosi be, "Erimi ntulu salo? Totonai
meije tamata esi luake lomei kena esi riluke Au, Tamata Eni
Nanae meije, ete tamata dosaru neka. 46 Betu no, mai ite keu.
Imi selu! Tamata rebe iriluke Aure iluake pene!"

Tamata Yahudi esi elakaru esi ulake tamata esi kerike Yesuse 26:47-56

(Mrk. 14:43-50; Luk. 22:47-53; Yoh. 18:3-12)

47 Kena Yesuse eri lepa sa, Yudase, ile sae bei Yesuse Eni
maka lulua butu esa lesini luaru, iluake kai tamata bokala,
esi keri sari kai ai buai. Sie meru esi supu ulake bei imama
elaka kai Yahudia esi elakaru. 48 Tamata rebe iriluke Yesuse
ibeteke kenasi peneka be, "Ile rebe au ataIje, mere Yesuse.
KerikeNi!"
49 Hoko kena esi me kai Yesuse peneka, Yudase ilomei
tehaike Yesuse sosoli kai ibeteke lokoI be, "Kuru!" Eleki iata
Yesuse.
50 Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, "Kuebe, aluake lomei
kena ono saisare?" Eleki Tamata bokala meru esi lomei loko
Yesuse kai esi kerikeNi. 51 Eleki tamata esa bei Eni maka
luluaru rebe iete mere isira eni sarire eleki ilasa imame

elake eni makerike eni tina loine teue. [52] Eleki Yesuse
Ibeteke lokoi be, “Kusue sari mere kena esi lumare, le sire
pine iklemake sari hoko imata kena sari leneka. [53] Arekwa
mo piseo betinake Au koti tapa bei AmaKu tekwa mo
leke Iulake malekata toini butu esa lesini lua lesi kena esi
hlamate Au? [54] Po sepo Au ono ele mere hoko Alla Eni lepate
rebe ebeteke Au matare sae lulu moneka.”
[55] Eleki Ihali beteke loko tamata bokala meru be, “Aure
tamata maka atia pemerinta mo, hoko imi kerike Aure, imi
keri sari kai Ai buai nanuke yake! Pela petu Au atetuke
me Tuhane Eni Luma uwei keholi, Au atetuke imi ete mere
takwali peneka. Po imi kerike Au ete mere mo. [56] Po tinai.
Meije imi kerike Au ele meije leke lulu Alla Eni lepata rebe
nabiaru esi betekele.” Eleki Eni maka luluaru esi naya beiNi.

Yesuse Ime tamata Yahudiaru esi elaka maka teu pakalaru oasi
26:57-68

(Mrk. 14:53-65; Luk. 22:54-55, 63-71; Yoh. 18:13-14, 19-24)

[57] Eleki esi keri Yesuse loko imame elake titinaije me eni
luma, eni nane Kayapase. Kuru Torataru, imama elakaru
kai Yahudiaru esi elaka bei me lale esi lupuke lomai ete
mere. [58] Eleki Petruse ilulu Yesuse bei lauke me imame elake
eni otoi kena malama me eni luma leini. Eleki Petruse irue
sakesa kai tamata maka raka lumare. Le isuka rekwa be
esi ono saisa kena Yesuse. [59] Eleki imame elaka kai tamata
elaka maka teu pakala pususi nikwa tamata rebe lepa tiae
ete Yesuse leke esi hukume Imata. [60] Eleki tamata bokala esi
alenake Yesuse be Ineu, po lepata meru sae nkena mo. Eleki
sie luaya esi keleke kai esi alenake be, [61] “Ami lene Yesuse
Ibeteke be Ilikwaie Tuhane Eni Lumare po Ieleke suike
petua lua.”
[62] Eleki imame elake lakwai esare ikele me tamata oasi
eleki itneu Yesuse be, “Tamata meiju esi alenake Aneure
tinai pibe mo? Le mula pine Aleliesi more?” [63] Po Yesuse
Indene. Iralakeni mo. Eleki Imame elake mere ibeteke lokoI

be, “La loko Alla, Abeteke ete ami be Ale mere Kamale rebe
Alla ulakeNi kena hlamate ite tamatare, o? Ale Alla Eni
Nanae, o?”
64 Eleki Yesuse Iralakeni be, “Yele, tinai, mere Au. Eleki
tatike pine imi selu Au, Tamata Eni Nanae Irue kena Maka
Kbasa lakwai esare Eni sapleuke makwanale kai Iluake
suike lomeije Indete kena moputi ndete lanite.”
65 Eleki imame elake Kayapase mere ikahi eni lapune le
inasuke Yesuse kai ibeteke be, “Ami nikwa tamata rebe lepa
tiae ete Yesuse moneka le ruaI beteke be Isakesa kai Alla.”
66 Eleki itneusi be, “Hoko imi mula Yesuse?”
Tamata esi biuwe kai lepa loko lomai be, “Iono dosa elake
ete Alla. Meije suke Isupu hukumane matale. BunuI!”
67 Eleki esi toe oalaleIje. Kai esi obi oalaleIje eleki esi
blukuI, kai tamata leini esi tetaI. 68 Esi beteke lokoI be,
“Kamale rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamata, Abeteke
no. Sire pine itetaMue?”

Petruse ibeteke rebai telu be irena Yesuse mo
26:69-75

(Mrk. 14:66-72; Luk. 22:56-62; Yoh. 18:15-18, 25-27)

69 Kena mere Petruse irue me imame elake eni luma leini
sakesa kai tamata bokala. Eleki bina makerike ete imame
elake iluake lomei eleki ibeteke loko Petruse be, “Ale mere
sakesa kai Yesuse bei otoi Galilea, moyo?”
70 Po Petruse ibeteke me tamata bokala meru be, “Abeteke
mere au nati mo.” 71 Eleki Petruse ikeu me pakale esi meture,
makerike bina makete iselu Petruse eleki ibeteke loko sie
ete meru be, “Tamata meije isakesa kai Yesuse bei hena
Nasarete.”
72 Eleki Petruse ila loko Alla kai ibeteke loko sie meru be,
“Au rena tamata mere mo.”
73 Eleki takwali mo, tamata ete meru esi lomei loko
Petruse kai esi beteke be, “Tinai, ale mere sakesa kai Yesuse
le au rekwa bei amu lepate.”

[74]Eleki Petruse ila suike loko Alla be, “Alla, Aono susate
ete au neka sepo au beteke tinai mo.” Eleki ibeteke loko
tamata meru be, “Au rena tamata mere mo.”
Eleki kena mere manure totlae. [75]Eleki Petruse inete suike
loko Yesuse Ibeteke be, “Manure etotlae mosare abeteke
rebai telu be, ‘Au rena Yesuse mo.’ ” Eleki isiri kai irani le
kaplalei titinai.

Yesuse Isupu keri me gubernure Pilatuse oai
27:1-2
(Mrk. 15:1; Luk. 23:1-2; Yoh. 18:28-32)

27 Bebeleti lakwai esa sa, imama elaka kai tamata
Yahudiaru esi elakaru esi lupu kai lepa kai lomai
kena bunu Yesuse. [2]Esi ulake tamata kena lo Yesuse eleki
esi keriNi loko Pilatuse, tamata Roma, gubernure me otoi
Yudea.

Yudase ibunu ruai
27:3-10
(Ula. 1:18-19)

[3]Eleki kena Yudase rebe iriluke Yesuse ete tamata rebe esi
suka bunuIje iselu be Yesuse Isupu hukumane matale, hoko
kaplalei. Eleki Ikeu leuke kepe peraka matai butu telure
ete imama elakaru kai tamata Yahudiaru esi elakaru. [4]Kai
ibeteke be, “Au supu dosa elake le au riluke tamata rebe
eni sala sasaisa mo ete tamata rebe esi suka bunuI eti Isupu
hukumane matale.”
Po esi ralakeni be, “Mere ami rekwa kai ale mo, sebeie
ruamu.”
[5]Hoko Yudase ipoie kepe peraka meru lopai Tuhane Eni
Luma laleije, eleki ikeu kai ikwelie ruai ne.
[6]Eleki imama elakaru esi rana kepene mere kai esi beteke
be, “Kepene meije kepe lalakwe nsolite hoko lulu Alla Eni
lepata rebe nabi Musa ilekire, tolae me Tuhane Eni Lumare
sakesa kai tanei rebe rilukele ete Allare mise mo.” [7]Eleki
pusu lalesi esa kena esi pake kepene mere kena sabe tapele

otoi bei tamata maka ono taneia bei tapele. Tapele otoi
mere esi ono kena otoi maka hnouke tamata Yahudi mo
rebe esi mata ete mere. [8] Bei mere hoko eti roma meije
tapele mere esi kotie esi nane Tape Lalakwe Nsolite.
[9] Hoko Alla Eni lepate rebe akmena nabi Yermia ibetekele be,
"Esi rana kepe peraka matai butu telu, rebe tamata
Israelaru esi teu lepate esa peneka kena seli
tamata sae beline kenae.
[10] Kai esi pake kepena meru kena sabe tapele bei tamata
maka ono taneia bei tapele, lulu Tuhane Eni
pleta ete aure."
Lepate mere eonore mere peneka.

Gubernure Pilatuse iteu pakala ete Yesuse
27:11-14

(Mrk. 15:2-5; Luk. 23:3-5; Yoh. 18:33-38)

[11] Eleki kena Yesuse Ime Pilatuse oaije, gubernure mere
itneu Yesuse be, "Ale mere kamale bei tamata Yahudi o?"
Eleki Yesuse Iralake be, "Yele, Amu lepate mere tinai!"
[12] Eleki imama elakaru kai Yahudiaru esi elakaru esi
beteke loko Pilatuse be, "Tamata meije Iono neuna bokala
peneka." Po Yesuse Ileliesi moneka.
[13] Eleki Pilatuse itneu Yesuse be, "Esi alenakeMu be Aneu
titinai yo Aleliesi mo le mula?"
[14] Po Yesuse Iralake moneka hoko gubernure mere iherane.

Yesuse Isupu hukume kena pakuI ahlake ai batai
27:15-26

(Mrk. 15:6-15; Luk. 23:13-25; Yoh. 18:39-19:16)

[15] Kena petu tamata Yahudiaru esi kane roti rebe pake
ragi more, piasare gubernure isebeisi sirie tamata esa bei
buije leke hukumeni moneka. [16] Kena mere tamata sae me
bui rebe ineu titinai eni nane Yesuse Barabase. [17] Eleki kena
tamata bokala esi lupuke lomai peneka, Pilatuse itneusi be,
"Sire pine imi suka au sirieni ete imire? Yesuse rebe kotine
Barabase pibe Yesuse rebe kotiNe Kamale rebe Alla IulakeNi

kena hlamate tamatare?” [18] Pilatuse itneu ele mere le irekwa
be imama elakaru lalesi tiake Yesuse hoko esi keriNi lokoi.
Po Pilatuse inoake be tamata bokala esi suka sirie Yesuse.
[19] Eleki kena Pilatuse irue me otoi maka teu pakalare, eni
bina inauke lokoi be, “Aono sasaisa ete tamata mere yake
le Eni sala sae mo. Le beiNi pine mempetuke au kmani tiae
rebe eono petu meije rouweku.” [20] Po imama elakaru kai
tamata Yahudiaru esi elakaru esi umauke tamata bokala
leke beteke ete gubernure Pilatuse be sirie Barabase yo
bunu Yesuse. [21] Eleki gubernure Pilatuse itneu suike loko
tamata bokala meru be, “Bei sie luaya meiju, sire pine imi
suka au sirieni ete imire?” Eleki esi ralake be, “Barabase.”
[22] Eleki gubernure Pilatuse ibeteke lokosi be, “Hoko au
ono saisa kena Yesuse rebe kotiNe Maka Hlamate?” Pususi
ralakeni be, “PakuI ahlake ai batai leke Imata!”
[23] Gubernure Pilatuse itneu suikesi be, “Po Eni sala saisa?”
Esi kloloe tiktili lesi be, “PakuI ahlake ai batai leke Imata!”
[24] Pilatuse isuka hlamate Yesuse, po moneka le tinake
tamata meru esi nasu kai ono hoha. Hoko iulake rana kwele
kai ikoa balai me tamata bokala meru oasi leke aseluke be
iono sala sae mo. Iombe, “Auku sala sasaisa mo kena tamata
meije Imata! Mere ruami onoe!”
[25] Pusue tamata bokala meru esi kloloe be, “Yele, mula mo,
ami kai amiki anubuaru supu esi hukumane neka.”
[26] Eleki Pilatuse iulake eni tamataru esi sirie Barabase bei
buije le isuka tamata meru lalesi ndina. Yo iulake tamata
esi teta Yesuse kena mekute buai kai irilukeNi ete solaluaru
kena pakuI ahlake ai batai leke Imata.

Yesuse Isupu teta kai Isupu toae
27:27-31
(Mrk. 15:16-20; Yoh. 19:2-3)

[27] Eleki Pilatuse eni solaluaru esi keri Yesuse me Pilatuse
eni otoi maka ruere, kai esi koti pusue solalua maketaru,
eleki esi keholi Yesuse. [28] Esi lesu Yesuse Eni pakiane kai esi
ono Ialike lapu mahmelane leke seluI saka kamale. [29] Eleki

esi liu ai luli sanai kai esi tolae kena Yesuse uluIje. Esi rana
toane buai kai esi tolae kena balaI makwanale. Eleki esi
tatu lokoI kai esi toaeNi be, “Hlamate, tamata Yahudiaru
esi Kamale!” [30] Esi toeNi kai esi rana toane buai mere eleki
esi teta ulu buaIje kenae. [31] Eleki kena esi toaeNi kai esi ono
neune eteiI pelare, esi lesu lapu mahmelane mere beiNi kai
esi ono Ialike ruaI Eni lapune. Esi sirieNi bei Pilatuse eni
lumare leke pakuI ahlake ai batai leke Imata.

Yesuse Isupu paku ahlake ai batai
27:32-44

(Mrk. 15:21-32; Luk. 23:26, 33-43)

[32] Esi siri lolete bei kotare esi tetue tamata bei kota Kirene sae
me lalane tlai, eni nane Simone. Esi ulake Simone iliku Yesuse
Eni ai batai rebe tatike pine esi pakuI kenare. [33] Eleki esi luake
ndete otoi rebe esi nane Golguta [esi natire be, “Otoi ulu alati.”]
[34] Ete mere esi toha anggure kai solu eleki esi riluke ete Yesuse
leke Ikinue. Po kena Inenake anggure mere, Isuka kinu mo.
[35] Esi lesu Yesuse Eni pakiane eleki pakuI ahlake ai bataije
eleki esi elekele. Eleki esi poie undi loko Eni pakiane mere be
sire pine isupure. [36] Eleki esi rue rakaI. [37] Eleki esi paku lepate
matai ndete baba bei Yesuse uluIje leke tamata esi rekwa
be Yesuse Isupu hukumane bei saisa. Lepate matai mere be,
“Meije Yesuse, Yahudiaru esi Kamale.” [38] Kena mere lekwe esi
paku tamata neuna lua ahlake ai batai sakesa kai Yesuse neka.
Sae sapleuke makwanale kai sae sapleuke mapale.
[39] Tamata rebe esi keue mere, esi lepae tiae lokoI kai esi
kwasuke ulusi leke toaeNi, [40] Esi lepa tiae lokoI be, “Ale
mere pine abeteke be alikwaie Tuhane Eni Lumare kai
Aeleke suike kena petua lua moyo? Sepo Ale Alla Eni Nanae
hoko rulu lomei bei ai tutine kai Ahlamate ruaMu no!”
[41] Kai imama elakaru kai kuru Torataru kai tamata
Yahudi esi elakaru lekwe esi sobueNi be, [42] “Tamata makete
Ihlamatesi po Ihlamate ruaIje saisa mo. Sepo Ile Yahudi
esi Kamale hoko ite selu namake Irulu bei ai tutine leke ite

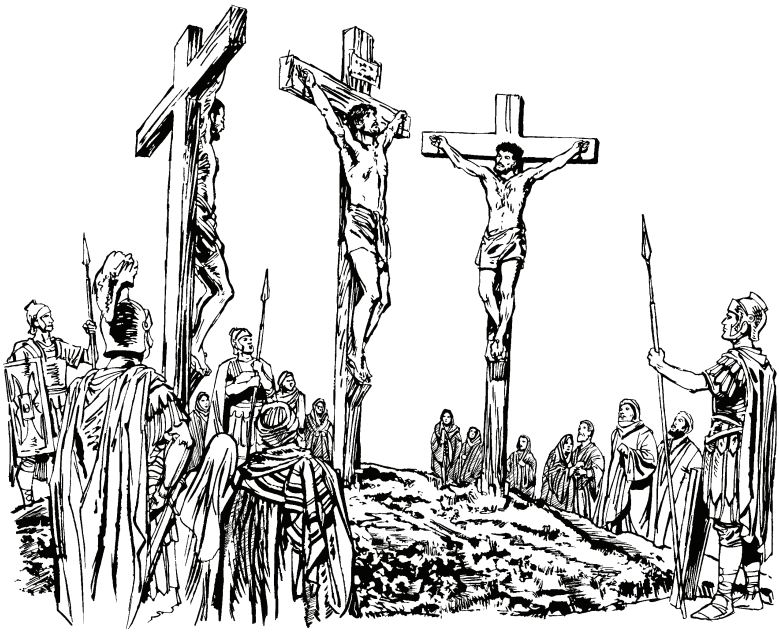

Tamata esi paku Yesuse ahlake ai batai kai tamata neuna lua lekwe

hlaleke lokoI. 43 Ihlaleke loko Alla, kai Ibeteke be Ile Alla
Eni Nanae. Hoko ite selu be Alla IhlamateNi pibe mo?”
44 Kai tamata neuna lua meru lekwe esi lepae tiae lokoI ele
mere lekwe.

Teu Yesuse Eni nasite
27:45-56

(Mrk. 15:33-41; Luk. 23:44-49; Yoh. 19:28-30)

45 Kena olasa butu esa lesini lua hkwatare, otoi mere mele
pusue eti roma olasa telu kmau. 46 Kena olasa telu kmaure
Yesuse Ikloloe loko Alla be, “Eli, Eli, lama sabaktani?[u]” esi
natire, “Alla, Alla, le mula pine Asebeie Aure?”

---

[u] **27:46** Ete meije Yesuse ruaI lepa kena Eni Soure: Eli, Eli, mere sou Ibrani yo lama sabaktani, mere sou Alamaike rebe kena mere esi pakele pela petu me otoi Yudeare.

[47]Eleki sie ilaru esi kele ete mere, esi lene Yesuse Iklolore
hoko esi beteke loko lomai be, “Imi lene, Ikoti loko Elia!”
[48]Eleki ile sae bei sie meru ibala irana karane mutale eleki
ilutu kena anggure maklinute eleki irilukele kena ai buai
ete Yesuse leke Ihmosoe.
[49]Po tamata makete esi beteke be, “Namake mina. Ite selu
be Elia iluake kena ihlamateNi pise o?”
[50]Eleki Yesuse Ibiuwe ela suike eleki teu Eni nasite ne.
[51]Kena mere ndau kota Yerusaleme, obite nurui elake
me Tuhane Eni Lumare esi laleije rebe ereba sokati mise
titinaije ekahie bei ndete roma mpe. Kai isu elake kai ula
batuaru robilu. [52]Batua rebe uobi lutike tamata matalaru
esi liana benaiju esi meture ukloli kai tamata matala bokala
rebe esi hlaleke loko Allare esi kwana suike. [53]Esi siri bei
liana benaiju kai namake kena Yesuse Ikwana suike esi keu
kusu me kota Yerusaleme hoko tamata bokala esi selusi ete
mere.
[54]Eleki solalu Romawi utune esi elake kai solalua rebe
esi raka Yesuse rilasi le isu elake kai yelu rebe uono meru.
Hoko esi beteke be, “Tinai, tamata meije Alla Eni Nanae!”
[55]Ete mere bina bokala esi selu Yesuse bei lauke. Bina
meru pine esi luluI kai layaniNi bei kena Ime otoi Galilea
sa. [56]Bei bina meru, Maria Makdalena (natire Maria bei
Makdala), Maria Yakobuse kai Yusupe inaisi kai Sebedeuse
eni nanaru inaisi me.

Yusupe bei Arimatea ihnouke Yesuse kena liane benai
27:57-61

(Mrk. 15:42-47; Luk. 23:50-56; Yoh. 19:38-42)

[57]Kena kmau peneka ile sae me eni taneia bokala bei
kota Arimatea eni nane Yusupe ihlaleke loko Yesuse peneka.
[58]Ikeu loko Pilatuse kena ikotie Yesuse leke ihnoukeNi kena
liane benai. Eleki Pilatuse iulake eni solaluaru esi riluke
Yesuse ete Yusupe. [59]Eleki Yusupe Irana Yesuse eleki ikopaI
kena obite nurui misete. [60]Eleki itolaeNi kena eni liane
benai beluke kena ulate batu rebe iulake eni makerikaru esi

kalire. Eleki ilolike batu elake lutike liane esi benaije pine
ileu. [61] Po Maria Makdalena kai Maria makete lekwe esi rue
limese liane rebe Yesuse Ime kenare.

Solaluaru esi raka liane benai rebe tolae Yesuse kenare
27:62-66

[62] Ele bobanure Yahudiaru esi petu plei, imama elakaru
kai tamata Parisiaru esi keu loko Pilatuse, [63] kai esi beteke
be, “Ntuane, ami nete Yesuse, tamata nloene mere, Ibeteke
kena Imata mosare be, ‘Petua luare Ikwana suike bei
matale.’ [64] Bei mere hoko ulake tamata esi keu raka Eni liane
benaije mimise petua lua, po mo hoko namake Eni maka
luluaru esi ndeaeNi kai esi beteke ete tamata makete be
Ikwana suike bei matale peneka. Sepo eono ele mere hoko
nloene rebe epamuli mere tiae lesi bei akmenare leneka.”
[65] Eleki Pilatuse ibeteke lokosi be, “Imi keu kai solalu
maka raka Tuhane Eni Lumare leke imi raka Eni liane
benaije mimise.”
[66] Hoko esi keu raka Eni liane benaije. Esi tolae tanda
kena batu rebe pele lutike liane benaije leke sae ibaekele
yake, kai esi raka ete mere.

Yesuse Ikwana suike bei matale
28:1-10

(Mrk. 16:1-10; Luk. 24:1-12; Yoh. 20:1-10)

28 Kena tamata Yahudi esi petu pleije[v] elia peneka kai
mere miku bebeleti. Maria Makdalena kai Maria
makete lekwe esi keu selu liane benai rebe esi hnouke
Yesuse kenare. [2] Kena mere isu elake eono sosoli: mere le
Tuhane Eni malekate irulu bei ndete surga eleki ilololike
batu elake rebe me liane benaije esi nanaije. Eleki malekate
mere irue kena batu mere. [3] Malekate mere oalaleije ekliti
saka silane kai eni pakiane puti titinai. [4] Solalua rebe esi

---

[v] **28:1** Tamata Yahudi esi petu pleije menai bei Jumate kmauine roma Sabtu kmauine.

raka liane benaije esi rilasi eti rarelesi kai klolikesi, hoko esi
rekwa sasaisa moneka lupe tamata matale.
[5]Malekate mere ibeteke loko bina meru be, “Rilami
yake! Au rekwa be imi nikwa loko Yesuse rebe pakuI kena
ai bataije. [6]Iete meije moneka le Ikwana suike bei matale
peneka, lulu Ibeteke. Mai imi selu otoi rebe tolaeNi kenare.
[7]Imi keu sosoli beteke ete Eni maka luluaru be, Ikwana
suike bei tamata matalaru peneka. Ikeu eike lolete Galilea,
leke imi seluI ete ndetere. Au beteke ete imi meije tinai.”
[8]Hoko rilasi po lalesi ndina kuate hoko esi bala nununu
bei liane benai mere sosoli leke esi beteke ete Yesuse Eni
maka luluaru.
[9]Eleki Kena luasi bala sa Yesuse IaselukeNi ete luasi
kai Ibeteke be, “Hlamate kenami.” Eleki luasi tehaikeNi
kai luasi kerike Eni lelale kai esi tatu lokoI. [10]Eleki Yesuse
Ibeteke loko luasi be, “Rila yake! Keu kai beteke ete
kwaliKusi kai betaKusi leke esi keu lolete otoi Galilea, ete
ndetere esi selu Au.

Yahudiaru esi elakaru esi seli kepene ete solalua rebe esi raka liane kai onosi lemake
28:11-15

[11]Kena bina meru esi leure esi me lalane tlai sa, sie ila
bei solalua rebe esi raka liane benaije esi leu me kota kai
esi beteke yelu rebe uono kena liane benaije ete imama
elakaru. [12]Eleki imama elakaru esi lepa lupu kai Yahudiaru
esi tamata elakaru eleki esi riluke kepena bokala ete solalua
rebe esi rakare. [13]Kai esi beteke lokosi be, “Suke imi beteke
be Yesuse Eni maka luluaru esi luake kena kpetu eleki esi
ndeaeNi kena imi ntulure. [14]Kai sepo gubernure Pilatuse
ilene mere hoko mula mo le namake ami umaukeni leke imi
supu susate sasaisa yake.”
[15]Eleki solalua rebe esi raka liane benai mere esi rana
kepene mere beisi, eleki esi ono lulu saisa rebe esi betekele
eteise. Hoko lepate mere tamata Yahudia bokala esi
alenakele eti meije neka.

Yesuse IaselukeNi ete Eni maka luluaru
28:16-20

(Mrk. 16:14-18; Luk. 24:36-49; Yoh. 20:19-23; Ula. 1:6-8)

16 Eleki Yesuse Eni maka lulua butu esa lesini esaru esi
keu lolete ulate me otoi Galilea rebe akmenare Iulakesi
loko pende. 17 Kena esi selu Yesuse, esi tatu lokoI po leini
esi noake be mere Yesuse tinai pibe mo. 18 Eleki Yesuse
Itehaikesi kai Ibeteke be, “Au supu kbasa kena pleta ndete
surgare kai mei nusa peneka. 19 Hoko imi keu loko tamata
me pusue nusa, onosi hlaleke lokoKu kai luluKu. Kai imi
baptiseise, imi lepae Alla Amate, Alla Eni Nanae kai Ro
Misete. 20 Kai atetukesi leke esi lulu pusue rebe Au atetekelu
ete imi pende. Kai imi lene: Au me kai imi eti pela.”

Sou Misete kena Yesuse rebe Markuse Ilekiule

Lepate Menai

Tamata Kristena akmenaru esi beteke be buku meije, mokwai sae me ilekie, eni nane Markuse. Markuse mere, rebe ikeu sakesa kai Petruse kena lepae Sou Misete. Saisa rebe ilene bei Petruse, ilekie kena buku meije.

Sepo ite baise buku meije, ite baise saisa rebe Yesuse Ionoule kai saisa rebe Iatetukelu ete Eni maka luluaru. Yesuse Ibeteke Sou Misete rebe ebeteke be Alla Ipleta memenai saka Kamale mei nusare (1:14-15). Yesuse Eni kbasa kena ono tamata makerake esi mise kai Isui ro tiae rebe ekbasae tamatare. Tamata Yahudiaru esi elakaru laleisu tiakeNi kai laleisu kena bunuI (3:6). Po Yesuse Inaya beisi mo. Ibeteke peneka be tatike pine Isupu bunu (8:31; 9:31; 10:33-34), kai Ikeu lope Yerusaleme le laleI kena Iriluke nanakwalaIje kena seli ite tamataruki dosaru (10:45). BunuI, eleki Ikwana suike.

Markuse lalei kena ileki buku meije leke ibeteke be Yesuse mere Maka Hlamate kai Alla Eni Nanae (1:1, 11, 24; 3:11; 5:7; 8:29; 9:7; 14:61-62; 15:39). Kai lalei kena beteke ete ite leke masike susate saisa ekena ite po lulu Yesuse rame (8:34-38; 10:29-31).

Isi

1. Yesuse Ikerike memenaije (1:1-13)
2. Yesuse Iatetuke kai Iaseluke Eni kbasare me otoi Galilea, eti tamata Yahudiaru esi elakaru lalesi kena bunuI (1:14-3:6)
3. Yesuse Ikerike sibae Eni makerike me otoi Galileare (3:7-6:13)
4. Yesuse Iatetuke kai Iaseluke Eni kbasare eti Eni maka luluaru esi persaye be Ile Maka Hlamate (6:14-8:30)
5. Yelu rebe Yesuse Ionolu kena Ikeu lolete Yerusaleme leke esi bunuI ete mere (8:31-10:52)

6. Yelu rebe Yesuse Ionoe kai Iatetuke ndete kota Yerusaleme (pasale 11-13)
7. Yesuse Isupu kerike kai bunuI (pasale 14-15)
8. Yesuse Ikwana suike (pasale 16)

Yohanese maka baptise, ibaptise tamata bokala
1:1-8
(Mat. 3:1-12; Luk. 3:1-18; Yoh. 1:19-28)

1 Meije Sou Misete kena Yesuse Kristuse, Alla Eni Nanare.
2-3 Kena akmenare Nabi Yesaya ileki me eni bukure elere:
"Alla Ibeteke loko Eni Nanare be,
'Au ulake tamata sae kena Akeu mosare
leke iaknekae lalane eteMu.[a]
Eleki tamata mere ibeteke loko tamata bokala me otoi nsekile be,
'Imi aknekae lalemi leke hlaleke loko Alla.' "[b]
4-6 Eleki takwali titinai mina pine Yohanese maka baptise iluake. Ikeu lolete otoi nsekile eleki irue ete mere. Eni lapune bitae bei unta bului kai ikane kwauwe kai ikinu maka kinu tuae inaije esi kweline, le piasare tamata rebe ikeu lepae Tuhane Eni nane, ikane manane ele mere. Eleki Yohanese ikeu lorau kwele Yordane ibeteke loko tamataru be, "Imi naku imi dosaru kai hleke bei ono dosa." Hoko tamata bokala bei kota Yerusaleme kai bei otoi Yudea esi keu loko Yohanese. Tamata meru esi naku esi dosaru ete Yohanese leke Alla Ilenelu. Eleki Yohanese ibaptisesi me kwele Yordane kena tanda be esi hleke bei ono dosare peneka. 7 Eleki Yohanese ilepa loko tamata meru rame be, "Namake Ile sae me Iluake hoko Eni kbasare lesi beiku. Au rue sakesa kaiNe saisa mo le Eni kbasare ktili titinai. 8 Au baptise imi kena kwele, po Iono Ro Misete Ikbasae lalemi leke Ipletae imi."

---

[a] **1:2-3** Mal. 3:1 [b] **1:2-3** Yes. 40:3

Yesuse Isupu baptise bei Yohanese eleki Ikeu ndete otoi nsekile
1:9-13

(Mat. 3:13-4:11; Luk. 3:21-22, 4:1-13)

9 Kena Yohanese ibaptise tamataru, Yesuse Iluake bei nda
hena Nasarete, me otoi Galilea lorau kwele Yordane loko
Yohanese. Eleki Yohanese ibaptiseNi me kwele Yordane.
10 Kena Yesuse Ikeleke bei kwelere, Iselu lanite baeke kai Ro
Misete Irulu lokoI selu saka manu abune. 11 Eleki Alla Ilepa
loko Yesuse bei ndete surga be, "Ale Auku Anae, Au nete
lokoMu, laleKu ndina le Ale." 12 Eleki Eni Ro Misete Iulake
Yesuse Ikeu ndete otoi nsekile. 13 Kena Yesuse Irue ndete
otoi nsekile petua butu ata, ro tiaru esi elake etehekeNi
leke Ilene lokoe. Ete mere binatanaru ukeholi Yesuse po
malekataru rakaI.

Yesuse Ikoti kwete beluka sie ataya leke esi luluI
1:14-20

(Mat. 4:12-22; Luk. 4:14-15, 5:1-11)

14 Kena Yohanese isupu kerike pende, Yesuse Ikeu me
otoi Galilea kena lepae Sou Misete ete mere. 15 Ibeteke be,
"Alla Iulake Au leke tamata esi rekwa Aure, Yesuse Maka

Yohanese maka baptise iluake

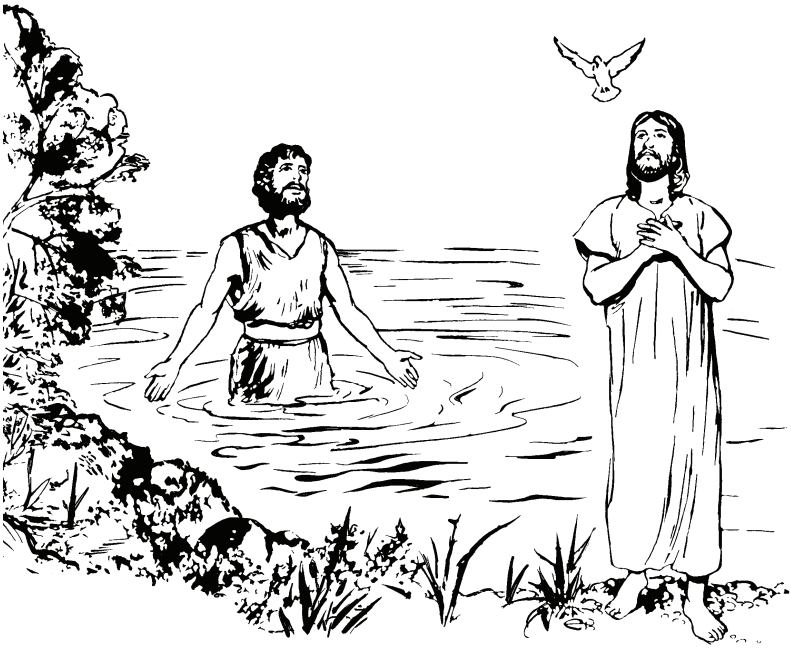

Yohanese ibaptise Yesuse me kwele Yordane

Hlamate. Takwali moneka Alla Ikbasae imi saka imi Kamale
hoko imi hleke bei ono dosa leke hlaleke loko Sou Misete
bei Alla."
[16] Eleki kena Yesuse Ilia me tlaka Galilea leini, Iselu
Simone kai kwalini Andrease luasi nikwa iane kena uete, le
luaise tamata maka nikwa iane. [17] Yesuse Ibeteke lokosi be,
"Mai, luami lulu Au. Luami nikwa iane takwali peneka, hoko
petu meije Au ono luami kena ono tamata esi lulu Alla."
[18] Eleki luasi keu bei esi uete mere eleki esi lulu Yesuse.
[19] Kena Yesuse Ikeu siba lopai toto, Iselu Yakobuse kai
kwalini Yohanese, (luaise Sebedeuse eni nanae), esi amiseke
esi uete mpe soa buini laleije. [20] Eleki Yesuse Ibeteke lokosi
sosoli be, "Mai, luami lulu Au." Hoko luasi keu bei amasi kai
eni tamata makerikaru eleki luasi lulu Yesuse.

Yesuse Isirie ro tiare bei ile sae me
1:21-28
(Luk. 4:31-37)

[21] Yesuse kai Eni maka luluaru esi keu lopai kota
Kapernaume, eleki kena tamata Yahudiaru esi petu pleije,
Yesuse Ikeu me Yahudiaru esi luma ibadare eleki Iatetuke
ete mere. [22] Tamata ete meru esi herane Iatetuke le Iatetuke
kena kbasa hoko Iatetuke lupe kuru Torate esi atetuke mo.
[23] Kena petu mere ile sae me Yahudi esi luma ibadare,
ro tiare kbasa lalaleije. Eleki ikloloe be, [24] "Yesuse tamata
Nasarete, Akwale ami yake. Alomei kena atia ami moyo? Au
rekware Ale bei Alla kai Amu dosa sae mo."
[25] Yesuse Itahola ro tiae mere be, "Ndene! Asiri bei tamata
meije!" [26] Eleki elisukeni ktili kai esiri beini kai ebiuwe.
[27] Tamata me Yahudiaru esi luma ibadare esi lepa loko lomai kai
esi beteke be, "Tinai, Yesuse Iatetuke hnaune beluke peneka!
Bei akmenare ami lene ele mere rebai sae mosa! Tamata mere
Iatetuke kena kbasa le Ipletae ro tiare, elene lokoI."
[28] Lomei takwali mo, lepate bei Yesuse elei ete tamata
bokala me hena rebe ume Galilea keholire.

Yesuse Iono tamata makeraka bokala esi mise
1:29-34
(Mat. 8:14-17; Luk. 4:38-41)

[29] Eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi siri bei luma ibada
mere kai esi keu me Simone kai Andrease esi luma. Yakobuse
kai Yohanese luasi keu kaisi lekwe. [30] Me luma mere, Simone
eni inai tamoli intulu le kerakeni ela kai imusu titinai hoko
tamata esi beteke loko Yesuse be, "Simone inai tamoli intulu
le kerakeni ela." [31] Hoko Yesuse Ikeu loko matabinane mere
kai Ikerike balaije eleki Ibetukeni. Eleki musute erulu beini
kai imise sosoli. Eleki Iono kena ilayanisi.
[32] Eleki kena kmau, lemataije suni peneka, tamata ete
meru esi liku tamata makeraka kai tamata rebe ro tiare
kbasaise. [33] Hoko tamata bokala bei kotare esi luake me

luma mere. [34] Eleki Yesuse Iono tamata makerake bokala esi
mise. Kai Isirie ro tiare esi kbasare bei tamata bokala, po
Ionolu lepa mo le urekwa be Yesuse Ibei Alla.

Yesuse Ikeu lepae Sou Misete
1:35-39
(Luk. 4:42-44)

[35] Kena bebeleti sa, Yesuse Ibetu kai Ikeu bei lumare lolete
otoi ndenete kena Ikotie loko Alla ete mere. [36] Kena Simone
kai eni ebearu esi beture, esi selu yo Yesuse Ikeu peneka
eleki esi keu nikwa lokoI. [37] Eleki kena esi tetue Yesuse, esi
beteke lokoI be, "Pusue tamata esi nikwa lokoMu."
[38] Yesuse Iralakesi be, "Yele, po mai ite keu me hena
teanaru leke Au lepae Sou Misete etesi lekwe. Le Au luake
lomeije kena lepae Sou Misete etesi."
[39] Kena mere, Yesuse kai Eni maka luluaru esi keu
papelake otoi me Galilea, kai Ilepae Sou Misete me
Yahudiaru esi luma ibadaru eleki Isirie ro tiare bei tamata.

Yesuse Iono tamata makerake rebe usai kai tinaiju pulule imise
1:40-45
(Mat. 8:2-4; Luk. 5:12-14)

[40] Tamata makerake sae rebe usai kai tinaiju pulule iluake
loko Yesuse kai itolae tibubui lope tapele eleki ikotie beiNi
be, "Yesuse, sepo Asuka hoko Aono au mise noma."
[41] Yesuse laleIje noai eleki Ikerikeni kai Ibeteke be, "Yele,
amise kena meije neka." [42] Hoko tamata mere eni makerake
mere sirikele eleki imise sosoli ne. [43-44] Eleki Yesuse Ibeteke
lokoi be, "Aleu noma, po alenake Au ete tamata makete yake.
Po akeu ruamu loko imame leke aseluke nanakwalaume, kai
beteke lokoi be amise peneka. Eleki ariluke manu abuna inai
lua lokoi leke ipalalu me Alla oaIje leke tamata maketaru esi
rekwa be amise bei makerake peneka."[c]

---

[c] **1:43-44** Aseluke ete imame mere leke imame irekwa be imise peneka pibe mosa. Sepo imise peneka, iriluke manu abuna inai lua leke palalu ete Alla, eleki ileu bei tamata kustaru esi otoi maka ruere ne.

45 Po ilene lokoI mo hoko ikeu alenakele ete tamata bokala
eleki esi alenake rame pela hena teanaru. Hoko Yesuse
Isupu kusu me kota mo le tamata bokala esi lomei keholiNi.
Eleki Yesuse Irue me kota mulini. Po tamata bei etia neka
esi luake lokoI rame.

Yesuse Iono tamata sisate sae me imise
2:1-12
(Mat. 9:2-8; Luk. 5:18-26)

2 Eleki petua lua pise telu pine Yesuse Ikusu kota
Kapernaume, tamata esi lene be Iluake suike kena luma
mere. 2 Eleki tamata bokala esi luake lokoI, po lumare penu
kena tamata peneka eti otoi kena ruere sae moneka. Eleki
Yesuse Iatetuke Sou Misete bei Alla eteisi. Tamata rebe esi
luake pamulire esi lene Iatetuke bei mpai muli. 3 Eleki sie
ataya me esi liku esi ebe sisate sae loko Yesuse. 4 Po esi supu
kusuini mo le tamata me lumare boka kuate. Hoko esi rika
benai bei ndete muli eleki esi rulukeni kena eni maka ntulu
lakwaije lope loko Yesuse. 5 Kena Yesuse Iselu esi ono ele
mere, Irekwa be esi hlaleke lokoI. Eleki Ibeteke loko tamata
sisate mere be, “Kuebe, Au ampune amu dosaru peneka.”
6 Kena mere kuru Torataru esi me lekwe, esi noake me
lalesi be, 7 “Le mula pine Tamata meije Ilepa ele mere?
Isobue Alla le Iono saka Alla. Batuke Alla ruaI pine Iampune
iteki dosaru, po tamata mo.”
8 Yesuse Irekwa laleisu kena mere neka, hoko Ibeteke
lokosi be, “Laleimu ele mere yake. 9 Sepo Au beteke loko
tamata mere be Au ampune eni dosare hoko imi rekwa be
Au ampune dosare tinai pise mo pise! Po sepo Au beteke be,
ibetu kai luluke eni paile eleki ikeu, hoko imi rekwa be Au
kbasa kena ono misete.” 10-11 Yele, Au beteke be, ibetu, luluke
eni paile eleki ileu, hoko kena ibetu kai ileure, imi rekwa
Au, Tamata Eni Nanae meije, Alla Iriluke kbasa eteKu kena
ono ele mere.” Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Kuebe, abetu
kai luluke amu paile eleki akeu no!” 12 Eleki tamata mere
ibetu, iluluke eni paile eleki isiri baue metu mukare. Eleki

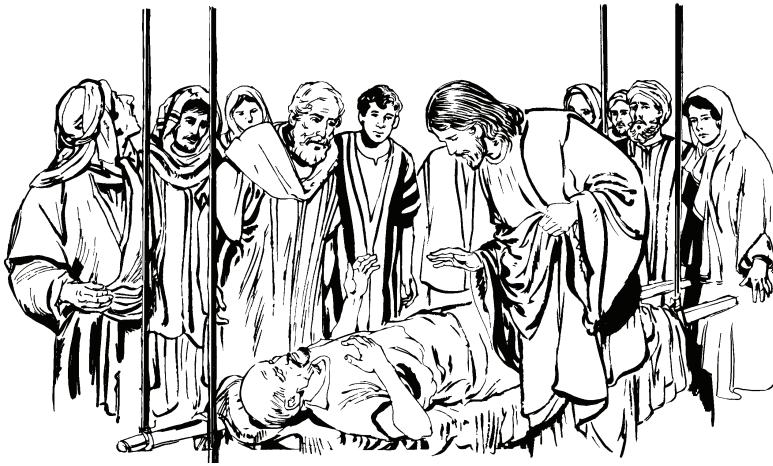

Yesuse Iono tamata sisate imise

pusue tamata lalesi ndina le Yesuse Iono mise kuate, hoko esi beteke be, “Tinai, eti meije ite selu maka ono misete ele meije sae mosa.”

Yesuse Ikoti Lewi leke ililuI
2:13-17
(Mat. 9:9-13; Luk. 5:27-32)

13 Eleki Yesuse Ikeu lopai tlaka Galilea leini suike, tamata
bokala esi luake lokoI eleki Iatetukesi kena Alla Eni
lepataru. 14 Kena Yesuse Ikeu siba toto bei mere, Iselu Lewi
(Alfeuse eni nanae) irue me kantore pajake. Eleki Ibeteke
lokoi be, “Kuebe mai, luluKu!” Eleki Lewi ililuI ne.
15 Eleki Yesuse Isupu koti bei Lewi kena kane kpetu, hoko
Ikane sakesa kai Eni maka luluaru me luma mere. Tamata
pajake kai sie rebe tamata esi kotise tamata dosare esi ete
mere lekwe.
16 Tamata Parisia rebe esi ono kuru Torate, esi selu Yesuse
Ikane sakesa kai tamata rebe kotise tamata dosaru, hoko esi
beteke loko Eni maka luluaru be, “Yesuse Imise mo le Ikane
sakesa kai tamata pajake kai tamata dosaru.”

17 Eleki Yesuse Ilene mere hoko Ibeteke lokosi kena
umpama be, “Tamata rebe kerakeni more loktele ili lokoi
mo, po ili loko tamata rebe kerakine. Sakesa neka, Au lekwe,
luake kena koti tamata rebe esi rekwa be ruaise tamata
dosare, po tamata rebe inoake eni dosa sae more, Au kotini
mo.”

Kena Yesuse Ime kai Eni maka luluaru sare esi tahane tia senete mo
2:18-22
(Mat. 9:14-17; Luk. 5:33-39)

18 Kena rebai sae me Yohanese maka baptise eni maka
luluaru kai tamata Parisi toini sae me esi tahane tia senete
leke esi kotie loko Alla. Eleki tamata lua pise telu esi luake
loko Yesuse kai esi beteke lokoI be, “Kuru, Amise mo le
Yohanese eni maka luluaru kai tamata Parisiaru esi tahane
tia senete leke esi kotie loko Alla, po Amu maka luluaru esi
tahane tia senete mo le mula?”
19 Yesuse Iralake kena umpama telu be, “Yele, po sepo
mokwai rebe ikaije eri mei sa, hoko eni tamuaru esi tahane
tia senete yelo? 20 Namake mokwai rebe ikaije esi ranai
peneka pine esi tahane tia senete sa. Sepo mokwaije eri mei
sa yo tamuaru esi tahane tia senete hoko mere mise mo.
21 Kena tamata ikapu lapune takwaline rebe kahi pende,
ipake obite kihati beluke mo. Sepo ipake obite kihati beluke,
hoko etihike lapune takwaline mere eleki kahie ela lesi
leneka. Hoko emise moneka.
22 Kai tamata iaike anggure kwelini beluke kena kantone
usai takwaline mo. Le sepo iono ele mere, anggure kwelini
beluke mere etihike kantone takwaline mere eleki kantone
mere hkakatele, eleki anggure kwelini beluke kai kantone
takwaline pusu lualu atiae. Hoko suke tamata iaike anggure
kwelini beluke kena kantone beluke.”

Yesuse Iombe Ile Tuhane kena iteki petu plei
2:23-28
(Mat. 12:1-8; Luk. 6:1-5)

[23] Kena Yahudiaru esi petu pleije, Yesuse kai Eni maka
luluaru esi keue lalane me ndinu gandume laleije. Eleki Eni
maka luluaru esi ulu gandume. [24] Tamata Parisiaru esi selu
mere, esi beteke loko Yesuse be, “Aselu, le mula pine Amu
maka luluaru esi ono sala kena hukum rebe Musa ilekire?
Le Musa eni hukume ebeteke be, ‘Kena iteki petu pleije, ite
kerike sasaisa yake.’ ”
[25] Eleki Yesuse Iralakesi be, “Kena Dauta kai eni tamata
maka luluaru tiasi sene pende, Dauta iono saisare? Imi
baisele mosalo? [26] Kena Abyatare iono imame elake lakwai
esare, Dauta ikusu me Alla Eni Lumare eleki ikane roti rebe
riluke ete Allare. Eleki irilukele ete eni ebea maketaru eleki
esi kanele lekwe. Po piasare lulu Torate, imamaru esi kane
roti mere yele po tamata makete esi kanele saisa mo.”
[27] Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Alla Iono petu pleije ete
tamata, hoko tamatare ipentine lesi bei petu pleije. [28] Hoko
Au, Tamata Eni Nanae meije, Au kbasa kena beteke saisa
rebe ite ono kena petu pleije enkena pise sala.”

Yesuse Iono tamata rebe balaije ntoli more imise
3:1-6
(Mat. 12:9-14; Luk. 6:6-11)

3 Kena petu sae me, Yesuse Ikusu me luma ibada, kena
mere tamata sae rebe balaije matare iete mere. [2] Eleki sie
luaya pise telua esi keu tehaike Yesuse leke esi seseluI, eleki
esi lepa loko lomai be, “Petu meije petu plei ete ite tamata
Yahudi. Sepo Yesuse Iono tamata bala matale mere imise,
hoko mere Iono sala kena hukume rebe Musa ilekire peneka.”
[3] Yesuse Ibeteke loko tamata bala matale mere be, “Akeleke
lomei.” [4] Eleki Yesuse Itneu tamata rebe esi ete mere be, “Lulu
Musa eni hnaunaru ite ono saisa kena petu pleije? Ite ono tiae
pibe ono misete? Ite hlamate tamata pibe ite bunu tamata o?”

Po esi ralakeNi mo le laleisu mise mo. [5] Yesuse Ilimese
keholi kai Inasukesi, po kaplaleI titinai lekwe le ulu buaisu
ela kuate, eleki Ibeteke loko tamata mere be, “Batake
balamu lomei!” Ibatake balaije eleki balaije mise ne. [6] Eleki
tamata Parisiaru esi siri bei Yahudiaru esi luma ibadare kai
esi lepa menai kai tamata rebe esi lulu kamale Herodese
kena bunu Yesuse elia.

Tamata bokala esi lulu Yesuse
3:7-12

[7] Eleki Yesuse Iheti me tlaka Galilea kai Eni maka luluaru.
Eleki tamata bokala bei Galilea esi lulu Yesuse. [8] Kena
tamata Yudea, Yerusaleme, Idumea kai hena rebe ume
kwele Yordane kai rebe ume Tiruse keholi kai Sidone esi
lene pusue rebe Yesuse Ionoule, hoko sie bokala esi luake
lokoI. [9] Eleki Yesuse Iulake Eni maka luluaru esi rana soa
buini sae leke irue kenae, le tamata esi luake keholine boka
kuate. [10] Iono tamata bokala esi mise peneka, hoko meije
tamata makerake maketa bokala esi luake lokoI, kai esi lese
kena kerike Yesuse leke esi mise. [11] Tamata rebe ro tiare
kbasaise, pela esi selu Yesuse, esi tatu kena tibubuisu lope
tapele kai esi biuwe lokoI be, “Ale Alla Eni Nanae!” [12] Po
Yesuse Ilakesi kai Ibeteke lokosi be, “Imi beteke be Aure
Alla Eni Nanae ete tamata makete yake.”

Yesuse Ibitike maka ulaka sie butu esa lesini lua
3:13-19

(Mat. 10:1-4; Luk. 6:12-16)

[13] Eleki Yesuse Ikeu lolete ulate bubui kai Ikoti Eni maka
lulua rebe Isukaise. Eleki esi luake lokoI. [14] Eleki Ibitike sie
butu esa lesini lua kena Eni maka ulake, leke esi keu sakesa
kaiNi. Eleki Iulakesi kena lepae Sou Misete bei Alla, [15] kai
Iriluke kbasa bei Alla etesi kena esi sirie ro tiae.
[16] Eni maka ulaka sie butu esa lesini lua meru:
Simone rebe Yesuse Ikotine Petruse,
[17] Sebedeuse eni nanae Yakobuse,

kai Yakobuse kwalini Yohanese. Yesuse Ikotie luaise
Boanergese, rebe esi natire “esi lupe klare”,
18 Andrease,
Pilipuse,
Bartolomeuse,
Matiuse,
Tomase,
Alfeuse eni nanae Yakobuse,
Tadeuse,
Simone tamata golongane Selote; golongane mere esi
suka tamata makete kbasaesi mo,
19 kai Yudase Iskariote rebe tatike pine iabelie Yesuse ete
tamata rebe esi suka bunuIje.

Yesuse Ibei Alla hoko Iktili lesi bei Beelsebule
3:20-30

(Mat. 12:22-32; Luk. 11:14-23, 12:10)

20 Eleki Yesuse Ileu me luma me Kapernaume. Eleki
tamata bokala esi kusu rame me lumare lekwe. Hoko Yesuse
kai Eni maka luluaru esi supu kane moneka le kapaikesi
titinai. 21 Kena Yesuse inai kai kwaliNisi lene be Irue me
Kapernaume, hoko esi keu lokoI kena ranaI le tamata esi
beteke be Imake peneka.
22 Eleki kuru Torataru esi luake bei Yerusaleme kai esi
beteke be Beelsebule, ro tiaru esi elake eriluke kbasa
ete Yesuse hoko Isirie ro tiare bei tamata meru kena esi
kbasare.
23 Hoko Yesuse Ikoti kuru Torata meru kai Ialena kena
umpama lua pise telu etesi be, “Ro tiare esi elake esirie
ro tiae mo. 24 Le sepo ro tiare esi kerajane elara lua hoko
kerajane mere emise moneka. 25 Sakesa neka, sepo luma
toini esi nasuke lomai hoko luma toini mere esi tebi lomai.
26 Sakesa neka, sepo me ro tiare esi kerajane esi nasuke
lomai kai esi tebi lomai hoko ektili moneka; emata neka.
27 Tamata sae isupu kusu tamata ktiline eni lumare kena
rana eni taneiaru mo. Sepo tamata ktiline mere loi peneka

pine ikusu luma mere kena rana taneiaru.[d] [28]Imi lene
mimise! Imi dosa kai lepata tiae loko Allare, Iampunelu,
[29]po sepo imi lepa tiae loko Ro Misete hoko Alla Iampune
imi dosaru moneka, le dosa mere eti pelare supu ampune
moneka." [30]Yesuse Ibeteke ele mere le tamata esi ombe ro
tiare kbasaeNi.

Yesuse InaI kai kwaliNisi
3:31-35
(Mat. 12:46-50; Luk. 8:19-21)

[31]Eleki Yesuse inaI kai kwaliNisi luake lokoI. Esi kele
mpai muli, eleki esi ulake tamata kena koti Yesuse me
lale. [32]Me lumare tamata bokala esi rue keholi Yesuse, esi
beteke lokoI be, "InaMu kai kwaliMu esi mpai muli, esi suka
tetueMu."
[33]Eleki Ibeteke lokosi be, "InaKu kai kwaliKu kena sire?"
[34]Eleki Ilimese tamata rebe esi rue keholiNe kai Ibeteke
lokosi be, "InaKu kai kwaliKusi meije! [35]Le sire pine iono
saisa rebe Alla Isukare, ile mere pine inaKu, kwaliKu kai
betaku."

Alena Umpama kena tamata maka mulae bibite
4:1-20
(Mat. 13:1-23; Luk. 8:4-15)

4 Kena petu sae Yesuse Iatetuke suike me tlaka leini.
Eleki tamata bokala esi luake kele keholiNi, hoko
Yesuse Isa kena soa buini sae ndau kwele babaije, eleyo
tamata meru esi rue nda laiuluije. [2]Eleki Yesuse Iatetuke
yelu bokala etesi kena umpama kai Ibeteke be, [3]"Imi lene
mimise! Petu sae me makerike ndinure ikeu me ndinure
kena imulae bibite.
[4]Kena imulae bibite, leinu tetu kena lalane leini, eleki
manuaru luake lomei ukane pusue bibita meru. [5]Bibita

---

[d] **3:27** Yesuse Ialena kena umpama mere leke tamata esi nati be Yesuse Iktili lesi bei tamata ktiline mere: mere ro tiaru esi elake.

Yesuse Iatetuke me tlaka leini

leini utetu kena otoi rebe batua bokala rebe esi tapele ela
more, eleki bibita meru ukusu nunu le tapele ela more pe.
6 Po kena lemataije sare, bibita rebe ukusu meru undulu kai
umutu le esi lamuite ukusu lope tapele nanu mo. 7 Bibita
leini utetu kena tapua lulia butui. Eleki tapua lulia meru
utasou lutikelu eti umata, hoko esi hasile sae moneka.
8 Bibita leini utetu kena tapele misete. Eleki ukusu, uela
mise hoko esi hasile bokala; rebai butu telu pise rebai butu
ne pise rebai utune esa bei bibita rebe mulaule."

9 Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, "Imi lene mimise leke imi
nati Auku lepate!"

10 Eleki kena Yesuse ruaI, Eni maka lulua butu esa lesini
luaru kai Eni maka lulua maketa esi luake lokoI kai tneuI
loko umpama minare esi natire. 11 Eleki Yesuse Ibeteke
lokosi be, "Akmenare Alla Ibeteke ete imi mo be Ipletae

imi tamatare elika, po pamuli meije Au beteke sasaisa ete
imi neka. Po ete tamata rebe esi hlaleke loko Au more Au
beteke etesi kena umpama. [12] Leke imi nete suike be lepata
rebe enkena bei Alla akmenare elere:

masike esi selu po esi rena mo,
masike esi lene po esi nati mo.
Eono ele meije leke esi hleke bei ono dosare yake kai
Tuhane Iampunesi yake.”[e]

[13] Eleki Yesuse Ibeteke lokosi suike be, “Imi nati umpama
meije moyo? Sepo imi nati mo hoko imi nati umpama
maketaru elia lekwe? [14] Makerike ndinure imulae bibite,
mere saka tamata rebe ilepae Alla Eni lepataru. [15] Tamata
ilene lepate bei Allare saka bibita rebe utetu kena lalane
leine: ilene lepate misete bei Alla po isuka hnouke me lalei
mo hoko takwali mo, ro tiare eonoi nete loko lepata rebe
ilenelu mere moneka. [16] Tamata rebe ilene lepata bei Alla
meru saka bibita rebe utetu kena otoi rebe batu bokala rebe
esi tapele ela more: esi lene Alla Eni lepate kai esi hnouke
nunu kena lale ndinate, [17] po saka bibita rebe ukusu mere
esi lamuitu kusu lope nanu mo, hoko unseki nunu, ele mere
lekwe, esi lene lepata bei Allare nunu kai lalesi ndina po esi
dasare sae mo hoko erue kena lalesi takwali mo. Hoko kena
esi supu susate pise tamata rebe esi hlaleke loko Alla more
esi ono susate etesi, hoko esi hleke lepata meru. [18] Tamata
rebe esi lene lepate bei Alla saka bibita rebe utetu kena
tapua lulia butuiju: esi lenelu, [19] po esi nete loko yelu kena
kane pise taneia boka kuate hoko esi sakesa kai bibitaru esi
hasile moneka le tapua luliaru tasouke lutikelu. [20] Tamata
rebe esi lene lepate bei Alla mise titinai saka bibite utetu
kena tapele misete: esi lene kai esi hnouke lepate meru kena
misete. Hoko bibitaru ukusu eleki bibita uela mise hoko esi
buai bokala; rebai butu telu pise rebai butu ne pise utune
esa bei bibite rebe mulaule.”

---

[e] **4:12** Yes. 6:9-10

Tolae lampure ndete meja babai
4:21-25
(Luk 8:16-18)

[21] Eleki Yesuse Ialenake umpama makete etesi lekwe be,
"Tamata isosu lampure itolae mpe sokate esi lebui mo pise
itolae mpe eni maka ntulure esi lebui mo. Po itolae kena
otoi maka tolae lampure. [22] Le saisa rebe tamata esi bunikele,
tatike pine tamata makete esi sirie bei esi otoije. Kai saisa
rebe tamata esi tasouke lutikele, tatike pine tamata makete
esi baekele. [23] Sepo tamata sae isuka lene Alla Eni lepate,
hoko imi ono ilenelu mimise."
[24] Eleki Yesuse Ilepa rame be, "Imi lene mimise, le meije imi
ukure tamata makete po tatike pine tamata makete esi ukure
imi lekwe. [25] Sire inati Alla Eni lepataru toto, tatike pine
inatilu boka lesi. Po sire pine isuka nati Alla Eni lepataru mo,
tatike pine inete lepate matai sae kwale moneka."

Alena umpama kena bibite rebe ekusu kai ela nunu
4:26-29

[26] Eleki Yesuse Ibeteke lekwe be, "Meije Au alenake
umpama be Alla Ipleta pusue imi tamata kena ruaI Eni
kbasa, po kena tapa tamata moneka. Ele mere hoko saka
tamata sae imulae bibite. [27] Kena kpetu kai kena pita bibita
meru ukusu kai uela rame. Kena ono bibite kusu kai ela
nunure, tamata mere iono sasaisa moneka. [28] Tapele ere
ono bibite ela kai ebua, esi unuije ela, eleki esi tinai me esi
unuije uela. [29] Sepo esi unuije plisi peneka, esi ulue le esi
petu kena ulure mere peneka."

Alena umpama kena bibite rebe selu molupe sasawi inai
4:30-34
(Mat. 13:31-32,34; Luk. 13:18-19)

[30] Eleki rebai sae lekwe, Yesuse Ialena kena umpama be,
"Au beteke Alla Ipletae imire elere: [31] Alla Ipletae imire saka
bibite rebe selue molupe sasawi inai, le bibite mere tone

titinai, [32] po tamata esi mulae eleki ukusu kai uela nanu
rame enanu lesi bei utane loini makete. Eleki esi sanaije
elake eti manure eono alai kena etelu kenae."
[33] Eleki Yesuse Ipake umpama bokala saka mere lekwe ete
tamata maketa leke esi nati mise. [34] Yesuse Ilepa ete tamata
makete Ipake umpama po kena Yesuse Ime kai Eni maka
luluaru ruasi, Ibeteke esi natire etesi.

Sanute kai meite ulene loko Yesuse hoko undene
4:35-41
(Mat. 8:23-27; Luk. 8:22-25)

[35] Petu mere esi kmauine, Yesuse Ibeteke loko Eni maka
luluaru be, "Mai ite keu sai kena soa buini lopai tlaka tebai."
[36] Yesuse Iulake tamata meru esi leu bei otoi mere. Eleki
Yesuse kai Eni maka luluaru esi sai kena soa buini le Yesuse
Irue kena soa buine peneka. Eleki tamata maketaru esi
kena soa buini maketa lua pise telu, esi keu sakesa. [37] Eleki
takwali mo sanute elake luake hoko kohu elake ekena soa
buini mere eleki kwele penu kena soa buini laleije hoko
mahake soare emolo. [38] Kena mere Yesuse Intulu me soa
buine sa. Eleki Eni maka luluaru esi betukeNi kai esi beteke
lokoI be, "Kuru, Atapa mo hoko silaka ite neka."
[39] Eleki Yesuse Ibetu kai Inasuke sanute mere hoko Ibeteke loko
meite be, "Ndene! Eleki sanute ndene kai meite ndene lakwai
esa!" [40] Eleki Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru be, "Le mula
pine rilami le kohu ele mere? Imi hlaleke Au ktili moneko?"
[41] Eleki Eni maka luluaru rilasi leI kai esi herane eleki esi beteke
loko lomai be, "Ile meije sia pine sanute kai meite ulene lokoIje!"

Yesuse Isirie ro tiae bei tamata sae me
rebe irue kena nitu lataiju
5:1-20
(Mat. 8:28-34; Luk. 8:26-39)

5 Eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi sabu tlakare lopai
otoi Gerasa. [2-8] Ete mere tamata sae me irue kena nitu
lataiju. Tamata ete meru esi supu loi moneka. Masike loi

Yesuse Isirie ro tiare bei tamata rebe irue kena nitu lataiju

kena rante lekwe po saisa moneka. Esi lo balaije kena rante kai esi lota eni lelale kena pesi, po iteu rantere bei balai kai iletu pesire bei eni lelale. Pita kpetu tamata mere irani bibiuwe me nitu lataiju kai ndete ulate bubui eleki iribi nanakwalaije kena batu. Kena Yesuse Irulu bei soa buine kai Eni maka luluaru, tamata mere iselu Yesuse bei lauke. Eleki iluake loko Yesuse, hoko Yesuse Ibeteke loko ro tiae rebe kbasae ile mere be, “Siri bei tamata mere!” Eleki ilomei loko Yesuse, inopa Yesuse Eni lelale kai ikotie bei Yesuse hoko ikloloe loko Yesuse be, “Yesuse, Ale Alla Eni Nanae. Aono saisa ete aure? Au kotie bei Ale meije, Alla Iselu. Aatia au yake.”

[9]Eleki Yesuse Itneu ro tiare be, “Amu nane sia?”

Eleki ebeteke lokoI be, “Legione le au ruaku mo, ami bokala.”
[10] Eleki ekotie susuike beiNi be, “Sui ami bei otoi meije yanoma!”
[11] Me ulate bubui sae tehaike otoi mere, esi ota apala
bokala, me unikwa manane. [12] Eleki ro tiaru ukoti bei
Yesuse be, “Sebeie ami keu lolete leke ami kusu kena
apalaru noma!” [13] Eleki Yesuse Isuka esi keu, eleki ro tiaru
usiri bei tamata mere kai ukeu lolete ulate bubuije eleki
ukusu kena apala bokala meru. Apala meru, kasuke inai
usata lua lesi, unaiya ruluke salene lope, ukusu tlakare eleki
pusulu molo.
[14] Eleki tamata maka raka apalaru esi naya kai esi
alenakele ete tamata me kota kai hena rebe utahaike be,
“Yesuse Ilomei kai Isirie ro tiaru bei tamata mere peneka.”
Hoko tamata bokala esi luake lomei kena selu Yesuse Iono
misete mere. [15] Hoko ro tiaru kbasae tamata mere moneka.
Eleki ipake lapune kai irue lupe tamata rebe lale misete
pende, eleki tamata esi hkutukesi lei. [16] Eleki tamata maka
raka apala rebe esi selu yele mere esi beteke loko tamata bei
henaru be, “Yesuse Isuka ro tiaru usiri bei tamata mere kai
ukusu kena apalaru.”
[17] Eleki tamata bokala meru esi kotie bei Yesuse be, “Akeu
bei otoi meije noma.”
[18] Eleki kena Yesuse Isa kena soa buine, tamata rebe imise pende
ikotie beiNi be, “Yesuse, bei petu meije au suka keu kaiMu neka.”
[19] Po Yesuse Isuka mo hoko Ibeteke lokoi be, “Yake, aleu me
amu luma kai beteke ete amu luma toine be Alla Iono misete
titinai etemu peneka.” [20] Eleki tamata mere ikeu kai alenake
Yesuse Ionoi misere ete tamata me kotaya butu esa me otoi
Dekapolise. Tamata rebe esi lene mere pususi herane.

Yesuse Iono kwete bina rebe imatare ikwana suike kai bina rebe kerakine imise

5:21-43

(Mat. 9:18-26; Luk. 8:40-56)

[21] Eleki kena rebai sae me, Yesuse Isabu tlaka mere kena
soa buine suike, tamata bokala esi luake keholiNi. Kena

mere Eri me tlaka leini sa, [22] Tamata sae me eni nane
Yairuse, ile mere Yahudiaru esi luma ibadare esi elake
iluake kena iselu Yesuse. Eleki itatu kena tibubui lope tapele
me Yesuse oaIje, [23] eleki ikotie beiNi titinai be, “Auku anae
bina rebe eni musuna butu esa lesini luare kerakeni ktili
titinai imatare reneka, hoko Alomei kai Akerikeni leke
imise kai imata yake.”

[24] Eleki Yesuse Ikeu kai ile mere. Tamata bokala esi luluI
kai esi akmete bei lomai keholiNi leke tehaikeNi. [25] Ete mere
bina sae rebe eni makerake bulane emise beini moneka,
musuna butu esa lesini lua peneka. [26] Ikeu loko loktela bokala
peneka kena esi ono imise, eti eni kepene pusue, yo eni
makerake mise mo po ektili lesi leneka. [27] Bina mere ilene
kena Yesuse peneka, hoko iluake kai tamata bokala meru.
Eleki iatula kena itehaike Yesuse bei me muliNi, me tamata
bokala meru tlaisu eleki ikerike Eni lapu nanuke. [28] Inoake be
mahabe ikerike Yesuse Eni lapune, hoko imise neka.

[29] Kena mere neka, eni makerake bulane emise sosoli hoko
irekwa be Yesuse Iono imise peneka. [30] Kena mere neka,
Yesuse Irekwa be Eni kbasare siri beiNi. Ihali lori lopai
eleki Ibeteke loko tamata bokalaru be, “Sire ikerike Auku
lapune?” [31] Eleki Eni maka luluaru esi beteke loko Yesuse be,
“Aselu tamata bokala esi keholiMu ele mere yo, Atneu be
sire ikerike Amu lapune, hoko elia?”

[32] Po Yesuse Ilimese keholi tamata meru leke Irekwa
tamata rebe ikerikiNe. [33] Eleki bina mere irekwa be imise
bei Yesuse le eni makerake bulane sae moneka, hoko itatu
lope tapele le iasomi bei tamata bokala kai rilai le Yesuse.
Eleki ibeteke lokoI be, “Minare au luake loko Ale bei me
muliuMe kai au kerike Amu lapune eleki auku makerake
sirike sosoli.” [34] Eleki Yesuse Ibeteke loko bina mere be, “Au
ono amise le ahlaleke lokoKu. Akeu kena hlamate, le Amu
makerake mise peneka.”

[35] Eleki kena Yesuse Eri lepa sa, sie luaya pise telua esi siri bei
Yairuse eni lumare, eleki esi beteke loko Yairuse be, “Amu anae
binare imata peneka. Hoko beteke kena Yesuse Ikeu selui yanoma.”

[36] Po Yesuse Ituli kai esi lepata meru mo. Eleki Ibeteke
loko Yairuse be, “Kaplalemu yake, mahabe ahlaleke lokoKu.”
[37] Eleki Yesuse Isuka tamata maketa esi keu kaini mo batuke
Petruse, Yakobuse kai kwalini Yohanese esi keu kaiNi.
[38] Kena esi kusu me lumare, Yesuse Iselu tamata esi rani
titinai le laleisu noai. [39] Eleki Yesuse Ikusu kai Ibeteke lokosi
be, “Le mula pine pusumi ranire? Kwetele mere imata mo
po batuke intulu.” [40] Po tamata ete meru esi malie Yesuse.

Eleki Yesuse Isirie tamata meru bei sokati mere eleki
Ibeteke loko amai kai inai kai Eni maka lulua teluaru, esi
kusu me sokati mere. [41] Yesuse Ikerike kwetele mere kai
Ibeteke lokoi kena Eni lepate be, “Talita kume.” Esi natire,
Kuanae, Au beteke lokomu be Akeleke.

[42] Eleki kwete bina mere ikwana suike, ikeleke kai ikeu
keholi. Kwetele mere eni musuna butu esa lesini lua. Pusue
tamata rebe esi selu mere esi herane. [43] Yesuse Ibeteke be,
“Au ono kwetele meije ikwana suike bei matale imi alenake
yake.” Eleki Iulake riluke manane etei.

Nabi isupu holmate bei eni tamata me eni henare mo
6:1-6a

(Mat. 13:53-58; Luk. 4:16-30)

6 Yesuse kai Eni maka luluaru esi keleke bei mere kai esi
keu me Eni hena. [2] Kena mere Yahudiaru esi petu plei.
Eleki Yesuse Ikusu Yahudiaru esi luma ibadare kai Iatetuke
tamata ete mere. Kena tamata meru esi lene Yesuse Iatetuke
hoko esi herane titinai kai lalesi ndina titinai. Eleki esi
beteke loko lomai be, “Kwete beluke meije Isupu atetuka
meiju bei etia? [3] Meije tukane makerike aije pi moyo? Meije
Maria eni nanae kai Yakobuse, Yosese, Yudase kai Simone
esi kwalire pi moyo? Betai mei ete meije pi moyo?” Eleki
tamata meru esi suka lene Yesuse Iatetuke moneka.

[4] Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Piasare nabi isupu
holmate bei tamata me eni henare kai ruai eni tamataru mo.”

[5] Hoko Yesuse Iaseluke kbasa me Eni henare mo, batuke
Itola balaI kena tamata makerake ilaru eleki esi mise.

[6a] Hoko Yesuse Ibeteke be, “Yele, tamata ete meije esi suka
lene saisa rebe Au atetukele mo!”

Yesuse Iulake Eni maka luluaru leke esi atetuke Sou Misete bei Alla
6:6b-13

(Mat. 10:5-15; Luk. 9:1-6)

[6b] Eleki Yesuse Ikeu kai Iatetuke Sou Misete bei Alla bei
hena kena hena. [7] Eleki Yesuse Ikoti Eni maka lulua butu
esa lesini luaru, eleki Iulake tamata lulua kai Iriluke kbasa
etesi leke esi sirie ro tiaru bei tamata. [8] Eleki Yesuse Ibeteke
lokosi be, “Kena imi keure imi keri toane buai esa po
makete liku yanoma, liku manane kai tase elake kai kepene
yanoma. [9] Batuke pake sandale, po liku lapuna lua yanoma.
[10] Kai kena imi kusu luma sae me hena, imi ntulu me luma
mere eti keleke bei henare. [11] Kai sepo tamata me otoi mere
esi ono mise ete imi mo pise esi lene Sou Misete bei Allare
mo, hoko imi keleke bei otoi mere kai kena imi siri bei
henare imi tabubuke lopone bei sandale leke aseluke tanda
be Alla laleIje ndina mo le esi lene Eni Sou Misete more.”
[12] Eleki Eni maka lulua meru esi keu kai esi beteke loko
tamata bokala be, “Imi hleke bei ono dosa leke hlaleke loko
Alla!” [13] Esi sirie ro tiaru bei tamata bokala, esi mhulake
leite kena tamata bokala leke esi mise bei esi makerakaru
kena kbasa bei Alla.

Herodese iulake kena tete Yohanese ulu buaije
6:14-29

(Mat. 14:1-12; Luk. 9:7-9)

[14-29] Eleki kamale Herodese ikai kwalini Pilipuse eni bina
Herodiase. Eleki Yohanese ibeteke loko Herodese be, “Amise
mo le hukume rebe Musa ilekire ebeteke be akai saumu
yake le kwalimu imata mosa.” Eleki Herodiase inasuke
Yohanese hoko isuka bunu Yohanese, po isupu bunui mosa.
Eleki Herodese irekwa be Yohanese tamata misete kai eni
dosa sae mo. Herodese rilai le Yohanese hoko isuka rakai,

leke ilene Yohanese iatetuke. Eleki Herodese iulake tamata leke esi kerike Yohanese kai kusui kena bui leke Herodiase ibunui yake.

Eleki Herodiase isupu lalane kena ibunu Yohanese elere: Petu kena nete suike loko ruele Herodese, hoko iono pesta elake eleki tamata elaka bokala esi luake lokoi bei kantora bokala me otoi Galilea. Eleki Herodiase eni nanae binare imala me tamuaru oaisu, hoko Herodese kai pusue tamuaru lalesi ndina titinai. Eleki Herodese ibeteke loko kwete binare me tamuaru oaisu be, “Akotie sasaisa neka rebe asukare, hoko au rilukele etemu! Masike otoisa bei auku kerajane lekwe po au rilukele!”

Eleki kwete bina mere ikeu tneu inai be, “Au koti saisa beine?” Eleki inai ibeteke lokoi be, “Akotie Yohanese ulu buaije!” Eleki takwali mo kwete binare iluake loko Herodese kai ibeteke be, “Au koti Yohanese maka baptise ulu buaije kerie kena bake inai lomei.” Herodese laleije kera titinai, po saisa rebe kwete bina mere isukare, ilulu neka le ibeteke me tamuaru oaisu peneka.

Takwali mo kamale iulake tamata loko Yohanese kena tete Yohanese ulu buaije. Eleki tamata sae ikeu, itete Yohanese ulu buaije me bui laleije, kai iliku kena bake inai. Eleki irilukele loko kwete binare eleki binare irilukele ete inai. Kena Yohanese eni maka luluaru esi lene be imata peneka, hoko esi luake kai esi rana Yohanese nanaikwalaije kai esi hnoukeni.

Eleki takwali mina pine kamale Herodese ilene be Yesuse Eni maka luluaru esi ono tamata makerakaru esi mise kena Yesuse Eni kbasa. Tamata esi esi beteke be, “Yohanese ikwana suike bei matale peneka hoko isakesa kai Yesuse peneka le eni kbasare ktili.” Tamata makete esi beteke be, “Ile nabi Elia.” Leini lekwe esi beteke be, “Ile nabi lupe nabi akmenaru.” Eleki kena Herodese ilene be tamata esi alenake Yesuse, hoko ibeteke be, “Ile Yohanese rebe au ulake tamata kena tete ulu buaije, hoko Yohanese ikwana suike bei matale hoko isakesa kai Yesuse peneka.”

Yesuse Iala tamata usata lima lesi
6:30-45
(Mat. 14:13-21; Luk. 9:10-17; Yoh. 6:1-14)

30 Eleki Yesuse Eni maka ulakaru esi leu loko Yesuse,
kai esi alenake pusue yelu rebe esi onoule kai esi atetuke
tamatare. 31 Eleki tamata bokala esi luake kai keu rame
eti Eni maka luluaru esi supu kane moneka. Eleki Yesuse
Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Mai ite keu lora otoi
rebe tamata esi rue kena more kai namake ete ndare mina.”
32 Eleki esi sai kena soa buini lora otoi rebe tamata esi rue
kena more.

33 Po tamata bokala esi selu Yesuse kai Eni maka luluaru
esi keure, hoko esi rekwa otoi rebe esi keu lokore peneka.
Eleki tamata bei pusue kota ete meru esi keue kmalane
hoko esi luake akmena bei Yesuse. 34 Kena Yesuse kai Eni
maka luluaru esi rulu bei soa buine, Yesuse Iselu tamata
bokala ete mere, eleki Ibeteke be, “Malerekesi! Le tamata
rebe esi lomei meru esi supu kuru misete kena iatetuke Sou
Misete bei Allare sae mo.” Hoko Yesuse Iatetuke Sou Miseta
bokala etesi. 35 Kena kmau peneka, Eni maka luluaru esi
lomei loko Yesuse kai esi beteke lokoI be, “Ete meije lau bei
henaru kai mei kmau peneka. 36 Hoko Aulake tamata meiju
esi keu me hena teanaru leke esi supu manane etesi.”

37 Po Yesuse Ibeteke be, “Suke imi pine imi riluke manane etesi.”
Eleki esi ombe, “Hoko suke ami sabe manane rebe esi
beline elake, saelae dinara utuna lua eteiso?”

38 Po Yesuse Itneusi be, “Ete mere roti buai ila mere?”
Esi selue eleki esi ombe, “Roti buai lima kai iane inai lua mei.”

39 Eleki Yesuse Ipletae Eni maka luluaru leke esi ono
tamata meru esi rue totoini kena tapuane. 40 Eleki tamata
meru esi rue totoini. Toini sesi utune esa, toini sesi butu
lima. 41 Yesuse Irana roti buai lima meru kai iana inai lua
meru, Ilimese lolete kai Ibeteke trima kasi loko Alla. Eleki
Ibire rotiaru, Irilukele ete Eni maka luluaru leke esi larakelu
ete tamata meru; kai iana inai luaru larakelu ete pususi

ele mere lekwe. [42] Tamata meru esi kane eti esi pila pususi.
[43] Eleki Eni maka luluaru esi lupuke manana lesinaru kena
sokata butu esa lesini lua penuta. [44] Tamata mokwaia rebe
esi kane rotire sie usata lima.

Yesuse Ikeu lelale ndete kwele babai
6:46-56
(Mat. 14:22-36; Yoh. 6:15-21)

[45] Pela bei mere eleki Yesuse Iulake Eni maka luluaru esi
keu eike kena soa buini lori tlaka tebai ndi Betsaida. Kai
kena mere Iulake tamata bokala meru esi leu. [46] Kena Yesuse
Iulake tamata meru esi leu peneka, eleki Ikeu lolete ulate
bubui kena Ikotie loko Alla. [47] Kena kpetu peneka, soa buini
rebe Yesuse Eni maka luluaru esi me kenare endau tlaka
tlaije peneka, eleyo Yesuse ruaI Eri nda kmalane sa. [48] Kena
Iselu Eni maka luluaru esi sai kena soa buine esi tahaini
moneka le balate ktili bei me oasi. Bei mere hoko kasuke
olase telu kpeture, Yesuse Ikeu lelale ndete kwele babai
lokosi. Kai Ikeu rame saka Iliaise reneka. [49] Po kena esi
selu Yesuse Ikeu lelale ndete kwele babai, esi biuwe le esi
betinake nitu matale! [50] Le pususi seluI kai hkutukesi titinai.
Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Rila yake! Meije Au! Imi
rilami yake!” [51] Eleki Isa lolete soa buine lokosi, kai balate
ndene sosoli. Eni maka luluaru esi herane titinai, [52] le Yesuse
Iala tamata bokalaru batuke kena roti buai limaru esi nati
mosa. Hnauna bei Yesuse esi natie nunu mo.
[53] Kena esi ndi teba peneka, eleki esi tati me otoi
Genesarete. [54] Kena esi rulu bei soa buine tamata ete
meru esi selu be rebe luake mere Yesuse. [55] Hoko esi bala
akmete lori lopai papelake otoi mere, eleki kena esi rekwa
be Yesuse Ietika mere, esi keri tamata makerakaru kena
esi nianaru lokoI. [56] Kena Yesuse Ikeu loko etika neka, me
henaru, pise kotaru, esi liku tamata makerakaru lokoI me
otoi rebe piasare tamata bokala esi lupuke lomai kenare,
kai esi kotie leke tamata makeraka meru esi supu kerike
mahabe Eni lapu nanuke esi nuruije neka. Hoko pusue

tamata rebe esi kerike Eni lapune nanuke esi nuruije, esi
mise bei esi makerake.

Lulu Alla Eni lepataru emise lesi bei tamata esi atate
7:1-23

(Mat. 15:1-20)

7 Kena rebai sae me tamata Parisi toini sae me kai kuru
Torata ilaru esi luake bei ndete Yerusaleme loko Yesuse.
[2]Esi selu Eni maka lulua leini esi kanere esi koa bala lulu
tamata Parisi kai Yahudiaru esi atate mo. [3]Le piasare
tamata Parisiaru kai tamata Yahudiaru esi kane mosare
suke esi koa bala lulu esi ntuana menaru esi atate mina pine
esi kane. Le esi ono lulu esi ntuana menaru esi atate titinai.
[4]Kai kena esi leu bei me pasare, esi koa balasi lulu esi atate
mina pine kane sa. Kai peraturana maketa bei esi ntuana
menaru lekwe rebe esi ono lulu titinai, molupe peraturane
kena koa glase, oba, kai taneia rebe onolu bei tembagare.
[5]Bei mere hoko tamata Parisiaru kai kuru Torataru esi tneu
Yesuse be, “Le mula pine Amu maka luluaru esi ono lulu

Taneia rebe onolu bei tembaga kai tapelere

iteki ntuana menaru esi atate more? Esi kane esi koa bala
mo.”
[6] Eleki Yesuse Iralakesi be, “Nabi Yesaya eni lepate loko
imire tinai le imi lalemi lua. Nabi Yesaya ibeteke be Alla Eni
lepate rebe lekire eombe,
‘Tamata meiju esi holmate Au kena biruisu,
eleyo laleisu lau bei Au.[f]
[7] Esi kotie loko Aure esi guna sasaisa mo;
esi atetuke tamata eni aturane esi ono saka mere Auku
Aturane.’
[8] Alla Eni pletare imi lulue mo le imi lulu tamata esi atate.”
[9] Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi lulu Alla Eni pletaru
moneka leke imi lulu tamata eni atate neka.” [10] Musa ibeteke
be, “Holmate amamu kai inamu kai sire pine ilepae tiae
loko amai kai inai hoko suke isupu hukume matale.” [11] Po
imi beteke be, “Sepo sae ibeteke loko eni elake inaiju be
saisa rebe suke au rilukele ete amaku kai inakue, au rilukele
ete Alla peneka. [12] Hoko imi sebeie tamata mere itapa amai
kai inai moneka. [13] Ele mere sakesa kai imi lene loko Alla
Eni lepate moneka. Kai imi ono yelu bokala lupe meiju.”
[14] Eleki Yesuse Ikoti tamata meru kai Ibeteke lokosi be,
“Imi pusumi lene mimise leke nati! [15] Saisa rebe ekusu kena
tamata laleije eono tamata mere indopo mo. Po lepata tiae
rebe esiri bei tamata biruije eatia tamata mere me Alla
oaI le mere bei me lalei.” [16] [Sire pine tlinai me hoko suke
ilenele.][g]
[17] Eleki Yesuse Ikeu bei tamata bokala meru kai Ikusu kena
luma sae me eleki Eni maka luluaru esi tneuI be, “Kuru,
umpama minare esi natire saisa?” [18] Eleki Yesuse Iralakesi be,
“Le mula pine imi nati Auku umpama minare more? Suke imi
rekwa be saisa neka rebe bei me muli, ekusu tamata laleije,
eono tamata mere indopo mo. [19] Le ekusu kena lalei mo po
ekusu kena tibuine, eleki namake esiri bei nanakwalaije.”
Mere Yesuse Iatetuke be pusue manane kanele yele.

---

[f] **7:6** Yes. 29:13 [g] **7:16** Ayate meije kena Alkitape sou Yunani akmenaru sae mo.

[20] Eleki Yesuse Ibeteke lekwe be, “Saisa rebe siri bei
tamatare, mere pine eono ruai kai tamata makete lekwe
esi ndopo. [21] Le bei me lale, rebe bei tamata lalei, inoake
yelu tiae molupe ntasite, ndeane, maka bunu, [22] maka sablia,
lemake tamata makete, alenake tamata makete eni tiae, ono
saisa neka rebe neune, lale loko tamata makete eni yelu,
holmate tamata makete mo, muruke tamata makete le eni
tanei, kwakwale, kai boroke. [23] Pusue neuna meiju usiri bei
tamata lalei, eleki uono tamata makete indopo.”

Bina sae bei Siro-Fenisia ihlaleke ktili loko Yesuse
7:24-30

(Mat. 15:21-28)

[24] Eleki Yesuse Ikeleke bei mere kai Ikeu lope otoi Tiruse.
Eleki Ikusu kena luma sae kai Isuka be tamata sae irekwaI
mo, po Ikbunire saisa moneka. [25] Bina sae me, ro tiare
ekbasae eni nanare ilene kena Yesuse, eleki iluake lokoI kai
itatu lope tapele me oaIje, [26] kai ikotie leke Yesuse Isirie ro
tiare bei eni nanae binare. Bina mere tamata Yunani, ruelei
me otoi Siro-Fenisia. [27] Eleki Yesuse Ibeteke loko bina mere
kena umpama be, “Sebeie Auku kwetelaru esi kane mina,
po sepo Au rana kwetelaru esi manane eleki rabakele ete
asuaru, mere mise mo.”
[28] Eleki binare ibeteke loko Yesuse be, “Yele, Tuhane, po
asure lekwe ekane manane rebe etetu bei mejare lope tapele
neka.”
[29] Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Aralake Au mise kuate
hoko meije aleu le ro tiare esiri bei amu anare peneka.”
[30] Bina mere ileu me luma, iselu eni nanae binare eri ntulu
me otoi maka ntulure sa po ro tiare esiri beini peneka.

Yesuse Iono tamata popole rebe moune imise
7:31-37

[31] Eleki Yesuse Ikeu bei otoi Tiruse Ikeue Sidone, Isiba
lopai tlaka Galilea me otoi Dekapolise. [32] Ete mere tamata
esi liku tamata sae loko Yesuse. Ile mere popole kai moune.

Esi kotie bei Yesuse leke Itolae balaI kena tamata mere.
[33]Eleki Yesuse Ikeu lei bei tamata bokalaru leke ruasi, kai
Ikusue bala ubuIje kena tamata mere tlinaje, eleki Itoe kena
balaije eleki Ikerike tamata mere meine. [34]Eleki Ilimese
lolete lanite, Ineha Eni nasite eleki Iombe, “Efata!” Esi
natire be: “Buka!”

[35]Eleki tamata mere ilene sosoli kai meine loli kena ilepa,
hoko ilepare mise peneka. [36]Yesuse Ibeteke loko tamata rebe
esi ete mere be, “Imi alenake rebe minae imi selu Au onore
yake!” Masike Ilakesi po esi alenakele ete tamata bokala
be Yesuse Iono tamata popole rebe moune imise peneka.
[37]Tamata esi herane titinai kai esi beteke be, “Iono saisare
mise titinai neka. Tamata popole, Iono ilene kai tamata
moune, Iono ilepa.”

Yesuse Iala tamata usata ata lesi
8:1-10
(Mat. 15:32-39)

8 Lomei takwali mo, tamata bokala esi luake loko Yesuse
leneka. Eleki kena esi manane sae moneka, Yesuse Ikoti
Eni maka luluaru kai Ibeteke lokosi be, [2]“Tamata meiju,
malerekesi le esi lulu Au petua telu kena esi lene Sou Misete
peneka, po esi manane sae moneka. [3]Sepo Au ulake esi leu
kena meije, namake klolikesi me lalane tlai, le sie meru leini
esi luake bei lauke.”

[4]Eleki Eni maka luluaru esi ralakeNi be, “Tuhane, meije
ite kena otoi malene hoko manane kena pusue tamata meiju
esi kanere sae mo.”

[5]Po Yesuse Itneusi be, “Imi roti buai ila ete mere?”
Eleki Eni maka luluaru esi ralakeNi be, “Buai itu mei.”

[6]Yesuse Iulake tamata meru esi rue mpe tapele. Eleki Irana
rotiaru, Ikotie trima kasi bei Alla, Ibire rotiaru kai Irilukelu
ete Eni maka luluaru leke esi larakelu ete tamata meru, hoko
Eni maka luluaru esi larake etesi. [7]Esi iana tona inai ilaru
lekwe. Yesuse Ikotie Alla Iriluke misete kenalu eleki Iulake
Eni maka luluaru esi larakelu ete tamata meru. [8]Tamata

meru esi kane eti esi pila. Eleki Eni maka luluaru esi lupuke
roti lesinu kena sokata itu penuta. [9] Tamata meru kasuke sie
usata ata. Eleki Yesuse Iulake esi leu. [10] Eleki Isa kena soa
buini kai Eni maka luluaru eleki esi sai lopai otoi Dalmanuta.

Tamata Parisiaru esi kotie Yesuse Iono tanda bei Alla
8:11-13
(Mat. 16:1-4)

[11] Eleki tamata Parisiaru esi luake loko Yesuse kai esi
tneu yelu bokala lokoI leke esi nikwa Eni salale. Esi beteke
lokoI be, "Kuru, Aaseluke kbasa bei Alla ete ami mina leke
ami rekwa be Aluake bei Alla." [12] Eleki Yesuse Inasi takwali
toto kai Ibeteke lokosi be, "KaplaleKu le imi titinai le imi
kotie Au aseluke kbasa bei Alla ete imi. Imi lene mimise! Au
aseluke tanda bei Alla ete imi tamata rebai meije mo."
[13] Eleki Yesuse Ikeu beisi, Isa suike kena soa buine, eleki
esi sai lopai teba.

Yesuse Iahnau leke keta bei tamata Parisi
kai Herodese esi hnaunaru
8:14-21
(Mat. 16:5-12)

[14] Eleki takwali mo Eni maka luluaru esi beteke be, "Ami
nete liku roti mo! Meije batuke roti buai esa mei." [15] Eleki
Yesuse Ianetesi be, "Imi raka mimise kai keta bei tamata
Parisiaru kai Herodese esi ragire[h]. [16] Eleki Eni maka luluaru
esi beteke loko lomai be, "Yesuse Ibeteke ele mere le ite
nete liku roti more piseo?" [17] Po Yesuse Irekwa saisa rebe
esi lepaele peneka, eleki Ibeteke lokosi be, "Le mula pine
imi lepa loko lomai be imi nete liku roti more? Imi nati Au
atetuke mise mosa piseo? Imi hlaleke nunu mo be Auku
kbasare bei Alla. [18] Matainami me po imi selu mo, tlinami
me po imi lene mo. Imi nete sa pibe moneka? [19] Kena Au

---

[h] **8:15** Kena Mat. 16:5-12 ebeteke Yesuse Ipake ragi ete meije le ragi mere saka tamata Parisi kai Herodese esi lepata ete tamata Yahudi leke lulu esi atate po lulu Tuhane Eni lepataru yake.

ala tamata usata lima kena roti buai limaru, imi lupuke esi
lesine kena sokata ila upenure?" Esi ralake be, "Butu esa
lesini lua." [20] Kai Ibeteke lekwe be, "Kena Au ala tamata
usata ata kena roti buai iture, imi lupuke esi lesine kena
sokata ila?" Eni maka luluaru esi ralakeNi be, "Sokata itu."
[21] Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, "Imi nati Auku kbasare
mosa moyo?"

Yesuse Iono tamata matapolale sae me Betsaida imise
8:22-26

[22] Eleki Yesuse esi luake me Betsaida. Eleki tamata esi liku
tamata matapolale sae loko Yesuse kai esi kotie bei Yesuse
leke Ikerikeni mina. [23] Yesuse Ikerike tamata matapolale
mere balaije kai Ikerini me hena mulini. Eleki Itoe tamata
mere mataije kai Itolae balaIje kena mataije, kai Itneui be,
"Asupu selu sasaisa peneko?"
[24] Tamata mere ilimese sapa oai kai ibeteke lokoI be, "Au
selu tamata esi keu lori lopai po selusi saka ai aini."
[25] Eleki Yesuse Itolae balaIje suike kena matainaiju, hoko
tamata mere isupu selu titinai kai mataije mise pene. Hoko
isupu selu pusue yelu mise peneka. [26] Mere pela eleki Yesuse
Iulake tamata mere ileu me luma po Ibeteke lokoi be,
"Aleure keue hena lalei yake, leke alenake saisa rebe eono
ete ale meije yake."

Petruse inaku be Alla Iulake Yesuse
8:27-30

(Mat. 16:13-20; Luk. 9:18-21)

[27] Yesuse kai Eni maka luluaru esi siba lolete hena rebe
ume kota Kaesarea Pilipi keholire. Kena esi me lalane tlaije,
Yesuse Itneusi be, "Tamata esi beteke be Aure sire?"
[28] Eleki esi ralakeNi be, "Tamata leini me esi beteke be
Alere Yohanese maka baptise; tamata maketa lekwe esi
beteke be Ale Elia; kai tamata maketa lekwe esi beteke be
Ale tamata sae bei nabiaru."
[29] Eleki Yesuse Itneusi be, "Po imi beteke be Aure sire?"

Petruse iralakeNi be, “Ale Alla IulakeMu kena ono misete
ete tamata!”
30 Po Yesuse Ilakesi titinai be, “Alenake Au ete tamata
makete yake.”

Yesuse Ibeteke be lau mo Imata neka
8:31-9:1
(Mat. 16:21-28; Luk. 9:22-27)

31 Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Au, Tamata Eni Nanae,
Au supu susate elake eleki Yahudiaru esi elakaru, imama
elakaru kai kuru Torataru esi suka Au mo. Eleki Au supu
bunu po ele petu luare Au kwana suike.” 32 Yesuse Ibeteke
ntoli ete Eni maka luluaru, hoko Petruse ikeu leI toto kai
ilakeNi. 33 Po Yesuse Ihali suike loko Eni maka luluaru kai
Inasuke Petruse be, “Heti beiKu! Ale saka ro tiaru esi elake,
le anoake loko saisa rebe Alla Inoakele mo po loko saisa
rebe tamata inoakele neka.”
34 Eleki Yesuse Ikoti tamata bokala rebe esi me sakesa kai
Eni maka luluaru ete mere eleki Ibeteke be, “Imi lulu Au kai
lalemi ndina. Masike imi suka mo, po Alla Isuka hoko lalemi
kera po imi lulu Au neka. Masike esi bunu imi saka esi paku
imi kena aitutine po mula mo, lulu Au rame neka. 35 Le sepo
imi suka lulu Au mo leke mata yake, hoko imi rue kai Alla eti
pela mo. Po sepo imi suka kena mata le imi lulu Au kai lepae
Sou Misete bei Alla ete tamata maketa, imi rue kai Alla eti
pela. 36 Le masike tamata isupu pusue yelu mei nusa meije po
kena imatare, isupu rue kai Alla mo, hoko yelu meru esi guna
sae etei moneka. 37 Hoko rue kai Alla eti pelare sae isupu selie
kena sasaisa mo. 38 Le sepo sire pine iasomi le ilulu Au kai
Auku lepataru me tamata rebe esi lene loko Alla more kai
tamata dosa rebai meije, hoko Au, Tamata Eni Nanare lekwe
asomi le tamata mere, kena Au luake suike le AmaKu Eni
kbasa elake sakesa kai malekata rebe esi dosa sae more.”
9 Yesuse Ibeteke be, “Imi lene lokoKu mimise! Bei imia
meiju leini esi mata mosa roma esi selu Alla Ipleta imi
tamatare.”

Yesuse Ilelie nanaIje kai Eni lapune ndete ulate
9:2-10
(Mat. 17:1-18; Luk. 9:28-36)

[2] Eleki petua ne bei mere. Yesuse Ikeri Petruse, Yakobuse
kai Yohanese esi lolete ulate nanuke sae me. Ete ndetere
batuke ruasi, eleki Yesuse Ilelie nanaije me telu oaisu, [3] Eni
lapune eputi titinai kai selue kliti. Tamata maka tetake mei
nusa meije sae itetake lapune puti lupe mere mo. [4] Eleki
telusi selu Elia kai Musa, nabi akmenaru esi luake kai
esi alena kai Yesuse. [5] Eleki Petruse ibeteke loko Yesuse
be, "Kuru, ami ete meije lalema ndina titinai. Ami suka
ono tenda telu: sae ete Ale, sae ete Musa kai sae ete Elia."
[6] Petruse ilepa ele mere le irekwa moneka be suke ilepa
saisa, le rilasi titinai. [7] Eleki moputire luake, ekohu lutike
telusi, eleki Alla Ilepa bei moputire be, "Meije Auku Anae,
Au okiNi. Imi lene lokoI!" [8] Kena mere neka, telusi limese
keholi yo esi selu Elia kai Musa moneka, esi selu batuke
Yesuse ruaI peneka.

[9] Eleki kena esi rulu bei ulate mere, Yesuse Ibeteke loko
telusi leke esi alenake saisa rebe esi selure ete sae kuesa
yake. Namake Tamata Eni Nanare Ikwana suike bei matale
mina pine esi alenake sa.

[10] Esi alenake saisa rebe esi selure mo, po Yesuse Eni
lepate be, "Kwana suike bei matale," telusi tneu lomai lokole
be esi natire saisa?

Nabi saka Elia iluake lomei peneka
9:11-13
(Mat. 17:9-13)

[11] Eleki Eni maka luluaru esi tneu Yesuse be, "Le mula
pine kuru Torataru esi ombe nabi Elia iluake suike mina
pine Maka Hlamate Iluake?"

[12] Eleki Ibeteke be, "Tinai, Elia iluake akmena leke iono pusue
yelu mise. Po ete Tamata Eni Nanare eono eliare? Le mula pine
me Alla Eni Lepata rebe lekire ebeteke be namake Isupu susate

elake kai tamata esi lepae tiae lokoIje?” [13] Po Au beteke loko imi
be, “Nabi Elia iluake peneka, kai tamata esi ono neune sasaisa etei
neka lulu lepate rebe ebetekeni me Alla Eni lepate rebe lekire.”

Kwete mokwai rebe ro tiare kbasaeni
9:14-32

(Mat. 17:14-23; Luk. 9:37-43a, 46-48)

[14] Kena Yesuse, Petruse, Yakobuse kai Yohanese atasi leu
loko Eni maka lulua maketaru, atasi selu tamata bokala esi
me kaisi, kai kuru torata sie ilaru, esi rare kai Eni maka
lulua meru. [15] Kena tamata bokala meru esi selu Yesuse,
hkutukesi kai esi bala sapaI. [16] Eleki Yesuse Itneu Eni maka
lulua meru be, “Imi rare kai kuru Torata meru lo saisa?”
[17] Eleki ile sae bei tamata bokala meru iombe, “Kuru,
au keri auku anae meije lokoMu le ro tiare ekbasaeni eti
ilepa tekwa moneka. [18] Pela ro tiare kbasaine, iblauke
nanakwalaije lope tapele, buselu salini, niseiju kabloki, kai
nanakwalaiju kbere pusulu. Au kotie Amu maka luluaru
kena esi sirie ro tiare beini peneka po esi siri tekwa mo.”
[19] Hoko Yesuse Ibeteke lokosi be, “Tinai, imire tamata
rebe hlaleke loko Tuhane mo! Suke Au rue kai imi roma
petu ila sa? Au tahane laleKu loko imi roma petu ila pine
imi hlaleke loko Au sare? Keri kwetele mere lomei lokoKu.”
[20] Eleki esi keri kwetele mere loko Yesuse.
Eleki kena ro tiare selu Yesuse, elisuke kwetele mere eti
ikoli lope tapele kai ikloli lori lopai, eleki buselu salini.
[21] Yesuse Itneu kwetele mere amaije be, “Ro tiare ekbasae
kwetele mere takwali peneko?”
Amai ralake be, “Bei eri tone sa. [22] Ro tiare rupakeni kena
auwe po mo hoko kwele kena ebunui. Ele mere hoko, sepo
Aono imisere yele, Asirie ro tiare beini noma!”
[23] Eleki Yesuse Iombe, “Mula? Aombe Au ono imisere yele?
Tuhane Ikbasa kena ono sasaisa neka, mahabe hlaleke lokoI.”
[24] Eleki amai ibeteke loko Yesuse be, “Au hlaleke lokoMu
po au hlaleke ktili mosa. Hoko tapa au leke au hlaleke
lokoMu ktili!”

[25] Eleki Yesuse Iselu tamata bokala esi luake lomei tapa
rame, hoko Ibeteke loko ro tiare be, “Ale ro tiae maka ono
tamata imou kai ilene mo! Au pletaemu, asiri bei kwetele
meije kai akusu suike kenai moneka!”
[26] Eleki ro tiae mere ebiuwe kai elisukeni ktili titinai kai
esiri bei kwetele mere. Kwetele mere selui saka tamata
matale peneka, eti tamata bokala esi ombe, “Imata peneka.”
[27] Po Yesuse Ikerike balaije kai Ibetukeni, eleki ruai kele.
[28] Eleki Yesuse Ikusu me luma kai Eni maka luluaru ruasi
kaiNi eleki esi beteke lokoI be, “Le mula pine ami supu sirie
ro tiare bei kwetele mere more?”
[29] Yesuse Iombe, “Ro tiae saka meije, sirie kena lalane
makete saisa mo, po batuke sirie kena kotie loko Alla neka.”
[30] Eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi keleke bei otoi mere
kai esi keue otoi Galilea.
Po Yesuse Isuka tamata esi rekwa be Ietia mo, [31] le kena
mere Iatetuke Eni maka luluaru. Eleki Ibeteke lokosi be,
“Takwali moneka ile sae iriluke Au, Tamata Eni Nanae meije,
ete tamata makete kai esi bunu Au. Po ele petu luare Au
kwana suike peneka.”
[32] Esi nati Yesuse Eni lepate mo, po esi nehe kena tneuI
mo be lepate mere esi natire saisa.

Sire iela lesire?
9:33-50
(Mat. 18:1-9; Luk. 9:46-50, 17:1-2)

[33] Eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi luake me kota
Kapernaume. Kena esi me luma peneka, Itneu Eni maka
luluaru be, “Minae lulu lalane imi leuke lomai le saisa?”
[34] Po kwetelaru esi ndene neka, le minare esi leuke lomai
be beise sire pine iela lesire. [35] Eleki Yesuse Irue kai Ikoti
Eni maka lulua butu esa lesini lua meru kai Ibeteke lokosi
be, “Sepo imi suka ono tamata elake, hoko imi mpe lebu
bei tamata makete mina kai imi layani pusue tamata neka.”
[36] Eleki Yesuse Irana kwete tone kai Iono kwete tone mere
ikele me tlelaisu. Eleki Ihlikueni kai Ibeteke lokosi be,

[37]“Sire pine laleije noa tamata makete sakesa kai Au suka
kwete tone meije hoko isuka Au lekwe, eleki sire pine isuka
Au, tamata mere isuka Alla rebe Iulake Aure lekwe.”
[38]Eleki Yohanese ibeteke loko Yesuse be, “Kuru, ami selu
tamata sae isirie ro tiare bei tamata makete kena Amu nane.
Hoko ami lakeni le isakesa kai ite mo.”
[39]Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi lakeni yake le sire
pine iono tanda herane kena Auku nane, mere ilepae tiae
loko Au mo. [40]Le tamata sire pine ilelie ite mo hoko tamata
mere ite toine neka. [41]Imi lene meije mimise! Sire pine
iriluke kwele moko toini sae etemi le imire Kristuse Eni
maka lulua; hoko tamata mere isupu hadia bei Alla.
[42]Po sepo sire pine iono tamata rebe esi pakuna mo po
esi hlaleke loko Aure esi ono dosa, hoko mise lesire tamata
mere lo batu elake kena eni mokane eleki poieni lope meite.
[43]Kai sepo balami leini sae eono eti imi ono dosa, hoko
tetele. Le mise lesire balami esa po imi rue kai Alla eti pela,
bei balamu lua po asupu poie me otoi naraka, otoi mere
aure mata moneka. [[44]Me otoi mere ulearu mata moneka
kai aure lekwe mata moneka.] [45]Kai sepo imi lelale leini
sae eono eti imi ono dosa, hoko tete lelale mere neka. Le
mise lesire imi lelale esa po imi supu rue kai Alla eti pela,
bei lelala lua po supu poie me otoi naraka. [[46]Me otoi mere
ulearu mata moneka kai auwere lekwe mata moneka.] [47]Kai
sepo matainami leini sae eono eti imi ono dosa, hoko boie.
Le mise lesire matainami esa po imi supu rue kai Alla eti
pela, bei matainami lua po supu poie me otoi naraka. [48]Me
otoi mere ulearu mata moneka kai aure lekwe mata moneka.
[49]Tamata rebe ilulu hnauna meiju, Alla Ionoi mise kai
dosa sae mo, saka aure koture.
[50]Tasire misete, po sepo esi nkalene sae moneka, hoko
onoe nkale suike saisa moneka.
Hoko suke imi ono saka tasire leke imi leuke lomai yake,
kai imi rue kai tamata makete suke mise kai lomai.”

Tamata rebe kai pende esi teu lomaije yele pibe mo?
10:1-12
(Mat. 19:1-12; Luk. 16:18)

10 Yesuse kai Eni maka luluaru esi keleke bei otoi mere
lopai otoi Yudea kai kwele Yordane esi tebai. Tamata
bokala esi luake loko Yesuse lekwe. Hoko Yesuse Iatetuke
Sou Misete bei Alla etesi saka piasare, Ionore.
2 Eleki tamata Parisia sie telua pise ata esi luake loko
Yesuse kena tehekeNi. Esi beteke lokoI be, “Kuru, lulu
hukume rebe Musa ilekire, mokwai ihleke eni binare yelo?”
3 Yesuse Ibeteke lokosi be, “Musa Eni pleta ete imire saisa?”
4 Esi ombe, “Musa ibeteke be, ono sulate teu lomai kai
amu bina pine hleke lomai.”
5 Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Musa ileki hukume mere
le imi suka lulu Alla mo. 6 Akmenare kena Alla Itolae nusare,
Itolae mokwai kai bina. 7 Hoko mokwai ikeu bei amai kai
inai pine ikai eni bina, 8 leke luasi ono esa. Hoko sie luaya
moneka, po esa neka. 9 Hoko mokwai kai bina rebe Alla
Ionosi esa pende, ite tamatare ono teu lomai yake.”
10 Eleki kena Yesuse kai Eni maka luluaru esi me luma
peneka, esi beteke lokoI be, “Kuru, Aatetuke minare esi
natire saisa?” 11 Yesuse Iombe, “Sire ihleke eni bina eleki
tatike pine ikai bina makete hoko isabliake eni bina menare
peneka. 12 Sepo bina sae ihleke eni mokwai eleki tatike pine
ikai mokwai makete, hoko isablia lekwe.”

Yesuse laleIje noa kwete tona
10:13-15
(Mat. 19:13-15; Luk. 18:15-17)

13 Eleki tamata esi liku esi kwete tona loko Yesuse. Eleki
esi kotie Yesuse Ikerikesi kai riluke misete ete kwetela meru.
Po Eni maka luluaru esi nasuke tamata meru be, “Imi liku
kwete tonaru lokoI yanoma!” 14 Yesuse Iselu mere hoko
Inasuke Eni maka luluaru be, “Imi sebeie tamata meru esi
keri esi kwetelaru loko Au le tamata saka kwete tona meiju

esi rue tehaike Alla kena Ipleta imi tamatare. [15] Hoko imi
lene mimise lokoKu! Tamata rebe ihlaleke loko Alla saka
kwete tona meiju esi hlaleke mo hoko esi rue tehaike Alla
kena Ipleta pusue imi tamatare mo!" [16] Eleki Yesuse Inopa
kwete tona meru, Itola balaI kenasi eleki Iriluke misete etesi.

Mokwai beluke rebe eni taneia bokala
10:17-31
(Mat. 19:16-30; Luk. 18:18-30)

[17] Kena Yesuse Ikeu siba mosare, mokwai belukwe sae ibala
lokoI kai itatu lokoI, eleki ibeteke lokoI be, "Kuru, Ale tamata
misete. Au ono saisa leke au supu rue kai Alla eti pelare?"
[18] Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, "Le mula pine abeteke
Aure tamata misete? Alla ruaI pine imise po makete mo.
[19] Arekwa Alla Eni pletare peneka: bunu yake, sablia yake,
ndea yake, ono saksi sala yake, ono tamata makete oai rulu
yake, kai holmate amamu kai inamu."
[20] Eleki mokwai beluke mere ibeteke lokoI be, "Kuru,
pusue pleta meru au lulu peneka bei kena au tone sa."
[21] Eleki Yesuse Ilimese tamata mere, laleIje noai. Eleki
Ibeteke lokoi be, "Pleta sae me, alulu mosa. Akeu abelie pusue
amu taneiaru eleki riluke esi kepene ete tamata rebe eni
sasaisa more. Aono ele mere atola tanei ndete surga. Mere
pela pine alomei lulu Au sa!" [22] Kena mokwai mere ilene mere,
kaplalei titinai le eni taneiaru boka kuate, hoko ikeu ne.
[23] Yesuse Ilimese keholi loko Eni maka luluaru kai Ibeteke
lokosi be, "Tamata rebe eni tanei bokalaru ihlaleke kai ilulu
Allare, susa titinai."
[24] Eni maka luluaru hkutukesi le Yesuse Eni lepate mere.
Po Yesuse Ibeteke suike be, "Kwetela, tamata rebe hlaleke
kai lulu Aure esi supu susate! [25] Binatane elake rebe kotiele
untare ekusu lalune benaije mire lesi bei tamata rebe eni
tanei bokala ihlaleke kai ilulu Allare."
[26] Eleki Eni maka luluaru hkutukesi titinai lesi bei minare
hoko esi beteke loko lomai be, "Ele mere hoko sire isupu
hlamate bei Allare?"

[27] Yesuse Ilimesesi kai Ibeteke be, “Alla Ihlamate imi
tamata po tamata ihlamate ruaije saisa mo, le Alla Eni
kbasa kena ono sasaisa neka.”
[28] Eleki Petruse ibeteke loko Yesuse be, “Ami keu bei
amiki yelu pusulu peneka leke ami luluMu! Hoko ami
matare, ami supu rue tehaike Alla more titinai neko?”
[29] Yesuse Iombe, “Imi lene loko Au mimise! Sire pine ikeu
bei eni luma pise kwalini pise betai pise inai pise amai pise
eni nanae pise ndinu ete tamata makete le inete lokoKu
kai ilepa Sou Misete bei Alla, [30] hoko tamata bokala esi seli
amai, inai, kwalini, betai, nanae kai esi riluke ndinu, luma
boka lesi. Eleki esi supu susate bei tamata maketa rebe
esi hlaleke loko Alla more lekwe. Po tatike pine kena esi
matare, esi rue tehaike Alla. [31] Po tamata bokala leini esi
hlaleke loko Alla akmena po namake esi maka hlaleke ktili
moneka. Eleki tamata bokala leini lekwe esi hlaleke loko
Alla pamuli po tatike pine esi maka hlaleke ktili lesi bei
tamata maketa rebe hlaleke loko Alla akmenare.”

Yesuse Ibeteke suike be, “Lau mo Au matare reneka” 10:32-34

(Mat. 20:17-19; Luk. 18:31-34)

[32] Eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi keu siba lolete
Yerusaleme. Yesuse Ilia yo Eni maka luluaru kai tamata
makete esi tutumulieNi. Eni maka luluaru kaplalesi kai
tamata rebe esi luluIje rilasi. Eleki Yesuse Ikoti Eni maka
luluaru lau toto bei tamata maketaru eleki Ibeteke saisa
rebe tatike pine tamata esi onoe eteije. [33] Ibeteke lokosi be,
“Meije ite keu lolete Yerusaleme, eleki imama elakaru kai
kuru Torataru esi keri Au ete tamata maketa. Esi beteke
be suke Au mata. Esi riluke Au ete tamata rebe rekwa Alla
mosare. [34] Eleki esi aboroe Au, esi toe Au, esi bluku Au rebai
bokala eleki esi bunu Au. Po ele petu luare Au kwana suike.”

Yakobuse kai Yohanese esi kotie yele esa bei Yesuse
10:35-45
(Mat. 20:20-28)

35 Eleki Sebedeuse eni nanae Yakobuse kai Yohanese esi
tehaike Yesuse kai luasi beteke lokoI be, “Kuru, ami luami
kotie bei Ale leke Alene loko sasaisa rebe ami kotiele.”
36 Yesuse Iombe, “Imi kotie Au ono saisa ete imire?”
37 Luasi beteke be, “Tatike kena Aleu ndete surgare, Aono
ami luama rue kena Amu makwanale kai mapale leke ami
pleta sakesa kaiMu.”
38 Eleki Yesuse Ibeteke be, “Imi lua nati saisa rebe luami
kotiele bei Aure mosa. Imi suka supu susate sakesa kaiKu
kai supu mata sakesa kaiKu, o?”
39 Luasi ombe, “Yele, ami suka.”
Eleki Yesuse Iombe, “Imi luami supu susate sakesa kaiKu;
supu mata sakesa kaiKu, 40 po rue kena otoi me Auku
makwanale kai mapale, Auku pleta mo. Alla pine Ipleta sire
rebe ipleta sakesa kaiKu, kai Alla Irekwa meru peneka.”
41 Kena Eni maka lulua butu esaru esi lene kena luasi
kotie yele mere bei Yesuse, hoko esi ono luasi. 42 Yesuse Ikoti
pususi eleki Ibeteke lokosi be, “Pusue tamata esi rekwa be
tamata rebe esi hlaleke loko Alla more esi pletae tamatare
ktili eleki elakaru esi ono tamata esi supu susate lekwe.
43 Po imi ono sakasi yake! Sire pine isuka ono tamata elake
hoko ilayani tamata makete mina, 44 eleki sire pine isuka
kbasae tamata bokala hoko ilayani pusue tamata makete
lekwe. 45 Le Au, Tamata Eni Nanare lekwe Au luake lomei
kena layani tamatare neka, po kena tamata esi layani Au
mo. Eleki Au riluke ruaKu kena seli tamata bokala esi
dosaru.”

Yesuse Iono tamata matapolale rebe eni nane Bartimeuse imise
10:46-52

(Mat. 20:29-34; Luk. 18:35-43)

46 Eleki Yesuse Ilia kota Yeriko sakesa kai Eni maka lulua kai
tamata bokala. Tamata matapolale sae eni nane Bartimeuse,
Timeuse eni nanae, irue mei lalane leini kai ikotie kepene le
iselu mo. 47 Ilene be Yesuse bei Nasarete mei Ilia, hoko ikloloe
be, "Yesuse, Dauta eni Nanae! LaleuMe noa au noma!"
48 Tamata ete meru esi beteke lokoi be, "Akloloe lokoI ele
mere yake." Po ikloloe rame be, "Dauta eni Nanae, laleuMe
noaku noma!"
49 Yesuse Ikele kai Ibeteke loko tamata meru be, "Beteke
etei be lomei lokoKu."
Eleki esi beteke lokoi be, "Kuebe, akuru laleume! Akeleke!
Yesuse Ikotimu!"
50 Eleki ibuka eni lapune nanuke kai itolaele eleki ikeu
loko Yesuse.
51 Yesuse Itneu be, "Kuebe, akotie Au ono saisa ete alere?"
Eleki tamata matapolale mere ibeteke lokoI be, "Kuru, au
kotie, Aono au selu."
52 Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, "Aleu noma. Ahlaleke
loko Au peneka hoko Au ono aselu!"
Kena mere neka isupu selu eleki ikeu lulu Yesuse.

Yesuse Ikusu kota Yerusaleme
11:1-11

(Mat. 21:1-11; Luk. 19:28-40; Yoh. 12:12-19)

11 Kena Yesuse kai Eni maka luluaru esi keu lolete kota
Yerusaleme, kena esi tehaike Betpage kai Betania mpe
ulate Saitune aini bokalaru, Yesuse Iulake Eni maka lulua
sie luaya esi keu akmena. 2 Ibeteke lokosi be, "Imi luami keu
akmena lora henare, kena luami luake nda henare, luami selu
keledai tlai sae loe ete mere. Keledai mere tamata sae isa kena
mosa. Imi luami lutae eleki nehae lomei lokoKu. 3 Sepo sae

itneu luami be, ‘Le mula pine imi luta keledai tlai mere?’, imi
ralakesi be, ‘Tuhane Ipakele, po totonai pine Ileukele ete imi.’ ”
4 Eleki Eni maka lulua lua meru esi keu lora henare eleki
esi selu keledai tlai sae me loe me metu me mulire esi
muline tehaike lalane. Eleki luasi lutae, 5 Tamata sie luaya
pise sie telua esi kele ete mere eleki esi tneu luasi be, “Imi
luta keledai mere le mula?”
6 Luasi ralake tamata meru be, “Tuhane Ipakele po tatike
pine Ileukele.” Eleki tamataru sebei luasi ranae. 7 Luasi rana
keledai mere eleki luasi leu loko Yesuse. Eleki Eni maka
luluaru esi tola esi lapuna me muliru ndete keledaije, eleki
Yesuse Irue kenae ndete baba. 8 Eleki tamata bokala esi
keu repa ai sanai bei me neu eleki esi tola kena lalane, yo
tamata leini esi buka esi obitaru kena lalane babaije leke
keledaije titake esi babaije. 9 Eleki tamata rebe esi keu
akmena kai rebe esi keu pamulire pususi kloloe be,

“Isike Alla!
Alla Iaseluke misete lakwai esa ete ami le tamata meije
Iluake lomei kena Alla Eni kbasa.[i]
10 Tamata meije Iono Kamale ete ami leke Ipletae ami
saka kamale Dauta, amiki ntuane menare.
Mai ite isike Alla ndete surga!”

11 Eleki Yesuse Ikusu kota Yerusaleme kai Ikeu me Tuhane
Eni Lumare[j]. Eleki Ikeu keholi kena selu pusulu. Po kmau
peneka hoko Yesuse Ileu lorau hena Betania sakesa kai Eni
maka lulua sie butu esa lesini luaru.

Yesuse Isui maka abeli kai maka tukare kepene bei Tuhane Eni Lumare
11:12-19

(Mat. 21:12-19; Luk. 19:45-48; Yoh. 2:13-22)

12 Ele bobanure kena esi keleke bei Betania, Yesuse tiaIje
sene peneka. 13 Iselu ara aini sae me bei lauke esi loinia

---

[i] **11:9** Isi. 118:26 [j] **11:11** Tuhane Eni Lumare kena kotie loko Alla kai kena imamaru esi pala binatane pise tepune terigu rebe toha kai leite leke kotie ampune ete tamata esi dosaru bei Alla.

ukusu peneka, eleki Ikeu nikwa esi buaije. Po kena Iselu
ara aini mere, esi buai sae mo le tale kena bua suike mosa.
14 Eleki Ibeteke loko ara aini mere be, “Abua moneka.”
Eleki Eni maka luluaru esi lene Ibeteke mere lekwe.
15 Kena esi luake me Yerusaleme, Ikusu me Tuhane Eni
Lumare kena Ikotie loko Alla. Maka abeli kai maka sabe ete
mere Isuisi. Ihali maka tukare kepene[k] esi mejaru kai maka
abeli abuna esi bankuru hoko koli pusulu. 16 Kai tamata esi
keri taneiya sasaisa neka Isuka esi keue Tuhane Eni Lumare
esi ueje mo. 17 Ibeteke lokosi be, “Alla Ibeteke me Eni lepate
rebe lekire be,

‘Tamata sirekwa Auku lumare kena pusue tamata bei
nusa esi kotie loko Au.’

Po imi ono kena kotie loko Alla mo po ono kena nikwa
kepene ete ruami.”

18 Eleki imame elakaru kai kuru Torata meru esi lene
Yesuse Iatetuke ele mere hoko esi nikwa lalane kena
bunuI. Le lalesi tiakeNi le tamata bokala esi lene lokoI kai
hkutukesi le Iatetuke mise kuate.
19 Eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi leu bei kotare le
kmau peneka.

Hlaleke loko Alla tiktili leke kotie lokoI.
11:20-26
(Mat. 21:20-22)

20 Eleki bebeleti kena Yesuse kai Eni maka luluaru esi
liare, esi selu ara aini enseki bei esi bubuije roma esi
lamutie peneka. 21 Eleki Petruse inete loko Yesuse ikutuke
ara aini mere hoko ibeteke loko Yesuse be, “Kuru, Aselu,
memane anasuke ara aine hoko emutu peneka.”
22 Yesuse Iombe, “Imi hlaleke loko Alla tiktili! 23 Imi lene
mimise! Tamata rebe ihlaleke loko Alla ktili, kena ikoti
sasaisa bei Allare, Alla Ilenele. Ikoti bei Alla be ulate

---

[k] **11:15** Tamata maka tukare kepene mere isupu untune ela lakwai esa bei tamata rebe esi tukare kepene le esi luake bei nusa makete kena kusu me Tuhane Eni Luma hoko esi kepena mataiju makete.

eheti lorau meite hoko eheti lorau meite. [24] Imi lene lokoKu
mimise! Kena imi kotie loko Allare, hlaleke lokoI ktili be
saisa rebe imi kotie bei Allare imi supu peneka. [25] Kena
imi kotie loko Allare, imi nete loko tamata rebe ono sala
ete imire, ampune esi salaru, leke Imi Ama ndete surgare
Iampune imi salaru lekwe. [[26] Sepo imi ampune eni salaru
mo, hoko Imi Ama ndete surgare lekwe Iampune imi salaru
mo.”][l]

Yesuse Eni kbasa
11:27-33
(Mat. 21:23-27; Luk. 20:1-8)

[27] Kena rebai sae me Yesuse kai Eni maka luluaru esi
luake me Yerusaleme suike. Eleki Yesuse Ikusu me Tuhane
Eni Lumare kena kotie loko Alla. Kena Ikeu me Tuhane Eni
Lumare esi uei keholire, imame elakaru, kuru Torataru kai
tamata Yahudiaru esi elakaru esi luake loko Yesuse. [28] Esi
beteke be, “Aono yelu meru kena sire eni kbasare? Kai sire
Iriluke kbasa ete Ale kena Aono yelu meru?”
[29] Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Hoko yele po Au tneu
imi mina. Imi ralake Au mina pine Au beteke ete imi be bei
sire eni kbasare pine Au ono yelu meru. [30] Yohanese ibaptise
tamatare, isupu kbasa bei sire? Bei Alla pibe bei tamata o?”
[31] Eleki esi lepa loko lomai be, “Sepo ite beteke be bei
ndete surga, hoko tatike pine Yesuse Ibeteke be, ‘Le mula
pine imi hlaleke loko Yohanese more?’ [32] Po sepo ite beteke
be bei tamata, hoko tatike pine ite supu teta bei tamata
maketa.” Esi beteke ele mere le rilasi bei tamata bokala le
pususi hlaleke be Yohanese nabi bei Alla. [33] Eleki esi beteke
loko Yesuse be, “Ami rekwa mo.”
Eleki Yesuse lombe, “Ho yele, Au ono yelu meru kena
kbasa bei sire, Au betekele mo.”

---

[l] **11:26** Ayate meije kena Alkitape sou Yunania akmenaru sae mo.

Alena Umpama kena Tamata Maka raka Ndinu Anggure
12:1-12

(Mat. 21:33-46; Luk. 20:9-19)

12 Eleki Yesuse Ialena umpama ete imama elakaru,
kuru Torataru kai tamata Yahudiaru esi elakaru
be, “Tamata sae me iatnane anggure kwawia bokala hoko
iono ale keholie, iono tale maka raka ndinu kai ono otoi
kena keleke anggure kena ono anggure kwelini. Eleki ndinu
anggure mere iono tamata makete esi sebae, eleki ikeu kena
oto lauke. [2]Kena musime rana hasile, iulake tamata sae loko
tamata maka seba meru leke supu bei esi hasile. [3]Po tamata
maka sebaru esi kerike tamata mere kai esi tetai eleki esi
ulake ileu kai ileuke sasaisa mo. [4]Eleki tamata rebe eni
ndinu mere iulake tamata loko tamata maka sebaru. Po esi
teta ulu buaije kai esi ono iasomi titinai. [5]Tamata rebe eni
ndinu mere iulake tamata makete suike leneka. Po esi bunui.
Eleki iulake tamata maketa bokala lokosi. Esi teta tamata
makerika kai esi bunu sie leini lekwe. [6]Tamata makerike
sae moneka hoko ruai inoake be, ‘Au ulake auku anare loko
tamata maka sebare tinake esi ono lokoi mise piseo?’ Hoko
iulake eni anare ruai rebe iokini titinaije. [7]Eleki kwetele
mere iluake loko tamata maka seba ndinure. Kena esi seluije,
esi beteke loko lomai be, ‘Mere tamata rebe eni ndinure
eni nanare hoko mai ite bunui leke ndinu anggure meije
leue ite.’ [8]Esi kerikeni kai esi bunui, eleki poini me alere esi
muline.”

[9]Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Ndinu upuije iono saisa
ete tamata maka seba ndinu mere? Ileu eleki ibunu tamata
neuna meru pususi eleki iono tamata makete esi seba ndinu
mere leneka. [10-11]Alla Eni lepate be:

‘Tamata esi kerike lumare esi poie batu sae me
po tatike pine batu mere kena lukue lili elake esi
uweije.’[m]

---

[m] **12:10-11** Isi. 118:22-23

Imi baise Alla Eni lepate mere pene pibe mosa?”
12 Eleki esi nikwa lalane kena kerike Yesuse le esi rekwa kai
esi nati be Yesuse Ialena umpama mere, Ialenakesi. Po rilasi
le tamata bokala meru hoko esi sebei Yesuse, eleki esi leu.

Seli pajake ete Kaisare
12:13-17
(Mat. 22:15-22; Luk. 20:20-26)

13 Eleki takwali mo elakaru esi ulake tamata Parisi kai
tamata rebe lulu Herodese sie telua pise ataya loko Yesuse
le esi suka ono Yesuse Ilepa tiae loko kamale elake Kaisare.
14 Esi luake kai esi beteke lokoI be, “Kuru, ami rekwa be
Abeteke saisare tinai. ArilaMu le tamata elake mo moyo?
Eleyo saisa rebe Alla Isukare Aatetuke ete ami. Hoko
meije ite seli pajake ete Kaisare tinai pibe mo? Ite tamata
Yahudire seli pajake mere tinai pibe seli moneko?”
15 Po tamata meru lalesi luare, Yesuse Irekwa peneka.
Yesuse Ibeteke be, “Le mula pine imi teheke Au leke Au lepa
tiae ele mere? Imi riluke kepene dinare matai sae leke Au
selue mina.”
16 Eleki esi liku kepene matai mere kai esi riluke eteI.
Eleki Ibeteke lokosi be, “Sire oalalei kai eni nane kena
kepene matai meije?”
Esi ombe, “Kaisare enie.”
17 Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Kaisare eniere rilukele
ete Kaisare kai Alla Eniere rilukele ete Alla.”
Esi lene Yesuse Ibeteke mere esi herane.

Kena ite kwana suike ite kai suike moneka
12:18-27
(Mat. 22:23-33; Luk. 20:27-40)

18 Tamata toini sae esi nane tamata Saduki. Esi hlaleke
be tamata matale kwana suike moneka. Esi luake loko
Yesuse kai esi lemake lokoI leke Ilepa tiae loko hukume rebe
Musa ilekire. Esi beteke lokoI be, 19 “Kuru, Musa ibeteke ete
ami be, ‘Kwalimu imata pine eni nanae sae mo hoko akai

suike eni binare neka leke iruele nanae leke iseli kwalimu.’
[20] Meije alena umpama kena kwalia sie itua. Kwalini menare
imata po eni nanae sae mo. [21] Hoko kwalini nomore luare
ikai kwalini eni binare, eleki kwalini mere imata leneka
po, nanae sae mosa. Eleki sakesa neka kena kwalini nomore
telure. [22] Eleki kwalia sie ituaru pususi kai bina balu esa
mere, eleki esi mata pususi po nanae sae mo. Kai bina
balure imata lekwe. [23] Kena tamata matale esi kwana suike,
sire pine iono mokwai ete bina balu mere, le pususi kai bina
esa mere pe?”

[24] Yesuse Ibeteke lokosi be, “Alla Eni lepate pise Eni
kbasare, imi nati mo. Imi nati sala Musa eni lepataru
peneka. [25] Kena tamata esi kwana suike, esi kai suike
moneka, esi saka malekata ndete surgare peneka. [26] Ele mere,
hoko tamata esi kwana suike eono eliare, Au atetukele ete
imi. Imi baise Alla Eni lepate ete Musa me tapuane butuije.
Ibeteke be, ‘Aure Alla ete Abrahame, Isake kai Yakupe.’ [27] Ile
Alla ete tamata matalaru mo, po ete tamata kwanale kai
tamata kwana suike. Hoko imi nati sala elake!”

Hukume elake lakwai esa
12:28-34

(Mat. 22:34-40; Luk. 10:25-28)

[28] Kuru Torate sae iluake loko Yesuse eleki ilene tamata
esi rare ktili kai Yesuse loko Torate. Eleki kuru mere
ilene Yesuse Eni lepate tinai eleki ibeteke lokoI be, “Kuru,
hukume elake lakwai esare saisa?”

[29] Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Hukume elake lakwai
esare elere: imi tamata Israele lene mimise! Iteki Tuhane
Allare esa neka, Alla makete sae mo. [30] Imi oki Tuhane, imi
Allare kena lalemi titinai kai imi ktiline. Nete lokoI rame
eleki layaniNi kena lale misete. [31] Eleki luare ele meije: Imi
nete loko tamata makete saka ruami. Hukume rebe ela lesi
bei meiju sae moneka.”

[32] Eleki kuru mere ibeteke loko Yesuse be, “Tinai, kuru.
Ankena le Abeteke be Allare esa, makete sae mo. [33] Aoki

Alla kena lalemu titinai kai amu ktiline kai kena nati titinai.
Eleki anete loko tamata makete, saka ruamu mere mise lesi
bei tamata esi riluke binatane kena palae kena korbane pise
riluke yelu makete kena korbane."
34 Eleki Yesuse Ilene be kuru mere iralake mise titinai,
hoko Yesuse Ibeteke lokoi be, "Anoake mise titinai peneka.
Hoko tatike pine Alla Ipleta amu atate."
Tamata maka tneu Yesuse kena tehekeNi leke ono Isalare
sae moneka.

Maka Hlamate Irulu bei Sire?
12:35-40

(Mat. 22:41-46, 22:1-36; Luk. 20:41-57)

35 Kena Yesuse Iatetuke Sou Misete bei Alla me Tuhane Eni
Lumare esi uwei keholire, Ibeteke lokosi be, "Le mula pine
kuru Torataru esi beteke be Maka Hlamate mere Irulu bei
Dautare? 36 Le Ro Misete Iono Dauta ibeteke be:
'Alla Ibeteke loko auku Tuhane:
Arue kena leiKue kai pleta sakesa kai Au,
eleki tatike pine Au ono tamata rebe laleisu tiake Aure
esi lene loko Ale neka.'[n]
37 Meije Dauta ruai ikotiNe Tuhane hoko Tuhane Irulu beini
yelo?"
Tamata bokala esi lene loko Yesuse, hoko lalesi ndina
titinai. 38 Yesuse Iatetuke be, "Imi keta bei kuru Torataru
mimise le kwakwaisi kuate. Esi suka alike lapune nanuke
kai keu hole, eleki esi suka tamata maketa esi lepa hlamate
etesi me pasare. 39 Eleki esi supu otoi misete lakwai esa me
iteki luma kena kotie bei Allare, eleki kena pestare esi supu
otoi misete rebe holmatele. 40 Esi ono matabina baluaru esi
layanisi kena matabina baluaru esi yelu. Eleki esi kotie loko
Alla takwali titinai leke tamata bokala esi selusi. Tamata
saka kuru Torata meiju esi supu hukumane bei Alla ktili lesi
bei tamata makete."

---

[n] **12:36** Isi. 110:1

Matabina balu susate iriluke kepene bokala
12:41-44
(Luk. 21:1-4)

41 Yesuse Irue balale otoi kena tola kepene me Tuhane
Eni Lumare esi laleije, Iselu
tamata rebe kusu kepene
kena otoi mere. Tamata
rebe esi kepene bokare esi
kusu kepena bokala kena
otoi mere. 42 Matabina balu
susate sae me iluake kai
ikusu kepene tone matai
lua. 43 Eleki Yesuse Ikoti Eni
maka luluaru kai Ibeteke
lokosi be, “Imi lene meije
mimise! Matabina balu
susate minare ikusu kepene
kena esi otoije boka lesi bei
tamata makete. 44 Le tamata
maketaru esi kusu kepene
boka le esi taneia bokala. Po
rebe matabina balu susasate
mere ikusuele, eni kepene
batuke mere neka po ikusu
pusulu.”

Matabina balu susate iriluke kepena bokala

Tanda kena petua rebe nusare atiare
13:1-37
(Mat. 24:1-44; Luk. 21:5-33)

13 Eleki kena Yesuse kai Eni maka luluaru esi leu bei
Tuhane Eni Lumare, Eni maka lulu sae me ibeteke
loko Yesuse be, “Kuru, selu Tuhane Eni Luma meije mise
titinai kai batua elaka rebe pakelu kena elekele!”
2 Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Tuhane Eni Luma meije
elake kai nteki titinai. Po tatike pine tamata bei otoi makete

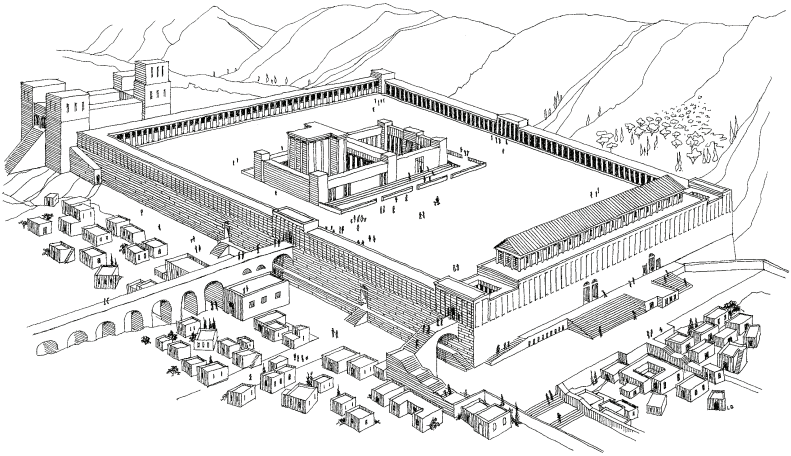

Tuhane Eni Luma

esi luake lomei hoko esi likwaie Tuhane Eni Luma meije eti
enesa.
3 Takwali mo Yesuse kai Eni maka luluaru esi keu bei
Tuhane Eni Luma mere lopai ulate saitune aini bokalaru,
eleki Yesuse Irue ruaI me ulate mere. Petruse, Yakobuse,
Yohanese kai Andrease esi luake lokoI kai esi beteke be,
4 "Kuru, petu ila pine yelu minare uonore? Kai yelu meru
uono mosare esi tandare elia?"
5 Yesuse Iombe, "Imi raka mimise! Leke imi supu lemake
yake. 6 Tamata bokala esi luake pake Auku nane esi beteke
be, siere kamale hlamate. Hoko tamata bokala esi hlaleke
loko tamata meru. 7 Eleki imi lene be lisa kai lomai mei nusa
hoko hkutukemi yake. Piasare mei nusare lisa kai lomaije
neka. Po nusare atia mosa. 8 Bangsa esi lisa kai bangsa
makete eleki kamale esi lisa kai kamale makete lekwe. Eleki
isu etia-tia neka, tamata esi supu manane roma moneka
hoko bokala esi mata. Pusue meru ite selulu po mere batuke
nusare koho esi menaije mere sa. Meru saka bina tukune
iblake tibuini kera kena ruele kwetele po ruelei mosa.

[9]Imi nete kai namake rame eti Au luake! Tamata esi
keri imi ete elakaru eleki esi teta imi rebai boka me luma
ibadare. Imi lulu Au hoko esi liku imi me elakaru pise
kamalaru oasi, po mere leke imi supu lalane kena beteke Au
etesi. [10]Eleki Sou Misete bei Allare atetuke ete pusue tamata
mei nusa. [11]Kena tamata esi kerike imi leke liku imi loko
elakaru, imi rilami le saisa rebe suke imi betekele yake. Imi
beteke sasaisa etesi neka, le imi betekele mere bei ruami mo,
po Ro Misete Iono imi betekele etesi kena misete.
[12]Eleki kwalitoije, sae iriluke kwalini ete tamata makete
kena bunui, eleki amate lekwe iriluke eni nanare kena
bunui. Kwetelaru esi ktolo ete elake inai hoko esi bunu
elake inai lekwe. [13]Pusue tamata makete esi suka imi mo
le imi hlaleke loko Au, po imi tahane hoko tatike pine imi
supu misete bei Alla.
[14]Eleki tatike pine imi selu yelu rebe Alla suka more
ume Eni Luma laleije, hoko imi selu yelu meiju uono hoko
tamata Yudea naya lolete ulate mina leke esi bunu imi yake.
Au Markuse, ahnau imi leke imi baise mimise leke imi nati
mimise. [15]Tamata rebe esi rue ndete luma mulini rulu leke
naiya po kusu rana yelu bei luma lalei yanoma. [16]Tamata
me ndinure leu kena rana lapune bei luma yanoma. [17]Kena
petua meru ete bina rebe ruele kwete totone kai susu kwete
tone susa kuate. [18]Hoko imi kotie loko Alla leke kena petu
susate meru uono kena ulane talei yake, [19]le susate kena
petua meru susa lesi bei susate petua maketaru, kai eono
suike moneka. [20]Le Alla Iono petua meru takwali mo, le
sepo etakwali hoko tamata sae itahane moneka hoko sae
isupu hlamate moneka. Po ete tamata rebe Alla Ililakeise,
iono petua meru takwali mo.
[21]Eleki kena petua meru, imi lene tamata esi beteke be,
‘Aselu, Maka Hlamate Iete meije!’, pise, ‘Iete mere!’, po imi
lene lokosi yake. [22]Le kena petua meru kamale hlamate
tinai mo kai nabia tinai more esi luake loko imi. Eleki sepo
yele hoko esi ono tanda herane kai esi aseluke kbasa leke
ono imi rebe Alla Eni tamatare hlaleke sala lokosi. [23]Eleki

imi nete kai namake rame eti Au luake! Kena susate meru,
pusulu uono mosare, Au beteke pusulu akmena ete imi
peneka.
[24-25] Po petua susate meru pela mina pine yelu uono elere:
lematai, bulane, kmalea selu tebike bei petu maketaru.
Hoko lemataije kpetu lakwai esa, bulane ehita moneka
kai kmalearu utetu. [26] Kena petua meru tamata esi selu
Au, Tamata Eni Nanae, Iluake suike loko imi kena moputi
kena kbasare ktili lakwai esa kai hita lakwai esa. [27] Eleki Au
ulake Auku malekataru esi lupuke tamata rebe Ililakesi bei
pusue nusa leke esi rue tehaike kai Alla.
[28] Meije imi atetuke bei umpama ara aini: imi selu sepo
esi sanaiju muta, kai esi loina usiri hoko imi rekwa be
leare lau moneka. [29] Saka umpama ara aini mere, imi selu
susate meru uono peneka hoko imi rekwa be Au, Tamata
Eni Nanare, takwali mo Iluake reneka. [30] Au beteke ete imi
be: tamata rebai meije esi mata pususi mosare, pusue yelu
meiju uono peneka. [31] Tatike pine nusa meije atiae, po Auku
lepataru atiae mo.
[32] Sae irekwa mo be petu ila pise olasa ila pine Au luake
suike lokomi, malekata ndete surgare lekwe esi rekwa
mosa, Au lekwe rekwa mosa. Batuke AmaKu Irekwae!
[33] Hoko imi nete kai namake rame eti Au luake! Le imi
rekwa mo be petu ila pine Au luake suike loko imi pusumi!
[34] Au alenake umpama Au lomei suike ele meije: tamata
sae me ikeu takwali. Inauke loko eni tamata makerikaru
leke ruasi kerike loko esi makerikaru. Eleki itolae tamata
sae kena raka meture. [35] Hoko imi lekwe saka tamata maka
raka meture neka. Le petu ila pine imi Tuhane Iluake suike,
imi rekwa mo. Kena kmau pise, kpetu tlai pise lau mo pita
bebeleti pise imi rekwa. [36] Imi nete kai namake rame eti Au
luake! Hoko kena Au luake suike lomeije imi hkutukemi le
Au mo. [37] Saisa rebe Au betekelu ete imire, Au betekele ete
pusue tamata lekwe. Hoko imi nete mimise!”

Maria isoba leite boini ntelete titinai kena Yesuse
14:1-11
(Mat. 26:1-16; Luk. 22:1-6; Yoh. 11:45-53, 12:1-8)

14 Lesike petua lua pine tamata Yahudiaru esi pesta
nete suike loko Alla Isirie esi ntuana menaru bei
Mesire kai pesta esi kane roti rebe pake ragi more. Eleki
imame elakaru kai kuru Torataru esi nikwa lalane ndendene
kena kerike kai bunu Yesuse. [2] Po esi beteke be, “Kena pesta
elake mere ite kerike Yesuse yake le tamata leini me esi
sukaI hoko esi nasuke ite kai esi hohae petu mere.”
[3] Kena Yesuse Ime Betaniare, Irue kai kane me Simone
eni luma. Simone mere tamata esi rekwai le Yesuse Ionoi
mise bei makerake usai kai tinaiju puluele. Eleki bina sae
me ireru leite boini ntelete titinai rebe esi beline elake kena
hlau buini bei batu mutale loko Yesuse. Binare mere iletu
hlaubuine esi mokane eleki isoba Yesuse ulu buaIje kena
leite mere. [4] Eleki sie telua pise ata ete mere esi ono kai esi
beteke loko lomai be, “Le mula pine bina meije iatia leite
belini elake mere? [5] Abelie leite mere hoko supu kepene
bokala titinai. Kai esi kepene rilukele ete tamata susate.”
Eleki tamata esi nasuke bina mere.
[6] Yesuse Ibeteke lokosi be, “Sebei ruai! Imi ono susate etei
le mula? Iono misete ete Au. [7] Le tamata susataru erisi rue
kai imi rame sa kai imi li lokosi sa, po Au rue sakesa kai imi
rame mo. [8] Bina mere iono saisa rebe ionore ete Au. Isoba
leite boini ntelete kena ulu buaKue le tatike pine Au mata
hoko iaknekae kena imi tolae Au kena liane benaije. [9] Imi
lene loko au mimise! Kena lepae Sou Misete me nusa otoi
etia neka, saisa rebe bina meije ionore, esi lepaele lekwe
leke tamata esi nete suike lokoi.”
[10] Eleki Yudase Iskariote isiri bei luma mere kai ikeu loko
imama elakaru leke iriluke Yesuse ete tamataru leke esi
bunuI. Yudase mere Yesuse Eni maka lulu sae bei sie butu
esa lesini luaru. [11] Kena esi lene mere bei Yudase, lalesi
ndina kai esi beteke lokoi be, “Yele, ariluke Yesuse ete ami

hoko ami riluke kepene etemu.” Eleki Yudase inikwa lalane
leke tamataru esi supu kerike Yesuse.

Yesuse Ikane sakesa kai Eni maka luluaru leke esi nete loko esi ntuana menaru esi siri bei Mesire
14:12-26

(Mat. 26:17-30; Luk. 22:7-23; Yoh. 13:21-30; IKor. 11:23-25)

12 Kena pesta rebe tamata Yahudi esi kane roti rebe
pake ragi more esi petu menaije, piasare esi bunu domba
anai leke nete suike loko petua rebe akmenare Alla Isirie
esi ntuane menaru bei Mesire. Eni maka luluaru esi tneu
Yesuse be, “Kuru, ite nikwa otoi kena moa manane etia?
Leke ite kane sakesa kena nete suike loko petu rebe akmena
Alla Isirie iteki ntuane menaru bei ndete nusa Mesire.”
13 Yesuse ibeteke loko Eni maka lulua lua meru be, “Imi
keu ndete kotare pine mokwai sae me iliku kwele kena hlau
buini ihbora imi, hoko imi lului roma ikusu luma. 14 Imi
beteke loko luma mere esi upuije be, “Amiki Kurure Itneu
be, sokati etia kena Ikane manane sakesa kai Eni maka
luluaru leke ami nete suike loko ntuane menaru esi siri
bei ndete nusa Mesire?’ 15 Eleki ntuane mere itiluke sokati
elake ndete tetu rebe pusue yelu ume. Eleki imi moa pusue
manane ete mere.”
16 Maka lulua lua meru esi keu, ndete kotare esi selu yelu
uono lulu saisa rebe Yesuse ibeteke eteise neka. Eleki esi
menai kena moa mananaru.
17 Kena kmauine Yesuse Iluake me otoi mere sakesa kai
Eni maka lulua butu esa lesini luaru. 18 Eleki kena esi kanere,
Yesuse Ibeteke lokosi be, “Kwetela imi, Au beteke etemi be
bei imi toini meije ile sae me iriluke Au ete tamataru leke
esi bunu Au. Tamata mere ikane sakesa kai Au ete meije!”
19 Kaplalesi titini hoko sebei sae eri beteke loko Yesuse
be, “Kuru, mere au mo.” 20 Eleki Yesuse Iralakesi be, “Mere
ile sae bei imi butu esa lesini lua meiju rebe ilutu roti kena
oba esa kai Aure! 21 Tamata Eni Nanare Imata sa lulu Alla
Eni lepate rebe lekire betekele. Po tamata rebe iriluke Au

ete tamata rebe esi suka bunu Aure, isupu susa ela titinai
bei pusue tamata maketa esi supure. Hoko mise lesi tamata
mere inai iruelei ya noma!”
22 Kena esi kane sa, Yesuse Irana rotire, Ikotie trima kasi
loko Alla kai Ibire roti mere. Eleki Irilukele ete Eni maka
luluaru kai Ibeteke be, “Imi kanele le meije nanakwalaKue!”
23 Eleki Yesuse irana oba esa eleki Iliti anggure kwelini
kenae penu, Ikotie trima kasi bei Alla kai Irilukele etesi.
Eleki pususi kinu leiele bei oba mere. 24 Yesuse Ibeteke be,
“Meije Auku lalakwe rebe akmenare Alla Italuke ete imire.
Auku lalakwe ponikele kena ampune tamata bokala esi
dosaru.” 25 Eleki Yesuse Ibeteke be, “Imi lene meije mimise!
Au kinu anggure kwelini moneka eti roma petu rebe Au
kinu anggure kwelini rebe beluke sakesa imi me AmaKu Eni
nusa beluke.”
26 Eleki esi menani isike Alla, pine esi keu lolete ulate rebe
Saitune aini bokalaru.

Yesuse Ibeteke be namake Petruse iombe irekwaI mo 14:27-31

(Mat. 26:31-35; Luk. 22:31-34; Yoh. 13:36-38)

27 Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Namake pine imi
pusumi hlaleke loko Au moneka, le kena Alla Eni lepate
rebe lekire beteke be: ‘Au bunu maka raka domba meru
hoko domba meru unaia bei lomai peneka.’ 28 Po kena Au
kwana suike peneka, Au keu eike lolete otoi Galilea.”
29 Petruse ibeteke loko Yesuse be, “Masike tamata maketa
esi hlaleke lokoMu mone piseu po au hlaleke lokoMu sa.”
30 Yesue Ibeteke lokoi be, “Alene lokoKu mimise! Petu
meije, kena kpetu meije neka, manu tulale etotlae rebai lua
mosare, ruamu beteke rebai telu be, arekwa Au mo.”
31 Po Petruse ibeteke be, “Masike tamata makete esi bunu
au po auru luluMu sa!”
Eleki maka lulu maketaru esi beteke lupe Petruse neka.

Yesuse kotie loko Alla tiktili me otoi Getsemani
14:32-42

(Mat. 26:36-46; Luk. 22:39-46; Yoh. 18:1)

32 Yesuse kai maka luluaru esi keu lopai Getsemani otoi
rebe ai aini bokala. Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Kwetela,
imi rue etere meije le Au kotie loko Alla ete ndare.”

Ulate rebe saitune aini bokala

33 Eleki Yesuse Ikeri Petruse, Yakobuse kai Yohanese leke
esi keu sakesa kaiNi. Eleki esi keu lora toto. Yesuse Iblake
susa titinai. 34 Ibeteke lokosi, “LaleKue susa titinai, eti Au
blake saka matare reneka!” Eleki Ibeteke lokosi be, “Imi rue
ete meije hai Au mina.”
35 Eleki Yesuse ruaI lora toto kai Itola tibubuIje lope tapele
eleki Ikotie bei Alla leke sepo Alla Isuka hoko Yesuse Isupu
susate rebe Alla laleI kena Yesuse Isupure yake. 36 Yesuse
Ibeteke be, “AmaKu, sasaisare Aonore yele. Aono Au mata
yake. Po lulu Auku sukare yake po lulu Amu sukare!”
37 Eleki Yesuse Ileu loko Eni maka luluaru, Iselu esi ntulu.
Ibeteke loko Petruse be, “Simone, akwau kuate. Ahai Au
olase ului esa meije saisa moneko? 38 Imi betu kai kotie loko
Alla leke imi supu teheke bei ro tiaru esi elake imi tetu yake.

Le Au rekwa be imi suka ntulu mo kai imi suka kotie bei
Alla rame po nanakwalami ktili mo."
[39] Yesuse Ikeu kotie loko Alla sakesa kai minare rebai lekwe.
[40] Eleki takwali toto Yesuse Iluake lokosi suike, Iselu Eni maka
luluaru esi ntulure neka le esi kwau kuate. Eleki esi beture,
esi rekwa lepa saisa loko Yesuse mo le esi haiNi more pe.
[41] Yesuse Ikeu eleki Ileu lokosi kena rebai telure, Iselu
telusi erisi ntulu sa. Hoko Ibeteke lokosi be, "Kwetela, imi
ntulu takwali pene. Betu no! Totonai meije tamata esi luake
lomei hoko esi riluke Au, Tamata Eni Nanae meije, ete
tamata rebe esi suka bunu Aure. [42] Imi betu, maite ite keu.
Tamata rebe iriluke Aure iluake pene."

Tamata esi kerike Yesuse
14:43-52

(Mat. 26:47-56; Luk. 22:47-53; Yoh. 18:2-12)

[43] Kena Yesuse Eri lepa sa, Yudase, ile sae bei Eni maka
lulua sie butu esa lesini luaru, iluake kai tamata bokala, esi
keri sari kai ai buai. Sie meru esi supu ulake bei imama
elakaru, kuru Torataru kai Yahudiaru esi elakaru. [44] Kena esi
keu mosare, Yudase ibeteke lokosi be, "Imi lene mimise. Imi
selu pine au ata sae hoko Imere. Imi kerikeNi eleki keriNi
lolete kotare po rakaI mimise."
[45] Eleki kena Yudase isupu Yesuse, ikeu loko Yesuse hoko
ibeteke lokoI be, "Kuru!" eleki iataI. [46] Eleki tamata meru esi
kerike Yesuse ne. [47] Tamata sae ikele tehaike Yesuse. Tamata
mere isira eni sarire eleki ilasa tamata rebe kerike ete imame
elake, tlina loine. [48] Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, "Aure
tamata maka lelie pemerinta mo. Imi keri sari kai ai buai
kena kerike Au le mula? [49] Pela petu Au keu ndete Tuhane Eni
Lumare kena atetuke ete mere po imi kerike Au etere mere mo.
Po ele mere leke lulu saisa rebe me Alla Eni lepate rebe lekire."
[50] Eleki Eni maka luluaru pususi naya beiNi. [51] Tamata
belukwe sae me ipake lapune nanuke ilulu Yesuse. Tamata
rebe esi keri sari kai ai buaije esi ono kena kerikeni, [52] Po
itie eni lapune hoko inaya kalakue.

Yesuse Ime elaka maka teu pakalaru oaisi
14:53-65

(Mat. 26:57-68; Luk. 22:54-55, 63-71; Yoh. 18:13-14, 19-24)

53 Eleki esi keri Yesuse loko imame elake lakwai esare.
Imame elakaru, tamata Yahudiaru esi elakaru kai kuru
Torataru esi lupuke lomai ete mere. 54 Kena mere Petruse
ilulu Yesuse bei lauke. Eleki Iroma imame elake eni otoi
kena malama mpai luma leini. Eleki Petruse irue ipasa kai
tamata maka raka lumare.
55 Eleki imama elakaru kai elaka maka teu pakalaru
pususi nikwa tamata rebe lepa tiae loko Yesuse leke esi
bunuI, po esi supu lalane kena bunuI mo. 56 Tamata bokala
esi alenake saisa neka rebe tinai mo kena Yesuse, po alena
meru tebike bei lomai.
57 Eleki tamata sae me ialenake rebe tinai mo kena leuke
sala ete Yesuse be, 58 "Au lene Yesuse Ibeteke be,
Ilikwaie Tuhane Eni Luma rebe tamata esi elekere
po petua luaru yo Ieleke Tuhane Eni Luma
beluke peneka rebe tamata siono mo." 59 Po esi
alenakeNi mere lekwe tebike bei lomaije neka.
60 Eleki imame elake lakwai esare ikele me tamata bokala
oasie, eleki itneu Yesuse be, "Tamata meiju esi alenakeMu
be, Aneu. Yo le mula pine Aleliesi more?"
61 Po Yesuse Indene kai Iralake sasaisa moneka. Eleki
imame elake lakwai esare itneu suike be, "Ale, Ile rebe Alla
IulakeNi kena hlamate tamatare o? Ale, Maka ono Misete
Titinaije Eni nanae, o?"
62 Yesuse Iralakeni be, "Yele, tinai, mere Au. Eleki tatike pine
Aselu Au, Tamata Eni Nanae Irue kena Maka Kbasa lakwai
esare leiNe hoko Ileu suike lomei kena moputi ndete lanite."
63-64 Eleki imame elake mere ikahi eni lapune ruai le
inasuke Yesuse kai ibeteke be, "Ite nikwa tamata rebe lepa
tiae loko Yesuse moneka le ruaI beteke be Isakesa kai Alla."
Eleki itneusi be, "Hoko imi mula Yesuse?" Tamata esi
biuwe kai lepa loko lomai be, "BunuI!"

65 Tamata lua pise telu esi toeNi kai esi obi oalaleIje eleki
esi blukuI kai esi beteke lokoI be, “Abeteke be sire ibluku
oalaleuMe?” Eleki tamata rebe esi rakaIje esi papakeNi.

Petruse ibeteke rebai telu be irekwa Yesuse mo
14:66-72

(Mat. 26:69-75; Luk. 22:56-62; Yoh. 18:15-18, 25-27)

66 Petruse irue pasa me imame elake eni luma leini sa, eleki
bina makerike ete imame iluake. 67 Bina mere iselu Petruse
ipasa sakesa kai tamata makete ete mere hoko ilimesei kai
ibeteke be, “Ale mere asakesa kai Yesuse bei Nasarete, moyo?”
68 Po Petruse iombe, “Mo, au rekwa Yesuse mo. Abeteke
mere au nati mo.” Eleki Petruse ikeu lorau pakale esi
meture. [Kena mere manure totlae.]
69 Eleki bina mere iselu Petruse hoko iluake lokoi, eleki
ibeteke loko tamata rebe esi kele ete mere be, “Tamata
meije, saka ime kai Yesuse.” 70 Petruse ibeteke suike be, “Mo.
Au rekwa Yesuse mo.”
Eleki takwali mo pine sie rebe esi kele ete mere esi beteke
loko Petruse be, “Tinai, ale mere asakesa kai Yesuse le ale
tamata Galilea.”
71 Eleki Petruse ila loko Alla be, “Alla, sepo au beteke
meije tinai mo Aono susate ete au neka.” Eleki ibeteke lokosi
be, “Au rekwa tamata rebe imi alenakeNi mo.”
72 Takwali mo, manu tulale etotlae rebai lua. Eleki Petruse
inete suike loko Yesuse Ibeteke be, “Manu tulale etotlae
rebai lua mosare, abeteke rebai telu be, arekwa Au mo.”
Eleki Petruse irani hnetekeni.

Pilatuse iteu pakala kena paku Yesuse ahlake ai batai
15:1-15

(Mat. 27:1-2, 11-26; Luk. 23:1-5, 13-25; Yoh. 18:28-19:16)

15 Kena bebeleti lakwai esa pusue elaka maka teu
pakala, imama elaka, Yahudiaru esi elakaru kai kuru
Torataru lalesi esa kena lo Yesuse. Eleki esi ulake tamata

kena lo Yesuse eleki esi keriNi ete Pilatuse. [2]Eleki Pilatuse
itneu Yesuse be, “Ale, tamata Yahudiaru esi kamale, o?”
Yesuse Iralakeni be, “Yele, lepate mere titinai!”
[3]Imama elakaru esi beteke loko Pilatuse be, “Tamata
meije Iono neune bokala peneka.” [4]Eleki Pilatuse itneu
Yesuse rebai lekwe be, “Esi alenake Aneu kuate yo le mula
pine Alelisi more?”
[5]Po Yesuse Iralake moneka hoko Pilatuse iherane.
[6]Kena Yahudiaru esi pestare piasare esi kotie bei Pilatuse
leke isirie tamata sae bei buije lulu esi sukare. [7]Tamata sae
me eni nane Barabase ikusu bui le ibunu tamata makete
sakesa kai eni tamata toinu le esi hohae pemerinta. [8]Eleki
tamata bokala esi luake loko Pilatuse kai esi beteke lokoi be,
“Musune meije lekwe ami kotie be asiri tamata esa bei buije
mina.” [9]Eleki Pilatuse itneusi be, “Imi, tamata Yahudi, suka
au sirie imi kamale, o?” [10]Le Pilatuse irekwa peneka be
imama elakaru lalesi tiake Yesuse hoko esi keriNi lokoi.
[11]Po imama elakaru esi abeteke loko tamataru leke esi
kotie bei Pilatuse isirie Barabase bei buije [12]Pilatuse ibeteke
lokosi be, “Hoko au ono saisa ete imi kamale?”
[13]Tamata esi biuwe kai esi beteke lokoi be, “PakuI ahlake
ai batai leke Imata!”
[14]Pilatuse ibeteke be, “Iono neune sasaisa mo yo au ono
ele mere leke mula?” Po esi kloloe ktili lesi be, “PakuI
ahlake ai batai leke Imata!”
[15]Eleki Pilatuse isirie Barabase bei buije le isuka tamataru
lalesi ndina. Eleki Pilatuse iulake tamata esi teta Yesuse kai
irilukeNi loko tamata makete kena pakuI ahlake ai bataije
leke Imata.

Tamata esi paku Yesuse ahlake ai batai
15:16-32

(Mat. 27:27-44; Luk. 23:26-43; Yoh. 19:2-3, 17-27)

[16]Eleki solaluaru esi keri Yesuse lora Pilatuse eni luma
ntekite rebe esi kotiele Praetriume hoko esi koti pusue esi
ebe maketaru. [17]Esi alike Yesuse kena lapu mahmelane leke

Solaluaru esi alike Yesuse kena lapu mahmelane kai esi toaeNi

seluI saka kamale. Esi liu ai luli sanai, eleki esi tolae kena
ulu buaIje. [18] Eleki esi holmateI kai esi beteke be, “Hlamate,
kamale Yahudi!” [19] Esi teta Yesuse ulu buaije kena ai buai
rebai bokala lekwe eleki esi toeNi. Esi tatu lope tapele lupe
esi aseluke be esi holmateI. [20] Esi toaeNi pela eleki esi buka
lapu nanuke mahmelane beiNi eleki esi ono Ialike suike Eni
lapune, eleki esi ulake pakuI ahlake ai bataije leke Imata.
[21] Tamata Kirene sae me eni nane Simone ileu bei kota
mulini. Simone mere, Aleksandere kai Rupuse amasi.

Simone isupu paksa kena liku Yesuse Eni ai bataije

Tamata meru esi paksa Simone iliku Yesuse Eni ai batai
rebe tatike pine pakuI kenare. 22 Eleki esi keri Yesuse lolete
otoi Golguta, esi natire, “Otoi ulu alati.” 23 Esi toha anggure
maklinute kai mure eleki esi rilukele eteI leke nanaIje
kera yake po Ikinu moneka. 24 Eleki tamata meru esi pakuI
ahlake ai bataije. Esi lesu Yesuse Eni lapune hoko esi poie
undi leke esi rekwa sire supu lapuna meru.
25 Esi pakuI ahlake ai bataije olasa sikwa beleti. 26 Esi leki
ndete baba bei Yesuse ulu buaije be, “Kamale Yahudi,” leke
tamata esi rekwa be esi pakuI ahlake ai bataije bei saisa.
27 Eleki ete mere esi paku tamata ndeana lua ahlake ai batai
sakesa kai Yesuse: esa kena makwanale esa kena mapale.
[28 Ele mere hoko Alla Eni lepate rebe nabi beteke be “Esi
lehekeNi tamata neune,” eonore mere peneka.][o]

---

[o] **15.28** Ayate meije kena Alkitapa akmenaru sae mo.

[29] Tamata rebe lia ete mere esi toaeNi esi kwasuke ulusi
kai esi beteke be, “Abeteke be, Alikwaie Tuhane Eni Lumare
eleki Aelekele suike petua lua, [30] hoko Arulu lomei bei ai
tutine kai hlamate ruaMu!”
[31] Eleki imama elakaru kai kuru Torataru esi lepa tiae loko
Yesuse sakesa kai tamata meru be, “Ihlamate tamata makete
meru po Ihlamate ruaIje saisa mo. [32] Ale Alla IulakeMu kena
hlamate tamata, Kamale Israele, Arulu bei ai tutine mere
leke ami hlaleke lokoMu.”
Tamata ndeana lua meru lekwe esi lepa tiae lokoIje neka.

Yesuse Imata ndete ai tutine
15:33-41
(Mat. 27:45-56; Luk. 23:44-49; Yoh. 19:28-30)

[33] Kena olasa butu esa lesini lua kwatare, pusue nusare
kpetu roma olasa telu kmau. [34] Eleki kena olase telure
Yesuse Ikloloe loko Alla kena Eni lepate be, “Eloi, Eloi lama
sabaktani?” Esi natire: “Auku Alla, Auku Alla, le mula pine
Asebei Aure?”
[35] Tamata lua pise telu esi kele tehaike Yesuse hoko esi
lene Yesuse Ibeteke loko Allare. Eleki esi beteke loko tamata
maketaru be, “Imi lene mimise le Yesuse Ikoti loko Elia!”
[36] Eleki tamata sae ibala kai ilutu kapuse kena anggure
makalinute eleki iriluke kena ai buai loko Yesuse leke
Imosoe. Tamata mere ibeteke be, “SebeI ruaI, ite raka be
Elia iluake leke ihlamateNi pibe mo.”
[37] Eleki Yesuse Ikloloe ela eleki Imata ne.
[38] Kena mere obite nurui elake blulute me Tuhane Eni
Luma lalei rebe ereba sokati moli lakwai esare, ekahie
kena lua bei ndete nuru roma mpe nuru. [39] Solalu utune esa
esi elake sae ikele balale Yesuse, hoko ilene Yesuse Ibiuwe
kai iselu Yesuse Imatare. Eleki ibeteke be, “Titinai, tamata
meije Alla Eni Nanae!”
[40] Matabinana sie ilaru esi selu Yesuse bei lauke totonai.
Matabinana meru Maria bei Magdalene, Maria Yakobuse
beluke kai Yose lua inasi kai Salome. [41] Sie meru esi lulu

kena layani Yesuse kena Iri me Galilea sare, kai matabinana maketa lekwe rebe esi luake lope Yerusaleme, esi me lekwe.

Yusupe itola Yesuse kena liane benaije
15:42-47

(Mat. 27:57-61; Luk. 23:50-56; Yoh. 19:38-42)

42 Kena mere kpeture repeneka Tamata Yahudiaru esi petu
kena moa manane pise kena aknekae saisa neka le bobanure
esi petu plei. 43 Hoko tamata sae bei Arimatea eni nane Yusupe,
ile sae bei elaka maka teu pakalaru kai tamata esi sukai.
Inamake petu kena Alla Ipletae pusue tamatare. Ikeu kotie
Yesuse bei Pilatuse leke ihnoukeNi. 44 Pilatuse iherane hoko
ibeteke be, “Yesuse Imata peneko?” Eleki ikoti solalu utune
esare esi elake kai ibeteke lokoi be, “Yesuse Imata peneko?”
45 Ibeteke lokoi be, “Yele, Imata peneka.” Isuka kena riluke
Yesuse ete Yusupe. 46 Eleki irana Yesuse eleki kerie me liane
benai laleije. Isabe obite nurui nanuke misete eleki ikopaI
kena obite mere. Eleki ilolike batu elake kena epele lutike
liane benaije. 47 Kena mere Maria bei Magdalene kai Maria
Yose inai luasi selu liane benai rebe tolae Yesuse kenare.

Yesuse Ikwana suike
16:1-8

(Mat. 28:1-8; Luk. 24:1-12; Yoh. 20:1-10)

16 Tamata Yahudiaru esi petu pleije elia peneka, Maria
bei Magdalene, Maria Yakobuse inai kai Salome esi
sabe leite boini ntelete leke esi tola kena Yesuse le esi atate
ele mere. 2 Eleki kena miku bebeleti bina telu meru esi keu
lora liane benaije. 3 Esi beteke loko lomai be, “Sire itapa ite
kena lolike batu elake bei liane benaije?” 4 Po kena esi luake
nda liane benaije, esi selu batu elake sire ilolikele peneka.
5 Eleki esi kusu mpai liane benai laleije. Esi selu mokwai
belukwe ipake lapune putile, irue ndete batu babaije
sapleuke makwanale. Hoko bina telu meru hkutukesi.
6 Eleki mokwai belukwe mere ibeteke be, ‘Hkutuke imi
yake! Imi nikwa Yesuse bei Nasarete rebe Imata kena ai

tutine, pi moyo? Ikwana suike peneka! Iete meije moneka!
Imi selu otoi rebe tolaeNi kenare. [7]Imi keu kai beteke ete
Petruse kai maka lulua maketaru be, “Yesuse Ikeu eike
lolete Galilea peneka. Imi seluI ete ndetere saka akmena
Ibeteke ete imire.”
[8]Eleki bina telu meru hkutukesi hoko esi siri bei liane
benaije kai esi leu akmeta. Hoko esi beteke sasaisa mo le rilasi.

Yesuse Iaseluke ruaI ete Eni maka luluaru
16:9-20

(Mat. 28:9-12, 16-20; Luk. 24:13-53; Yoh. 20:11-23; Ula. 1:6-11)

[[9]Kena miku bebeletie Yesuse Ikwana suike. Eleki Yesuse
IaselukeNi akmena ete Maria bei Magdalene. Akmenare,
Yesuse Isiri ro tia itu beini. [10]Maria ikeu alenake Yesuse ete
tamata rebe kena Yesuse Imata kena ai tutine mosare, esi
keu sakesa kaiNi po meije esi rani le Yesuse Imata pende.
[11]Po tamata meru esi lene be Yesuse Ikwana suike bei
matale peneka, kai esi lene Maria ibeteke lokosi be, “Yesuse
Ikwana suike bei matale peneka le au seluI peneka.” Po esi
lene lokoi mo.
[12]Eleki takwali toto Yesuse Iaseluke ruaI ete Eni maka
lulua lua rebe esi keu lorau esi hena po esi selu Yesuse saka
tamata makete. [13]Luasi rena Yesuse pene pine luasi bala leu,
eleki esi beteke ete tamata lesinu be, “Miminare ami luama
selu Yesuse!” Po esi lene loko luasi more neka.
[14]Eleki kena Yesuse Eni maka lulua butu esa lesini esa
meru esi kanere Yesuse Iaseluke ruaI etesi. Eleki Ionosi be
“Imi knene le imi hlaleke loko Au ktili mo kai imi lene loko
tamata rebe esi selu Aure esi lepataru mo.” [15]Yesuse Ibeteke
lokosi be, “Imi keu pusue nusa eleki imi atetuke Sou Misete
bei Alla ete pusue tamata! [16]Eleki tamata rebe esi hlaleke
Sou Misete, Alla Ihlamatesi, po tamata rebe esi hlaleke
more Alla Ihukumesi. [17]Tamata rebe esi hlaleke esi selu
tanda bei Alla elere: Esi sirie ro tiaru kena Auku nane; esi
lepae lepata belukwa rebe esi atetukelu mosare; [18]esi kerike
niakwe nanate po esi mata mo; kai esi kinu sasune po esi

mata mo kai esi tolae balasi kena tamata makerake esi mise
neka.”
[19]Yesuse Ilepa loko Eni maka luluaru pela, eleki Ibiti
lolete surga ne hoko Irue sapleuke Alla Eni makwanale leke
Ipleta sakesa kaiNi. [20]Eleki Eni maka luluaru esi keu lepae
Sou Misete papelake otoi mei nusa. Eleki Tuhane Ionosi
aseluke tanda herane kena Eni kbasare leke aseluke be Eni
lepate tinai.]

KENA BUKU TAKWALINE MAKETARU,
BUKU MEIJE ESI MULINE ELERE:[b]

[[[9]Bina meru esi keu loko Petruse kai eni ebearu, eleki
saisa rebe mokwai beluke mere ibetekele esi alenake pusulu
nunu etesi. [10]Eleki Yesuse Iulake Eni maka luluaru kena esi
beteke sou rebe mise titinai kai rebe leli mo rebe eono supu
hlamate eti pela mere ete pusue tamata mei nusa.]]

[b] **16:20** Kena buku takwalina akmenaru tapa ayata lua meije lekwe.

Sou Misete kena Yesuse rebe Lukase Ilekiule

Lepate Menai

Lukase, loktele. Ikeu sakesa kai Pauluse kena lepae Sou Misete (Kol. 4:14; 2Tim. 4:11; Pil. 24). Alena kena Yesuse, Lukase irekwae. Lukase Irekwa pusue meru bei tamata rebe esi sasike pusue yelu meiju (1:1-2). Pusue alena kena Yesuse rebe ileneule ileki pusulu kena sulate.

Kena buku Sou Misete meije, ite rekwa be Yesuse Iluake mei nusa meije kena Ihlamate tamata. Ilere pine Alla ItalukeNi, rebe lekie me Janji Takwaline. Ite rekwa be Yesuse Iluake lomei nusa meije kena: Ihlamate tamata rebe esi hidupe lulu Tuhane Eni pletare more, kai Itiesi bei hukumane le esi dosaru (19:10). Yesuse Iluake lomei nusa meije kena Iriluke misete, mere Ihlamate pususe tamata. Batuke ete tamata Yehudi mo, mere ite baisele me 2:10, 30-32; 3:6 kai 24:47.

Kena buku Sou Misete meije ite baise Yesuse Iriluke misete ete tamata susataru, mere ite baisele kena 6:20; 7:22; 14:12-13 kai 21:1-4.

Iriluke misete ete tamata dosaru. Mere ite baisele kena 5:30; 7:37-50 kai 15:1-2.

Iriluke misete ete tamata bina rebe akmenare tamata esi noake binaru esi pakuna mo. Mere ite baisele kena 7:11-17; 8:2-3; 10:38-42; 13:10-13; 21:1-4 kai 23:27-31.

Iriluke misete ete kwetelaru. Mere ite baisele kena 8:41-42; 54-55; 9:38-42, 46-48, kai 18:15-17.

Isi

1. Menai (1:1-4)
2. Ruele Yohanese kai Yesuse, kai kena esi tone sare (1:5–2:52)
3. Yohanese maka baptise ilayanire (3:1–20)

4. Baptise Yesuse kai ro tiaru esi elake tehekeiNe (3:21–4:13)
5. Yelu rebe Yesuse Ionolu me otoi Galileare (4:14–9:50)
6. Yelu rebe Yesuse Ionolu kena Ikeu lolete kota Yerusaleme (9:51–19:27)
7. Mikua pamuli me kota Yerusaleme rebe lau mo Yesuse imatare nere roma esi bunuIje (19:28–23:56)
8. Yesuse Ikwana suike, Iaseluke ruaI ete Eni maka luluaru kai Ibiti lolete surgare (pasale 24)

Lukase ialenake saisa rebe eono eti roma ileki sulate meije
1:1-4

1 [1-2]Hlamate ete ntuane Topiluse rebe au holmate ale!
Tamata bokala esi atula peneka, leke esi leki sou kena
saisa rebe Yesuse Ionolu ete amire. Esi leki lulu saisa rebe
ami tamata maka hlaleke loko Yesuse ami lene bei tamata
maka sasike, mere tamata rebe esi selu Yesuse Ionolu bei
akmena sa kai esi alenake Eni lepataru. [3]Ele mere hoko
kena au atula kena lene loko esi alenake pusue meru mimise
bei menai roma pela, eleki au noake be mise lesi au leki
meru ete ntuane ale. [4]Hoko au ono sulate meije leke kena
meije ntuane arekwa saisa rebe asupu atetuke kena saisa
rebe Yesuse Ionoule mere tinai.

Alena kena ruele Yohanese maka baptise
1:5-25

[5]Kena Herodese iono kamale me otoi Yudeare imame sae
eni nane Sakaria, bei Abia eni imame toini. Eni bina eni
nane Elisabete, irulu bei Harune rebe imame memenaije
lekwe. [6]Sakaria kai Elisabete luasi ono Alla laleIje ndina, le
Tuhane Eni pleta kai Eni hukumaru luasi ono lulu titinai.
[7]Luasi supu kwetele mo le Elisabete indote, kai esi ntua
matabina peneka.

[8]Kena Abia eni imame toinu esi petu makerike, Sakaria
ilayani sakesa kai imama maketaru me Alla oaI. [9]Kena

mere imamaru esi ono undi saka piasa esi onore leke rekwa
be sire pine isupu tiluke kena ikusu pala kemenyane boini
ntelete me Tuhane Eni Lumare, eleki Sakaria isupue. [10] Kena
ipala kemenyane me Tuhane Eni Lumare, tamata bokala esi
kotie loko Alla me muli.
[11] Kena mere Tuhane Eni malekate sae iaselukeni loko
Sakaria. Malekate mere ikele tehaike otoi maka pala tanei
rebe riluke ete Allare esi sapleuke makwanale. [12] Sakaria
iselu malekate mere hoko hkutukeni kai rilai. [13] Po malekate
mere beteke lokoi be, “Sakaria, rilamu yake! Alla Ilene akotie
lokoIje peneka. Namake amu bina Elisabete iruele kwete
mokwai. Eleki suke aono eni nane Yohanese. [14] Kena rueleije
laleume ndina titinai kai tamata bokala lalesi ndina lekwe.
[15] Namake lomei iono tamata elake kena layani Tuhane, kai
ikinu anggure kwelini pise yelu nselitaru mo. Bei kena rueleije
sa Alla Eni Rore kbasae laleije peneka. [16] Eleki tamata Israela
bokala esi lene lokoi leke esi lulu Tuhane rebe Iono Alla eteise.
[17] Tatike pine iono lulu nabi Elia eni hidupe, Elia mere nabi
kena akmena sa. Le Tuhane Eni Rore Ikbasae Yohanese, Ionoi
ktili saka Eni kbasare eono Elia iktilire. Hoko Yohanese iluake
akmena kena buka lalane ete Tuhane leke tamata Israele esi
aknekae esi hidupe kena Tuhane Iluake lokosie. Iono elake
inai rebe esi rare kai lomai kai esi kwetelaru, esi oki suike
esi kwetelaru. Kai ete tamata rebe esi lene loko Tuhane more,
Yohanese iatetukesi roma esi lene suike loko Tuhane, saka
tamata rebe esi lulu Tuhane esi nkena pende.”
[18] Eleki Sakaria ibeteke be, “Au rekwa be mere eonore
elia? Auku bina luama ntua matabina peneka hoko saisa
rebe abeteke mere eono moneka.”
[19] Eleki malekate beteke be, “Au meije Gabriele. Au layani
Alla, kai Iulake au lomei kena beteke sou misete meije ete
ale. [20] Saisa rebe au betekele, roma esi peture eono tinai. Po
bei alene lokoku mo hoko amou eti saisa rebe au beteke ete
alere eono.”
[21] Kai kena mere tamata bokala esi namake Sakaria me
muli sa. Esi noake be le mula pine Sakaria itakwali kuate

me Tuhane Eni Lumare. [22] Eleki kena isirire, ilepa tekwa
kaisi moneka, hoko esi rekwa be iselu saisa mpai lale
peneka. Batuke ikode kena balai le imou peneka.
[23] Kena ilayani me Tuhane Eni Lumare pela peneka eleki
ileu me luma ne. [24] Takwali mo Elisabete ikeu blublulu, hoko
bulana lima isiri mo. [25] Kai ibeteke be, "Tuhane Iono lalekue
ndina le au keu blublulu peneka hoko me tamata oaisu au
asomi moneka."

Alena kena ruele Yesuse
1:26-38

[26] Kena Elisabete ikeu blublulu bulana ne peneka me
otoi Yudea, Alla Iulake malekate Gabriele ikeu me hena
Nasarete, me otoi Galilea, [27] loko bina sae me eni nane
Maria, intulu kai mokwai mosa. Maria kai mokwai sae me
eni nane Yusupe, irulu bei kamale Dauta, luasi naku ete
Alla me tamata oasi peneka be namake luasi kai lomai po
luasi ntulu kai lomai mosa. Maria kai Elisabete, luasi upu
esa. [28] Eleki kena Gabriele iluake, ibeteke loko Maria be,
"Hlamate kenamu, Tuhane Iriluke misete etemu boka titinai!
Kai Tuhane Ime kaimu!"
[29] Eleki Maria hkutukeni kai kaplalei titinai le lepata meru.
Hoko inoake me lalei be lepata meru esi natire elia. [30] Eleki
Gabriele ibeteke lokoi be, "Maria, rilamu yake, le asupu
misete bei Alla, [31] hoko takwali moneka, akeu blublulu kai
aruele kwete mokwai, eleki suke aono Eni nane Yesuse.
[32] Kwetele mere namake Eni kbasare ela kai tamata esi
kotiNe Alla Elake titinaije Eni Nanae. Kai Tuhane Alla Iono
Ipleta kena Eni ntuane mena kamale Dauta lakwaije, [33] kai
Iono kamale ete nusa Israele esi anubuaru eti pela. Ipleta
rame eti pela."
[34] Eleki Maria ibeteke loko Gabriele be, "Po meije au kai
mosa kai au ntulu kai mokwai mosa, hoko abeteke au keu
blublulure eono elia?"
[35] Gabriele iombe, "Namake Ro Misete Ikusu kenamu hoko
Alla Eni kbasa rebe ktili titinaije eono akeu blublulu. Bei

Maria kai Tuhane Eni malekate

mere hoko Kwetele rebe namake arueleIje kotiNe misete
titinai le Eni dosa sae mo, Alla Elake titinaije Eni Nanae.
36 Alene! Elisabete rebe luami bei luma toini esare, masike
imatabina peneka kai tamata esi beteke be indote, po meije
ikeu blublulu bulana ne peneka. 37 Le Alla Eni kbasa kena
ono sasaisa neka."

38 Maria iombe, "Au meije batuke Tuhane Eni tamata
makerike neka. Sebei eono kenaku lulu amu lepataru neka."
Eleki Gabriele ikeu beini ne.

Maria ikeu loko Elisabete
1:39-45

[39] Bei mere eleki takwali mo Maria ikeu sosoli lolete
kota sae ndete ulate babai, ndete otoi Yudea. [40] Kena iluake,
ikusu me Sakaria eni luma eleki ibeteke hlamate loko
Elisabete, Sakaria eni bina. Elisabete kai Mariare luasi upu
esa. [41] Eleki kena Elisabete ilene Maria ibeteke hlamate
lokoije, kwetele rebe Elisabete ikeu blublulu leije ialeli, kai
Elisabete isupu kbasa bei Ro Misete, [42] hoko laleije ndina
titinai eleki ibeteke loko Maria kena na elake be, “Kwaliku
Maria! Alla Iono misete etemu peneka, lesi bei pusue ami
bina maketaru, kai Alla Iono misete ete Kwetele rebe akeu
blublulu leIje. [43] Au meije sia pine auku Tuhane Eni inaI

Maria kai Elisabete luasi tetue lomai

luake loko aure? [44] Au rekware Kwetele rebe akeu blublulu
leI mere auku Tuhane. Le kena au lene abeteke hlamate loko
aure, kwetele rebe au keu blublulu leije ialeli sosoli le laleije
ndina. [45] Tuhane Iriluke misete etemu le ahlaleke loko saisa
rebe Tuhane Ibeteke ete ale kai pusue lepate meru namake
uono tinaije neka!”

Maria iisike Tuhane
1:46-56

[46] Eleki Maria iisike Tuhane. Ibeteke be,
“Au isike Tuhane titinai,
[47] kai laleku ndina titinai le Ale auku Alla,
auku Maka Hlamate.
[48] Le masike au meije tamata makerike
po Anete loko au,
kai bei meije eti pelare pusue tamata esi beteke be Alla
Aono misete elake eteku.
[49] Le Ale Alla Maka Kbasa, Amu nane misete titinai le Amu
dosa sae mo,
Aono yelu misete elaka kenaku peneka.
[50] Bei anubu kena anubu, Tuhane laleMu noa pusue tamata
rebe esi holmateMu.
[51] Tuhane Apake balaMu esi kbasa elake kena etebi tamata
kwakwalaru,
leke saisa rebe esi suka onore eono moneka.
[52] Tuhane Aruluke kamala esi kbasaru,
yo Abitike tamata maktekwane lesi bei tamata maketaru.
[53] Tuhane Ariluke pusue yelu miseta ete tamata rebe esi
sasaisa more,
yo tamata rebe esi taneia bokalaru, Aulakesi keu kai esi
keri sasaisa moneka.
[54-55] Tuhane Anete saisa rebe Ataluke ete ami tamata
Israelaru amiki ntuana menaru,
Abrahame, Isake, kai Yakupe.
Hoko Tuhane laleMu noa Abrahame kai ami tamata
Yahudiaru, eni anubuaru.

Ami ono Tuhane Amu tamata makerike. Tuhane laleMu
noa ami rame eti pela.”[a]
56 Maria irue kasuke bulana telu kai Elisabete, eleki ileu
lope eni hena ne.

Ruele Yohanese maka baptise
1:57-66

57 Eleki petu kena Elisabete iruele eni nanare peneka,
hoko iruele eni nanae mokwai. 58 Eleki kena tamata me eni
luma leini keholi kai eni luma toini esi lene be Tuhane Iono
misete ete Elisabete peneka, hoko lalesi ndina sakesa kaini.
59 Eleki kena kwete mokwaije eni petua kwalure, tamata
me eni luma leini keholi kai eni luma toini esi luake kena
sunateni kai esi suka ono eni nane Sakaria lulu amai eni
nane, 60 po inai beteke be, “Mo! Eni nane suke Yohanese.”
61 Eleki esi beteke lokoi be, “Le mula pine ele mere? Bei
amu luma toine sae eni nane ele mere mo.”
62 Eleki esi kode loko Sakaria be isuka ono eni nanare eni
nane sire. 63 Sakaria ikotie batu maka leki eleki ileki kena
bature be, “Eni nane Yohanese.” Hoko pususi herane. 64 Kena
ileki Yohanese eni nane, kena mere Sakaria isupu lepa suike
sosoli neka, eleki iisike Alla. 65 Pusue tamata me luma leini
keholi rilasi lakwai esa, kai esi alenake kwete mokwai tone
mere elei pusue ulate Yudea. 66 Hoko pusue tamata rebe esi
lene mere esi noake me lalesi be, “Tuhane Ime kaini, hoko
namake kena kwetele mere ielare iono elia?” Le esi selu
Tuhane Iraka kwetele mere mise!

Sakaria imenani isike Alla
1:67-80

67 Eleki Ro Misete Ikbasae Sakaria, Yohanese amai, hoko
ibeteke sou bei Alla. Iombe,
68 “Mai ite isike Tuhane,
beteke Eni kbasare hita titinai,

---

[a] **1:54-55** Atn. 17:7

Alla Israele,
le Iluake kena Itapa Eni tamataru,
kai Itiesi.
69 Iriluke Maka Hlamate ktiline ete ite,
Irulu bei kamale Dauta. Dauta mere maka layani Alla.
70 Lulu Eni lepata bei akmena sa
rebe Eni nabiaru esi betekeule,
71 kena Ihlamate ite bei iteki musuaru,
kai bei tamata rebe lalesi tiake ite esi kbasaru.
72 LaleIje nete iteki ntuana menaru
hoko saisa rebe Italuke pende Iono lulue.
73 Italuke mere be Ila ete Abrahame
be Iraka ite,
74 kai Italuke be Iono ite hlamate bei iteki musuaru,
leke kena ite ono lulu Eni lepataru ite rilama kena supu susate mo,
75 leke ite ono Eni tamata nkenale rame kai ite mise titinai
le dosa sae mo kena iteki hidupe roma ite mata.
76 Po auku anae Yohanese ale, tamata esi kotie ale nabi bei Alla elake titinai,
le akeu akmena bei Tuhane kena aknekae lalane eteI,
77 kena beteke ete ite, Eni tamataru be ite supu hlamate
sepo Alla Iampune iteki dosaru.[b]
78 Iteki Alla Imise titinai kai Ioki ite.
Kena Ihlamate ite,
Iluake lupe lemataije katabola kena beleite esui kpeture.
79 Tuhane Iluake kena Ihita tamata rebe esi rue me otoi melene,
rebe rilasi le matale.
Ikeri ite loko lalane rebe tiluke ite kena rue mise kai Alla.”[c]
80 Yohanese, Sakaria eni nanare, itapa ela kai ihlaleke ktili loko Alla. Kai irue me otoi nsekile eti roma petu kena ilayani Tuhane ete pusue tamata Israele.

---

[b] **1:77** Mal. 3:1 [c] **1:79** Yes. 9:1

Ruele Yesuse
2:1-7
(Mat. 1:18-25)

2 Takwali mo bei ruele Yohanese, kamale elake kaisare
Agustuse, iono Kaisare kena pusue Roma esi nusaru.
Ipleta leke pusue tamata me Roma esi nusaru kusue nane
leke rekwa tamata esi bokalaru.
[2] Pleta kena kusue nane rebai mere, menai kena Kireniuse
iono gubernure me otoi Siria. Otoi Siria mere, Romaru esi
kbasaele. [3] Hoko pusue tamata suke leu me eni hena kena
kusue nane.
[4] Eleki Yusupe ikeu bei ndi hena Nasarete, me otoi Galilea,
lopai kamale Dauta eni kota Betleheme, me otoi Yudea, le
irulu bei kamale Dauta. [5] Yusupe ikeri kai Maria leke luasi
kusue nane. Le luasi naku ete Tuhane me tamata oasi kena
kai lomai peneka. Kena mere Maria ikeu blublulu peneka.
[6] Eleki kena esi luake, Maria eni petu kena ruele eni nanare
peneka. [7] Eleki iruele eni nanae mokwai, eni nanae menai,
eleki ikopaI kena obite kai iatelei kena binatanaru esi
manane lakwaije, le sokati kena sebae takwali leke esi rue
kenare sae mo.

Tuhane Eni malekate ibeteke ruele Maka Hlamate ete maka raka dombaru
2:8-20

[8] Kena petu mere esi kpeture, lau bei kota Betleheme
mo tamata maka raka domba sie ilaru esi raka dombaru
me melate, otoi kena alalu. [9] Eleki Tuhane Eni malekate
iaselukeni lokosi. Eleki hitate elake bei Tuhane ehitasi me
otoi mere hoko rilasi titinai. [10] Po malekate mere ibeteke
lokosi be, “Rilami yake! Le au luake lokomi kena beteke sou
misete rebe eono imi kai pusue tamata lalemi ndina titinai.
[11] Petu meije, ruele Kwete mokwai nda Betleheme, kamale
Dauta eni henare peneka. Kwetele mere imi Maka Hlamate.
Ile rebe Alla IulakeNi kena Iono hlamate ete tamata, iteki

Tuhane. [12] Kai imi keu pine imi selu Kwete tone, kopaI kena
obite kai ateleI kena binatanaru esi manane lakwaije, hoko
Kwetele mere pine rebe au betekeNi ete imire."
[13] Kena mere neka, malekata bokala bei ndete surga esi
sakesa kai malekate mere, esi menani isike Tuhane be,
[14] "Ami isike Tuhane Elake ndete surga!
Tamata rebe iono Tuhane laleIje ndinare, isupu rue mise
kai Tuhane."
[15] Eleki kena malekata meru esi leu beisi lolete surga
peneka, eleki maka raka dombaru esi lepa loko lomai be,
"Mai, ite keu lora Betleheme leke selu saisa rebe eono ete
ndare, rebe Tuhane Ibeteke ete itere."
[16] Eleki esi keu sosoli neka, eleki kena esi tetue Maria kai
Yusupe, Kwetele mere Intulu kena binatanaru esi manane
lakwaije.
[17] Kena esi selu Kwetele mere peneka, esi keu alenake ete
tamata maketaru loko saisa rebe eono kenasi kai malekate
ibeteke Kwetele mere eteise. [18] Eleki pusue tamata rebe esi
lene tamata maka raka dombaru esi alenare hoko esi herane.
[19] Eleyo Maria ilene mere, inete loko pusue meru rame kai
inoake lokolu me lalei. [20] Eleki maka raka domba meru esi
leu kai esi isike Tuhane kai esi beteke Tuhane Eni kbasare
hita titinai le saisa rebe esi selure lulu saisa rebe malekate
ibeteke eteise neka.

Esi ono Kwete tone Eni nane Yesuse
2:21-38

[21] Eleki kena Kwetele mere Eni petua kwalure, agamare
esi elakaru esi sunateNi. Kai Eni elake inaiju esi ono Eni
nane Yesuse, lulu nane rebe malekate ibeteke ete Maria
kena ikeu blublulu leI mosare. [22] Eleki petu kena Yusupe
kai Maria luasi ono lulu Musa eni aturane, kai esi suka ono
luasi ndita lulu aturane mere me Tuhane Eni Lumare hoko
esi liku Kwetele mere me kota Yerusaleme leke rilukeNi ete
Tuhane. [23] Le Tuhane eni lepata rebe Musa ilekire beteke be,
"Sepo kwetele menaije kwete mokwai hoko suke rilukeNi

ete Tuhane le kwetele mere Enie.[d]” 24 Eleki kena mere lekwe
Yusupe kai Maria, esi pala tanei ete Tuhane me Tuhane Eni
Lumare, le Tuhane Ibeteke me Eni lepate rebe Musa ilekire

Maka raka dombaru esi tetue Yesuse

---

[d] **2:23** Kwetele menaije mokwai: mere Tuhane Ibeteke ete Musa kai jemate toini Israele be Enie hoko suke eni elake inaiju esi keu rilukeni eteI.

be pala manu tekukure inai lua pise manu abune anai lua
ete Tuhane.
[25] Kena petu mere ile sae me kota Yerusaleme eni nane
Simeone, ile tamata nkenale kai ilulu Tuhane Eni pleta.
Inamake petu kena tamata Israelaru esi supu hlamate bei
Tuhane. Ro Misete Ikbasaeni rame. [26] Kai Ro Misete Ibeteke
kenai peneka be iselu Maka Hlamate rebe akmena Tuhane
Italuke ete tamata Israelaru pine imata sa. [27] Kena mere,
Ro Misete Iono Simeone laleije leke ikusu me Tuhane Eni
Lumare, eleki itetue Maria kai Yusupe, luasi keri esi Nanae
Yesuse le esi suka lulu Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekire.
[28] Eleki Simeone irana Kwetele mere bei luasi sosoli kai
ihlikueNi eleki iisike Tuhane be,
[29] "Tuhane, rebe Ataluke misete ete aure Aonore meije
peneka,
hoko sebeie au, Amu tamata makerike meije, au mata
kena lale ndenete neka lulu Amu lepate,
[30] le au selu Maka Hlamate bei Ale peneka. AulakeNi leke
Ihlamate pusue tamata mei pusue nusa!
[31] Maka hlamate mere, Tuhane AaknekaeNi leke Iluake
loko pusue tamata mei nusaru leke esi seluI
mimise.
[32] Ile meije pine saka lampu hitai ete tamata Yahudi more
leke esi hlaleke lokoI.
Kai bei saisa rebe Ionore, ami, Amu tamata Israela
meiju ami supu holmate."[e]
[33] Yusupe kai Maria esi herane Simeone eni lepata kena
Yesuse. [34-35] Eleki Simeone ikotie loko Tuhane kena riluke
misete etesi eleki ibeteke loko Maria be, "Kwetele meije
Tuhane IbitikeNi peneka kena Iatia tamata Israele rebe esi
sukaI more. Po tamata Israela rebe esi sukaIje, Ihlamatesi.
Kwetele meije rebe namake tamata bokala esi lepa tiae lokoI,
ele mere leke supu rekwa laleisu. Hoko Maria ale, tatike
pine laleume susa titinai saka sari ntinale ribi laleume."

---

[e] **2:32** Yes. 42:6, 49:6, 52:10

[36] Eleki kena mere nabi bina sae, eni nane Hana, ime
Tuhane Eni Luma lekwe. Ile mere Panuele eni nanae, eni
ntuane mena kena Asere, imatabina titinai peneka. Ikai kai
irue kai eni mokwai musuna itu eleki eni mokwai imata.
[37] Hoko Hana ibalu peneka kai eni musuna butu kwalu lesini
ata peneka. Pita kai kpetu ikeu me Tuhane Eni Luma rame
kai ikotie loko Tuhane; itahane tia senete kai ikotie loko
Tuhane rame. [38] Hoko kena Simeone ilepa loko Maria pelare,
Hana iluake lokosi eleki iisike Tuhane le Maka Hlamate
Iluake peneka eleki ialenake Kwetele mere ete pusue tamata
Israele rebe esi namake esi supu tie bei tamata esi kbasare.

Yusupe, Maria kai Yesuse esi leu lori Nazarete
2:39-40

[39] Kai kena Yusupe kai Maria luasi ono lulu Tuhane Eni
lepate rebe Musa ilekire pela peneka, eleki esi leu lori esi
hena Nasarete, me otoi Galilea. [40] Eleki Kwetele mere Itapa
Iela, Iktili, Irekwa titinai kai Tuhane Iriluke misete eteI rame.

Yesuse Ime Tuhane Eni Luma kai Itneu kuru agamaru kai iralake esi tneuIje
2:41-52

[41] Pela musune Yesuse Eni elake inaiju esi keu me
Yerusaleme kena petu pesta tamata Yahudiaru esi kane roti
rebe pake ragi more. Mere esi nete suike esi ntuana menaru
esi siri bei Mesire. [42] Kena Yesuse Eni musuna butu esa lesini
luare esi keu me Yerusaleme rebe piasa esi keu loko petu
pesta mere. [43] Pesta meru esi petuaru lia, kena esi leure
Yesuse Irue me Yerusaleme po Eni elake inai esi rekwa mo.
[44] Le esi ombe tinake Isakesa kai tamata toini makete. Esi
keu eti melene mina pine esi nikwa lokoI me esi kwalia kai
tamata rebe esi renaise. [45] Po esi tetueNi mo, hoko esi leu
suike me Yerusaleme kena nikwa lokoI. [46] Esi nikwa roma
petua telu mina pine esi tetueNi me Tuhane Eni Lumare.
Irue kai Ilene kuru agamaru esi tneure kai ralakesi. [47] Pusue
tamata rebe esi leneIje esi heraneNi, le Iralake nkena kai

Yesuse Iralake kuru agamaru esi tneure

Irekwa titinai. [48] Kai kena Eni elake inaiju esi seluIje, esi
heraneNi eleki inaI ibeteke lokoI be, “Kuanae, Aono ele mere
ete ami le mula? AmaMu luama susa kai nikwa lokoMu.”
[49] Yesuse Iralakesi be, “Le mula pine imi nikwa loko Aure?
Imi rekwa peneka be, suke Au mei AmaKu Eni lumare esi
laleije.” [50] Po esi nati saisa rebe Ilepaele eteise mo.
[51] Eleki Ileu sakesa kaisi me Nasarete, kai Ilene loko luasi
rame. Kai inaI inete pusue meru me laleije rame. [52] Kai
Yesuse Iela tapa rame kai Eni maka rekware etapa rame kai
Iono Tuhane laleI ndina kai tamata lalesi ndinakeNi rame.

Yohanese maka baptise ibeteke Tuhane Eni lepataru ete tamata leke esi akneka kena Yesuse Iluake lokoise

3:1-20

(Mat. 3:1-12; Mrk. 1:1-8; Yoh. 1:19-28)

3 Kena musuna butu esa lesini lima bei Kaisare Tiberiuse
ipletare, kena mere Pontiuse Pilatuse iono gubernure
me otoi Yudea, Herodese iono kamale me otoi Galilea,
kwalini Pilipuse iono kamale me otoi Iturea kai otoi

Trakonitise eleyo Lisaniase iono kamale me otoi Abilene.
[2] Kai kena musune mere Hanase kai Kayapase esi ono
imame elake. Kena mere Tuhane Ibeteke Eni lepate ete
Yohanese, Sakaria eni nanare ndete otoi nsekile. [3] Hoko
Yohanese ikeu me pusue ootoi me kwele Yordane keholi
kena ibeteke Tuhane Eni lepate. Yohanese ibeteke be, "Imi
naku kai hleke bei ono dosa noma kai suke baptise imi leke
Tuhane Iampune imi." [4] Yohanese iono ele mere sakesa kai
akmenare nabi Yesaya ilekie me eni bukure elere:

"Tamata sae me ibeteke loko tamata bokala ndete otoi
nsekile be,
'Imi aknekae lalane ete Tuhane,
ono Eni lalane ntoli.[f]
[5] Ono pusue tamata esi aknekae lalesi
leke hleke bei ono dosa
kai leke esi hleke esi hidupe tiare.
[6] Leke pusue tamata esi selu
be Tuhane Ihlamate tamata mei nusa meije elia.' "

[7] Eleki tamata bokala rebe esi luake leke Yohanese
ibaptisesi meru, ibeteke lokosi be, "Imire tamata rebe lepa
mise po imi hidupe mise mo. Imi luake lomei leke mula?
Imi betinake supu baptise bei au pine imi supu hlamate bei
hukumane o? Mo, imi supu hlamate bei Tuhane mo. [8] Po imi
aseluke kena imi hidupe ono misete pela petu leke tamata
esi rekwa be imi naku imi neunaru peneka. Imi betinake
imi rulu bei Abrahame hoko imi supu hukumane mo yake.
Lene! Tuhane Eni kbasare ktili kena ono Abrahame eni
anubua bei batua meiju.

[9] Imi nete mimise! Tuhane Iakneka kena Iono hukumane
ete imia rebe naku imi dosaru mosare. Sakesa kai Tuhane
Iakneka kena Ilasa aije roma mpe esi lamuitu pusulu. Sepo
aije esi buai misete sae mo hoko Ilasae kai Ipoiele kena
auwe." [10] Eleki tamata bokala meru esi tneuI be, "Hoko suke
ami ono saisare?"

---

[f] **3:4** Yes. 40:3-5

11 Eleki Ibeteke lokosi be, “Sepo imi lapuna usai lua hoko
riluke usai esa ete tamata rebe enie sae more. Kai sire pine
eni manane lesi iriluke ete tamata rebe esi manane sae
more.”
12 Eleki ete mere tamata maka kotie bea esi luake leke
Yohanese ibaptisesi lekwe. Hoko esi tneui be, “Kuru, suke
ami ono saisare?”
13 Eleki Yohanese iombe, “Imi kotie lesi bei saisa rebe suke
esi selire yake.”
14 Kai solaluaru esi tneui lekwe be, “Amire elia, suke ami
ono saisare?” Yohanese iombe, “Imi rana tamata makete
esi yelu palani yake, tutuke nsalale kai teta tamata makete
kena rana eni kepene yake po imi hidupe kena imi gajire
neka.”
15 Eleki kena mere tamata bokala esi noake me lalesi be
Yohanese mere Maka Hlamate rebe esi tatikeNi pibe mo.
16 Eleki Yohanese ilepa loko tamata meru rame be, “Tatike
pine Ile sae me Iluake, Eni kbasare lesi beiku. Au rue sakesa
kaiNe saisa mo le Eni kbasare ektili titinai. Au baptise imi
kena kwele, po Iono Ro Misete Ikbasae laleimu.[g] 17 Eleki sire
pine ihlaleke lokoI hoko isupu misete po sire pine ihlaleke
lokoI mo hoko isupu hukumane elake eti pela.”[h] 18 Yohanese
ilepae hnauna maketa lekwe ete tamata bokala kena ilepae
Sou Misete bei Tuhane leke esi hleke bei ono dosa.
19 Po bei Yohanese ibeteke loko kamale Herodese be imise
mo le ikai saui yo kwalini mata mosa kai eni neune makete
lekwe 20 hoko kamale mere iono neune rame kena ikusue
Yohanese kena bui.

---

[g] **3:16** Tamata leini esi noake be ayate meije esi natire Yesuse Iono Ro Misete Ikbasaesi. Tamata leini esi noake be ayate meije esi natire be tatike pine Yesuse Iono Ro Misete Ikbasae tamata rebe esi hlaleke lokoIje sae iono dosa mo, po tamata rebe esi hlaleke lokoI more esi supu hukumane kena auwe elake. [h] **3:17** Lulu sou Yunanire ebeteke be Ikerike maksirue rebe tamata esi pake kena sirue gadume. Namake pine gandume lupukele kena gudane, po esi kwesaije namake pine poie pusue kena auwe rebe emata moneka.

Yesuse Isupu baptise bei Yohanese me kwele Yordane
3:21-22
(Mat. 3:13-17; Mrk. 1:9-11)

[21] Kena Yohanese ikusu bui mosare tamata bokala esi supu
baptise bei Yohanese peneka, eleki Yohanese ibaptise Yesuse.
Eleki kena Yesuse Ikotie loko Tuhane, lanite baeke, [22] kai Ro
Misete Irulu lokoI selu saka manu abune. Eleki Tuhane Ilepa
loko Yesuse bei ndete lanite be, “Ale Auku Anae, Au nete
lokoMu, laleKu ndina le Ale.”

Daptare kena Yesuse Eni ntuana menaru
3:23-38
(Mat. 1:1-17)

[23] Kena Yesuse Ikerike menai loko Eni makerike, Eni
musuna butu telu. Tamata esi noake be Eni amai kena
Yusupe,
Yusupe amai kena Eli,
[24] Eli amai kena Matate,
Matate amai kena Lewi,
Lewi amai kena Malki,
Malki amai kena Yanai,
Yanai amai kena Yusupe,
[25] Yusupe amai kena Matika,
Matika amai kena Amose,
Amose amai kena Nahume,
Nahume amai kena Hesli,
Hesli amai kena Nagai,
[26] Nagai amai kena Maate,
Maate amai kena Matika,
Matika amai kena Simei,
Simei amai kena Yoseka,
Yoseka amai kena Yoda,
[27] Yoda amai kena Yohanane,
Yohanane amai kena Resa,
Resa amai kena Serubabele,

Serubabele amai kena Sealtiele,
Sealtiele amai kena Neri,
[28] Neri amai kena Malki,
Malki amai kena Adi,
Adi amai kena Kosame,
Kosame amai kena Elmadame,
Elmadame amai kena Ere,
[29] Ere amai kena Yesua,
Yesua amai kena Eliesere,
Eliesere amai kena Yorime,
Yorime amai kena Matata,
Matata amai kena Lewi,
[30] Lewi amai kena Simeone,
Simeone amai kena Yehuda,
Yehuda amai kena Yusupe,
Yusupe amai kena Yoname,
Yoname amai kena Elyakime,
[31] Elyakime amai kena Melea,
Melea amai kena Mina,
Mina amai kena Matata,
Matata amai kena Natane,
Natane amai kena Dauta,
[32] Dauta amai kena Isai,
Isai amai kena Obeta,
Obeta amai kena Boase,
Boase amai kena Salmone,
Salmone amai kena Nahasone,
[33] Nahasone amai kena Aminadape,
Aminadape amai kena Atmine,
Atmine amai kena Arni,
Arni amai kena Hesrone,
Hesrone amai kena Perese,
Perese amai kena Yehuda,
[34] Yehuda amai kena Yakupe,
Yakupe amai kena Isake,
Isake amai kena Abrahame,

Abrahame amai kena Tera,
Tera amai kena Nahore,
[35] Nahor amai kena Seruke,
Seruke amai kena Rehu,
Rehu amai kena Peleke,
Peleke amai kena Ebere,
Ebere amai kena Salmone,
[36] Salmone amai kena Kenane,
Kenane amai kena Arpaksate,
Arpaksate amai kena Seme,
Seme amai kena Nu,
Nu amai kena Lameke,
[37] Lameke amai kena Metusala,
Metusala amai kena Henoke,
Henoke amai kena Yarete,
Yarete amai kena Mahalalele,
Mahalalele amai kena Kenane
[38] Kenane amai kena Enose,
Enose amai kena Seta,
Seta amai kena Adame,
Adame rebe Tuhane Itolaine.

Ro tiaru esi elake eteheke Yesuse ndete otoi nsekile
4:1-13

(Mat. 4:1-11; Mrk. 1:12-13)

4 Kena Yesuse Ileu bei kwele Yordane, Ro Misete IkbasaeNi ktili titinai rame. Eleki Ro Misete IkeriNi lolete otoi nsekile. [2] Yesuse Irue ete mere petua butu ata kai ro tiaru esi elake etehekeNi po Ilene loko mo. Kena petua meru Yesuse Ikane sasaisa mo hoko petua butu ata meru liare Iblake tiaI sene.

[3] Eleki ro tiaru esi elake ebeteke lokoI be, “Ale Alla Eni Nanae, hoko Aulake batu meije eono lelie roti.”

[4] Yesuse Iombe, “Me Tuhane Eni lepate rebe lekire ebeteke be tamata ihidupe batuke bei manane mo.”

[5]Eleki ro tiaru esi elake ekeri Yesuse kena otoi nanuke
titinai. Ete mere roma mata krebe mosa yo iaseluke pusue
nusa rebe kamale ipletae mei nusa meije ete Yesuse. [6]Eleki
iombe, “Pusue nusa rebe au ono kamale kena au pletaele kai
esi taneiaru, au riluke eteMu kena Akbasaele, le pusue meiju
rilukele ete au peneka, hoko au rilukele ete sae neka rebe au
suka rilukele etei. [7]Sepo Atatu lokoku, hoko pusue meiju au
riluke eteMu.”
[8]Po Yesuse Iombe, “Me Tuhane Eni lepate rebe lekire
ebeteke be pusue tamata suke tatu loko Tuhane, iteki Alla,
kai batuke lulu saisa rebe Ibetekele!”
[9]Eleki ro tiaru esi elake ekeri Yesuse lope kota
Yerusaleme eleki itolae Yesuse ndete Tuhane Eni Lumare esi
bulene. Iombe, “Ale Tuhane Eni Nanae. Hoko AnabuMu lope,
[10]le me Tuhane Eni lepate rebe lekire ebeteke be,
Tatike pine Tuhane Iulake Eni malekataru esi rakaMu,
[11] hoko esi saploeke Ale leke Amu lelale kena batu yake.”
[12]Yesuse Iombe, “Kena Tuhane Eni lepate rebe lekire
ebeteke lekwe be imi tamatare teheke Alla yake!”
[13]Eleki kena iteheke Yesuse susuike rebai bokala mere
pela peneka eleki isele beiNi kai inamake petu makete kena
itehekeNi suike.

Yesuse Ilepae Sou Misete bei Tuhane memenai me otoi Galilea
4:14-15

(Mat. 4:12-17; Mrk. 1:14-15)

[14]Eleki Yesuse Ileu lope otoi Galilea, kai Ro Misete
IkbasaeNi peneka. Kai tamata bokala me otoi mere esi
alenakeNi. [15]Le Iatetuke me Yahudiaru esi luma ibadaru kai
tamata bokala esi isikeNi.

Yesuse isupu holmate me Nasarete mo
4:16-30

(Mat. 13:53-58; Mrk. 6:1-6)

[16]Yesuse Iluake me hena Nasarete. Bei kena Eri tone eti
Ielare Iete mere. Piasare kena Yahudiaru esi petu pleije

Ikusu me esi luma ibadare. Eleki Ikele kena Ibaise Tuhane
Eni Lepate rebe lekire.
17 Esi riluke Tuhane Eni Lepate rebe nabi Yesaya ilekire
eteI. Buku rebe lulukele mere Ibaekele eleki Itetue lepate
matai ebeteke be,
18 "Tuhane Eni Rore Imei kaiKu
le Ibitike Au kena lepae Sou Misete ete tamata susate;
kai Iulake Au beteke ete tamata rebe esi supu kerike,
be esi supu tie peneka,
kai Au ono tamata matapolalaru esi supu selu,
tamata rebe esi supu uma kai supu susate bei tamata
makete
au ono esi supu susate moneka,[i]
19 kai Au lepae musune rebe Tuhane Iaseluke Eni misete ete
Eni tamataru."
20 Eleki Yesuse Iluluke suike Tuhane Eni Lepata rebe lekie
mere, Ileukele ete luma ibadare esi elake sae eleki Irue kena
Iatetukesi. Pusue tamata me luma ibadare esi limeseI.
21 Eleki Iatetukesi menai be, "Tuhane Eni Lepata meiju
uono kena petu meije, kena imi leneule."
22 Lepata rebe Ilepaule mise titinai hoko pususi herane kai
esi akue Eni Lepataru. Esi beteke be, "Ile mere Yusupe eni
nanare pi moyo?"
23 Hoko Ibeteke lokosi be, "Lepate matai eombe, 'Sire
inaku be ile loktele, hoko suke iono ruai mise.' Mere imi
suka beteke ete Au. Mere be imi kotie tanda herane rebe Au
onoe me Kapernaume Au onoe mei Auku henare lekwe."
24 Yesuse Ibeteke lekwe be, "Imi lene! Nabi sae isupu
holmate me ruai eni henare mosa." 25 Po imi lene mimise,
kena akmena nabi Elia eri rue sare lea musuna telu bulana
ne. Pusue otoi Israele esi supu manane mo. Kena mere bina
balua boka. 26 Po Tuhane Iulake Elia ikeu loko sae bei bina
balua me Israele meru mo po Iulakeni keu loko bina balu
sae me Sarfate me otoi Sidone. 27 Kai kena akmena nabi Elisa

---

[i] **4:18** Yes. 61:1-2

eri rue sa tamata kusta bokala me otoi Israele po sae kuesa
beisi ionoi mise mo, batuke Namane tamata bei nusa Siria
pine iono imise."
[28] Tamata me luma ibadare pususi nasu titinai kena esi
lena Eni lepata meru. [29] Esi kele, esi neha Yesuse balaije kai
esi keriNi siri bei kotare roma lapate ului me tehaike esi
eleke kota mere. Lalesi kena esi poieNi lope lapate mere.
[30] Po Yesuse Ilia rame beisi loko tlelaisu.

Yesuse Ikbasa kena Isirie ro tiare bei ile sae me kota Kapernaume
4:31-37
(Mrk. 1:21-28)

[31] Eleki Yesuse Ikeu lope kota Kapernaume me otoi Galilea,
eleki kena tamata Yahudi esi petu pleije, Yesuse Ikeu me
Yahudiaru esi luma ibadare eleki Iatetuke ete mere. [32] Yesuse
Iatetuke kena kbasa hoko tamata meru esi herane.
[33] Me luma ibadare ile sae me ro tiare kbasaeni hoko
ikloloe be, [34] Hei Yesuse, tamata Nasarete. Akwale ami yake.

Tlaka Galilea kai kotaya rebe me tehaikele

Alomei kena atia ami moyo? Au rekware Alla Iulake Ale.
Amise titinai le Amu dosa sae mo."
35 Yesuse Iholai be, "Ndene! Asiri beini!" Eleki ro tiae
mere eonoi koli me tamata bokala meru eleki esiri beini. Po
eonoi blake sasaisa ekera mo.
36 Pusue tamata esi herane kai esi lepa loko lomai be,
"Yele, Yesuse Eni kbasare eono Eni lepate ektili. Ipletae ro
tiare usirire, ulene lokoI." 37 Hoko pusue tamata esi alenake
Yesuse me papelake otoi rebe tehaike otoi mere.

Yesuse Iono tamata makeraka bokala esi mise
4:38-41
(Mat. 8:14-17; Mrk. 1:29-34)

38 Yesuse Isiri bei tamata Yahudi esi luma ibada mere
eleki Ikeu me Simone eni luma. Ete mere Simone inai tamoli
kerakeni, imusu titinai. Tamata me luma mere esi kotie bei
Yesuse leke Ionoi mise. 39 Yesuse Ikele me matabinane mere
eni maka ntulure esi leine. Eleki Yesuse Ilepa kena na elake
kena Iono imise bei musute, eleki makerake mere sirike
sosoli. Matabinane mere ibetu sosoli eleki ilayani Yesuse kai
tamata meru.
40 Kena lemataije suni peneka, tamata bokala esi liku
esi tamata makerakaru loko Yesuse. Esi makerake sasaisa
neka. Eleki Yesuse Itola balaI papelakesi eleki pususi mise.
41 Kai ro tiaru siri bei tamata bokala lekwe. Kena usiri bei
tamataru ubiuwe be, "Ale Tuhane Eni Nanae!" Po Yesuse
Inasukelu kai Isuka ulepa mo le urekwa be Ilere Alla
IulakeNi kena Iono hlamate ete tamata.

Yesuse Ikeu lepae Sou Misete me luma ibadaya me otoi Yudea
4:42-44
(Mrk. 1:35-39)

42 Bebeleti kena lemataije ekatabola nere, Yesuse Ikeu
bei kota mere lolete otoi ndenete leke ruaI ete mere. Po
tamata bokala esi nikwa lokoI. Kena esi tetueNi, esi beteke
lokoI be, "Ntuane, keu bei ami yake." 43 Po Ibeteke lokosi be,

"Sou Misete rebe Au atetuke loko Alla Ikbasae nusa meije
saka kamale elake eliare, hoko Au keu me otoi maketaru
le Tuhane Iulake Au lomei nusare kena lepae Sou Misete
batuke ete imi mo po ete tamata maketaru lekwe."
44 Eleki Ilepae Sou Misete me tamata Yahudiaru esi luma
ibadaru me otoi bokala me Yudea.

Yesuse Ibitike maka nikwa iana sie ilaru kena Eni maka lulu
5:1-11

(Mat. 4:18-22; Mrk. 1:16-20)

5 Kena rebai sae me Yesuse Ikele me tlaka Genesarete
leini leke Iatetuke Alla Eni lepataru. Tamata bokala
esi keholiNi kena esi lene Yesuse Ilepae Sou Misete. 2 Iselu
soa buini lua me tlaka leini mere. Esi tamata maka nikwa
ianaru esi rulu beilu leke esi koa esi uete. 3 Soa buini sae
Simone enie. Yesuse Isa kena soa buini mere eleki Iulake
Simone irupake lorau toto bei tlaka leine. Eleki Yesuse
Iatetuke tamata bokala meru bei ndau soa buine.
4 Eleki kena Iatetuke pela peneka, Ibeteke loko Simone be,
"Sai lorau otoi nanuke leke poie uete ete ndaure."
5 Simone iralakeNi be, "Ntuane Ale, ami poie uete bei
kmau menai eti pita po ami supu sasaisa mo. Po meije
Aulake hoko au poie lekwe." 6 Kena esi poie uete suike ete
mere, esi supu iane boka titinai eti esi uete mahake kahie.
7 Esi kabeke loko esi ebe maketa kena soa buini saere leke
esi luake kena tapasi. Esi luake esi kute ianaru kena soa
buini lua meru penu eti mahake soa lua meru umolo.
8 Kena Simone Petruse iselu pusu meru hoko itatu me
Yesuse oaIje kai ibeteke be, "Tuhane, Akeu beiku noma
le au meije tamata dosa." 9 Le pususi herane le iana rebe
esi supure uboka titinai. 10 Simone eni ebe Yakobuse kai
Yohanese (luaise Sebedea eni nanae) esi herane lekwe.
Yesuse Ibeteke loko Simone be, "Rilamu yake! Bei petu
meije Au ono ale kena aono tamata esi lulu Alla." 11 Eleki
Simone kai eni ebearu esi lihi esi soa buine lora kmalane,
esi keu beilu kai esi lulu Yesuse.

Yesuse Iono tamata makerake rebe usaiju kai tinaiju puluele, imise
5:12-16
(Mat. 8:1-4; Mrk. 1:40-45)

12 Kena rebai sae me Yesuse Ime kota sae. Ete mere tamata
sae me isupu makerake usai kai tinaije puluele. Eleki kena
iselu Yesuse, iluake loko Yesuse kai itatu loko Yesuse kai
ikotie tapa bei Yesuse be, “Tuhane, sepo Asuka hoko Aono
au mise noma.”
13 Eleki Yesuse Ikerikeni kai Iombe, “Yele. Amise!” Eleki
imise sosoli.
14 Eleki Yesuse Ilake tamata mere titinai leke ialenake ete
tamata makete yake. Iombe, “Aleu noma, po alenake Au
ete tamata makete yake, po ruamu keu loko imamaru leke
esi rekwa be amise peneka. Eleki ariluke tanei rebe riluke
ete Allare lokosi leke esi palalu me Alla oaIje lulu Alla Eni
pleta ete nabi Musa ilekire leke tamata maketa esi rekwa be
amise peneka kai amu makerake sirike peneka.”
15 Masike Yesuse Ilakeni kena alenakele po sou kena
Yesuse Ionoule elei bei tamata kena tamata peneka. Hoko
esi luake loko Yesuse leke esi lene loko Eni hnaunaru kai
leke Yesuse Iono esi mise bei esi makerakaru. 16 Eleki Yesuse
Ikeu kotie loko Alla me otoi ndenete saka piasare.

Yesuse Iono tamata sisate imise kena tamata Yahudi esi petu plei
5:17-26
(Mat. 9:1-8; Mrk. 2:1-12)

17 Kena petu sae me Yesuse Iatetuke me tamata sae eni
luma. Tamata Parisi kai kuru Torata sie ilaru esi lene Yesuse
Iatetuke. Tamata meru esi luake bei henaya me otoi Galilea
kai otoi Yudea kai bei me kota Yerusaleme. Tuhane Eni
kbasare kena Yesuse, hoko Iono tamata makerakaru esi
mise. 18 Eleki sie telua pise ataya me esi liku tamata sisate
intulu kena eni maka ntulu lakwaije. Hoko esi atula kena

tolaeni me Yesuse oaIje. [19] Po esi supu kusueni mo le tamata
boka kuate. Eleki esi sa lolete, esi rika benai bei ndete muli
eleki esi rulukeni kena eni maka ntulu lakwaije lope Yesuse
oaIje.
[20] Eleki Yesuse Iselu esi ono ele mere, hoko Irekwa be esi
hlaleke lokoI ktili, eleki Ibeteke loko tamata sisate mere be,
"Kuebe, Au ampune amu dosaru peneka."
[21] Eleki kuru Torataru kai tamata Parisiaru esi lepa loko
lomai be, "Le mula pine tamata meije ilepa ele mere? Ilepae
tiae loko Alla le Iono saka Alla. Batuke Alla ruaI pine
Iampune iteki dosa neka."
[22] Po Yesuse Irekwa saisa rebe esi lepae mere peneka,
hoko Ibeteke lokosi be, "Le mula pine imi noake tiae me
laleime? [23] Sepo Au beteke loko tamata mere be Au ampune
eni dosare, hoko imi rekwa mo be Au ampune dosare tinai
pise mo pise. Po sepo Au beteke be ibetu kai ikeu, hoko imi
rekwa be Au kbasa kena ono misete. [24] Ho yele, Au beteke
be ibetu luluke eni paile eleki ileu. Hoko kena ibetu kai
ileure, imi rekwa be Au Tamata Eni Nanae meije Au supu
kbasa bei Tuhane leke Au ampune tamata esi dosa mei nusa
meije." Eleki Yesuse Ibeteke loko tamata sisate mere be,
"Kuebe, abetu luluke amu paile eleki akeu." [25] Eleki tamata
mere ibetu sosoli, iluluke eni paile eleki ileu kai isike Alla.
[26] Pusue tamata esi herane le Yesuse Iono mise titinai eleki
esi isike Alla. Kai rilasi kai esi beteke be, "Yele, eti meije ite
selu sae iono misete ele meije mosa."

Yesuse Ikoti Lewi kena iono Eni maka lulua
5:27-32
(Mat. 9:9-13; Mrk. 2:13-17)

[27] Kena Yesuse Ikeu siba toto, Iselu Lewi irue me otoi
maka kotie pajake. Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, "Kuebe,
mai aluluKu." [28] Eleki Lewi ikeleke kai ikeu bei pusue yelu
eleki ilulu Yesuse.
[29] Eleki Lewi ikoti Yesuse kai Eni maka luluaru kena
kane kpetu kaini me eni luma. Ete mere tamata maka

kotie pajake kai tamata maketa bokala esi kane sakesa.
30 Bei tamata Parisia toini kai kuru Torataru, sie ilaru esi
selu Yesuse Ikane sakesa kai tamata meru rebe esi kotise
tamata dosare hoko lalesi ndina mo. Esi beteke loko Yesuse
Eni maka luluaru be, “Imi mise mo le imi kane sakesa kai
tamata pajake kai tamata dosaru.”
31 Yesuse Ilene mere hoko Ibeteke lokosi kena umpama
be, “Loktele iono obate ete tamata makerake leke imise,
po tamata rebe kerakeni more, loktele iono obate etei mo.
32 Sakesa neka, Au luake lomei kena koti tamata rebe ruasi
rekwa be siere tamata dosa leke esi hleke bei esi dosaru, po
tamata rebe inoake be imise, Au kotini mo.”[j]

Yesuse Eni hnaune tebikele bei Yahudiaru esi agamare esi hnaune

5:33-39

(Mat. 9:14-17; Mrk. 2:18-22)

33 Eleki tamata esi beteke loko Yesuse be, “Kuru, Yohanese
maka baptise eni maka lulua kai tamata Parisia esi maka
luluaru esi tahane tia senete rame leke esi kotie loko Alla,
po Amu maka luluaru mo le mula?”
34 Yesuse Iralakesi kena umpama telu be, “Aure lupe
mokwai rebe iono totlibare. Kena mokwai rebe ikaije imei
sa, eni tamuaru esi kane rame po iulakesi tahane tia senete
mo. 35 Po namake petu rebe tamata neune esi ranai beisi
peneka, pine tamua meru esi tahane tia senete le kaplalesi.”
36 Eleki Iralake kena umpama makete etesi lekwe be, “Kena
tamata ikapu lapune takwaline, ipake lapune kihati beluke mo.
Sepo ipake lapune kihati beluke hoko iatia lapune kihati beluke
kai lapune takwaline lekwe kai selue mise moneka, hoko mere
iatia lualu. 37 Sakesa neka, tamata iaike anggure kwelini beluke
kena kantone usai takwaline mo. Le sepo iono ele mere hoko
anggure kwelini beluke mere eono kantone takwaline mere

---

[j] **5:32** Ayate meije lulu lepate kena lepate aslire natire: au lomei kena koti tamata rebe dosa sae more mo.

kahie. Hoko anggure kwelini beluke kai kantone takwaline
lualu mise moneka.
38 Anggure kwelini
beluke suke aikele
kena kantone beluke
lekwe. 39 Po tamata rebe
ikinu anggure kweline
takwaline pende, ikinu
suike anggure kweline
beluke moneka. Le
ibeteke be, 'Anggure
kweline takwaline entele lesi.' "

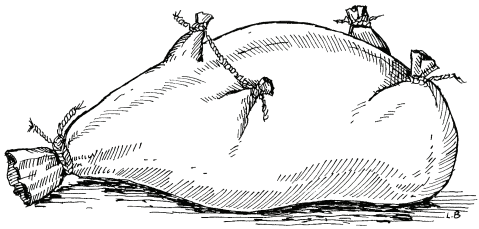

Kantone usai kena kute anggure kwelini

Yesuse Ikbasae petu plei
6:1-5
(Mat. 12:1-8; Mrk. 2:23-28)

6 Kena tamata Yahudi esi petu plei rebai sae me, Yesuse kai
Eni maka luluaru esi keue ndinu gandume lalei sae me. Eleki
Eni maka luluaru esi ulu gandume unui, esi kolae kena balaisu
eleki esi kanele. 2 Eleki Tamata Parisia sie ilaru esi selu mere
hoko esi beteke be, "Imi ono mere yake le imi ulu gandume hoko
mere imi ono sala kena Musa eni hnaunaru. Le Musa ibeteke be,
'Kena iteki petu pleije, imi kerike sasaisa yake.' "
3 Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, "Imi baise saisa rebe
akmena kamale Dauta iono kena ruai kai eni tamata maka
luluaru esi kanele kena tiasi senere moyo? 4 Dauta ikusu me
Alla Eni Lumare kai ikane roti rebe riluke ete Allare eleki
irilukele ete eni maka luluaru pususi lekwe. Mere Dauta
iono dosa mo. Eleyo lulu Musa eni hnaunaru piasare batuke
imamaru esi kane roti mere yele po tamata makete esi kane
mo. 5 Au, Tamata Eni Nanae, Au kbasae pusue yelu. Sasaisa
rebe tamata iono kena petu pleije Au beteke be tinai hoko
mere tinai, po Au beteke be tinai mo hoko mere tinai mo."[k]

---

[k] **6:5** Ayate meije lulu sou Yunani ebeteke be, "Ele mere Au Tatama Eni Nanae, Au kbasae petu plei."

Yesuse Iono tamata rebe eni bala makwanale ematare emise kena Yahudiaru esi petu plei
6:6-11
(Mat. 12:9-14; Mrk. 3:1-6)

6 Eleki kena Yahudiaru esi petu plei rebai makete, Yesuse
Ikusu me luma ibada leke Iatetuke. Ete mere tamata sae
me eni bala makwanale emata. 7 Kuru Torata sie ilaru kai
tamata Parisia sie ilaru esi nikwa Yesuse Iono sala kena esi
nanuI ete elaka maka teu pakalaru. Hoko esi selu Yesuse
rame leke esi selu be Iono tamata esi mise kena petu pleije
pibe mo. 8 Po Yesuse Irekwa lalesi peneka, hoko Ibeteke
loko tamata rebe balaije emata mere be, “Mai, kele mpe tla!”
Eleki ikele mpe tla.
9 Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Au suka tneu imi mina.
Ite rekwa saisa rebe Musa eni hnaunaru esuka ite lulue kena
petu pleije? Suke ite ono misete, ono tiae yake moyo? Ite
ono tamata imise, ite bunui yake moyo?”
10 Eleki Ilimese keholi loko tamata meru pususi kai Ibeteke
loko tamata rebe balaije matare be, “Antolie balamu lomei.”
Eleki iantolie balaije loko Yesuse hoko balaije mise sosoli.
11 Po kuru Torataru kai tamata Parisiaru esi nasu titinai kai
esi lepa lupu kena ono saisa rebe neune ete Yesuse.

Yesuse Ibitike Eni maka ulaka sie butu esa lesina lua
6:12-16
(Mat. 10:1-4; Mrk. 3:13-19)

12 Kena petu sae me Yesuse Isa lolete ulate bubui leke
Ikotie loko Alla. Ete mere Ikotie loko Alla rame bei kmau
menai eti pita. 13 Eleki kena pita peneka Ikoti pusu Eni maka
luluaru eleki Ililake sie butu esa lesini lua beisi. Ikotie sie
meru maka ulake. Sie meru:
14 Simone rebe Yesuse Ikotine Petruse,
kwalini Andrease,
Yakobuse,
Yohanese,

Pilipuse,
Bartolomeuse,
15 Matiuse,
Tomase,
Alfeuse eni nane Yakobuse,
Simone, tamata golongane Selote,
16 Yakobuse eni nanae Yudase kai
Yudase Iskariote rebe tatike pine iriluke Yesuse ete
tamata rebe esi suka bunuIje.

Yesuse Iatetuke kai Iono tamata makeraka bokala esi mise
6:17-19

(Mat. 4:23-25)

17 Eleki Yesuse irulu sakesa kai Eni maka luluaru bei ulate
bubuije lope eleki esi kele kena otoi latale sae me. Ete mere
Eni maka lulua bokala maketa kai tamata bokala maketa
bei otoi Yudea, kota Yerusaleme kai bei hena meite leina me
kota Tiruse kai kota Sidone keholire, 18 esi luake kena lene
Yesuse Iatetuke Sou Misete bei Allare kai leke Yesuse Iono
esi mise bei esi makerakaru. Kai sie rebe kerakesi le ro tiaru
kbasaise, esi luake lekwe kai Yesuse Ionosi mise. 19 Kai pusu
tamata esi atula kena kerike Yesuse le Eni kbasare eono esi
mise bei makerake.

Yesuse Ilepa loko misete bei Alla rebe tatike pine tamata rebe esi hlaleke lokoIje, esi supure
6:20-26

(Mat. 5:1-12)

20 Eleki Yesuse Ilimese Eni maka luluaru Ibeteke lokosi be,
"Kwetela imi! Kena meije imi susa le imi taneia sesi mo,
po lalemi ndina neka,
le namake kena Alla Ipletae tamatare imire Eni tamata.
21 Kwetela imi! Kena meije imi tiami sene,
po lalemi ndina neka le namake Alla Iono imi kane pila.
Kai imia rebe kena meije imi ranire,
lalemi ndina neka le namake Alla Iono imi mali.

22 Kwetela imi! Lalemi ndina titinai neka kena tamata lalesi
tiake imi,
esi suka trima imi mo,
kai esi suka imi mo kai esi sobue imi
le imi lulu Au Tamata Eni Nanae meije.[l]
23 Le akmenare iteki ntuana menaru esi ono neune ete
nabia bokala ele mere neka. Hoko neune ele mere, eroma
petu meije neka kai imi supu tiae le Aure neka. Ele mere
hoko lalemi ndina neka, le namake pine imi supu tanei
miseta rebe Alla Iaknekae ndete surgare.
24 Po ete tamata rebe esi taneia bokalaru namake esi supu
susate, le esi supu miseta boka kuate peneka.
25 Tamata rebe kena meije imi pilare, namake imi supu
susate tia senete. Tatama rebe kena meije imi
malire, namake imi susa kai imi rani.
26 Imi suka supu isike bei tamata bokala yake le namake
imi supu susate, le akmenare nabia rebe tinai
more esi suka supu isike bei imi ntuana menaru
ele mere lekwe."

Ono misete ete tamata rebe laleije tiake imire
6:27-36

(Mat. 5:38-48, 7:12)

27 "Po Au beteke ete imia rebe imi lene loko Aure be ono
misete ete tamata rebe laleisu tiake imire. 28 Kotie misete
bei Alla ete tamata rebe esi tosie imire. Kotie loko Alla leke
Itapa tamata rebe esi ono neune ete imire. 29 Sepo tamata esi
teta asuleimi mapale, ono iteta lei makwanale lekwe.[m] Sepo
tamata esi rana imi lapu nanuke, riluke kai lapu rokone
lekwe. 30 Saisa rebe imie me riluke ete tamata rebe esi kotie
bei imire. Hoko sepo tamata esi rana imi taneiaru leuke
suike beisi moneka. 31 Imi suka be tamata makete esi ono
misete ete imi, hoko imi lekwe ono misete etesi.

---

[l] **6:22** 2Yi. 36:16, [m] **6:29** Ete tamata Yahudire, teta tamata asuleine, mere ono asomieni.

[32] Sepo batuke imi li loko tamata rebe esi li loko imire,
imi ombe tinake Alla Iisike imi o? Mo le tamata rebe esi
dosaru lekwe, esi li loko tamata rebe esi li lokoise neka.
[33] Sepo imi ono misete batuke ete tamata rebe esi ono misete
ete imire, Alla Iisike imi mo. Le tamata dosaru lekwe, esi
li loko tamata rebe esi ono misete eteise neka. [34] Sepo imi
riluke kepene ete tamata pine imi hlaleke be suke esi seli
suike sa, hoko imi supu isike bei Alla mo. Le tamata rebe esi
dosa bokalaru lekwe esi riluke kepene ete tamata makete
kai esi hlaleke be esi supu seli suike. [35] Suke imi ono misete
ete tamata rebe laleisu tiake imire. Imi sebeie esi pinjame
sasaisa neka, masike esi leuke ete imi mo, po imi ono misete
etesi rame neka. Sepo lalemi mise etesi rame ele mere, hoko
imi supu tanei elake bei Alla, kai esi selu imire, Alla eni
nanae. Alla mere Eni kbasare ela titinai. Le tamata rebe esi
suka beteke trima kasi eteI mo kai tamata neunaru lekwe
Alla laleI noaise neka. [36] Hoko suke imi lalemi noa pusue
tamata saka Alla Amate ndete surga lekwe laleIje noa pusue
tamatare."

Leuke sala ete tamata makete yake
6:37-42
(Mat. 7:1-5)

[37] "Imi leuke sala ete tamata makete yake leke Alla Ileuke
sala ete imi yake. Kai imi hukume tamata makete yake, leke
Alla Ihukume imi yake. Po ampune tamata rebe iono sala
ete imire leke Alla lekwe Iampune imi. [38] Imi riluke sasaisa
ete tamata makete neka leke Alla lekwe Iriluke ete imire
lesi leneka. Imi supu riluke boka rebe cupae penu bubui kai
erene titinai le cupa rebe imi pakele ete tamata makete Alla
Ipakele ete imi lekwe."
[39] Yesuse Ibeteke umpama lokosi be, "Au alena kena
umpama esa mei ete imi. Sepo tamata matapolale ikeri
lalane ete tamatamatapolale makete hoko luasi tetu kena
likele. [40] Kwete hkola irekwa lesi bei eni kurure mo, po sire
pine ihkola eti pela hoko isakesa kai eni kurure neka. [41] Le

mula pine imi selu tamata makete eni nsalale eleyo me imi
ruaime, imi nsalale elake me po imi selu mo. [42] Imi beteke
ete kwalimi be, ‘Mai le au sirie ebu tone me matainaume’,
eleyo ebu elake me matainaimu imi selu mo! Imire tamata
maka ono misete lelemake! Sirie ebu elake me matainaimu
leke imi selu mise mina, pine imi sirie ebu tone me kwalimu
eni matainaije sa.”

Tnanele kai esi buaije
6:43-45
(Mat. 7:16-20, 12:33-35)

[43] Yesuse Iatetuke rame be, “Tnanele rebe nkopane esi
buaije lekwe misete. Kai sae lekwe tnanele rebe nkopa more
esi buaije mise mo. [44] Ite rekwa tnanele bei esi buaije. Le bei
ai aini nluline tamata esi rana ara buai kai anggure buai bei
mo. [45] Tamata misete ilepae rebe misete, le inoake loko saisa
rebe misete. Kai tamata neune ilepae rebe neune, le inoake
loko saisa rebe neune. Le saisa rebe tamata ilepaele esiri bei
rebe inoakele me laleije.”

Hidupe lulu Tuhane Eni lepataru
6:46-49
(Mat. 7:24-27)

[46] “Imi kotie Aure Tuhane le mula? Kotie Aure Tuhane
yanoma le imi lene loko Au mo. [47] Tamata rebe iluake loko
Aure, ilene loko saisa rebe Au lepaele kai iono lulue, mere
saka saisa rebe Au suka alenake suike meije. [48] Ile mere
molupe tamata rebe ieleke eni luma. Tamata mere ikali
pandasire enanu lope kai iono lumare esi dasare kena batu
rebe kurule esi babaije. Kena kwelere bele ekeue luma mere,
po emanue luma mere mo le tamata mere ieleke eni lumare
ekuru. [49] Po tamata rebe ilene saisa rebe Au lepaele po iono
lulu mo, hoko ile mere lupe tamata rebe ieleke eni lumare
me tapele babai. Ielekele kena dasare kurule esi babaije mo.
Hoko roma kwele bele keue luma mere, luma mere ekoli kai
kwele belene mere eono atiae laleke.”

Yesuse Iono solalu elake me Kapernaume eni tamata makerike eni makerake emise
7:1-10
(Mat. 8:5-13)

7 Eleki kena Yesuse Ilepa ete tamata bokala ete meru pela
peneka eleki Ikusu kota Kapernaume. [2]Ete mere solalu
Roma utune esi elake sae me, eni tamata makerike rebe
lalei noai titinaije kerakeni ktili titinai kai mahake imata.
[3]Eleki kena solalu elake mere ilene kena Yesuse, iulake
elaka telu pise ata bei tamata Yahudiaru esi keu koti Yesuse
leke Iluake Iono eni tamata makerike mere imise. [4]Kena esi
luake loko Yesuse esi kotie lokoI kena holmate leke Yesuse
Ikeu tapa solalu elake Roma mere. Esi ombe, “Ntuane,
Atapa solalu elake mere le ile tamata misete, [5]le laleije noa
iteki tamata Yahudiaru kai ieleke luma ibada ete ite.”
[6]Eleki Yesuse Ikeu sakesa kaisi.
Eleki kena esi lau bei solalu elake mere eni lumare
moneka, solalu elake iulake eni ebearu leke beteke ete
Yesuse be, “Ntuane, susaMu kena luake me auku luma yake
le tamata ele mei aure, Aluake loko aure saisa mo. [7]Hoko
au nehe kena tetue Ale mo. Ntuane Arue ete meije neka kai
Abeteke lepate matai esa, hoko auku tamata makerike imise
neka. [8]Le au lekwe lene loko auku elakaru kai rebe eni
nalane mpe lebu bei aure ilene loko au lekwe. Hoko sepo au
ulakeni be, ‘Keu!’, hoko ikeu. Kai au kotini be, ‘Lomei!’, hoko
ilomei. Pise ete auku tamata makerike be, ‘Kerike meije!’,
hoko ikerikele.”
[9]Kena Yesuse Ilene ibeteke mere, hkutukeNi le solalu
elake mere ihlaleke ktili loko Alla. Kai Ihali loko tamata
bokala rebe esi luluIje kai Ibeteke be, “Au beteke ete imi be
bei pusue tamata Israelaru, Au tetue tamata rebe ihlaleke
loko Alla ktili saka solalu elake meije mosa.”
[10]Eleki kena esi leu me solalu elake eni lumare, esi selu
eni tamata makerike mere imise peneka.

Yesuse Iono kwete beluke sae me ikwana suike me kota Naine
7:11-17

[11] Takwali bei mere mo Yesuse kai Eni maka luluaru esi
keu me kota Naine sakesa kai tamata bokala. [12] Kena Yesuse
Itehaike kota mere esi meture, Itetue tamata bei kota mere.
Esi tohi tamata matale sae siri bei kotare. Tamata rebe
imatare kwete mokwai, bina balu eni nanae esane. Tamata
bokala bei kota mere esi keu sakesa kai bina balu mere.
[13] Kena Tuhane Yesuse Iselu bina balu mere, laleIje noai.
Eleki Ibeteke lokoi be, "Matabinane, arani yake!"
[14] Eleki Yesuse Itehaike tamata matale eni petire, eleki
ikerikele. Peti mere mbebane. Eleki tamata maka tohiaru
esi kele. Yesuse Iombe, "Kwete beluke, betu!" [15] Kwetele
mere ikwana sosoli: ibetu, irue, kai ialena ne. Yesuse Iombe,
"Matabinane, amu anare ikwana suike peneka hoko akerini
leu mina!"
[16] Hoko pusue tamata ete meru rilasi kai esi isike Alla. Esi
ombe, "Tamata mere nabi elake rebe IaselukeNi ete ite. Alla
Iluake, Ikbasa kai Ihlamate ite, Eni tamata Israela meiju
peneka." [17] Hoko esi keu alenake saisa rebe Yesuse Iono kena
petu mere, me pusue otoi Yudea kai ootoi keholiaru.

Yohanese Maka baptise iulake eni maka lulua sie luaya esi tneu Yesuse
7:18-35
(Mat. 11:2-19)

[18] Yohanese maka baptise eni maka luluaru esi luake
alenake pusue rebe Yesuse Ionoule ete Yohanese. [19] Hoko
Yohanese iulake eni tamata sie luaya esi keu tneu Tuhane
Yesuse be Ile mere rebe Alla ItalukeNi pibe mo hoko suke
namake tamata makete salo?"
[20] Eleki luasi luake loko Yesuse, esi beteke be, "Ntuane,
Yohanese maka baptise iulake ami kena luake tneu Ale
be, 'Ale Tuhane rebe Alla Italuke Aluake o? Pibe suke ami
namake tamata makete salo?' "

[21] Kena mere Yesuse Iono tamata bokala rebe kerakesi esi
mise kai Iulake ro tiaru usiri bei tamata kai Iono tamata
matapolale bokala esi selu. [22] Eleki Yesuse Ibeteke loko sie
luaya rebe Yohanese iulakeise be, “Luami leu kai alenake
saisa rebe imi selue kai lenele ete Yohanese. Tamata
matapolale iselu peneka, tamata sisate ikeu peneka, tamata
makerake usai kai tinaije puluele imise peneka, tamata
popole ilene peneka, tamata matale ikwana suike peneka,
kai tamata susate ilene Sou Misete peneka. [23] Beteke ete
Yohanese lekwe leke ihlaleke lokoKu. Hali bei Au mo po
ihlaleke titinai loko Au hoko isupu misete elake.”
[24] Eleki kena Yohanese eni maka lulua lua meru esi leu
peneka, Yesuse Ialenake Yohanese ete tamata bokala meru
be, “Kena akmena imi keu lolete otoi nsekile kena imi selu
Yohanese, imi selu saisa? Imi keu nikwa tamata rebe laleije
ndene mo saka tapuana rebe balate elisuke lori lopaije o?
[25] Pibe imi keu kena ono saisa? Keu kena selu tamata rebe
ialike pakiane misete, pibe tamata rebe ialike lapune misete
kai rebe eni taneiaru o? Mo moyo? Le tamata ele mere irue
kena luma misete! [26] Hoko imi keu nikwa saisa? Keu kena
selu nabi? Tinai kena selu nabi! Imi lene mimise! Yohanese
mere ilesi bei nabiaru lekwe. [27] Le Alla Eni lepata rebe lekire
ebeteke Yohanese be,

‘Imi lene mimise! Ile rebe tatike pine Au ulakeine ikeu
akmena beiMu
leke iakneka lalane kena Akeu mise!’[n]

[28] Imi lene mimise! Bei akmena roma meije mei nusa
meije tamata rebe lesi bei Yohanese maka baptise sae mo.
Po masike tamata mei nusa meije rebe esi pakuna mo rebe
siere Alla Eni tamata kena Ipletae tamatare, sie meru pine
esi supu misete bei Tuhane lesi bei Yohanese.
[29] Tamata bokala kai masike tamata maka kotie pajake
lekwe, esi lene Yohanese eni lepata meru, pususi naku be
Alla Inkena le esi supu baptise bei Yohanese peneka. [30] Eleyo

---

[n] **7:27** Mal. 3:1

tamata Parisia kai kuru Torataru esi suka lene loko Alla Eni
suka eteise mo hoko esi suka supu baptise bei Yohanese mo.
31 Imi lene au umpamae tamata rebe esi suka hlaleke loko
Au mo mei nusa rebai meije. 32 Esi lupe kwete toini rebe esi
rue me pasare esi koti loko esi ebearu be,

‘Ami hbue lagu misete kena suline le ami lalemaru ndina,
po imi laleimu ndina mo kai mala mo.
Ami menani lagu malerene po imi rani mo.’

33 Mere sakesa kai imi ono ete Yohanese maka baptise
neka. Le kena Yohanese iluake itahane tia senete rame kai
ikinu anggure kwelini mo, imi beteke be, ‘Ro tiare kbasaeni!’
34 Eleki Au, Tamata Eni Nanare Au luake, Au kane kai kinu
anggure, imi beteke be, ‘Selu! Ile tamata ndasine kai nselite.
Tamata maka kotie pajake kai tamata dosa esi ebe.’ 35 Masike
imi trima saisa rebe Au kai Yohanese luama onoule moneka,
po Alla Eni maka rekwa rebe ami lulure imi rekwae bei
tamata makete rebe esi lulu amiki hnaunaru esi atate.”

Yesuse Isupu hmulake kena leite boini ntelete bei bina sae me rebe eni sala bokala
7:36-50

36 Tamata Parisi sae me eni nane Simone, ikoti Yesuse
kena kane me eni luma. Eleki Yesuse Iluake, Irue kane
sakesa kaini. 37 Ete me kota mere tamata bina dosa sae me
irue ete mere. Kena bina mere ilene be Yesuse Ikane me
Simone eni lumare, iluake ikeri leite boini ntelete rebe esi
beline ela kena botole buini bei batu. 38 Irani kai ikele me
Yesuse muliNi tehaike Eni lelale, eleki iambosike Yesuse Eni
lelale kena eni mata kweline. Kai ibasae kena eni buare eti
emala. Eleki iata Yesuse Eni lelale kai ihmulakele kena leite
boini ntelete mere.

39 Kena Simone iselu ele mere inoake mpe lalei be, “Sepo
Ile meije nabi hoko suke Irekwa be bina rebe ikerikeNi mere
sire, le bina mere, bina dosa.”

40 Eleki Yesuse Ibeteke loko Simone be, “Simone, Au suka
beteke yele mei ete ale.”

Simone iombe, “Kuru, betekele noma.”
41 Yesuse Iombe, “Tamata sie luaya esi pinjame kepene bei
tamata sae me. Tamata sae ipinjame kepene matai utuna
lima, kai tamata sae ipinjame kepene matai butu lima.
42 Eleki kena luasi seli tekwa moneka, hoko tamata mere
iono luasi seli moneka. Bei tamata lua meru sire pine ikotie
trima kasi boka lesire?”
43 Simone iombe, “Tamata rebe ipinjame kepene ela lesire.”
Yesuse Iombe, “Abeteke tinai.”
44 Eleki Yesuse Ihali loko bina mere kai Ibeteke loko
Simone be, “Aselu bina meije. Kena Au kusu lomei amu
lumare ariluke kwele ete Au kena Au koa Auku lelale mo,
po bina meije ikoa Auku lelale kena mata kweline kai ibasae
kena eni buare eti emala. 45 Aata Au kena holmate Au mo po
bei kena Au kusu menaije ihleke bei maka ata Auku lelale
moneka. 46 Ahmulake uluKue kena holmate mo po ihmulake
Auku lelale kena leite boini ntelete. 47 Ele mere hoko imi
lene mimise. Saisa misete rebe iono ete Aure, mere tiluke be
Au ampune eni dosa bokalaru peneka. Le sepo tamata eni
dosare boka mo kai supu ampunele hoko ikotie trima kasi
boka mo. Po sepo tamata eni dosare boka kai supu ampune
pusulu hoko tamata mere ikotie trima kasi boka lesi.”
48 Eleki Yesuse Ibeteke loko bina mere be, “Amu dosare Au
ampune peneka.”
49 Tamata rebe esi rue kane sakesare esi noake sosoli me lalesi
be, “Ile meije sire pine Inehe kena ampune tamata esi dosaru?”
50 Po Yesuse Ibeteke loko bina mere be, “Hlaleke lokoKu
ktili! Asupu hlamate le ahlaleke lokoKu, hoko aleu kena lale
ndinate kai laleume ndene noma!”

Bina rebe esi layani Yesuse
8:1-3

8 Takwali bei mere mo Yesuse Ikeu me kotaya kai henaya
kena Ibeteke Sou Misete bei Alla. Iatetuke be Alla Iono
Kamale ete tamata menai peneka. Eni maka lulua butu esa
lesini luaru esi keu sakesa kaiNi. 2 Kai bina sie ilaru esi lulu

Yesuse lekwe. Bina rebe kerakeise po Yesuse Ionosi mise, kai
bina rebe ro tiaeru ukbasaesi po Yesuse Isuiule. Mariare,
piasare tamata kotini Magdalena, Yesuse sirie ro tiae itu
beini. [3]Bina sae lekwe eni nane Yohana, Kusa eni bina.
Kusa mere kamale Herodese eni tamata makerike esi elake.
Susana kai bina bokala maketa lekwe. Pusue bina meru esi
pake esi kepenaru kena layani Yesuse kai Eni maka luluaru.

Alena umpama kena tamata maka mulae bibite
8:4-8
(Mat. 13:1-9; Mrk. 4:1-9)

[4]Tamata boka titinai bei kota kena kota esi luake rame
loko Yesuse. Eleki kena tamata meru esi lupu kai Yesuse,
Iatetukesi kena umpama be, [5]"Imi lene mimise! Maka
andinu sae me ikeu me eni ndinure leke imulae bibite. Kena
imulae bibitaru, leini utetu me lalane leini. Hoko tamata esi
kelekelu kai manua ndete teturu ukane pusue bibita meru.
[6]Bibita leini utetu kena tape batu. Kena bibita meru ukusure,
umutu sosoli le tapele enseki. [7]Bibita leini utetu kena tapele
rebe tapua luliaru kenare. Eleki tapua luliaru ukusu sakesa
kai bibitaru kai utasouke bibita kwawi meru eti umata. [8]Po
bibita leinu utetu kena tapele nkopane. Eleki ukusu, eleki
bibita kwawi meru uela mise hoko esi hasila bokala, rebai
utune bei bibita rebe utetu kena tape nkopane mere."
Yesuse Ialenake umpama mere pela eleki Ibeteke lokosi
be, "Sire rebe ilene mise, suke inati Auku lepate!"

Yesuse Ialena kena umpama kena tamata rebe esi suka hlaleke lokoI mo
8:9-10
(Mat. 13:10-17; Mrk. 4:10-12)

[9]Yesuse Eni luluaru esi tneuI be, "Kuru, alena umpama
minare esi natire saisa?" [10]Eleki Yesuse Ibeteke lokosi
be, "Alla Ipletae tamatare, akmenare ibetekele ete imi mo,
po meije sasaisa neka rebe tamata esi rekwa mosare Au

betekele ete imi. Po tamata rebe esi suka kena hlaleke loko
Au more, Au alena kena umpama etesi leke:
esi lene batuke umpama po esi rekwa esi natire mo.
Mere lulu lekie kena Tuhane Eni lepate rebe lekire
pende:
Masike esi selu saisa rebe Au onoule po esi natire esi
rekwa mo."

Yesuse Ibeteke umpama kena tamata maka mulae bibite esi natire

8:11-15

(Mat. 13:18-23; Mrk. 4:13-20)

11 "Alena umpama minare esi natire elere: bibite mere Alla
Eni lepataru. 12 Lalane rebe bibita utetu kenae mere tiluke
tamata rebe lene Alla Eni lepataru, po ro tiaru esi elake
eluake ono tamata esi hleke noake kai eono esi nete Alla
Eni lepataru moneka leke esi hlaleke loko Alla kai esi supu
hlamate beiNi moneka. 13 Otoi rebe batu bokala rebe bibitaru
utetu kenae mere, etiluke tamata ilene Alla Eni lepataru
kai ihlaleke lokoI kai lalei ndina po erueke laleije mo hoko
ihlaleke ktili mo. Hoko kena ro tiaru esi elake eluake eteheke
tamata mere hoko isuka hlaleke loko Alla Eni lepata meru
moneka. 14 Otoi rebe tapua lulia uwei rebe bibita utetu kenae
mere etiluke tamata rebe esi lene Alla Eni lepataru kai esi
hlaleke lokoI. Po lalesi ndene mo le esi nete loko manane pise
taneya mei nusa meije rame leke esi supu meru rame. Hoko
esi hlaleke loko Eni lepataru ktili mo. 15 Po tapele misete rebe
bibitaru utetu kenae mere etiluke be tamata rebe lalesi ntoli
kai miseta. Esi lene loko Alla Eni lepataru kai esi hidupe mise
neka, tahane lale kena susata kai luluI rame."

Lene Alla Eni lepataru mimise leke tatike pine nati mise lesi!

8:16-18

(Mrk. 4:21-25)

16 "Kena tamata isosu lampure itasoukele kena sokate mo
pise itolae mpe lebaleije mo. Po itolae kena esi otoi kena

tolaele moyo? [17]Alla Eni lepataru sakesa neka. Eni lepata
rebe bunikele, tatike pine tamata makete esi sibakele kai
sasaisa rebe tasoukele tatike pine tamata makete esi baekele
neka leke pusu tamata esi rekwae mise.
[18]Ele mere hoko imi nete loko pusu Auku lepataru mimise
mina le imia rebe nati misere, tatike pine imi tapa noake
mise lesi kai ela lesi. Po sepo tamata rebe isuka nati Auku
lepataru mo hoko tatike pine saisa rebe inoake be irekware
Alla Iono Irekwa moneka."

Yesuse inaI kai kwaliNi muliaru
8:19-21
(Mat. 12:46-50; Mrk. 3:31-35)

[19]Eleki Yesuse inaI kai kwaliNisi luake lokoI po esi
tehaikeNi mo le tamata boka kuate. [20]Eleki tamata sae me
ibeteke loko Yesuse be, "Ntuane, InaMu kai kwaliMu esi me
muli le esi suka tetueMu."
[21]Po Yesuse Ibeteke lokosi be, "Tamata rebe esi lene loko
lepate bei Alla kai esi ono lulu Alla Eni lepataru hoko sie
meru inaKu pise kwaliKu pise betaKu."

Sanute kai meite ulene loko Yesuse eleki undene
8:22-25
(Mat. 8:23-27; Mrk. 4:35-41)

[22]Eleki kena petu sae me Yesuse kai Eni maka luluaru esi
sa kena soa buini eleki Ibeteke lokosi be, "Mai ite sai lopai
tlaka tebai." Eleki esi sai. [23]Eleki kena esi sai, Yesuse Intulu.
Eleki takwali mo sanute elake luake kena tlakare hoko kohu
elake esa kena soa buini mere. Eleki takwali mo kwele penu
kena soa buini laleije hoko mahake soare molo.
[24]Eleki Eni maka luluaru esi betuke Yesuse be, "Kuru,
Kuru, ite mata." Yesuse Ibetu kai Inasuke sanute kai kohure
hoko undene sosoli. [25]Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, "Le
mula pine imi rilami le kohu ele mere? Imi hlaleke lokoKu
ktili moneko?" Eleki Eni maka luluaru esi herane kai rilasi
kai esi beteke loko lomai be, "Yele, imi selu. Tamata meije

Sanute elake kena soa buini rebe Yesuse esi sa kenare

sire? Sanute kai meite lekwe ulene loko Ntuane meije kai undene peneka.”

Yesuse Iono tamata sae me rebe ro tiare kbasaeni rebe irue kena liane benaije imise
8:26-39
(Mat. 8:28-34; Mrk. 5:1-20)

26 Eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi rulu me tamata
Gerasa esi otoi, me tlaka Galilea tebai. 27-29 Tamata esa bei
me kota mere ro tiaru ukbasaeni, hoko takwali lakwai esa
peneka ialike lapune moneka kai irue kena luma mo, po
irue kena liane benai maka hnouke tamata matale me kota
mulini. Le rebai boka ro tiaru ukbasaini hoko tamata esi
rakai. Esi lo balai kena rante kai lo eni lelale kena pesi leke
ikeu yake po iteu rante bei balaije kai iletu pesire bei eni

lelale eleki isupu kbasa bei ro tiaru hoko usuini kena otoi
rebe tamata esi rue kena more. Eleki kena Yesuse irulu bei
soa buine, tamata mere iselu Yesuse bei lauke hoko ibiuwe
kai iblelakeni me Yesuse oaIje. Eleki Yesuse Ibeteke loko ro
tiaru be, “Siri bei tamata mere.” Eleki tamata mere ikloloe
be, “Yesuse, Alla rebe Iela lakwai esa Eni nanae. Aono saisa
ete aure? Au kotie bei Ale leke Aatia au yake.”
30 Yesuse Iombe, “Amu nane sia?” Eleki iombe, “Auku
nane Legione.” Legione esi natire solalu boka le ro tiaru
bokala ukbasae tamata mere. 31 Eleki ro tiaru ukotie susuike
bei Yesuse be, “Natue ami kena otoi susate lakwai esa kena
hukume ami eti pela yanoma.
32 Tehaike Yesuse, apa otota bokala uni nikwa manane
kena ulate bubui sae me. Eleki ro tiaru ukoti bei Yesuse be,
“Sebeiye ami keu kbasae apalaru noma.” Yesuse Iombe, “Imi
keu.” 33 Kena mere neka, Ro tiaru ukbasaeni moneka eleki
ukeu kbasae apalaru. Hoko apalaru pusulu naya lopo kusu
tlaka eleki umolo umata pusulu.
34 Tamata maka raka apalaru esi selu pusue meru, esi
naya kai esi alenake ete tamata ndete kota kai hena teanaru
be, “Yesuse Ime kai Iono tamata rebe ro tiaru kbasaeni kai
irue kena liane benaije imise peneka. Kai Iono ro tiaru kusu
kena apalaru hoko unaya kusu tlaka umata pusulu peneka.”
35 Eleki tamata bokala esi luake loko Yesuse kena esi selu
Yesuse Iono misete. Hoko tamata rebe ro tiaru ukbasaeni
monde irue mpe Yesuse Eni lelale, ialike lapune kai ro tiaru
kbasaeni moneka. Hoko tamata meru rilasi. 36 Eleki tamata
rebe esi selu Yesuse Iono ro tiaru ukbasae tamata mere
monde, esi alenakele ete tamata bokala rebe esi luake meru.
37 Tamata bokala bei me otoi Gerasa meru rilasi kuate hoko
esi beteke loko Yesuse be, “Akeu bei otoi meije noma.” Eleki
Yesuse Isa kena soa buini suike, leke esi sai.
38 Po kena Yesuse Ikeu mosare, tamata rebe imise pende,
ikotie bei Yesuse be, “Yesuse, au suka keu kaiMu bei petu
meije neka.” Po Yesuse Ibeteke lokoi be, 39 “Kuebe, yake.
Aleu nda amu luma kai alenake ete amu luma toini be Alla

Iono misete elake etemu.” Eleki tamata mere ikeu papelake
otoi me kota kena ialenake misete rebe Yesuse Ionoe eteije.

Yesuse Iono Yairuse eni nanae binare ikwana suike kai Iono bina makerake bulane imise
8:40-56

(Mat. 9:18-26; Mrk. 5:21-43)

40 Kena Yesuse Ileure, tamata bokala esi sapaI le esi
tatikeNi. 41 Eleki tamata sae me eni nane Yairuse, tamata
elake rebe kerike me luma ibada, iluake loko Yesuse eleki
itatu me Yesuse oaIje eleki ibeteke loko Yesuse be, “Yesuse,
Akeu me auku luma mina, 42 le auku kwete bina esane rebe
eni musuna butu esa lesini luare imata reneka.

Eleki Yesuse Ikeu kaini. Kai tamata bokala esi rupa lomai
kena esi keu luluI.

43 Eleki kena Yesuse Eri keu sa, bina sae eni makerake
bulane hoko lalakwe keu rame musuna butu esa lesini lua
peneka kai sae iono imise mo.” [Iriluke pusue eni kepene
kena seli loktele po imise mo.][o] 44 Eleki ikeu tutumulie
Yesuse eleki ikerike Yesuse Eni lapu nanuke esi nuruije.
Kena mere neka eni lalakwe eleta kai imise sosoli.

45 Eleki Yesuse Ibeteke be, “Sire ikerike Aure?” Po tamata
sae inaku mo be ikerike Yesuse.

Eleki Petruse ibeteke loko Yesuse be, “Ntuane kuru,
tamata bokala esi luake keholiMu hoko esi rupakeMu.”

46 Po Yesuse Ibeteke be, “Tamata sae ikerike Auku lapu nanuke
le Au blake be Auku kbasare siri beiKu.” 47 Eleki bina mere rilai
le Yesuse titinai. Le saisa rebe ionore, tamata esi rekwae lekwe.
Hoko iluake lokoI kai itatu lope tapele le iasomi bei tamata
bokala meru kai rilai le Yesuse. Eleki ialenake ete tamata bokala
meru be ikerike Yesuse le isupu makerake bulane hoko imise
sosoli. 48 Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Matabinane, Au ono
amise le ahlaleke lokoKu. Akeu kena lale ndinate.”

---

[o] **8:43** Lepate matai be, “Iseli loktele kena pusu eni kepene po imise mo” kena Alkitape sou Yunania akmenaru sae mo.

[49] Eleki kena Yesuse Ilepa sa, tamata esa bei me Yairuse
eni lumare iluake hoko ibeteke loko Yairuse be, “Ntuane,
Amu anae binare imata peneka. Hoko akoti Kuru mere
Iluake lorau luma yanoma.”
[50] Po kena Yesuse Ilene mere, Ibeteke loko Yairuse be,
“Rilamu yake po mahabe ahlaleke lokoKu, hoko amu anare
imise.”
[51] Eleki kena esi luake me Yairuse eni luma, Yesuse isuka
tamata maketa kusu kaiNi mo batuke Petruse, Yohanese kai
Yakobuse kai kwetele mere inai kai amai. [52] Eleki tamata
bokala esi ranie kwetele mere ktili le lalesi noai kuate po
Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi rani yake le kwetele mere
imata mo po intulu.”
[53] Eleki esi malie Yesuse le esi rekwa be kwetele mere
imata peneka. [54] Po Yesuse Ikerike kwetele mere balaije
eleki Ibeteke lokoi be, “Auku anae, betu!” [55] Kwete bina
mere ikwana suike kai ibetu ne. Eleki Yesuse iulake riluke
manane ete kwete bina mere leke ikane. [56] Kwetele mere
eni elake inaiju esi herane. Po Yesuse Ibeteke lokosi leke
alenake Iono kwetele mere imisere ete tamata makete yake.

Yesuse Iulake Eni maka lulua sie butu esa lesini luaru leke esi lepae Sou Misete bei Alla
9:1-6

(Mat. 10:5-15; Mrk. 6:7-13)

9 Eleki Yesuse Ikoti Eni maka lulua butu esa lesini luaru,
eleki Iriluke Eni kbasare etesi kai Ionosi ktili kena esi
sirie ro tiaru bei tamata kai esi ono tamata makerake esi
mise. [2] Eleki Iulake esi keu atetuke otoi rebe Alla Ipletae
ite saka kamale elake kai esi keu ono tamata makerake esi
mise. [3] Yesuse Iombe, “Kena keure imi keri sasaisa yanoma:
toane buai yanoma, tase yanoma, manane pise kepene
yanoma kai pakiane usai lua kena seli yanoma. [4] Eleki kena
imi kusu luma rebe esi trima imi me hena mere, imi rue me
luma mere eti imi layani pela kai keleke bei hena mere. [5] Po
sepo imi me hena sae pine esi tamataru esi trima imi mo

hoko imi keleke bei hena mere neka, kai kena imi sirire imi
tabubuke lopone bei imi lelale kai keu bei otoi mere leke
mere easeluke tanda be Alla Itrimasi mo."
[6]Eleki Yesuse Eni maka luluaru esi keu me henaru kena
lepae Sou Misete kai esi ono tamata makerakaru esi mise.

Herodese inoake loko Yesuse
9:7-9
(Mat. 14:1-12; Mrk. 6:14-29)

[7]Eleki kamale Herodese, kamale otoi Galilea ilene saisa
rebe Yesuse Ionoule. Hoko Herodese irekwa mo be Yesuse
mere sire? Le sie ilaru esi beteke be, "Yesuse mere Yohanese
maka baptise ikwana suike." [8]Po tamata maketa lekwe esi
beteke be, "Ile nabi Elia iluake suike." Tamata maketa lekwe
esi beteke be, "Ile, sae bei nabia akmenaru ikwana suike."
[9]Eleki Herodese ibeteke be, "Po Yohanese mere, au ulake
tamata esi tete uluije peneka. Hoko rebe au lenelu meije,
maka ono tanda herana bokala meru sire?" Eleki Herodese
inikwa lalane kena tetue Yesuse.

Yesuse Iala tamata usata lima lesi
9:10-17
(Mat. 14:13-21; Mrk. 6:30-44; Yoh. 6:1-14)

[10]Eleki Yesuse Eni maka ulakaru esi leu loko Yesuse, esi
alenake pusue yelu rebe esi onoule kai esi atetuke tamataru.
Eleki Yesuse Iluisi kena keu me otoi tehaike kota Betsaida
leke ruasi kai Yesuse kena otoi ndenete. [11]Po kena tamata
esi rekwa be Yesuse Ikeu ete mere hoko tamata bokala esi
keu luluI. Yesuse Isukasi hoko Alla Ipletae ite tamatare elire,
Iatetukele etesi. Kai Iono tamata makerake esi mise lekwe.
[12]Eleki kena kmau peneka, Yesuse Eni maka luluaru esi
luake beteke kenaI be, "Kuru, Otoi meije lauke kai kmau
peneka hoko mise lesi Aulake tamata meru esi keu me hena
teanaru leke esi nikwa manane kai luma kena esi ntulu."
[13]Po Yesuse Iombe, "Imi riluke manane etesi." Esi ombe,
"Mei amire batuke roti buai lima kai iana inai lua. Hoko

suke ami keu sabe manane etesi o?” [14]Ete mere tamata
mokwai usata lima, some bina kai kwetela mo.
Yesuse Iombe, “Ulake tamata meru esi rue totoini, toini
esare kasuke sie butu lima.” [15]Eleki Eni maka luluaru esi
ulake tamata meru esi rue totoini lulu Yesuse Ibetekele.
[16]Eleki Irana roti buai lima kai iana inai lua meru eleki
Ilimese lolete loko Alla kai Ikotie pine Ibire roti kai ianaru,
eleki Irilukelu ete Eni maka luluaru leke esi larakelu ete
tamata bokala meru. [17]Eleki pususi kane eti pila. Eleki Eni
maka luluaru esi lupuke rotia kai iana lesinaru kena sokata
butu esa lesini lua upenu.

Petruse inaku be Yesuse mere Maka Hlamate rebe Alla Italukeni 9:18-21

(Mat. 16:13-20; Mrk. 8:27-30)

[18]Kena petu sae me Yesuse ruaI kotie loko Alla, eleki Eni
maka luluaru esi luake lokoI eleki Itneusi be, “Tamata esi
ombe Aure sire?”
[19]Eleki esi ralakeNi be, “Tamata me esi ombe Ale
Yohanese maka baptise; tamata makete lekwe esi ombe Ale
Elia; kai tamata maketa lekwe esi ombe Ale nabi sae bei
nabia akmenaru ikwana suike bei matale.”
[20]Eleki Yesuse Itneusi be, “Po imi beteke Aure sire?”
Eleki Petruse iralakeNi be, “Ale, Alla IulakeMu kena Aono
hlamate tamata nusa maije, rebe Alla Italukele.”
[21]Yesuse Iombe, “Saisa rebe Petruse inaku ete Aure tinai,
po imi alenake Au ete tamata makete yake.”

Yesuse Ibeteke be takwali mo Imata neka 9:22-27

(Mat. 16:21-28; Mrk. 8:31-9:1)

[22]Eleki Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Au,
Tamata Eni Nanae, Au supu susate elake, eleki Yahudiaru
esi elaka kai imama elaka kai kuru Torataru esi suka Au mo
hoko Alla Isebei Au leke esi bunuKu. Eleki Au mata po ele
petu luare Au kwana suike bei matale.”

[23] Eleki Yesuse Ibeteke loko tamata bokala ete mere kai
Eni maka luluaru be, “Imia rebe suka ono Auku maka lulu
hoko imi lulu erimi sukare yake! Suke imi lalemi ndina
kena lulu Auku sukare masike imi supu susate pela petu le
imire Auku maka lulu, masike esi bunumi saka esi bunu imi
kena ai tutini pise, po mula mo leke erimi tahane lalemi
kena lulu Au rame. [24] Le sie rebe esi tahane esi hidupe mei
nusa meije namake esi rue kai Alla eti pela mo. Eleyo sie
rebe esi tahane esi hidupe mei nusa meije mo leke esi luluKu
hoko esi supu rue kai Alla eti pela. [25] Le masike sire pine
isupu pusue taneiya mei nusa meije po tatike pine imata kai
eti pelare isupu rue kai Alla mo hoko isupu hukumane me
otoi lauke bei Alla, hoko yelu meru sae etei moneka. [26] Sepo
sire pine iasomi kena trima Au, Tamata Eni Nanae meije kai
iasomi kena lepa be ilulu Auku hnaunaru, hoko Au lekwe
asomi kena trimai kena petu sae rebe Au luake suike kena
Auku kbasa kai AmaKu Eni kbasa kai Eni malekata bokala
rebe esi hita titinai. [27] Imi lene lokoKu mimise! Ete meije sie
telua pise ata me bei imi, esi mata mosa roma esi selu Alla
Ipletae tamatare.”

Yesuse Eni kewetelaru esi selu Ilelie nanaIje kai Alla Eni kbasare ehita titinai
9:28-36

(Mat. 17:1-8; Mrk. 9:2-8)

[28] Eleki kasuke miku ului bei Yesuse Iatetuke peneka,
Yesuse Ikeri Petruse, Yohanese kai Yakobuse kena telusi keu
kaiNi lolete ulate leke kotie loko Alla. [29] Kena Yesuse Ikotie
loko Allare, selu tebikeNi le Ihita kai Eni lapune eputi titinai.
[30-31] Eleki sie luaya esi kele kai Yesuse kena hitate elake
titinai bei ndete surga. Sie luaya meru Elia kai Musa, nabia
akmenaru. Esi alena kai Yesuse loko takwali moneka Yesuse
Imata mpe Yerusaleme. Leke lulu Alla Eni rencana bei
akmena sa. [32] Kena mere Petruse kai eni ebea luaru esi ntulu
po hkutuke telusi, hoko esi selu Yesuse Ihita kai tamata
lua esi kele alena kaiNi. [33] Eleki kena sie lua meru esi ono

kena esi keu bei Yesuse nere, Petruse ibeteke loko Yesuse
be, “Kuru, ami lalema ndina titinai le ami ete meije kai imi.
Ami ono tala telu ete meije: esa eteMu, esa ete Elia kai esa
ete Musa.” Po Petruse ilepae meru inoake lokolu akmena
moneka.
34 Eleki kena Petruse eri lepa sa, moputire rulu kai esou
lutikesi, hoko Petruse kai eni ebearu rilasi. 35 Eleki Alla Ilepa
bei me moputire be, “Meije Auku Anae rebe Au ulakeNi. Imi
lene lokoI.” 36 Kena Alla Ilepa pelare, esi selu yo Yesuse ruaI
peneka. Bei mere saisa rebe esi selure esi sibake mo, kai esi
alenakele ete tamata makete mo.

Kwete mokwai rebe ro tiare kbasaeni
9:37-43a
(Mat. 17:14-21; Mrk. 9:14-29)

37 Eleki ele bobanure Yesuse kai Eni maka lulua teluaru
esi rulu bei ndete ulate, eleki tamata bokala esi luake loko
Yesuse. 38 Eleki ile sae bei sie bokala meru ibiuwe loko
Yesuse be, “Kuru, Aselu auku anare mina! Ile auku anae
esane. 39 Sepo ro tiare kbasaeni hoko ibiuwe eleki elisukeni
eti buselu salini. Ro tiae mere tonekeni rame, esuka keu
beini moneka. 40 Au koti Amu maka luluaru kena esi sirie ro
tiae mere peneka, po esi sirie tekwa mo.
41 Eleki Yesuse Ibeteke loko pususi be, “Hei, imi tamata
maka ono dosa rame, petu ila pine imi hlaleke lokoKu sare?
Suke Au rue kai imi roma petu ila sa kai Au tahane laleKu
loko imi pine imi hlaleke loko Aure? Rana amu anare lomei
lokoKu.”
42 Hoko esi keri kwete mokwai mere loko Yesuse. Kena
kwetele mere ikeu itehaike Yesuse, ro tiare ekbasaeni hoko
eblelakeni lope tapele kai ikloli lori lopai. Eleki Yesuse
Inasuke ro tiare be, “Asiri beini!” Eleki esiri bei kwetele
mere kai imise sosoli. Eleki Yesuse Iriluke kwetele mere
loko amai. 43a Hoko pusue tamata bokala meru esi herane
lakwai esa le Alla Eni kbasa rebe esi selu Yesuse Ionore ela
titinai.

Yesuse Ibeteke suike be takwali mo Imata neka
9:43b-45
(Mat. 17:22-23; Mrk. 9:30-32)

43b Eleki kena tamata bokala meru erisi herane sa, Yesuse
Ibeteke loko Eni maka luluaru be, 44 "Imi lene lokoKu kai
nete loko mimise! Esi riluke Au, Tamata Eni Nanae meije
ete tamata makete leke esi bunuKu." 45 Po Eni maka luluaru
esi nati Yesuse Eni lepataru mo. Le esi natire sae isibake
etesi mo, leke esi nati yake. Po rilasi le Yesuse hoko Inoake
elikare esi nehe kena tneuI loko mo.

Lulu Tuhane, tamata elake lakwai esare sire?
9:46-48
(Mat. 18:1-5; Mrk. 9:33-37)

46 Eleki Yesuse Eni maka luluaru esi rare kai lomai be
beise sire pine iela lesire. 47 Yesuse Irekwa lalesi peneka.
Eleki Irana kwete tone sae me eleki Iono kwetele mere ikele
me leiNe. 48 Eleki Ibeteke loko Eni maka luluaru be, "Sire
pine isuka kwete tone meije kena lale ndinate le ile auku
tamata, hoko mere isuka Au kena lale ndinate lekwe. Kai
sire pine isuka Au, hoko mere isuka Alla rebe Iulake Aure
lekwe.
Sire bei imi pine ilayani tamata makete kwakawaeni mo
hoko ile mere tamata rebe Alla Inoakeine ipentine."

Sie rebe esi broka ite mo hoko sie meru kai itere esa
9:49-50
(Mrk. 9:38-40)

49 Eleki Yohanese ibeteke loko Yesuse be, "Kuru, ami selu
tamata sae isirie ro tiae bei tamata makete kena Amu nane,
hoko ami lakeni le ile bei ite toine mo."
50 Eleki Yesuse Ibeteke loko Yohanese kai maka lulua
maketaru be, "Imi lakeni yake. Le tamata rebe esi broka ite
more, esi tapa itere neka hoko ite toine neka."

Hena sae me otoi Samaria esi suka trima Yesuse mo
9:51-56

51 Kena takwali mo Yesuse Isupu susate kai Ibiti lolete
surga nere, Iteu lepate be masike elia lekwe po Ikeu me
Yerusaleme. 52 Eleki Iulake sie ilaru leke esi keu akmena
beiNi. Eleki sie meru esi kusu hena sae me otoi Samaria leke
esi aknekae pusue yelu ete Yesuse ete mere. 53 Po tamata
hena mere esi suka trima Yesuse mo le esi rekwa be Yesuse
Ikeu siba lopai Yerusaleme. 54 Kena Eni maka lulua lua,
Yohanese kai Yakobuse luasi rekwa mere hoko esi beteke
loko Yesuse be, “Tuhane, sepo Asuka hoko ami kotie auwere
erulu bei ndete surga leke kotusi.” 55 Po Yesuse Ilimese lokosi
kai Ionosi kai Ilakesi. 56 Eleki esi keu siba kena hena makete.

Hnauna ete Tamata rebe esi suka lulu Yesuse
9:57-62
(Mat. 8:19-22)

57 Kena Yesuse kai Eni maka luluaru esi keu siba rame, ile
sae iluake, ibeteke loko Yesuse be, “Ntuane, au suka lulu Ale
loko etika neka.”
58 Eleki Yesuse Iralake be, “Binatane serigalare esi benai
me kena erue, kai manuaru esi alai me, po Au, Tamata Eni
Nanae meije, Auku otoi kena ntulure sae mo. Hoko sepo
aluluKu hoko ale lekwe supu luma kena antulure sae mo.”
59 Eleki Yesuse Ibeteke loko ile sae makete be, “Mai,
luluKu.”
Po iombe, “Ntuane, au kotie leu me auku luma mina eti
au hnouke amaku pine au lulu Ale sa.”
60 Yesuse Iombe, “Tamata rebe ihlaleke lokoKu more, mere
sakesa kai tamata matale peneka hoko sebeie ruasi hnouke
esi tamata matalaru neka. Eleyo ale, akeu lepae Sou Misete
papelake otoi be Alla Ipletae ite tamata menaije meije peneka.”
61 Kai ile sae makete lekwe iombe, “Au suka lulu Ntuane
Ale po au kotie leke au leu me luma kena rue kai auku luma
toinu petu kuila mina pine au luluMu sa.”

62 Yesuse Iombe, “Sepo sire pine ibita tapele po ihali
limese me muli rame, hoko eni makerike emise mo kai
epakuna mo. Mere sakesa kai Alla Eni jemate toine neka.
Esi nete loko esi luma toini pise esi taneiaru rame hoko
kena Alla Ipletae tamatare, ilayani Alla mise mo kai pakuna
mo.

Yesuse Iulake Eni maka lulua butu itu leke esi alenake Sou Misete bei Alla
10:1-12

10 Eleki Tuhane Yesuse Ibitike Eni maka lulua butu itu
lekwe[p] eleki Ilarakesi kena tamata lulua, leke esi keu
akmena loko kotaya kai henaya rebe namake pine Yesuse
Ikeu lokoule. 2 Yesuse Ibeteke lokosi be, “Tamata bokala me
rebe esi lene Sou Misete bei Alla mosa, le tamata rebe lepae
Sou Misete bei Allare esi boka mo. Hoko suke kotie bei
Tuhane leke Inatue tamata boka kena lepae Sou Misete bei
Alla. Mere lupe ndinu gandume: gandume bokala rebe plisi
peneka hoko suke ulue, po tamata makerike boka mo. Hoko
suke imi kotie bei ndinu upuije leke inatue tamata makerike
boka kena ulu gandume. 3 Imi keu kena alenake Sou bei Alla,
po imi nete mimise! Au ulake imi meije saka domba anaije
kusu binatane serigala maka kane dombare esi otoije. 4 Imi
keu kena layanire keri dompete yake, keri tase yake, pise
sandale kena seli rebe imi alikele yake. Kai imi kele takwali
me lalane kena alena yake.
5 Sepo imi kusu sae eni luma, imi beteke be, ‘Imi supu
rue mise kai Alla.’ 6 Sepo esi suka trima imi mise hoko Alla
lekwe Isuka trima tamata mere rue mise kaiNi neka, po
mo hoko esi supu rue mise kai Alla moneka. 7 Sepo tamata
sae rebe suka trima imi hoko rue kaini me eni lumare neka.
Kane kinu saisa rebe esi rilukele, le tamata rebe kerike hoko
yelu meru isupulu. Heti bei luma kena luma maketa yake.

---

p **10:1** Kena Alkitape makete ebeteke be Tuhane Yesuse Ibitike maka lulua sie butu itu lesini lua.

[8] Kai kena imi kusu kena kota sae pine esi suka trima
imi hoko manane rebe esi rilukele imi kanele. [9] Kai tamata
makerake rebe esi ete mere imi onosi mise kai beteke ete
pusue tamata ete mere be, ‘Takwali mo Alla Ipletae ite
tamatare reneka.’ [10] Po sepo imi kusu kena kota sae pine
esi suka trima imi mo, hoko imi keu me mahpaite eleki imi
beteke etesi be, [11] ‘Selu, lopone bei kota meije lekwe rebe
kena amiki lelale, ami tabubukele me oami. Mere tanda be
Alla Itrima imi mo. Po imi nete mimise be takwali moneka
Alla Ipletae tamatare reneka.’ [12] Imi lene mimise! Tatike pine
kena pusue nusa meije atiare, Alla Ihukume tamata me hena
meru ela lesi bei Alla Ihukume tamata me kota Sodome.
Akmenare tamata Sodome esi supu atia pususi peneka.”

Kotaya rebe esi tamatare esi hlaleke loko Alla mo
10:13-16

(Mat. 11:20-24)

[13] Eleki Yesuse Ibeteke be, “Tamata me kota Korasime
kai tamata me kota Betsaida, imi supu susate elake le imi
hleke bei ono dosare mo. Akmenare Au ono tanda herane
ete tamata Tiruse kai tamata Sidone mo hoko esi hleke
bei ono dosa mo. Po sepo Au ono tanda herane etesi lupe
Au ono ete imire hoko esi hleke bei ono dosa neka. [14] Kena
Tuhane Ihukume tamatare, Ihukume imi ela lesi bei
Ihukume tamata Tiruse kai tamata Sidone. [15] Kai imi tamata
Kapernaume, imi noake be imi supu bitike roma ndete surga
yake le imi supu poie lope otoi neraka rebe aure kliti eti
pela.”
[16] Eleki Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Sire
pine isuka imi hoko isuka Au lekwe. Kai sire pine isuka
trima imi mo hoko isuka trima Au mo lekwe. Kai sire pine
isuka trima Au mo hoko isuka trima Alla rebe Iulake Aure
mo lekwe.”

Yesuse Eni maka lulua butu itu esi leu bei lepae Sou Misete bei Alla
10:17-20

17 Eleki Yesuse Eni maka lulua butu itu meru esi leu kena
lale ndinate kai esi beteke be, “Tuhane, ami sui ro tiaru
kena Amu Nane, unaya.”
18 Eleki Yesuse Ibeteke be, “Yele, Au selu ro tiaru esi elake
tetu bei ndete lanite,
lupe silane baeke.
19 Imi lene mimise. Au
riluke kbasa ete imi
kena keleke niakwaru
kai kalajenkinaru kai
leke musuru esi ono
rua imi mo leke imi
supu susate bei sasaisa
yake. 20 Masike ro
tiaru unaya bei imi po
mise lesi lalemi ndina
yake, po lalemi ndina
le imi nane lekie ndete surga.”

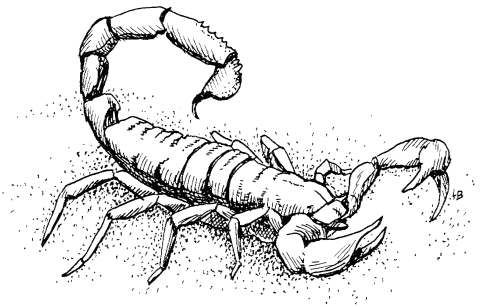

Yesuse Iriluke kbasa kena keleke niakwe kai kalajenkinaru

Yesuse Ikotie trima kasi bei Alla
10:21-24

(Mat. 11:25-27; 13:16-17)

21 Kena mere lekwe Yesuse laleIje ndina le Ro Misete
IkbasaeNi eleki Ibeteke loko Tuhane Alla be, “Amate, Au
isikeMu, Tuhane Maka Kbasa lanite kai tapele. Le pusue
meru Abunikele bei tamata maka rekwaru po Abetekele ete
tamata rebe esi hlaleke loko Ale lupe kwete tone ihlaleke
elake inaije. Pusue meru lulu laleMu.”
22 Kena Yesuse Ikotie loko Alla pelare Ibeteke loko tamata
ete mere be, “AmaKu Iono Au supu kbasa kai Au rekwa
pusulu peneka. Kai batuke AmaKu pine Irekwa Au, kai

batuke Au kai tamata rebe Au beteke eteise, pine esi rekwa
AmaKu.”
23 Eleki Yesuse Ihali loko Eni maka luluaru kai Ibeteke
lokosi be, “Imi supu untune peneka, le imi selu pusue rebe
Au onolu peneka. 24 Imi lene mimise, ‘Nabia kai kamala
bokala lalesi kena esi selu saisa rebe imi selure po esi supu
selu moneka, kai lalesi kena esi lene saisa rebe imi lenele po
esi supu lenelu moneka.’ ”

Trima kai ono mise ete tamata sae neka
10:25-37

25 Kena petu sae me kuru Torate sae iluake loko Yesuse
kena itehekeNi. Hoko ikele kai ibeteke loko Yesuse be,
“Kuru, au ono saisa leke au supu hlamate bei dosa leke rue
kai Alla eti pelare?”
26 Yesuse Iombe, “Anoake elia kena hukuma rebe akmena
Musa ilekiule?”
27 Kuru Torate mere iombe, “Nete loko Tuhane, iteki Alla kena
lalema titinai kai tiktili. Nete loko Alla rame kai kerike eteI kena
lale misete. Kai nete loko tamata makete saka nete loko ruamu.”
28 Yesuse Iombe, “Tinai, aono ele mere ete Alla kai ete tamata
leke asupu hlamate bei dosa leke rue sakesa kai Alla eti pela.”
29 Po kuru Torate mere isuka tamata ete meru esi noakeine
tamata misete, hoko iombe, “Tatike pine laleku enete loko
sire kai tapa sire?”
30 Yesuse Iombe, “Tamata Yahudi sae me ikeu bei me
Yerusaleme lope Yeriho. Eleki kena ime lalane tlai, tamata
ndeanaru esi rana pusue eni taneyaru kai lapune me
nanakwalaije kai esi tetai eti kleaeni eleki esi keu beini.
31 Eleki imame Yahudi sae me ilia loko lalane mere. Kena
iselu tamata mere, ikeu bahlili lau beini. 32 Eleki tamata
Lewi sae ikerike me Tuhane Eni Lumare ilia leneka. Eleki
kena iselu tamata mere ikeu bahlili lau beini lekwe. 33 Eleki
tamata Samaria sae me ikeu loko lalane mere leneka. Kena
iselu tamata mere, laleije noai. 34 Eleki tamata Samaria mere
iluake lokoi, eleki isoba eni lakwaiju kena anggure kai leite

eleki ikopa eni lakwaiju kena liba kahiti. Eleki isake tamata
mere kena eni keledaije, ikerini roma luma rebe piasa tamata
esi sebare kai iono lokoi mimise. [35] Eleki ele bobanure, iriluke
kepene perake matai lua ete tamata rebe eni luma rebe kena
tamata esi rue kenae mere. Kepene mere esi elake tamata eni
gaji makerike petua lua. Kai ibeteke be, 'Aselu loko tamata
meije mina, sepo asabe yelu etei lesi bei kepene rebe au
rilukele meije, hoko namake au leu pine selie.' "
[36] Kena Yesuse Ialenake umpama mere pelare Iombe, "Bei
sie telua meiju sire pine iono misete ete tamata rebe isupu
teta bei tamata ndeane?
[37] Kuru Torate mere iombe, "Tamata rebe laleije noa kai
itapa tamata Yahudi mere." Yesuse iombe, "Akeu kai aono
misete ele mere ete tamata sia neka."

Yesuse Isili loko Marta kai Maria
10:38-42

[38] Eleki Yesuse kai Eni maka luluaru esi keu rame eleki esi
luake kena hena sae me. Ete mere bina sae eni nane Marta ikoti
Yesuse kena keu me eni luma hoko Isili lokosi. [39] Marta kwalini
sae eni nane Maria. Maria irue tehaike Tuhane Yesuse Eni
lelale kai ilene loko Tuhane Yesuse Iatetuke rame, [40] yo Marta
kapaikeni kena moa manane pise makerike makete. Eleki
Marta ikeu loko Yesuse kai ibeteke lokoI be, "Tuhane, Asebeie
Maria, iono ruaku kerike o? Ulake ikerike tapa au mina."
[41] Po Tuhane Yesuse Iombe, "Marta, Marta, anoake kena
ono yelu kuate yake. [42] Batuke esa neka rebe Alla Isuka ite
noakele. Maria iono mere peneka. Hoko Au lakeni mo leke
ilene Auku letaparu rame."

Yesuse Iatetuke maka kotie ete Eni maka luluaru
11:1-13
(Mat. 6:9-13; 7:7-11)

11 Kena petu sae me Yesuse Ikotie loko Alla kena otoi
sae me. Eleki kena Ikotie loko Alla pela, Eni maka
lulu sae ibeteke loko Yesuse be, "Tuhane, atetuke ami kena

maka kotie loko Alla, lupe Yohanese iatetuke eni maka
luluaru.” 2 Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Kena imi kotie
loko Allare, imi beteke ele meije:
Amiki Amate ndete surga![q]
Ami kotie, pusue tamata esi ombe Amise titinai le dosa
sae mo.
Aluake pletae ami tamata noma.
3 Riluke manane ete ami panuhu ami kane pela petu
noma.
4 Ampune amiki dosaru,
le ami lekwe ami ampune tamata rebe esi ono dosa ete
amire.
Sebeie ami kena ro tiaru esi elake eteheke ami yake leke
ami ono dosa yake.”
5 Eleki Yesuse Iatetukesi pake umpama be, “Sepo sae bei
imi pine kena kpetu tlai peneka ikeu loko eni ebe me eni
luma eleki ikotie be, ‘Kuebe, riluke roti buai telu eteku mina,
6 le auku ebe sae ilia lalane bei lauke isili lokoku po auku
sasaisa etei kena ikane moneka.’
7 Po eni ebe mere ibeteke bei me lale be, ‘Kuebe, kwale au
yake, auku meture kwara peneka, au kai auku anaru ami
ntulu peneka hoko au betu kena riluke roti ete ale moneka.’
8 Imi lene mimise! Masike amu ebe po isuka betu kena
rilukele ete ale mo, po sepo aasomi mo hoko akotie beini
rame, hoko ibetu kena irilukele ete ale lulu aperlure neka.
9 Ele mere hoko imi lene mimise! Kotie loko Alla hoko imi
supu, nikwa hoko imi tetue, lakae metu hoko meture baeke
ete imi. 10 Le sire pine ikotie, isupu. Sire pine inikwa, itetue.
Sire pine ilakae metu, meture baeke etei.
11 Bei imi pusumi meiju, sepo imi nanae sae ikotie iane,
hoko imi riluke niakwe etei mo moyo? 12 Pise ikotie manue
telui, imi riluke kalajengkine etei mo moyo? 13 Masike imire
neuna hoko piasa imi ono dosa, po imi rekwa bei riluke
misete ete imi anaru peneka. Hoko Amami ndete surga

---

[q] **11:2** Lepate matai “ndete surga” mere, kena Alkitape akmenare esi ayataru sae mo.

lekwe, Iriluke misete ete imire lesi le neka hoko Iriluke Ro
Misete ete tamata rebe kotie bei Allare.”

Tamata esi beteke be Yesuse kai Beelsebule esi kerike sakesa!
11:14-23

(Mat. 12:22-30; Mrk. 3:20-27)

14 Kena rebai sae me Yesuse Isirie ro tiae bei tamata
moune. Kena ro tiare siri bei tamata moune mere eleki ilepa
sosoli. Hoko tamata bokala esi herane. 15 Po leini esi beteke
be, “Yesuse Isirie ro tiare kena kbasa bei Beelsebule, ro
tiaru esi elake.” 16 Kai tamata leini esi teheke Yesuse kena
lale misete mo hoko esi kotie Yesuse Iono tanda herane leke
esi rekwa be Yesuse Eni kbasare bei Tuhane ndete surga
pibe mo.
17 Po Yesuse Irekwa lalesi hoko Ibeteke lokosi kena
umpama be, “Ro tiaru esi elake kai ro tiaru mere lupe nusa
rebe kamale ipletaise neka. Nusare elara lua hoko nusa
mere atia ruae, kai luma toini pine esi lene loko lomai mo
hoko luma toini mere atia lekwe. 18 Sakesa neka, ro tiaru
esi elake esirie ro tiare mo. Le sepo esirie ro tiare hoko esi
kerajane elara lua hoko kerajane mere ruae atiae. Hoko Au
sirie ro tiare kena kbasa bei Beelsebule mo. 19 Hoko saka imi
beteke minare be Au sui ro tiare kena kbasa bei Beelsebule,
hoko imi maka luluaru lekwe esi sui ro tiare kena kbasa
bei ro tiaru esi elake lekwe. Po imi maka luluaru lekwe esi
rekwa peneka be imi noake ele mere tinai mo. 20 Po sepo Au
sui ro tiare kena kbasa bei Alla hoko mere tiluke ete imi be
Alla Ipletae imi tamata kai imi selu Eni kbasare peneka.
21 Ro tiaru esi elake mere umpamae lupe tamata ktiline
rebe iraka eni lumare kena alata kena lisa leke tamata
makete esi atia luma mere esi yelu yake. 22 Po Aure lupe
tamata rebe iktili lesi bei tamata ktiline minare. Au kusu
eleki au teta tamata ktiline minare eti itetu hoko Au rana
pusue alata kena lisare kai eni taneiaru bei eni lumare.
Eleki Au larakelu ete Auku ebearu.

23 Imi nete mimise! Sire pine ilulu Au mo hoko ile mere
ilelike Aure neka, kai sire pine ilayani Au mo hoko ile mere
iatia Auku makerike.[r]”

Ro tiare eleu suike loko tamata rebe ihlaleke loko Tuhane mo
11:24-26

(Mat. 12:43-45)

24 Eleki Yesuse Ibeteke be, “Sepo ro tiare esupu sui bei
tamata laleije, hoko ekeu lilali me otoi nsekile kena erue ete
mere. Po esupu otoi sae kena erue mo hoko ebeteke be, ‘Au
leu suike loko tamata rebe minae au keu beine.’ 25 Eleki eleu
suike, eselu luma mere hlaie hoko ndopone sae moneka kai
emalene peneka. 26 Eleki ro tiae mere esiri kai ekoti ro tiae
itua maketa rebe ktolo lesi beie, eleki pususi kusu rue kena
tamata mere. Hoko tamata mere itaia lesi bei akmenare.”

Sire rebe isupu untune elake?
11:27-28

27 Eleki kena Yesuse Ilepa sa, bina sae bei tamata bokala
meru ikloloe loko Yesuse be, “Bina rebe ikeu blublulu le Ale
kai isusu Ale, isupu untune elake.”
28 Po Yesuse Ibeteke be, “Yele, po tamata rebe esi lene
Alla Eni lepataru kai esi ono lululu, sie meru pine esi supu
untune elake lesi.”

Tamata rebai meije esi supu hukumane
le esi hlaleke loko Yesuse mo
11:29-32

(Mat. 12:38-42)

29 Eleki kena tamata bokala esi luake uru keholi Yesuse,
Ibeteke lokosi be, “Kena meije tamata mei nusa meije esi
neu titinai. Le esi kotie be Au ono tanda herane bei Alla
etesi. Po Au ono tanda herane bei Alla etesi mo, batuke

---

[r] **11:23** Ayate meije kena sou Yunanire ebeteke: “Esi lupuke sasaisa mo hoko esi poiele eleki ubalila.”

tanda herane esa ete nabi Yunuse neka. [30] Tanda herane rebe
eono kena nabi Yunuse, eono tamata Niniwe esi rekwa be
Alla Iulake nabi Yunuse. Sakesa kai saisa rebe eono kena
Au, Tamata Eni Nanae meije, eono tanda be Alla Iulake Au
ete imi tamata rebai meije.[s] [31] Akmenare kamale bina bei
sapleuke selatane iluake bei lauke leke ilene Salomo maka
rekware iatetuke. Po au lesi bei Salomo yo imi suka lene
loko Auku lepataru mo. Hoko tatike pine kena nusa meije
kohore, petu kena teu pakala ete pusue tamatare, kamale
bina mere ibeteke imi tamata rebai meije imi nsalalaru le
imi suka hleke bei ono dosa mo. [32] Akmenare nabi Yunuse
ilepa ete tamata Niniweru, hoko esi hleke bei esi dosa. Po
Au lesi bei Yunuse yo imi lene loko Auku lepataru mo. Hoko
tatike pine kena nusa meije kohore, tamata Niniweru esi
beteke imi nsalalaru."

Tuhane Eni lepataru molupe lampure ehita
11:33-36
(Mat. 5:15, 6:22-23)

[33] Eleki Yesuse Ibeteke be, "Tamata isosu lampure
ibunikele mpe sokate esi lebui mo pise mpe lebalei mo. Po
itolaele ndete baba kena esi otoije leke pusue tamata rebe
esi kusure pusue esi selu esi hitaije. [34] Matainaimu saka
lampu ete nanakwalaimu. Sepo matainaimu umise hoko imi
selu saisa rebe nkenale. Po sepo matainaimu mise mo hoko
imi selu nkenale mo. [35] Ele mere hoko raka mimise leke saisa
rebe mise more imi selure mise yake. [36] Sepo Tuhane Iono
imi rekwa nkenale peneka hoko imi ono saisare nkena saka
lampure ehita imi kena esi hitaije."

---

[s] **11:30** Akmenare Yunuse ime iane esi tibuine po isiri suike, sakesa kai namake pine Yesuse Imatare po Ikwana suike lekwe.

Yesuse Inasuke tamata Parisiaru kai kuru Torataru
11:37-54

(Mat. 23:1-36; Mrk. 12:38-40)

37 Eleki kena Yesuse Iatetuke pela peneka, tamata Parisi
sae me ikoti Yesuse kena ikane me eni lumare. Eleki Yesuse
Ikeu sakesa kai tamata mere roma me eni luma. Yesuse
Ikusu eleki Irue kane kaisi. 38 Kena tamata Parisi mere iselu
Yesuse Ikane Ikoa balaI mo hoko iherane, le suke kane
mosare koa bala lulu tamata Yahudiaru esi atate mina.
39 Po Tuhane Yesuse Inasukeni kai Iombe, “Tamata Parisia
imi! Imire saka pikane rebe tamata ikoa batuke esi muline
po esi laleije mo hoko endopo sa. Ele mere hoko imi ono
lelemake kena tiluke imi atate be imire tamata miseta eleyo
mo, imire tamata neuna rebe lalemi upenu kena lale loko
taneia bokala. 40 Tamata boroka imi! Ite nanakwalama kai
lalemaru Alla Ionolu, imi rekwa moyo? 41 Po sepo imi riluke
imi tanei ete tamata susataru kena lale misete hoko pusue
nanakwalami kai lalemi umise kai dosa sae mo.
42 Tamata Parisia imi! Tatike pine imi supu hukumane
elake! Le imi ono misete ete tamata mo kai nete loko
Tuhane mo. Tanei tone lalemi nete kena riluke beie ete Alla
sabokae lara butu esa. Imi riluke mere tinai po suke imi li
loko tamata makete kai nete loko Tuhane lekwe.
43 Tamata Parisia imi! Tatike pine imi supu hukumane
elake! Le imi suka rue kena otoi misete lakwai esa me luma
ibada kai suka tamata esi beteke hlamate ete imi me pasare.
44 Tatike pine imi supu hukumane elake! Le imi ono
tamata esi noake be imire tamata misete eleyo mo imire
tamata neuna. Hoko tamata rebe esi rekwa mosare esi supu
lemake kena tiae bei imi. Hoko imi sakesa kai nitu latai
rebe esi tandare sae mo hoko tamata esi keue esi babaije le
esi rekwa mpuluta mpe lebure mo.”
45 Eleki kuru Torate sae me iralake Yesuse be, “Kuru,
Alepa lokosi ele mere hoko mere Asobue ami lekwe.”

46 Po Yesuse Iombe, “Kuru Torata imi! Tatike pine imi
supu hukumane elake lekwe! Le imi riluke pleta ktiline ete
tamata saka tolae tabeule blulute ete tamata, po imi tapa
tamata mere mo kena ilulu pleta mere.
47 Tatike pine imi supu hukumane elake lekwe! Le imi
aseluke be imi mise hoko imi ono nabiaru esi lataisu mise
eleyo imi sakesa kai imi ntuana menaru, rebe esi bunu
nabiaru neka. 48 Imi kerike nabiaru esi nitu lataije mere
etiluke be imi suka kena imi ntuana menaru esi bunu nabiaru.
49 Ele mere hoko Alla rebe Irekwa sasaisa nere Ibeteke be, ‘Au
ulake Auku nabia kai Auku maka ulakaru loko imi, leini imi
bunusi eleyo leini imi ono susate etesi ela titinai. 50 Imi tamata
rebai meije imi supu hukumane elake le imi tanggune imi
ntuana menaru esi bunu nabia rebe Alla Iulakesi kena esi
lepae Eni lepataru. Mere menai bei kena Alla Itola nusa meije
sa. 51 Menai bei Habela eti roma Sakaria rebe esi supu bunu
me otoi maka pala tanei ete Allare kai me Alla Eni Lumare esi
tlelare. Imi nete! Tatike pine esi lalakwaru tutuke imi tamata
rebai meije hoko imi supu hukumane elake titinai.
52 Kuru Torata imi! Imi supu hukumane elake! Le imi
bunike lalane leke tamata esi rekwa Alla yake. Imi ruami
rekwaI mo! Imi pele tamata bokala leke esi hlaleke loko
Alla yake, tamata meru lalesi titinai kena nikwaI.’ ”
53 Eleki kena Yesuse Ikeu bei otoi mere, kuru Torataru
kai tamata Parisiaru esi keu luluI rame kena esi tneu yelu
bokala beiNi. 54 Esi ono ele mere kena esi nikwa Yesuse Ilepa
sala leke esi supu lalane kena esi kerikeNi.

Imi lulu tamata Parisi esi hidupe yake
12:1-3
(Mat. 10:26-27)

12 Kena mere tamata boka titinai esi keholi Yesuse, eti
esi keleke lomai. Yesuse Iatetuke Eni maka luluaru
akmena, hoko Ibeteke be, “Imi keta bei tamata Parisiaru.
Lulu esi hidupe yake, le esi ono molupe esi hlaleke loko Alla
ntoli yo esi hidupe ele mere mo. Hoko esi hidupe misete

more eono imi hidupe emise mo lesi, saka ragire pake boka
mo po eono tarigure esa ela titinai. [2]Saisa rebe tamata esi
onoe kai esi bunikele, tatike pine supu siriele. Kai saisa
rebe tamata esi onoe esi tasouke lutikele, tatike pine supu
baekele. [3]Kai saisa rebe imi lepae akbunikele, tatike pine
tamata makete esi rekwae. Saisa rebe tamata esi sasaele me
luma laleije, tatike pine tamata makete esi biuwe le lepate
mere ete tamata bokala me ootoi etia neka."

Suke imi rilami le Alla
12:4-7
(Mat. 10:28-31)

[4]"Auku ebea imi, imi nete! Rilami le tamata rebe ibunu imi
nanakwalaimu yake. Le esi ktili kena bunu nanakwalaimu
po esi pele rua imi rore kena keu lolete surga mo. [5]Meije au
beteke Ile rebe suke imi rilami leIje. Suke imi rilami le Alla,
le Ile pine Ihukume imi. Ikbasa kena Ibunu tamata kai Ikbasa
kena Ipoie imi me otoi susate titinai rebe aure kliti eti pela.
Imi nete mimise! Ile mere pine suke rilami leI.
[6]Masike manu maka kane alare inai lima, abelie kena kepe
tone matai luare, po Alla Inetele. [7]Imi bua kwalai me uluimu
lekwe esi bokalaru Irekware neka. Ele mere hoko rilami yake,
le Alla Inete loko imi lesi bei manu maka kane alare."

Imi hlaleke loko Tuhane rila kena nakue ete tamata makete yake!
12:8-12
(Mat. 10:19-20, 10:32-33, 12:32)

[8]"Imi lene mimise! Sire pine inaku Au me tamata maketa
oasi be ilulu Au hoko Au lekwe nakui me Alla kai Eni
malekataru oasi. [9]Po sire pine isuka Au mo eleki ibeteke be
ilulu Au mo me tamata maketa oasi, hoko namake pine Au
lekwe sukai mo me Alla oaIje kai Eni malekataru oaisu.
[10]Sire pine ilepae tiae ete Au, Tamata Eni Nanae meije, hoko
Alla Iampune tamata mere sa, po sire pine ilepae tiae ete Ro
Misete hoko eti pelare eni dosaru supu ampune moneka.

[11] Sepo tamata esi keri imi me Yahudiaru esi luma ibada
leke esi teu pakala ete imi, pise sepo esi keri imi ete tamata
elaka maka kbasaru kena esi teu pakala ete imire, imi
rilami lesi yake kai kaplalemi kena saisa rebe imi ralake
eteise yake. [12] Le mere bei imi lalemi mo po mere Ro Misete
Iono imi beteke saisa rebe suke imi betekele eteise."

Tamata rebe eni taneia bokare inete Tuhane mo
12:13-21

[13] Eleki ile sae bei sie bokala meru ibeteke loko Yesuse
be, "Kuru, Abeteke ete kwaliku leke ilara amiki taneiaru au
supu lekwe."
[14] Po Yesuse Ibeteke lokoi be, "Kuebe, Au supu bitike
kena lara imi taneiaru mo." [15] Eleki Ibeteke suike be, "Nete
mimise! Lalemi loko taneia boka kuate yake le masike sae
eni taneia boka lekwe, po isupu hidupe misete batuke bei
taneia meru mo."
[16] Eleki Yesuse Ialena kena umpama esa etesi be, "Tamata
rebe eni taneia bokala sae me eni tapele otoi sae esi hasile
boka titinai. [17] Tamata mere inoake me lalei be, 'Au ono
saisa leke au hnouke auku taneia bokala meiju, le otoi kena
hnouke taneiaru pela moneka.'
[18] Eleki inoake be, 'Au ono elere. Au likwaie otoi maka
tolae taneiaru eleki au eleke suike ela lesi leke au hnouke
auku gandume kai taneia maketaru pusulu kenae. [19] Eleki au
rue amaueku, kane, kinu, musune kena musune.'
[20] Po Alla Ibeteke lokoi be, 'Hei, tamata boroke, petu meije
amata neka. Hoko taneia rebe ahnoukeule ete sia lekwe?'
[21] Sakesa kai tamata rebe ihnouke taneia boka mei nusare
neka po taneia rebe lulu Tuhane enkenare inikwa mo."

Kaplalemi le imi hidupe yake
12:22-31
(Mat. 6:25-34)

[22] Eleki Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru be, "Bei
mere hoko Au beteke ete imi leke kaplalemi le imi hidupe

yake, kaplalemi le saisa kena kanele kai kinure yake. Kai
kaplalemi le nanakwalami yake, kaplalemi le saisa kena
pakele yake. [23] Le hidupe pentine lesi bei manane kai
nanakwalare pentine lesi bei pakiane. [24] Selu manuru,
uaknane mo kai uulu mo kai esi maka hnouke manane
sae mo po umata mo le Alla Iriluke manane etelu. Eleyo
ete Allare imi pentine lesi bei manuaru. [25] Kai kaplalemi
leke mula. Imi betinake kaplaleime eono imi musune tapa
totonai o? [26] Sasaisa neka masike tone po imi ktili kena ono
mo, yo mula pine imi kaplalemi le yelu maketaru?
[27] Imi selu, kwapare masike ebitae pakiane tekwa lupe
tamatare mo po Au beteke ete imi be kena kamale Salomo
ipletare eni pakiane sae mise saka kwapa labuije mo.
[28] Bunare masike petu esa eleki endulu po Alla Iono esi
labuiju mise titinai. Imi hlaleke loko Alla ktili moneko? Alla
Iriluke saisa rebe ite perlure lesi bei Ionoe ete bunare. [29] Kai
kaplalemi le manane kena imi kane yake kai saisa kena
kinu yake le Alla Iaknekae ete imi. [30] Le pusue yelu meru,
tamata mei nusa rebe esi hlaleke loko Alla more esi nikwalu
rame. Po Amami ndete surgare Irekwa be yelu meru imi
nikwa lekwe. [31] Imi hidupe, imi suka kena Alla Ipletaele
mina. Tatike pine saisa rebe imi nikwa pela peture Alla
Iriluke etemi."

Yesuse Iahnau kena lupuke tanei ndete surga
12:32-34
(Mat. 6:19-21)

[32] "Masike imire tamata bokala mo, po kaplalemi yake! Le
kena Alla Ipleta tamatare, laleIje ndina kai imi pleta sakesa
kaiNi. [33] Abelie pusue imi taneiaru eleki riluke esi beline ete
tamata susataru. Imi ono ele mere, imi lupuke tanei miseta
ndete surga. Taneia meru urue kena otoi maka tola tanei
rebe kahie pise tisele mo. Kai tanei rebe imi lupuke meru
sirikelu moneka. Eleki tamata ndeanaru esi ndeaelu mo
kai takalare kanelu mo. [34] Le imi lupuke taneia ndete surga,
hoko lalemi kena meru rame."

Layani Tuhane suke mise
12:35-40

35 “Imi layani Tuhane suke aknekae mise kai ono mise!
Imi alike pakiane kai lampure sosu aknekae neka leke
layani Tuhane. 36 Lupe tamata makerike, esi akneka kena
esi raka esi elake ileu bei esi kane totlibare. Sepo esi
elake iluake kai ilakae meture, esi baeke meture etei nunu.
37 Tamata makerike esi raka esi elake eni lumare kai kena
elake mere iluake sepo iselusi raka rame, esi ntulu mo, hoko
esi supu untune elake. Imi lene mimise! Esi elake iakneka
kai iulake eni tamata makerika meru esi rue eleki ilayanisi.
38 Tamata makerika meru esi supu untune elake sepo esi
elake iluake erisi raka rame, masike iluake kena kpetu tlai
pise lesi bei mere. 39 Imi nete mimise mere bei umpama
makete lekwe. Sepo luma upuije irekwa olase kena tamata
ndeane ikusu, hoko iraka leke tamata ndeane ikusu lumare
yake. 40 Hoko tatike pine eono ete imi ele mere lekwe. Imi
raka kai imi akneka rame le suke imi lene loko Tuhane,
le Au Tamata Eni Nanae tatike pine Au luake suike saka
tamata ndeane iluake kena kpeture, rebe imi rekwa esi
olase mo.”

Tamata rebe ilayani Tuhane mise, kai rebe ilayani mise mo
12:41-48

(Mat. 24:45-51)

41 Eleki Petruse ibeteke loko Yesuse be, “Tuhane, hnaune
kena umpama meru ete ami ruama pibe ete tamata makete
lekwo?” 42 Eleki Tuhane Iralake be, “Mere ete Auku maka
lulua imi lekwe. Tamata makerike misete kai nkwakwate
eti eni elake ibitikeni kena iono elake ete tamata makerika
maketaru leke lara manane etesi pela peture, 43 tamata
makerike mere isupu misete elake sepo kena eni elake ikeu
eti ileure tamata mere iono loko eni makerike mere rame.
44 Imi lene lokoKu mimise! ‘Tamata makerike mere eni elake
ibitikeni kena iraka pusue eni taneiyaru. 45 Po sepo eni

tamata makerike mere laleije mise mo eleki inoake me lalei
be, ‘Auku elake ikeu mere takwali sa pine ileu.’ Eleki iteta
pusue tamata makerika maketaru kai ikane kinu eti inseli.
46 Eleki eni elake iluake kena petu kai olase rebe irekwa mo,
eleki eni elake mere ihukumeni kai iono tamata makerike
mere isupu susate elake, mere lupe tamata rebe ilene loko
Alla more tatike pine isupu susate elake neka.
47 Tamata makerike rebe irekwa saisa rebe eni elake
isukare, po iakneka kai iono loko saisa rebe eni elake
isukae mere mo, hoko isupu teta kera lesi. 48 Po sepo tamata
makerike irekwa saisa rebe eni elake isukare mise mo eleki
iono sala eti isupu teta, hoko tamata makerike mere isupu
teta ela mo. Po sepo Alla Iriluke kbasa elake ete Eni tamata
makerike leke ipletae tamata maketaru, yo ilulu Alla Eni
lepataru mo, hoko Alla Itutuke eni nsalale kai Ihukumeni
ela lesi bei tamata maketaru neka.”

Yesuse Iluake leke Iono tamata esi tebi lomai
12:49-53

(Mat. 10:34-36)

49 “Au luake mei nusa meije kena Au tebi tamata rebe
esi mise bei tamata rebe esi ono neune. Mere saka Au liku
auwe kena pusue tamata mei nusa meije leke eono tamata
esi tebi lomai. Au hlaleke be auwe mere ekliti peneka.
50 Takwali moneka Au supu susate elake sa. Susate mere
uono kena Au mosare, kaplaleKu titinai. 51 Imi betinake Au
luake lomei kena keri misete ete nusa meije leke nusare
ndene o? Mo, imi lene mimise! Au lomei leke pusue imi
tamatare tebi lomai neka. 52 Bei meije luma toini rebe sie
limaya esi nasuke lomai, hoko sie luaya pise sie telua esi
hlaleke lokoKu po lesine esi hlaleke loko Au mo hoko luma
toini mere esi tebi lomai neka. 53 Amaisi nasuke kwete
mokwaiyaru, kai kwete mokwaiyaru esi nasuke amaisi,
inaisi nasuke kwete binaru, kai kwete binaru esi nasuke
inaisi. Kai ina tamoli esi nasuke binbeluaru, kai binbeluaru
esi nasuke inasi tamoliaru.”

Tamata esi nati Yesuse Eni hnauna kai saisa rebe Ionore mo
12:54-56

54 Eleki Yesuse Ibeteke loko tamata bokala meru be, “Sepo
imi selu moputire sa bei sapleuke lemataije suni, imi beteke
be ulane, hoko ulane tinai. 55 Sepo imi blake balate luake bei
selatane, imi beteke be lea hoko lea tinai. 56 Imire tamata
maka ono misete lelemake, imi selu lanite kai nusa meije esi
tandaru, imi rekwa bei tale ulane kai leare. Po mula pine
imi selu yelu rebe Au onoule kai imi lene Auku lepataru yo
imi natilu more?”

Imi ono mise kai imi musuaru
12:57-59
(Mat. 5:25-26)

57 “Le mula pine saisa rebe imi rekwae nkenare imi lulu
more? 58 Sepo tamata sae ikeri imi kena pakala, hoko atula
kena ono misete kaini kena roma me tamata maka teu
pakalare mosare. Le sepo mo hoko tamata mere ikeri imi
ete tamata maka teu pakala. Pine tamata maka teu pakalare
ikeri imi ete polisiaru eleki polisiaru esi kusue imi kena bui.
59 Imi lene mimise! Sepo esi kusue imi kena bui hoko imi siri
sa po suke imi seli pusue imi utanaru mina.”

Tamata rebe isuka hleke bei ono dosa mo
tatike pine isupu hukume eti pela
13:1-5

13 Eleki kena mere tamata esi alena ete Yesuse be
Pilatuse ibunu tamata Galilea sie ilaru rebe esi pala
tanei ete Allare. 2 Kena Yesuse Ilene mere, Ibeteke be, “Imi
noake be Tamata Galilea meru esi supu bunu ele mere, le
esi dosaru ela lesi bei tamata Galilea maketaru yake. 3 Mere
imi noake sala. Nete! Sepo imi hleke bei ono dosa mo, hoko
imi supu hukumane bei Alla eti pela neka. 4 Kai sakesa neka,
sepo imi noake be torene rebe ekoli me Siloame me kota
Yerusaleme eleki esepe sie butu esa lesini kwalu rebe esi

matare esi dosaru ela lesi bei tamata Yerusaleme maketaru
hoko mere imi noake sala. [5]Nete! Sepo imi hleke bei ono
dosa mo, hoko imi mata kai supu hukumane bei Alla eti
pela lekwe."

Tatama rebe isuka hleke bei ono dosa more lupe ara aini rebe ebua more lasae
13:6-9

[6]Eleki Yesuse Ialena kena umpama be, "Ile sae me iatnane
ara aini sae me eni ndinu anggure eleki ela peneka. Petu
sae me ikeu nikwa ara aini mere esi buaije po isupu sae mo.
[7]Eleki ibeteke loko eni tamata makerike me ndinu anggure
mere be, 'Au luake lomei kena nikwa ara aini meije esi
buaije pela talei, musuna telu peneka po au supu sae mo.
Hoko lasae! Ekele batuke kena erana tapele esi nkopane
neka.' [8]Po tamata makerike mere ibeteke be, 'Ntuane, sebeie
musune meije mina! Namake au bita tapele keholie kai au
tolae pupuke kenae, [9]tinake talei suike ebua piseo, po sepo
ebua mo hoko lasa ne.' "

Yesuse Iono bina sae me imise kena tamata Yahudiaru esi petu plei
13:10-17

[10]Kena tamata Yahudiaru esi petu plei rebai sae, petu rebe
suke esi kerike mo, Yesuse Iatetuke me luma ibada.
[11]Bina sae me kerakeni musuna butu esa lesini kwalu
peneka iete mere, le ro tiare kbasaeni hoko kerakeni eti
ibosu, hoko ikele ntoli mise moneka. [12]Eleki kena Yesuse
Iselu bina mere, Ikotini kai Ibeteke lokoi be, "Matabinane,
Au ono amu makerake mise peneka." [13]Eleki Yesuse Itolae
balaI kena matabinane mere eleki imise sosoli hoko ikele
ntoli sosoli. Eleki matabinane mere iisike Alla.
[14]Po Luma ibada mere esi elake iono Yesuse le Iono
matabinane mere imise kena esi petu pleije pe. Eleki ibeteke
loko tamata bokala meru be, "Imi nete! Petu makerike

petua ne, hoko luake kena supu ono misete kena petu
makerika meru. Po luake kena petu pleije yake.”
15 Po Tuhane Yesuse Ibeteke be, “Imire tamata maka ono
misete lelemake! Imi ono molupe tamata nkenale yo imi
blake malereke tamata makete mo! Kena petu pleije imi
pusumi sirie imi lembuaru kai keledaiaru bei kandane kena
keu inukelu. Tinai moyo? 16 Lalemi noa imi binatanaru yo
matabinane meije Abrahame eni anubu, ro tiaru esi elake
ekbasaeni musuna butu esa lesini kwalu peneka yo lalemi
noai mo! Le mula pine imi beteke be tie matabinane bei ro
tiare esi kbasare kena petu pleije more?’ ”
17 Yesuse Iralake mere eono tamata rebe esi suka rare kaiNe
esi asomi. Po tamata maketaru lalesi ndina kena esi selu
Yesuse Iono pusue tanda herana rebe umise titinai meru.

Tuhane Eni jemate toini rebe Alla Ipletaise, esi tapa boka kai tapa ktili
13:18-21
(Mat. 13:31-33, Mrk. 4:30-32)

18 Eleki Yesuse Ialena kena umpama makete lekwe be, “Sepo
Alla Ipletae imi tamatare esi carare lupe umpama meije:
19 Tamata sae me irana bibite lupe sasawi inai, ikeu mulaele me
ndinu, eleki ekusu kai etapa ela nunu kai eono ai elake. Esi
sanaije elake hoko manure eono alai kenae leke etelu.” 20 Eleki
Yesuse Ibeteke lekwe be, “Sepo Alla Iplete imi tamatare eonore,
esi carare lupe umpama meije: 21 Molupe tamata bina sae irana
ragi teputi neka eleki itohae kai terigu bokala, kiloa butu lua
lesini lima eti utoha lomai mise kai esa ela.”

Atula leke imi kusu metu rebe tone
13:22-30
(Mat. 7:13-14, 21-23)

22 Eleki Yesuse Ikeu keholi kota kena kota, hena kena hena
kena Iatetuke. Leke Ikeu siba lopai Yerusaleme. 23 Kena mere
ile sae me ibeteke loko Yesuse be, “Tuhane, tamata rebe
supu rue sakesa kai Alla eti pelare esi boka mo moyo?”

Eleki Yesuse Ibeteke loko tamata ete meru be, [24] “Imi
atula ktili leke kusu metu tone. Le tamata bokala esi atula
kena nikwa cara kena kusu po saisa mo. [25] Le esi roma metu
mosare yo luma upuije ikele ikobue meture hoko imi kele
me muli, eleki imi lakae meture kai imi koti be, ‘Ntuane,
baeke meture ete ami mina!’

Iombe, ‘Au rekwa imia meru mo. Imia meru bei etia?’
[26] Hoko imi beteke be, ‘Ami kane kai kinu sakesa kaiMu,
kai aatetuke me lalana me amiki kotare.’ [27] Po Iombe, ‘Au
rekwa imia meru mo, imi keu beiKu! Imi pusumi tamata
neuna.’ [28] Kena mere imi rani kai malereke imi titinai le
imi selu Abrahame, Isake, Yakupe kai pusue nabi maketaru
Alla Ipletaesi yo imi ruami supu sui me muli. [29] Kai tamata
esi luake bei pusue nusa meije, esi luake kai esi rue kena
lakwasi rebe aknekae etesi peneka, kena esi rue kane sakesa.
[30] Imi nete mimise! Tamata bokala esi lene Alla Eni lepataru
akmena, po esi hlaleke loko Alla sosoli mosa, eleki tamata
maketa bokala lekwe esi lene Alla Eni lepataru pamuli po
esi hlaleke loko Alla sosoli.”

Yesuse Ilimese kota Yerusaleme laleIje noae
13:31-35
(Mat. 23:37-39)

[31] Kena mere tamata Parisia sie ilaru esi luake loko Yesuse
kai esi beteke be, “Rue ete meije yake! Keu kena otoi
makete le kamale Herodese lalei kena ibunuMu.”

[32] Eleki Yesuse Iralake be, “Keu beteke kena tamata
nloene mere be, ‘Petu meije kai bobanure Au sui ro tiae kai
ono tamata makerake esi mise po petu luare Au pelae Auku
makerike.’ [33] Masike ele mere po petu meije, bobanu kai
petu luare au keu rame, le sepo nabi isupu bunu hoko me
kota Yerusaleme, po me Yerusaleme mulini mo.

[34] Tamata Yerusalema! Imire maka bunu nabiaru, kai imi
raba tamata rebe Alla Iulakesi loko imire. Au atula susuike
kena ahloke imi peneka lupe manure loke esi anaiju, po imi
suka lene Au koti imire mo. [35] Bei mere hoko Alla Iraka imi

kotare moneka kai kotare supu atiae. Nete! Bei petu meije
roma petu Au luake suike, imi selu Au moneka. Kena petu
Au luake imi beteke be,
‘Isike Ile rebe Iluake Eni nane Tuhane!’ ”[t]

Yesuse Iono tamata makerake sae me imise kena petu plei
14:1-6

14 Kena tamata Yahudiaru esi petu plei rebai sae me
Yesuse Iluake loko tamata Parisiaru esi elake sae
me, kena Ikane ete mere. Kena Yesuse Ikusu lumare pusue
tamata rebe esi luake esi limese luiNi rame. [2]Tamata
makerake sae me irue balale Yesuse. Tamata mere balai kai
eni lelalu pakaelu. [3]Eleki Yesuse Ibeteke loko kuru Torataru
kai tamata Parisia meru be, “Ono tamata makerake imise
kena tamata Yahudiaru esi petu pleije yele pibe mo?”
[4]Pususi ndene, sae iralake Yesuse mo. Eleki Yesuse Ikerike
tamata makerake mere balaije eleki Iono imise eleki Iulake
ileu ne.
[5]Yesuse Iombe, “Meije conto. Bei imire sepo imi anae pise
imi sape tetu kena likele masike petu pleije po imi bitike imi
anae pise sape mere tinai pibe mo?”
[6]Po tamata sae iralake Yesuse moneka.

Kwakwae yake!
14:7-11

[7]Yesuse Iselu tamua rebe esi supu undane esi luake, esi
nikwa otoi maka rue rebe holmatele. Hoko Yesuse Ibeteke
lokosi pake umpama be, [8]“Sepo sae ikoti ale kena totliba
hoko rue me muka yake, le tinake totliba upui mere ikoti
tamata makete rebe holmatei lesi beimu. [9]Eleki totliba
upuije ibeteke loko ale be aheti bei otoi mere, leke tamata
meije irue kenae. Eleki aasomi kai akele eleki arue kena otoi
me muli lakwai esa. [10]Po sepo esi koti ale hoko aluake arue
kena otoi me muli lakwai esa, hoko tinake totliba upuije

---

[t] **13:35** Isi. 118:26

iluake beteke loko ale be, ‘Kuebe, arue me muka noma.’ Ele
mere hoko asupu holmate me tamua maketaru oaisu. [11] Le
sire pine isuka supu bitike, hoko Tuhane Irulukeni, kai sire
pine isuka ono ntekwane hoko Tuhane Ibitikeni.”

Ono misete ete tamatare hlaleke esi seli suike yake
14:12-14

[12] Kai Yesuse Ibeteke loko tamata rebe ikoti Yesuse be,
“Sepo aaknekae manane kena kane hkwata pise kpetu, hoko
akoti amu ebearu yake, pise betamu pise kwalimu yake,
pise amu luma toini maketa yake, pise tamata me amu luma
leini keholi yake rebe esi taneiaru bokare. Le tatike pine esi
koti suike ale kena kane sakesa kaisi leneka. Ele mere hoko
asupu suike saisa rebe aonore. [13] Po sepo aaknekae pesta
elake, hoko akoti tamata susate, tamata rebe nanakwalaije
mise mo, tamata sisate kai tamata matapolale. [14] Eleki
namake asupu misete elake le esi sasaisa kena esi rilukele
ete ale mo, po namake pine Alla Ilelie pusue rebe aono
misetaru kena tamata nkenale esi kwana suike.”

Alena umpama kena pesta kane elake
14:15-24
(Mat. 22:1-10)

[15] Kena Yesuse Iahnau mere, ile sae me rebe ikane sakesa
kai Yesuse, ibeteke be, “Mise lesi, ete tamata rebe ikane
sakesa kai Alla me otoi rebe Ipletaele.”
[16] Po Yesuse Ialena kena umpama be, “Ile sae me iono pesta
elake kai ikoti tamata bokala. [17] Kena esi tolae manane pela
peneka, iulake eni tamata makerike kena keu beteke loko
tamata rebe ikotisi be, ‘Mai noma le tola manane pela pene!’
[18] Po pususi leuke na be esi luake mo. Ile sae me ibeteke
be, ‘Au kotie sala neka le au luake mo le au sabe ndinu lalei
sae me hoko au keu selu mina.’
[19] Ile sae me lekwe ibeteke be, ‘Au kotie sala neka le au
luake mo, le au sabe lembu pasana limare resa hoko au keu
teheke mina be umise pibe mo.’

[20] Ile makete lekwe ibeteke be, ‘Uke au kaije resa hoko au
kotie sala neka le au luake mo.’
[21] Eleki tamata makerike mere ileu kai ibeteke ete ntuane
mere hoko ntuane mere inasu titinai, kai ibeteke lokoi be,
‘Akeu loko tamata susata, tamata harekute, tamata sisate
kai tamata matapolala rebe esi me lalana elaka kai tona me
kotare, kerisi lomei.’
[22] Eleki tamata meru esi luake kai esi rue po lesike otoi
maleneta bokala sa. Eleki tamata makerike mere ibeteke
loko ntuane mere be, ‘Ntuane, amu pletare au ono lulu
peneka po lesike otoi maleneta bokala mei sa.’
[23] Eleki ntuane mere ibeteke be, ‘Akeu papelake lalana
me kota mulini, atetue tamata sae neka, kerisi lomei leke
esi penue luma meije.’ [24] Po imi nete mimise. Sae kuesa bei
tamata rebe kotisi akmenare iluake kena kane sakesa kaiKu
kena Auku mejare yake.”

Lulu Yesuse hoko nete loko sasaisa yake
14:25-33

[25] Rebai sae me, tamata bokala esi keu sakesa kai Yesuse.
Eleki Yesuse Ihali lokosi kai Ibeteke be, [26] “Sepo sire pine
iluluKu pine laleije noa inai, amai, eni bina, eni nanaru,
kwalinisi, betaisi pise nanakwalai ruai lesi beiKu hoko ile mere
ikeu lulu Aure saisa mo. [27] Sire pine isuka supu susate saka Au
supu bunu kena ai tutini mo, hoko ilulu Aure saisa mo.
[28] Sepo bei imire, sire lalei kena ieleke torene hoko irue
neheke esi beline mina leke irekwa be eni kepene pela
kena eleke torene mere pibe mo. [29] Le sepo mo hoko ikerike
torene mere pela moneka, yo esi pandasire ono peneka.
Hoko pusue tamata esi selu eni makerike mere, esi malieni.
[30] Eleki esi beteke be, ‘Tamata meije ieleke torene menai
peneka po ikerike pelae mo.’
[31] Sepo kamale sae rebe eni solalua usata butu esa, ilisa
kai kamale rebe eni solaua usata butu lua, hoko kamale
mere inoake boka be iktili kena inabu eni musu mere pibe
mo. [32] Sepo irekwa be iktili mo hoko kena musua meru esi

lau sa, iulake tamata kena keu lokosi kena ono misete kai
lomai. [33] Ete imire sakesa neka, sire ilulu Au suke isuka keu
bei eni sasaisa neka."

Tamata rebe ilulu Yesuse mo le sasaisa neka ihleke mo, mere sakesa kai tasie rebe enkale moneka
14:34-35
(Mat. 5:13; Mrk. 9:50)

[34] "Tasire ruale mise, po sepo enkale moneka hoko onoe
nkale suike saisa moneka. [35] Mere esi gunare sae moneka:
tasie mere masike onoe kena pupuke lekwe po saisa moneka
hoko poie neka.
Lene mimise, sepo imi suka kena nati auku lepataru."

Alena umpama kena domba rebe sirikele
15:1-7
(Mat. 18:12-14)

15 Kena petu sae me tamata maka kotie pajake sie ilaru
kai sie maketa lekwe esi luake loko Yesuse kena esi
lene Iatetuke. Sie meru piasare tamata esi kotise tamata dosa.
[2] Tamata Parisia kai kuru Torataru esi selu ele mere hoko laleisu
tia eleki esi beteke be, "Itrima tamata maka ono dosa kai Ikane
sakesa kaisi!" [3] Hoko Yesuse Ialena kena umpama etesi elere,
[4] "Sepo sae bei imi pine eni domba inai utune, eleki inai
esa sirikele. Hoko iono saisare? Au rekware, ikeu bei inai
butu sikwa lesini sikwaru ukane me otoi melate leke ikeu
nikwa loko inai rebe sirikele eti isupue. [5] Kai sepo isupu
peneka, laleije ndina titinai kai itolae ndete malaije eleki
ileukele. [6] Eleki kena iluake me eni lumare, ikoti eni ebearu
kai sie me luma leini keholi kai ibeteke lokosi be, 'Lalemi
ndina sakesa kai au mina le auku domba inai rebe sirikele au
supu peneka.' [7] Imi lene mimise! Sakesa neka, sepo tamata
esa rebe maka ono dosa ihleke bei maka ono dosare, hoko
Alla kai Eni malekate ndete surgare laleisu ndina titinai, lesi
bei lalesi ndina le tamata butu sikwa lesini sikwa rebe esi
nkena peneka kai rebe esi hleke bei ono dosa pende."

Tuhane laleI ndina titinai, sepo tamata ihleke bei maka ono dosa
15:8-10

8 Eleki Yesuse Ialena kena umpama lekwe be, “Bina sae
eni kepene matai butu esa, mere tamata makerike ikerike
petua butu esa esi belini. Eleki matai esa sirikele. Hoko bina
mere iono saisare? Au rekware, isosu lampu kai ihlai leke
inikwa kepene matai mere eti isupue. 9 Sepo isupu peneka,
ikoti eni ebearu kai sie me eni luma leini keholi kai ibeteke
lokosi be, ‘Lalemi ndina sakesa kai au mina le auku kepene
matai rebe sirikele au supu peneka.’ 10 Ele mere hoko imi
lene mimise! Alla kai Eni malekata ndete surgare lalesi
ndina titinai le tamata esa ihleke bei maka ono dosare. Imi
lene loko Auku lepata meiju!”

Alla laleI ndina titinai, sepo tamata ihleke bei maka ono dosa
15:11-32

11 Yesuse Ialena kena umpama lekwe be, “Ile sae me eni
nanae mokwaia sie luaya. 12 Eleki kwete mulire ibeteke loko
amai be, ‘Amaku, larake iteki taneiaru ete luama noma leke au
rana aukuere.’ Eleki amai ilara esi taneiaru ete luasi. 13 Petua
ilaru lomei, kwete muli mere iabelie pusue eni taneia meru
eleki ikeu kena negara makete. Me negara mere ipake eni
kepene papalani eti pusue. 14 Kena eni kepene pusue peneka,
eleki isupu susate tia senete elake, mere le susate manane
eluake kena negara mere. Hoko eni sasaisa kwale moneka.
15 Eleki ikerike ete tamata sae me kota mere. Tamata mere
iulake ikeu raka eni apalaru me eni ndinure. 16 Kwete muli
mere tiai sene titinai peneka hoko lalei kena ikane manana oai
bei apalaru esi mananaru po sae iriluke sasaisa etei mo.
17 Pusue meru uono etei pine hkutuke lalei hoko ibeteke
be, ‘Tamata rebe esi kerike kai amaku esi manane lesi yo
au ete meije mahake au mata manane. 18 Au leu loko amaku
noma. Namake au kotie sala ete amaku. Le au ono dosa
ete Alla kai amaku peneka. 19 Ikotie aure kena eni nanae

moneka po iono au kena eni tamata makerike neka.’ Inoake
ele mere pela, [20] eleki ileu loko amai ne.

Kena ilau bei lumare moneka, amai selui peneka. Amai
selu malerekeni titinai hoko ibala sapai eleki inopai kai
iatai. [21] Eleki kwete mulire ibeteke loko amai be, ‘Amaku,
auku sala elake ete Alla kai ete amaku ale peneka. Amaku
akotie aure amu anae yanoma.’ [22] Po eni nanare eni lepataru

Kwete mulire ikotie sala bei amai

amai noake be mula mo kai ibeteke loko eni tamata
makerikaru be, ‘Rana lapu nanuke misete titinaijeunu lomei.
Eleki alike kenai kai sulike sapuku kena balaubuije kai alike
spatu kena eni lelale.’ [23] Kai rana sape anai nkopane eleki
bunue, le ami lalema ndina titinai, hoko ami kane sakesa
mina. [24] Le auku anae meije, au betinake imata peneka,
eleyo eri kwana sa; sirikeni peneka, po meije ami supu
suikeni peneka. Eleki esi ono pesta ne.

[25] Kena mere kwete mena rebe ikerike me ndinure ileu,
ilau bei lumare moneka, ilene suline esi tulei kai lagu maka
mala. [26] Eleki ikoti tamata makerike sae me kai itneui be,
‘Saisa me lumare?’ [27] Eleki tamata makerike mere iralake be,
‘Kwalimu ileu peneka, eleki amamu iulake bunu sape anai
nkopane le lalesi ndina titinai le kwalimu ileu kena misete
peneka, hoko esi kane sakesa.’

[28] Eleki kwete mena mere inasu kai isuka kusu luma
mo. Eleki amai siri lepa kaini leke ikusu. [29] Po ibeteke
loko amai be, ‘Musune kena musune au kerike ete amaku
ale, kai au lelie amu pletare rebai kuesa mosa, yo amaku
ariluke pipi anai esa ete au kena au kane sakesa kai auku
ebearu rebai kuesa mosa. [30] Po amaku amu anae mere
uke iluake resa, kai iatia amaku amu taneiaru pusulu
kena iklema kai bina lalanaru, yo amaku abunu sape anai
nkopane etei.’ [31] Eleki amai iombe, ‘Kuanae, ara rue kai au
rame, kai saisa rebe aukuere mere amuere neka. [32] Suke ite
lalema ndina kai ono pesta le ite betinake kwalimu imata
peneka, yo eri kwana sa; sirikeni peneka, po meije ileu
suike tetue ite peneka.’ ”

Ite pake iteki taneiaru, lulu Tuhane suke enkena
16:1-9

16 Eleki Yesuse Ialena ete Eni maka luluaru kena
umpama be, “Ntuane sae me eni taneia bokala.
Ntuane mere ibitike tamata sae kena iature eni kepene kai
eni taneiaru, eleki ntuane mere ilene be tamata mere ipake
libuke ntuane mere eni kepene, hoko mere ikerike mise

mo. [2]Hoko ntuane mere ikotini kai ibeteke kenai be, ‘Au
lene be akerike mise mo le apake libuke auku kepene, hoko
aleki pusue amu makerike kena araka auku taneiaru le au
rulukemu bei amu makerike reneka.’
[3]Eleki tamata mere inoake me lalei be, ‘Au ono elikare? Auku
ntuane iruluke au bei auku makerike reneka, pine au andinu
po au ktili mo, kai au raka kotie po au asomi. [4]Au rekwa saisa
rebe namake au onore peneka, leke masike au rulu bei auku
makerike meije po au supu ebea bokala leke au rue kaisi.’
[5]Eleki ikoti tamata rebe esi utane eni elake eni taneiaru.
Hoko ibeteke loko ile menaije be, ‘Autane saisa bei auku
elake eni taneiaru?’
[6]Eleki tamata mere ibeteke be, ‘Leite saitune tempayana
utune esa.’
Eleki maka rakare ibeteke loko tamata mere be, ‘Au
ruluke bei amu utane. Arana amu sulate utane meije, arue
leki sulate utane makete be amu utanaru leite saitune
tempayana butu lima.’
[7]Eleki ibeteke loko tamata sae leneka be, ‘Autane saisa?’
Eleki tamata mere iralake be, ‘Gandume likuta utune esa.’
Eleki tamata maka ature kepene kai tanei mere ibeteke
lokoi be, ‘Au ruluke bei amu utane. Arana amu sulate
utane meije, arue leki sulate utane makete be amu utanaru
gandume likuta butu kwalu.’
[8]Eleki iono ele mere ete tamata maketaru lekwe rebe esi
utane bei eni ntuane mere. Ntuane mere irekwa mere kai iakue
eni tamata maka ature kepene kai taneiaru irana eni ebearu
laleisu.” Eleki Yesuse Ibeteke suike be, “Au alenake umpama
mere ete imi le masike tamata rebe ihlaleke loko Tuhane more
irekwa bei maka nikwa lalane leke supu untune bei eni ebearu,
irekwa lesi bei tamata rebe ihlaleke lokoIje neka.
[9]Lene mimise! Imi pake taneia mei nusa meije suke lulu
Tuhane enkena kena tapa tamata maketa kai supu ebe leke
kena taneia mei nusa meije atia pusueule lia peneka kai imi
mata peneka, imi supu misete kai Itrima imi kena misete
ndete surga.”

Tamata rebe Tuhane Iono ikerike yelu mei nusa meije hoko tatike pine Iono ikerike yelu ndete surga
16:10-15

10 “Tamata rebe inkwakwa kena ikerike loko makerike
tone hoko ikerike loko makerike elake nkwaka lekwe. Po
tamata rebe ikerike loko makerike tone nkawaka mo hoko
ikerike loko makerike elake nkawa mo lekwe. 11 Sepo
Tuhane Ipersaye imi loko yelu mei nusa meije mo hoko
Ipersaye imi mo lekwe loko yelu ndete surga. 12 Kai sepo
araka tamata makete eni tanei mise mo, hoko amu taneiaru
Alla Irilukelu mo.
13 Tamata esa iono tamata makerike ete sie luaya mo. Le
sepo ikerike ete sie luaya, hoko laleije tiake sae yo laleije
mise kai saere, kai ikerike mise ete sae, yo saere ikerike mise
etei mo. Ete imire sakesa neka, imi nete loko nusa meije esi
taneiaru rame hoko imi kerike mise ete Allare saisa mo.”
14 Tamata Parisiaru esi lene Yesuse Eni lepata meru hoko
esi malieNi le sie meru tamata maka lale loko kepene.
15 Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi bunike imi nsalalaru
po Alla Irekwa lalemi. Le saisa rebe tamata esi noakele mise
titinaije Tuhane laleIje tiakele le mere tiae titinai.”

Tuhane Eni lepataru eti pelare sirike mo
16:16-18

16 “Lepata rebe Musa ilekiule kai hnauna rebe nabiaru
esi lekiule, etiluke lalane ete imi bei akmena sa roma petu
Yohanese maka baptise neka. Menai bei kena Yohanese
mere esi alenake Sou Misete kena Alla Ipletae ite tamatare,
hoko tamata esi atula kena supu rue kai Alla kena Alla
Ipletare. 17 Ele mere po Alla Eni hukuma rebe Musa ilekiule,
eti pelare sirike mo. Masike nusa meije atiae, po hurupe esa
pise titike esa lekwe rebe ileki pende sirike mo.
18 Hoko sire pine ihleke eni bina eleki ikai bina makete,
lulu Allare isablia. Kai sire pine ikai bina rebe ihlekeije, lulu
Allare isablia lekwe.”

**Tamata rebe eni taneia bokala po ilene loko Alla mo,
kai tamata rebe eni tanei sae mo po ilene loko Alla
16:19-31**

[19] Eleki Yesuse Ialena kena umpama be, “Tamata sae me
eni taneia bokala, ialike lapu nanuke mahmelane rebe
piasare esi belini elake kai pela petu laleije ndina titinai le
eni taneia meru. [20] Eleki me eni metu uluije, tamata susate
sae me eni nane Lasaruse intulu. Nanakwalaije penu kena
oana. [21] Lasaruse lalei kena ikane manana oai rebe utetu bei
tamata tanei bokala mere eni meja maka kane. Batuke ele
mere mo, po asuaru lekwe uluake lamu eni oanaru.
[22] Eleki takwali mo Lasaruse imata, eleki malekataru
bitikeni, kerini loko Abrahame lolete surga. Eleki tamata
rebe eni taneia bokalare lekwe imata kai esi hnoukeni.
[23] Eleki takunuije keu lope otoi susate titinai eti pela neka.
Kena isupu susate me otoi susate titinaije, ilimese bei lauke
lolete yo iselu Lasaruse irue sakesa kai Abrahame. [24] Eleki
ikoti be, ‘Ntuane Abrahame, lalemu noa au noma! Ulake
Lasaruse ilutu balaije kena kwele leke ilomei tolae kena
meikue le au blake kera kuate kena auwe meije!’
[25] Po Abrahame iombe, ‘Kuanae anete, kena amata mosare
asupu pusue taneia rebe miseta, yo Lasaruse isupu rebe
tiaru kai susate neka. Hoko meije isupu misete yo asupu
susate. [26] Kai kweune elake titinai rebe sae isabu tekwa more
ereba ite, leke sire pine isuka keu bei mei ami lome loko
imire saisa mo, kai bei me imi lomei loko amire saisa mo.’
[27] Tamata mere iombe, ‘Sepo ele mere hoko au kotie beimu
leke aulake Lasaruse ikeu me amaku eni luma. [28] Le kwaliku
sie limaya sa, hoko iahnausi mimise leke esi lulu auku
hidupe yake kai esi kusu kena otoi susate meije yanoma.’
[29] Po Abrahame iombe, ‘Bukua rebe Musa kai nabiaru esi leki
Alla Eni lapataru eme kaisi peneka, hoko sebeie esi lulu neka.’
[30] Eleki tamata mere iombe, ‘Mo, amate Abrahame, sepo
tamata matale sae ikwana suike kai ikeu beteke etesi hoko
esi hlaleke loko Alla kai esi hleke bei ono dosa.’

31 Abrahame iombe, ‘Sepo esi lulu saisa rebe Musa kai
nabiaru esi lekiule mo, hoko sakesa neka. Masike tamata
matale ikwana suike kai beteke etesi, esi luluI more neka.’ ”

Imi ono eti tamata maketa esi ono dosa yake!
17:1-4
(Mat. 18:6-7, 21-22; Mrk. 9:42)

17 Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Piasare
tamata iono tamata makete iono dosa. Po sire pine
iono tamata makete iono dosa, isupu susate ela titinai.
2 Sepo imi ono tamata rebe ipakuna mo, rebe ihlaleke loko
Aure iono dosa, imi supu hukumane elake titinai lesi bei
esi lo imi mokane kena batu elake eleki poiemi lope meite
nanuke eleki bature molo le imi.[u] 3 Hoko imi raka mimise!
Sepo kwalimu pise betamu iono dosa, lakeni. Po sepo
ikotie sala kai ihleke bei maka ono dosa hoko ampuneni
neka. 4 Sepo iono dosa etemu petu esare rebai itu, kai pela
rebai iluake lokomu pine ibeteke be, ‘Au ono dosa etemu kai
kotie sala’, eleki ihleke bei maka ono dosa, hoko ampuneni
neka.”

Hlaleke
17:5-6

5 Eleki Eni maka ulakaru esi beteke lokoI be, “Tuhane,
tapa ami leke ami hlaleke ktili loko Alla.”
6 Eleki Tuhane Yesuse Iralakesi be, “Sepo imi maka
hlaleke loko Allare masike tone saka sasawi inai[v], po imi
beteke loko ara aini meije be, ‘Boritemu kai kusu ndau
meite,’ hoko elene lokomu.”

---

[u] **17:2** Tamata leini esi noake ayate mere ebeteke tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane resa hoko ihlaleke ktili mosa, leini esi noake ayate meije ebeteke kwetela, kai leini esi noake ayate meije ebeteke tamata rebe eku esi hlaleke resare esi ono dosa.
[v] **17:6** Sasawi inai: sasawi inai mere inai tone po ekusu eleki namake pine eono ai elake.

Tamata eni hidupe kena layani ete Tuhane
17:7-10

7 Eleki Yesuse Ibeteke be, “Bei imire sire pine eni tamata
makerike ileu bei maka andinu pise bei maka ala binatane,
eleki ibeteke loko eni tamata makerike mere kena kane
sosolire? 8 Sae iono ele mere mo. Po ibeteke loko tamata
makerike mere be, ‘Tolae manane eteku leke au kane. Kai
aalike pakiane misete leke arue raka au kane eti au kane
pela, pine akane sa.’ 9 Kai masike tamata makerike mere
ikerike loko eni makerike pela peneka po tamata mere
ikotie trima kasi bei tamata makerike mere mo. 10 Ete imi
lekwe ele mere neka. Sepo imi layani saisa rebe Au ulake
imi layanire hoko tatike pine imi beteke be, “Amire batuke
Amu tamata makerike, ami suka saisa rebe Aulake ami
onore.”

Yesuse Iono tamata makerake kusta sie butu esa esi mise
17:11-19

11 Eleki kena Yesuse Ikeu me kota Yerusaleme, Ikeue otoi
Galilea kai Samaria esi ote. 12 Eleki kena Ikusu hena sae me,
tamata makerake usai kai tinaiju puluele sie butu esa esi
luake lokoI. Esi kele lau beiNi.[w] 13 Kai esi kloloe be, “Yesuse,
Kuru, laleuMe noa ami noma!”
14 Eleki Yesue Ilimese lokosi kai Ibeteke be, “Imi keu
aseluke nanakwalami ete imamaru. Imi lene loko Musa eni
pleta kena tamata rebe imise bei makerake usai kai tinaiju
puluele!” Eleki kena esi me lalane tlai sa kena keu loko
imame, esi makerake sirike beisi peneka.
15 Eleki ile sae bei sie butu esa meru iselu be imise peneka,
eleki ileu kena isike Alla kena na elake. 16 Eleki ile mere
itatu me Yesuse Eni lelale kai ikotie trima kasi bei Yesuse.
Tamata mere tamata Samaria, tamata Yahudi mo. 17 Eleki

---

[w] **17:12** kele lau: kena mere tamata makerake usai kai tinaiju puluele isupu lake kena tehaike tamata piasa.

Yesuse Ibeteke be, “Sie butu esa meru esi mise pususi
peneka! Yo sie sikwaru esi etia? [18] Sie meru esi lomei suike
kena kotie trima kasi bei Tuhane moneka batuke ile esa
meije, rebe tamata Yahudi more o?” [19] Eleki Yesuse Ibeteke
loko tamata mere be, “Keleke kai aleu. Amu makerake
emise peneka le ahlaleke ktili lokoKu.”

Tanda kena Alla Iluake Ipletae tamata
17:20-37

(Mat. 24:23-28, 37-41)

[20] Tamata Parisiaru esi tneu Yesuse be, “Tatike pine Alla
Iluake, Ipletae ite tamata mei nusa meije saka kamale elake
petu ila.” Eleki Yesuse Iralakesi be, “Alla Ipletare esi tanda
kena selure sae mo. [21] Kai tamata esi beteke mo be, ‘Selu,
Alla Ipletare ete meije pise ete mpaije. Le meije Alla Ipletae
imi me lalemi menai peneka.’ ”
[22] Eleki Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Roma esi
peture imi suka selu Au, Tamata Eni Nanare petu kuesa noma,
po imi supu selu Au mo. [23] Kai tatike pine tamata esi beteke
ete imi be selu Iete mpaije pise Iete meije, po imi keu lokosi
yake kai keu lulusi yake. [24] Le tatike pine Au, Tamata Eni
Nanare Au luake suike ele mere mo. Au, Tamata Eni Nanare,
Au luake suike sakesa kai silane baeke ehita bei lanite uwei
roma lanite uwei. [25] Po Alla Eni rencanare Au supu susate
elake mina kai tamata rebai meije esi suka Au mo, eleki esi
trima Au mo, pine Au luake suike kena petu sae me.
[26] Petu kena Au, Tamata Eni Nanae meije, Au luake suike,
tamata esi rekwa mo be Alla Ihukumesi. Hoko esi hidupe
sakesa kai kena petua akmena Nu eri ruere neka. [27] Batuke
esi noake loko maka kane, kinu kai esi kai lomai rame eti
Nu ikusu kena bote elake kai kwele lolo nusare eti tamataru
esi mata pususi.
[28] Kai sakesa kai kena Lote, tamata esi kane, kinu, abeli,
andinu kai eleke luma. [29] Po kena Lote isiri bei Sodome,
auwe kai walirane rulu hoko kota mere esi tamataru esi
mata pususi.

30 Kena Au, Tamata Eni Nanare, Au luake suike lekwe,
tamata esi noake mo be Au luake kena teu pakala pamuli
sosolike. 31 Kena mere imi nete imi taneiaru yake! Tamata
rebe esi rue kena otoi maka malama ndete luma muline,
rulu leke naya po kusu kena rana yelu me luma lalei
yanoma. Tamata me ndinu, leu kena rana sasaisa yanoma.
32 Imi nete loko Lote eni binare, isupu susate le lalei loko eni
taneiaru. 33 Masike esi bunu imi le imi suka lulu Au, hoko
mula mo le imi supu rue kai Alla eti pela. Po sepo imi suka
lulu Alla mo leke mata yake, hoko imi supu rue kai Alla eti
pela mo. 34 Lene mimise! Kena Au luake suike, kpetu mere
sie luaya rebe esi ntulu kena niane esa, ile rebe ihlaleke
loko Aure isupu hlamate, yo ile makete rebe ihlaleke loko
Au more isupu hlamate mo. 35 Eleki bina lua rebe esi tutu
gandume, ile rebe ihlaleke loko Aure isupu hlamate yo ile
makete rebe ihlaleke loko Au more isupu hlamate mo. 36 [Sie

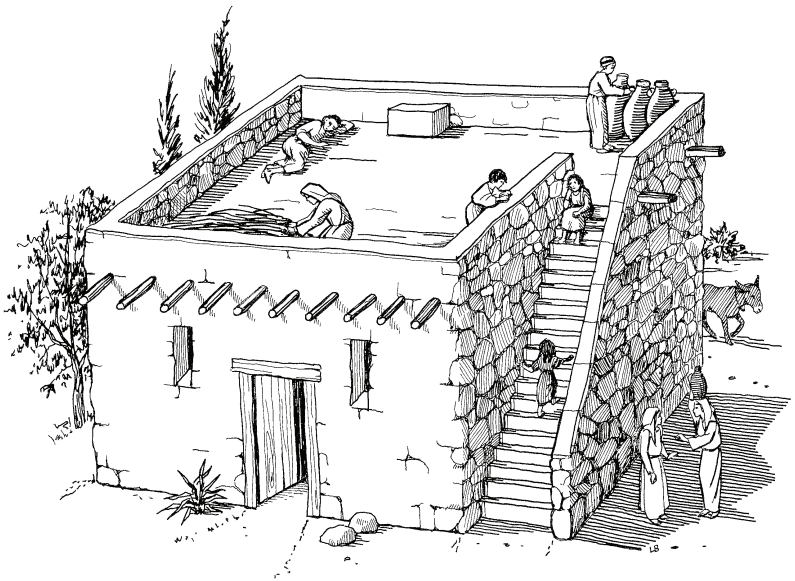

Tamata Yahudiaru esi lumare

luaya rebe esi me ndinure, ile sae isupu keri yo ile saere sebeieni.][x]”

37 Eleki Yesuse Eni maka luluaru esi beteke loko Yesuse be, “Tatike pine Tuhane Aluake suike etia?” Eleki Yesuse Iralakesi kena umpama be, “Sepo tamata imata, imi rekwae, le imi selu bei manu maka kane matale ulupuke lomai me otoi matale. Au lekwe ele mere neka, sepo Au luake suike pusue tamata rekwae.”

Kotie loko Tuhane rame le ite hlaleke be tatike pine Itapa ite 18:1-8

18 Eleki meije Yesuse Ialena kena umpama ete Eni maka luluaru leke Iatetukesi kotie loko Alla rame. Saisa rebe imi kotiele bei Allare masike Irilukele mosare po imi noake yake be Alla Ilene imi kotie lokoIje mo. 2 Yesuse Ibeteke be, “Kota sae me, ete mere tamata maka teu pakala rebe rilai le Alla mo kai iholmate tamata mo irue ete mere. 3 Kai me kota mere, bina balu sae me iluake rame loko tamata maka teu pakala mere kai ibeteke lokoi be, ‘Alepa tapa au kena tamata rebe iono pakala kai aure mina.’

4 Masike matabinane mere ikotie beini rebai boka po tamata maka teu pakala mere ilene lokoi mo, 5 po tamata maka teu pakala mere inoake me lalei be, ‘Bina balu meije itoneke au kuate hoko mise lesi au lepa tapai kena eni pakalare leke iluake lokoku kena itoneke au kuate yanoma.’ ”

6 Eleki Tuhane Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Nete mimise loko saisa rebe tamata maka teu pakala tiae mere ibetekele. 7 Alla Isuka tapa imi lesi bei maka teu pakala mere. Alla Itapa Eni maka lulua rebe esi hlaleke lokoI kai kotie lokoI pela pita kai kpetu. Kai Alla Itapaise, Itatike takwali moneka. 8 Imi lene mimise le tatike pine Iralake imi sosoli. Po kena Au, Tamata Eni Nanae luake suike lomeije tamata esi hlaleke loko Aure elika? Au tetue tamata rebe esi hlaleke loko Aure esi boka mo piseo?”

---

[x] **17:36** Ayate meije kena Alkitape sou Yunania akmenaru sae mo.

Tuhane Itrima tamata rebe kwakwaeni more me oaIje
18:9-14

[9] Yesuse Iatetuke kena tamata rebe iholmate tamata
makete more kai inoake be me Alla oaIje, ile tamata
nkenale neka. Yesuse Ialena kena umpama lokoi be,
[10] "Tamata sie luaya esi keu me Tuhane Eni Luma kena
kotie loko Alla. Tamata sae tamata Parisi kai tamata sae
tamata maka kotie pajake. [11] Eleki tamata Parisi mere ikele
kai ikotie loko Alla be, 'Alla, au kotie trima kasi bei Ale, le
au ono saka tamata maketa rebe esi ono dosaru mo: aure
tamata ndeane mo, tamata nloene mo, tamata rebe sablia
mo kai lupe tamata maka kotie pajake meije mo. [12] Le miku
esare au tahane tia senete rebai lua, au riluke bei auku
taneiaru rebe lara butu esa ete Tuhane.'
[13] Po tamata maka kotie pajake mere ikele lau beini, kai
inehe kena bitike ului lolete lanite mo. Kaplalei titinai kai
ikotie loko Alla be, 'Alla, laleMu noa au tamata dosa meije
noma.' "
[14] Yesuse Ibeteke lokosi be, "Imi lene loko Au mimise! Kena
luasi leu me luma, tamata maka kotie pajake mere pine supu
trima bei Tuhane, sakesa kai tamata nkenale me Tuhane oaIje,
po Tamata Parisi mere supu trima mo. Le sire pine kwakwaeni,
isupu holmate bei Alla mo. Po sire pine kwakwaeni mo, ile
mere pine isupu trima kai supu holmate bei Alla."

Tuhane Itrima tamata rebe esi hlaleke lokoI saka kwete tona
18:15-17

(Mat. 19:13-15; Mrk. 10:13-16)

[15] Eleki tamata esi liku esi kwete tona loko Yesuse, eleki
esi kotie bei Yesuse leke Ikerikesi kai riluke misete ete
kwetela meru. Po Eni maka luluaru esi ono tamata meru.
[16] Po Yesuse Ikoti kwetela meru kai Ibeteke loko Eni maka
luluaru be, "Lake esi keri kwete tona meiju lokoKu yake
le tamata rebe kwakwaesi mo po esi hlaleke nunu saka
kwetela ele meiju pine esi rue kai Alla kena Ipletae pusue

tamatare. [17]Imi lene mimise! Tamata rebe ihlaleke loko
Tuhane sakesa kai kwete tonaru esi hlaleke mo, hoko tatike
pine kena Ipletae pusue tamatare, irue tehaike Alla mo."

Tamata rebe eni taneia boka susa
kena rue tehaike Alla kena Ipletae ite
18:18-30
(Mat. 19:16-30; Mrk. 10:17-31)

[18]Eleki tamata elake sae me ibeteke loko Yesuse be, "Kuru,
Ale tamata misete. Au ono saisa leke kena au matare au
supu rue tehaike Allare?"
[19]Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, "Le mula pine abeteke
Au misere? Pusue tamatare sae imise mo batuke Alla ruai.
[20]Arekwa pusue Alla Eni pletaru peneka hoko: 'Asablia yake,
abunu yake, andea yake, aono saksi palani yake, holmate
amamu kai inamu.' "
[21]Tamata mere iombe, "Kuru, au lulu pusue pleta meije
bei kena auru tone sa."
[22]Yesuse Iombe, "Alulu pleta esa mosa: 'Akeu abelie amu
yelu pusulu eleki riluke esi kepene ete tamata susate hoko
mere sakesa kai atola taneia ndete surga. Mere pela pine
alomei lulu Au sa!"
[23]Eleki kena tamata mere ilene ele mere, kaplalei le eni
kepena bokala.
[24]Yesuse Ilimese lokoi kai Ibeteke be, "Tamata rebe eni
taneia bokala hoko susa titinai kena iono Alla Eni tamata
kena Alla Ipletae tamatare. [25]Mire lesi ete binatane elake
rebe kotiele untare ekusu lalune benaije bei tamata rebe eni
taneia bokalaru iono Alla Eni tamata kena Ipletae tamatare."
[26]Eleki tamata rebe esi lene Yesuse Ibeteke ele mere esi
beteke loko Yesuse be, "Sepo susa ele mere hoko sire pine
isupu hlamate bei Allare?"
[27]Yesuse Iombe, "Batuke Alla Iono hlamate ete imi tamata.
Alla Iono sasaisa neka. Imi tamatare, imi ono sasaisa mo."
[28]Petruse iombe, "Kuru, Ami tola amiki yelu pusulu
peneka eleki ami luluMu!"

[29] Yesuse Iombe, “Imi lene loko Au mimise! Sire neka pine
ikeu bei eni luma, eni bina, eni kwalini pise betai, amai pise
inai kai eni nanae le ilayani Tuhane leke ruai kai tamata
makete lekwe esi ono Alla Eni tamata kena Ipletae tamatare,
[30] hoko isupu misete elake bei Alla mei nusa meije, lesi bei
isebie eni bina, kwalini, betai, amai, inai, eni nanae kai eni
luma. Eleki kena imatare irue kai Alla eti pela.”

Yesuse Ibeteke suike be, “Lau mo Au matare reneka”
18:31-34

(Mat. 20:17-19; Mrk. 10:32-34)

[31] Eleki Yesuse Ikoti Eni maka lulua butu esa lesini luaru
eleki Ibeteke lokosi be, “Meije ite keu lolete Yerusaleme
hoko saisa rebe nabiaru esi lekie kena Au, Tamata Eni
Nanare uono tinai neka. [32] Le esi riluke Au ete tamata rebe
esi rekwa Alla mosa, eleki esi aboroeKu kai esi toeKu, [33] kai
esi teta Au rebai boka eleki esi bunu Au. Po ele petu luare
Au kwana suike bei matale.”
[34] Po Yesuse Eni maka luluaru esi nati saisa rebe Yesuse
Ibetekele mo. Le pusu meru lupe supu bunikelu beisi hoko
esi nanti saisa rebe Yesuse Ibetekele mo.

Yesuse Iono tamata matapolale sae imise
18:35-43

(Mat. 20:29-34; Mrk. 10:46-52)

[35] Eleki kena Yesuse Imei Ikusu kota Yeriho nere, ete mere
tamata matapolale sae irue kokotie me lalane leine. [36] Eleki
kena ilene be tamata bokala esi lia hoko itneu be, “Saisa
mere?”
[37] Eleki esi beteke etei be, “Yesuse bei Nasarete Ilia.”
[38] Eleki ibiuwe be, “Yesuse, Kamale Dauta eni Anubu,
laleMu noaku noma!”
[39] Eleki tamata rebe esi akmenare esi lakeni leke indene.
Po ibiuwe ktili lesi leneka be, “Kamale Dauta eni Anubu,
laleMu noaku noma!”

[40] Eleki Yesuse Ikele kai Iulake keri tamata mere lokoI.
Eleki kena itehaike Yesuse, Ibeteke lokoi be, [41] “Akoti Au
leke Au ono saisa ete ale?” Eleki tamata mere ibeteke loko
Yesuse be, “Ntuane, leke au selu!”
[42] Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Ahlaleke lokoKu peneka,
hoko Au ono amise. Aselu!” [43] Kena mere neka isupu selu
sosoli hoko ilulu Yesuse kai isike Alla. Kai tamata bokala esi
selu saisa rebe Yesuse Ionore, esi isike Alla.

Sakeuse ihleke bei ono dosa kai ilulu Yesuse
19:1-10

19 Yesuse Ikusu kota Yeriho, Ikeue kota laleije. [2] Ete
me kota mere tamata sae eni nane Sakeuse. Tamata
mere iono elake ete tamata maka kotie pajake, kai eni
taneiaru boka titinai. [3] Sakeuse lalei kena iselu Yesuse po
saisa mo le tamata esi boka kuate kai iroko. [4] Eleki ibala
akmena bei tamata bokala meru eleki isa kena ai elake sae
me lalane leine rebe Yesuse Ikeuele, leke iselu Yesuse. [5] Kena
Yesuse Iroma otoi mere, Ilimese lolete eleki Ibeteke be,
“Sakeuse rulu lomei le petu meije Au suka keu me amu luma
kai ntulu ete mere.”
[6] Eleki Sakeuse irulu nununu kai laleije ndina titinai.
Eleki itrima Yesuse me eni luma ne. [7] Po tamata bokala rebe
esi selu ele mere esi muruke be, “E, selu. Yesuse Irue kai
tamata rebe eni dosa elake le mula?”
[8] Eleki Sakeuse ikele kai ibeteke loko Tuhane Yesuse be,
“Tuhane, au lara luake auku taneiaru eleki au rilukele ete
tamata susate kai tamata sire pine au lemakeni le eni kepene,
au leuke eteije esi bokalaru rebai ata bei rebe au rana beine.”
[9] Yesuse Ibeteke lokoi be, “Petu meije ale kai amu luma
toini pusumi supu hlamate bei Alla, le atiluke ruamu
peneka be ale Abrahame eni anubu lekwe. [10] Au, Tamata Eni
Nanae meije, Au luake lomei kena nikwa kai ono hlamate
tamata rebe saka domba rebe sirikele bei esi upuije, leke esi
supu hukumane le esi dosaru yake.”

Tamata rebe isupu persaya kena yelu tona, tatike pine isupu persaye kena yelu elaka lekwe
19:11-27
(Mat. 25:14-30)

11 Tamata bokala esi lene loko Yesuse Eni hnaunaru,
hoko Ialena kena umpama etesi. Le petu mere Yesuse kai
Eni maka luluaru esi tehaike kota Yerusaleme kai tamata
meru esi betinake Yesuse Ipletae nusare menaije repeneka.
12 Yesuse Ibeteke be, "Tamata elake sae me rebe eni taneia
boka, ikeu me kota sae me lau titinai leke lantikeni kena
kamale pine ileu pleta me eni hena. 13 Kena ikeu mosare,
ikoti eni tamata makerike sie butu esa eleki iriluke kepene
mase matai butu esa papelakesi, eleki ibeteke lokosi be, 'Imi
pake kepene meije kena imi abeli, eti au leu.'
14 Po kena ikeu peneka, eni tamataru laleisu tiakeni eleki
esi ulake keu lului kena beteke ete tamata elake me kota
mere be, 'Ami suka tamata meije iono kamale ete ami mo.'
15 Eleki kena bitikeni kena kamale pela peneka, eleki
ileu. Eleki iulake koti eni tamata makerika rebe iriluke
kepene eteise leke irekwa be esi abeli kenare esi untune ila.
16 Eleki ile rebe iluake akmenare ibeteke be, 'Ntuane kamale,
kepene mase matai rebe arilukele ete aure au supu untune
kepene mase matai butu esa.' 17 Eleki ibeteke loko ile mere
be, 'Amu makerike mise kuate. Ale, auku tamata makerike
misete. Makerike tone akerike loko mise peneka hoko au
riluke akbasae kotaya butu esa.' 18 Eleki eni tamata makerike
saere iluake kai ibeteke be, 'Ntuane kamale, kepene mase
matai rebe arilukele ete aure, au supu untune kepene mase
matai lima.' 19 Eleki ibeteke loko eni tamata makerike mere
be, 'Ete ale, au riluke akbasae kotaya lima.' 20 Eleki eni
makerike sae leneka iluake kai ibeteke be, 'Ntuane kamale,
meije amu kepene mase matai rebe arilukele, au hnoukele
kukuru kena lenso, 21 le rilaku le ale, le ntuane aktolo kuate.
Arana kepene rebe tamata makete esi tolae kena banke
lekwe, kai arana tnanele esi hasile rebe ruamu atnane mo.'

[22] Eleki kamale mere iombe, ‘Makerike neune. Au hukume
ale lulu amu lepate. Arekwa be aure tamata ktolone rebe
rana saisa rebe aukue mo kai au rana hasile bei saisa rebe
au atnanele mo. [23] Hoko le mula pine auku kepene akusue
kena banke more? Leke au leure au rana auku kepene mere
kai esi bunare?
[24] Eleki ibeteke loko tamata rebe esi kele ete mere be,
‘Rana kepe mase matai mere beini eleki rilukele ete tamata
rebe eni kepene matai butu esare.’
[25] Po esi beteke loko ntuane mere be, ‘Ntuane, eni kepene
matai butu esa peneka.’
[26] Po kamale iombe, ‘Imi lene mimise! Sire rebe ilayani au
mise, isupu bokala lesi. Po sire rebe ilayani au mise more,
isupu tone kai au rana leuke beini lekwe. [27] Kai meije pusue
auku musuaru rebe esi suka au ono kamale etesi more,
kerisi lomei kai bunusi mei oakue.’ ”

Yesuse Ikusu kota Yerusaleme
19:28-40

(Mat. 21:1-11; Mrk. 11:1-11; Yoh. 12:12-19)

[28-29] Eleki kena Yesuse Ilepae pusue meru, Ikeu siba
akmena beisi lolete kota Yerusaleme. Eleki Yesuse kai Eni
maka luluaru esi luake me hena Betpage kai hena Betania
me ulate Saitune aini bokalaru. Eleki Yesuse Iulake Eni
maka lulua sie luaya si kei akmena loko hena esi tehaikele
pende. Ibeteke loko luasi be, [30] “Luami keu akmena lora
hena kai kena luami kusu henare, ete mere imi selu
binatane keledai tlai esa esi lo kena mekute. Keledai tlai
mere tamata sae isa kwale mosa. Eleki luami lutae kai neha
lomei lokoKu. [31] Sepo tamata itneu imi be, ‘Imi luta keledai
tlai mere le mula?’ Imi ralakeni be, ‘Tuhane Ipakele.’ ”
[32] Eleki kwetela lua rebe Yesuse Iulakeise esi keu, hoko
kena luasi kusu henare, esi tetue keledai tlai esi loe lulu
Yesuse Ibetekele. [33] Eleki kena luasi luta keledai tlai mere,
tamata rebe esi keledai tlai mere esi beteke loko luasi be,
“Le mula pine imi luta keledai tlai mere?”

34 Eleki luasi beteke be, “Tuhane Ipakele.”
35 Eleki esi keri keledai tlai mere loko Yesuse. Eleki Eni
maka luluaru esi tola esi lapuna mei muliaru ndete keledai
tlaije kai esi buake Yesuse Irue kenae. 36 Kai kena Yesuse
Ikeu kena keledai tlai mere tamata bokala esi tolae esi lapu
nanukaru me lalane.
37 Kena esi tehaike Yerusaleme, me lalane ruluke bei ndete
ulate Saitune aini bokala, pusue Eni maka luluaru lalesi
ndina kai esi isike Alla ela titinai le esi selu Iaseluke kbasa
bokala peneka. Esi kloloe loko Alla be,
38 Isike kamale elake. Aluke kena Tuhane eni nane! Meije
Alla Ale rebe ndete surga kai ami tamata mei
nusa meije pusuma rue mise! Amu kbasare hita
lakwai esa ndete surga rebe nanu titinai!”[y]
39 Eleki tamata Parisia lua pise telu esi sakesa kai tamata
bokala meru esi beteke loko Yesuse be, “Kuru, lake Amu
maka luluaru.”
40 Eleki Yesuse Iombe, “Imi lene loko Au mimise! Sepo esi
ndene, hoko batua meiju ululusi kai ubiuwe leke isike Alla.”

Yesuse Iranie kota Yerusaleme
19:41-44

41 Kai kena esi tehaike kota Yerusaleme peneka, eleki kena
Yesuse Iselu kota mere hoko Iraniele, 42 kai Ibeteke be, “Au
laleKu susa le tamata me kota Yerusaleme! Mise lesi petu
meije ruasi rekwa sire pine Ikbasaesi kena esi rue misere.
Po meije lalane kena rue misere bunike beisi sa. 43 Le roma
esi petu, tamata rebe esi suka tamata Yerusaleme mo esi
luake keholi kotare bei papelake esi leinu eleki esi ono
stelene keholi kotare mpe tla leke tamata bei kota meije esi
naya moneka. 44 Hoko esi atia esi tamataru kai esi lumaru
eti unesa kai tapele le Alla Iluake kena Ihlamate tamatare,
esi trimaI mo.”

---

[y] **19:38** Isi. 118:26

Yesuse Isui maka abelia bei Tuhane Eni Luma
19:45-48

(Mat. 21:12-17; Mrk. 11:15-19; Yoh. 2:13-22)

45 Eleki Yesuse Ikusu me Tuhane Eni Luma. Eleki Isui
tamata maka abelia ete mere. 46 Ibeteke lokosi be, “Alla
Ibeteke me Eni lepate rebe lekire be:

‘Tamata esi rekwa Auku Lumare otoi kena maka kotie
loko Au, po imi pake kena tamata ndeane esi
otoi.”

47 Pela petu Yesuse Iatetuke me Tuhane Eni Lumare.
Imama elaka kai kuru Torataru kai tamata elaka esi nikwa
lalane kena esi bunuI, 48 po rilasi le tamata bokala meru le
tamta bokala meru esi lulu Yesuse kai esi suka lene lokoI
rame.

Yesuse Isui maka abeli bei Tuhane Eni Lumare

Yesuse Eni kbasare bei sire
20:1-8
(Mat. 21:23-27; Mrk. 11:27-33)

20 Eleki kena rebai sae me Yesuse Ikusu me Tuhane
Eni Luma kena Iatetuke Sou Misete bei Alla. Eleki
imama elakaru kai kuru Torataru kai tamata Yahudiaru esi
elaka mpai lale esi luake lokoI, [2] eleki esi tneu Yesuse be,
"Ntuane, Abeteke ete ami be sire iriluke kbasa ete Ale kena
Aono yelu meru?"
[3] Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, "Hoko yele po Au tneu
imi mina be, [4] Yohanese Ibaptise tamatare, isupu kbasa bei
Alla pibe tamata?"
[5] Eleki esi lepa loko lomai be, "Sepo ite beteke be, 'Tuhane
Iriluke kbasa mere ete Yohanese', hoko tatike pine Yesuse
Ibeteke be, 'Le mula pine imi hlaleke loko Yohanese more?
[6] Po sepo ite beteke be, 'Bei tamata', hoko tatike pine ite
supu raba kena batu bei tamata makete. Le pususi hlaleke
be Yohanese nabi bei Alla."
[7] Eleki esi beteke loko Yesuse be, "Ami rekwa mo."
[8] Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, "Hoko yele, Au lekwe suka
beteke mo be Au ono pusu yelu meru kena kbasa bei sire."

Tamata Yahudi esi elakaru lupe tamata maka seba ndinu rebe ktolone
20:9-19
(Mat. 21:33-46; Mrk. 12:1-12)

[9] Eleki Yesuse Ialena kena umpama ete tamata bokala meru
be, "Tamata sae me iatnane anggure kwawi bokala. Eleki
ndinu anggure mere iono tamata maketa esi sebae eleki ikeu
takwali me otoi makete. [10] Kena esi taleije, ndinu upui mere
iulake eni tamata makerike sae loko tamata maka seba mere
leke isupu bei esi hasile. Po esi tetai pine esi ulake ileu kai
esi ono ikeri sasaisa moneka. [11] Eleki ndinu upui mere iulake
tamata makete loko tamata maka seba mere suike. Po esi
tetai lekwe kai esi ono asomieni pine esi ulake ileu kai esi

ono ikeri sasaisa more neka. [12] Eleki ndinu upui mere iulake
eni tamata makerike makete suike lekwe kena rebai telu, po
esi tetai lekwe kai esi poini lopai ele mulini.
[13] Eleki ndinu upui mere iombe, ‘Au ono saisa lekwe? Au
ulake auku anae rebe au okine ikeu loko tamata maka seba
mere tinake esi ono lokoi mise piseu.’
[14] Eleki Eni nanare iluake loko tamata maka seba ndinure.
Eleki esi selui bei ndinu anggure hoko esi beteke loko lomai
be, ‘Meije ndinu upuije eni nanare hoko mai ite bunui leke
ite supu ndinu anggure meije.’ [15] Eleki esi kerikeni kai esi
poini lopai ale mulini pine esi bunui.”
Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi noake elika be tamata
rebe eni ndinu anggure mere iluake, iono saisa ete tamata
maka seba meru? [16] Iluake bei otoi mere eleki ibunu pusue
tamata neuna meru eleki iriluke ndinu mere ete tamata
makete.” Esi lene ele mere, esi beteke loko Yesuse be, “Uono
ele mere yake!” [17] Eleki Yesuse Ilimese lokosi kai Ibeteke
be, “Sepo ele mere hoko Alla Eni lepate kena Maka Hlamate
rebe Tuhane ItalukeIne eono elia? Le Alla Eni lepate rebe
lekire beteke elere:

‘Tamata esi kerike luma esi poie batu sae me
po tatike pine batu mere kena elukue lili elake esi
uweije.’

[18] Tamata rebe itetu kena batu mere isupu kera lakwai esa
kai tamata rebe batu mere etetu kenai hoko esepei mutale.”
[19] Eleki kuru Torata kai imama elakaru esi nikwa lalane
kena kerike Yesuse kena mere neka le esi rekwa kai esi nati
Yesuse Ialena kena umpama mere lokosi. Po rilasi le tamata
maketaru hoko esi sebeie Yesuse.

Tamata Parisiaru esi tneu Yesuse kena pajake leke Iralake sala
20:20-26

(Mat. 22:15-22; Mrk. 12:13-17)

[20] Eleki kuru Torata kai imama elakaru esi limese luie
Yesuse rame. Hoko esi ulake tamata kena esi limese luie

Yesuse. Tamata meru esi ono lupe tamata misete hoko esi
suka ono Yesuse ilepa saisa rebe eono kaisare isuka mo leke
esi riluke Yesuse ete gubernure mere. [21] Eleki tamata meru
esi tneu Yesuse be, “Kuru, ami rekwa be Abetekele tinai.
Aatetuke saisa rebe Alla Isuka atetukele ete amire. Saisa
rebe Alepaele masike tamata elakaru esi noake mere mise
mo po rilaMu kena Alepae mo. [22] Hoko ite tamata Yehudi
seli pajake ete kaisare tinai pibe mo?”

[23] Po Yesuse Irekwa be tamata meru lalesi lua hoko
Ibeteke lokosi be, [24] “Imi riluke kepene kena seli pajake ete
Au mina leke Au selue.” Eleki Itneu be, “Tamata oalalei
me kepene matai
mije sire? Kai sire
eni nane?” Eleki esi
ralake Yesuse be,
“Kaisare enie.”

[25] Eleki Yesuse
Ibeteke lokosi be,
“Riluke Kaisare eniere
ete Kaisare kai riluke
Alla Eniere ete Alla.”

Kepene matai rebe kaisare oalalei kai eni nane kenare

[26] Hoko esi supu ono Yesuse Iralake sala mo me tamata
bokala meru. Tamata meru esi herane le Yesuse Iralake mise
hoko esi ndene neka.

Yesuse Ilepa ktili be tatike pine tamata matale esi kuana suike

20:27-40

(Mat. 22:23-33; Mrk. 12:18-27)

[27] Eleki tamata toini me esi nane tamata Saduki rebe esi
hlaleke be tamata matale kwana suike moneka. Esi luake
loko Yesuse kai esi lemake lokoI leke Ilepa sala. Hoko esi
beteke lokoI be, [28] “Kuru, Musa ibeteke ete ami be, ‘Sepo
kwalimu imata pine eni nanae sae mo hoko akai bina balu
mere neka leke iruele nanae kena seli kwalimu.’ [29] Eleki meije
alena umpama kena kwalia sie itua. Kwali menare ikai eleki

imata po eni nanae sae mo. [30] Eleki kwalini nomore luare
ikai bina balu mere eleki imata po eni nanae sae mo. [31] Eleki
sakesa neka kwalini nomore telu eti kwalini nomore iture
esi kai kai bina balu mere, eleki esi mata po esi nane sae
mo. [32] Eleki bina balu mere imata lekwe. [33] Eleki kena pususi
kwana suike bei matale, bei kwalitoia sie itua meru sire pine
iono mokwai ete bina balu mere, le pususi kai bina esa mere?
[34] Eleki Yesuse Iralakesi be, "Batuke tamata kwanale esi
kai, [35] po kena tamata rebe supu bitike kena kwana suike bei
matale peneka kai kena Alla Ipletae imi tamatare esi kai suike
moneka. [36] Le esi mata suike moneka le esi saka malekata
peneka. Kai esi kwana suike bei matale peneka hoko Alla Eni
nanae kenasi. [37] Imi persaye tamata matale ikwana suike mo.
Po Musa ibeteke lekwe be tamata matale tatike pine kwana
suike. Le Alla Ibeteke ete Musa ndete tapuane butuije be,
'Aure Alla ete Abrahame, Isake kai Yakupe.' Tuhane Ibeteke
ele mere po Abrahame, Isake, kai Yakupe esi mata peneka.
[38] Ile Alla ete tamata matale mo, po ete tamata kwanale neka.
Hoko pusue Tuhane Eni jemate toini rebe esi mata pende,
Tuhane Irekwa be tatike pine esi kwana suike."
[39] Kena kuru Torataru esi lene ele mere, esi beteke loko
Yesuse be, "Kuru, Aralake mise kuate." [40] Eleki nehe kena
tneu sasaisa bei Yesuse suike moneka.

Maka Hlamate mere, Dauta Eni Tuhane kai eni anubu lekwe 20:41-44

(Mat. 22:41-46; Mrk. 12:35-37)

[41] Eleki Yesuse Ibeteke loko kuru Torataru be, "Le mula
pine tamata esi beteke be Maka Hlamate mere Irulu bei
Dautare? [42] Le Dauta ruai beteke Alla Eni lepate kena Maka
Hlamate me buku Isike Tuhane be,
'Alla Ibeteke loko auku Tuhane be:
Arue sapleuke Auku makwanale rebe holmatele kai pleta
sakesa kaiKu,[z]

[z] **20:42** Isi. 110:1

43 eleki tatike pine Au ono tamata rebe lalesi tiake Aure esi
lene loko Ale neka.’
44 Dauta ruai ikoti Maka Hlamate eni Tuhane hoko Dauta
eni anubu kena Maka Hlamate elika lekwe?”

Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru leke keta bei kuru Torataru
20:45-47
(Mat. 23:1-36; Mrk. 12:38-40)

45 Eleki kena tamata bokala esi lene Yesuse Iatetuke sa,
Ibeteke loko Eni maka luluaru be, 46 “Imi keta bei kuru
Torataru le kwakwaesi kuate. Esi suka pake lapune nanuke
kai keu hole, eleki esi suka tamata esi lepae hlamate etesi
me pasare. Eleki esi rue otoi misete lakwai esa me iteki
luma maka kotie loko Allare, kai kena pesta hoko esi rue
kena otoi misete rebe holmatele. 47 Eleki esi paksa matabina
balua esi layanisi kena esi taneyaru. Eleki esi kotie loko Alla
takwali lakwai esa leke tamata bokala esi noakeise tamata
misete. Tamata saka kuru Torata meru sisupu hukumane bei
Alla ktili lesi bei tamata makete.”

Matabina balu susate sae iriluke pusue eni kepene
21:1-4
(Mrk. 12:41-44)

21 Yesuse Ime Tuhane Eni Lumare esi lalei, eleki Ibitike
oalaleI Iselu tamata rebe esi tanei bokala esi kusu
kepene kena otoi maka tola kepene, esi nane peti derma. 2 Eleki
Iselu matabina balu susate sae me iluake lomei kai ikusue
kepene tone bei tembaga matai lua. 3 Eleki Yesuse Ibeteke be,
“Imi lene mimise! Matabina balu susate meije ikusu kepene
boka lesi bei sie maketaru. 4 Le esi kusu kepene bokala bei esi
taneia bokala, po matabina balu meije tamata susate hoko
kepene sae mo. Masike ele mere po ikusue pusue eni kepene.”

Yesuse Ilepa loko Tuhane Eni Lumare be namake atiae kai tamata esi supu susate
21:5-19
(Mat. 24:1-14; Mrk. 13:1-13)

5 Eleki kena sie luaya pise telua esi beteke be, “E, Tuhane
Eni Lumare, selue nteki titinai le batuaru kai taneia rebe
rilukelu ete Allare uandulikele.” Po Yesuse Ibeteke lokosi
be, 6 “Tatike pine petu sae me tamata bei otoi makete esi
luake lomei kena atia Tuhane Eni Luma meije. Batua rebe
utebabake lomaije, sae tebabake lomai moneka.”
7 Eleki Eni maka luluaru esi beteke loko Yesuse be, “Kuru,
yelu rebe minae Abetekele uono petu ilare? Kai kena yelu
meru uono mosare esi tandare saisa?”
8 Eleki Yesuse Ibeteke be, “Imi pusumi lene mimise leke
imi supu lemake bei maka lemake rebe esi lepa loko petu
Au luake suike yake. Esi beteke siere Maka Hlamate kai esi
beteke be, takwali mo nusa meije atiare reneka po imi lene
lokosi yake! 9 Eleki imi lene be nusaru lisa kai lomai kai
hoha elake hoko hkutuke imi yake le piasare nusa kai nusa
esi lisa kai lomaije neka po nusare koho mosa.
10 Tatike pine nusa esi lisa kai nusa makete kai nusa rebe
kamale ipletale lisa kai nusa rebe kamale makete ipletale
lekwe. 11 Eleki isu elake kena otoi bokala kai susae manane
kai makerake kenasi. Kai imi selu kai rilami le tanda ntauta
bei ndete lanite.
12 Po kena yelu meru pusulu uono mosare, tamata esi
kerike imi kai esi ono imi supu susate ela titinai eleki
esi kusue imi me Yahudiaru esi luma ibada kai esi kusue
imi kena bui eleki esi riluke imi ete tamata elakaru kai
kamalaru le imi hlaleke loko Aure pe. 13 Eleki kena mere
imi lepae Sou Misete bei Alla kena Au etesi. 14 Ele mere
hoko saisa rebe imi noake kena lepa le imire imi rilami
le yake, 15 le kena mere imi beteke saisa etesi neka, le imi
beteke mere bei ruami mo po Au ono imi rekwa titinai kena
imi beteke etesi eti esi rare kai imi moneka. 16 Kai amami,

inami, kawalimi, betami, imi luma toini kai imi ebearu esi
ono susate ete imi. Kai esi bunu leini bei imia meru. [17]Kai
tamata lalesi tiake imi le imi hlaleke loko Aure pe. [18]Po Au
raka imi rame. [19]Kai sepo imi tahane hoko tatike pine imi
supu hlamate bei Alla eti pela."

Yesuse Ibeteke be tatike pine tamata ktolonaru esi atia kota Yerusaleme
21:20-24

(Mat. 24:15-21; Mrk. 13:14-19)

[20]"Eleki sepo imi selu solaluaru esi luake keholi kota
Yerusaleme hoko imi rekwa be kota mere takwali mo atiae
neka. [21]Kena mere tamata Yudea esi naya lolete ulate kai
tamata rebe esi me kota Yerusaleme esi siri bei kotare kai
rebe esi me kota muline, kusu lomei kota yanoma. [22]Le
mere petu kena supu hukumane lulu lepata bei Alla rebe
lekire emere peneka. [23]Kena petu mere ete bina rebe esi keu
blublulure kai bina rebe erisi susu kwete tone sare esi blake
kera titinai. Le susate elake eluake ete kota mere kai Tuhane
Ihukume pusue tamata meiju. [24]Kai tamata leini esi supu
bunu kena sari kai leini esi supu keri me pusue nusa tamata
Yahudi more. Kai tamata Yahudi more esi pletae Yerusaleme
kena ktiline eti roma petu rebe Tuhane Alla Iteure."

Aure Tamata Eni Nanae rebe Au luake mei nusa meije
21:25-28

(Mat. 24:29-31; Mrk. 13:24-27)

[25]"Kai tatike pine ndete lanite lematai, bulane kai
kmalearu selu tebikelu eti tamata rilasi le saisa rebe eono
mere. Pusue nusa rilasi titinai le kohua elakaru esi tulei ela
titinai. [26]Eleki tamata rilasi titinai eti esi koli kai kleaesi
kena esi selu yelu rebe uono kena nusa meije, le kbasa rebe
undete lanite unisu. [27]Eleki kena petua meru tamata esi selu
Au, Tamata Eni Nanae, Au luake suike lokomi kena moputi
kai kena kbasare ktili titinai kai hita lakwai esa. [28]Kai sepo

imi selu yelu meru uono menai peneka hoko imi tahane lale
kai lale ndina neka le takwali mo imi supu hlamate neka."

Alena umpama kena ara aini
21:29-33

(Mat. 24:32-35; Mrk. 13:28-31)

29 Eleki Yesuse Ibeteke lokosi kena alena umpama be, "Imi
selu loko ara aini pise ai saisa neka. 30 Sepo imi selu esi loine
ukusu hoko imi rekwa be tale musute lau moneka. 31 Imi
selu susata meru uono peneka hoko mere saka umpama
meije imi rekwa be Alla Ipletae tamatare repeneka.
32 Imi lene lokoKu mimise! pusue yelu meije uono kena
tamata rebai meije pusumi mata mosare. 33 Tatike pine nusa
meije atiae, po Auku lepataru rue eti pela!"

Imi rakami mimise
21:34-38

34-35 "Imi raka ruami mimise! Imi ono pesta kai nseli yake eleki
ono yelu rebe neuna yake, pise imi noake imi hidupe yake. Leke
petu Tuhane Iluake rebe hkutuke Iluake pende, imi nete loko petu
mere. Le petu rebe Iluake, pusue tamata hkutukesi titinai. 36 Imi
nete kai namake rame kai kotie loko Alla rame leke imi ktili kena
petu susata meru, eti Au, Tamata Eni Nanae, Au luake suike loko
imi. Kena imi tetue Aure, rilami mo le imi sala sae mo."
37 Pela petu, kena pitare Yesuse Iatetuke me Tuhane Eni
Luma po kena kpeture Ikeu lolete ulate saitune kena Intulu
ete ndetere. 38 Pela beleti tamata bokala esi luake me Tuhane
Eni Luma leke esi lene Yesuse Iatetuke.

Imama elakaru kai kuru Torataru esi nikwa lalane kena bunu Yesuse
22:1-2

(Mat. 26:1-5; Mrk. 14:1-2; Yoh. 11:45-53)

22 Eleki takwali mo pesta tamata Yahudiaru esi kane
roti rebe pake ragi more. Petu mere esi betekele
petu Paska, petu tamata Yehudiaru esi nete suike loko Alla

Isirie esi ntuana menaru bei Mesire. [2]Eleki imama elakaru
kai kuru Torataru esi nikwa lalane ndendene kena kerike kai
bunu Yesuse po rilasi le tamata bokala, le tinake esi nasu kai
esi hoha hoko mere imama elaka kai kuru Torate ruasi sala.

Yudase isuka abelie Yesuse
22:3-6
(Mat. 26:14-16; Mrk. 14:10-11)

[3]Eleki ro tiaru esi elake ekbasae Yudase rebe kotine
Iskariote laleije. Yudase mere ile sae bei Yesuse Eni maka
lulua butu esa lisini luaru. [4]Eleki Yudase ikeu loko imama
elakaru kai tamata elaka rebe esi raka Tuhane Eni Lumare
leke ilepa lupu kaisi be iriluke Yesuse eteise elika. [5]Hoko
lalesi ndina titinai kai esi lepa lupu kena riluke kepene ete
Yudase. [6]Eleki Yudase isuka kena rana kepena meru hoko
bei petu mere inikwa petu misete kena riluke Yesuse etesi
ndendene leke tamata maketa esi rekwa yake.

Yesuse Ilupuke Eni maka luluaru kena aknekae manane kena petu nete suike siri bei Mesire
22:7-13
(Mat. 26:17-25; Mrk. 14:12-21)

[7]Eleki petu kena pesta tamata Yahudi esi kane roti rebe
pake ragi more, hoko piasare esi bunu domba anai leke
nete suike petua akmena rebe Alla Isirie esi ntuana menaru
bei nusa Mesire. [8]Eleki Yesuse Iulake Petruse kai Yohanese
be, “Luami keu aknekae manane kena ite kane sakesa leke
ite nete suike loko Alla Isirie iteki ntuana menaru bei nusa
Mesire.”
[9]Esi ombe, “Kuru, ami nikwa otoi etia kena moa manane?”
[10]Yesuse Iombe, “Imi keu ndete kotare, imi tetue mokwai
sae iliku kwele kena hlau buini ihbora imi. Eleki imi keu
lului eti ikusu luma, [11]Eleki beteke kena luma upuije be
amiki Kuru Itneu be, ‘Sokati etia kena Ikane manane sakesa
kai Eni maka luluaru kena pesta nete suike Alla Isirie esi
ntuana menaru bei Mesire?’ [12]Eleki luma upui mere itiluke

lumare esi sokati elake sae ndete tetu. Eleki imi aknekae
manane ete mere.”
13 Eleki Petruse kai Yohanese luasi keu hoko esi selu saka
Yesuse Ibeteke ete luasi. Eleki luasi aknekae manane kena
pestare ete mere.

Meja Perjamuane
22:14-23

(Mat. 26:20-29; Mrk. 14:17-25; Yoh. 13:21-30; 1Kor. 11:23-25)

14 Eleki olase kena esi kane sakesa hoko Yesuse Iluake
eleki Irue sakesa kai Eni maka luluaru pine esi kane.
15 Yesuse Ibeteke lokosi be, “LaleKu kena kane pesta nete
suike Alla Isirie iteki ntuana menaru bei Mesire kai imi
kena Au supu susate mosare! 16 Imi lene mimise! Au kane
sakesa kai imi le Au kane ele meije suike moneka roma
petu rebe imi rue sakesa kai Alla kena Ipleta imi pusumi eti
pelare.”
17 Eleki Yesuse Irana oba sae epenu kena anggure kweline
eleki Ikotie trima kasi bei Alla eleki Ibeteke lokosi be,
“Ranae kai imi pusumi kinu leleiye bei oba esa mere. 18 Imi
lene mimise! Au kinu sakesa kai imi le Au kinu anggure
kwelini meije moneka roma petu rebe imi rue sakesa kai
Alla kena Ipletae imi pusumi eti pelare.”
19 Eleki Yesuse Irana roti, Ikotie trima kasi bei Alla eleki
Ibire roti mere. Eleki Irilukele ete Eni maka luluaru kai
Ibeteke be, “Meije nanakwalaKu rebe supu susate ete imi.
Ono ele meije rame leke imi nete loko Au.”
20 Ele mere lekwe kena esi kane pela Iriluke anggure
kwelini etesi kai Ibeteke be, “Meije Auku lalakwe rebe
bei imi pine ponikele leke ono taluke beluke bei Alla ete
imi. Lau mo Au mata neka hoko Auku lalakwe siri leke imi
rekwa be lepata bei Allare uono peneka.
21 Po Au beteke leke imi rekwa be tamata rebe iriluke Au
ete tamata rebe laleisu tiake Au leke esi bunu Aure, imei
isakesa kai ite mei meja meije. 22 Tatike pine Tamata Eni
Nanae Isupu susate hoko Imata sa le Tuhane Iteu peneka. Po

tatike pine tamata rebe iriluke Au loko tamata rebe esi bunu
Aure, isupu susate ela titinai." [23]Eleki Eni maka luluaru esi
lepa loko lomai be, "Bei itea meiju sire pine iono ele mere
ete iteki kurure?"

Yesuse Eni maka luluaru esi rare kai lomai loko sire pine iela lesire 22:24-30

[24]Eleki Yesuse Eni maka luluaru esi rare kai lomai be
beise sire pine iela lesire. [25]Ele mere hoko Yesuse Ibeteke
lokosi be, "Nusa rebe esi rekwa Alla more esi kamalaru
esi pletae esi rayataru lulu esi sukare neka. Esi suka kotise
maka tapa rayate. [26]Po imi ono lulusi yake. Bei imire sire
pine tamata elake, suke iono saka tamata rebe eni kbasa sae
mo. Kai tamata elake suke ikerike saka tamata maka layani.
[27]Tamata rebe iela lesire mere ile rebe irue kanere po
tamata rebe ilayanire mo. Po Au mei kai imire, Aure tamata
maka layani.
[28]Kena Au supu susate, imi keu bei Au mo. [29]Ele mere
hoko Au riluke kbasa ete imi kena imi pleta saka AmaKu
Iriluke kbasa ete Aure. [30]Ele mere hoko lalemi ndina sakesa
kai Au kena Au ono Kamale. Kai imi rue kena otoi maka
pleta butu esa lesini luaru kena imi pletae nusa Israele esi
sukua butu esa lesini luaru."

Yesuse Ibeteke be namake Petruse iombe irekwaI mo 22:31-34

(Mat. 26:31-35; Mrk. 14:27-31; Yoh. 13:36-38)

[31]Eleki Yesuse Iombe, "Simone, Simone, araka mimise!
Le Alla Isebeie ro tiaru esi elake teheke ale, lupe tamata esi
kbisi gandume esi kwesaije bei esi tinate leke tebi misete bei
tiare. [32]Po Au kotie loko Alla etemu leke ahlaleke ktili loko
Au rame. Kai kena ahlaleke loko Au ktili peneka, hoko aono
amu kwalia maketaru esi hlaleke ktili loko Au lekwe."
[33]Eleki Petruse ibeteke be, "Tuhane, masike au kusu bui
kai au mata sakesa kaiMu po au lulu Ale rame."

34 Eleki Yesuse Ibeteke loko Petruse be, “Alene lokoKu
mimise! Petu meije, kena kpetu meije neka, manu tulale
etotlae mosare ale ruamu beteke rebai telu peneka be
arekwa Au mo!”

Imi ruami akneka mise le tatike pine imi supu susate
22:35-38

35 Eleki Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru pususi be,
“Kena Au ulake imi akmenare Au beteke ete imi be, ‘Imi keri
kepene yanoma, keri tase kai sandale yanoma.’ Hoko kena
mere imi susa sasaisa o? Eleki esi ralake Yesuse be, ‘Mo, ami
susa sasaisa mo.’ ”
36 Yesuse Iombe, “Po meije, sire pine eni kepene pise
tase me hoko ikerie. Kai sire pine eni sari sae mo hoko
iabelie eni lapune nanuke kena isabe sari. 37 Imi lene lokoKu
mimise! Imi ono ele mere le me Alla Eni lepata rebe lekire
ebeteke Au elere:
esi noake Aure tamata neune.
Alla Eni lepata rebe lekie mere uono reneka le teu peneka.”[a]
38 Esi ombe, “Tuhane, selu ete meije sari nanuka lua mei.”
Yesuse Iombe, “Hleke! Lepa loko sari moneka!”

Yesuse Ikotie loko Alla ktili titinai me
ulate Saitune aini bokala
22:39-46

(Mat. 26:36-46; Mrk. 14:32-42)

39 Eleki Yesuse Isiri bei kotare hoko lupe piasare Ikeu lopai
ulate Saitune aini bokalaru. Hoko Eni maka luluaru esi keu
sakesa kaiNi. 40 Eleki kena esi luake me ulate mere hoko
Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi kotie loko Alla leke imi supu
teheke bei ro tiaru esi elake, imi ono dosa mo.”
41 Eleki Yesuse ruaI lora toto beisi eleki Itatu lope tapele
eleki Ikotie loko Alla be, 42 “AmaKu, sepo Asuka hoko Atapa
Au mina leke tie Au bei susate rebe suke Au supue meije.

---

[a] **22:37** Yes. 53:12

Po lulu Auku sukare yake po lulu Amu sukare.” [43 Eleki
Malekate esa bei ndete lanite luake lokoI kena riluke ktiline
eteI. 44 Hoko Yesuse Isusa titinai hoko Ikotie loko Alla ktili
titinai. Eni knatile ksulue saka lalakwe ktepu lope tapele.][b]
45 Eleki Yesuse Ileu lokosi kai Iselusi ntulu peneka le
kaplalesi titinai. 46 Eleki Ibeteke lokosi be, “Le mula pine
imi ntulure? Imi betu kai imi kotie loko Alla leke imi supu
teheke bei ro tiaru esi elake, imi ono dosa mo.”

Tamata esi luake kena esi kerike Yesuse
22:47-53

(Mat. 26:47-56; Mrk. 14:43-50; Yoh. 18:3-11)

47 Eleki kena Yesuse Ilepa kai Eni maka luluaru sa, tamata
bokala rebe esi suka kerike Yesuse esi luake sakesa kai Eni
maka lulu sae bei sie butu esa lesini luaru rebe eni nane
Yudase. Yudase ikeu akmena yo tamata bokala meru esi keu
lului. Eleki Yudase itehaike Yesuse eleki iata Yesuse. 48 Eleki
Yesuse Ibeteke loko Yudase be, “Yudase, aata Au Tamata Eni
Nanare mere tanda be aabelie Au o?”
49 Eleki kena Yesuse Eni maka lulua rebe esi sakesa kaiNe,
esi selu saisa rebe esi suka onore hoko esi beteke loko
Yesuse be, “Tuhane, ami lasasi kena sari noma!” 50 Eleki
sae bei Eni maka luluaru ilasa tamata makerike ete imame
elake eni tinaloini makwanale.
51 Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Hleke! Ono suike ele
mere moneka!” Eleki Yesuse Ikerike tamata mere tinaloine
eleki emise suike sosoli.
52 Eleki Yesuse Ibeteke loko imama elakaru, elaka maka
raka Tuhane Eni Lumare kai tamata Yahudiaru esi elaka
rebe esi luake kena kerikeNi be, “Aure tamata maka atia
pemerinta mo, hoko imi kerike aure, imi keri sari kai ai
buai yake! 53 Pela petu Au keu ndete Tuhane Eni Luma uwei
keholi eleki Au atetuke ete mere takwali peneka, po imi
kerike Au ete mere mo. Po yele, meije petu ete imi kena

---

[b] **22:43-44** Ayata meiju kena Alkitape sou Yunania akmenaru sae mo.

kerike Au le petu meije petu kena ro tiaru esi elake rebe
maka pletae yelu neunaru ekbasa.”

Petruse ilemake rebai telu be irekwa Yesuse mo
22:54-62

(Mat. 26:57-58, 69-75; Mrk. 14:53-54, 66-72; Yoh. 18:12-18, 25-27)

54 Eleki esi kerike Yesuse kai esi keriNi me imame elake
lakwai esare eni lumare. Kai Petruse ilulu Yesuse bei
lauke. 55 Eleki me imame elake lakwai esare eni otoi kena
malamare, tamata ete mere esi lupuke auwe eleki esi rue
pasa keholie. Eleki Petruse irue pasa kaisi ete mere. 56 Eleki
bina makerike ete imame elake iluake eleki iselu Petruse
irue kai tamata bokala meru, hoko ililakeni kai ibeteke be,
“Tamata meije isakesa kai Yesuse lekwe.”
57 Po Petruse ilemake be, “Mo, au rekwa Ile mere mo.”
58 Eleki takwali mo ile makete lekwe iselu Petruse kai
ibeteke be, “Ale mere ile sae bei Yesuse Eni tamata toini
lekwe!” Po Petruse ibeteke be, “Mo, Au mo!”
59 Eleki kasuke olase ului, ile sae lekwe ibeteke be, “Tinai,
tamata meije isakesa kai Yesuse lekwe le ile meije tamata
Galilea.”
60 Po Petruse ibeteke be, “Mo, Au nati saisa rebe abeteke
ete aure mo.” Eleki kena ilepa sa, manu tulale etotlae.
61 Eleki Tuhane Yesuse Ihali kai limese loko Petruse. Eleki
Petruse inete suike loko Tuhane Yesuse Ibeteke be, “Manu
tulale etotlae mosare abeteke rebai telu peneka be, Arekwa
Au mo.” 62 Eleki isiri rani eti hnetekeni le isusa.

Esi toae Yesuse kai esi tetaI
22:63-65

(Mat. 26:67-68; Mrk. 14:65)

63 Eleki tamata rebe esi raka Yesuse esi toaeNi kai esi tetaI.
64 Esi obi oalaleIje eleki esi beteke lokoI be, “Abeteke be sire
iteta Ale?” 65 Kai lepata tiae bokala lekwe rebe esi lepaele
ete Yesuse.

Yesuse Isupu keri loko imame elake
22:66-71

(Mat. 26:59-66; Mrk. 14:55-64; Yoh. 18:19-24)

66 Eleki kena bebeleti lakwai esa Yahudiaru esi Tamata
elakaru, imama elakaru kai kuru Torataru esi lupuke lomai
kena teu lepate ete Yesuse le piasa sie meru pine esi teu
pakala rebe ono sala kena agamare. Eleki tamata maka
rakaru esi keri Yesuse me oasi. 67 Eleki esi beteke loko Yesuse
be, “Sepo Ale Maka Hlamate hoko Abeteke ete ami.” Eleki
Yesuse Iralake be, “Masike Au beteke ete imi po imi lene loko
Au mo; 68 kai masike Au tneu sasaisa loko imi po imi ralake Au
mo. 69 Bei petu meije Au, Tamata Eni Nanae Au rue sapleuke
Alla rebe Ikbasa lakwai esare Eni makwanale rebe holmatele.”
70 Esi beteke loko Yesuse be, “Sepo ele mere hoko Ale, Alla
Eni Nanae o?”
Yesuse Iombe, “Yele, lepate mere tinai! Aure Alla Eni
Nanae.”
71 Esi beteke sosoli be, “Ite nikwa tamata kena tutuke
Yesuse moneka le ruaI beteke Eni salare be Isakesa kai Alla.”

Yesuse Isupu keri loko Pilatuse
23:1-5

(Mat. 27:1-2, 11-14; Mrk. 15:1-5; Yoh. 18:28-38)

23 Eleki pusue agamare esi elaka maka teu pakalaru
esi ulake keri Yesuse loko gubernure Pilatuse. 2 Ete
mere esi tutuke Yesuse be, “Ami selu Tamata meije Ikeri
lalane tiae ete tamata bokala. Kai Ibeteke loko tamata
bokala leke esi seli pajake ete Kaisare yake le Ibeteke be Ile
Maka Hlamate tamata kai Ile Kamale.”
3 Eleki Pilatuse ibeteke loko Yesuse be, “Ale, tamata
Yahudiaru esi Kamale o?”
Eleki Yesuse Iralakeni be, “Yele, lepate mere tinai!”
4 Eleki Pilatuse ibeteke loko imama elakaru kai tamata
bokala meru be, “Tamata meije Eni sala sasaisa mo kena
Isupu hukumane.”

[5]Po esi lepae tiae rame loko Yesuse be, “Eni hnaunaru
elei pusue otoi Yudea peneka eti tamata esi ono hoha elake.
Menai bei ndete Galilea eti roma ete meije.”

Yesuse Isupu keri loko Herodese
23:6-12

[6]Pilatuse ilene mere eleki itneu be, “Tamata meije tamata
Galilea o?” [7]Kena esi beteke be Yesuse tamata bei otoi
rebe Herodese ipletaele, eleki iulake tamata esi keriNi loko
Herodese, kena mere Herodese ime Yerusaleme. [8]Kena
Herodese iselu Yesuse, laleije ndina titinai le saisa rebe
Yesuse Ionoule, Ilenelu takwali peneka, kai isuka kena tetue
Yesuse. Ihlaleke be isupu selu Yesuse Iono tanda herane.
[9]Bei mere hoko Herodese itneu Yesuse rebai bokala po
Yesuse Iralakeni kwale mo. [10]Pusue imama elaka kai kuru
Torata rebe esi ete mere esi kele lorau kai esi tutuke Yesuse
kena nsalale elaka. [11]Eleki Herodese kai eni solaluaru esi
malie Yesuse kai esi sobueNi eti esi alike pakiane misete
kenaI lupe kamale ipakele. Eleki esi leukeNi suike loko
Pilatuse. [12]Bei akmenare Herodese kai Pilatuse luasi nasuke
lomai, po kena petu mere luasi ono ebe misete kai lomai.

Tamata esi teu hukumane matale kena Yesuse
23:13-25

(Mat. 27:15-26; Mrk. 15:6-15; Yoh. 18:39-19:16)

[13]Eleki Pilatuse ilupuke imama elakaru kai tamata
elakaru pususi kai tamata bokala, [14]kai ibeteke lokosi be,
“Imi keri tamata meije lomei lokoku le imi beteke be Ikeri
hnauna tiae ete Roma esi pemerinta. Hoko meije au tneuI
mei imi oami loko lepata rebe imi lepaele kenaIje peneka
po tamata meije Iono tiae sasaisa mo. [15]Kai Herodese lekwe
isupu tiae saisa mo rebe tamata meije Ionoe le iulake keriNi
lomei suike loko ami. Tamata meije iono neune sasaisa mo
kena Isupu hukumane matale. [16]Ele mere hoko au tetaI eleki
au tieI.

[17 Le piasare kena Yahudiaru esi petu pestare, itie tamata
esa bei buije etesi.][c]
18-19 Eleki kena mere me buije tamata sae eni nane
Barabase, isupu kusu bui le ile kai eni tamata toinu esi
hohae pemerinta kai bunu tamata.
Pilatuse isuka sirie Yesuse po tamata esi suka sirieNi bei
buije mo. Esi kloloe sakesa be, “BunuI! Sirie Barabase ete
ami!”
20 Eleki Pilatuse ibeteke lokosi tiktili suike lekwe be, “Imi
tamata Yahudi, suka au sirie imi kamale, o?” Le isuka kena
sirie Yesuse. 21 Po esi kloloe suike lokoi be, “PakuI ahlake ai
batai leke Imata! PakuI ahlake ai batai leke Imata!”
22 Eleki Pilatuse ibeteke lokosi suike kena rebai telu
be, “Le mula pine au onoI ele mere yo Iono neune sasaisa
mo? Tamata meije Iono neune sasaisa mo kena eono Isupu
hukumane matale. Hoko au tetaI eleki au tieI.”
23 Po esi kloloe ktili lesi loko Pilatuse be, “PakuI ahlake
ai batai leke Imata!” Eleki esi lesi kena paku Yesuse ahlake
ai bataije ne. 24 Eleki Pilatuse iteu lepate kena paku Yesuse
ahlake ai batai leke Imata lulu esi kloloe lokoije. 25 Kai isirie
Barabase maka bunure lulu esi kotie beine, yo iriluke Yesuse
etesi kena esi hukumeNi lulu esi sukare.

Tamata esi paku Yesuse ahlake ai batai
23:26-43

(Mat. 27:32-44; Mrk. 15:21-32; Yoh. 19:17-27)

26 Eleki kena esi keri Yesuse, esi tetue tamata Kirene sae
eni nane Simone, ileu bei kota mulini. Esi kerikeni eleki
esi paksai keri Yesuse Eni ai batai rebe tatike pine esi paku
Yesuse kenare. Eleki ilulu Yesuse muline.
27 Tamata bokala esi lulu Yesuse eleki ete mere lekwe
matabinana esi luluI. Hoko matabinana meru esi ranie
Yesuse. 28 Po Yesuse Ihali lokosi kai Ibeteke lokosi be,
“Matabinana bei Yerusaleme! Imi ranie Au yake po imi

---

[c] **23:17** Ayate meije kena Alkitape sou Yunania akmenaru sae mo.

ranie ruami kai imi anaru. [29] Le namake roma esi petu hoko
tamata esi beteke be, ‘Mise lesi bina rebe ikeu blublulu
kwale mo, kai rebe eni nanae sae mo kai isusu kwete tone
kwale mosa!’ [30] Kena petu mere tamata esi beteke loko ulata
nanukaru be,

‘Ulate mai robi sepe ami.’ Kai esi beteke loko ulata
rokonaru be, ‘Mai robi obi ami.’

[31] Le ete Au rebe sala sasaisa more, esi ono susate ete Au
ele mere, hoko ete imi rebe ono sala bokalaru, tamata esi
ono susate lesi ete imi leneka. Au lupe ai matane hoko aure
kotu mo. Po imire tamata ono dosa hoko imi lupe ai nsekile
rebe aure kotu pusure.”

[32] Kai esi keri tamata neuna lua lekwe kena esi pakusi
ahlake ai batai leke esi mata sakesa kai Yesuse. [33] Eleki kena
esi roma otoi sae, esi nane Ulu alati, esi paku Yesuse ahlake
ai bataije ete mere kai tamata neuna luaru lekwe esi paku
luasi ahlake ai bataije neka. Hoko sae kena leiNi makwanale
kai sae kena leiNi mapale. [34] Eleki Yesuse Ikotie loko AmaI
be, “Amate, ampune esi neunaru le esi rekwa saisa rebe esi
onore mo!” Eleki esi poie undi leke esi rekwa be sire pine
isupu Yesuse Eni lapunaru.

[35] Tamata bokala esi kele lia loko Yesuse yo tamata Yahudi
esi elakaru esi toaeNi be, “Yesuse meije, Ihlamate tamata
makete yele, hoko sebeie Ihlamate ruaI, sepo Ile Maka
Hlamate rebe Alla IulakeIne.”

[36] Kai solaluaru lekwe esi lepa tiae ete Yesuse neka. Esi
riluke anggure maklinute eteI. [37] Kai esi beteke be, “Sepo
Ale Kamale Yahudi hoko ono hlamate ruaMu.” [38] Eleki ete
mere esi leki ndete baba bei Yesuse uluIje be, “Tamata
Yahudi esi Kamale.”

[39] Ile sae bei tamata ktolona lua rebe pakusi kena ai batai
sakesa kai Yesuse isobue Yesuse be, “Ale Maka Hlamate
moyo. Aono Ahlamate kai ami lekwe.” [40] Po ile saere ilakeni
be, “Suke rilamu le Alla le ale tamata ktolone, asupu
hukumane sakesa kaiNi. [41] Luai supu hukumane meije lulu
luaiki dosare, po Yesuse Iono dosa sasaisa mo.” [42] Eleki

ibeteke be, “Yesuse, kena Aluake lomei suike kena pletae
ami tamatare, Anete loko au.” 43 Yesuse Ibeteke lokoi be,
“Ahlaleke lokoKu! Petu meije arue kai Au ndete surga.”

Teu Yesuse Eni nasite
23:44-49

(Mat. 27:45-56; Mrk. 15:33-41; Yoh. 19:28-30)

44 Eleki kena olasa butu esa lesini lua hkwatare, pusue
nusare kpetu hoko kpetu roma olasa telu kmau, 45 le
lemataije hita mo. Eleki obite nurui elake rebe blulute mpai
Tuhane Eni Lumare esi lalei rebe ereba sokati mise titinaije,
ekahie bei ndete roma mpe.[d] 46 Eleki Yesuse Ikloloe loko
AmaI be, “Amate, Au riluke Auku nasite eteMu.” Eleki kena
Ilepa pelare teu Eni nasite sosoli ne.
47 Eleki solalu utune esare esi elake iselu yelu rebe uono
mere hoko iisike Alla be, “Tinai, tamata meije eni sala sae
mo!” 48 Kai tamata bokala rebe esi kele lupu ete mere kena
esi selu Yesuse, esi selu yelu rebe uono mere hoko esi leu
kai kaplalesi titinai. 49 Kai Yesuse Eni ebearu kai matabinana
rebe esi luluI bei ndete Galilea kena layani Yesuse esi selu
pusue yelu rebe uono meru bei lauke.

Yusupe ihnouke Yesuse kena liane benai
23:50-56

(Mat. 27:57-61; Mrk. 15:42-47; Yoh. 19:38-42)

50-51 Eleki tamata sae me eni nane Yusupe. Ibei kota
Arimatea me otoi Yudea. Lulu Tuhane, ile tamata nkenale.
Inamake petu kena Alla Ipletae tamatare. Ile, agamare esi
elake maka teu pakala lekwe. Po kena teu pakala ete Yesuse
isuka kena bunu Yesuse mo. 52 Ikeu loko Pilatuse leke ikotie
Yesuse leke ihnoukeNi. 53 Eleki Yusupe itati Yesuse bei ai
tutine eleki ikeriNi me liane benai rebe kalie me ula bature.
Eleki ikopaI kena obite nurui nanuke misete eleki itolaeNi

---

[d] **23:45** Obite nuruije kahire esi natire be akmenare tamata dosare ikeu me Tuhane oaije mo po bei Yesuse Imatare, mere Ibuka lalane kena keu lansune loko Tuhane.

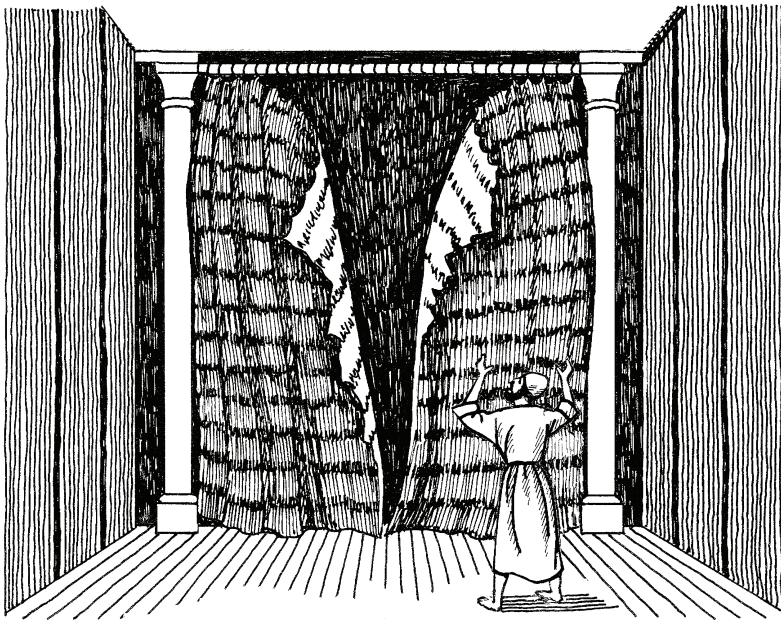

Obite nurui elake me Tuhane Eni Lumare
kahie kena teu Yesuse Eni nasite

kena liane benai mere. Liane benai mere esi tolae matale
kenae rebai sae mosa. 54 Petu mere, petu kena moa manane
pise ono saisa neka le totonaije tamata Yahudi esi petu
pleije reneka.
55 Eleki ete mere matabinana rebe esi lulu Yesuse bei
ndete Galileare esi keu sakesa lekwe kena selu liane benai
mere kai esi selu be tola Yesuse etika. 56 Eleki matabinana
meru esi leu pine esi aknekae leite boini ntelete kena esi
tolaele kena Yesuse. Eleki kena tamata Yahudi esi petu
pleije esi lulu Torate hoko kerike sasaisa.

Yesuse Ikwana suike bei matale
24:1-12
(Mat. 28:1-10; Mrk. 16:1-8; Yoh. 20:1-10)

24 Kena petu miku bebeleti matabinana meru esi
keri leite boini ntelete rebe esi aknekaele kena esi
tolaele kena Yesuse me liane benai laleije. [2] Eleki kena esi
roma me liane benaije esi selu batu elake rebe epele lutike
liane benaije ekloli bei liane benaije peneka. [3] Kena esi
kusu mpai liane benai laleije esi selu Tuhane Yesuse Ime
moneka. [4] Eleki esi kele totakesi le Yesuse Ime moneka. Eleki
hkutukesi yo sie luaya esi kele tehaikesi. Luasi pakiane selue
kliti. [5] Eleki rilasi titinai hoko esi tatu lope tapele po tamata
lua meru esi beteke lokosi be, “Le mula pine imi nikwa
Ile kwanale bei mei tamata matale? [6] Iete meije moneka.
Ikwana suike bei matale peneka. Imi nete suike loko saisa
rebe Ibeteke ete imi kena Indete Galilea sare [7] be, “Au,
Tamata Eni Nanae esi riluke Au ete tamata rebe esi hlaleke
loko Alla mo eleki esi paku Au ahlake ai batai eleki Au mata
po kena petu luare Au kwana suike bei matale.” [8] Eleki esi
nete suike loko Yesuse Eni lepate mere.

[9] Kena esi leu bei liane benai mere esi alenake pusue
yelu rebe uono etesi me liane benaije ete Yesuse Eni maka
ulaka sie butu esa lesini esaru kai Eni maka lulua maketaru.
[10] Matabinana meru: Maria bei Magdalene, Yohana, kai
Maria, Yakobuse inai. Kai matabina maketa rebe esi sakesa
kaise esi beteke ete Yesuse Eni maka ulakaru lekwe. [11] Po
esi betinake matabina meru esi lepa kleklema hoko esi lene
loko esi lepataru mo. [12] Po Petruse ikeleke kai ibala lora
liane benaije. Kena iroma nda liane benaije inobo bebeke
lopai lale yo batuke iselu obite nurui nanuke misete rebe
kopa Yesuse kenare. Hoko Petruse hkutukeni titinai, eleki
ileu. Po inoake me lalei be saisa eono kena Yesuse?

Sie luaya esi beteke Yesuse Ikwana suike ete matabinanaru

Yesuse IaselukeNi me lalane lorau hena Emause
24:13-35
(Mrk. 16:12-13)

[13] Eleki kena petu mere lekwe, Yesuse Eni maka lulua
sie luaya esi keu lorau hena sae me esi nane Emause. Hena
mere esi lauke kiloa butu esa lesini esa bei kota Yerusaleme.
[14] Eleki lulu lalane luasi alenake loko pusue rebe eku uono
kena Yesuse. [15] Kena luasi alenare, Yesuse Iluake loko luasi
eleki telusi keu sakesa. [16] Po saisa eono luasi eti luasi rena
Yesuse mo.
[17] Yesuse Ibeteke loko luasi be, “Luami alenake saisa mei
lalane meije?”
Eleki luasi kele, kai selu oalaleisu ruowelu. [18] Eleki ile
rebe eni nane Kleopase iralake Yesuse be, “Amate, yapine
bei pusue tamata rebe esi luake me kota Yerusaleme, ale
ruamu pine arekwa saisa rebe eono pamuli meije mo piseo?”
[19] Eleki Yesuse Ibeteke loko luasi be, “Saisare?”
Luasi ralakeNi be, “Saisa eono kena Yesuse bei Nasarete.
Ile Nabi. Eni lepataru kai Eni makerikaru mise titinai ete
Alla kai mise ete tamata. [20] Po imamaru kai amiki elakaru
esi rilukeNi ete tamata kena esi bunuI hoko esi pakuI
ahlake ai batai eleki Imata. [21] Eleyo kena bunuI mosare ami
hlalekeNi kena Ihlamate ite tamata Israele po imata petu
lua kena meije pene. [22] Po hkutuke ami titinaije neka le
amiki matabinana lua pise telu, kena bebeleti lakwai esa esi
keu lora liane benai rebe tolaeNi kenare, [23] po esi seluI me
moneka. Eleki esi leu esi beteke be malekataru esi aselukesi
etesi kai esi beteke be, ‘Ikwana suike bei matale peneka.’
[24] Eleki amiki ebea lua pise telu esi keu lora liane benaije esi
selu yo tinai, Ime moneka.”
[25] Eleki Yesuse Ibeteke loko luasi be, “Imi boro, imi lene
loko nabia akmenaru esi lepataru mo! [26] Maka Hlamate suke
Isupu susate ele mere mina pine Isupu rue kena pleta sakesa
kai Alla.” [27] Eleki Yesuse Iatetuke Alla Eni lepate kenaI rebe
lekie, bei me Musa ilekire eti roma nabiaru esi lekire ete luasi.

[28] Eleki telusi lau bei hena rebe esi keu lokore moneka
hoko Yesuse Iono lupe Ikeu siba rame, [29] po luasi luti Yesuse
be, “Amate, rue kai ami noma le lemataije suni neka hoko
kpeture reneka.” Eleki Yesuse Ilulu luasi, kusu me luma
kena Intulu kaisi ete mere.
[30] Eleki kena esi rue kane Yesuse Irana rotire eleki Ikotie
loko Alla, Ibirele kai Iriluke etesi. [31] Eleki hkutuke luasi be
mere Yesuse. Po sirikeNi sosoli bei luasi. [32] Luasi lepa loko
lomai be, “Minae me lalane kena Ialena kai luaije, Iatetuke
Alla Eni lepataru, luaki lalema ndina titinai.”
[33] Eleki kena mere lekwe luasi leu suike lolete Yerusaleme.
Ete mere luasi tetue Eni maka lulua esa lesini esaru kai
tamata rebe esi me kaise, esi lupuke lomai. [34] Eleki esi
beteke loko luasi be, “Tinai, Tuhane Yesuse Ikwana suike
peneka le IaselukeNi loko Petruse.”
[35] Eleki luasi lekwe esi alenake Yesuse Ialena kai luasi me
lalane kai luasi renaI kena Ibire rotire kena esi kane.

Yesuse IaselukeNi ete Eni maka luluaru pususi leke esi lene lokoI
24:36-49

(Mat. 28:16-20; Mrk. 16:14-18; Yoh. 20:19-23; Ula. 1:6-8)

[36] Eleki kena esi alena sa Yesuse Iluake lokosi kai Ibeteke
be, “Hlamate. Imi rue mise kai Alla.”
[37] Eleki hkutukesi kai rilasi le esi noake be esi selu nitu
matale. [38] Eleki Ibeteke lokosi be, “Le mula pine imi noake
be meije Au more?
[39] Selu balaKu kai Auku lelale. Meije Au. Kerike Au kai imi
selu le nitu matale hoko esi tinai kai luline sae mo.”
[40] Eleki Iaseluke Eni balaije kai Eni lelale etesi. [41] Kai
esi hlaleke lokoI mosa le lalesi ndina kuate kai hkutukesi.
Yesuse Ibeteke lokosi be, “Imi manane sae, o?” [42] Eleki esi
riluke iane pahpala otoi eteI. [43] Eleki Iranae kai Ikanele me
oaisu.
[44] Eleki Ibeteke lokosi be, “Meije Auku lepate ete imi kena
ite eri sakesa sa be, ‘Alla Eni lepate kenaKu rebe me bukua

Musa kai bukua nabiaru kai me bukua Isike Alla suke uono
sa.’ ”
[45]Eleki Yesuse Iono lalesi leke esi nati Alla Eni lepate.
[46]Ibeteke lokosi be, “Me Alla Eni lepata rebe lekire ebeteke
be, ‘Maka Hlamate Isupu susate eti Imata po ele petu luare
Ikwana suike. [47]Eleki Auku maka luluaru esi pake Auku
kbasare kena beteke Auku hnaunaru papelake nusa kai
otoi leke tamata esi hleke bei maka ono dosa leke Tuhane
Iampunesi. Esi keu beteke mere menai bei Yerusaleme eti
roma pusue nusa.’ [48]Hoko imi pine imi sasike kai alenake
be Au mata peneka po Au kwana suike. [49]Kai tatike pine Au
natue Alla Eni Rore ete imi reba Amaku Italukele ete imi
pende. Po imi namake mei kota meije, roma Alla Ikbasae
imi bei ndete surga.”

Yesuse Ibiti lolete surga
24:50-53
(Mrk. 16:19-20; Ula. 1:9-11)

[50]Eleki Yesuse Ikerisi siri bei kotare lolete Betania. Ete
mere Iriluke misete etesi. [51]Eleki kena erI riluke misete etesi
sa, Ibiti beisi lolete surga. [52]Eleki esi tatu pususi lope tapele
lokoI eleki esi leu lope Yerusaleme hoko laleisu ndina titinai.
[53]Hoko esi keu me Tuhane Eni Luma rame kai esi isike Alla
rame.

Sou Misete kena Yesuse rebe Yohanese Ilekiule

Lepate Menai

Sou Misete meije Yesuse Eni maka lulua rebe ibeteke ruai be Yesuse Iokine, ilekie (21:20-24; kai 13:23; 19:26; 20:2; 21:2-7). Sou Misete meije lekie leke tamata rebe esi baisele esi persaye be Yesuse, Maka hlamate rebe Alla ItalukeNi. Ile Alla Eni Nanae. Kai baue hlaleke lokoIje supu rue kai Alla eti pela (20:30-31).

Kena pasale 1 roma pasale 12, ite baise tanda herana itu rebe Yesuse Ionaule. Baue tanda herana meru tamata esi rekwa be Yesuse, Maka Hlamate rebe Alla ItalukeNi. Kai Ile Alla Eni Nanae. Rebai boka ite baise Yesuse IbetekeIne Alla Eni Nanae (1:34; 1:49; 3:16-18; 5:23-25; 11:4; 11:27; kai 20:31). Rebai boka Yesuse Ibeteke ruaI be: "Au meije roti rebe betekele be eono tamata isupu rue kai Alla eti pelare." (6:35); "Aure saka Hitate (8:12)."; "Aure saka metu (10:7,9)."; "Aure maka raka domba misete (10:11, 14)."; "Aure maka ono tamata ikwana suike kai ono tamata esi rue kai Alla eti pela (11:25)."; "Aure saka lalane (14:6)."; "Aure saka anggure aini (15:1, 5)."; Rebai sae me lekwe Yesuse Ibeteke be "Kena ruele Abrahame mosare, Au me peneka (8:58)."

Isi

1. Yohanese eni lepate memenai kena Yesuse (1:1-18)
2. Tanda herana rebe Yesuse Ionolu kai eni hnauna ete tamata rebe etiluke ete ite be Ile, Alla Eni Nanae (1:19-12:50)
   a. Yesuse Ilayani memenai mei Nusare (1:19-4:54)
   b. Yelu rebe uono me kota Yerusaleme kena petu pleije (pasale 5)
   c. Yelu rebe uono me otoi Galilea kena lau mo petu pesta tamata Yahudiaru esi nete suike loko Alla Isirie esi ntuana menaru bei Mesire (pasale 6).

d. Yelu rebe uono me otoi Yudea kena lau mo tamata Yahudiaru esi pesta nete suike loko esi ntuana menaru esi ono tale bei ai sanai me otoi nsekile (7:1-10:21)
e. Yelu rebe uono kena lau mo petu pesta nete suike loko Alla Isirie tamata Israelaru esi ntuana menaru bei Mesire kena kerike Yesuse nere (pasale 11-12)

3. Yesuse Iatetuke Eni maka luluare kena kpetu rebe bobanure esi bunuI nere (pasale 13-17)
4. Kerike Yesuse, BunuI kai Ikwana suike (18:1-20:29)
5. Sou Misete meije esi tujuane (20:30-31)
6. Yesuse Eni hnauna pamuli: Kena Yesuse Ikwana suike, IaselukeNi ete Eni maka lulua sie ituaru (pasale 21)

Yesuse Kristuse mere, Alla Eni lepate kai Hitate ete pusue tamata mei nusare
1:1-18

1 Bei akmena sa kena nusa meije tola mosa Yesuse rebe kotine Alla Eni lepate Ime peneka. Isakesa kai Alla kai Ilere Tuhane Alla lekwe. [2-3] Kena nusa meije tola mosare, Isakesa kai Alla. Itolae nusa meije kai pusue yelu mei nusare lulu Alla Eni pletare. [4] Pusue tamata mei nusare esi nasite beiNi kai bei Eni hidupe nkenale eono tamata esi selu hitate bei Allare. [5] Esi kotiNe Hitate. Le Iono hitate ehita melene kai melene ebunu Hitate mere mo.

[6] Takwali mina, rebai sae me Alla Iulake ile sae, eni nane Yohanese. [7] Iluake kena ilepa loko Hitate mere, leke bei ilepare pusue tamata esi hlaleke loko Yesuse. [8] Yohanese mere Hitate mo po batuke iluake kena ilepa loko Hitate mere. [9] Le Hitate tinai rebe Ihita pusue tamatare, Iluake lomei nusa.

[10] Hoko Hitate luake, eleki Imei nusa peneka kai Itolae nusa meije lulu Alla Eni pletare po masike ele mere tamata nusa meije esi trimaI mo. [11] Iluake loko Eni negara po Eni tamataru bokala esi trimaI mo. [12] Po pusue tamata rebe esi trimaI kai esi hlaleke lokoIje, Iriluke kbasa etesi kena esi ono Alla Eni nanae. [13] Mere saka ruelesi suike. Ruelesi suike

mere lupe piasa ruele kwetele mo. Kai bei mokwai lalei
kena supu kwetele mo. Esi ono Alla Eni Nanae le Tuhane
Ionosi supu hidupe beluke. [14] Esi kotie Yesuse, Alla Eni
lepate ete ite tamatare. Ruaije Alla po Iono tamata kena
Irue sakesa kai ite mei nusa meije po takwali mo kai kena
mere ite selu Eni kbasa peneka. Eni kbasare ela titinai le Ile
Tuhane Alla Eni Nanae esane. Pusue rebe nkenale bei Allare,
ite rekwa titinai kai Alla Eni lale misete rebe mise titinai ete
itere, ite rekwa beiNi.

[15] Yohanese iluake le tita kena Yesuse be, "Ile meije pine Au
betekeNi ete imire be, Iluake pamuli bei au po Eni kbasare
ela lesi au le kena ruele au mosare Ime peneka." [16] Imise
titinai. Kai bei Eni lale misete mere pine Iriluke misete rame
ete ite. [17] Tuhane Eni hukumaru ite supulu bei Musa. Po Alla
Eni misete ete itere kai Eni nkenale, ite rekwae baue Yesuse
Kristuse. [18] Sae iselu Tuhane Alla mosa batuke Eni Nanae
esane ruaI rebe Isakesa kaiNi kai rebe ItehaikeIne. Kai Eni
Nanae esane mere pine Iaseluke AmaI ete ite.

Yohanese ilepa loko ruai ete tamata Yahudiaru
1:19-28

(Mat. 3:1-12; Mrk. 1:1-8; Luk. 3:3-6, 15-17)

[19] Petu rebai sae me tamata Yahudiaru esi elaka rebe esi
rue me kota Yerusaleme esi ulake imamaru kena sakesa kai
tamata Lewi kena esi keu tneu Yohanese. Esi tneui be, "Ale
sire?"

[20] Eleki Yohanese iralakesi titinai be, "Aure Ile rebe Alla
IulakeNi kena hlamate tamatare mo."

[21] Eleki esi tneui be, "Hoko ale sire? Ale nabi Elia, piseo?"
Yohanese iombe, "Mo." Esi ombe, "Ale nabi rebe akmena
taluke be tatike pine iluake lomei nusare, piseo?" Iombe, "Mo."

[22] Esi ombe, "Sepo ele mere hoko abeteke ete ami be ale
sire? Leke ami leu beteke ete tamata elaka rebe esi ulake
ami tneu alere."

[23] Iombe, "Aure tamata rebe ibeteke loko tamata bokala
ndete otoi nsekile be, 'Imi aknekae lalemi leke imi hlaleke

loko Alla.’ ” Yohenese ilepa mere lulu akmena nabi Yesaya
ibetekele.
[24] Tamata rebe esi supu ulake bei tamata Parisiaru, [25] esi
ombe, “Sepo ale, Ile rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamatare
mo, nabi Elia mo, nabi mo, hoko abaptise tamata le mula?”
[26] Yohanese iombe, “Au baptise tamata kena kwele. Po
kena mere imi sakesa kai Ile sae me po imi rekwaI mo. [27] Ile
mere Iluake pamuli beiku po au supu rue sakesa kaiNi mo le
Eni kbasare ktili titinai.”
[28] Pusue yelu rebe Yohanese Ionolu meru me hena Betania,
kwele Yordane rebe Yohanese ibaptise tamataru kenare esi tebai.

Yesuse saka Domba Anai rebe palae ete Allare
1:29-34

[29] Eleki ele bobanure Yohanese iselu Yesuse Iluake lokoi.
Eleki Yohanese ibeteke be, “Selu, mere Alla Eni Domba
Anai rebe Iampune tamata mei nusare esi dosaru. [30] Ile mere
pine au beteke be, ‘Iluake pamuli bei au po au rue sakesa
kaiNi mo le Eni kbasare ktili titinai.’ Le ruele au mosare Ime
peneka. [31] Kena menaije au rekwaI mo be Ile Kristuse. Po au
baptise tamata kena kwele leke tamata Israele esi rekwaI.”
[32-33] Bei akmena au rekwai mosa po Alla Iulake au
baptiseNi kena kwele. Alla Ibeteke loko au be, “Sepo aselu
Ro Misete Irulu bei ndete lanite pine esabuke sae hoko Ile
mere pine Ibaptise tamataru, Iono Ro Misete Ikbasaise.
Eleki roma esi peture au selu Ro Misete selu saka manu
abune erulu bei ndete lanite esabuke kenaI pine au rekwaI.
[34] Au ruaku seluI peneka hoko au beteke ete imi be Ile
meije Alla Eni Nanae.”

Yesuse Eni maka lulua memenaiju
1:35-42

[35] Eleki ele bobanure Yohanese ikele me otoi mere kai
eni maka lulua lua. [36] Kena iselu Yesuse Ilia ete mere eleki
ibeteke loko eni maka lulua meru be, “Selu, Ile mere Alla
Eni Domba Anaije!”

[37] Sie luaya meru esi lene Yohanese eni lepate eleki esi keu
lulu Yesuse. [38] Yesuse Ihali sapa muliNi eleki Iselu esi keu
luluIje kai Itneusi be, “Imi nikwa saisa?”
Esi ombe, “Kuru, ami nikwa loko Ale. Arue etia?”
[39] Yesuse Iombe, “Mai leke imi ruami selue.” Esi keu kaiNi
leke esi selu be, Irue etia. Kena mere kasuke olasa ata kmau,
esi keu kaiNi me Eni maka rue lakwaije, eleki esi rue kaiNi
petu mere.
[40] Sie luaya rebe esi lene Yohanese eni lepate eleki ile sae
bei sie lua meru ikeu lulu Yesuse, mere Andrease, Simone
Petruse kwalini mulire. [41] Eleki Andrease ialena kai Yesuse
pela eleki ikeu loko kwalini Simone eleki ibeteke be “Kwali,
ami tetue Ile rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamatare
peneka.” Mere kena sou Ibranire Mesiase yo sou Yunanire
Kristuse. [42] Eleki Andrease iliku Simone loko Yesuse.
Yesuse Ilimese Simone eleki Ibeteke lokoi be, “Ale Simone,
Yohanese eni nanae, po namake esi kotie ale Kepase, kena
sou Yunanire Petruse, natire be batu.”

Yesuse Ikoti Pelipuse kai Natanela leke esi luluI 1:43-51

[43] Eleki ele bobanure Yesuse Isuka keu lori otoi Galilea,
eleki Inikwa loko Pelipuse roma Itetuini. Eleki Ibeteke
lokoi be, “Mai lulu Au!” [44] Pelipuse tamata bei kota Betsaida,
Andrease kai Petruse luasi bei mere neka. [45] Pelipuse itetue
Natanela eleki ibeteke lokoi be, “Ami tetue Ile rebe Alla
IulakeNi kena hlamate tamata rebe Musa ilekiNi me bukua
rebe kotiele Alla Eni lepate kai nabia maketaru esi lekiNi
me bukua makete peneka. Mere Yesuse, Yusupe Eni nanae,
tamata bei hena Nasarete.”
[46] Eleki Natanela ibeteke lokoi be, “Maka Hlamate Iluake
bei hena Nazarete saisa mo. Hena mere to kuate.”
[47] Eleki Pelipuse ibeteke lokoi be, “Mai ite keu leke ale
ruamu seluI.” Kena Yesuse Iselu Natanela iluake lokoI,
Yesuse Ibeteke be, “Selu, Natanela meije tamata Israele
titinai, tamata maka lemake mo.”

[48] Eleki Natanela itneu Yesuse be, “Tuhane, le mula pine
Arekwa auku sifate?” Yesuse Iombe, “Kena Pelipuse ikeri ale
mosare, Au selu ame ara aini esi uweije.”
[49] Natanela iombe, “Ntuane Kuru, Ale, Alla Eni Nanae. Ale,
Israelaru esi Kamale.”
[50] Yesuse Iombe, “Ahlaleke lokoKu peneka le Au beteke
be, ‘Au selu ame ara aini esi uweije.’ Tatike pine aselu tanda
herane ela lesi bei meije. [51] Lene loko Auku lepate meije,
namake aselu lanite baeke kai Alla Eni malekataru esi rulu
sa loko Au, Tamata Eni Nanare.”

Totliba me kota Kana
2:1-11

2 Eleki kena petu telu suike totliba sae me kota Kana me
otoi Galilea, kai Yesuse inaI ete mere lekwe. [2] Yesuse
kai Eni maka luluaru esi supu koti kena totoliba mere lekwe.
[3] Eleki kena esi anggure pusu peneka, Yesuse inaI beteke
lokoI be, “Yesuse, esi anggure pusu peneka.”
[4] Eleki Yesuse Ibeteke loko inaI be, “InaKu, abeteke ete Au
yake. Petu kena Au beteke ruaKue emeije mosa.”
[5] Po Yesuse inaI beteke loko tamata makerikaru be, “Imi
ono lulu saisa rebe Ibetekele neka.”
[6] Ete mere esi tolae tempayana buina ne kena koa saisa
rebe lulu tamata Yahudiaru esi atate suke koare. Tempayana
meru buini esare, ekute kwele litera utune. [7] Yesuse Iombe,
“Kute kwele kena tempayana meru eti upenu.” Eleki esi kute
kwele eti upenu. [8] Yesuse Iombe, “Imi ripa toto kai kerie ete
totlibare esi elake.” Eleki esi kerie ete totlibare esi elake.
[9] Eleki kena totlibare esi elake inenake kwele rebe elelie
anggure mere pende, irekwa be anggure mere ebei etia mo,
po tamata makerike rebe iripare irekwae. Eleki totlibare
esi elake ikoti mokwai rebe ikaije. [10] Kai ibeteke lokoi be,
“Piasare tamata esi riluke anggure rebe misete titinaije
akmena, kai kena esi kinu eti esi nseli peneka pine riluke
anggure rebe mise kuate more. Po ale mo, ahnouke anggure
misete titinaije eti roma meije pine asiriele.”

[11] Yesuse Iono tanda herane memenaije emere. Iono mere
me kota Kana me otoi Galilea. Iaseluke Eni kbasa elake
bei ndete surgare baue tanda herane mere. Hoko Eni maka
luluaru esi hlaleke lokoI titinai.
[12] Eleki Yesuse Ikeu lori kota Kapernaume sakesa kai inaI kai
kwalinisi kai Eni maka luluaru. Esi rue ete mere petua ilaru.

Yesuse Isui tamata maka abelia kai maka tukare kepene bei Tuhane Eni Lumare
2:13-25

(Mat. 21:12-13; Mrk. 11:15-17; Luk. 19:45-46)

[13] Kena lau mo tamata Yahudi esi pesta nete suike Alla
Isirie esi ntuana menaru bei Mesire, Yesuse Ikeu lolete kota
Yerusaleme. [14] Eleki kena Ikusu me Tuhane Eni Lumare,
Itetue tamata maka abeli lembu, domba kai manu abune
kai maka tukare kepene me Tuhane Eni Lumare esi uweije.
[15] Yesuse Iselu ele mere, Iono mekute buai maka hbali
eleki Isui pusue esi dombaru kai lembuaru bei Tuhane Eni
Lumare. Ihali maka tukare kepenaru esi mejaru eti esi
kepenaru utetu liplapu lori lopai. [16] Eleki Ibeteke loko maka
abelie manu abunaru be, “Bitike pusulu bei meije. Imi ono
AmaKu Eni Lumare kena otoi maka abeli yake!” [17] Hoko Eni
maka luluaru esi nete loko lepate matai bei Alla Eni lepate
rebe lekire, eombe, “Au oki AmaKu Eni Lumare. Kai bei
mere pine ekeri Au kena matale.”
[18] Eleki tamata Yahudiaru esi elakaru esi lepa lelie Yesuse
be, “Aaseluke tanda herane sae ete ami leke ami rekwa be
Akbasa kena ono ele mere.”
[19] Yesuse Iombe, “Namake imi selu tanda herane elere:
Tuhane Eni Luma meije likwaiele, po Au eleke suikele
batuke petua lua.”
[20] Esi ombe, “Amiki ntuanaru esi eleke Tuhane Eni Luma
meije ekane musuna butu ata lesini ne, yo Aombe Aelekele
batuke petua lua o?”
[21] Po esi rekwa mo be Yesuse Ibeteke Tuhane Eni Lumare,
mere Ibeteke ruaI Eni nanakwalaIje. [22] Hoko kena Ikwana

suike bei matale pende, Eni maka luluaru esi nete loko
lepate rebe Ibeteke mere. Hoko esi hlaleke titinai loko Alla
Eni lepata rebe lekiule kai lepata rebe Yesuse Ilepaele.
[23]Kena Yesuse Irue me Yerusaleme kena tamata
Yahudiaru esi pesta nete suike Alla Isirie esi ntuana menaru
bei Mesire, tamata bokala esi hlaleke lokoI le esi selu tanda
herana rebe Ionoule. [24]Po Yesuse ruaI persayesi mo, le
tamata eni sifate Irekwae titinai. [25]Kai lepa loko tamata
makete eni sipate eteI moneka, le tamata laleije Irekwae.

Yesuse Ilepa kai Nikodemuse loko rue kai Alla eti pelare 3:1-21

3 Tamata Parisi sae me eni nane Nikodemuse, ile agama
Yahudiaru esi elake sae. [2]Kena kpetu rebai sae me
iluake loko Yesuse kai ibeteke be, “Ntuane kuru, ami rekwa
be Alla Iulake Ale kena Aatetuke ami. Le tamata makete
iono tanda herane kena aseluke Alla Eni kbasare lupe
Aonore saisa mo, sepo kbasa bei Allare sae mo.”
[3]Yesuse Iombe, “Alene mimise! Tamata rebe ruelei suike
more, ile mere sae bei sie rebe Alla Ikbasaise mo.”
[4]Nikodemuse iombe, “Ntuane kuru, Tamata rebe intua
pende ruelei suike elia? Ikusu suike kena inai tibuine kai
inai rueleije yelo?”
[5]Yesuse Iombe, “Au beteke ete ale titinai be sepo sae
pine ruelei bei kwele kai Tuhane Eni Rore kbasaeni mo
hoko ile mere sae bei Alla Eni tamata rebe Ikbasaise mo.
[6]Le iteki nanakwalama meiju ite inama iruele ite po rue
eti pela kai Allare mere bei Alla Eni Rore. [7]Hkutuke ale
yake, sepo Au beteke loko ale be, ‘Ruele ale suike mina
pine aono Alla Eni tamata.’ [8]Selu balate. Ehbue loko etia
neka eleki ite lene esi tuleije po ite rekwa mo be eluake
bei etia pise ehbue loko etia. Sakesa kai tamata rebe Alla
Eni Rore Iono supu hidupe beluke le ite kbasae Alla Eni
Ro mere mo pise ite rekwa Eni lalane mo po ite selu kena
tamata esi hidupe pela peture.”
[9]Nikodemuse iombe, “Yelu meru uonore elia?”

10 Eleki Yesuse Iombe, “Aatetuke tamata Israelaru yo le
mula pine anati yelu mere more? 11 Au beteke ete ale be ami
lepae loko saisa rebe ami rekwae kai ami beteke saisa rebe
ami selue kena matama ruama. Au beteke meije tinai po
alene loko mo. 12 Au lepa loko yelu mei nusa meije apersaye
au mo. Ele mere hoko lepa loko yelu ndete surgare lekwe
apersaye mo lesi leneka. 13 Sae isa lolete sorga mosa eleki
irulu lomei nusa suike kena ibeteke sorgare ete imi. Batuke
Au, Tamata Eni Nanae, ruaKu pine rulu bei ndete surga
kena beteke surgare ete imi.
14 Kena akmenare Musa isake niakwe bei tembagare me
otoi nsekile leke sire pine ibitike ului kena selu niakwe mere
isupu hlamate bei niakwe keteije.[a] Sakesa neka, Au, tamata
eni Nanare namake Au supu sake kena ai tutini. 15 Leke sire
pine ihlaleke loko Aure, isupu hlamate eti pela.
16 Alla Ioki tamata mei nusa meije titinai eti Iriluke Au, Eni
Nanae esane lomei nusa meije leke sire pine ihlaleke loko
Aure isupu rue kai Alla eti pela. 17 Le Alla Iulake Au luake
lomei nusa meije kena Au hukume tamata mei nusa meije mo
po kena hlamate tamata mei nusa meije. 18 Sire pine ihlaleke
loko Au, Alla Eni Nanae esane hoko isupu hukumane mo, po
sire pine ihlaleke loko Au mo hoko Alla Itutukeni peneka.
19 Alla Itutukeni le Au rebe kotie Aure hitate, Au luake mei
nusa peneka po tamataru batuke esi trima melene. Esi trima
melene le esi ono neune. 20 Tamata rebe isuka ono neune isuka
hitate mo hoko itehaike hitate mo, leke iono neune selu yake.
21 Po sire pine iono nkenale hoko iluake loko hitate leke saisa
rebe ionore tamata esi rekwa be mere lulu Alla Eni sukare.”

Yohanese ilepae loko Yesuse
3:22-36

22 Eleki Yesuse Ikeu sakesa kai Eni maka luluaru lori otoi
Yudea kai Irue kaisi ete mere kai Ibaptise tamata. 23-24 Kena

---

[a] **3:14** Tuhane Iulake Musa isake niakwe leke tamata Israela rebe niakwe keteise esi mata yake. Meije tatu loko ro tiare mo. Ntu. 21:9

mere Yohanese maka baptise ikusu bui mosa. Ibaptise
tamata me hena Ainone tehaike hena Salime, le ete mere
kwele bokala. Tamata bokala esi luake rame lokoi leke
ibaptisesi.
[25] Eleki tamata leini rebe esi lulu Yohanese eni maka
luluaru kai tamata Yahudia sae me esi nasuke lomai loko
atate koa nanakwalare. [26] Eleki esi luake loko Yohanese kai
esi beteke lokoi be, “Kuru, Tamata rebe Isakesa kai ale ndi
kwele Yordane tebaije kai ale lekwe alepae lokoI peneka,
Ibaptise tamata lekwe kai tamata boka titinai esi keu lokoI,
hoko tamata esi luake loko ite boka moneka.”
[27] Yohanese iombe, “Ele mere neka le sae iono sasaisa mo
sepo Alla ndete surga Iriluke ktiline etei mo. [28] Imi ruami
lene saisa rebe akmenare au betekele ete imire peneka. Au
beteke be aure Ile rebe Alla ItalukeNi kena hlamate tamatare
mo. Batuke Alla Iulake au luake akmena beiNI. [29] Meije laleku
ndina titinai. Le Ile rebe au aknekae lalane eteIje Ime peneka.
Au meije batuke tamata piasa. Ile saka mokwai rebe iono
kena ikai. Saka au aknekae eni yelu pusulu kena ikaije. Hoko
petu kena mokwaije kai binare luasi kai lomaije mina pine
laleku endina titinai. [30] Pentine, Isupu isike rame kena ono
tamata elake yo au kurane rame ono tamata tone.
[31] Iluake bei ndete surga hoko Iela lesi bei pusue tamata
mei nusare. Po rebe luake bei nusa meije, batuke tamata
nusa meije neka hoko batuke ilepa loko nusa meije neka.
Ibei ndete surga hoko Iela lesi bei pusue tamata. [32] Ilepa
loko saisa rebe Iselure kai rebe Ilenere po tamata mei nusa
meije sae ipersaye Eni lepataru mo. [33] Po sire pine ipersaye
loko Eni lepataru hoko inaku be Allare Inkena. [34] Le Yesuse
Iluake bei Tuhane Alla hoko Ilepa loko Tuhane Alla Eni
lepataru le Tuhane Alla Eni Rore kbasaeNi. [35] Tuhane Alla
Ioki Eni Nanae Yesuse titinai kai Iriluke pusue kbasare eteI.
[36] Hoko sire pine ihlaleke loko Alla Eni Nanae mere, isupu
rue kai Alla eti pela, po sire pine ihlaleke loko Eni Nanae
mere mo, hoko isupu rue kai Alla mo po Alla Iaseluke Eni
nasute etesi hoko Ihukumesi bei meije eti pela.”

Yesuse Ialena kai bina sae bei otoi Samaria
4:1-42

4 Tamata Parisiaru esi lene be tamata boka titinai esi ono
Yesuse Eni maka lulua kai esi kotie Yesuse Ibaptisesi, eti
boka lesi bei rebe luake kena lulu Yohanese. [2] Eleyo Yesuse
ruaI baptise mo, po Eni maka luluaru pine esi baptisesi.
[3] Kena Yesuse Irekwa be tamata Parisiaru esi lene kena
saisa rebe Yesuse kai Eni kwetelaru esi onoule peneka hoko
Ikeu bei otoi Yudea leke leu suike me otoi Galilea. [4] Kena
Ikeure, Ikeue otoi Samaria. [5] Eleki Iluake me kota sae me
otoi Samaria esi nane Sikare. Kota mere lau bei tapele rebe
akmena Israelaru esi ntuana mena Yakupe irilukele ete eni
nanae Yusupe mo. [6] Yakupe eni prigire ete mere. Yesuse
nanaIje kerae lalane hoko Irue me prigi mere esi leine.
Kena mere kasuke olasa butu esa lesini lua hkwata. [7-8] Eleki
Yesuse Eni maka luluaru esi siba me kota Sikare kena sabe
manane.

Takwali mo bina Samaria sae me iluake kena keri kwele
bei prigi mere. Eleki Yesuse Ibeteke lokoi be, “Kuanae,
riluke kwele ete Au noma.”

[9] Bina Samaria mere ibeteke lokoI be, “AmaKu, Ale tamata
Yahudi, aure tamata Samaria. Le mula pine ama akotie kwele
bei au kena Akinure?” Ilepa loko Yesuse ele mere le piasare
tamata Yahudiaru esi ono ebe kai tamata Samaria mo.

[10] Yesuse Iombe, “Kuanae, sepo arekwa Au meije sire, kai
sepo arekwa Alla Eni misete rebe Irilukele ete tamatare
hoko kuanae ruamu pine akotie kwele bei Au kena akinue.
Kai namake pine Au riluke kwele rebe eono hlamate ete ale.”

[11] Bina mere iombe, “Ntuane, Amu maka ripa kwele sae
mo kai prigi meije nanu titinai, hoko Asupu kwele rebe
eriluke hlamate mere bei etia? [12] Yakupe amiki ntuane mena
iriluke prigi meije ete ami. Ruai eri rana kwele bei meije
kena ikinue kai eni bina kai nanaru kai eni binatanaru kinu
beije neka. Hoko AmaKu Anoake be Alesi bei amiki ntuane
mena Yakupe yake.”

Yesuse kai bina sae bei Samaria

[13] Yesuse Iombe, “Sire pine ikinu kwele meije, kmalakeni
suike sa, [14] po sire pine ikinu kwele rebe Au rilukele eteije,
eti pelare kmalakeni moneka. Le kwele rebe Au rilukele
eteije ekeu rame me laleije eti isupu rue kai Alla eti pela.”
[15] Bina mere iombe, “Ntuane, riluke kwele mere ete au,
leke kmalake au yake kai au luake lomei kena kerie kwele
yanoma.”
[16] Yesuse Iombe, “Keu koti amu mokwai ilomei.”
[17] Bina mere iombe, “Auku mokwai sae mo.”
Eleki Yesuse Iombe, “Abeteke tinai, [18] le akai mokwaia
lima peneka kai mokwai rebe irue kai ale mere lekwe amu
mokwai mo.”
[19] Bina mere iombe, “Tuhane, meije pine au rekwa be Ale
nabi. [20] Amiki ntuana menaru esi tatu loko Alla kena ulate
meije po imi tamata Yahudiaru imi sukare tamata esi tatu
loko Allare batuke me kota Yerusaleme.”
[21] Yesuse Iombe, “Kuanae, persaye loko Au, roma esi
petu hoko tamata esi tatu loko Alla Amate mei ulate meije
moneka kai me kota Yerusaleme moneka. [22] Imi tamata
Samariaru imi tatu loko Alla po imi rekwa mo be Alla mere
sire. Po ami tamata Yahudiaru, ami tatu loko Alla le ami
rekwa beiNi le tatike pine rue kai Alla eti pelare ebei tamata
Yahudi. [23] Po roma esi petu kai esi peture meije peneka
tamata esi tatu loko Alla kena cara tinai le Alla Eni Rore
Itapasi leke esi rekwa tatu loko Amate Elake. Le Alla Isukare
tatu lokoIje kena cara ele mere. [24] Allare Ro hoko sire pine
itatu lokoIje suke itatu lokoI kena Ro kai tatu titinai.”
[25] Bina mere iombe, “Au rekwa be Ile rebe Alla IulakeNi
kena Ihlamate tamata rebe kotiNe Kristuse namake Iluake.
Sepo Iluake hoko Ibeteke pusue meru ete ami.”
[26] Yesuse Iombe, “Abeteke Kristuse, mere Au rebe mei lepa
kai ale.”
[27] Kena Yesuse Eri alena kai bina Samaria mere sa, Eni
maka luluaru esi luake kai hkutukesi le Yesuse Ialena kai
bina Samaria mere. Po sae itneu bina mere mo be, inikwa
saisa pise le mula pine Yesuse Ialena kaine?

[28] Eleki bina mere isebeie eni tempayane ete mere kai ileu
lorau kotare kai ibeteke loko tamata ete meru be, [29] “Mai selu
mina! Auku atate eliare, Ile sae ete ndare Ibeteke pusulu ete
au peneka. Tinake Ile ndare rebe Alla IulakeNi kena Ihlamate
tamatare piseo?” [30] Eleki esi siri bei kotare kena selu Yesuse.
[31] Kena tamata bokala meru esi luake mosare, Eni kwetaru
esi beteke lokoI be, “Kuru, kane mina.”
[32] Po Iombe, “Auku manane mei. Imi rekwa mo.”
[33] Eleki Eni maka luluaru esi beteke loko lomai be, “Sae
ikeri manane eteI pene piseo?”
[34] Yesuse Iombe, “Sepo Au lulu Alla rebe Iulake Aure Eni
sukare, kai Au ono pusue makerike rebe Irilukele ete Aure,
mere pine eono laleKu endina. Saka tamata rebe tiai sene
eleki ikane eti ipilare. [35] Imi beteke be, ‘Bulana ata sa pine
ulu hasile esi talei.’ Po Au beteke ete imi be, ‘Selu, tamata
Samaria esi luake le esi suka hlaleke loko Au! Sie meru saka
ndinu rebe esi hasile plisi peneka rebe ulure yele pende.
[36] Meije petu kena ite ulu hasile. Petu meije Alla Iono tamata
esi hlaleke lokoI leke seli imi susate. Kai tamata rebe esi
hlaleke esi supu rue kai Alla eti pela. Leke saka tamata maka
andinu kai tamata maka ulure, ite lalemaru ndina sakesa
le ite supu miseta bokala. [37] Le lepate matai be sae iatnane
kai sae makete iulure, mere tinai. [38] Le Au ulake imi keu me
ndinu rebe imi kerike ktili lokole mo, leke imi supu hasile
bokala. Tamata rebe esi akmenare, esi kerike ktili lokole, po
imi supu hasile bokala bei esi makerike ktiline mere.’ ”
[39] Tamata Samaria bokala bei kota mere esi hlaleke
loko Yesuse le bina mere ibeteke be, “Auku atate eliare
Yesuse Ibeteke pusulu ete au peneka.” [40] Eleki kena tamata
Samariaru esi luake loko Yesuse, esi kotie beiNi leke Irue
kaisi. Hoko Irue kaisi petua lua.
[41] Kai bei Iatetukeise, tamata bokala esi hlaleke lokoI
lekwe. [42] Kai esi beteke loko bina mere be, “Ami hlaleke loko
Tuhane mere batuke bei saisa rebe abetekele moneka po bei
ami lene ruaI eriNi lepataru kai ami rekwa be Ilere Maka
Hlamate tamata mei nusa meije tinai.”

Yesuse Ileu lori Galilea
4:43-45

43 Petua lua peneka, Yesuse Irue me kota Sikare eleki Ikeu
lori otoi Galilea. 44 Yesuse Ibeteke peneka be, “Piasare nabi
isupu holmate bei tamata me eni hena mo kai eni luma toinu
mo.” 45 Po kena Iluake ndi otoi Galilea, tamata ete meru esi
sapaI kena misete le esi selu yelu rebe Yesuse Ionolu mpai
kota Yerusaleme kena pesta tamata Yahudiaru esi nete suike
loko Alla Isirie esi ntuana menaru bei Mesire peneka.

Yesuse Iono tamata makerike me Yahudiaru esi kamale eni otoi maka ruere eni nanare imise
4:46-54

(Mat. 8:5-13; Luk. 7:1-10)

46 Eleki Yesuse Ileu suike me kota Kana me Galilea. Ete
mere kena akmenare Yesuse Iono kwele elelie anggure.
Tamata sae me tamata makerike ete kamale eni nanare
kerakeni me kota Kapernaume. 47 Eleki kena ilene be Yesuse
Iluake me otoi Galilea bei mpai otoi Yudea, hoko ikeu loko
Yesuse kai ibeteke kenaI leke Ikeu me Kapernaume kena
Iono eni nanare eni makerake mise le kerakeni ktili titinai.
48 Yesuse Iombe, “Imi hlaleke loko Aure batuke kena imi selu
tanda herane rebe Au onoule.”
49 Eleki tamata makerike ete kamale mere iombe, “Ntuane,
keu loko auku anare nunu noma yapine imata.”
50 Eleki Yesuse Iombe, “Akeu noma, le amu anare imise
peneka.” Tamata mere ihlaleke loko Yesuse ilepare eleki
ikeu. 51 Kena ime lalane tlai, itetue eni tamata makerikaru
esi beteke lokoi be, “Ntuane, amu anare imise peneka.”
52 Tamata mere iombe, “Auku anare imise kena olase
ilare?”
Esi ombe, “Memane kasuke kena olase esa hkwatare eni
musute sirikele.” 53 Kwetele mere amai inete be kena olase
mere Yesuse Iombe, “Amu anare imise peneka.” Eleki ruai
kai eni luma toini pususi hlaleke loko Yesuse.

54 Yesuse Iono misete meije kena rebai lua kena Iluake me
otoi Galilea bei otoi Yudeare.

Yesuse Iono tamata makerake imise kena tamata Yahudiaru esi petu plei me tibu Betesda
5:1-18

5 Tamata Yahudiaru esi petu elake tehaike repeneka
eleki Yesuse Ikeu lopai kota Yerusaleme, leke Ionoe
ete mpaije. 2 Me Yerusaleme tehaike metu kusu loko kotare
rebe esi nane metu Domba, ete mere tibu sae me lulu sou
Ibranire kotiele tibu Betesda. Tibu mere esi otoi lima me esi
leine rebe kotiele serambi. 3 Kai me serambia meru tamata
makeraka bokala esi ntulu ete mere. Tamata matapolala,
tamata harekuta kai tamata sisata rebe esi [tatike tibu mere
enlisure. 4 Le Tuhane Eni malekate rerebai rulu kena tibu
mere kai inisuke tibu mere. Kai sire pine ikusu akmena lope
tibure kena tibure enlisure makerake sasaisa neka emise
beini.][b] 5 Ete mere mokwai sae me kerakeni musuna butu
telu lesini kwalu peneka. 6 Eleki kena Yesuse Iselu tamata
mere intulu ete mere, Irekwa be tamata mere kerakeni
takwali peneka. Yesuse Iombe, “Asuka kena amise o?”
7 Tamata makerake mere iombe, “Ntuane, kena tibure
enlisure, sae iruluke au lope tibure mo. Kai kena au ono
kena rulu lope tibure tamata makete irulu akmena bei au
peneka.”
8 Yesuse Iombe, “Ele mere hoko betu, bitike amu paile kai
keu.” 9 Kai kena mere neka tamata mere imise sosoli eleki
ibitike eni paile eleki ikeu.
Po Yesuse Iono mere kena tamata Yahudiaru esi petu pleije,
eleyo piasare kena petu pleije tamata Yahudiaru esi kerike mo.
10 Hoko tamata Yahudiaru esi beteke loko tamata rebe imise
mere be, “Petu meije petu plei hoko akeri amu paile yake.”
11 Po iombe, “Tamata rebe Iono au misere Iulake au be,
‘Bitike amu paile kai keu.’ ”

---

[b] **5:3b-4** Ayata meiju kena Alkitape sou Yunania akmenaru sae mo.

[12] Esi ombe, “Sire rebe Ibeteke etemu be, ‘Bitike amu paile
kai keure?’ ”
[13] Po tamata rebe imise mere irekwa sire mere moneka. Le
Yesuse ikeu me tamata bokala meru peneka.
[14] Kena petu mere neka Yesuse Itetueni suike me Tuhane
Eni Luma laleije eleki Ibeteke lokoi be, “Meije amise peneka
hoko aono dosa yanoma leke asupu susate rebe ektili lesire
yake.”
[15] Eleki tamata mere isiri kai ialenake ete tamata
Yahudiaru be Yesuse pine Ionoi mise. [16] Hoko tamata
Yahudiaru esi atula kena ono susate ete Yesuse le Iono
tamata esi mise bei makerake kena tamata Yahudiaru esi
petu pleije.
[17] Po Yesuse Ibeteke lokosi be, “AmaKu Ikerike pleti mo eti
meije neka, hoko Au lekwe kerike rame.”
[18] Hoko tamata Yahudiaru esi atula ktili lesi leneka kena
bunuI, le batuke Ituli kai Yahudiaru esi petu pleije mo po
kai Ibeteke be AmaI kena Allare, ele mere hoko Inoake be
Isakesa kai Alla.

Yesuse Ilepa loko Eni kbasare kai nkenale
5:19-47

[19] Yesuse Iralake tamata meru be, “Imi lene mimise kai
persaye! Alla Eni Nanae meije, Au ruaKu hake sae mo kena
ono saisa rebe Au suka onore. Au suka ono saisa rebe Au
selu AmaKu Ionore. Le saisa rebe AmaKu Ionore, mere
lekwe Au onore neka. [20] Le AmaKu Ioki Au, kai Iaseluke
pusue rebe ruaI onoule eteKu. Kai namake Iaseluke
makerika maketa rebe uela lesi bei meije lekwe, leke imi
herane. [21] Makerike rebe ela lesire elere: AmaKu Iono
tamata matalaru esi kwana suike, kai Iono esi supu rue
kai Alla eti pela. Au lekwe ele mere neka. Namake tamata
sae neka rebe Au suka isupu rue kai Alla eti pelare Au ono
isupu rue kai Alla eti pela. [22] AmaKu Iteu pakala ete tamata
mo, le Iriluke pusue Eni kbasa kena teu pakalare ete Au,
Eni Nanare. [23] AmaKu Iono ele mere leke pusue tamata

esi holmate Au lupe esi holmate AmaKue neka. Sire pine
iholmate Au mo, hoko iholmate AmaKu mo lekwe, rebe
Iulake Au lomei nusa meije.
[24] Saisa rebe Au beteke meije tinai: sire pine ilene loko
Auku lepataru kai ihlaleke loko AmaKu rebe Iulake Aure
hoko isupu rue kai Alla eti pela. Ile mere isupu hukume
mo, le isupu tie bei matale peneka hoko isupu rue kai Alla
eti pela. [25] Lene mimise! Namake lau mo petua kena tamata
rebe esi saka tamata matale le esi hlaleke lokoKu mosare esi
lene Au, Alla Eni Nanare naKue, kai petua meru luake meije
peneka. Kai sire pine ilene naKue, isupu hidupe misete. [26] Le
Amakue hidupe esi uwei, hoko Iono Au, Eni Nanae meije
hidupe esi uwei lekwe. [27] Kai Iriluke kbasa eteKu kena teu
pakala ete tamata le kotie Aure Tamata Eni Nanae.
[28] Imi herane Auku lepate meije yake le roma esi
peture tamata matalaru esi lene naKue, [29] eleki esi siri
bei nitulataiju. Sire pine kena eri kwana sare iono misete,
ikwana kena petu mere neka kai irue eti pela. Yo sie rebe
esi ono tiare esi kwana suike kena supu hukume.
[30] Saisa neka rebe Au onore, pusulu bei Au ruaKu sukare
mo. Au teu pakala ete tamatare lulu pleta bei Alla. Kai saisa
rebe Au teure enkena le Au teue lulu ruaKu sukare mo po
batuke Au lulu AmaKu rebe Iulake Aure Eni sukare. [31] Sepo
Au lepa le ruaKu hoko saisa rebe Au lepaele, tamata esi
noakele tinai mo. [32] Po kena Tuhane Alla Ilepae Au kena
tamata esi lenele, Au rekwa be saisa rebe Ilepaele tamata esi
lene lokole. [33] Imi ulake tamata loko Yohanese maka baptise
leke lene ilepare peneka, kai ilepae nkenale kena Aure ete
imi peneka. [34] Saisa rebe Au onoule Au nikwa tamata kena
ilepaele ete imi mo, po Au beteke Yohanese eni lepate ete
imi leke imi ruami lenele leke Alla Ihlamate imi. [35] Yohanese
saka lampu rebe ekliti kai ehita keholi. Kai lalemi ndina
kena selu esi hitaije batuke petua ilaru neka. [36] Po makerike
rebe AmaKu Iteue kena Au kerikele, rebe kena meije Au
kerikele, elesi bei saisa rebe Yohanese ilepae kena Aure.
Makerike meije pine etiluke be AmaKu Iulake Au. [37] Kai

AmaKu rebe Iulake Aure Ilepae Au ete imi lekwe. Imi lene
naIje mosa kai imi seluI mosa. [38] Eni lepataru imi hnoukelu
me imi lalemi mo le Au rebe Iulake Aure, meije imi hlaleke
lokoKu mo. [39] Alla Eni lepata rebe lekiule imi atetuke rame
le imi noake be ono ele mere namake imi supu rue kai Alla
eti pela. Alla Eni lepata rebe lekiule otoi leini me ulepae Au
lekwe, [40] po imi suka luake loko Au mo leke imi supu rue kai
Alla eti pela mo.

[41] Au nikwa tamata esi holmate Au mo. [42] Po imire lupe Au
mo. Au rekware imi oki Alla mo. [43] Au luake le AmaKu Eni
kbasare, imi trima Au mo po sepo tamata makete iluake le
ruai eni kbasa, imi trimai. [44] Sepo batuke imi nikwa tamata
esi holmate imi, yo imi suka supu holmate bei Alla rebe
Esane mo, hoko namake imi hlaleke loko Au moneka. [45] Imi
noake be namake Au tutuke imi me AmaKu oaIje yake, le
namake Musa rebe imi hlalekeine pine itutuke imi. [46] Le
sepo imi persaye saisa rebe Musa ilekiule hoko suke imi
persaye Au lekwe, le kena buku rebe Musa ilekiule ubeteke
Au lekwe. [47] Po sepo imi pesaye loko saisa rebe Musa ilekiule
mo, hoko saisa rebe Au betekele lekwe imi persaye loko
more neka."

Yesuse Iala tamata usata lima
6:1-15

(Mat. 14:13-21; Mrk. 6:32-44; Luk. 9:10-17)

6 Takwali mina pine Yesuese Ikeu lopai tlaka Galilea
tebai, rebe piasare tamata esi kotiele tlaka Tiberiase.
[2] Kena Iluake mpai tlaka tebai, tamata bokala esi keu luluI le
esi selu Yesuse Iono tanda herane peneka, rebe Iono tamata
makerakaru esi mise bei esi makerakaru. [3] Eleki Yesuse Isa
lolete ulate eleki Irue ete mere, kai Eni maka luluaru. [4] Kena
mere tamata Yahudiaru esi pesta nete suike Alla Isirie esi
ntuana menaru bei Mesire lau moneka.

[5] Kena Yesuse Ili keholi, Iselu tamata bokala esi luake
lokoI. Eleki Ibeteke loko Pelipuse be, "Ite sabe roti bei etia
leke tamata bokala meiju esi kanere?" ([6] Yesuse Irekwa

saisa rebe Ionore peneka po Ilepa ele mere kena Iteheke
Pelipuse be ihlaleke ktili pibe mo.)
[7]Pelipuse iombe, “Ntuane, masike sabe roti kena kepene
perake utuna lua, kai masike esi supu teteputi po eromasi mo.”
[8]Eleki Yesuse Eni maka luluaru sae rebe eni nane
Andrease, Simone Petruse kwalini iombe, [9]“Ete meije kwete
mokwai sae mei ikeri roti buai lima rebe ono bei terigu rebe
esi beline ela mo kai iana inai lua. Po meije upela tamata
bokala meiju mo.” [10]Yesuse Iombe, “Ulake tamata meru
esi rue.” Otoi mere melate hoko esi rue kena melate neka.
Tamata meru pusuise kasuke tamata mokwaia sie usata
lima. Some bina kai kwetela mosa. [11]Eleki Yesuse Irana rotia
meru kai Ikotie trima kasi loko Alla. Pela bei mere Ibire
rotiaru kai Ilarakele ete tamata bokala meru. Kai Ilarake
ianaru etesi lekwe. Hoko esi kane eti esi pila titinai.
[12]Kena pususi kane pila peneka Yesuse Ibeteke loko Eni
maka luluaru be, “Imi lupuke rotia lesina meru, hleke otoi
sae yake.” [13]Eleki esi lupuke rotia lesinu kena sokata butu
esa lesini lua penuta.
[14]Tamata bokala meru esi selu Yesuse Iono mere hoko esi
beteke be, “Tinai, Ile meije nabi rebe Alla Italuke be Iluake
lomei nusare.”
[15]Yesuse Irekwa be tamata meru esi luake kena esi keriNi
leke esi bitikeNi kena kamale etesi, hoko Ikeu beisi lolete ulate.

Yesuse Ikeu ndete kwele babai
6:16-21

(Mat. 14:22-33; Mrk. 6:45-52)

[16]Kena kmau peneka Yesuse Eni maka luluaru esi keu
lope tlaka leine. [17]Eleki esi sa soa buini leke esi sai lopai
kota Kapernaume. Kena mere kpetu peneka po Yesuse
Iluake lokosi mosa. [18]Eleki kena mere me tlakare kohu le
sanute elake. [19]Eleki kena esi sai kasuke kiloa lima pise
ne, esi selu Yesuse Iluake lokosi kai Ikeu ndete kwele babai.
Hoko rilasi titinai. [20]Po Yesuse Ibeteke lokosi be, “Rilami
yake, meije Au!” [21]Hoko laleisu ndina titinai eti esi kotie

Yesuse Isa kena soa buine lokosi. Kena mere lekwe esi roma nda kmalane rebe esi keu lokore.

Tamata bokala esi nikwa Yesuse
6:22-24

22 Eleki ele bobanure tamata bokala rebe erisi ndi tlaka
tebai sare esi nikwa loko Yesuse le esi noake be memane
batuke soa buini esa ete mere, kai esi rekwa be Yesuse Eni
maka luluaru esi keu kena soa buini mere, eleyo Yesuse
Ikeu kaisi mo. 23 Po kena mere soa buini maketa ilaru luake
bei kota Tiberiase kai utati me tehaike otoi rebe memane
Yesuse ikotie trima kasi loko Alla le ro tiaru eleki iriluke
ete tamata bokalaru esi kanele. 24 Kena tamata bokala
meru esi selu Yesuse pise Eni maka luluaru esi ete mere
moneka, hoko esi sa soa buina meru kai esi keu lopai kota
Kapernaume kena nikwa loko Yesuse.

Yesuse saka roti rebe eono tamata ihidupe
6:25-59

25 Kena tamata bokala meru esi tetue Yesuse me tlaka
tebai mere, esi ombe, “Ntuane Kuru, Aluake ete meije olase
ila?”
26 Eleki Yesuse Iombe, “Imi nikwa loko Au le imi nati
tanda herana rebe Au onolu ete imire mo, po imi nete
batuke kane leke pila. Au beteke meije tinai. 27 Batuke lalemi
kena kerike loko manane rebe tatike pine pusue kai puluele
yake. Po suke lalemi kena kerike loko manane rebe pulue
mo kai rebe eono supu rue kai Alla eti pelare. Manane mere
namake Au, Tamata Eni Nanare, Au rilukele ete imi, le Alla
Amate Iriluke kbasa eteKu peneka kena Au ono mere.”
28 Esi ombe, “Ele mere hoko suke ami ono saisa leke elulu
Alla Eni sukare?”
29 Yesuse Iombe, “Rebe Alla Isukae bei imire meije:
Isukare, imi hlaleke loko Au rebe Alla Iulake Aure.”
30 Esi ombe, “Ele mere hoko Aono tanda saisa leke ami
selue kai ami hlaleke loko Ale? Asuka ono saisare? 31 Amiki

ntuana menaru esi kane manane rebe kotiele manna ndete
otoi nsekile. Mere lekie me Alla Eni Lepata rebe lekire be:
Iriluke roti etesi bei ndete surga leke esi kanele.”
32 Yesuse Iombe, “Imi lene, meije tinai! Musa iriluke roti
bei ndete surga mo po AmaKu pine Iriluke roti rebe tinai
ete imi bei ndete surga. 33 Le roti rebe AmaKu Iriluke bei
ndete surgare namake erulu kai eono tamata mei nusa meije
esi supu rue kai Alla eti pela.”
34 Hoko esi beteke lokoI be, “Tuhane, riluke roti mere ete
ami rame noma.”
35 Yesuse Iombe, “Au meije roti rebe betekele be eono
tamata isupu rue kai Alla eti pelare. Sire pine iluake lokoKu
hoko eti pelare tiai sene moneka, kai sire pine ihlaleke
lokoKu hoko eti pelare kmalakeni moneka.
36 Po lupe Au beteke ete imi pende, be Masike imi selu Au
peneka po imi hlaleke loko Au mo. 37 Pusue tamata mei nusa
rebe AmaKu Irilukesi ete Aure namake esi luake lokoKu. Kai
sire pine iluake lokoKu, Au trimai. 38 Le Au rulu bei ndete
surgare kena ono saisa rebe Au sukare mo, po kena ono
Alla rebe Iulake Aure, Eni sukare. 39 Ile rebe Iulake Aure
Eni sukare pusue tamata rebe Irilukesi ete Aure sae imata
eti pela yake, po leke Au ono esi supu kwana suike kena
petu rebe nusare kohore. 40 Tinai, AmaKu Eni sukare be
pusue tamata rebe esi nati be Au meije Alla Eni Nanae kai
esi hlaleke lokoKu hoko esi supu rue mise kai Alla eti pela.
Kai Au pine ono esi kwana suike bei matale kena petu rebe
nusare kohore.”
41 Hoko tamata Yahudiaru lalesi tiake Yesuse le Ibeteke
be Ile, roti rebe rulu bei ndete surgare. 42 Esi ombe, “Ile
meije Yesuse, Yusupe eni nanare pi moyo? InaI kai amaIje
ite renaise pi moyo? Hoko ibeteke be Irulu bei ndete surga,
mere elia leneka?”
43 Yesuse Iombe, “Imi lalemi tiake Au yake. 44 Sae kuesa
isupu luake loko Au mo, sepo AmaKu Ikerini loko Au
mo. Au meije pine AmaKu Iulake Au. Kai sire pine Iluake
lokoKu, namake Au ono ikwana suike kena petu rebe nusare

kohore. [45] Kena bukua rebe nabiaru esi lekire lepate matai
eombe, ‘Namake Alla Iatetuke pusue tamata.’ Hoko pusue
tamata rebe AmaKu Iatetukeise kai esi ono lulu Eni lepataru,
namake esi luake lokoKu. [46] Imi nati sala yake be tamata
leini me esi selu Alla peneka. Batuke Au ruaKu rebe luake
bei Allare pine Au seluI peneka.
[47] Au beteke leke imi rekwa be sire pine ihlaleke loko Au
hoko namake isupu rue mise kai Alla eti pela. [48] Aure roti
rebe eono tamata ihidupe. [49] Imi ntuana menaru esi kane
manane rebe kotiele manna ndete otoi nsekile kai esi mata
peneka. [50] Po meije roti rebe erulu bei ndete surgare, emei
imi oami. Sire pine ikane roti meije, isupu rue eti pela.
[51] Aure roti rebe rulu bei ndete surga, roti rebe eono tamata
ihidupe. Sire pine ikane roti meije hoko irue eti pela. Roti
rebe Au betekele, mere tinaKue, rebe namake Au rilukele
leke eono hlamate tamata mei nusa meije.”
[52] Esi lene mere, esi nasuke lomai kai esi ombe, “Tamata
meije Iriluke tinaije kena ite kanele eono elia?”
[53] Yesuse Iombe, “Imi persaye, meije tinai! Au, Tamata
Eni Nanae meije tinaKue pine sire ikane mo kai ikinu Auku
lalakwe mo hoko isupu rue kai Alla eti pela mo. [54] Tamata
rebe ikane tinaKue kai ikinu Auku lalakwe, Isupu rue kai
Alla eti pela, kai kena nusare kohore Au ono ikwana suike
bei matale. [55] Le tinaKue mere manane tinai kai Auku
lalakwe mere kwele maka kinu tinai. [56] Sire pine ikane
tinaKue kai ikinu Auku lalakwe, iesa kai Au kai Au esa
kaini. [57] AmaKu ndete surga rebe Ihidupe Iulake Au kai Au
hidupe bei AmaKu. Ele mere lekwe sire pine ikane tinaKue,
isupu hidupe bei Au saka Au supu hidupe bei AmaKue. [58] Au
meije roti rebe rulu bei ndete surga, rebe sakesa kai roti
rebe imi ntuana menaru esi kanele mo, le masike esi kane
mere po esi mata peneka. Sire pine ikane roti meije, isupu
rue eti pela.”
[59] Yesuse Ibeteke pusue meru me Kapernaume, kena
Iatetuke me luma ibadare.

Lepata rebe uono tamata isupu rue mise kai Allare
6:60-66

60 Kena tamata esi lene Yesuse Eni lepate, Eni maka lulua
bokala esi lepa loko lomai be, “Lepate meije ktili kuate. Sire
pine iktili kena ono lulure?”
61 Yesuse Irekwa be Eni maka luluaru esi lepa kai lomai
loko Eni lepataru hoko Iombe, “Auku lepate eono lalemi
tiake Au o? 62 Batuke Au beteke mere yo lalemi tiake Au
peneka. Hoko sepo imi selu Au, Tamata Eni Nanare, Au
leu suike lolete surga rebe Au luake beije lekwe hoko elia
leneka? 63 Tamata ihidupe batuke bei Ro Misete. Tamata
eni ktiline esi guna sasaisa mo. Lepata rebe Au beteke ete
imi meije Ro Misete Eni lepate kai lepata rebe eono tamata
irue kai Alla eti pela. 64 Po bei imire leini me esi lene loko
Auku lepataru mo.” Yesuse Ibeteke ele mere le bei menaje
Irekwa peneka be siasi pine esi hlaleke lokoI mo, kai sire
pine namake iriluke Yesuse ete tamata rebe esi suka bunuije.
65 Yesuse Iombe, “Bei mere hoko Au beteke ete imi peneka
be suke AmaKu ndete surgare Itapa imi mina pine imi supu
luake lokoKu.”
66 Menai bei mere sosoli neka tamata bokala rebe piasare
esi lulu Yesuse esi luluI moneka.

Petruse inaku ete Yesuse
6:67-71

67 Yesuse Ibeteke loko Eni kwetala sie butu esa lesini luaru
be, “Yapine imi keu bei Au sa piseo?”
68 Simone Petruse iombe, “Tuhane, mo. Ami keu loko sire
lekwe? Batuke Tuhane Amu lepate pine eono ami supu rue
kai Alla eti pela. 69 Ami persaye peneka kai ami rekware
Alla IulakeMu, Amise titinai le dosa sae mo.”
70 Yesuse Iombe, “Au ruaKu pine bitike imi butu esa lesini
lua meiju, po tatike pine ile sae me bei imi iono lulu ro tiare
esi sukare.” 71 Yesuse Ibeteke mere, Ibeteke Yudase, Simone
Iskariote eni nanare. Le masike Yudase mere ile sae bei

Yesuse Eni maka luluaru po tatike iriluke Yesuse ete tamata rebe esi suka bunuIje.

Yesuse kwaliNisi persayeNi mo
7:1-9

7 Yesuse Ikeue otoi Galilea keholi. Isuka keu me otoi Yudea keholi mo le ete mere tamata Yahudiaru esi elakaru lalesi kena bunuI.

[2] Kena mere tehaike tamata Yahudiaru esi pesta nete suike loko esi ntuana menaru esi rue kena tala me otoi nsekile peneka. [3] Eleki Yesuse kwalini muliaru esi beteke lokoI be, "Akeu bei meije lopai otoi Yudea leke Amu maka luluaru esi selu tanda herana rebe Aonoule lekwe. [4] Le tamata rebe inikwa ruai eni nane, ibunike saisa rebe ionore mo. Sepo Aono tanda herane tekwa, namake suke Akeu onoe leke tamata mei nusare pususi rekwae." [5] Kwalinisi lepa lokoI ele mere le ruasi lekwe esi hlaleke lokoI mo.

[6] Yesuse Iombe, "Kwalia imi, Alla Eni petu ete Au kena keure emeije mosa. Po ete imire, petu sasaisa neka imi keure yele. [7] Mei nusare tamata lalesi tiake imi mo po lalesi tiake Au le Au alenake esi neune. [8] Imi keu loko pesta mere akmena. Au keu mosa le Auku petu kena keure emeije mosa." [9] Ibeteke lokosi ele mere kai Ikeu bei otoi Galilea mo.

Yesuse Iatetuke kena tamata Yahudiaru esi petu elake
7:10-24

[10] Kena kwalinisi keu lolete Yerusaleme loko pesta mere peneka, eleki petua lua pise telu pine Ikeu po Ikeu akbunike. [11] Kena pesta mere tamata Yahudiaru esi elakaru esi nikwa lokoI. Esi beteke be, "Tamata mere Ietiare?"

[12] Tamata bokala me pestare esi lepae Yesuse mamau. Leini esi beteke be Imise titinai.

Po leini esi beteke be, "Imise mo le Ilemake loko tamata leke esi keue lalane tiae." [13] Esi alenake Yesuse po rilasi le yapine tamata maketa esi lene, hoko esi lepa mamau. Le ruasi lekwe esi rilasi le esi elakaru.

[14] Kena erisi ono pesta sa Yesuse Ikusu me Tuhane Eni
Lumare kena iatetuke ete mere. [15] Hoko tamata Yahudiaru
esi elakaru hkutukesi. Esi ombe, “Tamata meije Isupu atetu
bei kuru lupe itere mo yo Irekwa yelu meiju elia!” [16] Yesuse
Iombe, “Saisa rebe Au atetukele meije Auku hnauna mo po
meije Ile rebe Iulake Aure, Eni hnaune. [17] Batuke tamata
rebe eni hidupe lulu Tuhane Eni sukare pine irekwa be
Auku hnauna meiju bei Alla pibe bei laleKu ruaKu. [18] Sire
pine iatetuke bei lalei ruai hoko inikwa holmate ete ruai. Po
sire pine inikwa Alla Eni nane misere, ilepae misete rame.
Ilemake tamata mo. [19] Imi rekwa Alla Eni pletaru bei Musa
peneka, po imi lulu pleta meru mo. Le mula pine imi ono
kena bunu Aure?”
[20] Tamata bokala meru esi ombe, “Sae iono kena bunu Ale
mo. Mere ro tiaru esi elake kbasae leleuMe.”
[21] Yesuse Iombe, “Imi pusumi herane yo batuke Au ono
tanda herane esa sa kena petu plei rebe tamata esi kerike
kena more. [22] Eleyo imi ruami lekwe sunate tamata kena petu
plei leke lulu hukume rebe Musa iriluke ete imire. Sunate
mere lekwe Musa eni hukume mo, po sunate mere iteki
ntuana mena Abrahame, Isake kai Yakupe esi atate. [23] Sepo
imi sebeie tamata esi sunate kena petu plei leke imi lulu Musa
eni pleta kena sunate, hoko Au ono tamata nanakwalaije
pusue mise kena petu pleije imi nasuke Au le yake. [24] Imi teu
pakala ete saere lulu saisa rebe selure yake po lulu nkenale.”

Tamata Yahudiaru esi rare kai lomai be Yesuse Maka Hlamate tinai pibe mo
7:25-31

[25] Tamata Yerusalema ilaru esi ombe, “Ile meije pine esi
ono kena bunuIje moyo? [26] Kai selu Ilepa ete tamata bokala
meru, ilepa akbunike mo kai sae ilakeNi mo. Yapine iteki
elakaru esi rekwa be Ile mere pine Alla IulakeNi kena
hlamate tamatare piseo? [27] Po mo piseo, le Ile rebe Alla
IulakeNi kena Ihlamate tamatare Ibei etiare ite rekwa mo.
Yo Ile meije, Ibei etiare ite rekwae.”

[28] Kena Yesuse Eri atetuke me Tuhane Eni Lumare sa,
Ikloloe be, “Tinai, imi rekwa Au kai Au bei etiare, imi
rekwae, po Au luake bei laleKu ruaKu mo po Alla Iulake Au.
Ilere mere pine rebe tamata esi persayeNi po imi rekwaI mo.
[29] Au rekwaI le Au luake beiNi kai Iulake Au.”
[30] Eleki esi ono kena kerikeNi, po sae ikerikeNi mo le petu
kena kerikeNi mere mosa. [31] Po bei tamata meru, bokala
esi hlaleke lokoI. Esi beteke be, “Ile rebe Alla Iulakeni kena
hlamate tamatare Imei tineije meije peneka le Iono tanda
herana bokala peneka.”

Tamata Yahudiaru esi elakaru esi ulake maka rakaru esi kerike Yesuse
7:32-36

[32] Tamata Parisiaru esi lene tamata bokala ete meru
esi lepae Yesuse mamau. Hoko esi keu sakesa kai imama
elakaru kena koti tamata maka raka Tuhane Eni Lumare
leke esi kerike Yesuse.
[33] Eleki Yesuse Ibeteke loko tamata bokala meru be, “Au
rue kai imire takwali moneka eleki Au leu loko Ile rebe
Iulake Aure. [34] Imi nikwa loko Au, po imi tetue Au mo, le
otoi rebe Au rue kenare imi keu lokore saisa mo.”
[35] Eleki tamata Yahudiaru esi elakaru esi tneu lomai be,
“Ikeu etia pine ite tetueNi suike saisa more? Yapine Ikeu loko
iteki tamata rebe esi rue kena otoi lauke sakesa kai tamata
Yunaniaru, leke Iatetuke tamata Yunaniaru piseo? [36] Le
Ibeteke be namake ite nikwa lokoI po tetueNi mo kai ite
keu loko Eni otoi maka ruere saisa mo. Ilepa mere esi natire
saisare?”

Kwele rebe eono hlamate
7:37-44

[37] Eleki petu rebe pentine kena tamata Yahudiaru esi
pestare, mere petu pamuli sosolike. Yesuse Ikele kai Ikloloe
be, “Sire pine kmalakeni, iluake loko Au leke Au inukeni.
[38] Sire pine ihlaleke loko Au, namake isupu saisa lulu Alla

Eni lepata rebe lekiule be, ‘Namake bei tamata mere laleije,
saka kwele bolai rebe eboboke, eono supu rue kai Alla eti
pela.’ ” [39] Mere Yesuse Ilepa loko tamata rebe esi hlaleke
lokoIje tatike Ro Misete Ikbasaesi. Le kena mere Ro Misete
mere Iluake mei nusa mosa, le Yesuse Isupu bitike lolete
leke Iaseluke Eni kbasare mosa.
[40] Tamata bokala esi lene Yesuse Ilepa mere hoko sie leini
esi beteke be, “Ile meije nabi rebe Alla Italuke be IluakeNi
lomei nusare.”
[41] Kai leini esi beteke be, “Ile rebe Alla IulakeNi kena
hlamate tamatare Imeije neka.”
Po leini esi hlaleke lokoI mo hoko esi ombe, “Ile mere
rebe Alla IulakeNi kena Ihlamate tamatare mo. Le Iluake bei
otoi Galilea. [42] Le Alla Eni lepata rebe lekiule beteke be Ile
rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamatare bei otoi Galilea
mo po Ile mere kamale Dauta eni anubu hoko Ibei kota
Betleheme le kamale Dauta ibei kota mere.” [43] Hoko tamata
bokala meru esi rare kai lomai leI. [44] Tamata leini esi ono
kena kerike Yesuse, po sae itola bala kenaI mo le petu kena
kerikeIne mere mosa.

Nikodemuse ilepa le Yesuse
7:45-52

[45] Tamata maka raka Tuhane Eni Luma, rebe ulakesi
kena kerike Yesuse esi leu loko imama elakaru kai tamata
Parisiaru. Eleki esi tneusi be, “Le mula pine imi keri Tamata
mere lomei more?”
[46] Esi ombe, “Kwatite! Ami lene sae ilepa lupeI mosa!”
[47] Eleki tamata Parisiaru esi ombe, “Ei! Yapine Iliku imi
kena lalane tiae piseo? [48] Imi selu, bei iteki tamata elakaru
sae ihlaleke lokoI mo, pise bei tamata Parisiaru sae ihlaleke
lokoI mo. [49] Po tamata bokala meru esi boro, le esi rekwa bei
Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekiule mo hoko esi lene loko
Yesuse. Namake pine esi supu hkutuke bei Alla.”
[50] Eleki Nikodemuse, ile sae bei sie meru rebe akmenare
iluake loko Yesuse pende iombe, [51] “Lulu Tuhane Eni lepate

rebe Musa ilekire, sebeie ilepa loko saisa rebe ionore mina
pine hukumeni sa."
52 Eleki esi sobueni be, "Yapine ale tamata Galilea lupe
Yesuse piseo? Abaise Alla Eni lepata rebe lekiule mimise,
hoko arekwa be nabi sae ibei Galilea mo."

Bina sae isablia
7:53-08:11

53 [Eleki pususi leu me esi lumaru,
8 po Yesuse Isa lolete ulate saitune aini bokalaru. 2 Eleki
bebeleti lakwai esa sa Ikeu me Tuhane Eni Lumare
suike leneka kai tamata bokala esi luake lokoI. Eleki Yesuse
Irue kena Iatetukesi. 3 Kena mere kuru Torataru kai tamata
Parisiaru esi keri bina sae me lokoI. Esi tetue bina mere
isablia. Esi ulake bina mere ikele me tamata bokala meru
esi tlaisu. 4 Esi beteke loko Yesuse be, "Kuru, ami tetue bina
meije isablia. 5 Kena Tuhane Eni lepate rebe Musa Ilekire
ebeteke be raba bina rebe iono ele meije eti imata. Hoko
Anoake elia?" 6 Esi beteke ele mere kena esi teheke Yesuse,
leke esi supu Yesuse Iono sala, leke esi tutukeNi kena pakala.
Po Yesuse inobo kai Ileki kena balaubuije kena tapele
babaije. 7 Po esi tneu Yesuse rame, eleki Ikele Iombe, "Bei
imire sire eni dosa sae more, ile mere pine iraba bina meije
akmena kena batu." 8 Eleki Inobo lope suike kai Ileki kena
tapele.
9 Kena kuru torataru kai tamata Parisiaru esi lene Yesuse
Ilepa ele mere hoko esi keu tamata esesa beiNi sosoli. Menai
bei ntuanaru mina pine kwete belukaru esi pamuli. Eti
Yesuse ruaI kai bina mere eri kele kena lakwaije. 10 Eleki
Yesuse Ikele kai Iombe, "Kuanae, pususi etia pende? Sae
ihukume ale moyo?"
11 Bina mere iombe, "Tuhane, sae mo." Yesuse Iombe, "Au
lekwe Au hukume ale mo. Akeu kai bei meije aono dosa
yanoma."] [c]

---

[c] **7:53-8:11** Ayata meiju kena Alkitape sou Yunania akmenaru sae mo.

Yesuse saka hitate ete nusa meije
8:12-20

12 Yesuse Ibeteke loko tamata bokala be, “Aure saka hitate
ete nusa meije. Sire pine ilulu Au hoko irue kena melene
moneka po irue kena hitate rebe eono tamata esi supu rue
kai Alla eti pelare.”
13 Tamata Parisiaru esi ombe, “Alepae ruaMu ete ami,
hoko amu lepata meru nkena mo.”
14 Eleki Yesuse Iralakesi be, “Masike Au lepae sasaisa kena
ruaKu ete imi po saisa rebe Au lepaele mere tinai, le Au
luake bei etia kai Au keu loko etiare Au rekwae. Po imire
mo, Au luake bei etia kai Au keu loko etiare imi rekwa mo.
15 Imi teu pakala ete tamatare lulu tamata eni suka, po Au
teu pakala ete sae kuesa mo. 16 Kai sepo Au teu pakala hoko
saisa rebe Au teure enkena, le Au ruaku teue mo po AmaKu
rebe Iulake Aure, luaMa teue sakesa. 17 Kena buku rebe
Musa ilekie rebe imi atula kena lulure ebeteke be: kena teu
pakalare suke sie luaya esi lepa kena sasike sasaisare sakesa,
hoko lene lokole. 18 Rebe lepae Aure sie luaya me, saere Au
ruaKu kai saere AmaKu rebe Iulake Aure.”
19 Eleki esi ombe, “AmaMu Ietia?”
Yesuse Iombe, “Imi rekwa Au mo kai Imi rekwa AmaKu
mo. Le sepo imi rekwa Au hoko imi rekwa AmaKu lekwe.”
20 Yesuse Ibeteke pusue meru kena Iatetuke me Tuhane
Eni Lumare, me tehaike otoi maka tolae kepene. Po sae
ikerikeNi mo le mere petu kena kerikeNi mosa.

Tamata rebe esi hlaleke Yesuse more esi mata le esi dosaru
8:21-30

21 Eleki Yesuse Ibeteke loko tamata bokala meru suike be,
“Namake pine Au keu, kai imi nikwa loko Au po imi tetue
Au mo le otoi rebe Au keu lokole imi supu keu loko mo. Po
imi mata le imi dosaru.”

22 Eleki tamata Yahudiaru esi elekaru esi beteke be,
“Yapine Ikeu bunu ruaI piseo? Eti Ibeteke be otoi rebe Ikeu
lokole ite supu keu loko more.”
23 Yesuse Iombe, “Imi bei mpe, bei nusa meije, po Aure mo,
Au bei ndete, bei surga. 24 Bei mere hoko Au beteke ete imi
peneka be namake imi mata le imi dosaru. Le sepo Au rebe
Au betekeKu ete imi pende pine imi hlaleke lokoKu mo hoko
imi mata le imi dosaru tinai neka.”
25 Esi ombe, “Hoko Ale mere sire?” Eleki Yesuse Iombe,
“Au beteke susuike ete imi pende.[d] 26 Yelu bokala me sa rebe
suke Au betekelu ete imi kai Au teu pakala ete imi. Po Ile
rebe Iulake Aure Eni lepataru nkena tinai. Kai saisa rebe Au
betekelu ete imi tamata nusa meije, Au lenelu beiNi.”
27 Tamata meru esi nati mo be Ilepa mere Ilepae loko Alla
Amate. 28 Hoko Yesuse Ibeteke lokosi be, “Kena imi sake
Au, Tamata Eni Nanae meije kena ai tutine mina pine imi
rekwa be Au meije, rebe Au betekeKu ete imi pende kai Au
ono sasaisare bei laleKu mo po Au lepae saisa rebe AmaKu
Iatetukele ete Aure. 29 Kai Ile rebe Iulake Aure, Imei kaiKu.
Isebei Au ruaKu mo, le Au ono saisare eono laleIje ndina.”
30 Kena Yesuse Ibeteke pusue muru, tamata bokala esi
hlaleke lokoI.

Lene loko Alla Eni Lepataru hoko supu tie ite bei dosaru 8:31-36

31 Eleki Yesuse Ibeteke loko tamata Yahudia rebe esi
hlaleke lokoI pende be, “Sepo imi ono lulu Auku lepataru
titinai hoko imire Auku maka lulua titinai. 32 Hoko imi
rekwa saisa rebe nkenale kai mere eono imi supu tie.”
33 Esi ombe, “Amire Abrahame eni anubua. Sae kuesa iono
ami kena tamata makerike rebe eni kbasa sae more rebai
sae mosa, hoko Abeteke be ami supu tie le mula?”

---

[d] **8:25b** Tamata leini esi noake ayate meije esi natire elere: Au lepa kai imi kena saisa lekwe?

[34] Yesuse Iombe, “Auku lepate meije tinai. Tamata rebe
iono dosa, mere dosare kbasaeni saka tamata makerike rebe
eni kbasa sae more. [35] Hoko sire pine iono dosa, isakesa kai
tamata makerike rebe irue rame mo, me luma rebe ikerike
kenare. Eleyo ile rebe tamata makerike ikerike eteije eni
nanaru esi rue ete mere eti pela. [36] Hoko sepo Au, Alla Eni
Nanare Au tie imi, mere imi supu tie titinai.” [37] Eleki Yesuse
Iombe, “Au rekwa be imire Abrahame eni anubua, po imi
suka bunu Au le imi suka lene loko Auku hnaunaru mo.
[38] Saisa rebe Au selu Amaku Iaseluke ete Aure, mere pine Au
betekele. Imi lekwe, imi ono saisa rebe amami esi atetukele
ete imire.”

[39] Esi ombe, “Amiki upu kena Abrahame.”

Yesuse Ibeteke lokosi be, “Sepo imire Abrahame eni
anubua titinai hoko saisa rebe Abrahame ionore imi onoe.
[40] Au beteke nkenale rebe Au lenele bei Amakue ete imi, yo
imi suka bunu Au. Abrahame iono ele mere mo. [41] Imi ono
saisa rebe amami ruami esi onore.”

Esi ralake be, “Amire kwetele bei tamata maka ono
ntasite mo. Amiki Amate batuke esa, mere Alla ruaI.”

[42] Yesuse Iombe, “Sepo imi amate kena Alla hoko suke
lalemi noa Au le Au luake beiNi. Au luake, lulu ruaKu suka
mo po Alla ruaI pine Iulake Au. [43] Le mula pine imi nati
saisa rebe Au betekele more? Le imi tahane kena lene Auku
hnaunaru mo. [44] Imi amate kena ro tiaru esi elake kai imi
lulu esi sukare. Yele mere maka bunu bei nusare tola menaije
sa. Esuka ono nkenale mo, le me esi laleije nkenale sae
kwale mo. Sepo elemake, mere elemake tinai le esi sifate
ele mere peneka. Yele mere maka lemake, kai maka lemake
esi uweije kenae. [45] Po Au beteke nkenale, hoko imi suka
lene loko Au mo. [46] Bei imire sire isupu aseluke bukti be Au
ono dosare? Le mula pine Au lepae nkenale, imi persaye Au
more? [47] Tamata rebe iluake bei Alla, tamata mere itrima Alla
Eni hnaunaru. Po imi luake bei Alla mo hoko imi trima Eni
hnaunaru mo.”

Yesuse Iela lesi bei Abrahame
8:48-59

48 Tamata Yahudiaru esi ombe, “Ami beteke peneka be Ale
mere tamata Samaria, kai ro tiaru esi elake kbasae laleuMe
peneka. Ami betekele tinai.”[e]
49 Yesuse Iombe, “Ro tiare kbasaeKue mo, po Au holmate
AmaKu yo imi sobue Au. 50 Au nikwa kena tamata esi
holmate Au mo. Po Ile sae me Isukare Au supu holmate, kai
Ile mere pine Iteu pakala. 51 Au beteke meije tinai: sire pine
iono lulu Auku hnaunaru, eti pelare imata moneka.”
52 Esi ombe, “Meije pine ami rekwa be ro tiaru esi elake
bkasae laleume titinai. Abrahame yo imata peneka, kai
nabiaru lekwe pususi mata peneka yo Aombe sire pine iono
lulu Amu hnaunaru, eti pelare imata moneka. 53 Abrahame
ruai yo imata peneka, kai pusue nabiaru lekwe esi mata
peneka, hoko Ale meije sia? Aela lesi bei iteki upute
Abrahame yelo?”
54 Yesuse Iombe, “Sepo Au nikwa kena tamata esi holmate
Au, hoko esi untune sasaisa mo. Po Amaku pine Iholmate
Au. Ile, rebe imi beteke be imi Alla, 55 eleyo imi rekwaI
mo po Au rekwaI. Kai sepo Au beteke be Au rekwaI mo,
hoko Aure tamata nloene sakesa kai imire neka. Po mo, Au
rekwaI kai Au ono lulu Eni hnaunaru. 56 Imi upu Abrahame
laleije ndina titinai le namake pine iselu Auku petuaru. Yele,
iselu Au peneka kai eono laleije ndina titinai.”
57 Tamata Yahudiaru esi ombe, “Amu musune roma butu
lima mosa yo aselu Abrahame peneko?”
58 Yesuse Iombe, “Auku lepate meije tinai: Kena ruele
Abrahame mosare Au me peneka. Au beteke meije tinai.”
59 Eleki tamata Yahudia meru esi ono kena rana batu kena
raba Yesuse, le Iombe Isakesa kai Alla, po Ikbuni beisi kai
Isiri keu bei Tuhane Eni Lumare.

---

[e] **8:48** Esi kotie Yesuse, tamata Samaria le esi suka tamata Samaria mo.

Tamata matapolale bei kena ruelei sa Yesuse Ionoi selu
9:1-41

9 Eleki kena Yesuse Ilia, Iselu ile sae me iselu mo bei
ruelei menai sa. [2] Eleki Eni maka luluaru esi tneuI be,
"Ntuane Kuru, sire iono dosare, ile meije ruai pibe eni elake
inaiju, eti ruele ile meije iselu more?"
[3] Yesuse Iombe, "Bei ruai mo kai bei eni elake inaiju mo
po leke tamata esi selu Alla Eni kbasare kerike kenaije.
[4] Kena Auru mei sare saka eru kpita sa, ite kerike loko Alla
rebe Inatue Aure Eni makerikaru, le kpetu peneka hoko sae
ikerike moneka. [5] Kena Au Aru mei nusa meije sa hoko au
ono hitate ete nusa meije."
[6] Eleki kena Yesuse Ilepa pusue meru pela, Iktoe lope
tapele eleki Itoha Eni toele kai tapele eleki Iahmulake
tamata matapolale mere mataije kenae. [7] Yesuse Iombe,
"Akeu koa oalalemu me tibu Siloame." Siloame esi natire
supu ulake. Eleki tamata mere ikeu koa oalaleije eleki ileure
mataije selu peneka.
[8] Tamata rebe esi rue tehaike eni lumare kai tamata rebe
esi rekwai be akmenare iono tamata kokotire, esi beteke be,
"Ile meije rebe maka kotie rame moyo?" [9] Leini esi beteke be,
"Tinai, imeije."
Kai leini esi beteke lekwe be, "Mo, po selui sakai." Eleki
tamata mere ruai beteke be, "Tinai, au meije."
[10] Esi ombe, "Elia pine mataume supu selure?" [11] Iombe,
"Ile rebe kotine Yesuse, Itoha tapele kai Eni toele eleki
Iahmulakele kena matakue. Eleki Iombe, 'Keu me tibu
Siloame leke koa oalaleume.' Eleki Au keu kai kena au koa
oalalekue eleki au supu selu sosoli." [12] Esi ombe, "Ietia?"
Eleki iombe, "Au rekwa mo."
[13-14] Kena Yesuse Itoha tapele kai Iono tamata mere mataije
selure kena tamata Yahuriaru esi petu plei. Eleki esi keri
tamata mere loko tamata Parisiaru.
[15] Hoko tamata Parisiaru esi tneu tamata mere be, "Elia
pine matamu eselure?" Eleki iralake be, "Yesuse Iahmulake

matakue kena tapele rebe Ikolaele, eleki au koa oalelekue
eleki au selu sosoli ne.”
[16]Eleki tamata Parisia leini esi beteke be, “Ile rebe Iono
tamata meije iselure, Ibei Alla mo le Iholmate iteki petu
pleije mo.”
Po tamata leini esi ombe, “Tamata dosare iono tanda
herane ele meije saisa mo.” Hoko esi rare kai lomai.
[17]Eleki esi beteke suike loko tamata mere be, “Iono, aselu
peneka hoko anoake be Ile mere sire?” Eleki iombe, “Ile
nabi.”
[18]Po tamata Yahudiaru esi elakaru esi lene lokoi mo be
tamata mere akmenare iselu mo kai meije iselu peneka, eti
esi keu koti eni elake inaiju. [19]Eleki esi tneusi be, “Meije imi
nanae rebe imi betekeni be iselu mo kena ruelei menaije
sare o? Hoko elia pine meije iselu pende?”
[20]Eleki eni elake inaiju esi ombe, “Ami rekware meije
amiki nanae, kai iselu mo bei kena ruelei menaije sa, [21]po
elia pine meije iselu pende ami rekwa mo, kai sire pine
ionoi selure lekwe ami rekwai mo. Tneu ruai le elake inai
peneka hoko ilepa le ruaije yele.” [22]Eni elake inaiju esi lepa
ele mere le rilasi le tamata Yahudiaru esi elakaru, le esi teu
lepate peneka be sire inaku be Yesuse Kamale Hlamate hoko
ikusu luma ibada moneka. [23]Ele mere eti eni elaka inaiju esi
beteke be, “Ile elake Inai peneka hoko tneu ruai loko noma.”
[24]Eleki esi koti suike ile rebe akmenare iselu more kai esi
beteke lokoi be, “Ala ete Alla be alemake mo. Le ami rekwa
be tamata rebe Iono mataume selure, tamata dosa.”
[25]Tamata mere iombe, “Ile mere tamata dosa pise mo au
rekwa mo. Po rebe au rekware be akmenare au selu mo po
meije au selu peneka.” [26]Esi ombe, “Iono saisa kenaume?
Kai Iono aselure elia?” [27]Iombe, “Au beteke ete imi peneka
po imi lene loko au mo. Hoko le mula pine imi suka lene
suikele? Imi suku ono Eni maka lulua lekwe piseo?”
[28]Esi toaini be, “Ale, tamata mere Eni maka lulua po amire
Musa eni maka lulu. [29]Ami rekwa be Alla Ilepa ete Musa
peneka po ete tamata mere ami rekwa mo be Ibei eteia.”

[30] Tamata mere iombe, “Au rekwa bei imia meiju mo. Iono
mataku eselu yo Ibei etiare imi rekwaI mo pe? [31] Ite rekwa
be Alla Ilene loko tamata dosa mo batuke Ilene loko tamata
rebe kerike lulu Alla Eni pletare kai rebe lulu Eni sukare.
[32] Bei kena Alla Itolae nusa meije menai sa sae ilene tamata
iono tamata rebe selu mo bei kena ruelei menai isupu selu.
[33] Sepo tamata mere bei Alla mo hoko Iono sasaisa mo.”
[34] Esi ombe, “Ale meije ruele ale asupu dosa peneka kai
meije aatetuke ami yelo?” Eleki esi suini siri.
[35] Yesuse Ilene be esi suini siri peneka. Eleki Yesuse Ikeu
tetueni kai Ibeteke lokoi be, “Ahlaleke loko Tamata Eni
Nanare o?”
[36] Iombe, “Tuhane, Ile mere sire? Leke Au hlaleke lokoI?”
[37] Yesuse Iombe, “Ile mere aseluI peneka kai mei Ilepa kai
ale meije.”
[38] Eleki iombe, “Tuhane, au hlaleke lokoMu!” Eleki itatu
loko Yesuse.
[39] Yesuse Iombe, “Au luake lomei nusare kena tiluke be
sire inkena kai sire isala. Au tiluke lalane ete tamata rebe
esi rekwa Alla mosare, saka Au ono tamata matapolale iselu.
Po tamata rebe esi noake be esi rekwa Tuhane Alla pende
namake esi rue rame kena melene. Esi saka tamata rebe esi
selu po esi ono tamata matapolale suike.”
[40] Eleki tamata Parisia ete meru esi beteke loko Yesuse be,
“Hoko, ami meiju lekwe selu moyo?”
[41] Yesuse Iombe, “Sepo imi beteke be imi selu mo hoko
Tuhane Ileuke sala ete imi mo. Po imi naku be imi rekwa
pusue rebe nkenale hoko mere imi ono dosa sa.”

Yesuse saka dombaru esi maka raka misete
10:1-21

10 Yesuse Ibeteke be, “Imi lene loko Au lepa meije
le meije tinai: Sire pine ikusu loko dombaru esi
kandane baue esi meture mo hoko mere tamata ndeane kai
maka bunu. [2] Po sire pine ikusu loko meture hoko ile mere
dombaru esi maka rakare. [3] Tamata rebe iraka meture esi

baeke meture etei kai maka raka domba mere eni dombaru
ukeu lului le urena esi upuije naije. Ikoti papelake esi
nanaru pine isirielu. [4] Sepo isiri pusue dombaru peneka
hoko ikeu akmena yo domba meru ukeu lului, le urena naije.
[5] Po tamata makete hoko ukeu lului mo, kai unaya beini le
tamata makete mere urena naise mo."

[6] Mere Yesuse Ialena umpama etesi po esi nati yelu rebe
Yesuse Ibeteke etesi mere mo.

[7] Hoko Yesuse Iombe, "Imi lene loko Auku lepate meije le
meije tinai: Aure saka metu kena kusu loko domba meru.
[8] Pusue tamata rebe esi luake akmena bei Aure, esi saka
tamata ndeane kai maka bunu kai dombaru lene esi lepare
mo. [9] Aure saka metu. Sire pine ikusu baue Au hoko isupu
hlamate. Namake isaka domba meru ukusu kai usiri baue
meture kena ukinu kai ukane. [10] Tamata ndeane iluake
batuke kena indea kai ibunu. Po Au luake leke Au ono
tamata esi supu misete bei Alla boka titinai.

[11] Aure saka dombaru esi maka raka misete. Dombaru
esi maka raka misete, imata seli eni dombaru. [12] Po tamata
maketa rebe domba upuije isebasi kena raka dombare
esi ono elere; kena esi selu binatane serigala maka kane
dombare eluake, esi naya sosoli bei domba meru. Eleki
binatana maka kane domba meru uluake kena kane domba
meru hoko unaya bei lomai. Maka raka domba meru esi
naya le domba meru esie more pe. [13] Esi naya le esi kerike
batuke kena supu gaji neka po esi tuli kai domba meru mo.

[14] Po Aure, dombaru esi maka raka misete, Au rekwa Auku
dombaru. Kai Auku dombaru urekwa Au lekwe. [15] Hoko saka
AmaKu Irekwa Au kai Au lekwe rekwa AmaKu. Kai namake Au
riluke nanakwalaKue kena mata seli Auku dombaru. [16] Auku
domba maketa me lekwe po ulupuke lomai kai Auku domba
meiju mosa. Namake Au kerisi leke esi lupuke lomai kai Auku
domba meiju. Namake esi lene naKue mina pine esi luake loko
domba meiju leke esi rue kena kandane esa. Eleki Au rakasi.

[17] AmaKu Ioki Au le Au riluke nanakwalaKue kena mata
leke namake Au kwana suike. [18] Sae ibunu Au palani mo.

Po Au naku kena riluke nanakwalaKue. Pusue meru lulu
Auku suka. Auku kbasa kena riluke nanakwalaKue leke esi
bunuKu, kai Au kbasa kena kwana suike le makerike meije,
AmaKu Irilukele ete Au.”
[19] Yesuse Ibeteke ele mere, uono tamata Yahudiaru esi
nasuke lomai sosoli suike. [20] Tamata bokala esi beteke be
“Lene lokoI yake. Ro tiaru esi elake ekbasaeNi hoko Imake.”
[21] Po leini esi beteke lekwe be, “Tamata rebe ro tiaru esi
elake ekbasaine, piasare ilepa ele mere mo. Ro tiaru esi
elake eono tamata matapolale iselure saisa mo.”

Tamata Yahudiaru esi trima Yesuse mo
10:22-39

[22] Petu kena tamata Yahudiaru esi ono pesta kena nete
suike loko esi koa Tuhane Eni Luma me Yerusaleme. Kena
mere ndirine talei. [23] Eleki Yesuse ikeu lori lopai me Tuhane
Eni Lumare esi otoi rebe esi nane otoi Salomore. [24] Kena
mere tamata Yahudiaru esi keholi Yesuse kai esi ombe,
“Kuru, roma petu ila sa pine Abeteke be Ale sire? Leke ami
noake ale rame yake. Sepo Ale, Ile rebe Alla IulakeNi kena
hlamate tamatare titinai hoko Abeteke ntontoli neka.”
[25] Yesuse Iombe, “Au beteke ete imi peneka po imi persaye
mo. Yelu rebe Au onoule, mere pine etiluke be Au meije sia.
Mere Au lulu AmaKu Eni pletare. [26] Imi persaye mo le imire
auku dombaya mo. [27] Auku dombaru ululu Au lepare. Au
rekwasi kai esi lulu Au. [28] Au onosi rue kai Alla eti pela hoko
esi supu susate eti pelare moneka. Kai sae iranasi bei Au
moneka. [29] AmaKu Iriluke pususi ete Au peneka, Iela lesi bei
pusue tamata. Hoko masike sae lekwe po iranasi bei AmaKu
moneka. [30] Au kai AmaKu esa.”
[31] Eleki tamata Yahudiaru esi rana batu leke esi ono
kena raba Yesuse leke Imata. [32] Yesuse Iombe, “AmaKu Eni
makerika miseta bokala rebe Au kerikele, Au aselukelu ete
imi. Bei pusue makerika meru andia pine eono imi raba
Aure?”

[33] Tamata Yahudiaru esi ralakeNi be, “Ami ono kena raba
Ale, bei tanda herane rebe Aonore mo po le Alepa tiae loko
Alla. Ale mere bei tamata po AonoMu saka Alla.”
[34] Yesuse Iombe, “Kena bukua rebe Musa ilekiule, rebe imi
atula kena ono lulure ebeteke be: Kotie imire Alla Eni nanae.
[35] Ite rekwa be pusue Alla Eni lepata rebe lekire erue eti
pela. Hoko tamata rebe esi trima Alla Eni lepataru, kotise
Alla Eni nanae.[f] [36] Hoko le mula pine imi beteke be Au lepa
tiae loko Alla le Au beteke be Aure Alla Eni Nanare? Eleyo
Au meije AmaKu Ibitike Au kai ruaI pine Iulake Au lomei
nusa meije. [37] Sepo Au kerike AmaKu Eni makerika rebe
Iulake Au kerikeule mo hoko hlaleke loko Au yake. [38] Au
rekwa imi persaye loko saisa rebe Au betekele ete imire mo.
Po imi selu Auku makerike rebe misete hoko bei mere pine
imi hlaleke loko Au. Bei pusue meru imi rekwa be Au kai
Amakue esa.”
[39] Eleki esi ono kena kerike Yesuse leneka po esi supu
kerikeNi mo le Ikeu beisi.

Yesuse Irue me kwele Yordane esi tebai
10:40-42

[40] Eleki Yesuse Ikeu suike me kwele Yordane esi tebai me
akmena Yohanese maka baptise iruere eleki Irue ete mere.
[41] Tamata bokala esi luake lokoI kai esi beteke be, “Yohanese
iono tanda herane kena tiluke Tuhane Eni kbasare saisa mo
po pusue yelu rebe akmena Yohanese ilepaelu kena Yesuse,
pusulu onore meije peneka.” [42] Eleki tamata bokala ete mere
esi hlaleke loko Yesuse.

Lasaruse imata
11:1-27

11 Ile sae me eni nane Lasaruse, irue me hena Betania
sakesa kai betai Maria kai Marta luasi. [2] Maria mere
bina rebe iahmulake Tuhane Eni lelale kena leite boini

---

[f] **10:34-35** Kena sou Yunanire esi leki be ‘Esi kotise Alla.’

ntelete kai ibasae kena eni buare. Kena rebai sae me Lasaruse
kerakeni. [3] Eleki Lasaruse betai lua meru esi nauke loko
Yesuse be, “Tuhane, amiki betama rebe Aokine kerakeni.”
[4] Kena Yesuse ilene sou mere eleki Ibeteke be, “Makerake
mere eono imata mo. Po mere eono leke Alla Isupu isike, kai
eono leke Au, Alla Eni Nanae meije supu isike lekwe.”
[5] Yesuse Ioki Marta, Maria kai Lasaruse. [6] Po kena Yesuse
Ilene be Lasaruse kerakeni, Iri ono neka kena Irue petua lua
ete mere. [7] Petua lua meru lia, eleki Ibeteke loko Eni maka
luluaru be, “Mai ite leu lori Yudea noma.”
[8] Eleki Eni ketelaru esi beteke lokoI be, “Ntuane Kuru,
beluke meije tamata Yahudiaru esi ono kena esi raba Ale kena
batu peneka leke Amata, yo meije Asuka leu lori leneko?”
[9] Yesuse Iralakesi kena umpama be, “Pitare esi olasa ului
butu esa lesini lua moyo? Hoko sire pine ikeu sakesa kai Au,
mere saka ikeu kena pita hoko pahburueni mo le iselu nusa
meije. [10] Po sire pine ikeu kena kpetu hoko pahburueni le
hitate sae etei mo. [11] Iteki kwali Lasaruse intulu peneka, po
namake Au keu betukeni.”
[12] Hoko Eni maka luluaru esi beteke lokoI be, “Tuhane,
sepo batuke intulu hoko namake imise bei eni makerake.”
[13] Yesuse Ibeteke be Lasaruse intulu mere natire be imata
peneka, po esi nati be Yesuse Ibeteke Lasaruse intulu
piasa. [14] Hoko Yesuse Ibeteke ntoli etesi be, “Lasaruse imata
peneka. [15] Po laleKu endina lekwe, masike Au ndi mo. Le
meije emise lesi ete imi leke imi hlaleke loko Au. Kena meije,
mai ite keu loko Lasaruse.”
[16] Eleki Tomase rebe kotine Didimuse esi natire kwete
kleite ibeteke loko eni ebea maka lulu maketaru be, “Mai ite
keu luluI, sebeie ite mata sakesa kaiNi.”
[17] Kena Yesuse Iluake ndi Betaniare tamata esi beteke eteI
be hnouke Lasaruse petua ata kena liane benaije peneka.
[18] Hena Betaniare etehaike kota Yerusaleme, esi lauke
kasuke kiloa telu. [19] Tamata Yahudia bokala esi luake loko
Marta kai Maria peneka kena ono laleisu ndina le esi susa
loko esi betare imatare.

[20] Kena Marta ilene be Yesuse Iluake, isiri sosoli kena
ikeu sapa Yesuse, yo Maria iri rue me luma. [21] Eleki Marta
ibeteke loko Yesuse be, “Tuhane, kena mere pine Amei hoko
betaku imata mo. [22] Po au rekware, kena meije neka saisa
rebe Tuhane Akotie bei Allare, Irilukele.”
[23] Yesuse Iombe, “Marta, Namake betamu ikwana suike.”
[24] Marta iombe, “Yele, au rekware tatike pine kena nusare
kohore Lasaruse ikwana suike kena tamata matalaru esi
kwana suike.”
[25] Yesuse Iombe, “Au meije pine maka ono tamata ikwana
suike, kai Au meije lekwe pine maka ono tamata isupu rue
kai Alla eti pela. Sire pine ihlaleke loko Au, masike imata
peneka po namake ikwana suike. [26] Kai tamata kwanale
rebe ihlaleke loko Au, namake isupu rue kai Alla eti pela.
Auku lepate meije apersaye pibe mo?”
[27] Marta iombe, “Yele Tuhane, Au persaye. Ale Alla Eni
Nanae, rebe IulakeMu kena ono Maka Hlamate mei nusa meije.”

Yesuse Iono Lasaruse ikwana suike
11:28-44

[28] Eleki kena Marta ilepa ele mere pela, ikeu koti kwalini
Maria kai isasa lokoi be, “Ntuane Kuru Iluake peneka, Itneu
lokomu.” [29] Kena Maria ilene mere, ikeleke nununu eleki
ikeu loko Yesuse. [30] Kena mere Yesuse Ikusu hena mosa. Iri
me hena mulini sa, me otoi rebe Marta itetuIje sa. [31] Tamata
Yahudia rebe esi me Maria eni lumare kena esi ono laleije
ndinare esi selu Maria ikeleke nununu kai isiri, hoko esi keu
lului sosoli le esi noake be ikeu rani me liane benai rebe
hnouke Lasaruse kenare.
[32] Kena Maria iluake me otoi mere iselu Yesuse, eleki itatu
me Yesuse oaIje kai iombe, “Tuhane, sepo kena mere Amei
hoko betaku imata mo.”
[33] Kena Yesuse Iselu Maria irani kai tamata Yahudia rebe
esi luake sakesa kaine esi rani lekwe, hoko Yesuse Isusa
titinai. [34] Yesuse Iombe, “Imi tolae Lazaruse etia?”
Esi ombe, “Mai Tuhane, keu selui!”

35 Eleki Yesuse Irani. 36 Hoko tamata Yahudiaru esi beteke
loko lomai be, “Selu, laleIje noa Lasaruse titinai.”
37 Po sie leini beisi esi ombe, “Iono tamata matapolale esi
selu; hoko mula pine Iono Lasaruse Ikwana suike sasaisa
more?”
38 Yesuse Isusa titinai, eleki Ikeu me Lasaruse eni liane
benaije. Liane benai mere esi kwara lutike esi meture kena
batu elake.
39 Yesuse Iombe, “Sisae batu mere bei liane benaije esi
meture!”
Eleki matale mere betai Marta iombe, “Po Tuhane, tolaeni
ete meije petua ata mei peneka hoko boine mpulute peneka.”
40 Yesuse Iombe, “Au beteke ete ale peneka be: sepo
ahlaleke lokoKu hoko namake aselu Alla Eni kbasare ela
titinai.” 41 Hoko tamata esi sisae batu mere. Eleki Yesuse
Ilimese lolete lanite kai Ibeteke be,

“AmaKu, Au kotie trima kasi neka le Alene naKue
peneka.
42 Au rekware Ara lene naKue rame.
Po Au beteke meije ete tamata rebe esi kele ete meije
leke esi rekwa be Amate Ale pine Aulake Au
lomei nusa meije.”

43 Ilepa ele mere pela, eleki Ikloloe ela titinai be,
“Lasaruse, siri lomei!” 44 Eleki Lasaruse rebe imata petua
ilaru pende isiri bei liane benaije. Eni lelale kai balaiju,
obite nuruije ere bali sa, kai obite maka obi oalele ere obi
oalaleije sa.
Yesuse Iombe, “Buka obita meru bei nanakwalaije leke
ikeu mise.”

Imama elakaru lalesi esa kena bunu Yesuse
11:45-57

(Mat. 26:1-5; Mrk. 14:1-2; Luk. 22:1-2)

45 Tamata Yahudia rebe esi luake kena ono Maria laleije
ndinare, sie bokala beisi esi hlaleke loko Yesuse le esi
selu Yesuse Iono Lasaruse ikwana suike. 46 Po leini esi keu

alenake saisa rebe Yesuse Ionore ete tamata Parisiaru.
[47]Hoko imama elakaru kai tamata Parisiaru esi ulake koti
tamata elaka maketa rebe esi teu pakala kena agamare leke
esi lupu kaisi. Pususi ombe, “Suke ite ono saisa? Ile mere
Iono tanda herane sasaisa neka. [48]Sepo ite sebeieNi ele
meije rame, hoko namake tamata bokala esi hlaleke lokoI.
Kai namake tamata Romaru esi elakaru esi luake kai esi atia
Tuhane Eni Lumare kai iteki tamataru.”
[49]Eleki ile sae eni nane Kayapase, Imame Elake kena
musune mere, iombe, “Imi rekwa sasaisa mo. [50]Imi rekwa
mo be pentine ete iteki tamataru, tamata esa imatare mise
lesi bei atia pusue iteki tamataru.”
[51]Kayapase eni lepate mere ebei lalei mo, po mere Tuhane
Iono ilepaele, le kena musune mere iono Imame Elake hoko
mere ilepae Yesuse Imatare ete tamata Yahudiaru. [52]Kai
batuke ete tamata Yahudi ruasi mo, po pusue Alla Eni
nanaru rebe esi me papelake otoi mei nusare leke esi lupuke
lomai kena esa.
[53]Eleki bei petu mere tamata Yahudiaru esi elakaru esi
lepa lupu kena bunu Yesuse.
[54]Bei mere hoko Yesuse Ilepa ete tamata bokala me
tamata Yahudiaru oasi moneka. Ikeu bei mere lora kota sae
me esi nane Efraime tehaike otoi nsekile. Irue ete mere kai
Eni maka luluaru.
[55]Kena mere tamata Yahudiaru esi pesta nete suike Alla
Isirie esi ntuana menatu bei Mesire lau moneka. Hoko
tamata bokala bei hehenaru esi luake me kota Yerusaleme
kena esi anditae nanakwalaisu bei esi dosaru, leke esi
aknekae lalesi loko petu pesta mere. [56]Esi ninikwa loko
Yesuse ete mere. Kai kena esi lupuke lomai me Tuhane Eni
Luma uweije esi lepa loko lomai be, “Imi noake elia? Petu
pesta meije Iluake mo piseo?” [57]Esi lepa ele mere le imama
elakaru kai tamata Parisiaru esi lepae tita peneka be sire
pine irekwa Yesuse Ietiare suke ibeteke etesi. Po mere leke
esi keu kerikeNi.

Maria isoba leite boini ntelete titinai kena Yesuse me hena Betania
12:1-8

(Mat. 26:6-13; Mrk. 14:3-9)

12 Lesike petua ne sa pine tamata Yahudiaru esi pesta
nete suike Alla Isirie esi ntuana menaru bei Mesire,
Yesuse Ikeu lora hena Betania. Lasaruse rebe Yesuse Ionoi
kwana suike irue ete mere. [2] Me Lasaruse eni lumare, esi
aknekae manane ete Yesuse kena esi kane sakesa kaiNi,
hoko Marta ilayani. Eleki Lasaruse kai eni tamataru esi
kane sakesa kai Yesuse. [3] Eleki Maria iluake le leite boini
ntelete rebe esi beline ela titinai kasuke litere kwatai. Eleki
isoba Yesuse Eni lelale kenae kai ibasa kena eni buare.
Hoko esi boine lila pusue luma laleije. [4] Po Yudase Iskariote,
Yesuse Eni maka lulu rebe tatike pine iriluke Yesuse ete
tamata rebe esi suka bunuIje ibeteke be, [5] "Ei beta, le mula
pine leite boini ntelete mere aabelie mo, leke esi kepene
arilukele ete tamata susate more? Sepo aabeliele hoko esi
beline sakesa kai gaji musune esa." [6] Yudase ilepa ele mere
po inete loko tamata susate mo, le lalei loko kepene. Piasare
irana bei kepene rebe irakaule.

[7] Yesuse Iombe, "Sebeieni! Iono meije, iakneka kena imi
tolae Au kena liane benaije. [8] Tamata susate erisi rue sakesa
kai imi rame hoko imi tapasi kena petu andia nere yele, po
Au rue kai imi rame moneka."

Imama elakaru lalesi esa kena bunu Lasaruse
12:9-11

[9] Tamata Yahudia bokala esi lene be, "Yesuse Inda
Betania." Hoko esi keu lora. Esi keu batuke kena esi selu
Yesuse mo po esi keu kena esi selu Lasaruse rebe Yesuse
Iono ikwana suike bei matale. [10] Bei mere hoko imamaru
lalesi esa kena bunu Lasaruse. [11] Le bei Lasaruse pine tamata
Yahudi bokala esi keu beisi kena hlaleke loko Yesuse.

Pusue tamata laleisu ndina kena Yesuse Ikusu kota Yerusaleme
12:12-19

(Mat. 21:1-11; Mrk. 11:1-10; Luk. 19:28-38)

12 Eleki ele bobanure tamata bokala rebe esi luake me kota
Yerusaleme kena pesta mere, esi lene be Yesuse Ikusu kota
Yerusaleme kena petu mere. Ime lalane tlai sa. 13 Eleki esi
keu rana yelu sanai saka umae sanai kena holmate Yesuse
eleki esi keu sapa Yesuse hoko esi biuwe be,
"Isike Alla! Alla Iriluke misete ete tamata meije, rebe
Iluake le Alla Eni kbasare. Ile Kamale Israele!"
14 Yesuse Itetue binatane keledai tlai sae me eleki Isa
kenae.[g] Hoko mere saka Alla Eni lepate rebe leki peneka be,
15 "Tamata Yerusalema, rilami yake! Imi Kamale Iluake
loko imi. Iluake Isa keledai tlai."[h]
16 Kena mere Yesuse Eni maka luluaru esi nati saisa rebe
eono mere mo. Po kena Alla Iono tamata esi isike Yesuse le
Imata kai Ikwana suike pine Eni maka luluaru esi nete be
pusue rebe tamata esi onoe ete Yesuse mere sakesa kai Alla
Eni lepata rebe lekilu kena Yesuse.
17 Kai tamata rebe esi selu Yesuse Ikoti Lasaruse isiri bei
liane benaije kena Ionoi kwana suike esi keu alenake rame
ete tamata makete. 18 Hoko tamata bokala esi keu loko
Yesuse le esi lene be Yesuse pine Iaseluke kbasa bei Alla.
19 Eleki tamata Parisiaru esi beteke loko lomai be, "Ite ono
tekwa sasaisa moneka. Selu, pusue tamata mei nusare esi
keu luluI."

Yesuse Ibeteke NanakwalaIje saka gandume inai
12:20-36

20 Kena pesta tamata Yahudiaru esi nete loko Alla Isirie
esi ntuana menaru bei Mesire, tamata bokala esi luake me

---

[g] **12:14-15** Yesuse Isa binatane keledai tlaije, mere tiluke be Eni sifate kwakwaeNi mo.
[h] **12:15** Sa. 9:9

Yesuse Ikusu kota Yerusaleme

Yerusaleme kena tatu loko Alla. Kena mere, tamata Yunania
leini esi luake kena tatu loko Alla lekwe. [21] Eleki esi keu loko
Pilipuse. Pilipuse mere tamata bei Betsaida me otoi Galilea.
Esi keu eleki esi ombe, “Ntuane, ami suka tetue Yesuse.”
[22] Eleki Pilipuse ikeu beteke mere ete Andriase, eleki luasi
keu beteke ete Yesuse be, “Ntuane, tamata Yunaniaru esi
nikwa lokoMu.”
[23] Eleki Yesuse Ibeteke loko luasi be, “Petu kena Au,
Tamata Eni Nanare supu holmate emeije peneka. [24] Au
beteke meije tinai. NanakwalaKu meije saka gandume
inaije. Sepo gandume inai esare atnanele kena tapele mo
hoko gandume tapa boka mo. Po sepo gandume atnanele
hoko ekusu, elabu eleki ebua hoko supu ganduma bokala.
[25] Sakesa kai imi tamata mei nusa meije neka. Sire pine
inoake batuke loko eni hidupe mei nusa meije yo isuka
mata le Au mo, hoko namake eni hidupe mere sirikele. Po
sire pine inoake batuke loko eni hidupe mei nusa meije mo,
hoko namake Irue kai Alla eti pela. [26] Sire pine ikerike me
Auku ndinure namake ilulu Au leke isakesa kai Au kena otoi
esa. Kai Amaku Iono isupu holmate lekwe.
[27] LaleKue tahane rua susate rebe eluake meije mo hoko
namake Au beteke saisa ete Amaku kena meije? Au beteke
be, ‘Ama Ahetie susate mere bei Au petu meije noma.’ Po Au
beteke ele mere saisa mo le Au luake lomei nusa meije kena
Au supu susate meije neka.” [28] Eleki Yesuse Ibeteke loko Alla
elere, “AmaKu, tiluke Amu kbasare ete tamata nusa meije
leke esi selue leke AmaKu Amu nane supu isike rame.”
Yesuse Ilepa ele mere eleki tamata nai bei ndete sorga
sosoli be, “Au isike Auku nane peneka namake pine Au
isikele suike lekwe.”
[29] Pusue tamata bokala ete mere esi lene lepate mere.
Leini esi beteke be, “Mere kla.” Po leini esi beteke be, “Mo,
malekate ilepa lokoI.”
[30] Eleki Yesuse Ibeteke lokosi be, “Lepate rebe imi lenele
mere loko Au mo po loko imi. [31] Meije petu kena teu pakala
ete nusare meije peneka. Kena meije Alla Inabu ro tiaru esi

elake rebe kbasa mei nusare. 32 Po sepo petu kena Au supu
sake bei nusa meije[i] hoko Au lupuke pusue tamata kena
luake loko Au." 33 Yesuse Ilepa mere leke tamata esi rekwa
be namake Imata kena ai tutine.
34 Tamata bokala meru esi beteke lokoI be, "Kena Tuhane
Eni lepate rebe Musa ilekire ebeteke be Ile rebe Alla
IulakeNi kena Ihlamate tamatare Irue eti pela. Hoko Tamata
Eni Nanae mere sire, le Abeteke be Asupu sake kena ai
tutine bei nusa meije?"
35 Eleki Yesuse Ilepae ruaI etesi be, "Takwali moneka Tamata
rebe kotiNe Hitate, rebe Isakesa kai imire sirikeNi. Meije Hitate
Imei sa hoko imi keu sakesaNi yapine kpetu. Sire rebe ikeu
kena melene namake irekwa mo be ietia. 36 Au beteke ete imi
leke imi hlaleke loko Hitate mere kena Hitate eme kai imi sare
leke tamata esi kotie imire Hitate Eni kwetele."
Yesuse Ilepa pela eleki Iheti bei otoi mere kai Iaseluke oaI
etesi moneka.

Tamata Yahudia bokala esi hlaleke loko Yesuse mo 12:37-43

37 Masike Yesuse Iono tanda herana bokala me tamata
Yahudiaru oasi po esi hlaleke lokoI mo.
38 Esi hlaleke mo leke Alla Eni lepate rebe akmena nabi
Yesaya ibetekele suke eono. Nabi Yesaya ibeteke be,

"Tuhane, tatike pine sire ipersaye loko iteki lepata meiju?
Tamata kuesa moneka rebe inaku be pusue yelu rebe
uono meije bei Tuhane Amu kbasare."

39 Nabi Yesaya ibeteke lekwe be esi persaye more bei saisa.
40 Ibeteke be, "Tuhane ruaI pine Iono mataisu selu mo kai
ulu buaisu ela leke esi selu yake kai esi noake
yake kai leke esi leu suike lokoI yake kai yapine
Iono mise suike kaisi."
41 Yesaya ibeteke ele mere le iselu Yesuse Eni kbasare hita
titinaije peneka, hoko ilepa loko Yesuse.

---

[i] **12:32** Supu sake bei nusa meije natire be Yesuse kena ai tutine.

[42] Masike ele mere lekwe po tamata Yahudia boka esi
hlaleke loko Yesuse. Kai tamata Yahudiaru esi elaka bokala
lekwe esi hlaleke loko Yesuse neka. Po esi nehe kena beteke
mo le esi asomi, le rilasi le yapine tamata Parisiaru esi
lakesi kena kusu Yahudiaru esi luma ibadaru. [43] Esi nehe
kena beteke mo kai asomi le esi suka titinai kena tamata esi
isikesi, po esi noake supu isike bei Allare mo.

Yesuse Eni lepataru pake kena hukume tamata mei nusare 12:44-50

[44] Eleki Yesuse Ilepa kena na elake be, "Sire rebe ihlaleke
loko Au, mere ihlaleke loko Au ruaKu mo po hlaleke loko
Ile rebe Iulake Au lomei nusa meije. [45] Kai sire pine iselu
Au peneka hoko iselu Ile rebe Iulake Aure neka. [46] Au luake
lomei nusa kena keri hitate leke pusue tamata rebe esi
hlaleke loko aure esi rue kena melene yake.
[47] Tamata rebe esi lene Auku lepataru peneka po esi
trima more, Au luake kena hukumesi mo. Po Au luake kena
hlamate nusa meije [48] Po namake kena nusa meije atiare,
pake Auku lepataru kena teu pakala ete tamata rebe esi
trima Au mo le esi trima Auku lepataru more. [49] Le Au lepa
lulu laleKu mo po bei AmaKu rebe Iulake Au luake Itiluke
ete au, pusue yelu rebe suke Au betekele ete imire. [50] Au
rekwa be saisa rebe Iulake Au betekele ete imire, eono imi
rue kai Alla eti pela. Hoko Au luake, saisa rebe AmaKu
Ibeteke ete Aure, Au betekele ete imi."

Yesuse Ikoa Eni maka luluaru esi lelalaru 13:1-17

13 Eleki ele bobanure pesta tamata Yahudiaru esi nete
suike loko Alla Isirie esi ntuana menaru bei Mesire
hoko Yesuse Irekwa peneka be Ileu bei nusa meije loko Amaije,
esi petuaru mere peneka. Yesuse Ioki Eni tamataya mei nusa
meije, kai meije esi petua kena Iaseluke be Iokisi titinai.
[2] Kena kmaure, Yesuse kai Eni maka luluaru esi rue kane
sakesa. Ro tiare esi elake ekbasae Yudase, Simone Iskariote

eni nanare laleije menai peneka leke iabelie Yesuse ete
tamata rebe esi suka bunuIje. [3] Yesuse Irekwa be AmaI
Iriluke pusue nusa meije kena Ikbsae peneka. Kai Irekwa
lekwe be Iluake bei Alla, kai namake Ileu suike loko Alla
lekwe. [4] Hoko Yesuse Ikele kai Ilesu eni lapu nanuke, kai
Ibali akwaIje kena handoke nurui. [5] Eleki Iliti kwele kena
baskome inai sae, eleki Iono kena Ikoa Eni maka luluaru
esi lelaru kai Ibasa esi lelalaru kena handoke nurui rebe
Ibali akwaIje kenare. [6] Kena Ikoa roma Simone rebe kotine
Petruse, Simone iombe, "Tuhane, Akoa auku lelale yake."
[7] Yesuse Iombe, "Saisa rebe Au onoe meije anati mosa po
tatike pine anati sa."
[8] Petruse iombe, "Yake Tuhane, Akoa auku lelale, au suka
kwalele mo le mere mise mo."
Po Yesuse Iombe, "Sepo Au koa amu lelale mo hoko amu
hubungane kai Aure sae mo."
[9] Simone Petruse iombe, "Ele mere hoko, Tuhane, batuke
auku lelale yake po balakue kai ulukue lekwe."
[10] Yesuse Iombe, "Tamata rebe isuku pende, iputi pusui
peneka. Hoko batuke koa eni lelale neka. Imia meiju imi
puti peneka po imi pusumi mo." [11] Yesuse Ibeteke be pususi
more, le namake pine sire iabeliNe Irekwa peneka.
[12] Kena Yesuse Ikoa Eni maka luluaru esi lelalaru pela
eleki Ialike eni lapu nanuke kai Irue suike. Yesuse Iombe,
"Imi nati saisa rebe Au ono ete imire o? [13] Imi kotie Aure
Kuru kai Tuhane. Mere tinai, le Aure imi Kuru kai imi
Tuhane. [14] Hoko sepo Au rebe imi Kuru kai imi Tuhane Au
koa imi lelalaru, imi ruami lekwe suke imi koa lelale lomai
lekwe. [15] Au tiluke lalane meije ete imi, leke imi layani lomai
lulu saisa rebe Au ono ete imi pende. [16] Auku lepate meije
tinai: suke imi lulu Au layani imire le imi ela lesi bei Au mo.
Imire Auku makerike. Tamata makerike iela lesi bei ile rebe
ikerike eteije mo, kai tamata rebe isupu ulake iela lesi bei
ile rebe iulakine mo. [17] Sepo imi rekwa pusue meije peneka
pine imi ono lulue hoko Tuhane Iono lalemi ndina."

Yesuse Ibeteke saisa rebe Yudase isuka onore
13:18-20

18 Yesuse Ibeteke lekwe be, “Namake ile sae me ilulu saisa
rebe Au betekele mo hoko namake Tuhane Iono laleije ndina
mo. Au bitike imi kena lulu Au hoko Au rekwa lalemi titinai.
Imi lene mimise! Bei imire namake ile sae me iono lulu Alla
Eni lepate rebe lekire esi lepate matai ebeteke be, ‘Sire pine
ikane kai Au kena otoi esa, namake ihali mulini kena ikeu

Yesuse Ikoa eni maka luluaru esi lelalaru

beiKu.’ [19]Meije Au betekele ete imi kena eono mosare, leke
sepo imi selu yelu rebe Au betekelu ete imi pende uonore,
pine imi persaye be Aure sia, rebe Au beteke ete imi pende.
[20]Auku lepate meije tinai: Sire pine itrima Ile rebe Au
ulakiNe, hoko mere itrima Au peneka. Kai sire pine itrima
Au, hoko mere itrima Ile rebe Iulake Aure peneka.”

Yesuse Ilepae Yudase
13:21-30
(Mat. 26:21-25; Mrk. 14:18-21; Luk. 22:21-23)

[21]Kena Yesuse Ibeteke mere pela, laleIje susa titinai, eleki
Ibeteke ntoli ete Eni maka luluaru be, “Auku lepate meije
tinai: Bei imia meiju namake ile sae me iabelie Au.”
[22]Eleki Eni maka luluaru esi limese lomai, esi herane
titinai le esi rekwa mosa be Yesuse Ibeteke mere sia.
[23]Yesuse Eni maka lulu rebe Iokini titinaije irue me Yesuse
leine.[j] [24]Simone Petruse ikode lokoi leke itneu Yesuse be
mere sire.
[25]Eleki kwetele mere isisa loko Yesuse kai ibeteke be,
“Tuhane, sire?”
[26]Yesuse Iombe, “Namake Au lutu roti kena obare eleki
Au riluke etei, hoko imere.” Eleki Yesuse Irana roti, Ilutu
kena obare eleki Irilukele ete Yudase, Simone Iskariote eni
nanare. [27]Kena Yudase irana roti mere eleki ro tiaru esi
elake kbasae laleije sosoli. Yesuse Iombe, “Saisa rebe asuka
onore aonoe nunu noma.” [28]Sie rebe esi kane ete mere sae
kuesa inati Yesuse Eni lepate loko Yudase mere mo. [29]Leini
esi noake be Yesuse Iulake Yudase kena isabe sasaisa kena
pakele me pesta mere, pise keu riluke kepene ete tamata
susate. Esi noake ele mere le Yudase esi bendahara.
[30]Kena Yudase irana roti mere peneke, eleki isiri sosoli.
Kena mere kpetu peneka.

---

[j] **13:23** Buku meije Yohanese ilekie. Yohanese isuka beteke ruai eni nane mo. Batuke ibeteke loko ruai be Yesuse Eni maka lulua rebe Iokini titinai.

Yesuse Ibeteke pleta beluke ete Eni maka luluaru
13:31-35

31 Kena Yudase ikeu peneka, Yesuse Iombe, “Alla Iono
tamata esi holmate Au, Tamata Eni Nanae meije, esi petuaru
meije peneka. Kai tamata esi holmate Allare baue saisa rebe
Au onore. 32 Sepo tamata esi isike Allare baue saisa rebe Au
onore, hoko Alla Iholmate Aure baue rebe Ionore. Kai Alla
Iholmate Au sosoile reneka. 33 Kuanae imi, Au rue takwali
kai imi moneka. Namake imi nikwa lokoKu, po lupe rebe Au
beteke ete Yahudiaru esi elakaru pende, meije Au beteke ete
imi lekwe be, “Otoi rebe Au keu lokole imi supu keu loko
mo. 34 Imi pusumi lene mimise! Meije Au riluke pleta beluke
ete imi. Suke imi oki lomai. Imi oki lomaije suke molupe Au
oki imire. 35 Le sepo imi oki lomai hoko tamata esi rekwa be
imire Auku kwetela.”

Yesuse Iombe namake Petruse ibeteke ete tamata maketa be irekwaI mo
13:36-38

(Mat. 26:31-35; Mrk. 14:27-31; Luk. 22:31-34)

36 Simone Petruse itneu Yesuse be, “Tuhane, namake Akeu
etia?” Yesuse Iombe, “Au keu meije asupu keu kai Au mo!
Namake pine akeu luluKu sa.”
37 Petruse iombe, “Tuhane, le mula pine au supu keu kai
Ale kena meije mosare? Au suka kena mata le Tuhane Amu
nane peneka.”
38 Yesuse Iombe, “Petruse, asuka mata le Au tinai o? Alene
mimise! Namake manure totlae mosare, abeteke ete tamata
makete rebai telu peneka be arena Au mo.”

Yesuse Ibuka lalane ete ite kena keu loko AmaI
14:1-14

14 Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru be, “Imi rilami
yake. Imi hlaleke loko Alla kai hlaleke loko Au lekwe.
2 AmaKu Eni lumare otoi bokala kena rue. Au keu lokole

leke Au aknekae otoi ete imi. Au beteke mere ete imi le imi
otoi mere eme titinai. [3] Sepo Au aknekae imi otoije peneka,
pine Au leu kena rana imi leke ite keu loko otoi mere leke
otoi rebe Au rue kenare ete mere lekwe imi me. [4] Imi rekwa
lalene loko otoi rebe Au keu lokore peneka."
[5] Eleki Tomase iombe, "Tuhane ami rekwa otoi rebe Akeu
lokore mosa, hoko ami rekwa lalane loko otoi mere elia?"
[6] Yesuse Iombe, "Au meje pine ono lalane ete tamata rebe
esi keu loko Allare. Bei Au pine tama esi rekwa saisa rebe
nkenale bei Allare kai esi supu rue kaiNi eti pela. Sire rebe
ikeu loko AmaKu, batuke isakesa kai Au pine tetue AmaKu.
[7] Imi rekwa Au peneka hoko mere imi rekwa AmaKu lekwe.
Kai meije imi rekwaI kai seluI peneka."
[8] Pilipuse iombe, "Tuhane, tiluke AmaMu ete ami, mere
mise ete ami peneka."
[9] Po Yesuse Iombe, "Pilipuse, Au sakesa kai imi takwali
peneka, yo arekwa Au more. Sire pine iselu Au, mere sakesa kai
iselu AmaKu peneka. Hoko le mula pine abeteke be Au tiluke
AmaKu ete imire? [10] Pilipuse, Au kai AmaKue esare apersaye
moyo? Au kai AmaKue esa hoko saisa rebe Au betekele ete imire,
lenele le mere Au lepae bei laleKu rua mo po Au kai AmaKue
esa kai saisa rebe Au onore sakesa kai Ionore neka. [11] Persaye
Auku lepataru be Au kai AmaKue esa. Pise persaye loko Au bei
tanda herana rebe Au onoule pende. [12] Auku lepate meije tinai.
Sire rebe ihlaleke loko Au, hoko tatike pine iono tanda herane
lupe Au onoule pende. Tinai, namake iono tanda herane lesi bei
rebe Au onoule le namake Au keu kai AmaKu loko otoi sae me.
[13] Kai saisa rebe imi kotiele, Au rilukele ete imi le imire Auku
maka lulu peneka, leke sisi holmate AmaKu rame bei saisa rebe
Au onoe eteise. [14] Au beteke ete imi suike lekwe be, 'Saisa rebe
imi kotiele kena Auku nane, Au rilukele pusue ete imi.' "

Yesuse Italuke be Alla Iriluke Ro Misete
14:15-31

[15] Yesuse Ibeteke lekwe be, "Sepo imi oki Au titinai hoko
imi lulu Auku pletaru pusulu. [16] Kai namake Au kotie bei

AmaKu leke Iono Ro Misete Ikbasae imi kena seli Au kena
ono imi ktili, kai namake Ikbasae imi rame. [17]Ro Misete
mere bei Alla rebe beteke nkenale bei Allare. Tamata mei
Nusa meije esi trimaI mo le esi seluI mo kai esi rekwaI mo.
Po imi rekwaI le Ime kai imi kai tatike pine imi kaiNe esa.
[18]Namake Au sebeie imi lupe kwete kwasoi mo. Po
namake Au leu suike loko imi. [19]Takwali moneka tamata
mei nusa meije esi selu Au moneka. Po namake pine imi
selu Au suike. Namake Au kwana suike hoko namake imi
lekwe, kwana suike neka. [20]Sepo Au kwana suike peneka
pine imi rekwa be Au kai AmaKue esa. Kai imi lekwe, esa
kai Aure neka.
[21]Sire pine itrima Auku lepataru kai Iono lulue hoko
ile mere ioki Au. Amaku lekwe Ioki tamata rebe ioki Au
titinaije. Au okiNi kai Au aselukeKu etei rame."
[22]Eleki Yudase makete rebe Yudase Iskariote more iombe,
"Tuhane, le mula pine namake AaselukeMu ete ami, yo ete
tamata nusa meije more?"
[23]Yesuse Iombe, "Sepo sire ilulu Auku lepataru hoko mere
ioki Au titinai. Kai Amaku Iokini. Kena meije Au kai Amaku
Ami me kaini. [24]Sire pine ioki Au mo hoko ilulu Auku
lepataru mo. Kai lepata rebe imi lenelu pende, mere bei Au
ruaKu mo po bei AmaKu rebe Iulake Au lomeije.
[25]Au beteke meije pusue ete imi kena Au rue sakesa kai
imi sare. [26]Po sepo Au leu loko Amaku peneka hoko AmaKu
Iriluke Ro Misete Itapa imi. Namake Ro Misete mere Iluake
kena Auku nane. Iatetuke imi kena sasaisa neka kai Ianete
imi loko pusue saisa rebe Au betekele ete imire. [27]Namake
Au ono lalemi ndene saka laleKue ndene kena sasaisa neka.
Lale ndenete ele mere tamata mei nusa meije sae blake
mosa. Hoko kaplalemi yake kai rila yake.
[28]Imi lene Au beteke ete imi peneka be, 'Au keu po Au
leu suike loko imi sa.' Sepo imi oki Au titinai hoko namake
lalemi ndina le Au keu loko AmaKu le Eni kbasare lesi bei
Au. [29]Au beteke pusue meiju ete imi peneka po pusue meru
uono mosa, po leke kena yelu meru uonore imi persaye.

30 Au lepa boka moneka le ro tiaru esi elake rebe kbasae
nusa meije eluake peneka. Po Ikbasae Au mo. 31 Po namake
Au sebeie Au mata leke Au lulu saisa rebe Amaku Ibetekele
pende leke tamata mei nusa meije esi rekwa be Au oki
AmaKu.
Esalere! Mai ite keu bei meije."

Yesuse saka anggure aini rebe misete
15:1-8

15 Yesuse Ibeteke loko Eni maka luluaru pake umpama
be, "Au meije saka anggure aini misete kai Amakue
saka tamata rebe eni ndinu anggure mere. 2 Auku sainaiju
mere imi. Hoko sanai rebe ubua more Itetue yo sanai rebe
ubuare Iandita beilu mimise leke ubua boka lesi leneka.
3 Imi persaye Auku lepataru peneka hoko imi dosaru sae
moneka. 4 Imi esa kai Au kai Au lekwe esa kai imi. Ai
sanaije lekwe ebua bei ruale mo, ebua sepo ere sakesa kai
esi aine. Sakesa neka imi supu hlamate sepo imi haie Au.
5 Aure saka anggure aini kai imire esi sanaiju. Sire rebe
ihaie Au, Au haieni hoko isupu hasile boka titinai le sepo imi
haie Au mo hoko imi ono sasaisa moneka. 6 Sire rebe ihaie
Au mo isupu poie lupe poie ai sanaije eleki enseki. Eleki
tamataru esi lupukele eleki esi poiele kena aure leke tutuele.
7 Sepo imi haie Au kai Auku lepataru imi lene lokolu hoko imi
kotie sasaisa rebe imi suka kena kotiele bei Aure, imi supue.
8 Sepo imi ono misete sasaisa neka hoko mere etiluke be
imire Auku maka lulu titinai kai mere imi holmate Amaku."

Pleta kena oki lomai
15:9-17

9 Yesuse Ibeteke lekwe be, "Lupe AmaKu Ioki Au, Au lekwe
oki imi. Hoko imi rue kai lomai lupe Au oki imire. 10 Sepo
imi lulu Auku pletaru hoko imi nete rame loko Au oki imire,
lupe AmaKu Ioki Au rame le Au lulu AmaKu Eni pletaru.
11 Au beteke pusue meiju ete imi leke laleKu ndinare,
eono laleime ndina rame kai lalemi ndina titinai. 12 Imi

lene Auku pleta meije mimise: imi oki lomai lupe Au oki
imire. [13] Tamata rebe isuka kena riluke nanakwalaije kena
mata seli eni ebearu, ile mere rebe iokisi titinai. [14] Auku ebe
kena imi sepo imi lulu Auku pletaru ete imire. [15] Au kotie
imire Auku tamata makerike moneka le tamata makerike
irekwa, ile rebe ikerike eteije eni makerike mo. Po Au kotie
imire Auku ebe le Au beteke pusue yelu rebe Au lenelu bei
AmaKue ete imi peneka. [16] Imi bitike Au mo po Au pine
bitike imi. Kai Au teu imi peneka kena imi keu lepae Sou
Misete kai ono tamata boka esi hlaleke loko Au, kai tamata
rebe hlaleke loko Aure tapa rame leke saisa rebe imi kotiele
bei AmaKu kena Auku nane, Irilukele ete imi le imire Auku
tamata peneka. [17] Auku pleta ete imire meije, 'Suke imi oki
lomai.' "

Tamata mei nusa meije lalesi tiake
Yesuse kai Eni maka luluaru
15:18-27

[18] Yesuse Ibeteke lokosi suike lekwe be, "Sepo tamata
lalesi tiake imi hoko nete be lalesi tiake Au akmena bei
imi peneka. [19] Imi lulu tamata mei nusa meije esi sukare
hoko lalesi tiake imi mo po Au bitike imi bei tamata mei
nusa meije peneka hoko imi lulu tamata mei nusa meije esi
sukare moneka, hoko lalesi tiake imi. [20] Imi nete loko saisa
rebe Au betekele ete imi pende be, tamata esi ono susate
ete Au peneka hoko esi ono susate ete imire neka. Kai sepo
esi lulu Auku lepataru hoko esi lulu imi lepataru neka. Le
tamata makerike iela lesi bei tamata rebe ikerike eteije mo.
[21] Esi ono susate ete imi le imi lulu Aure pe. Esi ono pusue
meru ete imi le esi rekwa Ile rebe Iulake Aure mo. [22] Sepo
Au luake mo kai Au beteke pusue meru etesi mo hoko Alla
Ileuke sala etesi mo. Po meije Au luake peneka kai Au
beteke pusue meru etesi peneka po esi ono lulu mo hoko
esi ono dosa. Hoko esi lepa le ruaise esi guna sasaisa mo.
[23] Sire pine laleije tiake Au, mere laleije tiake AmaKu lekwe.
[24] Sepo tanda herane rebe tamata makete esi onore saisa

more Au aselukele etesi mo hoko esi supu dosa mo. Po meije
masike esi selu pusue meru lekwe po lalesi tiake Au kai
AmaKue neka. [25] Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekie rebe esi
atula kena esi lulure ebeteke be: Lalesi tiake Au papalani.
Hoko lepate mere eonore mere peneka.
[26] Namake Au ulake Maka tapa sae Iluake loko imi. Iluake
bei Amaku. Ilere Ro Misete rebe beteke Alla Eni nkenalaru.
Kai Ibeteke Au lekwe. [27] Kai imi lekwe suke imi lepae loko
Au ete tamata makete le kena Au kerike memenai mei nusa
meije imi haie Aure pe."

Tahane rame
16:1-4a

16 Yesuse Ibeteke lekwe be, "Au beteke pusue meije ete
imi leke kaplalemi yake kai imi hleke bei hlaleke
loko Aure yake. [2] Le namake imi supu sui bei luma ibadare.
Kai roma esi peture tamata rebe esi bunu imire esi noake be
mere Alla Iulakesi. [3] Esi ono ele mere le esi rekwa Au mo kai
AmaKu mo. [4a] Po Au beteke pusue meiju ete imi, leke roma
esi peture imi nete be Au betekele ete imi peneka."

Ro Misete Itapa tamata rebe hlaleke loko Yesuse
16:4b-15

[4b] Yesuse Ibeteke lekwe be, "Au beteke susata rebe tatike
pine uonore ete imi bei kena imi lulu Au menaije mo le
roma meije Auru haie imi sa, [5] po meije Au leu loko AmaKu
rebe Iulake Au lomeije reneka, po sae bei imi itneu Au mo
be, 'Akeu loko etia?' [6] Po meije imi kaplalemi le saisa rebe
au beteke pende be namake pine Au keu. [7] Imi persaye Au
beteke meije: Au keu bei imire mise lesi ete imi. Le sepo Au
keu mo hoko Ro Misete Iluake loko imi kena Itapa imi mo.
Po sepo Au keu hoko Au ulake Iluake loko imi. [8] Sepo Iluake
namake Ibeteke be tamata nusa meije esi ono dosa peneka
kai beteke saisa rebe lulu Allare nkenare kai beteke loko Alla
Eni hukume ete nusa meije. [9] Kai Ibeteke be tamata esi ono
dosa peneka le esi hlaleke loko Au more. [10] Kai Ibeteke be

saisa rebe Au onore lulu Allare nkena. Namake esi rekwa be
me Alla oaIje Au nkena le Au keu leke Au sakesa kai AmaKu.
Kena mere imi selu Au moneka. [11] Ro Misete pine Ilepae loko
Alla Ihukume nusa meije le petu kena Alla Ihukume ro tiaru
esi elake rebe kbasae nusa meije, emere peneka.
[12] Yelu bokala me sa rebe suke Au betekelu ete imi, po
namake imi nati mo. Hoko Au betekelu mosa. [13] Po sepo Ro
Misete Iluake hoko Ibeteke nkenale bei Alla kai namake
Iatetuke imi leke imi rekwa be nkenale mere saisa. Ilepa
bei laleI ruaI mo po bei saisa rebe Ilenele kai Ibeteke saisa
rebe tatike pine pamulire eonore ete imi. [14] Saisa rebe Au
betekele ete Ro Misete, Ibetekele ete imi. Ro Misete Iisike
Aure ele mere. [15] Pusue yelu rebe AmaKu Eniere mere Aukue.
Ele mere hoko saisa rebe Ro Misete Ibetekele ete imire, Au
betekele eteI."

Masike imi supu susate po namake laleime ndina rame
16:16-33

[16] Yesuse Ibeteke lekwe be, "Lau mo imi selu Au moneka
po lau mo imi selu suike Au leneka."
[17] Eleki kena Yesuse Eni maka luluaru esi lene mere, esi
beteke loko lomai be, "Le mula pine Ibeteke loko ite be lau
mo ite seluI moneka, po lau mo ite selu suikeNi leneka? Kai
Ibeteke lekwe be Ikeu loko AmaIje?" [18] Kai esi tneu lomai
lekwe be, "Ibeteke be, 'Lau mo.' Mere esi natire be mula? Ite
rekwa esi natiru mo."
[19] Yesuse Irekwa be esi suka tneu saisa beiNi hoko Ibeteke
lokosi be, "Imi tneu lomai loko saisa rebe minae Au betekele
be, 'Lau mo imi selu Au moneka po lau mo imi selu suike Au
lenekare o?'
[20] Imi lene mimise! Kena Au keu peneka, tatike pine imi
hnasike Au po tamata mei nusare lalesi ndina. Imi susa
po tatike pine imi susare lelie kena lale ndinate. [21] Ite selu,
tamata bina kena iruele kwetele iblake kera titinai po kena
iruele kwetele pela peneka inete loko iblake kera mere
moneka le laleije ndina le eni nanare ruelei peneka.

22 Ete imi lekwe sakesa neka. Kena meije imi susa loko Au
po Au leu suike leke ite tetue lomai, hoko lalemi ndina titinai.
Sae makete iono imi susa suike moneka. Lalemi ndina rame.
23 Kena petu mere imi tneu sasaisa loko Au moneka. Imi
lene mimise! Sasaisa rebe imi kotiele bei AmaKu kena Auku
nane, Irilukele ete imi. 24 Roma meije imi kotie saisa bei
Amaku kena Auku nane mosa. Po meije imi kotie saisa kena
Auku nane hoko imi supue leke lalemi ndina rame.
25 Pusue meiju Au lepae kena umpama. Po takwali
moneka Au lepa loko imire pake umpama moneka po
Au lepae loko Amaku ntontoli ete imi. 26 Kena petu mere
imi kotie loko Amaku kena Auku nane. Kai Au kotie loko
AmaKu ete imi moneka. Kai Ilene imi, 27 le AmaKu Ioki imi
titinai. Ioki imi le imi oki Au titinai kai imi persaye be Au
luake bei Alla. 28 Au luake lomei nusa meije bei AmaKu, po
meije Au leu bei nusa meije loko AmaKu."
29 Eleki Eni maka luluaru esi ombe, "Meije Tuhane
Abeteke ntoli ete ami peneka kai Alepare pake umpama
moneka. 30 Ami rekwa peneka be masike ami beteke saisa
rebe ami tneu bei Tuhane Ale mo po Arekwa ami lalemaru
peneka. Hoko ami persaye be Aluake bei Alla."
31 Yesuse Iombe, "Kwetala imi! Hoko meije imi persaye
loko saisa rebe Au betekele o? 32 Imi nete! Namake petua
pamuliaru, kai esi petuaru meije peneka kena imi naya bei
Au. Imi leu loko imi ruami otoije kai imi sebie Au ruaku. Po
Au ruaku mo le Amaku Ihaie Au.
33 Pusue meiju Au betekele ete imi leke lalemi ndene le imi kai
Aure esa peneka. Mei nusa meije imi supu susata boka titinai po
lalemi ktili neka le nusa meije esi ktiline Au nabu peneka."

Yesuse Ikotie loko Alla leke Amai kai RuaI lekwe supu isike
17:1-5

17 Yesuse Ilepae pusue meru eleki Ilimese lolete lanite
kai Ikotie be,
"Amate, meije roma esi petu rebe Ama Ateure peneka.
Au kotie Ama Aaseluke Auku kbasa

rebe hita titinaije leke tamata esi selue.
Leke bei mere lekwe Au aseluke Ama Amu kbasa
rebe hita titinaije.
2 Amate, Aono Au kbasae pusue tamata mei nusa meije peneka,
leke Au ono pususi supu rue eti pela.
Sie rebe esi rue eti pelare, mere sie rebe Arilukesi ete Aure.
3 Supu rue eti pelare natire be: leke esi rekwa Ama Ale ruaMue Alla rebe tinai,
kai esi rekwa Aure Yesuse Kristuse,
rebe Ama Aulake Au kena luake.
4 AmaKu, Au holmate Ama Ale mei nusa meije peneka
kena Au kerike pelae Auku makerike rebe Ama Aulake Au kerikele.
5 AmaKu, Au kotie bei Ale leke Au leu suike loko Ale,
Au supu kbasa rebe hita titinai lupe luaIkie kena nusa meije tola mosare."

Yesuse Ikotie loko Alla ete Eni tamataru
17:6-26

6 Yesuse Ibeteke lekwe be,
"AmaKu ndete surga, Au alenake Ama Ale ete tamata mei nusa meije rebe Arilukesi ete Aure peneka.
Kai esi lulu Amu lepataru peneka.
7 Meije esi rekwa lepate rebe Au betekele eteise peneka kai pusue rebe Au onoule, bei AmaKu Ale.
8 Le pusue lepate rebe Abeteke ete Aure, Au betekele etesi peneka kai esi trima peneka.
Esi rekwa titinai be Au luake bei Ama Ale kai esi persaye be Au luake, Ama Aulake Au.
9 Ama, Au kotie etesi. Au kotie ete nusa meije mo,
po batuke Au kotie ete sie rebe Ama Arilukesi ete Aure
le sie meru AmaKu Amu tamataya.
10 Auku tamataru sakesa kai AmaKu Amu tamataru neka.
Kai AmaKu Amu tamataru sakesa kai Auku tamataru neka.

Kai bei sie meru pine Au supu holmate.
11 Meije Au luake loko Ama Ale. Au rue mei nusa moneka,
po erisi mei nusa sa.
AmaKu Amise titinai le dosa sae mo!
Ama Arakasi kena Amu kbasa rebe arilukele ete Au pende,
leke onosi esa lupe Ama kai Aure esare.
12 Kena Au mei kaisi sare, Au rakasi kena Ama Amu kbasare.
Au rakasi leke esi supu hlamate, batuke ile esa pine mo.
Ile mere rebe teu peneka be tatike pine isupu poie kena otoi narakare.
Eono ele mere leke rebe lekie me Alla Eni lepate eonore mere peneka.[k]
13 Meije Au luake loko Ama Ale, Au beteke pusue meiju ete Ama Ale kena Auru mei nusa sare,
leke lalesi ndina lupe laleKue ndinare.
14 Au beteke Amu lepataru etesi peneka.
Tamata rebe esi lulu Auku lepataru more laleisu tiakesi,
le esi lulu nusa meije esi sukare mo,
saka Au lekwe lulu nusa meije esi sukare more neka.
15 Au kotie leke Ama Aranasi bei mei nusa meije mo,
po Au kotie leke Arakasi bei ro tiaru esi elake rebe eono tiare.
16 Sakesa kai Aure neka, Au lulu nusa meije esi sukare mo,
sie lekwe esi lulu nusa meije esi sukare more neka.
17 Ama Apake Amu lepata rebe nkenale leke Aonosi kena Amu tamata rebe esi dosa sae mo.
18 Sakesa kai Ama Aulake Au lomei nusare,
ele mere lekwe Au ulakesi kena beteke Auku lepataru ete tamata mei nusa meije.
19 Beisi pine Au riluke nanakwalaKue lulu Ama Amu laleume ruamu,
leke esi ono Ama Amu tamata,

---

[k] **17:12** Isi. 41:10

kena esi layani Ama Ale le esi persaye Ama Amu lepate
nkenale.
[20] AmaKu, Au kotie batuke ete ruasi mo po Au kotie ete sie
maketa lekwe rebe esi lulu sie meru esi lepataru
eleki esi hlaleke loko Au pende.
[21] Au kotie leke pusue laleisu esa lupe luaIje.
Au kotie leke esi esa kai Ite leke tamata mei nusare esi
persaye be Au luake lomei nusare,
Ama Aulake Au.
[22] Au onosi supu holmate lupe Aono Au supu holmate.
Leke esi esa lupe luaIje esare neka.
[23] Au kaisi kai Ama kai Au, ite esa kai lomai titinai.
Leke tamata mei nusa meije esi rekwa be Au luake lomei
nusare,
AmaKu Aulake Au kai Aokisi sakesa kai Aoki Aure neka.
[24] AmaKu, Au kotie bei Ale leke sie rebe Arilukesi ete Aure
esi me kena lakwakue neka
leke esi selu Auku kbasa hita titinai rebe Ama Arilukele
ete Aure
le Ama Aoki Au bei kena nusa meije tola mosa.
[25] AmaKu, Ankena! Tamata mei nusa meije esi rekwa Ale mo,
po Au rekwa Ama Ale.
Kai Auku maka luluaru lekwe esi rekwa be Au luake
lomei nusare, Ama Aulake Au.
[26] Au beteke Ama Ale etesi peneka, kai Au ono mere rame
leke esi oki tamata makete saka Ama Aoki Aure
kai leke esi esa kai Au."

Yesuse Isupu kerike
18:1-11

(Mat. 26:47-56; Mrk. 14:43-50; Luk. 22:47-53)

18 Kena Yesuse Ikotie loko Alla pela eleki Yesuse kai
Eni maka luluaru esi keu lopai kwele nsekile rebe
kotiele Kidrone, esi tebai. Ete mere ndinu sae, saitune ukusu
boka titinai hoko Yesuse kai Eni maka luluaru esi kusu
ndinu lalei mere kai esi rue ete mere. [2] Ndinu mere Yudase

rebe iriluke Yesuse ete tamata rebe esi suka bunuIje irekwae
peneka, le Yesuse Irue sakesa kai Eni maka luluaru ete
mere rebai bokala peneka. [3] Hoko Yudase iluake ete mere
sakesa kai solalu Romawi bokala kai maka raka Tuhane
Eni Lumare, esi keri sari, ai buai, lampu kai obore. Tamata
meru esi supu ulake bei imama elaka kai tamata Parisiaru.
[4] Yesuse Irekwa yelu rebe tatike pine uono kenaIje peneka,
eleki Itehaikesi kai Itneusi be, "Imi nikwa loko sire?"
[5] Esi ombe, "Ami nikwa Yesuse tamata bei Nasarete."
Yesuse Iombe, "Mere Au." Yudase rebe iriluke Yesuse ikele
sakesa kaisi ete mere neka. [6] Kena Ibeteke be, "Mere Aure,"
esi sele beiNi kai esi koli lope tapele. [7] Eleki Itneu suike
leneka be, "Imi nikwa loko sire?" Esi ombe, "Yesuse tamata
bei Nasarete."
[8] Yesuse Iombe, "Au beteke ete imi peneka be, 'Mere Au.'
Sepo imi nikwa lokoKu hoko tamata maketa rebe esi sakesa
kaiKu meije sebeie esi leu." [9] Yesuse Ilepa ele mere leke Eni
lepate rebe akmena Ibetekele be, "AmaKu, tamata rebe
Arilukesi eteKue, Au rakasi leke esi supu hlamate," eonore
mere pene.
[10] Kena mere Simone Petruse iliku sari nanuke hoko isirae
bei esi lumare eleki ilasa tamata makerike ete imame elake
eni tinaloine teue. Tamata makerike mere eni nane Malkuse.
[11] Eleki Yesuse Ibeteka loko Petruse be, "Kusue amu sarire
kena esi lumare! Abetinake susate rebe AmaKu Iono Au
supure, Au suka mo moyo?"

Petruse ibeteke rebai telu be irena Yesuse mo
18:12-27

(Mat. 26:57-75; Mrk. 14:53-72; Luk. 22:54-71)

[12] Eleki solalua meru kai esi elake kai tamata maka raka
Tuhane Eni Lumare esi kerike Yesuse eleki esi loI. [13] Esi keri
Yesuse loko Hanase, Kayapase amai tamoli. Kayapase mere
imame elake kena musune mere. [14] Kai ile mere pine iahnau
tamata Yahudiaru esi elakaru peneka be, "Mise lesi tamata
esa imata ete tamata bokala."

[15] Simone Petruse kai Yesuse Eni maka lulu sae lekwe luasi
lulu Yesuse. Yesuse Eni maka lulua sae mere imame elake
irenai peneka. Hoko ikusu lulu Yesuse lopai luma uweije.
[16] Eleyo Petruse ikele me muli, me pagare esi meture.
Eleki Yesuse Eni maka lulua rebe impe lale kai Yesuse mere
isiri ilepa kai bina maka raka meture leke kusue Petruse
lopai lale. [17] Eleki bina maka raka meture ibeteke loko
Petruse be, “Sala mo, ale mere tamata mere Eni maka lulua
lekwe piseo?” Petruse iombe, “Mo.”
[18] Kpetu mere ndiri titinai hoko makerika kai maka raka
imame elake, esi lupuke auwe kena esi pasa. Eleki Petruse
ikeu lokosi leke ipasa kaisi.
[19] Imame elake lakwai esa, Hanase rebe iplei peneka itneu
Yesuse loko Eni maka luluaru kai yelu rebe Iatetukeule.
[20] Eleki Yesuse Iralakeni be, “Au atetuke me tamata bokala
oasi, Au atetuke akbunike mo. Kai piasare Au atetuke me
tamata Yahudiaru esi luma ibadaru kai me Tuhane Eni
Lumare kai piasare tamata Yahudiaru esi ete mere lekwe.
[21] Hoko le mula pine ntuane atneu Aure? Tneu tamata rebe
esi lene Au atetukeise, le sie meru esi rekwa saisa rebe Au
atetukele eteise.”
[22] Kena Yesuse Ilepa ele mere eleki tamata maka raka sae
me ipapake Yesuse kai beteke be, “Anehe kena lepa loko
imame elake ele mere rilamu lei moyo?”
[23] Eleki Yesuse Iombe, “Sepo Au lepa meije sala hoko
beteke lomei be sala saisa! Po sepo Au beteke meije nkena
hoko le mula pine apapake Aure?”
[24] Eleki Hanase iulake esi keri Yesuse loko imame elake
sae eni nane Kayapase. Kena mere Yesuse balaIje eru lo sa.
[25] Kena mere Simone Petruse eri pasa sa. Eleki tamata ete
meru esi beteke lokoi be, “Ale mere tamata mere Eni maka
lulua piseo?” Petruse ilemakesi be, “Mo!”
[26] Eleki tamata makerike ete imame elake sae eni luma
toini kai makerike rebe Petruse ilasa tinaloine ibeteke loko
Petruse be, “Mempetuke au selu asakesa kai Tamata mere,
imi rue me ndinu saitune. Lemake yake.”

Petruse ibeteke be irena Yesuse mo

27 Eleki Petruse ilemake suike leneka be, “Au mo.” Kena
mere panuhuke manure totlae.

Esi keri Yesuse loko Pilatuse
18:28-38a
(Mat. 27:1-2, 11-14; Mrk. 15:1-5; Luk. 23:1-5)

28 Eleki bebeleti lakwai esa sa esi keri Yesuse bei Kayapase
eni lumare kerini me gubernure eni luma. Kena mere
tamata Yahudiaru esi kusu gubernure eni luma laleije

moneka yapine molia sesi ete mere. Le sepo esi supu moli
hoko esi supu kusu pesta nete suike loko Alla Isirie esi
ntuana menaru bei Mesire mo. Esi atate ele mere. [29] Hoko
Pilatuse isiri lokosi me muli kai ibeteke lokosi be, “Tamata
meije Eni sala saisa?”
[30] Esi ombe, “Sepo Eni sala saisa mo hoko ami keriNi loko
ntuane ale leke mula?”
[31] Pilatuse iombe, “Imi keriNi kai sebeiye imi teu pakala
eteI lulu imi agamare esi hnaune.” Po esi ombe, “Amiki
kbasa sae mo kena hukume tamata eti imata.” [32] Eono ele
mere leke lulu Yesuse Eni lepate rebe Ibetekele be kena
Imatare eono elika.
[33] Eleki Pilatuse ikusu suike kai ikoti Yesuse eleki itneuI
be, “Alere Kamale Yahudi o?”
[34] Yesuse Iombe, “Atneu ele mere bei ale ruamu pibe
tamata makete esi beteke Au ete ale o?”
[35] Pilatuse iombe, “Arekwa be aure tamata Yahudi more
pi moyo? Amu tamataru ruasi kai imama elakaru pine esi
keriMu lomei lokoku. Aono sala saisa?”
[36] Yesuse Iombe, “Auku otoije bei nusa meije mo, le sepo
bei nusa meije hoko Auku tamataru esi luake kena lisa kaisi
peneka leke keri Au ete Yahudiaru esi tamata elakaru yake.
Po saisa mo le Auku otoije bei nusa meije mo.”
[37] Eleki Pilatuse Iombe, “Hoko Ale mere Kamale, o?”
Yesuse Iombe, “Ale ruamu pine abeteke be Aure Kamale.
Amu lepate mere tinai. Ruele Au mei nusare leke Au ono
Kamale. Au luake lomei nusa meije kena lepae nkenale.
Tamata rebe nikwa nkenale esi lene loko Au.”
[38a] Eleki Pilatuse iombe, “Rekwa nkenale mere elia?”

Pilatuse iteu pakala kena paku Yesuse ahlake ai batai 18:38b-19:16a

(Mat. 27:15-31; Mrk. 15:6-20; Luk. 23:13-25)

[38b] Eleki Pilatuse iisiri suike loko tamata Yahudiaru eleki
ibeteke lokosi be, “Tamata meije Eni sala sasaisa mo. [39] Po
kena imi pesta nete suike loko Alla Isirie imi ntuana menaru

bei Mesire, piasare au sirie tamata bei buije ete imi. Hoko
imi suka au sirie Kamale Yahudi ete imi, o?”
40 Eleki esi kloloe lokoi be, “Sirie Yesuse yake! Po sirie
Barabase.” Barabase mere ikusu bui le ile tamata rebe neune
titinai mei nusa Roma.

19 Pilatuse Ilepa kai tamata Yahudiaru pela eleki ikusu
kai iulake solaluaru esi teta Yesuse kena mekute buai.
2 Eleki solaluaru esi liu liute bei ai nluline sanai, eleki esi
alikele kena Yesuse ulu buaIje. Eleki esi alike lapu nanuke
mahmelane kenaI leke seluI saka kamale. 3 Eleki esi lomei
susuike me oaIje kai esi ombe, “Hlamate, Kamale Yahudi!”
Eleki esi papake asuleiNu.
4 Eleki Pilatuse isiri suike kai ibeteke loko tamata bokala
meru be, “Imi lene, au sirie Yesuse lome loko imi leke imi
rekwa be au supu Eni nsalale sae mo.” 5 Eleki esi sirie Yesuse
lokosi. Ialike liute bei ai nluline sanai kena uluIje kai lapu
nanuke mahmelane. Eleki Pilatuse ibeteke lokosi be, “Imi
selu tamata mere!”
6 Eleki kena imama elakaru kai tamata maka raka Tuhane
Eni Lumare esi selu Yesuse, esi biuwe be, “PakuI ahlake ai
batai leke Imata! PakuI ahlake ai batai leke Imata!”
Eleki Pilatuse iombe, “Imi ranaI kai sebeie imi ruami
pakuI ahlake ai batai neka le au supu tamata meije Eni sala
sasaisa mo.”
7 Tamata Yahudia meru esi ombe, “Lulu hukume rebe Musa
ilekire, tamata mere suke bunuI le Iombe Ilere Alla Eni Nanae.”
8 Kena Pilatuse ilene esi beteke ele mere hoko rilai lesi
leneka. 9 Eleki Pilatuse ikusu suike kai esi kusue Yesuse.
Eleki itneu Yesuse be, “Ale mere bei etia?”
Po Yesuse Iralake mo. 10 Hoko Pilatuse ilepa suike be,
“Asuka lepa kai au moyo? Meije au beteke leke Arekwa be
au kbasa kena sirieMu kai au kbasa kena pakuMu ahlake ai
batai leke Amata.”
11 Yesuse Iombe, “Sepo amu kbasa mere Alla Iriluke ete
ale mo hoko akbasae Au mo. Hoko ile rebe iriluke Au ete ale
leke hukume Aure, eni dosare ela lesi bei ale.”

[12] Kena Pilatuse ilene Yesuse Ilepa ele mere, iatula kena
isirie Yesuse. Po tamata Yahudiaru esi biuwe lokoi be, “Sepo
atie Yesuse hoko ale mere Kaisare eni ebe mo. Le sire pine
inaku be ile kamale hoko mere isobue Kaisare.”
[13] Pilatuse ilene esi lepa ele mere hoko iulake sirie Yesuse,
eleki Pilatuse irue me otoi maka teu pakala rebe esi nane
Sisine bei batu (kena sou Ibranire Gabata).
[14] Kena mere lau mo olase butu esa lesini lua hkwatare reneka.
Ele bobanure petu plei rebe panuhuke pesta tamata Yahudiaru
esi nete suike loko Alla Isirie esi ntuana menaru bei Mesire.
Eleki Pilatuse ibeteke loko tamata Yahudiaru be, “Imi
Kamale Imeije!”
[15] Eleki esi biuwe be, “BunuI! BunuI! PakuI ahlake ai batai
leke Imata!” Pilatuse iombe, “Hoko au paku imi Kamale ahlake
ai batai leke Imata, o?” Imama elakaru esi ombe, “Amiki
kamale makete sae mo, batuke Kaisare.” [16a] Eleki Pilatuse
iriluke Yesuse etesi leke esi pakuI ahlake ai bataije leke Imata.

Tamata esi paku Yesuse ahlake ai batai
19:16b-27

(Mat. 27:32-38; Mrk. 15:21-27; Luk. 23:26, 33-43)

[16b] Eleki esi rana Yesuse bei Pilatuse eleki esi keriNi.
[17] Yesuse Isiri, Ikeri Eni ai batai rebe tatike pine esi pakuI
kenare lolete Otoi Ulu Alati (kena sou Ibranire Golguta).
[18] Esi luake ndete Golguta eleki esi pakuI ahlake ai batai
ete mere. Kai esi paku sie luaya sakesa kaiNi lekwe.
Yesuse Impe tla yo sae isapleuke mapale kai sae isapleuke
makwanale. [19] Kai Pilatuse iulake esi paku lepate matai
ndete baba bei Yesuse uluIje. Lepate matai mere be: Yesuse
bei Nasarete, tamata Yahudiaru esi Kamale. [20] Tamata
Yahudi bokala esi baise lepate mere le otoi rebe esi paku
Yesuse ahlake ai bataije lau bei kotare mo kai lepate mere
esi lekie kena sou Ibrani, sou Latine kai sou Yunani.
[21] Eleki imama elakaru esi ombe, “Ntuane Pilatuse! Leki
be, ‘Tamata Yahudiaru esi Kamale yake.’ Po leki be, ‘Tamata
meije ruaI Iombe Ile tamata Yahudiaru esi kamale.’ ”

22 Po Pilatuse iombe, “Yake! Saisa rebe au leki pende lulu
mere neka.”
23 Kena solaluaru esi paku Yesuse ahlake ai bataije pela
peneka eleki esi rana Eni pakiane eleki esi larae kena
ata papelakesi. Kai esi rana Eni lapu nanuke lekwe. Lapu
nanuke mere sae iboli mo le bitaele bei ndete roma mpe.
24 Eleki solalua meru esi beteke loko lomai be, “Ite kahi
larake lapu nanuke meije yake. Po ite poie undi leke rekwa
be sire pine isupure.” Mere eono leke lulu Alla Eni lepate
rebe lekire be,

“Esi larake Auku pakiane, kai esi poie undi loko Auku
lapu nanuke.”

Kai tinai, solaluaru esi ono ele mere.
25 Me tehaike ai tutini rebe esi pakuI kenare, Yesuse
inaI, inaI kwalini, Maria Klopase eni bina kai Maria bei
Makdalena esi kele ete mere. 26 Eleki kena Yesuse Iselu inaI
kai Eni maka lulu rebe Iokini titinaije esi kele ete mere eleki
Yesuse Ibeteke loko inaI be, “Inaku, kwete mokwai mere
amu anare.”
27 Eleki Yesuse Ibeteke loko Eni ketele mere be, “Kuebe,
matabinane mere inamu.” Eleki bei mere Eni maka lulu
mere irana Yesuse inaI kena irue kaini.

Yesuse imata ndete ai tutine
19:28-30

(Mat. 27:45-50; Mrk. 15:33-37; Luk. 23:44-46)

28 Yesuse Irekwa be lau mo teu Eni nasite neka kai
lepata bei Alla rebe lekiule uonore reneka, hoko Iombe,
“KmalakeKu.”
29 Ete mere anggure maklinute oba toini me. Eleki esi lutu
karane opole bei ndau meite kena anggure maklinute mere,
eleki esi rilukele kena ai buai rebe esi kotiele hisope, lolete
Yesuse biruIje. 30 Kena Yesuse Ihmoso anggure maklinute
mere eleki Iombe, “Auku makerike pela pene!”
Eleki Inobo lope kai teu Eni nasite ne.

Solalu sae me isipa Yesuse apuIje
19:31-37

31 Petu rebe esi paku Yesuse ahlake ai bataije esi ele
bobanure petu plei panuhuke tamata Yahudi esi pesta nete
suike loko Alla Isirie esi ntuana menaru bei Mesire rebe
esi namakele. Hoko tamata Yahudiaru esi suka mo be kena
esi petu pleije matala rebe pakusi ahlake ai bataije erisi me
aia tutinaru sa, le petu plei mere ekena pesta nete suike
loko Alla Isirie esi ntuana menaru bei Mesire. Hoko tamata
Yahudiaru esi elekaru esi keu loko Pilatuse kai esi kotie
beini leke letu tamata rebe esi ndete aia tutinu esi lelalaru
leke esi mata nunu kai rulukesi bei aia tutinaru. 32 Eleki
solaluaru esi keu kena letu sie meru esi lelalaru. Hoko sie
luaya rebe pakusi ahlake ai batai sakesa kai Yesuse letu
esi lelalaru akmena. 33 Eleki kena esi roma Yesuse, esi selu
Yesuse Imata peneka. Hoko esi letu Eni lelale moneka. 34 Po
solalu sae me isipa Yesuse apuIje kena oi hoko lalakwe toha
kwele usiri.
35 Tamata rebe ruai eri selu pusue meru, ruai lekwe pine
ialenakelu kai yelu rebe ialenakeule tinai. Irekwa be mere
tinai hoko ialenakele ete tamata bokala leke esi persaye.
36 Ele mere leke lulu Alla Eni lepate rebe lekiule lepate matai
sae be: Eni luline rekwa letu sae kwale mo. 37 Kai me Alla
Eni lepate rebe lekiule lekwe, lepate matai sae lekwe be: Esi
limese loko Ile rebe esi sipaIje.

Yusupe itola Yesuse kena liane benai
19:38-42

(Mat. 27:57-61; Mrk. 15:42-47; Luk. 23:50-56)

38 Eleki Yusupe, tamata Arimatea, ikotie bei Pilatuse leke
iruluke Yesuse bei ai tutine. Yusupe mere ihlaleke loko
Yesuse kai Yesuse Eni maka lulua lekwe po isibake mo le rilai
le tamata Yahudiaru esi elakaru. Pilatuse isuka hoko Yusupe
ikeu ruluke Yesuse bei ai tutini mere. 39 Kai Nikodemuse
rebe kena akmenare iluake loko Yesuse kena kpeture, ikeu

sakesa kai Yusupe lekwe. Nikodemuse ikeri leite boini
nteleta mure kai tluhane, kasuke kiloa butu telu. [40] Eleki
luasi ruluke Yesuse kai luasi kopaI kena obite nurui misete
sakesa kai leita boini nteleta meru kena Eni nanakwalaIje,
lulu piasare tamata Yahudiaru esi onoe kena tamata matale.
[41] Eleki me tehaike otoi rebe esi paku Yesuse ahlake ai bataije
tamane sae ete mere. Ete me tamane tone mere liane benai
beluke sae me, tolae matale kena mosa. [42] Kai petu mere esi
bobanure tamata Yahudiaru esi petu plei. Kai liane benai
mere teane hoko esi tolae Yesuse Eni matale ete mere.

Yesuse Ikwana suike bei matale
20:1-10

(Mat. 28:1-10; Mrk. 16:1-8; Luk. 24:1-12)

20 Kena petu miku bebeleti eru kpetu sa, Maria bei
Makdalena ikeu lora liane benai rebe tola Yesuse
kenare. Eleki iselu batu elake rebe pele lutike liane benaije
esi nanaije eheti kena leini peneka. [2] Eleki ibala loko Simone
Petruse kai Yesuse Eni maka lulu rebe Iokini titinaije eleki
ikoti loko luasi be, “Tamata esi rana Tuhane bei liane
benaije peneka. Esi tolaeNi etiare ami rekwaI mo!”
[3] Hoko Petruse kai Yesuse Eni maka lulu sae mere luasi
keu lora liane benaije. [4] Luasi bala sakesa po Eni maka lulu
sae mere inunu lesi bei Petruse hoko iluake akmena nda
liane banaije. [5] Eleki ibebeke lopai lale hoko iselu obite nurui
nanuke misete rebe kopa Yesuse kenare eme. Po Ikusu lopai
lale mo. [6] Eleki Simone Petruse iluake, ikusu lopai lale. Iselu
obite nurui nanuke misete mere lekwe. [7] Po iselu obite nurui
rebe lo Yesuse uluIje etehaike obite nurui nanuke mere mo,
po eluluke tebikele kena otoi makete. [8] Eleki Yesuse Eni
maka lulu rebe iluake akmenare ikusu leneka, hoko iselu
pusue meru mina pine ipersaye be Yesuse ikwana suike
peneka. [9] Masike kena Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke
peneka be tatike pine Yesuse Ikwana suike po bei akmena
eti meije Eni maka luluaru esi rekwa lepata meru esi natire
mo. [10] Eleki Eni maka lulua lua meru esi leu lorau luma.

Yesuse IaselukeNi ete Maria bei Makdalena
20:11-18

11 Po Maria ikele tehaike liane benaije eleki irani. Kena
iranire ibebeke lopai liane benai laleije. 12 Eleki iselu
malekata lua esi pake lapu putile. Esi rue kena otoi rebe

Esi kopa Yesuse kena obite nurui misete kai
esi tolaeNi kena liane benai beluke

tolae Yesuse kenare. Sae irue sapleuke uluIje kai sae irue
sapleuke lelale.
13 Eleki malekata meru esi tneui be, “Matabinane, arani le mula?”
Eleki Maria iombe, “Esi rana auku Tuhane peneka kai au
rekwa be esi tolaeNi etia mo.” 14 Maria ilepa ele mere pela,
ihali mulini, iselu Yesuse Ikele me muline. Po irena be mere
Yesuse mo.
15 Yesuse Iombe, “Matabinane, arani le mula? Anikwa loko
sire?”
Maria inoake be tamata mere tamane esi upuije hoko
iombe, “Ntuane, sepo ahetie auku Tuhane bei meije hoko
abeteke ete au be atolaeNi etia leke au keu ranaI.”
16 Yesuse Iombe, “Maria!”
Eleki Maria ihali loko Yesuse eleki iombe, “Rabuni.” Esi
nati kena sou Ibranire ‘Kuru.’
17 Po Yesuse Iombe, “Matabinane, kerike Au yake le Au
keu loko AmaKu mosa! Akeu loko kwaliKusi beteke etesi be
Au keu loko AmaKue reneka. Kai Ile imi Ama lekwe, Auku
Alla kai imi Alla lekwe.”
18 Eleki Maria bei Makdalena ileu beteke ete Yesuse Eni
maka luluaru be, “Au selu Tuhane! Ikwana suike peneka!”
Eleki Ibeteke Yesuse Eni hnaune eteise.

Yesuse IaselukeNi ete Eni maka luluaru
20:19-23
(Luk. 24:36-39, 47-49)

19 Kena petu miku mere neka kena kmau peneka Yesuse
Eni maka luluaru esi lupuke lomai kena luma sae me kai
esi kwara matuaru le rilasi le Yahudiaru esi elakaru. Eleki
htutukesi yo Yesuse Ikele me tlaisu eleki Iombe, “Hlamate
kenami! Imi supu misete!”
20 Eleki kena Yesuse Ibeteke ele mere pela, Iaseluke Eni
balaI rebe esi pakure kai tibuiNi rebe esi sipare. Kena Eni
maka luluaru esi seluIje, laleisu ndina titinai.
21 Yesuse Iombe, “Hlamate! Imi supu misete! AmaKu
Iulake Au lepa Sou Misete, hoko kena meije Au lekwe ulake

imi kena imi lepa Sou Misete ete tamata bokala.” [22] Kena
Ibeteke ele mere pela, Inasi kenasi eleki Ibeteke be, “Imi
trima Ro Misete. [23] Sepo imi ampune tamata sae eni dosa
hoka Alla lekwe Iampuneni. Sepo imi ampune tamata sae
eni dosaru mo hoko Alla lekwe Iampuneni mo.”

Yesuse IaselukeNi ete Tomase
20:24-29

[24] Yesuse Eni maka lulu sae kwete ktebale eni nane
Tomase. Kena Yesuse IaselukeNi ete Eni maka luluaru,
Tomase ime mo. [25] Hoko Yesuse Eni maka lulua maketaru esi
beteke lokoi be, “Tomase, ami selu iteki Tuhane peneka!”
Po Tomase iombe, “Au selu paku lakwai me balaIje mosa
kai au tolae balaku kena paku lakwai mere mosa kai lakwai
butai me tibuine mosa hoko Au persaye imi lepata meru
mo.”
[26] Eleki Petua kwalu suike Yesuse Eni maka luluaru esi
lupu suike kena luma mere kai Tomase isakesa kaisi. Esi
kwara meturu pusulu. Po hkutukesi yo Yesuse Ikele me
tlelaisu eleki Ibeteke be, “Hlamate kenami! Imi supu
misete!” [27] Eleki Ibeteke loko Tomase be, “Selu bala lalekue
kai kerikele. Bitike balaume kai tolaele kena tibuikue.
Apersaye mo le mula? Persaye noma, meije Au.” [28] Eleki
Tomase iralakeNi be, “Yele, meije auku Alla.” [29] Eleki Yesuse
Iombe, “Aselu au mina pine apersaye. Tamata rebe esi selu
Au mo po esi persaye, Alla Iono laleisu ndina.”

Pusue lekie leke imi persaye
20:30-31

[30] Tanda herana maketa bokala sa rebe Yesuse Ionolu me
Eni maka luluaru oasi po supu leki pusue kena buku meije
mo le boka kuate. [31] Po pusue rebe lekie kena buku meije,
leke imi hlaleke be Yesuse, Ile rebe Alla Iulakeni kena
hlamate tamata. Ile, Alla Eni Nanae. Kai sepo imi hlaleke
lokoI hoko imi supu rue eti pela.

Yesuse IaselukeNi ete Tomase

Yesuse Iaseluke ruaI ete Eni maka lulua sie itua me tlaka Tiberiase esi laiuluije
21:1-14

21 Eleki Yesuse Iaseluke ruaI suike ete Eni maka
luluaru me tlaka Tiberiase esi laiuluije. Hoko
Iaseluke ruaI ele meije: [2] Ete me laiului mere Simone Petruse,
Tomase rebe kotine kwete ktebale, Natanela bei kota Kana
me otoi Galilea, Sebedeuse eni nanaru kai Yesuse Eni maka
lulua lua lekwe esi lupuke lomai ete mere. [3] Eleki Simone
Petruse ibeteke lokosi be, “Kwalia imi, au keu poie uete.”
Esi ombe, “Ami keu kai ale.” Eleki esi sa kena soa buine,
po kena kpetu mere esi supu iane inai kuesa moneka.
[4] Eleki kena lau mo lemataije bola nere, Yesuse Ikele nda
laiuluije po Eni maka lulua esi renaI be mere Yesuse mo.

5 Eleki Yesuse Ikoti lokosi be, “Kwalia imi, imi supu iane o?”
Esi ombe, “Ama, supu sasaisa mo.”
6 Eleki Yesuse Ikoti be, “Poie imi uete sapleuke makwanale
hoko imi supu iane.” Eleki esi poie uete sapleuke makwanale
hoko esi neha rua uete moneka le iane boka titinai.
7 Eleki Yesuse Eni maka lulu rebe Iokine ibeteke loko
Petruse be, “Imi seluI mimise! Mere Tuhane Yesuse.” Kena
Petruse ilene be mere Tuhane Yesuse, hoko ialike eni lapune
le ialike lapune mo eleki ibua lope tlakare. 8 Yo Yesuse Eni
maka lulua maketaru esi sai lului kai esi neha uete rebe
epenu kena iana meru. Esi lau bei laiuluije mo. Esi lauke
kasuke metera utune neka. 9 Eleki kena esi rulu bei soa
buine, esi selu auwe lanati, asake iane ndete baba kenae kai
roti. 10 Yesuse Iombe, “Keri iane inai kuila lomei bei iana
rebe eku imi supure.”
11 Eleki Simone Petruse isa lorau soa buine eleki ineha
uete lora kmalene. Uete mere epenu kena iana elaka bokala,
pusure inai utune esa butu lima lesini telu. Masike iana
bokala meru po uete kahi mo. 12 Yesuse Iombe, “Kwalia imi,
mai kane.” Eni maka luluaru, rekwa sae inehe kena tneu mo
be, mere sia le pususi rekwa be Ile Tuhane Yesuse. 13 Eleki
Yesuse Itehaikesi kai Irana roti kai iane eleki Irilukele etesi.
14 Hoko bei kena Yesuse Ikwana suike bei matale, Iaseluke
ruaI ete Eni maka luluaru rebai telu kena mere.

Yesuse Itneu Petruse be laleije noaI pibe mo
21:15-19

15 Eleki kena esi kane pelare, Yesuse Itneu Simone Petruse
be, “Simone, Yohanese eni nanae. Aoki Au lesi bei sie meiju
lalesi oki Aure moyo?”
Petruse iombe, “Tinai, Tuhane. RuaMu pine Arekwa be au
oki Ale.”
Yesuse Iombe, “Pialae Auku dombaru.”[l]

---

[l] **21:15** Pialae ete meije maksute be raka tamata makete, riluke manane, li loko tamata makete leke kerake yake kai riluke hnaune leke hlaleke nkenale rame.

16 Yesuse Itneu suike be, “Simone, Yohanese eni nanae.
Aoki Au o?”
Petruse iombe, “Tinai, Tuhane. RuaMu pine Arekwa be au
oki Ale.”
Yesuse Iombe, “Pialae Auku dombaru.”
17 Yesuse Itneu suike leneka be, “Simone, Yohanese eni
nanae. Aoki Au o?”
Eleki Petruse laleije penu le Yesuse Itneu rebai telu be,
“Aoki Au o?”
Petruse iombe, “Tuhane, sasaisa neka Arekwae. Tuhane,
Arekwa peneka be au oki Ale.”
Yesuse Iombe, “Pialae Auku dombaru.” 18-19 Eleki Yesuse
Ilepa kena tiluke Petruse eni matale eono elia leke tamata
esi isike Alla. Yesuse Ibeteke loko Petruse be, “Anete
mimise! Kena ara belu sare ruamu lo akwamu kai akeu lo
etia neka lulu lalemu. Po sepo antua peneka hoko abitike
balaume eleki tamata makete esi lo akwaume kai esi kerimu
loko otoi rebe asuka keu loko more.” Po ara lulu Au rame.

Yesuse Eni maka lulu rebe Iokini titinai
21:20-24

20 Eleki kena Petruse ihali, iselu me muline Yesuse Eni
maka lulu rebe Iokini titinaije ikeu lulusi. Ile mere rebe
kena esi rue kane sakesa kena Yesuse isupu kerike nere, irue
tehaike Yesuse kai itneu be, “Tuhane, sire rebe iriluke Ale
ete tamata rebe esi suka bunu Alere?”[m] 21 Eleki kena Petruse
iselu Yesuse Eni maka lulu mere, ibeteke loko Yesuse be,
“Tuhane, tatike pine saisa eono kena ile meije?”
22 Yesuse Iombe, “Alulu Au. Anoake ebe maketaru yake.
Sepo Au suka irue eti Au luake suike, mere arekwa roma
mere mo.”
23 Eleki lepate mere elei ete pusue Yesuse Eni maka
luluaru be Yesuse Eni maka lulu mere imata moneka. Po
Yesuse Ibeteke ete Petruse ele mere mo batuke Iombe, “Sepo

---

[m] **21:20** Yoh. 13:25

Au suka kena irue eti Au luake suike mere arekwa roma
mere mo.”
[24] Yesuse Eni maka lulu mere au. Au alenake yelu rebe
Yesuse Ionoule. Kai au leki yelu rebe mei buku meije.
Tamata esi rekwa be saisa rebe au betekele meru tinai.

Lepate mulini
21:25

[25] Kai yelu bokala lekwe rebe Yesuse Ionolu, po sepo leki
pusulu sae kena sae hoko nusa meije esi otoi sae moneka
kena tolae pusue buku rebe lekilu meru.

Yesuse Eni Maka Ulakaru esi Makerike

Lepate Menai

Buku "Yesuse Eni Maka Ulakaru Esi Makerike" meije Lukase ileki sibae buku Sou Misete rebe ilekire. Buku meije ebeteke Alla Eni Rore Ikbasae Yesuse Eni maka ulakaru kai tamata maketa rebe esi hlaleke lokoIje kena esi lepae Sou Misete menai bei kota Yerusaleme eti pusue nusare eliare (1:8). Pusue nusa meru me pusue otoi Yudea kai Samaria eti otoi Asia, otoi Makedonia, kota Korintuse kai eti kota Roma. Kai ebeteke Yesuse Eni maka ulakaru esi keu lepae Alla Eni lepate kena Yesuse ete tamata Yahudi me kota Yerusaleme po sie bokala esi suka lene lokosi mo hoko esi lepae lepata meru ete tamata Yahudia more lekwe me otoi maketaru roma pusue nusa.

Kena Yesuse Eni maka ulakaru esi rue sa, imame elake kai tamata Yahudiaru esi elakaru esi me. Kai bei elaka meru, boka esi ono maka teu pakala ete Israele. Sie meru esi tutuke Pauluse le lulu Musa eni pletaru iono sala po mere tinai mo. Tinaije esi tutukeni le ibeteke be ite tamatare ktili kena lulu Musa eni pletaru mimise mo hoko suke ite pusuma hlaleke loko Yesuse kena Maka Hlamate leke Ihlamate ite kai Inete iteki dosaru moneka.

Yele rebe pentine kena buku meije, Alla Eni Rore Iluake kena Ikbasae tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me kota Yerusaleme kena petu Pentakostare. Pusue yelu rebe uono kena petu mere etiluke be Alla Eni Rore Ipletae tamata rebe hlaleke Yesuse rame kai Iono esi ktili rame.

Isi

1. Alla Iaknekae Yesuse Eni maka ulakaru kena esi keu lepae Sou Misete (1:1-26)
2. Yesuse Eni maka ulakaru esi lepae Sou Misete me kota Yerusaleme (2:1-8:3)

3. Yesuse Eni maka ulakaru esi lepae Sou Misete me otoi Samaria kai Yudea (8:4-9:31)
4. Petruse ilepae Sou Misete ete tamata Yahudi more (9:32-12:25)
5. Pauluse kai eni ebearu esi keu lepae Sou Misete memenaije (13:1-14:28)
6. Yesuse Eni maka luluaru kai penatuaru esi lupuke lomai me kota Yerusaleme. Esi natue sulate ete tamata Yahudi mo rebe esi hlaleke loko Yesuse (15:1-35)
7. Pauluse kai eni ebearu esi keu lepae Sou Misete kena rebai luare (15:36-18:22)
8. Pauluse kai eni ebearu esi keu lepae Sou Misete kena rebai telure (18:23-21:26)
9. Tamata Yahudiaru esi kusue Pauluse kena bui me kota Yerusaleme kai me kota Kaisareare (21:27-26:32)
10. Solaluaru esi keri Pauluse lolete kota Romare (27:1-28:31)

Menai
1:1-5

1 Auku ebe Topiluse, kena buku rebe au leki akmenare, au alenake pusue rebe Yesuse Ionoule kai Iatetukelu, bei kena Iluake menai roma petu kena Ibiti lolete surgare, ete ale peneka. [2] Kena Ibiti lolete surga mosare, Ipletae Eni maka ulakaru kena Ro Misete Eni kbasare. [3] Kena Isupu susate roma mata peneka, IaselukeNi ete Eni maka ulakaru susuike be Ikwana suike tinai. Le petua butu ata, IaselukeNi susuike kai Ibeteke Alla Ipletae ite tamatare etesi. [4] Kena petu sae me, Ikane sakesa kaisi, Ibeteke kenasi be, “Imi keu bei kota Yerusaleme yake, po imi namake saisa rebe Alla Italukele rebe imi lene bei Aure. [5] Yohanese ibaptisemi kena kwele, po takwali moneka Ro Misete Ikbasae imi.”

Tuhane Yesuse Ibiti lolete surga
1:6-11

[6] Kena Yesuse Eni maka ulakaru esi lupuke lomai suike kaiNe, esi tneuI be, “Tuhane, kena meije Atie ami tamata

Israele bei tamata Roma esi kbasare kai bitike sae bei
ami kena iono kamale ete ami lupe akmenare o?” [7]Yesuse
Iralakesi be, “Petu kena bitike ile sae bei imi kena ono
kamale, imi rekwa mosare, mula mo le AmaKu pine Ikbasa
kena teue. [8]Po kena Ro Misete Iluake kai kbasae imi peneka,
hoko imi supu kbasa beiNi. Hoko imi alenake Au ete tamata
mei kota Yerusaleme, pusue otoi Yudea, otoi Samaria kai
roma pusue nusa.” [9]Kena Ilepae mere pelare, Ibiti lolete
surga. Eni maka ulakaru esi limese lulu Ibiti loletere, eleki
moputire esou lutikeNi hoko esi seluI moneka. [10]Kena erisi
limese loko Yesuse lolete lanite sa, sie luaya esi kele me
leisu, esi alike lapu putile. [11]Eleki sie luaya meru esi beteke
lokosi be, “Tamata Galilea, le mula pine imi kele limese
lolete lanite? Yesuse rebe imi seluI biti lolete surga bei imire,
namake Iluake suike lupe imi seluI biti lolete surgare neka.”

Yesuse Eni maka ulakaru esi kotie loko Alla rame me kota Yerusaleme
1:12-14

[12]Eleki Yesuse Eni maka ulakaru esi leu bei me ulate
Saitune lope kota Yerusaleme. Ulate mere tehaike kota
Yerusaleme, esi lauke kasuke kilo esa. [13]Eleki kena esi luake
mpe kota Yerusaleme, esi sa lolete lumare esi sokati ndete
tetu rebe esi rue kenare. Sie meru:

Petruse,
Yohanese,
Yakobuse,
Andrease,
Pilipuse,
Tomase,
Bartolomeuse,
Matiuse,
Alpeuse eni nanae Yakobuse,
Simone bei golongane Selote; golongane mere esi suka
tamata makete esi kbasaesi mo,
Yakobuse eni nanae Yudase.

Yesuse Ibiti lolete surga

14 Kai lalesi esa kena kotie loko Alla rame sakesa kai
binaya sie telua pise ata, kai Maria Yesuse Inai, kai Yesuse
kwaliNisi.

Matiase isupu bitike kena seli Yudase
1:15-26

15 Kena petu sae me kasuke sie utune esa butu lua esi lupuke
lomai. Eleki Petruse ikele mpe tla kai ibeteke lokosi be,
16-20 "Kwali betaya. Imi lene loko au mina. Yudase mere ile
sae bei ami, kai isupu tiluke kena alenake Sou Misete sakesa
kai amire neka, po itiluke lalane ete tamata rebe esi suka
bunu Yesuse. (Yudase isabe tapele otoi kena kepene rebe
tamata maka bunu Yesuse esi riluke eteije peneka. Eleki
ikoli atakobue kena otoi mere hoko tibuine parae eleki tainu
siri pusulu mei muli. Hoko pusue tamata kota Yerusaleme
esi rekwa Yudase imata kena tapele rebe isabele mere. Eleki
esi ono otoi mere esi nane Hakale-Dama, lulu esi soure. Esi
natire Tape Lalakwe Nsolite.) Kena akmenare, Dauta ileki
kena Yudase me buku Isike Tuhane be:

'Sebeie eni lumare malene,
kai sebeie tamata sae irue kena mo.
Kai eni makerike sebeie tamata makete ikerikele
neka.'[a]

Alla Eni lepate rebe Ro Misete Iono Dauta ibetekele, meije
suke eono tinai hoko meije eono peneka.
21 Hoko tapa tamata esa ete ami kena iseli Yudase. Ile
mere suke bei tamata rebe esi lulu ami kena Tuhane Yesuse
Eri sakesa kai ami sare, 22 menai bei Yohanese isuku Tuhane
Yesuse eti roma Ibiti lolete lanite leke isakesa kai ami kena
alenake be iselu Yesuse ikwana suike bei matale." 23 Hoko
esi tiluke sie luaya. Sie luaya meru: Yusupe kai Matiase.
Yusupe mere rebe esi koteine Barsabase, eni nane saere
Yustuse. 24 Eleki pususi kotie loko Alla be, "Tuhane, Ale pine
rekwa pusue ami tamata lalema, hoko Atiluke ile sae bei sie
luaya meiju, 25 leke ialenake Sou Misete sakesa kai ami seli
Yudase rebe itetu bei eni makerike Yesuse Eni maka ulake
kai imata peneka kai irue kena otoi susate titinai lau bei

---

[a] **1:16-20** Isi. 69:26, 109:8

Alla eti pela.” [26] Eleki esi poie undi ete luasi leke esi rekwa
be sire pine isupu bitike eleki Matiase isupue. Hoko Matiase
pine itapa Yesuse Eni maka ulaka butu esa lesini esa meru.

Ro Misete Irulu loko tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse
2:1-13

2 Kena petu Pentakostare pusue tamata rebe esi hlaleke
loko Yesuse esi lupuke lomai kena luma esa. [2] Eleki
esi lene sare tuleije rulu bei ndete lanite. Esi tuleije saka
makmale ela titinai. Sare tulei mere eluake kena luma rebe
esi lupuke lomai kenare.

[3] Eleki esi selu saka meia ukliti saka auwe klitini ulei lori
lopai kai usabuke papela tamata. [4] Hoko Ro Misete Ikbasae
pusue tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse. Eleki pususi lepa
kena sou mamaketa, lulu Ro Misete Ibeteke etesi kena esi
lepaelu. Soua meru esi atetukelu mosa.

Meia ukliti saka auwe klitini ulei lori
lopai kai usabuke papela tamata

[5] Kena petu mere tamata Yahudia bokala bei hehena mei
nusa maketaru rebe esi hlaleke loko Allare esi rue me kota
Yerusaleme. [6] Kena tamata me kotare esi lene tamata nai
meru hoko tamata bokala esi luake kena selu. Tamata meru
hkutukesi le tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi lepa
kena tamata bokala meru esi souaru. [7] Tamata bokala meru
totakesi kai hkutukesi. Eleki esi beteke be, "Tamata rebe esi
lepa meije pususi tamata Galilea moyo? [8] Le mula pine esi
lepa kena iteki soua rebe ite lepaele me iteki henaru?
[9] Ite meiju bei:
otoi Partia,
otoi Media,
otoi Elame,
kai otoi Mesopotamia.
Bei otoi Yudea,
otoi Kapadokia,
otoi Pontuse,
kai otoi Asia.
[10] Bei otoi Prigia,
otoi Pampilia,
bei otoi Mesire,
kai bei ootoi me Libia tehaike kota Kirene,
kai tamata meiju leini bei kota Roma. [11] Ite meiju leini
tamata Yahudi,
kai leini tamata maketa rebe esi lulu Alla
sakesa kai tamata Yahudi.
Leini tamata maketa bei nusa Kreta kai bei otoi Arape.
Ite pusuma lene tamata meiju esi alenake saisa rebe Alla
Ionolu kena Eni kbasare, esi alenakelu kena iteki souaru."
[12] Totake pususi kai hkutukesi kai esi beteke loko lomai
be, "Le mula pine ele meije?" [13] Po tamata leini esi toaesi be,
"Mere esi nseli."

Petruse iatetuke tamata bokala be Alla Eni Rore elia
2:14-40

14 Hoko Petruse kai Yesuse Eni maka ulaka maketa sie
butu esa lesini esaru esi kele. Eleki Petruse ilepa ktili lokosi
be, “Kwali betaya tamata Yahudi kai pusue tamata rebe rue
mei kota Yerusaleme, imi lene lokoku lepate mimise leke
imi nati. 15 Ami nseli saka imi noake mo, le meije uke olasa
sikwa beleti sa. 16 Po meije lulu Alla Eni lepate rebe nabi
Yoela ilekire be,
17 ‘Kena nusare koho nere
Au ono Ro Misete Ikbasae pusue tamata.
Saisa rebe Au betekele
ete imi kwete mokwai kai kwete binaru
esi betekele ete imi.
Kai imi kwete belukaru esi selu
saisa rebe Au aseluke eteise.
Kai imi elaka inaiju esi kmanie
saisa rebe Au rilukele eteise.[b]
18 Ete Auku tamata makerikaru lekwe,
mokwai pise bina Au ono Ro Misete Ikbasaesi,
hoko esi lepa saisa rebe Au suka esi betekele.
19 Au ono tanda herane ndete lanite kai mei nusa,
Au ono lalakwe kai auwe kai auwe kweini.
20 Kena petu elake kai misete
rebe Tuhane Ipleta tamatare eono mosare,
lemataije mele titinai
kai bulane elala saka lalakwe.
21 Kena petu mere sire rebe Ikoti ampune bei Tuhane
hoko isupu ampune kai isupu hlamate.’
22 Kwali betaya imi tamata Israela! Imi lene mimise loko
au beteke meije: Alla Iono imi nati be Iriluke kbasa ete
Yesuse bei Nasarete. Mere imi selulu kena yelu rebe piasare
uono mo rebe Alla Iono Yesuse Ionolu ete imire. Pusue

---

[b] **2:17** Yl. 2:28-32

meru imi rekwalu peneka. [23] Lulu Alla laleI ruaI, Iriluke
Yesuse ete imi. Imi sebeie tamata neunaru esi pakuI ahlake
ai bataije hoko mere sakesa kai imi bunuIje neka. [24] Po Alla
Iono Ikwana suike bei tamata matalaru. Imata peneka po
Alla Iono Ikwana suike le imata eti pelare saisa mo. [25] Bei
akmena sa, Kamale Dauta ibeteke Yesuse Ikwana suike be:

‘Au rekware Tuhane Irakaku
kai Itapaku mimise leke saisa eatia au yake.
[26] Hoko laleku ndina
kai au isikeNi,
kai au rekware
be kena au matare au supu misete.
[27] Le Asebeie au mata eti pela mo,
kai kena au rebe hlaleke loko Ale,
kena au matare Aono nanakwalaku atia mo.
[28] Atiluke lalane ete au
kena au supu rue mise,
kai laleku ndina le Arakaku.’

[29] Kwali betaya imi, meije au beteke iteki ntuane mena
Dauta ete imi. Imata kai hnoukeni peneka, eni lataije eti
meije ere me sa. [30] Alla Ibeteke kai Ila etei peneka be sae
bei eni anubuaru tatike pine Alla Ibitikeni kena kamale. Le
Dauta irekwa Alla Ibeteke mere kai ile nabi lekwe, hoko
irekwa saisa rebe Alla Ionore. [31] Dauta irekwa be namake
Maka Hlamate rebe Alla IbetekeNi, Ikwana suike bei matale.
Hoko Dauta ibeteke be:

‘Maka Hlamate,
Alla Isebei Imata eti pela mo.
Nana kwalaIje pulue kai atia mo.’

[32] Maka Hlamate mere Yesuse. Ile mere pine Alla Iono
Ikwana suike bei matale. Ami pusuma pine selu Ikwana
suike. [33] Kai kena Alla IbitikeNi kena Irue sapleuke Eni
makwanale, Alla Iriluke Ro Misete eteI lupe akmena
Ibetekele. Kai Iono Ro Misete Ikbasae ami lupe imi selulu
kai lenelu meije. [34] Dauta ibeteke ruai mo le isa lolete surga
mo, po ibeteke Yesuse be:

‘Alla Ibeteke loko auku Tuhane be,
35 Arue sapleuke Auku makwanale
eti Au ono Amu musuaru esi lene lokoMu.’
36 Hoko pusue tamata Israele suke rekwa mimise be Yesuse
rebe imi pakuI ahlake ai bataije, Alla IbitikeNi kena Tuhane
kai Maka Hlamate.”
37 Kena esi lene Petruse eni lepata meru hoko kaplalesi
titinai. Eleki esi beteke loko Petruse kai Yesuse Eni maka
ulaka maketaru be, “Kwalia, hoko saisa rebe suke ami
onore?”
38 Petruse iralakesi be, “Imi naku imi dosaru kai imi supu
baptise kena supu tanda be lulu Yesuse leke imi dosaru supu
ampune. Hoko Alla Iono Ro Misete Ikbasae imi. 39 Tuhane
Italuke misete kena Ro Misete Ikbasae imi kai imi nanaru
kai tamata rebe esi rue me hena laukaru, sabokae Tuhane
Alla Isuka kotise.”
40 Kai Petruse ilepae Sou Misete bokala lekwe, kai
iahnausi be, “Imi kotie bei Alla rame leke imi supu hlamate.
Kai leke imi supu susate sakesa kai tamata rebai meije yake,
rebe namake Alla Iatiaise.”

Jumate menaije esi hidupe
2:41-47

41 Tamata bokala esi lene loko Petruse eni lepataru eleki
Yesuse Eni maka ulakaru esi baptisesi. Hoko kena petu mere
tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi tapa sie usata telu.
42 Tamata meru esi supu atetuke rame bei Yesuse Eni maka
ulakaru kai esi lupuke lomai rame. Esi rue kena kane sakesa
kai kotie loko Alla sakesa.
43 Alla Iono Yesuse Eni maka ulakaru esi ono tanda herana
bokala, hoko tamata bokala meru esi herane kai rilasi.
44 Tamata rebe esi hlaleke loko Alla meru esi teu lomai mo
kai sae eni sasaisare esi pake polie. 45 Sepo esi abelie esi
tapele pise taneiaru, eleki esi kepene esi larakelu ete lomai
lulu sae eni perlure. 46 Pela petu esi lupuke lomai me Tuhane
Eni Luma, kai esi kane sakesa me esi lumaru kena lale

ndinate kai holmate lomai kena misete. [47]Esi isike Alla rame,
kai pusue tamata kota mere esi sukasi. Kai pela petu esi tapa
boka rame, le Tuhane Iono hlamate tamatare tapa rame.

Petruse kai Yohanese luasi ono tamata sae me rebe ikeu tekwa mo imise
3:1-10

3 Kena petu sae me, olase telu kmauni olase kena kotie
loko Alla, Petruse kai Yohanese luasi keu lolete Tuhane
Eni Luma. [2]Kena mere tamata sae me ikeu tekwa mo bei
kena inai ruelei sa hoko esi tohini. Pela petu tamata mere
esi tolaeni tehaike Tuhane Eni Lumare esi metu rebe esi
nane Metu Misete, leke ikotie kepene bei tamata rebe esi
kusu Tuhane Eni Lumare. [3]Kena tamata mere iselu Petruse
kai Yohanese luasi ono kena kusu Tuhane Eni Luma nere,
eleki ikotie kepene bei luasi. [4]Luasi limesei eleki Petruse
ibeteke be, “Li loko ami lua.” [5]Hoko tamata mere ilimese
luasi kai ihlaleke be luasi riluke saisa etei. [6]Po Petruse
ibeteke be, “Ami luamaki kepene sae mo, po saisa rebe
luamakie meije, ami rilukele ete ale. Kena Yesuse Kristuse,
bei Nasarete mere Eni nane, akele kai akeu!” [7]Eleki ikerike
tamata mere eni bala makwanale eleki itapai kena ikele.
Eleki tamata mere eni lelale kai esi tlukuinu ktili sosoli.
[8]Tamata mere ibua kele kai ikeu lori lopai. Eleki ikeu lulu
luasi lopai Tuhane Eni Lumare, ikeu bua lolete lope kai
iisike Alla. [9]Pusue tamata ete meru esi selu ikeure kai iisike
Allare. [10]Esi rena tamata mere tamata rebe piasare irue
kena ikotie kepene me Metu Misete me Tuhane Eni Lumare,
hoko pususi hkutukesi kai esi beteke be, “Ei, tamata mere
ikeu tekwa pene!”

Petruse iatetuke me otoi sae me Tuhane Eni Luma rebe esi nane Salomo
3:11-26

[11]Tamata keu tekwa mo rebe imise pende, ikeu lulu
Petruse kai Yohanese luasi rame, hoko tamata bokala esi

bala lupu loko telusi me otoi sae me Tuhane Eni Lumare
le esi herane. Otoi mere esi nane otoi Salomo.[c] 12-16 Kena
Petruse iselu tamata bokala meru ibeteke be, “Tamata
Israele, le mula pine tamata meije imisere, imi heranele?
Kai le mula pine imi limese ami rame? Imi betinake ami
ono ikeure kena amiki kbasa pise ami lulu loko Alla Eni
lepataru? Imi selu tamata meije imise kai iktili peneka, le
ihlaleke loko Yesuse kai Eni kbasare. Tamata meije ihlaleke
loko Yesuse hoko imise peneka lupe imi selui mei imi oami
meije. Alla rebe iteki ntuana mena Abrahame, Isake, Yakupe
kai iteki ntuana maketa lekwe esi hlaleke lokoIje, pine
Ibitike Yesuse kena supu holmate. Yesuse mere Alla Eni
Makerike. Yesuse rebe imi keriNi loko Pilatuse kai imi lepa
tiae lokoI, masike Pilatuse ibeteke be tieI le Eni sala sae mo.
Yesuse Imise titinai le dosa sae mo kai Inkena po imi sukaI
mo kai imi suka kena Pilatuse itie tamata maka bunu ete
imi. Kwali betaya, imi bunu Ile rebe Iriluke nasite ete pusue
tamata Po Alla Iono Ikwana suike bei matale peneka. Ami
selu meru pusulu titinai.

17 Kwali betaya! Meije pine au rekwa be saisa rebe imi kai
imi elakaru imi onolu ete Yesuse, imi onolu le imi rekwa
mo be Yesuse Maka Hlamate. 18 Mere eono lulu loko Alla
Eni lepata rebe bei akmena sa rebe nabiaru esi betekelu
be Maka Hlamate rebe Alla IulakeNe Isupu susate eti mata.
19 Ele mere hoko kwali betaya imi ono dosa suike yanoma,
leke Iampune imi dosaru. 20 Kai kena Tuhane Iluake loko
itere, Itapa ite ktili hoko ite lalema ndina titinai. Kai Tuhane
Iulake Yesuse loko ite suike, le bei akmena sa IbitikeNi kena
Maka Hlamate ete ite peneka. 21 Yesuse mere Irue ndete
surga sa eti Alla Iono pusulu belu lulu akmena Alla Eni
lepata rebe nabia mise titinai esi betekelu. Nabia meru Alla
Ibitikesi. 22 Lupe Musa ibeteke be:

‘Tatike pine Tuhane Alla, iteki Tuhane Iulake Ile sae ete
imi bei ite ruama kena iono nabi molupe Alla

---

[c] **3:11** Otoi mere esi nane Salomo le kena nete loko kamale Salomo.

Iulake aure. Hoko suke ite lene loko saisa rebe
ibetekele.
23 Kai sire pine ilene loko nabi mere eni lepataru mo hoko
isupu rue kai Alla Eni tamataru mo kai isupu bunu.'
24 Saisa rebe eono kena Yesuse kena petua meiju pusue
nabia bei nabi Samuele kai nabia pamuli beini pususi
betekele peneka. 25 Alla Italuke misete rebe nabiaru esi
betekele mere ete ite, esi anubuaru. Mere lulu Alla Italuke
misete kai iteki ntuana menaru, Alla Ibeteke loko Abrahame
be, 'Bei amu anubuaru au riluke misete ete pusue tamata
mei nusa meije.' Alla Italuke misete mere ete ite lekwe. 26 Ele
mere eti Alla Ibitike Yesuse kena Eni Makerike, kai IulakeNi
loko ite akmena. Leke Iriluke misete ete ite. Iriluke misete
ete itere, Iono ite naku iteki dosaru ete Alla kai ite hleke bei
ono neune."

Petruse kai Yohanese luasi me elaka maka teu pakalaru oasi
4:1-22

4 Kena Petruse kai Yohanese luasi lepa ete tamata bokala
meru sa, imamaru, elake maka raka Tuhane Eni Lumare
kai tamata Sadukiaru esi luake lokosi. 2 Hoko lalesi tiake
Petruse kai Yohanese luasi le esi atetuke tamata bokala
meru be Yesuse Ikwana suike bei matale peneka hoko pusue
tamata matale lekwe esi kwana suike bei matale. 3 Hoko esi
kerike luasi kai esi kusu luasi kena bui eti bobanu beleti le
kmau peneka. 4 Po bei tamata rebe esi lene luasi atetuke
mere, bokala esi hlaleke loko Yesuse, pusuise sie usata lima.
5 Ele bobanure elaka maka teu pakalare, tamata
Yahudiaru esi elakaru kai kuru Torataru esi lupuke lomai
me kota Yerusaleme. 6 Esi luake loko imame elake Hanase,
Kayapase, Yohanese, Aleksandere kai imama elakaru esi
anu maketa lekwe. 7 Esi keri Petruse kai Yohanese lokosi,
eleki esi tneu luasi be, "Imi ono tamata sisate mere imise
kena ktiline pise kbasa bei sire?"
8 Eleki Petruse iralakesi kena kbasa bei Ro Misete be, "Imi
tamata Yahudiaru imi elakaru kai imama elakaru! 9 Imi keri

ami lomei kena pakala le ami ono tamata sisate imise, kai
imi suka kena rekwa be ami ono tamata mere imisere elia.
[10] Hoko imi kai tamata Israele pusumi suke rekwa be tamata
meije ikele kena misete mei imi oami meije, bei ktiline kai
kbasa bei Yesuse Kristuse tamata Nasarete rebe imi pakuI
ahlake ai bataije, po rebe Alla Iono Ikwana suike bei matale.
Hoko bei Yesuse mere pine tamata meije ikele kena misete
mei imi oami. [11] Yesuse mere pine kena Alla Eni lepate rebe
lekire beteke tamata esi sukaI more be,

'Tamata esi kerike luma,
esi poie batu inai sae me,
po tatike pine batu mere
pake kena lukue lili elake esi ueije.'

[12] Hoko batuke bei Yesuse pine tamata esi supu hlamate.
Le mei nusa meije tamata sae makete isupu kbasa bei Alla
kena ihlamate ite mo."

[13] Tamata elaka maka teu pakala meru esi herane le
Petruse kai Yohanese luasi rilasi mo kai esi rekwa be luasi
meru tamata kola mo kai tamata piasa neka. Eleki hkutuke
lalesi be akmenare luasi keu sakesa kai Yesuse. [14] Po le
tamata rebe imise mere ikele sakesa kai luasi, hoko esi
beteke sasaisa ete luasi moneka. [15] Esi ulake luasi sosoli be,
"Siri nunu." Eleki esi lepa loko lomai. [16] Hoko esi beteke be,
"Ite ono saisa ete luasi le pusue tamata mei kota Yerusaleme
esi rekwa luasi ono tanda herane elake mere peneka. Kai ite
lekwe lemake lele saisa mo. [17] Po leke luasi ono tamata sisate
imisere elei ete tamata rame yake hoko ite lake luasi be esi
lepa loko Yesuse moneka."

[18] Hoko esi koti luasi kusu suike eleki esi beteke loko luasi
be, "Luami lepae loko Yesuse moneka."

[19] Po Petruse kai Yohanese esi beteke be, "Imi noake be
lene loko imi pletare nkena pibe lene loko Alla Eni pletare
nkena? [20] Ami hleke bei lepae saisa rebe ami selue kai ami
lenelu mo le lene loko Alla Eni pletare nkena." [21] Tamata
elaka maka teu pakala meru esi nasuke Petruse kai
Yohanese luasi po esi sala sasaisa kena hukume luasi mo. Po

esi lakesi rebai suike be esi lepa loko Yesuse yanoma pine
esi sirie luasi le tamata bokala esi isike Alla le tamata sisate
mere imisere.
[22] Tamata rebe isupu misete le tanda herane mere, eni
musuna butu ata lesi peneka.

Tamata toini rebe esi hlaleke loko Yesuse
esi kotie loko Alla leke rilasi yake
4:23-31

[23] Kena tamata Yahudiaru esi elakaru kai imama elakaru
esi tie Petruse kai Yohanese eleki luasi keu loko luasi ebearu.
Eleki luasi alenake saisa rebe tamata meru esi beteke ete
luaise. [24] Kena esi ebearu esi lene mere, esi kotie loko Alla
sakesa be, “Tuhane, Amu kbasare ela titinai. Ale pine tolae
lanite kai tapele meije kai meite kai pusue yelu mei nusa
meije. [25] Kai akmenare Aono Ro Misete Ikbasae kamale
Dauta, amiki ntuane menare, ibeteke be,
‘Tamata makete rebe tamata Yahudi more
esi nasu titinai.
Kai lalesi kena ono tiae ete Tuhane
po mere eono etesi mo?
[26] Kamala mei nusa meije esi akneka kena esi lisa,
kai tamata elaka esi lupuke lomai kena esi ono tiae ete
Tuhane,
Ile rebe Alla IulakeNi kena Iono hlamate
ete tamatare.’
[27] Tuhane Amu lepata meru uono peneka le Herodese kai
Pontiuse Pilatuse esi lupu kai tamata makete rebe tamata
Yahudi more kai tamata Israele mei kota meije peneka. Esi
lupu kena esi ono tiae ete Yesuse, Amu Makerike rebe Eni
dosa sae mo kai rebe AbitikeNi kena Maka Hlamate. [28] Esi
lupuke lomai kena esi ono saisa rebe akmenare Alepae
peneka be tatike pine eono. Kai mere lulu Amu kbasa kai
laleuMe. [29] Meije Tuhane Aselu, esi ono ami rilama. Ami
meiju Amu makerike hoko Atapa ami leke ami rilama yake
kena lepae Amu Sou Misete rame. [30] Kai Amu kbasare eono

ami ono tamata makerakaru esi mise kai ami ono tanda
herana kena Yesuse Eni Nane leke tamata esi selu Amu
kbasare kai esi herane. Yesuse mere Amu Makerike rebe Eni
dosa sae mo."
31 Kena esi kotie loko Alla pelare, otoi rebe esi kotie kenae
mere enisu. Eleki Ro Misete Ikbasa pususi hoko esi lepae
Sou Misete bei Allare rilasi moneka.

Tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi lara poli esi taneiaru
4:32-37

32 Pusue tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse meru lalesi
esa. Kai sae eni saisa iblake be mere ruai enie mo, po saisa
rebe esie, esi lara polie.
33 Kai Yesuse Eni maka ulaka meru esi supu kbasa elake
kena esi lepae Tuhane Yesuse Ikwana suike bei matale rame,
hoko Alla Iriluke misete etesi rame. 34 Kai sae isusae sasaisa
mo le esi tapele kai esi luma esi abelielu eleki esi keri esi
kepene, 35 kai esi rilukele ete Yesuse Eni maka ulakaru. Eleki
kepena meru Yesuse Eni maka ulakaru esi larakelu ete
pususi lulu sae erini perlure.
36-37 Lupe Yusupe, iabelie eni tapele eleki iriluke eni
kepene ete Yesuse Eni maka ulakaru. Yusupe meije irulu bei
Lewi, bei nusa Sipruse. Yesuse Eni maka ulakaru esi kotine
Barnabase, esi natire kwetele rebe iono lale ndina.

Ananiase kai Sapira luasi lemake Ro Misete
5:1-11

5 Ile sae me eni nane Ananiase kai eni bina Sapira luasi
abelie esi tapele otoi. 2 Eleki esi beline luasi tolae beie
ete lua ruasi. Yo esi lesine Ananiase ikerie ete Yesuse Eni
maka ulakaru eleki ibeteke be, "Ntuane, tapele esi belini
pusulu meije." 3 Eleki Petruse ibeteke lokoi be, "Ananiase, le
mula pine asebeie ro tiaru esi elake ekbasae ale, eti alemake
Ro Misete kai atola beie tapele esi beline ete ale ruamue?
4 Tapele mere kena abelie mosare, mere amue, kai kena

abeliele, esi kepene lekwe mere amue. Hoko le mula pine
laleume noake kena ono ele mere? Mere batuke alemake
tamata mo po alemake Alla lekwe!” [5] Kena Ananiase lene
lepate mere, klolikeni kai teu eni nasite sosoli. Hoko pusue
tamata rebe esi lene mere rilasi titinai. [6] Tamata beluka
sie ataya pise limaya esi luake, esi kopa Ananiase eleki esi
tohini siri kai esi keu hnoukeni.

[7] Kasuke olase ului telu suike, Ananiase eni bina iluake.
Irekwa saisa rebe eono kena eni mokwaije mo. [8] Petruse
ibeteke lokoi be, “Betaku, beteke ete au be imi abelie tapele,
esi belini esale meije o?” Eleki iralake be, “Tinai, esale
mere.”

[9] Petruse ibeteke be, “Le mula pine ale kai amu mokwai
luami lalemi esa kena teheke Ro Misete? Aselu, tamata rebe
esi keu hnouke amu mokwaije esi leu pene me. Hoko esi
tohi ale leneka.” [10] Klolikeni sosoli me Petruse oaije kai teu
eni nasite. Kai kena tamata beluka meru esi kusure imata
peneka. Esi tohini siri kai esi hnoukeni me eni mokwai leini
neka. [11] Hoko pusue tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse kai
tamata maketa rebe esi lene mere, esi rilasi le Alla titinai.

Yesuse Eni maka ulakaru esi ono tanda herane kena kbasa bei Tuhane ete tamata bokala
5:12-16

[12] Kai Yesuse Eni maka ulakaru esi ono tanda herana
bokala kena kbasa bei Tuhane me tamata bokala oasi. Kai
pusue tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi lupu rame
kena lale esa me Tuhane Eni Lumare esi otoi rebe esi nane
Otoi Salomore. [13] Kai tamata maketa sie ilaru esi nehe kena
hlaleke loko Yesuse lupe tamata toini meru mo. Po tamata
rebe esi hlaleke loko Yesuse, esi supu holmate bei tamata
meru. [14] Eleki tamata esi tapa boka rame, bina mokwai,
kena hlaleke loko Alla. [15] Kai esi tohi tamata makerakaru
kena obite eleki esi ono esi ntulu me mahpaite leinu kena
paile. Leke sepo Petruse ilia ete mere, ninuije kenasi esi
mise. [16] Kai tamata bokala bei kota maketa me tehaike kota

Yerusaleme esi luake, esi keri tamata makeraka kai tamata rebe ro tiaru kbasaesi. Hoko pususi mise bei esi makerakaru kai tamata rebe ro tiaru kbasaesi, ukbasaesi moneka.

Yesuse Eni maka ulakaru esi supu siri bei buije
5:17-25

17 Imame elake kai eni maka luluaru, tamata Sadukiaru esi
nasu le lalesi tia. 18 Hoko esi ulake kerike Yesuse Eni maka
ulaka meru eleki esi kusuesi kena bui. 19 Po kena kpeture
Alla Eni malekate ebaeke buije esi meturu kai esiriesi, eleki
ebeteke be, 20 "Imi keu kai imi kele me Tuhane Eni Lumare
eleki imi atetuke tamata bokala ete mere kena Alla Iono
tamata rue mise kai rue kaiNi eti pelare elia." 21 Eleki esi
lului hoko esi siri bei buije, bebeleti sa esi kusu me Tuhane
Eni Lumare eleki esi atetuke ete mere.

Eleyo imame elake kai eni maka luluaru esi lupuke tamata
Israele esi elaka maka teu pakalaru pususi. Eleki esi ulake
tamata kena rana Yesuse Eni maka ulakaru bei me buije. 22 Po
kena tamata rebe esi supu ulake esi luake me buije, Yesuse
Eni maka ulakaru esi me moneka. Eleki esi leu beteke ete
elaka maka teu pakalaru. 23 Esi beteke be, "Ntuane, ami selu
meture kunci saka piasare neka kai tamata rebe esi raka
buije esi kele me meture neka. Po kena ami baeke meture
eleki ami kusu ami tetue tamata sae me bui laleije moneka."
24 Eleki kena elake maka raka Tuhane Eni Lumare kai imama
elaka lakwai esaru esi lene esi beteke meru hoko hkutukesi
kai esi tneu be, "Saisa eono kena Yesuse Eni maka ulaka
meru." 25 Eleki tamata sae me ikeri sou be, "Lene! Tamata
rebe ntuana imi kusuesi kena buije, esi me Tuhane Eni
Lumare peneka kai esi atetuke tamata bokala."

Yesuse Eni maka ulakaru esi supu susate bei elaka maka teu pakalaru
5:26-42

26 Hoko elake maka raka buije kai eni kwetelaru esi keu
me Tuhane Eni Lumare, eleki esi kerike Yesuse Eni maka

ulaka meru. Po esi ranasi kena ktiline mo le rilasi le tamata
bokala meru le tinake esi rabasi.
[27]Esi keri Yesuse Eni maka ulaka meru eleki esi kusuisi
loko elaka maka teu pakalaru. Eleki imame elake lakwai
esare ibeteke be, [28]“Ami lake imi titinai leke imi lepae loko
Yesuse moneka. Po meije imi lene loko ami moneka! Imi
atetuke pusue tamata mei kota Yerusaleme. Kai imi tutuke
ami be ami bunu Yesuse.”
[29]Petruse kai Yesuse Eni maka ulaka maketaru esi ralake
be, “Suke ami lulu Alla lesi bei lulu tamata. [30]Yesuse rebe
imi pakuI ahlake ai bataije, iteki ntuana menaru esi Allare
Iono Ikwana suike bei matale peneka. [31]Kai Alla IbitikeNi
kena Irue sapleuke Eni makwanale, leke Iono Kamale kai
Maka Hlamate. Leke tamata Israelaru esi hleke bei ono
dosa leke esi supu hlamate. [32]Yelu meru ami ruama selulu
kena amiki matamaru. Kai Ro Misete rebe Alla IonoI kbasae
tamata rebe esi lene loko Eni pletaru lekwe Iaseluke ete imi
be yelu meru tinai.”
[33]Kena esi lene Yesuse Eni maka ulakaru esi lepataru,
hoko lalesi tia titinai kai lalesi kena bunusi. [34]Po ile sae
bei tamata elaka maka teu pakalaru, tamata Parisi eni
nane Gamaliele. Ile mere kuru elake kena lepata rebe Musa
ilekiule rebe pusue tamata esi holmatei. Ikeleke kai ipleta
kena sirie Yesuse Eni maka luluaru sasanai mina. [35]Eleki
ibeteke loko elaka meru be, “Kwalia, ite tamata Israela, ite
ono saisa kena tamata meiju, ite noake mimise mina. [36]Le
kena akmenare Teudase lekwe Iono saka tamata elake, kai
tamata rebe esi luluije kasuke sie utuna ata. Po kena esi
bunui eleki eni maka luluaru esi keu bei lomai kai esi ono
sasaisa moneka. [37]Lomei pamuli lekwe, kena kusue nane
rebai sae me, Yudase, bei Galilea, iono tamata bokala esi
lului leneka kena esi hohae pemerinta. Po kena isupu bunu,
eleki Eni maka ulakaru pususi keu bei lomai, hoko esi ono
sasaisa moneka. [38]Hoko kena pakala meije au ahnau imi be,
imi ono sasaisa ete tamata lua meiju yake. Sebeisi, le sepo
lalesi kai esi makerike meije bei tamata hoko tatike pine

sirikele. [39] Po sepo mere bei Alla hoko ite ono ruasi mo. Kai
sepo ele mere tinai hoko ite ono tiae ete Alla pene."
Eleki Gamaliele eni hnaune mere pususi lene lokole. [40] Po
esi koti Yesuse Eni maka ulakaru eleki esi ulake hbalisi.
Eleki esi lakesi leke esi atetuke loko Yesuse moneka, eleki
esi tiesi ne. [41] Hoko kena luasi siri bei tamata maka teu
pakala meru lua lalesi ndina titinai le Alla Irekwa be luasi
mise kena supu susate le lepae loko Yesuse lulu akmenare
Alla Ibetekele. [42] Kai pela petu esi atetuke rame me Tuhane
Eni Lumare kai me tamata esi luma. Kai esi lepae Sou
Misete be Yesuse mere, Ile rebe Alla IulakeNi kena ono
hlamate ete tamata.

Sie itua esi supu bitike kena tapa tamata susate
6:1-7

6 Kena mere tamata rebe esi lulu Yesuse esi tapa boka
rame. Sie meru tamata Yahudia rebe esi lepae Sou
Yunani kai tamata Yahudia rebe esi lepae sou Ibrani. Eleki
tamata Yahudi rebe esi lepae sou Yunanire[d] lalesi ndinake
tamata Yahudi rebe esi lepae Ibranire. Tamata Yahudi rebe
esi lepae sou Yunanire esi beteke be, "Kena lara taneiaru
amiki matabina baluaru sae isupu taneia mo lupe imi
matabina baluaru esi supule." [2] Bei mere hoko Yesuse Eni
maka ulaka butu esa lesini lua meru esi lupuke pusue tamata
maka lulu Yesuse. Eleki esi beteke be, "Kwali imi, sepo ite
hleke bei lepae Sou bei Alla leke ite ono loko yelu maketa,
hoko mere mise mo. [3] Hoko mise lesi ite bitike sie itua bei ite
rebe esi mise kai rebe Ro Misete Ikerike kena lalesi kai esi
noake mise leke ite ulakesi kena selu loko yelu meru, [4] Eleyo
ite batuke kotie loko Alla kai lepae Sou Misete neka."
[5] Hoko pususi lene lokoe. Eleki esi bitike:
Stepanuse. Ile mere ihlaleke loko Yesuse ktili kai Ro
Misete Ikbasaeni.

---

[d] **6:1** Tamata Yahudi rebe esi lepae sou Yunani meije, esi siri bei Yahudi bei akmena sa hoko esi rekwa sou Ibrani moneka.

Pilipuse,
Prokoruse,
Nikanore,
Timone,
Permenase,
kai Nikolause bei kota Antiokia. Ile tamata Yahudi mo po ihlaleke loko Alla lupe tamata Yahudiaru esi hlaleke neka.

6 Eleki esi ono sie itua meru esi kele me Yesuse Eni maka ulakaru oasi. Eleki Yesuse Eni maka ulakaru esi kotie loko Alla kai esi tolae balasi kena sie itua meru uluisu leke esi supu bitike kena tapa matabina baluaru.

7 Hoko Sou Misete kena Yesuse elei rame kai tamata rebe esi lulu Yesuse me kota Yerusaleme tapa boka rame. Kai imama bokala lekwe esi hlaleke loko Yesuse.

Tamata Yahudiaru esi elakaru esi kerike Stepanuse 6:8-15

8 Alla Iriluke misete bokala kai kbasa elake ete Stepanuse hoko iono tanda herana bokala ete tamata bokala.
9 Po tamata toini bei Yahudi esi luma ibada rebe kotiele Libertini[e] esi rare kaini. Tamata toini meru, tamata Yahudi bei kota Kirene kai bei kota Aleksandria. Kai tamata Yahudi bei otoi Kilikia kai bei otoi Asia. 10 Po esi lelie saisa rebe Stepanuse ibeteke etesi moneka, le Ro Misete Iono Stepanuse irekwa titinai kena ilepae meru. 11 Eleki esi umauke tamata telu pise ata leke esi lemake be, “Ami lene tamata meije ilepa tiae ete Musa kai Alla.”

12 Hoko esi keu beteke ele mere ete tamata bokala kai tamata Yahudiaru esi elakaru kai kuru Torataru leke esi nasukeni titinai. Eleki esi keu kerike Stepanuse kai esi kerini loko tamata elaka maka teu pakalaru. 13 Kai esi keri tamata rebe esi lepa lemake ete Stepanuse. Hoko tamata

---

[e] **6:9** Libertini esi natire tamata rebe esi supu tie bei makerike. Tamata makerike ete meije eni kbasa sae mo hoko ikerike rame lulu pleta bei luma upuije kai sepo esi supu kwetele hoko kwetele mere ileu luma upuije.

meru esi beteke be, “Tamata meije ilepa tiae rame ete
Tuhane Eni Lumare. Kai ilepa tiae loko Alla Eni lepata rebe
Musa ilekiule. [14] Ami lene ibeteke be, ‘Yesuse bei Nasarete
Iolie Tuhane Eni Luma meije, eleki iseli pusue atata rebe
Musa ibetekele ete itere.’ ” [15] Pusue tamata rebe esi rue
kena teu pakalare esi limese loko Stepanuse. Eleki esi selu
Stepanuse oalaleije hita saka malekate esi oalaleije.

Stepanuse ibeteke Alla Eni lepataru ete elaka maka teu pakalaru
7:1-53

7 Eleki Imame Elake lakwai esare itneu Stepanuse be,
“Yelu rebe ibetekelu meru tinai, o?”
[2] Stepanuse iralake be, “Kwalia kai amaya! Imi lene loko
au mina. Alla rebe Eni kbasare ela titinaije, IaselukeNi ete
iteki ntuane mena Abrahame kena iheti me hena Harane
mosa, kena eri rue me otoi Mesopotamia sa. [3] Alla Ibeteke
lokoi be, ‘Siri bei amu henare kai amu luma toini pususi.
Akeu kai arue kena otoi rebe tatike pine Au tilukele eteume.’
[4] Hoko Abrahame isiri bei me otoi Kasdime, eleki iheti
me Harane. Eleki kena amai imata peneka, Alla Iulake
Abrahame iheti lomei kena tapele rebe ama kai kwalia
ite pusuma ruekele meije. [5] Kena mere Alla Iriluke tapele
otoi sae ete Abrahame mo, masike otoi tone lekwe. Masike
kena mere Abrahame eni nanae sae mosa, po Alla Italuke
peneka be, ‘Tatike pine Au riluke tapele mere pusulu ete
ale kai amu anubuaru. [6] Kai namake amu anubuaru esi
supu heti bei tapele meije kai rue kena nusa makete. Kai
tamata nusa makete rebe esi rana tapele meije esi keri amu
anubuaru kena tamata makerike kai onosi supu susate ete
mere musuna utuna ata. [7] Po Au ono susate ete tamata nusa
makete rebe esi onosi kena tamata makerike mere. Eleki
amu anubuaru esi siri bei nusa mere eleki esi isike Au me
otoi meije. Esi isikeKu be: Alla, Amise titinai le Aono ami
leu suike me otoi meije.’ [8] Kai Alla Italuke Abrahame kai
eni anubuaru be mokwaiju suke pususi sunate. Mere kena

esi nete loko Alla Italuke mere. Hoko kena Abrahame eni
nanae Isake eni petua kwalure, isunateni. Eleki Isake lekwe
isunate eni nanae Yakupe. Eleki Yakupe isunate eni nanae
sie butu esa lesina luaru. Eni nanae meiju, pine iteki ntuana
mena sie butu esa lesina luaru.
9 Iteki ntuana mena meru lalesi tiake esi kwali Yusupe,
hoko esi abelieni eleki iono tamata makerike me nusa
Mesire. Po Alla Irakai. 10 Alla Itiei bei pusue susataru. Alla
Iono Pirone, kamale Mesire, inoake Yusupe tamata misete
le Alla Iono irekwa sasaisa neka. Hoko Pirone ibitikeni kena
tamata elake me nusa Mesire kai iriluke kbasa etei leke
iraka Mesire kai pusue Pirone eni otoi maka ruere.
11 Eleki pusue hena me Mesire kai otoi Kanane, esi supu
susate manane eti pusue tamataru esi susa titinai kena supu
manane. Iteki ntuana menaru lekwe esi supu manane more
neka. 12 Kena Yakupe ilene be mpe Mesire manane me, hoko
iulake eni nanaru, iteki ntuana menaru, esi keu lope kena
sabe gandume. Mere esi keu memenai. 13 Eleki kena esi keu
suike, Yusupe isibakeni etesi be ile Yusupe. Eleki kena mere
mina pine Pirone irekwa eni luma toinu. 14 Eleki Yusupe
inauke loko amai Yakupe kena kotini kai pusue eni luma
toinu esi heti lope Mesire. Pususi sie butu itu lesini lima.
15 Hoko Yakupe kai eni luma toinu esi heti lope Mesire kena
rue. Yakupe kai iteki ntuana mena maketaru esi rue kai
mata ete me Mesire. 16 Eleki kerisi lora Sikeme kai tolaesi
kena liane benai rebe Abrahame isabele bei soa Hemore me
Sikeme. Isabele kena kepe perake.
17 Kena lau moneka Alla Italuke misete ete Abrahame
eono nere, kena mere eni anubuaru esi tapa boka titinai me
Mesire peneka. 18 Eleki esi bitike Pirone beluke rebe irekwa
Yusupe mo, ipleta me Mesire. 19 Pirone mere ilemake iteki
ntuana menaru kai iono susate etesi. Iulake poie esi kwetela
tona rebe eku ruelesi leke esi mata. 20 Kena mere ruele
Musa. Ile kwete tone rebe inteki titinai. Eleki inai kai amai
esi pialaeni me luma bulana telu. 21 Eleki esi bunikeni me
kwele leini. Po Pirone eni nanae binare isupui eleki iranai

kai ipialaeni lupe erini eni nanae. [22] Eleki saisa rebe tamata
Mesire esi atetukele esi atetuke Musa kenae. Musa ilepare
mise kai iono sasaisare mise.
[23] Kena Musa eni musuna butu atare, lalei kena ikeu selu
kai itapa kwalinisi kai betaisi, tamata Israelaru. [24] Ikeu
lokosi eleki iselu tamata Mesire sae me iono susate ete
tamata Israele sae, eleki laleije tia. Hoko itapa tamata
Israele mere, eleki ibunu tamata Mesire. [25] Musa ibetinake
eni tamataru esi rekwa be Alla Iulakeni kena ihetiesi bei
susate. Po esi nati mere mo. [26] Eleki ele bobanure iluake
lokosi lekwe iselu tamata Israela lua esi teta lomai. Eleki
ikeu lo luasi kai ibeteke lokosi be, 'Silua, imi akwali lomai.
Hoko ono lomai yake.' [27] Po ile rebe iteta eni ebe irupake
Musa kai ibeteke lokoi be, 'Sire ibitike ale kena aono elake
leke lake ami kai ateu pakala ete amire? [28] Lalemu kena
abunu au lupe memane abunu tamata Mesire, o?' [29] Musa
ilene lepate mere, eleki inaya bei Mesire. Inaya eleki iluake
me tape Midiane. Irue ete mere eleki ikai. Kai isupu kwete
mokwaia lua.
[30] Eleki musuna butu ata suike Alla Eni malekate iluake loko
Musa me tapele otoi nsekile tehaike ulate esi nane Sinai. Iselu
malekate kena auwe klitini kena ai butui. [31] Kena iselu mere
iherane. Hoko ikeu lokoe kena iselu mimise be mere saisa.
Eleki ilene iteki Tuhane Ilepa lokoi be, [32] 'Aure, amu ntuana
menaru esi Allare. Alla rebe Abrahame, Isake kai Yakupe esi
hlaleke lokoIje.' Hoko Musa rilai kai rarelei eti inehe kena selu
loko ai butui mere moneka. [33] Eleki Alla Ibeteke lokoi lekwe
be, 'Lesu amu lelale usai mere le otoi rebe akele kenae mere
otoi moli. Le Au me kenae. [34] Au selu tamata Mesire siono
Auku tamataru esi supu susate peneka. Kai Au lene esi lepata
malerenaru peneka. Kai Au rulu kena tiesi bei susata meru.
Hoko Au ulake ale kena aleu lopai Mesire.'
[35] Musa mere pine akmenare iteki ntuana menaru esi
sukai mo hoko sibeteke lokoi be, 'Sire pine ibitike ale kena
aono elake kai teu pakala ete amire?' Alla Eni malekate
luake lokoi kai ilene Alla Ibeteke lokoi me ai butuije leke

ileu lope loko tamata Israele, ipletaesi kai ihetie iteki ntuana
menaru bei susate. [36] Musa mere pine iono tanda herana me
Mesire, eti ikerisi siri bei Mesire kai tanda herana makete
lekwe kena esi keue Meite Lalakwe kai otoi nsekile musuna
butu atare. [37] Musa ruai pine ibeteke ete tamata Israelaru be,
'Tatike pine Alla Iulake ile sae ete imi bei ite ruama kena
iono nabi molupe Alla Iulake aure.' [38] Musa mere pine isa
lolete ulate Sinai kena lepa kai malekate eleki irana Alla Eni
lepata rebe uono ite rue eti pelare eleki irulu, iatetukele ete
iteki ntuana menaru kai meije atetukelu ete ite lekwe.
[39] Po iteki ntuana menaru esi lene lokoi mo, kai sukai
mo. Kai lalesi batuke kena leu suike lope Mesire. [40] Hoko esi
beteke loko Harune be, 'Ono binatane lakai ete ami kena
ami hlaleke lokoe kai epletae ite leu lope Mesire. Le Musa
isirie ami bei mpe Mesire, kai ami rekwa moneka be saisa
eono kenai pende.' [41] Hoko kena mere esi ono binatane lakai
molupe sape anai sae me. Eleki esi bunu binatane bokala
leke isike binatane lakai mere. Kai laleisu ndina le saisa
rebe esi onoe mere, hoko esi ono pesta. [42] Hoko Alla Ilene
lokosi moneka kai Isebei esi isike kmalea ndete lanite. Mere
saka akmenare nabi eni nane Amose ileki lepata bei Alla
kena eni bukure be:

'Tamata Israela imi! Kena imi me otoi nsekile musuna
butu atare,
imi bunu binatane leke palare, mere ete Au mo.
[43] Po batuke imi hlaleke loko alla tinai mo lupe Moloke
kai kmale esi nane Refane esi lekite rame.
Moloke kai Refane meru tamata nusa maketaru hlaleke
lokolu
hoko esi alla tinai mo.
Yele lua meru imi onolu kai isikelu.
Bei mere hoko Au hetie imi lau me Babele.'

[44] Lesi bei meije kena iteki ntuana menaru esi ndete otoi
nsekile, esi keri tenda[f] rebe Alla Iluake kenare. Tenda meije

---

[f] **7.44** Tendare esi likwaiele eleki esi lulukele pine esi kerie.

Alla Iulake Musa leke iteki ntuana menaru esi onoe molupe
Alla Ibetekele eteije. [45] Eleki takwali mina pine tenda mere
iteki ntuana menaru kai Yosua esi kerie luake mei tapele
meije. Esi kerie lomei leke esi rana tapele meije kena lisa kai
henaru. Alla Isuisi bei tapele meije me oaisu. Tenda mere
esi pakele roma kamale Dauta ipleta. [46] Alla laleije ndinake
Dauta kai ikotie bei Alla leke Isuka kena Dauta ieleke luma
ete Alla rebe Yakupe isikeNi. [47] Po eni nanae Salomo[g] rebe
iono kamale seli Dautare pine ieleke luma ete Alla.

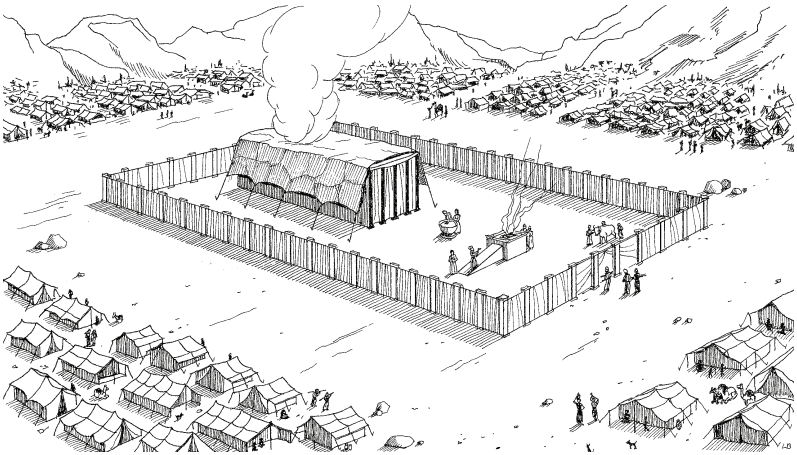

Tenda rebe Alla Iulake Musa ionore

[48] Po Alla rebe Eni kbasa elake Irue kena luma rebe
tamata esi kerikele mo. Akmenare Alla Eni lapate rebe nabi
sae ilekire be:
[49-50] 'Lanite Auku otoi maka pleta
kai tapele Auku otoi kena titake.
Imi eleke luma ete Aure saisa mo.
Imi ono otoi kena Au rue kenare saisa mo.

---

g **7.47** Alla Ipletae Dauta eni nanae Salomo kena ono Tuhane Eni Lumare hoko Dauta ionoe mo.

Le Au pine ono yelu meru pusulu.’
[51] Kwalia kai amaya, ulu buami uela kuate kai imi lupe
tamata rekwa Alla mosa. Imi lupe imi ntuana menaru rebe
lelie Ro Misete rame. [52] Nabi sae neka isupu susate beie imi
ntuana menaru. Esi bunu pusue Alla Eni maka ulaka rebe
kena akmena esi beteke etesi be Yesuse rebe Eni sala sae
more, Iluake. Kai meije imi rilukeNi ete tamata rebe suka
bunuIje pende. [53] Imi supu Alla Eni pleta rebe malekate
ibetekelu ete imire, po imi suka lenelu mo hoko roma meije
imi ono lulu mo.”

Esi raba Stepanuse kena batu Leke Imata
7:54-8:1a

[54] Kena elaka maka teu pakalaru esi lene Stepanuse eni
lepata meru, hoko esi kete neli lokoi le esi nasu titinai. [55] Po
Ro Misete Ikbasae Stepanuse, eleki ilimese lolete lanite.
Eleki Iselu Alla Eni kbasare saka hitate elake, kai iselu
Yesuse Ikele sapleuke Alla Eni makwanale. Nati kena Eni
makwanale mere Yesuse supu Alla Eni kbasare. [56] Eleki
ibeteke be, “Selu, surga esi meture ebaeke kai au selu
Tamata Eni Nanare Ikele sapleuke Alla Eni makwanale.”
[57] Po kena esi kloloe esi sou tlina loisu kai esi bua kerikeni.
[58] Esi lihini siri bei kotare, eleki esi lesu esi lapu nanukaru
kai esi tolaelu kena kwete beluke sae me eni nane Sauluse
oaije. Eleki esi rabai kena batu.
[59] Kena erisi raba Stepanuse sa, ikotie loko Yesuse be,
“Tuhane Yesuse, rana auku nasite.” [60] Itatu kai ikotie kena na
elake be, “Tuhane, esi raba au meije, Aampune esi dosaru
noma.” Ilepa mere pela eleki imata ne.
8 [1a] Kai Sauluse lekwe isuka kena bunu Stepanuse.

Tamata rebe esi lulu Alla Eni pletare titinai me kota Yerusaleme esi supu susate
8:1b-3

[1b-2] Tamata rebe esi hlaleke loko Alla titinaije esi hnouke
Stepanuse kai esi ranieni titinai neka. Kena petu mere neka

tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me kota Yerusaleme
esi supu teta, supu bunu kai supu sui. Hoko pusue esi naya
tebike bei lomai me otoi Yudea kai otoi Samaria. Batuke
Yesuse Eni maka ulakaru pine esi naya mo.
3 Kai Sauluse iatula kena ono susate ete pusue tamata rebe
esi hlaleke loko Yesuse, hoko ikusu bei luma kena luma kai
ilihi mokwai bina kena kusuesi kena bui.

Pelipuse ilepae Sou Misete ete tamata me otoi Samaria 8:4-8

4 Masike ele mere po tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse,
rebe esi naya bei kota Yerusaleme, esi keu lepae Sou Misete
rame papelake otoi. 5 Kai Pelipuse ikeu me kota sae me
Samaria kai ibeteke be Yesuse mere Ile rebe Alla IulakeNi
kena ono hlamate ete tamata. 6 Kena tamata bokala meru
esi lene Pelipuse ilepare kai esi selu iono tanda herana
bei Allare, hoko pususi lene loko eni lepataru mimise. 7 Le
tamata bokala rebe ro tiare kbasaesi, ekbasaesi moneka.
Eleki ro tiare ekloloe elela. Kai tamata sisata bokala kai
tamata harekuta bokala esi mise. 8 Hoko tamata kota mere
lalesi ndina titinai.

Simone ihleke bei ono neune kai ihlaleke loko Alla 8:9-25

9 Kai me kota mere ile sae me eni nane Simone, tamata
maka atia bei akmena sa. Hoko pusue tamata me otoi
Samaria esi herane. Kai ilemake be ile tamata rebe eni
kbasa elake. 10 Pusue tamata tone elake esi herane kai pususi
selu loko eni yelu meru mimise. Kai esi beteke be, “Tamata
meije Alla Eni kbasa rebe esi kotiele Kbasa Elake.” 11 Kai
esi lului le iono lalesi herane eni tanda heranaru kena eni
kbasa bei ro tiare takwali peneka. 12 Po kena Pelipuse ilepa
loko Alla Ipletae ite tamata kai iatetuke loko Yesuse Kristuse
be Ile rebe Alla Iulakeni kena ono hlamate ete tamata, hoko
bina mokwai boka esi lene loko Pelipuse eni lepata meru.
Eleki ibaptisesi leke esi supu tanda lulu Yesuse. 13 Simone

ruai lekwe ihlaleke loko Yesuse kai kena baptiseni pelare
ikeu lulu Pelipuse rame. Kai tanda herana rebe Pelipuse
ionoule Simone heranelu.
[14] Kena Yesuse Eni maka ulakaru esi me kota Yerusaleme
esi lene be tamata Samaria esi hlaleke loko Sou Misete
peneka, hoko esi ulake Petruse kai Yohanese luasi keu lokosi.
[15] Kena luasi luake ete mere, esi kotie loko Alla leke Alla
Iono Ro Misete Ikbasae tamata Samariaru. [16] Le Ro Misete
Ikbasae sae mosa. Batuke esi supu baptise kena tanda be
lulu Yesuse. [17] Eleki Yesuse Eni maka ulaka lua meru esi tola
balasi kena tamata meru ulusi. Eleki Ro Misete Ikbasaesi.
[18] Kena Simone iselu be Alla Iono Ro Misete Ikbasaesi le
Yesuse Eni maka ulakaru esi tola balasi kena uluise eleki
Simone ikeri kepene ete luasi. [19] Kai ibeteke be, “Kuru,
riluke kbasa mere ete au mina leke sire rebe au tola balaku
kena uluije, Ro Misete Ikbasaeni.”
[20] Po Petruse ibeteke lokoi be, “Akeu loko otoi susate
titinai kai amu kepene mere noma! Le abetinake kbasa bei
Allare supu sabe kena kepene pe. [21] Asupu kbasa sakesa
kai ami kena amiki makerike meije mo, le Alla Irekwa be
lalemu mise mo. [22] Ele mere hoko ahleke bei amu lale tiae
mere kai kotie loko Alla leke Iampune ale. [23] Le au rekwa be
lalemu penu kena lale tiae loko tamata makete rebe supu
kbasa bei Alla. Kai neune kbasaemu peneka.”
[24] Simone ibeteke be, “Ntuane, imi kotie loko Alla ete au
mina leke saisa rebe imi beteke mere uono kenaku yake.”
[25] Ele mere hoko kena luasi lepae Sou Misete pelare, luasi
leu lora kota Yerusaleme. Kai kena luasi leure esi lepae Sou
Misete ete tamata Samaria bokala me esi hena rebe luasi
keuele.

Pelipuse ibaptise tamata elake sae me bei Etiopia le ihlaleke loko Yesuse
8:26-40

[26] Alla Eni malekate sae me luake loko Pelipuse kai
ebeteke lokoi be, “Pelipuse, akeu sapleuke selatane, lulu

lalane rebe bei mei kota Yerusaleme lope hena Gasa.”
Lalane mere keue otoi nsekile.
[27]Hoko Pelipuse ikeu ne. Me lalane mere tamata Etiopia
sae me, kamale Etiopia eni elake maka sekake loko pusue
kepene rebe tamata Etiopiaru esi selie ete kamale. Kamale
Etiopiare kamale bina, esi kotine kamale, Kandake. Tamata
mere ikeu lolete kota Yerusaleme kena kotie loko Alla
peneka. [28]Kena ileure eri me lalane sa, irue kena eni kereta
rebe kudare nehae kai ibaise buku rebe nabi Yesaya ilekire.
[29]Ro Misete Ibeteke loko Pelipuse be, “Akeu loko kereta
mere kai keu kaini!” [30]Hoko Pelipuse ikeu sosoli loko kereta
mere. Eleki ilene tamata mere ibaise buku rebe Yesaya
ilekire. Eleki Pelipuse itneui be, “Ntuane, saisa rebe abaisele
anati, o?”
[31]Eleki tamata mere iralake be, “Au nati mo le sae
iatetuke ete au mosa.” Eleki ikotie Pelipuse isa kai irue me
leini. [32]Alla Eni lepata rebe ibaisele be:

“Esi keriNi kena bunuIje
lupe dombare kerie me otoi kena bunure.

Pelipuse kai tamata elake bei Etiopia

Ilepa sasaisa mo lupe domba anaije esi nai mo
kena ktoli esi buluije neka.
33 Isebeie esi lepae tiae eteI kai teu pakala eteIje sae
itapaI mo.
Sae ialenake Eni anubuaru mo
le esi bunuI mei nusa meije."
34 Tamata elake mere itneu Pelipuse be, "Au tneu ale
titinai be meije nabire ibeteke sire? Ibeteke ruai pibe tamata
makete o?" 35 Hoko Pelipuse ilepae loko Yesuse etei. Hoko
ilepae mere menai bei Alla eni lepate rebe tamata elake
mere ibaisele. 36 Kena esi me lalane tlai esi tetue kwele sae
me. Eleki tamata elake mere ibeteke be, "Ntuane, selu, ete
meije kwele mei, hoko abaptise au kena tanda be au lulu
Yesuse saisa moyo?" 37 [Eleki Pelipuse ibeteke be, "Sepo
ahlaleke loko Tuhane titinai hoko yele." Eleki tamata
mere iralake be, "Au hlaleke be Yesuse Kristuse, Alla Eni
Nanae."]
38 Iulake keretare namake kai luasi rulu lope kwelere.
Eleki Pelipuse ibaptiseni. 39 Kena luasi siri bei kwelere
Tuhane Eni Rore Ibitike Pelipuse bei mere. Hoko iselu
Pelipuse moneka, po laleije ndina titinai eleki isiba rame.
40 Kena mere Pelipuse ime kota Asdote peneka. Ikeu ilepae
Yesuse me pususe kota eti iroma ndi kota Kaisarea.

Sauluse ihlaleke loko Yesuse me lalane lori Damsike
9:1-19a

(22:6-16; 26:12-18)

9 Kena mere Sauluse lalei kena ono susate kai bunu
Yesuse Eni maka luluaru rame. Ikeu loko Imame elake
me Yerusaleme, 2 kai ikotie sulate beini kena supu kbasa
leke ilikue ete tamata Yahudiaru elake me esi luma ibada
ndi kota Damsike. Leke sepo itetue binaya pise mokwaia
rebe esi hlaleke loko Yesuse, ikerikesi kai ikerisi lopai
Yerusaleme.
3 Kena ikeu lori kota Damsike sakesa kai eni ebearu, kena
esi tehaike kota mere peneka, iselu hitate elake bei ndete

lanite ehita keholini. [4]Eleki klolikeni lope tapele. Eleki
ilene lepate lokoi be, “Sauluse, le mula pine aono susate ete
Aure?”

Sauluse iselu hitate elake bei ndete lanite ehita keholini

[5]Sauluse iralake be, “Ale mere sire, Ntuane?”
Tuhane Iralake be, “Au meije Yesuse rebe aono susate
eteIje. Aono susate ete tamata rebe hlaleke lokoKu hoko
mere aono susate eteKu neka. [6]Po akeleke kai asiba lori kota
Damsike. Ete mere asupu pleta kena saisa rebe suke aonore.”
[7]Eni ebearu esi hkutukesi le esi lene lepate mere po esi
selu tamata sae mo. [8]Sauluse ikeleke kai iksina mataije po
iselu sasaisa moneka. Hoko esi kerike balaije kai esi rapai
kusu kota Damsike. [9]Petua telu isupu selu mo kai ikane kai
ikinu sasaisa mo.
[10]Kena mere me kota Damsike Tuhane Eni maka lulua sae
me, eni nane Ananiase. Nindaleini kena Tuhane Iluake lokoi
kai Ibeteke be, “Ananiase!”
Eleki iralake be, “Tuhane, mula!”
[11]Tuhane Ibeteke be, “Akeu loko lalane rebe esi nane
Lalane Ntoline kai anikwa loko tamata sae bei Tarsuse, me
Yudase eni luma. Tamata mere eni nane Sauluse ikotie loko

Au. [12] Kai ruai eri selu be ile sae eni nane Ananiase ikusu
lokoi me luma kai itola balaiju kena uluije leke isupu selu
suike."
[13] Ananiase iralake be, "Tuhane, au lene tamata boka esi
beteke ile mere peneka. Iono susate boka titinai ete tamata
me Yerusaleme rebe esi hlaleke lokoMue. [14] Kai iluake
lomeije isupu kbasa bei Imama elakaru leke ikerike pusue
tamata rebe esi hlaleke lokoMue."
[15] Po Tuhane Ibeteke lokoi suike be, "Akeu loko tamata
mere le ile mere Au bitikeni kena lepae Sou Misete kena Au
ete tamata Yahudi more, ete kamala kai ete tamata Israele
lekwe. [16] Au ruaKu tiluke etei be tatike pine isupu susata
bokala le lepa loko Aure."
[17] Hoko Ananiase ikeu kai ikusu kena luma mere. Eleki
itolae balaiju kena Sauluse uluije kai ibeteke be, "Kwaliku
Sauluse, Tuhane Yesuse IaselukeNi ete ale me lalane rebe
akeuele, Iulake au lomei lokomu leke asupu selu suike kai
Ro Misete Ipletaemu." [18] Kena mere sosoli neka, saka sare
lupe memite eplelue bei mataije eleki isupu selu suike.
Sauluse ikeleke eleki Ananiase ibaptiseni sosoli ne. [19a] Kena
Sauluse ikane pelare eleki iktili suike.

Sauluse ilepae Sou Misete me kota Damsike 9:19b-25

[19b] Sauluse irue petua ilaru kai Yesuse Eni maka lulua me
kota Damsike. [20] Kena mere ikeu me Yahudiaru esi luma
ibada kai ialenake Yesuse be Yesuse Alla Eni Nanae.
[21] Hoko pusue tamata rebe esi lene mere esi herane hoko
esi lepa loko lomai be, "Ile meije pine ibunu tamata mpai
Yerusaleme rebe esi hlaleke loko Yesuse pi moyo? Kai iluake
meije kena ikerike tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse leke
ilikusi loko Imama elakaru pi moyo?"
[22] Po Sauluse Alla Eni kbasa eonoi ktili rame kena
ialenake be Yesuse mere Ile rebe Alla Iulake kena ono
hlamate tamata, hoko tamata Yahudia rebe esi rue me kota
Damsike esi supu lelieni moneka.

[23] Tamata Yahudiaru esi elakaru esi lepa lupu kena bunu
Sauluse takwali peneka. [24] Po Sauluse rekwa be esi suka
bunui. Pita kpetu tamata Yahudiaru esi raka pusue kotare
esi meture leke esi bunu Sauluse, po rekwasi. [25] Hoko kena
kpetu rebai sae me Sauluse eni maka luluaru esi ranai kai
esi rulukeni loko kotare esi temboke. Esi rulukeni kena
kranjane buini pake mekute.

Sauluse ilepa Sou Misete me pusue kota Yerusaleme
9:26-31

[26] Kena Sauluse iluake mpai Yerusaleme isuka rue lupu kai
Yesuse Eni maka luluaru. Po rilasi lei le esi persaye mosa be
Sauluse ihlaleke loko Yesuse pende, tinai. [27] Po Barnabase
iluake lokoi eleki ikerini loko Yesuse Eni maka ulakaru.
Eleki Barnabase ialena be, “Iteki Tuhane IaselukeNi ete
Sauluse kai Ilepa lokoi kena ime lalane lori kota Damsike.

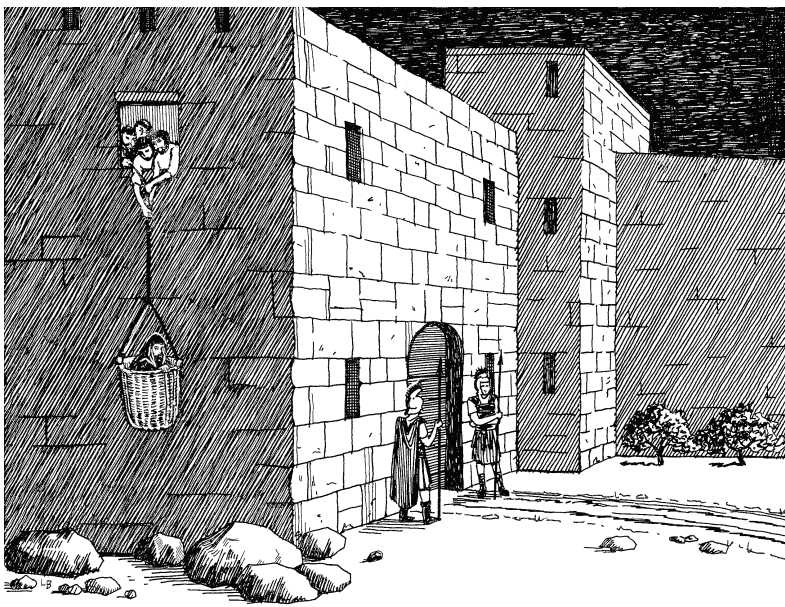

Sauluse eni maka luluaru esi rulukeni loko kotare esi temboke

Kai kena ilepae Yesuse ndi kota mere rilai le tamata Yahudi
mo." [28] Eleki Sauluse irue sakesa kaisi kai ilepae Sou Misete
me pusue kota Yerusaleme keholi. Rilai le tamata Yahudi
ete meije mo lekwe. [29] Ilepa kai irare kai tamata Yahudi rebe
esi lepae sou Yunanire po esi ono kena esi bunui. [30] Po kena
tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi rekwa mere, esi keri
Sauluse lori kota Kaisarea kai bei ete mere esi kerini lori
kota Tarsuse.

[31] Hoko tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me pusue otoi
Yudea, Galilea kai Samaria esi supu susate moneka. Hoko
esi rue mise. Kai Ro Misete Itapasi hoko esi tapa boka kai
pususi isike iteki Tuhane.

Petruse iono Enease imise kai iono Dorkase ikwana suike
9:32-43

[32] Kena mere Petruse ikeu loko tamata rebe esi hlaleke
loko Yesuse me papelake hena. Petu sae me isili selu tamata
rebe esi hlaleke loko Yesuse me hena Lida. [33] Ete mere itetue
ile sae eni nane Enease. Musuna kwalu peneka iheti bei
niane moneka le ikeu tekwa mo. [34] Petruse ibeteke lokoi be,
"Enease, Yesuse Kristuse Iono amise. Akeleke kai aluluke
amu niane!" Eleki ikeleke sosoli. [35] Pusue tamata me Lida
kai otoi Sarone esi selu Enease hoko pususi hlaleke loko
iteki Tuhane.

[36] Me kota Yope, tamata bina sae me, tamata rebe ihlaleke
loko Yesuse, eni nane Tabita (kena sou Yunanire Dorkase,
natire maralane). Bina mere iono misete boka titinai peneka
kai iriluke taneia ete tamata susate kai itapasi. [37] Po kena
mere kerakeni eleki imata. Eleki kena sukui pela esi tolaeni
kena sokati ndete tetu.

[38] Hena Lidare etehaike kota Yope. Hoko kena Yesuse
Eni maka luluaru esi lene be Petruse inda Lida, esi ulake
sie luaya esi keu beteke kenai be, "Lomei nunu loko ami."
[39] Hoko Petruse ikeu sosoli kai luasi. Kena esi luake, esi sa
kaini lolete. Kai pusue matabina baluaru esi kele tehaikeni
kai pususi rani kai esi aseluke esi pakiana rebe kena

Dorkase imata mosare ibolilu eteise. [40] Po Petruse iulake
pususi siri eleki itatu kai ikotie loko Alla. Eleki ihali ilimese
lokoi. Kai ibeteke be, “Tabita, betu!” Eleki Dorkase iksinae
mataije kai kena iselu Petruse, ibetu eleki irue.
[41] Petruse ikerike balaije kai itapai kena ikele. Eleki ikoti
loko tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane kai matabina
baluaru. Eleki iaseluke Dorkase etesi be ikwana suike
peneka. [42] Esi alenake ete pusue tamata me kota Yope hoko
tamata bokala esi hlaleke loko iteki Tuhane. [43] Petruse irue
takwali me kota Yope me Simone eni luma. Simone mere
maka andulike binatana usai.[h]

Petruse ilepae Sou Misete ete Korneliuse
10:1-33

10 Mokwai sae mpai kota Kaisarea eni nane Korneliuse,
solalu utune esi elake. Esi koti eni solalu toini mere
solalu toini Italia. [2] Ile mere tamata Yahudi mo po ihlaleke
loko Alla. Ruai kai eni luma toini pususi isike Alla. Itapa
tamata Yahudi bokala rebe tamata susate kai ikotie loko
Alla rame. [3] Kena kmau rebai sae me, nindaleini kena Alla
Eni malekate kusu lokoi me eni luma. Kai malekate mere
ibeteke lokoi be, “Korneliuse!”
[4] Ilimese malekate mere, rilai titinai neka po ibeteke be,
“Ntuane, mulare?”
Malekate mere ibeteke be, “Akotie loko Allare, Ilenelu
peneka kai ali loko tamata susate kai atapasie, Iselulu
peneka. Kai Iriluke saisa rebe akotiele. [5] Hoko kena meije
aulake tamata esi lopai kota Yope kena koti Simone rebe esi
kotine Petruse. [6] Irue kai tamata maka andulike binatane
usai, eni nane Simone lekwe, eni lumare tehaike meite
leini.” [7] Kena malekate rebe ilepa kaini mere ekeu peneka,
Korneliuse ikoti eni tamata makerike sie luaya kai solalu sae
me rebe ihlaleke titinai loko Alla. Solalu mere Korneliuse

---

[h] **9:43** Andulike binatane usai meije bei palakele, kokie eti roma onoe nesa lupe kertase.

iranai bei solalua rebe esi kerike eteije. [8] Kena ialenake
pusue yelu meru etesi, iulake esi keu lopai kota Yope.
[9] Ele bobanu kwatare kena telusi me lalane tlai, lau bei
kota Yope moneka kena mere Petruse isa lolete sokati ndete
tetu kena ikotie loko Alla. [10] Kena mere tiai sene titinai hoko
lalei kena ikane. Eleki kena tamata esi aknekae manane
sa, Petruse nindaleini eleki iselu lanite baeke. [11] Eleki sare
lupe obite nurui elake etihlolo kena esi nurui ataru etati bei
ndete lanite roma tapele. [12] Iselu binatana ooani rebe esi
lelala ata, binatana ooani rebe umesa mpe tapele kai manua
ooani rebe klalanaru ume kena obite mere esi laleije.
[13] Eleki ilene lepate be, “Petruse, mai bunulu kai kanelu!”
[14] Po iralake be, “Mo, Tuhane! Au suka mo! Au kane
manane mere rebai sae mosa le lulu Alla Eni lepata rebe
Musa ilekiule manane meru moli.”

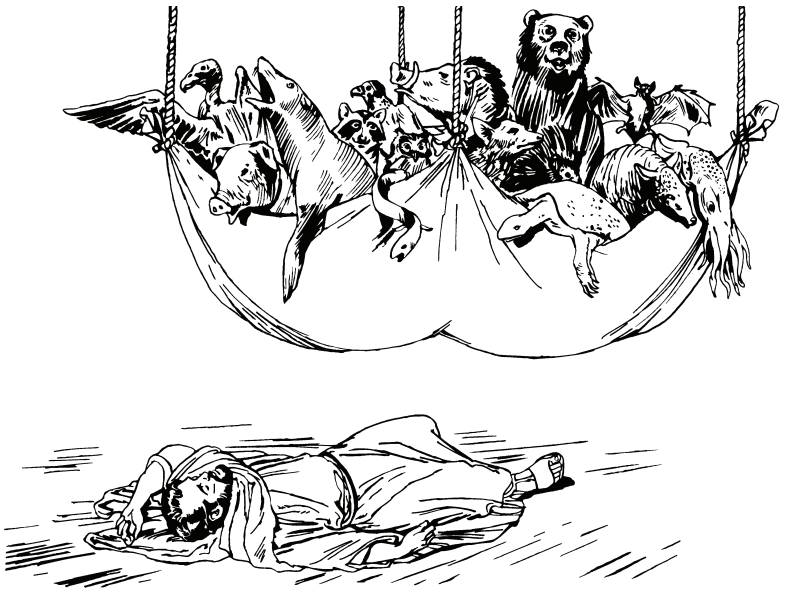

*Petruse nindaleini kena obite nurui etati bei
ndete lanite epenu kena binatana*

[15] Po ilene lepate suike be, “Saisa rebe Alla Ibeteke be
mise kena kanele, abeteke be manana meru moli yake.”
[16] Yelu rebe iselulu mere uono eti rebai telu eleki obite mere
ebiti suike lolete lanite ne.
[17] Petruse inoake me lalei kai ilepa ete ruai be, “Saisa
rebe au selue mere esi natire saisa?” Kena mere tamata rebe
Korneliuse iulakesi esi tetue Simone eni luma mere peneka
hoko esi kele me metu uluije. [18] Eleki esi koti ile sae me kai
esi tneu be, “Ile rebe eni nane Simone rebe kotine Petruse
lere irue ete meije, o?”
[19] Kai kena Petruse inoake loko yelu rebe iselulu meru sa,
Ro Misete Ibeteke etei be, “Sie telua mpe esi nikwa loko ale.
[20] Akele kai arulu lope kai akeu sakesa kaisi. Anoake sasaisa
moneka, le Au pine ulakesi lomei lokomu.” [21] Hoko Petruse
irulu lope kai ibeteke lokosi be, “Ntuana imi, au meije pine
imi nikwa loko aure. Imi nikwa lokoku leke mula?”
[22] Esi ralakeni be, “Amiki ntuane eni nane Korneliuse,
tamata elaka bei solalu utune iulake ami lomei. Laleije mise
kai ihlaleke loko Alla. Pusue tamata Yahudi esi rekwaije
tamata misete. Alla Iulake Eni malekate ibeteke etei leke
ikoti ale kena luake lokoi me eni luma leke ilene saisa rebe
suke abetekele eteije.”
[23] Hoko Petruse ibeteke lokosi be, “Mai imi kusu mina.
Petu meije imi ntulu ete meije mina.”
Ele bobanure Petruse ibetu kai ikeu sakesa kaisi. Kai
tamata bei kota Yope telu pise ata rebe hlaleke loko Yesuse
esi keu sakesa kaisi lekwe. [24] Kena petu suike esi luake ndi
kota Kaisarea. Korneliuse inamakesi peneka kai ilupuke
pusue eni luma toini kai pusue eni ebearu. [25] Kena Petruse
ikusu lumare, Korneliuse isapai, itatu me eni lelale kai iisike
Petruse. [26] Po Petruse iono ikele kai beteke lokoi be, “Keleke
noma, le aure batuke tamata sakesa kai ale neka.” [27] Kai
luasi lepa kai lomai, esi kusu lopai luma lalei. Eleki Petruse
iselu tamata bokala esi lupuke lomai ete mere. [28] Eleki
ibeteke lokosi be, “Imi rekwa be lulu amiki atate, ami
tamata Yahudire ono ebe kai tamata makete mo pise kusu

kena esi lumare mo. Po Alla Itiluke ete au peneka be au ono
ebe kai tamata makete, ono sala kena atate mo. [29] Ele mere
eti kena koti aure, au suka kena lomei. Hoko au suka rekwa
be imi koti au lomei leke mula?”
[30] Korneliuse ibeteke be, “Kena petua ata mei peneka
kasuke kena olase ele meije neka, kmau, au kotie loko
Alla mei luma. Eleki ile sae ikele me oalaleku sosoli, eni
pakiane ekliti. [31] Kai ibeteke be, ‘Korneliuse, akotie loko
Allare, Ilenelu peneka kai ariluke tanei ete tamata susate,
Irekwalu penka kai Iriluke saisa rebe akotiele. [32] Hoko
ulake tamata keu lopai kota Yope kena koti ile rebe eni
nane Simone, kotine Petruse lekwe. Irue kai tamata maka
andulike binatane usai, eni nane Simone lekwe, eni lumare
tehaike meite leini.’ [33] Ele mere eti au ulake tamata kena keu
lokomu, kai aluake lomei kena lale misete peneka. Meije
ami pusuma akneka lalema loko Alla peneka kena ami lene
saisa rebe Ipletae alepaelu ete amire.”

Petruse iatetuke Korneliuse kai eni luma toini
10:34-43

[34] Hoko Petruse ilepa etesi be, “Ntuane, au nati peneka
be Alla Ililake tamata mo. [35] Pusue tamata bei nusa otoi
etia neka pine holmate Alla, kai rebe iono misete hoko
Alla Isukai. [36] Alla Eni lepata rebe Iulake kena betekele ete
ite tamata Israele, meru Sou Misete kena Yesuse Kristuse
rebe eono ite lalemaru mise kai Alla kai rue mise kai Alla.
Yesuse meije Tuhane ete pusue tamata. Tamata Yahudi kai
tamata Yahudi more. [37] Imi rekwa saisa rebe eono kena
Yesuse me pusue otoi Yudea peneka, menai bei otoi Galilea,
kena Yohanese ibaptise tamata epela pende. [38] Mere Yesuse
bei Nasarete Alla IbitikeNi kai Iriluke Ro Misete eteI kai
kbasa eteI peneka. Yesuse Ikeu keholi kena otoi etia neka
kena Iono tamata makerake esi mise kai Iono tamata rebe
ro tiaere ekbasaesi esi mise, le Alla IrakaI. [39] Ami meije pine
ami selu kena amiki matama ruama, pusue yelu rebe Ionolu
ndete kota Yerusaleme kai me tamata Yahudiaru esi hena

maketaru. Masike ele mere po esi pakuI ahlake ai bataije
kai esi bunuI. [40] Po kena petua luare Alla Iono Ikwana suike
bei matale kai Alla IaselukeNi ete tamata. [41] IaselukeNi
ete pusue tamata mei nusa mo, po batuke ete sie rebe bei
akmena sa Alla Ibitikesi peneka kena alenakeNi ete tamata.
Mere ami rebe ami kane kai kinu sakesa kaiNi kena Ikwana
suike bei tamata matale. [42] Kai Iulake ami beteke Sou Misete
ete pusue tamata mei nusa kai beteke be Alla IbitikeNi kena
Iteu pakala ete pusue tamata, ete tamata kwanale kai ete
tamata rebe mata pende. [43] Pusue Nabiaru esi betekeNi. Esi
betekeNi be, 'Sire pine ihlaleke lokoI hoko eni dosare Alla
Inete loko moneka baue Yesuse Eni kbasare.' "

Ro Misete Iluake kai Ikbasae tamata toini rebe tamata Yahudi mo
10:44-48

[44] Kena Petruse eri ilepa sa, Ro Misete Iluake sosoli kai
Ikbasa pusue tamata rebe esi lene Petruse eni lepata meru.
[45-46] Hoko tamata Yahudi rebe esi hlaleke loko Yesuse rebe esi
lomei sakesa kai Petruse bei mpai Yopere esi lene tamata meru
esi lepa kena soua bokala rebe esi atetuke mosare kai esi isike
Alla Eni kbasare. Pususi selu meiju esi isike Alla le Alla Iono
Ro Misete Ikbasae tamata Yahudi more lekwe. Eleki Petruse
ibeteke be, [47] "Imi selu, tamata meiju esi supu Ro Misete lupe
ite lekwe, hoko masike sae lekwe po ilakesi bei supu baptise
moneka." [48] Hoko Petruse ibeteke lokosi be, "Imi baptise mina."
Eleki Petruse ibaptisesi kena tanda be esi lulu Yesuse Kristuse.
Eleki esi kotie Petruse irue petua telu pise ata kaisi.

Petruse ialenake Ro Misete Ikbasae tamata makete rebe tamata Yahudi mo
11:1-18

11 Yesuse Eni maka ulakaru kai tamata rebe esi hlaleke
loko Yesuse me otoi Yudeare esi lene be tamata
Yahudi more esi hlaleke Sou Misete kena Yesuse lekwe.
[2] Hoko kena Petruse iluake me Yerusaleme, tamata Yahudia

rebe esi hlaleke loko Yesuse esi rare kaini. [3] Esi beteke lokoi
be, “Akusu kena tamata rebe esi sunate more esi lumare
kai akane kaisi le mula? Mere mise mo.” [4] Hoko saisa rebe
ionore ialenakele etesi bei menai eti pela be,
[5] “Rebai sae me au kotie loko Alla me Yope, eleki Alla Eni
Rore kbasae lalekue eleki au selu saisa etihlolo, selue saka
obite nurui elake etihlolo kena esi nurui ataru, etati bei
ndete lanite roma tapele. [6] Au selu esi laleije, au selu pusue
binatana ooani rebe esi lelala ata rebe uklala, binatane rebe
unesa kai manua rebe uklala. [7] Kai au lene lepate lokoku be,
‘Petruse! Abunulu kai kanelu!’ [8] Po au ralake be, ‘Mo, Tuhane,
au suka mo! Au kane manane meru rebai sae mosa le lulu
Alla Eni lepata rebe Musa ilekiule manane meru moli.’ [9] Po
Ilepa suike bei ndete lanite be, ‘Saisa rebe Alla Ibeteke be
manana meru mise kena kanele hoko abeteke be manana
meru moli yake.’ [10] Yelu rebe au selulu meru uono eti rebai
telu eleki ebiti suike lolete lanite ne. [11] Kena mere lekwe sie
telua rebe esi bei ndi Kaisareare esi kele me luma rebe au
rue kenare esi metu uluije. [12] Ro Misete Ibeteke eteku be,
‘Akeu kaisi neka, anoake sasaisa moneka!’ Kai au sakesa kai
sie nea rebe esi hlaleke loko Yesuse meiju ami keu lori kota
Kaisarea kai ami pusuma kusu me Korneliuse eni lumare.
[13] Korneliuse ialena ete ami be iselu malekate kele me eni
luma laleije kai malekate mere ibeteke lokoi be, ‘Ulake amu
tamata sesi esi lopai kota Yope leke esi koti ile sae rebe eni
nane Simone, rebe esi kotine Petruse lekwe. [14] Ibeteke sou
sae ete ale kai amu luma toini leke imi lene lokoi hoko imi
pusumi supu hlamate bei Alla.’ [15] Kena au lepa etesi menai
sa, Ro Misete Ikbasaesi lupe akmena Iakmenare Ikbasae ite
ete meije neka.
[16] Eleki au nete loko iteki Tuhane Ibeteke be, ‘Yohanese
ibaptise kena kwele po imire, Alla Iono Ro Misete Ikbasae
imi.’ [17] Ele mere hoko Alla Iono Ro Misete Ikbasae ite, kena ite
hlaleke menai loko iteki Tuhane Yesuse Kristuse. Sakesa neka,
Alla Iono Ro Misete Ikbasae tamata makete rebe tamata
Yahudi more neka. Ele mere hoko au lake Allare saisa mo.”

18 Kena esi lene Petruse ialena mere hoko esi rare kaini
moneka kai esi isike Alla. Eleki esi beteke be, “Ele mere
hoko tamata Yahudi more lekwe, Alla Ionosi hleke bei ono
dosa leke esi supu rue sakesa kai Alla eti pela.”

Tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me kota Antiokia
10:19-30

19 Kena Stepanuse isupu bunu pelare, tamata rebe esi
hlaleke loko Yesuse esi supu sui hoko esi naya bei lomai
loko etika-etika neka. Leini esi naya me otoi Penisia, leini
esi me nusa Sipruse kai kota Antiokia. Po esi lepae Sou
Misete rame batuke ete tamata Yahudiaru neka. 20 Masike
ele mere, po sie ilaru bei nusa Sipruse kai bei kota Kirene
esi keu me kota Antiokia kai esi lepae Sou Misete kena
Yesuse ete tamata Yahudi more lekwe be Yesuse mere iteki
Tuhane. 21 Kai Alla Iriluke kbasa etesi, hoko tamata bokala
esi hlaleke kai lulu iteki Tuhane.
22 Tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me Yerusaleme esi
lene meije. Eleki esi ulake Barnabase ikeu lori kota Antiokia.
23 Hoko kena iluake, iselu tamata meru Alla Iriluke misete
etesi le tamata bokala esi hlaleke loko Yesuse hoko laleije
ndina titinai. Eleki iahnausi leke esi hlaleke loko Yesuse
rame. 24 Barnabase meije tamata lale misete kai Ro Misete
Ikbasaeni kai ihlaleke loko Yesuse ktili hoko tamata bokala
esi lulu Yesuse.
25 Eleki Barnabase ikeu siba lori kota Tarsuse kena inikwa
loko Sauluse. 26 Eleki kena itetueni, ikeri Sauluse lopai
kota Antiokia. Esi rue kai tamata rebe hlaleke loko Yesuse
musune esa, kai esi atetuke tamata bokala. Ete me kota
Antiokiare pine tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse, kotiesi
tamata Kristene, memenaije ete mere.
27 Kena luasi rue me kota Antiokiare nabia telu pise ata
esi luake lokosi bei mpai kota Yerusaleme. 28 Ile sae beisi eni
nane Agabuse, Alla Eni Ro Misete Iono ilepa be, “Tamata
mei nusa pusue supu susate manane ela titinai.” Saisa rebe
ibeteke mere namake eono tinai kena Klaudiuse ipletare.

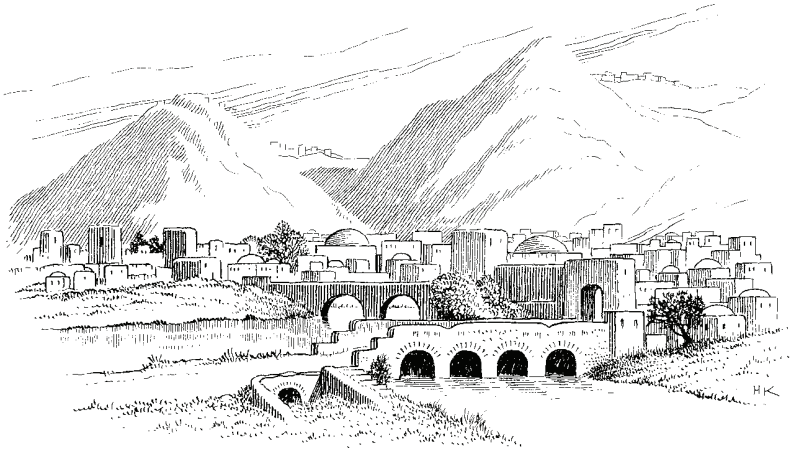

Kota Antiokia me Siria

[29] Hoko pusue tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi lalesi
esa kena natue taneia kai kepene ete tamata rebe esi hlaleke
loko Yesuse me otoi Yudeare. Sebei sae inatue taneia pise
kepene lulu eni ktiline. [30] Ele mere hoko esi lupuke taneia
pine esi natuelu kai Barnabase kai Sauluse ete tamata rebe
esi hlaleke loko Yesuse esi elakaru me Yerusaleme.

Petruse isupu kerike kai kusueni kena bui
12:1-5

12 Kena Barnabase kai Sauluse erisi ndi kota Antiokia
sa, kasuke kena mere neka kamale Herodese iulake
eni tamata kena kerike tamata elaka sie ataya pise lima
bei tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me Yerusaleme. Le
isuka ono susate etesi. [2] Hoko iulake eni tamata kena bunu
Yakobuse[i] kena sari. Yakobuse mere Yohanese kwalini.
[3] Kena Herodese iselu be ono ele mere tamata Yahudi
bokala lalesi ndina, hoko isuka ele mere lekwe. Eleki iulake
kerike Petruse. Kena mere tamata Yahudiaru esi pesta kane

[i] **12:2** Yakobuse mere Yesuse Eni maka ulake.

roti rebe pake ragi more. [4]Eleki kena kerike Petruse peneka,
Herodese iulake kusueni kena bui kai solalua toini ata esi
rakai. Solalu toini esare sie ataya. Herodese lalei be tatike
pestare elia pine iteu pakala ete Petruse me tamata bokala
esi oasi. [5]Hoko esi kusue Petruse kena bui. Po tamata rebe
esi hlaleke loko Yesuse esi kotie tiktili loko Alla etei rame
leke isupu siri bei buije.

Malekate iono Petruse isiri bei buije
12:6-19

[6]Kpetu rebe bobanure Herodese iteu pakala ete Petruse
me tamata bokala oasi, kena kpetu mere Petruse intulu me
solalua lua esi tlela, kai esi loi kena rante pesia lua. Eleyo
solalu maketaru esi raka buije esi metu uluije lekwe. [7]Mata
krebe mosa Tuhane Eni malekate sae me ikele tehaike
Petruse kai bui laleije hita pusue. Eleki malekate mere
ilisuke Petruse leke ibetu kai ibeteke be, “Petruse, betu!”
Eleki rantere subutele bei Petruse balaiju sosoli. [8]Eleki
malekate mere ibeteke lokoi be, “Alike amu pakiane kai lo
amu sandale esi mekute!” Hoko Petruse iono lulu malekate
ilepare. Eleki malekate mere ibeteke lokoi suike be, “Alike
amu lapu musute eleki alulu au!” [9]Hoko Petruse isiri lulu
malekate mere. Kai irekwa mo be saisa rebe malekate ionoe
mere eono titinai. Ibetinake batuke ikmani. [10]Eleki kena
malekate kai Petruse luasi lia otoi maka raka menai kai otoi
maka raka luare, eleki esi roma metu elake bei pesi kena
keu loko kotare. Metu mere ruae ere baeke ete luasi. Eleki
luasi keu roma lalane matai eleki malekate ikeu bei Petruse
sosoli ne.

[11]Kena Petruse inoake mimise mina pine ibeteke be,
“Meije pine au rekwa titinai be Tuhane Iulake Eni malekate
kai Itie au bei Herodese iono susate ete aure kai saisa rebe
tamata Yahudiaru esi suka ono etekue.

[12]Kena Petruse inoake maklinu eleki ikeu me Maria eni
lumare. Maria mere Yohanese rebe kotine Markuse eni inai.
Ete mere tamata bokala esi lupuke lomai kai esi kotie loko

Alla. [13] Kena ilakae meture, bina makerike sae me eni nane
Rode ikeu selu be sire ilakae meture. [14] Bina mere irena
Petruse naije, po ibaeke meture mo le laleije ndina kuate
hoko ikusu suike lopai lale kai ibeteke lokosi be, “Petruse
indi muli.” [15] Esi beteke lokoi be, “Mere kloake ale.” Po
ibeteke rame be, “Mo, kloake au mo! Indi tinai!” Eleki esi
beteke be, “Mere malekate rebe irakaije.”

[16] Kena esi lepa ele mere sa, Petruse ilaka meture rame kai
kena esi baeke meture, esi selui hkutukesi titinai. [17] Petruse
ibitike balai lokosi leke esi ndene, eleki ialenake Alla Isirieni
bei buije eliare etesi. Eleki Ibeteke be, “Imi alenake meije
ete Yakobuse kai iteki kwali kai betaya maketaru.” Eleki
isiri beisi kai ikeu kena otoi makete.

[18] Ele bobanure solalua meru lalesi susa titinai. Kai
esi tneu lomai be, “Petruse isiri bei buije elia?” [19] Hoko
Herodese iulake kena nikwa Petruse, po esi tetueni mo.
Eleki iulake teu pakala ete solalu maka raka meru kai
bunusi.

Eleki Petruse ikeu bei me otoi Yudea lori kota Kaisarea.

Herodese imata le iholmate Alla mo
12:20-25

[20] Rebai sae me Kamale Herodese inasuke tamata kota
Tiruse kai tamata kota Sidone titinai. Bei akmenare esi sabe
manane bei Herodese eni henaru. Po kena meije sae iabelie
etesi moneka le inasukesi. Hoko esi suka ono misete kaini.
Hoko esi suka umauke elake Blatuse maka ature me kamale
eni lumare kena esi tetue Herodese. Hoko esi keu loko
Blatuse, eleki Blatuse ibeteke kena Herodese leke isuka.

[21] Kena petu sae me rebe esi teu peneka, Herodese ialike eni
pakiane kamale kai irue kena kamale eni otoi maka pletare
eleki ilepa menai ete eni tamataru. [22] Kai tamata toini rebe esi
lene ilepare esi biue be, “Meije tamata ilepa mo po meije Alla
Ilepa!” [23] Tuhane Eni malekate iluake sosoli kai iono Herodese
eni nanaije kera titinai. Le iulakesi leke esi isike batuke Alla
mo po isebeie eni tamataru esi isikeni. Hoko imatae tilatine.

[24] Ele Sou Misete kena Yesuse elei rame kai tamata boka
titinai esi hlaleke lokole.
[25] Barnabase kai Sauluse luasi leu bei me Yerusaleme,
kena esi lepae Sou Misete pela pende. Kena esi leure esi keri
kai Yohanese rebe esi kotine Markuse.

Barnabase kai Sauluse luasi supu ulake kena lepae Sou Misete
13:1-3

13 Kena mere nabia kai kurua sia ilaru esi me kai
tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me kota Antiokia.
Nabia kai kurua meru:
Barnabase,
Simeone rebe esi kotine tamata metene,
Lukiuse bei kota Kirene,
Menaheme rebe pialaeni sakesa kai elake Herodese me
nusa mere bei tone sa,
kai Sauluse.
[2] Kena petu sae me tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi
isike Alla kai esi tahane tia senete, Ro Misete Ibeteke lokosi
be, “Bitike Barnabase kai Sauluse kena esi kerike eteKu. Esi
kerike makerike rebe Au suka esi kerikele.” [3] Eleki kena esi
tahane tia senete kai kotie loko Alla pelare, esi tolae balasi
kena luasi leke bitike luasi kai esi ulake luasi keu ne.

Barnabase kai Sauluse luasi Lepae Sou Misete Me Nusa Sipruse
13:4-12

[4-5] Le Ro Misete Iulake Barnabase kai Sauluse, hoko esi
keu lori kota Seleukia. Kena esi keu mere Yohanese rebe esi
kotine Markuse isakesa kai luasi lekwe kai itapa luasi. Eleki
bei mere esi sai lopai nusa Sipruse. Kena esi luake mpai
hena Salamise, esi keu kusu tamata Yahudiaru esi luma
ibadaru eleki silepae Alla eni lepataru etesi.
[6-8] Esi keu keholi nusa mere eti roma me hena Papose. Ete
mere esi tetue tamata Yahudi sae me eni nane Bare Yesuse,

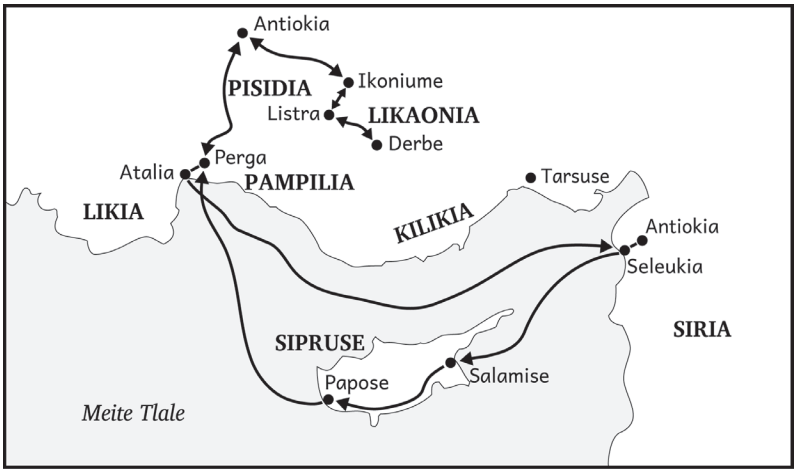

Pauluse ikeu lepae Alla Eni lepataru kena memenaije (13:1–14:28)

eni nane kena sou Yunanire Elimase. Ile mere tamata maka
leru. Po ilemake be ile nabi. Irue sakesa kai tamata elake,
gubernure nusa mere, eni nane Sergiuse Pauluse. Gubernure
mere irekwa titinai kena sasaisa neka. Iulake koti Barnabase
kai Sauluse peneka, le isuka lene Alla Eni lepataru kena
Yesuse. Po Elimase, tamata maka atia mere ilake luasi lepae
lokoi. Ele mere isuka gubernure mere ihlaleke loko Yesuse
mo. [9] Po Sauluse rebe esi kotine Pauluse lere, isupu kbasa bei
Ro Misete hoko ilimese lokoi, [10] eleki ibeteke be, “Ei, nloene
elake. Kwetele bei ro tiaru esi elake! Alemakesi kai ono
tiae etesi rame yake. Asuka esi ono nkenale mo. Alemake
loko tamata rame kena sasaisa neka be iteki Tuhane Iono
nkenale mo. Ahleke amu maklemake mere moneka. [11] Kena
meije, Tuhane Ihukume ale sosoli! Iono mataume selu
moneka hoko aselu sasaisa moneka roma Alla Iono aselu
suike.” Eleki kena olase mere neka, Elimase iblake ruai me
kena melene hoko iselu sasaisa moneka. Hoko isanakwa
lori-lopai rame loko tamata kena kerikeni kai rapai. [12] Kena
gubernure iselu mere, ihlaleke loko Yesuse le iherane
Tuhane Eni lepataru esi kbasare.

Pauluse iahnau tamata me kota Antiokia
13:13-52

[13] Eleki Pauluse kai eni ebearu esi sai rame bei me kota
Papose, eleki esi luake nda kota Perga me otoi Pampilia.
Po Yohanese rebe esi kotine Markuse lere, isuka keu kaisi
moneka hoko isai leu lopai Yerusaleme. [14] Eleki bei me kota
Pergare esi keu rame eti roma ndete kota Antiokia me otoi
Pisidia. Eleki kena tamata Yahudi esi petu pleije esi kusu
me luma ibadare kena esi rue ete mere. [15] Kena esi baise bei
Alla Eni lepata rebe Musa ilekiule kai nabiaru esi lekiule
pela, eleki tamata elaka makerike me luma ibadare esi
ulake tneu Pauluse kai eni ebearu be, "Kwalia imi, sepo
imi hnaune me kena hnau ami hoko beteke noma." [16] Eleki
Pauluse ikele, ibitike balai lokosi leke esi lene lokoi eleki
ibeteke be,

"Kwalia imi, tamata Israela kai kwalia maketa ete meije
rebe imi hlaleke loko Alla. Imi lene meije mina! [17] Iteki Alla
rebe ite tamata Israelaru hlaleke lokoIje, Ibitike iteki ntuana
menaru. Iono esi lei boka kai ktili peneka kena erisi rue
ndi Mesire lupe tamata makete sare. Eleki Eni kbasa elake
eonosi siri bei otoi Mesire. [18] Eleki kena esi me otoi nsekile
musuna butu atare, Alla Irakasi mise titinai. [19] Alla Itapasi
kena esi bunu tamata bokala bei nusa toini itu rebe ume
otoi Kanane, eleki Ilarake tapele mere ete iteki ntuana
menaru leke eleuesi. [20] Esi rue me Mesire kai esi keu keholi
ndete otoi nsekile neka. Pusue meiju uono musuna utuna
ata butu lima eti esi rana tapele mere.

Eleki Alla Iono sie ilaru esi supu bitike kena maka
teu pakala. Tamata maka teu pakala rebe pamulire nabi
Samuele. [21] Eleki esi kotie loko Alla leke Ibitike tamata esa
kena iono kamale etesi. Eleki Alla Ibitike Saula, Kisi eni
nanae, bei nusa toini Benyamine. Eleki Saula iono kamale
musuna butu ata. [22] Eleki Alla Irulukeni. Eleki Ibitike Dauta
kena iono kamale etesi. Alla Ibeteke be, 'Au selu Dauta, Isai
eni nanae, iono laleKu ndina kai iono lulu Auku pletaru

peneka.’ [23] Kai bei Dauta eni anubuaru pine Alla Ibitike
Maka Hlamate ete pusue tamata, lulu akmena Italuke. Maka
Hlamate mere Yesuse. Hoko Alla Iono pelae sasaisa rebe
Italuke pende. [24] Kai kena Yesuse Iluake mosare, Yohanese
ibeteke ete tamata Israelaru leke esi naku esi neunaru
leke Alla Ilenelu kai esi suka kena ibaptisesi. [25] Eleki kena
Yohanese eni makerika meru pela nere, ibeteke lokosi be,
‘Imi noake au meije sire? Au meije Maka Hlamate mo. Au
meije Ile rebe imi namakeNi rame mo. Po imi lene mimise
le Ile mere Iluake pamuli beiku. Eni kbasare ela lesi beiku
titinai hoko au mpe lebu beiNi.’

[26] Kwalia imi rebe rulu bei ntuane Abrahame kai pusue
kwalia imi maketa ete meije rebe hlaleke loko Alla! Alla
IulakeNi kena Iahnau ite leke ite supu hlamate peneka. [27] Po
tamata mpai kota Yerusaleme kai esi elakaru esi rekwa be
Yesuse mere Ile rebe Alla IulakeNi kena Iono hlamate ete
tamatare mo. Kai nabiaru esi lepata bei Alla kenaI rebe
baiselu pela petu pleije, eni nati mo hoko esi suka bunuI.
Eleki esi pleta kena bunuI. Ele mere hoko hnaune bei Alla
rebe nabiaru esi lekiule uono tinaije mere peneka. [28] Le
masike esi supu Yesuse Eni nsalale sae mo, po esi kotie
bei elake Pilatuse, leke iulake eni maka luluaru esi bunuI.
[29] Esi ulakesi bunuI. Eleki kena esi ono Yesuse lulu saisa
rebe nabiaru esi lekiule pela peneka, eleki sie maketa esi
rulukeNi bei ai tutini rebe pakuI kenare eleki esi tolaeNi
kena liane benai. [30] Po Alla Iono Ikwana suike bei tamata
matalaru. [31] Eleki IaselukeNi rame petua bokala ete tamata
rebe esi keu sakesa kaiNi bei mpai otoi Galilea lolete
Yerusaleme. Hoko sie rebe esi selu Yesuse kena mere pine,
esi alenakeNi ete pusu tamata Yahudiaru.

[32] Hoko kena meije ami lepae Sou Misete ete imi be saisa
rebe Alla italuke ete iteki ntuane menare Iono, [33] Ile mere
pine Dauta anubu rebe Alla IbetekeNi kena Maka Hlamate
ete pusue tamata. Ile mere Yesuse. Hoko Alla Iono pusue
rebe Italukele le Iono Yesuse Ikwana suike bei matale

peneka. Buku Isike Alla pasale luare, Dauta ibeteke Alla Eni
lepate loko Eni nanare be:
‘Ale Auku Nanae,
Petu meije Au beteke ete pusue tamata be,
Aure AmaMu!’
34 Alla Iono Ikwana suike bei matale peneka, hoko meije
Imata suike moneka. Le Alla Ibeteke lokoI peneka be:
‘Saisa rebe Au taluke misete ete Dauta pende.
Au ono ete Ale tinai sa.’
35 Kai buku Isike Alla pasale makete lekwe ibeteke be:
‘Asebei Au rebe Auku dosa sae mo,
au mata kai pulueku mo.’
36 Dauta iono lulu Alla Iulakeine peneka, kai imata peneka
kai hnoukeni tehaike eni ntuane menaru. Kai pulueni
peneka. 37 Po Yesuse rebe Alla Iono Ikwana suike, pulueNi
mo. 38-39 Hoko au beteke ete kwalia imi leke imi rekwa be
ami beteke be Alla Iampune imi dosaru le Yesuse Imata kai
kwana suike ete imi peneka. Kai sire rebe ihlaleke lokoIje,
Alla Inete loko eni dosaru moneka. Kai sire pine ilulu
hukume rebe Musa ilekire po ihlaleke loko Yesuse mo, hoko
Alla inete loko eni dosaru rame. 40 Bei mere hoko imi noake
mimise leke saisa rebe nabiaru esi lekiule uono kena imi
yake. Le nabia menaru esi leki kai beteke be:
41 ‘Imi tamata maka lepae tiae loko tamata maketa,
imi lene mimise!
Namake pine hkutukemi
eleki imi mata!
Le kena imi mata mosare
Au ono imi supu misete mo,
hoko masike sae ibeteke mere mimise
ete imi lekwe,
po imi hlaleke loko more neka.’ ”
42 Eleki kena Pauluse kai Barnabase luasi siri bei luma
ibadare, tamata me luma ibadare esi kotie bei luasi leke esi
kusu kena petu plei suike kena lepa sibae lepata meru etesi.
43 Eleki kena tamata meru esi siri pususi bei luma ibadare

peneka, tamata Yahudi bokala kai tamata nusa maketa
lekwe rebe esi hlaleke lulu tamata Yahudi pende esi keu
lulu Pauluse kai Barnabase. Hoko luasi hnausi rame leke esi
hlaleke loko Alla be Alla Iono misete rame.
44 Eleki kena petu plei suike mahake tamata me kota mere
esi luake pususi kena lene Alla Eni lepataru. 45 Po kena
tamata Yahudia maketaru esi selu tamata bokala meru,
hoko lalesi tia titinai. Eleki esi lepae tiae ete Pauluse kai esi
rare kaini le eni lepata meru. 46 Po Pauluse kai Barnabase
luasi nehe titinai kena lepa be, "Alla Iulake ami leke suke
ami lepae Eni lepata kena Yesuse ete imi akmena. Po imi
suka lene loko mo kai imi suka supu hlamate mo leke rue
eti pela kai Alla moneka, hoko bei meije ami siri bei imi
kai keu loko tamata nusa makete. 47 Le Tuhane Eni pleta ete
amire be:

'Au bitike imi kena atetuke sou bei Aure
ete tamata nusa maketa,
lupe lampure ehita lalane mimise etesi
kena esi supu hlamate. Leke imi keri hlamate ete pusue
nusa' "

48 Eleki kena tamata nusa maketa bei tamata Yahudiaru esi
lene mere, hoko lalesi ndina titinai eleki esi isike Alla le Sou
Misete kena Yesuse. Kai tamata rebe Alla Iteusi kena supu
bitikesi supu rue eti pela pende esi hlaleke loko Yesuse.
49 Hoko tamata rebe esi hlaleke loko Allare esi keholi otoi
meije kai esi lepae Alla Eni lepataru ete tamata bokala. 50 Po
tamata Yahudiaru esi rana tamata elaka me kota mere kai
binaya rebe esi ono elake, rebe esi hlaleke loko Allare lalesi.
Hoko esi ono susate ete Pauluse kai Barnabase kai esi sui
luasi bei otoi mere. 51 Hoko Yesuse Eni maka ulaka lua meru
esi tabubuke lopone bei esi lelalaru me tamata meru oasi
leke esi rekwa be tamata Yahudi meiju lupe tamata rebe
rekwa Alla mo. Eleki luasi keu lolete kota Ikoniume. 52 Eleki
Yesuse eni maka lulua me kota Antiokiare lalesi ndina
titinai kai Ro Misete Ikerike kena lalesi.

Pauluse kai Barnabase luasi lepae Sou bei Alla me kota Ikoniume
14:1-7

14 Eleki Pauluse kai Barnabase esi luake me kota
Ikoniume kai luasi kusu me Yahudiaru esi luma
ibada ete mere lekwe. Kai luasi atetuke Alla Eni lepataru
ete mere mise titinai hoko tamata bokala esi hlaleke loko
Yesuse, sie meru tamata Yahudia kai tamata maketa rebe
tamata Yahudi mo. [2] Po tamata Yahudia rebe esi suka
hlaleke loko Yesuse more, esi amusu tamata Yahudi more
lalesi leke lalesi tiake tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse.
[3] Eleki luasi rue ete mere takwali. Luasi lepae loko Yesuse
rilasi mo. Kai luasi alenake Alla Iono misete ete tamatare
etesi. Kai luasi supu kbasa kena ono tanda herana bokala.
Tanda herana saka ono tamata makerake esi mise pise sirie
ro tiaru kena Alla Eni kbasare. Hoko esi hlaleke be saisa
rebe luasi betekele tinai.

[4] Po tamata bokala me kota mere esi lara toini lua. Hoko
toini sae esi lulu tamata Yahudi rebe hlaleke loko Yesuse
more kai toini sae esi lulu Yesuse Eni maka ulaka lua meru.

[5] Eleki tamata Yahudi more kai tamata Yahudiaru kai esi
elakaru lalesi esa kena esi ono susate kai raba Yesuse Eni
maka ulaka lua meru kena batu. [6] Po kena luasi rekwa mere
hoko esi keu me kota Listra kai Derbe kai hena me otoi
Likaoniare. [7] Hoko esi lepae Sou Misete ete tamata ete meru
lekwe.

Pauluse kai Barnabase luasi lepae Sou Misete me kota Listra
14:8-20

[8] Eleki me kota Listrare, Pauluse kai Barnabase luasi tetue
tamata sae me eni lelale mata kena ruelei sa hoko ikeu
tekwa mo. [9] Kena Pauluse ilepare, tamata mere irue lene
loko ilepare. Kai kena Pauluse ilimesei, Pauluse irekwa be
tamata mere ihlaleke loko Yesuse ktili kai Alla Ionoi mise
bei eni makerake mere yele. [10] Hoko Pauluse iklolo lokoi be,

"Akele! Akele ntoli!" Eleki tamata mere ibua lolete sosoli kai
ikele eleki ikeu. [11] Tamata bokala rebe esi selu Pauluse iono
tanda herane mere, esi kloloe kena sou Likaonia be, "Sie
rebe ite isikesi esi rulu lomei nusa peneka! Esi ono tamata
peneka!" [12] Hoko Barnabase esi kotine Seuse kai Pauluse
esi kotine Hermese le Pauluse ilepare mise lupe Hermese.
Tamata Listra esi hlaleke loko Seuse kai Hermese saka
tamata Yahudiaru esi hlaleke loko Allare. [13] Hoko imame ete
Seuse ilene mere. Imame mere iraka luma kena kotie loko
Seuse me kotare esi muline. Hoko iluake ikeri sape tulena
kai buna rebe andulikelu. Hoko taneia meru ikerilu me
kotare esi metu uluije. Eleki isuka palalu sakesa kai tamata
meru esi taneia rebe esi suka palalu ete Yesuse Eni maka
ulaka meru, kai esi suka hlaleke loko luasi.

[14] Eleki kena Yesuse Eni maka ulakaru, Pauluse kai
Barnabase, luasi rekwa saisa rebe esi onoe ete luasi mere.
Hoko luasi kahi luasi lapunaru leke tamata meru sirekwa be
luasi suka esi hlaleke loko luasi mo. Hoko esi bala kai kele
me tamata bokala meru esi klelaru kai luasi kloloe be, [15] "Ei,
imi ono ele meije yake! Ami meije tamata lupe imire neka.
Ami ete meije kena ami lepae Sou Misete ete imi, leke imi
hleke bei isike Seuse pise Hermese, imi makerike nsalale
mere kai leke imi hlaleke loko Alla rebe tinai. Ile mere pine
Itolae lanite kai tapele meije, meite kai pusue yelu rebe
urue kenaule. [16] Masike kena akmenare Isebeie tamata nusa
totoini esi kerike lulu laleisu ruasi, [17] Ibeteke ruaI etesi kena
Iono misete eteise lupe Iono ulane tetu bei ndete lanite
ete ite pusuma. Kai Iriluke tapele rebe ite kerike lokole esi
hasile boka ete ite kai Iono lalema ndina."

[18] Masike Pauluse ilepa ele mere lekwe, po mahake sae
ilake ruasi moneka kena esi pala taneia meru ete luasi.

[19] Eleki tamata Yahudia sie ilaru esi luake me kota Listra
bei mpai kota Antiokia me otoi Pisidia kai otoi Ikoniume.
Eleki esi umauke tamata bokala meru leke esi lulusi. Hoko
tamata bokala esi raba Pauluse kena batu kai esi lihini siri
bei kotare, le esi betinake imata peneka. [20] Po kena Yesuse

Eni maka luluaru esi kele keholini, ibetu kai ikeleke, eleki ikusu suike lopai kotare.

Eleki ele bobanure ikeu sakesa kai Barnabase lopai kota Derbe.

Pauluse kai Barnabase luasi leu suike lopai kota Antiokia me otoi Siria
14:21-28

[21] Eleki me kota Derbere, Pauluse kai Barnabase luasi lepae Sou Misete etesi hoko tamata bokala esi hlaleke loko Yesuse. Eleki luasi leu suike lori kota Listra, eleki siba lolete kota Ikoniume eleki luasi lori kota Antiokia me otoi Pisidia. [22] Eleki me kota meru luasi akbere Yesuse Eni maka luluaru lalesi kai beteke lokosi leke esi hlaleke loko Yesuse rame. Luasi beteke lokosi be, “Ite supu susate boka mina, pine ite supu rue sakesa kai Alla kena Ipleta ite tamatare sa.” [23] Kai papelake jemate toini, Pauluse kai Barnabase luasi bitike penatua etesi. Eleki esi tahane tia senete leke kotie loko Alla. Kai esi tolae balasi kena penatua meru. Kai esi kotie loko Tuhane ete penatua meru.

[24] Eleki luasi keue otoi Pisidia eleki esi luake mpe otoi Pampilia suike. [25] Kai kena luasi lepae Sou bei Alla me kota Perga peneka eleki luasi keu lori kota Atalia.

[26] Eleki bei mere esi sabu meite suike lopai kota Antiokia me otoi Siria. Kota Antiokia mere, akmena esi tolae balasi kenasi kai kotie leke esi supu misete bei Alla. Kai esi ulake luasi kena lepae sou bei Alla kai esi ono tanda herane lekwe. Kai meije luasi kerikele pela pende.

[27] Eleki kena luasi luake me kota Antiokiare, esi lupuke tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse ete meru, eleki luasi alenake yelu rebe Alla Iono luasi onoule. Kai luasi alenake Alla Iono tamata makete lekwe rebe tamata Yahudi more esi supu lalane kena hlaleke loko Yesuse. [28] Ete me kota mere Pauluse kai Barnabase luasi rue takwali sakesa kai tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse.

Yesuse Eni maka ulakaru kai penatuaru esi lupu me Yerusaleme
15:1-21

15 Eleki tamata Yahudi telu pise ata rebe esi hlaleke loko Yesuse pende esi luake me kota Antiokia bei mpai otoi Yudea. Eleki esi atetuke tamata Yahudi mo rebe esi hlaleke loko Yesuse ete mere be, “Kwalia imi, sepo imi supu sunate lulu Alla Eni pleta rebe Musa ibetekele mo, hoko Alla ono imi hlamate mo. [2] Po Pauluse kai Barnabase luasi rare ktili kaisi loko hnaune mere hoko luasi lepa ktili kai tamata Yahudia meru. Eleki jemate toini esi elakaru esi teu Pauluse kai Barnabase kai tamata maketa ilaru lekwe bei tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse ete mere leke esi keu lolete Yerusaleme kena esi lepa loko yelu meru kai Yesuse Eni maka ulaka kai penatua ete meru.

[3] Hoko jemate toini esi elaka me Antiokiare esi betesi siri bei kotare, eleki esi keu keholi otoi Penisia kai otoi Samaria. Kai me otoi meru esi alenake be tamata maketa rebe tamata Yahudi more esi hlaleke loko Yesuse peneka. Hoko Tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi lene mere, lalesi ndina titinai. [4] Eleki kena esi luake me Yerusaleme, tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse, Yesuse Eni maka ulakaru kai penatua ete meru esi sapasi. Eleki luasi alenake pusue rebe Alla Iono esi onoule ete tamata Yahudi more.

[5] Po sie ila bei tamata Parisi toini, rebe esi hlaleke loko Yesuse pende esi kele kai esi beteke be, “Tamata rebe tamata Yahudi more suke esi supu sunate kai esi lulu Alla Eni pleta rebe Musa ibetekule.”

[6] Eleki Yesuse Eni maka ulakaru kai penatuaru esi lupuke lomai kena esi lepa loko lepate mere. [7] Eleki petua ilaru bei esi lepae loko lepate mere mina, Petruse ikele kai ibeteke be, “Ei, kwalia! Imi rekwa be Alla ililake au bei ite bei akmena sa, leke au lepae Sou Misete ete tamata maketa leke esi hlaleke loko Yesuse. [8] Kai Alla rebe Irekwa tamata lalei, Iatetuke peneka be esi supu rue sakesa kaiNi, le Ro Misete

Ikbasaesi, saka itere neka. [9] Kai Alla Itebi ite beisi mo, kai
Iampunesi lale neune le esi hlaleke loko Yesuse saka itere
lekwe. [10] Ele mere hoko meije imi ono kena imi lene loko
Alla mo yake. Mere imi ulake tamata Yahudi mo rebe esi
hlaleke loko Alla pende, esi ono lulu Musa eni pleta bei Alla
mere yake. Le iteki ntuana mena kai ite ruama lekwe ktili
kena ono lulu mo. [11] Kai ite hlaleke be ite supu hlamate le
Tuhane Yesuse Kristuse laleIje noa itere, eteise sakesa neka."
[12] Hoko pususi ndene, eleki esi lene loko Pauluse kai
Barnabase luasi alenake pusue yelu rebe heranelu rebe Alla
iono luasi onolu ete tamata makete rebe tamata Yahudi
more. [13] Eleki kena luasi lepa pelare, Yakobuse, tamata elake
bei jemate toini me Yerusaleme, ibeteke be, "Kwalia imi
lene loko au, [14] minae Simone Petruse ibeteke Alla laleI noa
tamata makete rebe tamata Yahudi more memenaije ete ite
peneka. Hoko Ililake beisi kena rue kaiNi. [15] Alla Eni lepata
rebe nabia akmenaru esi lekiule lekwe elulu Petruse eni
lepataru. Nabi sae ileki be,

[16] 'Au luake suike,
kai Au eleke suike hehena
rebe Dauta ipletaelu rebe atia pende.
Au eleke mere lupe tamata ikerike suike luma
rebe atia pende.
[17] Au bitikeni leke pusue tamata maketaru
esi hlaleke loko Au kai tamata Yahudi mo
rebe Au kotise, esi rue sakesa kai Au.
[18] Aure, imi Tuhane,
Au beteke mere.
Au ono mere
saka akmena Au ono nabiaru esi betekelu.

[19] Yakobuse ibeteke be, "Kwalia imi, ite pletae tamata
Yahudi mo rebe esi hlaleke loko Allare kena esi lulu pusue
Musa eni pleta bei Allare yake, le esi ktili kena esi ono lulu
mo. [20] Po suke ite leki sulate etesi kai ahnausi leke batuke
esi lulu hnauna meiju: Esi kane manane rebe rilukele ete
berhalare yake, kane aklaline rebe ematae tlosekele yake,

kai kane lalakwe yake. Kai esi ono ntasite yake!” [21] Sepo esi
lulu meru hoko esi mise kai ite tamata Yahudi. Esi rekwa
meiju le bei akmena sa, Alla Eni lepata rebe Musa ibetekele,
esi beteke me papelake kota. Kai eti roma meije Alla eni
lepata meru baisele rame me luma ibadaru peneka pela
petu pleije.

Sulate ete tamata Yahudi mo rebe hlaleke lokoYesuse me kota Antiokiare
15:22-35

[22] Eleki Yesuse Eni maka ulakaru, penatuaru kai pusue
tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me Yerusaleme esi teu
lepate esa kena esi rana tamata kuila beisi kena ulakesi keu
lori kota Antiokia sakesa kai Pauluse kai Barnabase. Hoko
tamata rebe ranasi meru, Silase kai Yudase. Yudase kotine
Barsabase lekwe. Sie lua meru tamata elaka bei tamata rebe
esi hlaleke loko Yesuse me Yerusaleme. [23] Eleki Yesuse Eni
maka ulaka kai penatuaru esi leki sulate lekwe kena natue
kaisi. Sulate mere be,
“Hlamate kwali betaya imi tamata Yahudi mo me kota
Antiokia, otoi Siria kai otoi Kilikia. Sulate meije bei ami,
Yesuse Eni maka ulakaru, penatuaru kai bei imi kwali
betaya ete meije. [24] Ami lene be tamata sie ilaru bei ami
esi luake lome eleki saisa rebe esi atetukele eono susae imi
lalemi kai ehohae imi, po esi lome loko imire ami ulakesi
mo. [25] Hoko ami pusuma lalema esa kena teu sie ilaru. Mere
Silase kai Yudase kena ulakesi keu loko imi sakesa kai
Barnabase kai Pauluse rebe ami nete lokoise. [26] Mahake
Pauluse kai Barnabase luasi supu bunu le luasi lepae Sou
Misete kena Yesuse Kristuse. [27] Hoko ami ulakesi loko imi.
Sie lua meru esi lepa ete imire sakesa kai lekie me sulate
neka. [28] Ami ulakesi kai natue sulate meije kaisi le ami teu
lepate mere bei Ro Misete. Lepate mere rebe ami teue be
ami pletae imi ono lulu pusue Musa eni pleta bei Allare
moneka rebe imi ktili kena ono lulu more po batuke imi lulu
atata meiju: [29] Imi kane manane rebe rilukele ete berhalare

yake, kane binatane esi lalakwe yake, kane aklaline rebe
ematae tlosekele yake kai heti bei ono ntasite. Sepo imi
raka nanami mimise bei yelu meije hoko imi mise kai ami
tamata Yahudi. Sou bei amire esale meije mina. Hlamate."
30 Hoko esi ulakesi keu lori kota Antiokia ne. Eleki esi
luake ndi kota Antiokia eleki esi kotisi leke esi lupuke pusue
tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse, eleki esi riluke sulate
mere etesi. 31 Kena tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse ete
mere esi baise sulate mere pela, lalesi ndina le sulate mere
beteke sou misete etesi. 32 Eleki Yudase kai Silase rebe luasie
nabi lere esi lepa ete tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse ete
meru takwali kai luasi akbere lalesi leke esi hlaleke loko
Alla rame. 33 Kena luasi rue ete mere mikua ilaru peneka,
tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me kota Antiokia meru
esi tie luasi leu kai esi nauke beteke hlamate ete ntuana
mpai Yerusaleme rebe esi ulake luasi. [34 Po Silase isuka
kena irue ete mere hoko irue sa.]
35 Po Pauluse kai Barnabase luasi rue petua ilaru me kota
Antiokia. Luasi sakesa kai tamata bokala maketa lekwe esi
atetuke kai esi lepae Tuhane Eni lepataru.

Pauluse kai Barnabase luasi keu bei lomai
15:36-41

36 Petua ilaru suike Pauluse ibeteke loko Barnabase be,
"Kuebe, mai luai leu loko sie rebe esi hlaleke loko Yesuse me
kotaya rebe luai lepae Sou Misete etesi pende leke luai selu
be esi mula." 37 Barnabase isuka keu lekwe kai lalei kena
ikeri kai Yohanese rebe kotine Markuse ikeu sakesa kaisi,
38 Po Pauluse ilepa ktili lokoi be, "Mise mo, sepo ite keri kai
tamata rebe ikeu bei ite kena ite ndi otoi Pampiliare. Kai
ite kerike pela mosare isuka kena kerike kai ite monde."
39 Bei mere hoko esi rare kai lomai ktili eti esi keu bei lomai.
Hoko Barnabase ikeri kai Markuse, luasi sai lorau nusa
Sipruse. 40 Pauluse ibitike Silase kena ikeu kaini, kai tamata
rebe esi hlaleke loko Yesuse me kota Antiokiare esi kotie
ktili loko Tuhane leke Irakasi kai Iriluke misete etesi kena

esi keure. Eleki esi keu ne. [41] Esi keu keholi otoi Siria kai
otoi Kilikia, me otoi meru Pauluse iakbere tamata rebe esi
hlaleke loko Yesuse lalesi leke esi hlaleke ktili.

Timotiuse ikeu luie Pauluse kai Silase
16:1-5

16 Eleki Pauluse ikeu sakesa kai Silase lori kota Derbe
suike lekwe kai esi siba lori kota Listra. Ndi Listrare
Yesuse Eni maka lulua sae eni nane Timotiuse, inaije tamata
Yahudi kai ihlaleke loko Yesuse peneka kai amaije tamata
Yunani. [2] Kai tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane me kota
Listra kai kota Ikoniume esi rekwa Timotiuse tamata misete.
[3] Kai Pauluse isuka kena Timotiuse ikeu sakesa kaini hoko
isunateni leke tamata Yahudiaru esi sukai le esi rekwa be
amaije tamata Yunani.

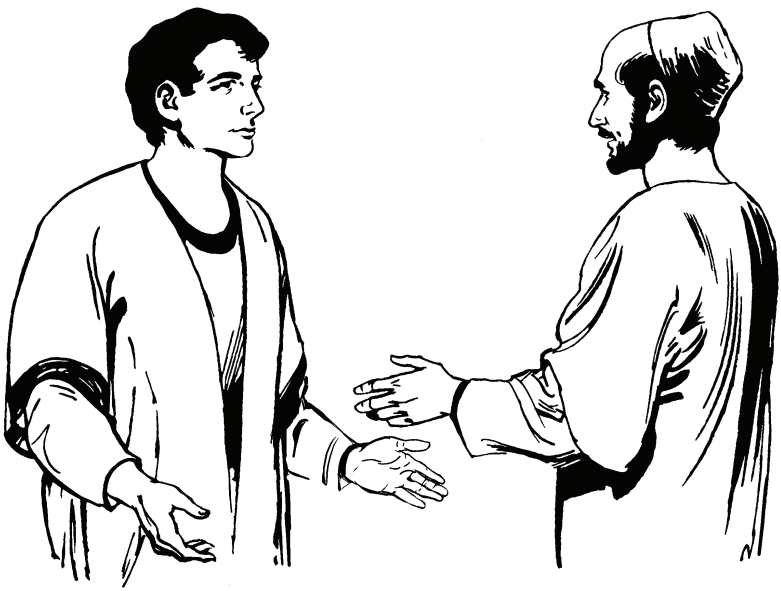

Pauluse isuka kena Timotiuse ikeu sakesa kaini

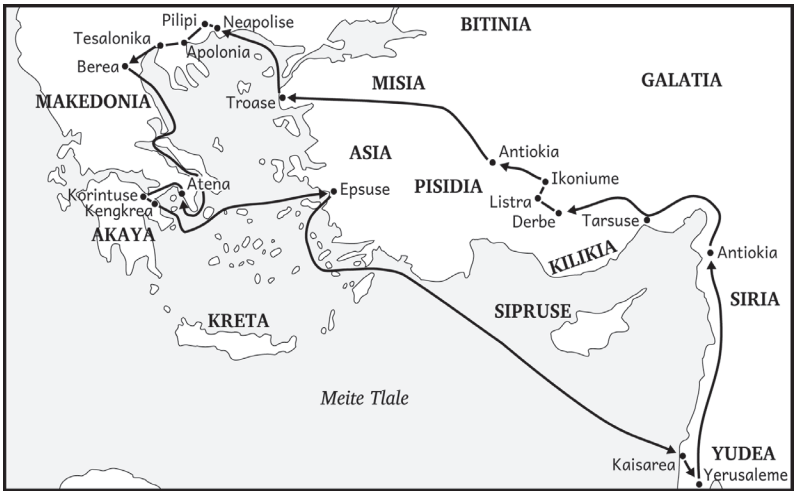

Pauluse ikeu lepae Alla Eni lepataru kena rebai luare (15:36–18:22)

4 Eleki esi keu bei kota kena kota me otoi Galatia kena
luasi beteke hnaune ete tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse.
Hnaune mere pine Yesuse Eni maka ulakaru kai penatuaru
esi teue me Yerusaleme. Esi betekele leke esi lulue. 5 Kai ele
mere hoko akbere tamata toini rebe esi hlaleke loko Yesuse
laleusu leke esi hlaleke ktili loko Yesuse kai pela petu esi
tapa boka rame.

Pauluse iselu tanda bei Alla me Troase
16:6-10

6 Eleki Pauluse kai sie rebe esi keu sakesa kaine, esi keue
otoi Prigia kai otoi Galatia, le Ro Misete Ilakesi kena esi
lepae Alla Eni lepataru me otoi Asia. 7 Eleki kena esi roma
me otoi Misia kai otoi Bitinia esi ote, lalesi kena esi kusu
lope otoi Bitinia. Po Yesuse Eni Rore Ilakesi kena kusu
otoi mere. 8 Hoko esi lia bei otoi Misia eleki esi luake ndi
kota Troase. 9 Eleki kena kpeture Pauluse iselu be tamata
Makedonia sae me ikele tehaikeni kai ikotie titinai be,
“Asabu meite lomei Makedonia loko ami mina kai tapa ami!”

[10] Eleki kena Pauluse iselu mere pelare, ibetekele ete au,
Lukase kai eni ebearu. Hoko ami aknekae sosoli kena sabu
lora otoi Makedonia, le bei selu mere ami natie be Alla Ikoti
ami kena lepae Sou Misete ete tamata meru.

Lidia ihlaleke loko Yesuse ndi kota Pilipi
16:11-15

[11] Eleki ami keu bei me kota Troase ami sai lora nusa
Samotrake, eleki ele bobanure ami tati ndau kota Neapolise,
[12] eleki bei mere ami siba lori kota Pilipi. Kota mere ela
lakwai esa me otoi Makedonia kai Kamale Kaisare eni
tamata elakaru esi onoe kai esi kbasaele. Eleki ami rue
petua ilaru kena kota mere. [13] Kena petu pleije ami lia
kotare esi meture eleki keu lulu kwele leini me kotare
esi mulini, le ami noake be ete mere ami tetue tamata
Yahudiaru esi otoi kena kotie loko Alla. Eleki ami tetue
otoi kena kotie loko Alla. Hoko ami rue kai ami lepa kai
bina rebe esi lupuke lomai ete mere. [14] Eleki bina sae
beisi, eni nane Lidia bei kota Tiatira, ile maka abelie obite
mahmelane rebe esi belini elake, kai masike ile tamata
Yunani po ihlaleke loko Alla rame. Ilene Pauluse eni lepate
bei Allare lekwe, hoko Tuhane ibuka laleije hoko saisa rebe
Pauluse ibetekele ilene loko mimise kai ihlaleke loko Yesuse.
[15] Eleki esi baptise Lidia kai pusue eni luma toini. Eleki ilui
ami be, “Ama, sepo imi noake be au hlaleke loko Yesuse
titinai, hoko mai imi rue me auku luma.” Irare kai ami rame
eti ami lene lokoi.

Pauluse kai Silase Luasi kusu bui me kota Pilipi
16:16-40

[16] Eleki kena rebai sae me ami keu me otoi ibada mere,
ami tetue bina makerike sae me, ro tiare ekbasaeni hoko
iono nau kena rekwa saisa rebe eono kena petua susuike.
Bina mere ibeteke saisa rebe tatike pine eono hoko isupu
kepena boka ete tamata rebe bina mere ikerike eteije.
[17] Eleki bina mere ikeu lulu Pauluse kai ami mulima kai

ikloloe loko ami be, “Tamata meiju Alla rebe Eni kbasa
elake titinaije Eni maka ulaka. Esi luake lomei kena esi
beteke ete kwali kai betaya imi be kena supu hlamate eliare.
18 Kai bina mere iono ele mere petua ilaru. Po kena Pauluse
itahane rua bina mere ikwalere moneka, eleki ihali loko
bina mere kai ibeteke loko ro tiare be, “Au pletae asiri bei
bina mere kena Yesuse Kristuse Eni kbasare.” Eleki ro tiare
esiri sosoli bei bina mere. 19 Eleki kena tamata rebe bina
mere ikerike eteise, esi rekwa be kepene kusu etesi moneka,
hoko esi kerike Pauluse kai Silase eleki esi keri luasi me
otoi kena tetue lomai me kotare loko tamata rebe ikbasare
leke esi tneu luasi. 20 Eleki kena esi bete luasi loko kamale
Kaisare eni tamata elaka rebe esi kbasae kota mere, esi
beteke be, “Ntuana! Tamata meiju esi atia iteki kota meije,
siere tamata Yahudi, 21 Kai esi atetuke esi atata rebe tebike
bei ite tamata Romaru iteki hukume. Esi atata meru ite
tamata Roma suka kai ono lulu mo.” 22 Kai tamata boka esi
kele rare kai luasi. Eleki tamata elaka meru esi ulake neha
luasi lapunaru bei nanakwalaisu kai hbali luasi. 23 Eleki
kena hbalisi rebai bokala peneka, eleki kusu luasi kena
bui. Kai buije esi elake isupu pleta kena raka luasi mimise.
24 Hoko lulu pleta mere, buije esi elake iulake kusue luasi
kena buije esi sokati mpai lale lakwai esa. Kai esi lota luasi
lelalaru kena ai kurule.

25 Eleki kasuke kena kpetu tlai Pauluse kai Silase luasi
kotie loko Alla kai luasi menani isike Alla. Tamata bui
maketaru esi lene luasi menanire lekwe. 26 Kena mere sosoli
neka isu elake titinai eono eti buije esi uweije nlisu, kai
pusue esi metuaru baeke kai rantea rebe ulohoke tamata
buiaru plesute pusulu. 27 Eleki buije esi elake hkutukeni
eleki ibetu. Eleki kena iselu buije esi meturu baeke, hoko
ineha eni sari nanuke leke iono kena ibunu ruai le ibetinake
tamata buiaru pususi naya peneka hoko isupu hukume
matale. 28 Po Pauluse ikloloe lokoi be, “Aatia ruamu yake le
ami pusuma mei.”

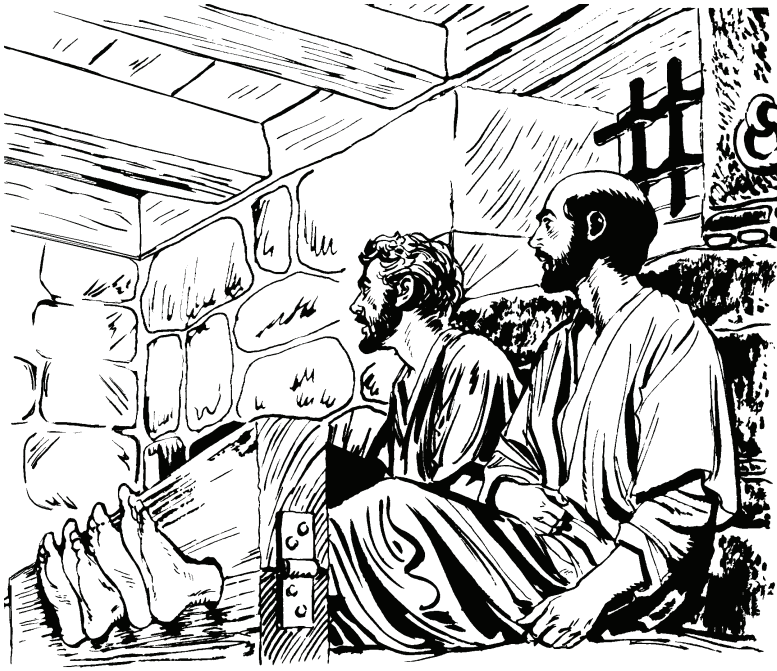

Pauluse kai Silase luasi kusu bui

[29] Eleki buije esi elake iulake keri lampu lopai lale, eleki
rareleini itatu me Pauluse kai Silase lua oaisu. [30] Eleki ibete
luasi siri lori muli kai ibeteke be, “Ntuana lua, au ono saisa
leke au supu hlamate?”
[31] Eleki luasi ralake be, “Ahlaleke loko iteki Tuhane Yesuse
Kristuse hoko asupu hlamate kai amu luma toini lekwe.”
[32] Eleki Pauluse kai Silase luasi beteke Tuhane Eni lepataru
etei kai ete pusue eni luma toini. [33] Eleki kena kpetu mere
neka buije esi elake ikeri luasi kena koa luasi lakwaiju.
Eleki ruai kai pusue tamata me eni lumare baptisesi sosoli.
[34] Eleki ikerisi me eni luma, eleki itola manane etesi leke esi
kane. Kai laleije ndina titinaije neka le ruai kai eni luma
toini pususi hlaleke loko Yesuse peneka.

[35]Kena pita peneka tamata elaka me kota meru esi ulake
polisi lora buije kena beteke ete buije esi elake be sirie
tamata lua meru.
[36]Eleki buije esi elake ibeteke naune mere ete Pauluse
be, “Tamata elake rebe esi kbasae kotare esi ulake kena
sirie imi lua. Hoko imi lua siri kena meije neka kai keu kena
hlamate.”
[37]Po Pauluse ibeteke loko polisia meru be, “Amire tamata
Roma. Sae iteu pakala ete ami mosa, yo esi hbali ami me
tamata bokala oasi peneka kai esi kusu ami kena bui. Kai
meije esi ulake kena ami keu andeneke neko? Saisa mo!
Sebeie ruasi lomei kena esi sirie ami.”
[38]Eleki polisia meru esi beteke mere ete tamata elaka me
kota mere. Kena esi lene be Pauluse kai Silase tamata Roma,
hoko rilasi. [39]Eleki esi luake kotie sala bei luasi eleki esi
keri luasi siri kai esi beteke ete luasi leke esi siri bei kota
mere. [40]Eleki luasi keu bei bui mere kai luasi keu me Lidia
eni luma. Eleki kena luasi tetue tamata rebe esi hlaleke loko
Yesuse ete mere kai akbere laleisu, eleki esi keu bei kotare
ne.

Pauluse ilepae Sou Misete me kota Tesalonika
17:1-9

17 Eleki Pauluse kai Silase luasi keu rame, esi keue kota
Ampipolise kai kota Apolonia eleki esi luake ndi kota
Tesalonika. Ete mere tamata Yahudiaru esi luma ibada me.
[2]Hoko Pauluse ikeu me luma ibada mere, le piasare tamata
Yahudiaru esi luma ibada me, hoko ikeu ete mere. Mikua
telu atutu esi petu pleiaru ilepae Alla Eni lepata rebe lekiule
ete tamata ete meru. [3]Iatetukesi elere, “Kwali beta imi, Alla
Eni lepata meru ebeteke be Ile rebe Alla IulakeNi kena Iono
hlamate tamatare suke Isupu susate pine Imata kai Ikwana
suike bei tamata matale. Yesuse mere pine au betekeNi ete
imi be, Ile rebe Alla Iulakeni kena Iono hlamate tamatare.”
[4]Eleki tamata Ibrani sie ilaru esi lene loko eni lepataru
hoko esi lulu Pauluse kai Silase. Kai tamata Yunani bokala

lekwe rebe esi hlaleke loko Allare kai tamata bina rebe esi
ono elake, esi lulu Pauluse kai Silase lekwe.
[5]Po Tamata Yahudia maketaru lalesi tia hoko esi lupuke
tamata neuna me Pasare rebe esi kerike more leke esi ono
neuna me pusue kota mere. Eleki esi bala uru loko Yasone
eni lumare kena nikwa loko Pauluse kai Silase leke sirie
luasi me muli loko tamata bokalaru. [6]Po esi tetue Pauluse
kai Silase mo hoko esi kerike Yasone kai sie ilaru lekwe,
rebe esi hlaleke loko Yesuse eleki esi nehasi loko elaka
rebe esi kbasa me kota mere. Esi biuwe be, "Elaka imi,
tamata meiju esi hoha papelake otoi. Meije esi luake mei
iteki kotare peneka. [7]Kai Yasone iono esi rue kaini. Pususi
ono sala kena Kaisare Roma eni pletaru, le esi beteke be
kamale makete me lekwe Eni nane Yesuse." [8]Hoko kena
tamata bokala kai elaka me kota mere esi lene lepate mere,
kaplalesi. [9]Eleki elaka meru esi ulake Yasone kai sie maketa
rebe esi hlaleke loko Yesuse esi seli kepene mina, pine esi
supu tie.

Pauluse ilepae Sou Misete me kota Berea
17:10-15

[10]Kena kpetu mere neka tamata rebe esi hlaleke loko
Yesuse esi bete Pauluse kai Silase luasi lori kota Berea.
Eleki kena luasi luake ndi Bereare, luasi keu me tamata
Yahudiaru esi luma ibadare. [11]Tamata Yahudia ndi kota
Bereare lalesi mise lesi bei tamata Yahudia mpai kota
Tesalonikare, le esi lene Alla Eni lepate rebe lekie kena
Yesuse kena lale ndinate. Kai pela petu esi baeke buku
rebe ebeteke Alla Eni lepataru leke esi rekwa be Pauluse
eni lepata meru sakesa kai Alla Eniele pibe mo. [12]Tamata
bokala beisi esi hlaleke loko Yesuse, kai elaka bokala bei me
otoi Yunanire, bina mokwai esi hlaleke loko Yesuse lekwe.
[13]Po kena tamata Yahudia mpai kota Tesalonikare esi
rekwa be Pauluse ilepae Alla Eni lepataru ndi kota Berea
lekwe, hoko esi lori kota Berea leke esi rana tamata Berea
laleisu leke laleisu tiake Pauluse. [14]Hoko tamata rebe esi

hlaleke loko Yesuse me kota Bereare esi ulake Pauluse ikeu
akmete lope meite leini, eleyo Silase kai Timotiuse luasi rue
rame me kota Berea sa.
[15] Eleki tamata rebe esi bete Pauluse roma mpe kota
Atenare esi leu lolete Berea. Pauluse inaukesi loko Silase kai
Timotiuse leke luasi luake nununu lokoi.

Pauluse iatetuke tamata me kota Atena
17:16-34

[16] Kena Pauluse inamake Silase kai Timotiuse luasi me
kota Atenare, laleije tia titinai le iselu berhala me kota
mere uboka kuate. [17] Hoko Pauluse kai tamata Yahudiaru
kai tamata maketa rebe esi hlaleke loko Allare esi lepa kai
lomai me luma ibadare. Kai pela petu ilepa kai tamata rebe
itetuesi me pasare lekwe. [18] Kai kurua bei tamata toini rebe
esi nane Epikurose kai Stoare esi rare kaini lekwe. Eleki
leini esi beteke be, “Eh, tamata meije irekwa eni saisa?
Irekwa misete sasaisa mo po ilepa boka titinai.” Kai leini
lekwe esi beteke be, “Mei saka ilepae yelu rebe tamata bei
nusa maketa esi kotie lokoule.” Esi lepa ele mere le Pauluse
ilepae loko Yesuse kai Yesuse Ikwana suike. [19] Hoko esi betei
kena ikeu lupu kai esi ntuana me Ulate Areopaguse. Eleki
esi beteke lokoi be, “Ntuane, ami suka rekwa amu sou
beluke rebe alepaule, [20] le ami lene alepae yelu rebe ami nati
more, hoko ami suka rekwa pusue meru esi natire.” [21] Esi
kotie ele mere le pusue tamata Atena kai tamata maketa
rebe esi rue ete mere esi kerike moneka, le batuke esi suka
lepae kai lene sou beluke.
[22] Hoko Pauluse ikele me tamata rebe esi lupuke lomai
me Ulate Areopaguse mere oasi, ibeteke lokosi be, “Ina kai
amaya mei Atena! Au selu imi ono sasaisa neka imi lulu imi
maka hlaleke titinai. [23] Le kena au keu mei imi kotare keholi,
au selu imi otoi maka kotie lakwaiju, au tetue lekite kena
otoi maka tolae tanei kena riluke ete Alla sae me be, ‘Ete
Alla rebe renaI mo.’ Hoko Alla rebe imi kotie lokoIje po imi
renaI more, Ile mere pine au lepaeNi ete imire. [24] Mere Alla

rebe Iono lanite kai tapele kai pusue taneia mei kenare, Ile
mere pine Tuhane rebe Ipletae lanite kai tapele. Kai luma
rebe tamata esi onolu ete saisa rebe esi hlaleke lokoule,
Irue kena mo, [25] kai tamata itapaI moneka, le Ile mere pine
Iono tamata ihidupe. Iono tamata inasi kai Iriluke pusue
yelu ete tamata. [26] Iono pusue tamata nusa totoini mei nusa
meije bei tamata esa neka, kai Iono esi rue papelake otoi
mei nusa meije. Ile lekwe pine Iono petu kena ruele tamata
kai tamata imata kai otoi kena esi rue etiare bei menai sa.
[27] Alla Iono ele mere ete tamata leke esi nikwa lalane kena
hlaleke lokoI. Kena esi nikwa lokwoije esi tetueNi noma. Yo
esi tinaije, Tuhane Ilau bei ite pusuma mo.

[28] Ile mere Alla rebe Iono ite hidupe, kai aleli kai ite mei
nusa meije. Mere lupe tamata maka rekwa sie ilaru bei imi
esi beteke be,

'Tinai, ite pusuma meiju Alla Eni nanae.'

[29] Ina kai amaya, ite meiju Alla Eni nanae. Hoko ite noake
be Alla Isakesa kai yelu lakai bei mase pise perake pise
batu yake. Yelu lakai meru batuke tamata sionolu lulu esi
rekwaule. [30] Akmenare tamata esi rekwa Alla Isuka esi
onore mosa, hoko Iteu pakala kena iteki dosaru mosa. Po
pamuli meije Iulake pusue ite tamata mei nusa meije leke
hleke bei ono dosa. [31] Le Alla Iteu petu sae me peneka kena
teu pakala ete pusue tamata mei nusa meije kena nkenale.
Alla Ibitike Ile sae kena ono mere peneka. Ile mere Yesuse
rebe Alla Iono Ikwana suike bei matale kai ite rekwa be
namake Iteu pakala ete ite tamata lulu iteki nsalalaru."

[32] Kena tamata meru esi lene Pauluse ibeteke be Alla Iono
Ikwana suike bei matale, hoko sie ilaru esi malie Pauluse.
Kai sie ilaru lekwe esi beteke be, "Ami suka lene alepae loko
meije rebai makete neka." [33] Eleki Pauluse ikeu bei maka
lupuke lomai mere ne. [34] Po sie ilaru esi lene loko Pauluse
kai esi hlaleke loko Yesuse. Bei sie meru, Dionisiuse, esi
ntuane sae me ulate Areopaguse kai bina sae eni nane
Damarise, kai sie ilaru lekwe.

Pauluse ilepae Alla Eni lepataru me kota Korintuse
18:1-17

18 Eleki Pauluse ikeu bei me kota Atena lori kota
Korintuse. [2-3] Ete me kota Korintuse, itetue tamata
Yahudi sae me eni nane Akwila, ibei otoi Pontuse. Uke
iluake sakesa kai eni bina Priskila bei ndi otoi Italiare
resa. Esi luake me Korintuse le Kaisare ete Roma eni nane
Klaudiuse ipleta kena pusue tamata Yahudiaru esi siri
bei me kota Roma[j]. Hoko Pauluse isili loko luasi me esi
lumare kai irue kaisi le eni makerike sakesa kaisi. Eleki
telusi kerike sakesa kena ono tenda bei binatane usai kena
abelielu. [4] Kai papelake petu pleije, Pauluse ilepa lokosi
me luma ibadare leke iumauke tamata Yahudi kai tamata
Yunani leke esi hlaleke be Yesuse mere Maka Hlamate.
[5] Eleki kena Silase kai Timotiuse luasi luake me kota
Korintuse bei ndete otoi Makedonia, hoko Pauluse ihleke bei
makerike mere po ilepae lepata bei Alla etesi kena Yesuse
rame. Ibeteke ete tamata Yahudiaru be Yesuse mere Ile
rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamata. [6] Po kena tamata
meru laleisu tiakeni kai esi lepae tia lokoi, hoko itabubuke
ndoponaru bei eni lapune leke esi rekwa be isukasi more
neka. Kai ibeteke lokosi be, “Namake kena Alla Iteu pakala
kena imire, imi supu sala, eleyo au supu sala mo. Meije
au keu lepae sou kena Yesuse loko tamata nusa makete.”
[7] Eleki isiri bei mere, eleki ikeu lora luma sae rebe me luma
ibadare esi leini. Luma mere Titiuse Yustuse enie. Ile tamata
Yahudi mo po iisike Alla saka tamata Yahudi neka. [8] Po
Krispuse, luma ibada mere esi elake kai eni luma toini esi
hlaleke loko iteki Tuhane Yesuse. Kai tamata bokala rebe
Yahudi mo bei kota Korintuse, rebe esi lene Pauluse eni
lepataru esi hlaleke loko Yesuse hoko esi supu baptise.
[9] Kena kpetu rebai sae me Pauluse iselu yelu saka
nindaleini. Nindaleini kena Tuhane Ibeteke loko Pauluse be,

---

[j] **18:2-3** Kota Romare, Italia esi kota inai.

"Kuebe, rilamu yake! Lepae Alla Eni lepate rame kai hleke
bei yake! [10] Le Au rakamu rame kai Au sebeie sae iono susate
ete ale mo, le tamata bokala mei kota meije esi hlaleke loko
Au kai esi ono Auku maka lulu. [11] Hoko Pauluse irue ete mere
musune esa bulana ne, kai ilepae Alla Eni lepataru etesi.
[12] Kena gubernure Galio ipleta me otoi Akaya sa, tamata
Yahudi toini esi keu loko Pauluse, esi kerikeni leke esi
sakeni kena pakala. [13] Kena pakalare esi tutukeni ete maka
teu pakalare be, "Ntuane, ile meije iatula kena ono tamata
esi isike Alla po tebikele bei lepata rebe Musa ilekiule."
[14] Kena Pauluse iono kena ilepa, Galio ibeteke loko tamata
Yahudia meru be, "Ei, tamata Yahudi! Lene mimise! Sepo
imi tutukeni le iono sala kena pemerinta esi hukume
pise ono neune hoko au lene lokomi. [15] Po sepo mere lale
tiake lomai le Musa eni pleta pise imi atata rebe imi ono
lulule, hoko suke mere imi ruami teue. Au suka kena teu
pakala ele mere mo. [16] Eleki iulakesi suisi bei otoi maka teu
pakalare. [17] Eleki pusue tamata meru esi keu loko Sostenese,
luma ibadare esi elake, esi kerikeni kai esi tetai me otoi
maka teu pakale. Po Galio ituli kaisi kwale moneka.

Pauluse ileu lopai kota Antiokia
18:18-23

[18] Pauluse irue takwali me kota Korintuse. Eleki ibaie
tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse ete mere. Eleki isai
lopai otoi Siria sakesa kai Priskila kai Akwila. Eleki me kota
Kengkrea, Pauluse ikoki eni buare lulu atate leke tamata
esi rekwa be akmenare italuke ete Allare iono lulue pela
peneka. [19] Eleki esi roma me kota Epsuse, isebeie Priskila kai
Akwila luasi yo ikusu me luma ibada kai ilepa kai tamata
Yahudia ete meru. [20] Eleki esi beteke lokoi kena irue ete
mere takwali mina po isuka moneka. [21] Ibaiesi kai ibeteke
lokosi, "Kwalia imi, sepo Alla Isuka kena au leu suike loko
imi hoko au lomei." Eleki ikeu bei me kota Epsuse ne.
[22] Eleki iluake me kota Kaisarea, ikeu lora kota
Yerusaleme kai ibeteke hlamate ete tamata rebe esi hlaleke

loko Yesuse ete mere pine isiba rame lori kota Antiokia.
23 Eleki irue ete mere takwali toto, eleki ikeu suike. Ikeu
pusue otoi Galatia kai Prigia kena iakbere pusue Yesuse Eni
maka luluaru lalesi.

Apolose iluake me kota Epsuse
18:24-28

24 Kena mere tamata Yahudi sae me bei kota Aleksandria
eni nane Apolose iluake me kota Epsuse. Ile mere biruije
miri kena lepa kai irekwa Alla Eni lepate mise titinai. 25 Ile
mere isupu atetuke peneka kena rekwa Yesuse Eni lepataru.
Hoko laleije ndina titinai kena lepae Alla Eni lepate rebe
kena Yesuse mimise po batuke irekwa Yohanese ibaptise
tamatare. 26 Rilai mo kena iatetuke me luma ibada. Po kena
Priskila kai Akwila luasi lene iatetukesi, hoko luasi kerini
me luasi luma. Leke esi atetukeni loko saisa rebe irekwa
mosare. Mere be Alla Iono hlamate ete tamata sepo esi
hlaleke loko Yesuse. 27 Eleki Apolose lalei kena ikeu lori otoi
Akaya. Hoko tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse me kota

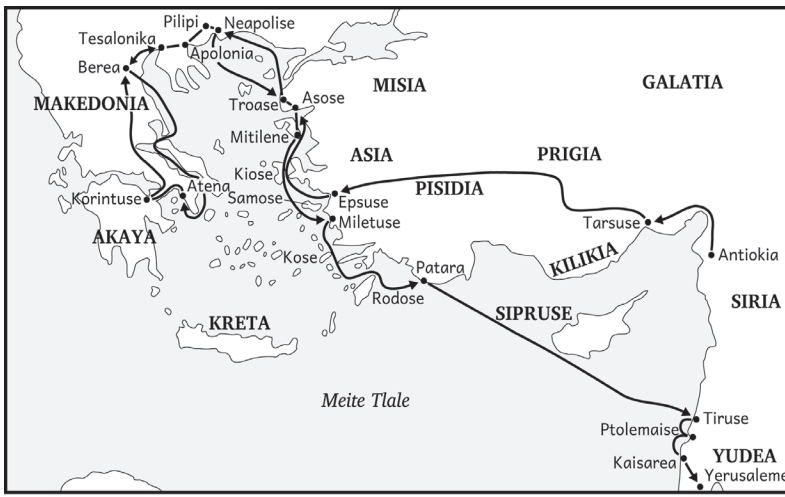

Pauluse ikeu lepae Alla Eni lepataru kena rebai telure (18:23–21:17)

Epsuse esi leki sulate loko sie rebe esi hlaleke loko Yesuse me otoi Akayare, leke esi suka kena Apolose irue kaisi.

Eleki kena Apolose iluake ndi Akayare, itapa tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse ete mere boka titinai. Tamata toini mere esi hlaleke loko Yesuse le Alla Iriluke misete etesi. [28] Le irare kai tamata Yahudiaru rame me tamata bokala oasi, esi lesini mo. Kai itiluke Alla Eni lepata rebe lekire be Yesuse mere pine Alla IulakeNi kena hlamate tamatare.

Pauluse ime kota Epsuse
19:1-10

19 Kena Apolose indi kota Korintuse sare, Pauluse ikeu papelake hena me otoi mere peneka eleki iluake me kota Epsuse. Ete mere itetue sie ilaru esi hlaleke loko Yesuse. [2] Itneusi be, “Kwalia imi. Kena imi hlaleke loko Yesuse, imi supu Ro Misete peneko?”

Esi ralakeni be, “Mosa. Ami lene kena Ro Misete mosa.”

[3] Itneu suikesi be, “Hoko kena baptise imire, imi hlaleke loko saisa kai sire iatetuke imire?”

Esi ralake be, “Ami hlaleke loko saisa rebe Yohanese iatetuke ete amire.”

[4] Ibeteke lokosi be, “Yohanese ibaptise tamata rebe esi hleke bei lale tiare kai kotie ampune bei Alla kai lulu Alla leke ono dosa suike moneka. Kai ibeteke ete pusue tamata Israelaru be, “Suke imi hlaleke loko Ile rebe Iluake pamuli bei aure. Mere Yesuse.’ ” [5] Kena esi lene Pauluse ilepa mere, esi suka supu baptisesi kena iteki Tuhane Yesuse Eni nane. [6] Kena Pauluse ibatake balai ndete babaisu, Ro Misete Ikbasa laleisu, Iono esi lepa kena sou mamaketa rebe esi rekwa mo kai esi lepae Sou bei Allare. [7] Tamata meru kasuke sie butu esa lesini lua.

[8] Bulana telu Pauluse ikeu rame me luma ibada kai Iatetuke nehe titinai kai irare kaisi be, “Suke imi ono Alla Ipletae imi.” [9] Po sie ilaru ulu buasi ela hoko esi suka hlaleke loko Yesuse mo kai Pauluse eni lepate rebe Yesuse Isuka ihidupe eleire, esi lepa tia lokoe. Hoko Pauluse ikeu beisi kai

ikeu sakesa kai eni maka luluaru lopai hkola rebe Tiranuse
iatetuke kenare. Kai iatetukesi pela petu ete mere. [10] Iatetuke
ete mere musuna lua. Hoko pusue tamata Yahudi kai tamata
Yahudi mo me nusa Asiare esi lene Alla Eni lepate.

Skewa eni nanaru
19:11-22

[11] Alla Iono Pauluse iono tanda herane. [12] Mere, sepo tamata
esi rana Pauluse eni lensore pise obite nurui rebe ilo kena
akwaije rebe ipake pende kai esi tolae kena tamata makerakaru,
esi mise sosoli kai ro tia rebe ukbasa lalesi usiri beisi.
[13-14] Kena mere tamata Yahudi toini sae me rebe esi keu
bei kota kena kota kai esi ktili kena sui ro tiare bei tamata.
Eleki mokwai sie itua beisi, mere imame elake Skewa bei
Yahudi eni nanaru esi suka sui ro tiae bei tamata kena
Tuhane Yesuse Eni kbasa. Esi beteke loko ro tiare kena
Tuhane Yesuse Eni nane be, “Ro tiae! Ami pleta ale kena
Tuhane Yesuse Eni kbasa rebe Pauluse ibetekele. Asiri beini.”
[15] Po ro tiare ebeteke lokosi be, “Yesuse au renaI, kai
Pauluse au rekwai, po imi kbasa kena sirie au mo.”
[16] Eleki tamata rebe ro tiare ekbasaeni ibua lolete, ikakisi
kai itetasi ktili titinai leke esi naya bei luma mere. Esi
nayare esi lakwai elaka kai naya kalakue le ikahi esi
pakiana me nanakwalaisu.
[17] Tamata Yahudiaru kai tamata Yahudia mo rebe me kota
Epesuse pususi lene mere, hoko rilasi kai esi isike Tuhane
Yesuse Eni nane rame. [18] Eleki tamata bokala rebe esi hlaleke
loko Yesuse pende, esi luake naku neuna rebe akmena esi
onolu me tamata maketa bobokala oasi. [19] Tamata bokala beisi
lekwe rebe akmena esi ono makmaure, esi lupuke esi buku
makmauaru eleki esi busae me tamata bokala oasi. Bukua
meru esi beline kasuke kepene perake usata butu lima[k]. [20] Bei
mere hoko lepate kena Tuhane Yesuse elei rame ete tamata
bobokala kai sie bokala beisi hlalekeNi.

---

[k] **19:19** Kepene meije esi elake kasuke lopia lihuna butu lima lesi.

[21] Eleki kena meiju uono pelare, Alla Eni Ro Iono Pauluse
lalei kena isuka keu lori otoi Makedonia kai otoi Akaya pine
ilopai kota Yerusaleme. Ibeteke be, “Suke au keu lopai kota
Roma sa kena au keu mpai kota Yerusaleme pelare.” [22] Hoko
iulake eni tamata maka tapa luaru, Timotiuse kai Erastuse
lori otoi Makedonia. Hoko luasi keu eike lori, eleyo irue ruai
takwali mpai otoi Asia.

Demetriuse isuka ono susate ete Pauluse me kota Epesuse
19:23-41

[23] Kena mere, tamata ilaru esi hoha titinai me kota
Epesuse le esi suka lene Pauluse eni lepate kena Yesuse mo.
[24] Ete mere ile sae me eni nane Demetriuse, tamata tukane
perake. Iono luma tone bei perake saka luma kena esi isike
tuhane tinai mo, esi nane Artemise. Artemise mere bina.
Eni makerike mere eono isupu kepene kokala etei kai eni
tamata makerikaru. [25] Ilupuke pusue eni tamata makerikaru
kai pusue tukane perake maketaru eleki ibeteke lokosi be,
“Kwalia imi. Imi rekwa be ite supu kepene boka bei iteki
makerike meije. [26] Po meije imi ruami selu kai lene saisa rebe
Pauluse iono tamata meije esi hlaleke loko eni Allare kai
ibeteke be Artemise mere Alla tinai mo. Batuke mei Epesuse
mo, po mahake pusue otoi Asia meije, iumauke kai ilemake
tamata bokala. [27] Esi lepa tiae loko iteki makerike meije hoko
sae sabe luma rebe ite kerikele meije moneka. Po batuke
mere mo, esi noake be Artemise mere tuhane tinai mo rebe
elake moneka. Hoko namake iteki tamata esi isike Artemise
mone piseo. Mere malere titinai le pusue tamata mei otoi
Asia kai tamata mei pusue nusa kai ite hlaleke lokoe sa.”
[28] Kena esi lene lepate mere hoko esi nasu kai esi biuwe
rame be, “Artemise elake! Tamata Epesuse esi maka
hlaleke!” [29] Eleki tamata meiju kai tamata maketa bokala
lekwe esi nasu papelake otoi me kota mere eleki esi kerike
Gayuse kai Aristarkuse tamata bei otoi Makedonia rebe
luasi keu sakesa kai Pauluse ramere. Eleki esi lihi luasi loko
otoi elake kena tamata me kotare esi lupu kenare. [30] Pauluse

isuka kusu loko tamata bokala meru po eni tamata maka
luluaru esi lakeni. [31] Kai tamata elaka me otoi Asia rebe
Pauluse eni ebearu esi nauke lokoi leke ikeu me luma elake
kena otoi maka lupure yake.
[32] Hoko leini esi biuwe elere, yo leini esi biuwe ele mere,
le tamata bokala bei sie meru esi rekwa mo be esi luake ete
mere kena saisa. [33] Eleki tamata Yahudiaru esi ulake tamata
sae eni nane Aleksandere leke ikele mpe tla. Eleki ibitike
balai loko tamata bokala meru kena ilepa. [34] Po kena esi
rekwa be ile mere tamata Yahudi, hoko esi suka lene lokoi
mo eleki esi biuwe be, “Artemise elake, tamata Epesuse esi
maka hlaleke! Artemise elake, tamata Epesuse esi maka
hlaleke!” Esi biuwe kasuke olasa ului lua.
[35] Eleki kota mere esi sekertarise iono tamata bokala
meru esi ndene kai ibeteke lokosi be, “Kwalia imi, lene
mina! Mei nusa meije pusue esi rekwa be kota Epesuse
maka raka luma Artemise elake kai batu moli rebe etetu
bei ndete lanite moyo? [36] Hoko imi ndene mina kai ono
saisare akmete kuate yake le yele mere pusue rekwae. [37] Le
tamata lua meiju imi kerisi lomei peneka, po esi ndeae yelu
molia bei iteki luma Artemise mo kai esi sobue esi nane mo.
[38] Sepo Demetriuse kai eni tamata makerikaru esi nanu sae,
hoko suke esi kerie ete tamata maka teu pakala, leke esi
teu pakala kenae. Tamata elaka maka teu pakalaru esi me
otoi ete mere. [39] Po sepo imi suka saisa maketa lekwe, hoko
suke tamata elaka mei kotare lupu lokole leke lepa polie.
[40] Le saisa mo yo petu meije imi hohae kota meije. Mere imi
ono sala. Sepo tamata elake iluake lomei pine esi tutuke
ami hoko au lepa sasaisa mo. [41] Eleki kena ilepa mere pela,
iulake esi leu bei mere.

Pauluse ikeu me otoi Makedonia kai otoi Yunani
20:1-6

20 Kena me kota Epsuse esi hoha moneka, hoko
Pauluse ikoti tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse
kena ihnausi leke esi hlaleke ktili loko Yesuse kai ibaiesi.

Eleki isai lori otoi Makedonia. [2]Ikeu papelake otoi me
Makedonia keholi kai ete mere iatetuke sou kena Yesuse
ete tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse leke lalesi kuru.
Eleki bei otoi Mekedonia ilorau otoi Yunani. [3]Ete mere Irue
bulana telu. Kena lau mo isai lopai Siria nere, ilene sou sae
be sepo isai lopai hoko tamata Yahudiaru esi rakai kena
bunui. Hoko iteu eni lalane be ileu lopai Yerusaleme, ikeue
otoi Makedonia. [4]Kena mere sie ilaru esi keu sakesa kai
Pauluse. Sie meru:

Sopatere bei Berea, ile mere Piruse eni nanae,
Aristarkuse
kai Sekunduse bei Tesalonika,
Gayuse bei Derbe,
Timotiuse,
Tikikuse
kai Tropimuse, sie lua meru bei otoi Asia.

[5]Sie itua meru esi keu akmena eleki esi tatike ami, au
Lukase kai Pauluse mpai kota Troase. [6]Kena petu tamata
Yahudiaru esi pesta kane roti rebe pake ragi more pela mina
pine, ami sai bei me kota Pilipi me Makedonia. Eleki petua
lima suike ami luake mpai Troase, ami tetu sie ituaru ete
mere. Ete mere ami rue petua itu.

Pauluse iono kwete beluke sae me eni nane Eutikuse ikwana suike
20:7-12

[7]Kena petu miku kpeture, ami lupuke lomai kai tamata
rebe esi hlaleke loko Yesuse kena kane sakesa. Le Pauluse
isuka keu ele bobanure neka hoko ilepa rame ete ami
tamata ete meru roma kpetu tlai. [8]Ami lupuke lomai kena
sokati ndete teture, kai esi esi sosu lampua bokala kenae.
[9]Ete mere kwete beluke sae me eni nane Eutikuse irue me
jendelare. Kena Pauluse ilepa rame sa, ihkwau titinai. Eleki
intulu me jendelare, itetu bei jendelare lope tapele, sokati
mere sokati rebai telu lolete. Kena esi rulu lope, bitikeni esi
selui yo imata peneka. [10]Pauluse irulu lope eleki intulu kena

tamata mere kai inopai eleki ibeteke be, “Kaplalemi yake le
ikwana suike sa.” [11] Eleki Pauluse isa suike lolete eleki ilara
rotiru eleki ami kane sakesa. Pauluse ilepa ete ami rame eti
kasinake pine ikeu. [12] Esi leuke kwete beluke mere me eni
lumare lalesi ndina titinai.

Pauluse esi keu bei kota Troase lopai kota Miletuse
20:13-16

[13] Kena Pauluse irue me kota Troase sa ami sa kena kapale
eleki ami sai eike lopai kota Asose le isuka keu lelale bei
Troase lopai Asose kai amiki lalema kena ami rana Pauluse
mpai Asose lulu italuke. [14] Kena itetue ami me kota Asose,
isa lorau kapale, eleki ami sai rame lopai eti ami luake mpai
kota Mitilene. [15] Bei ete mere ami sai rame kai ele bobanure
ami luake me nusa Kiose esi oai. Eleki ele petu luare ami
sai sabu lopai nusa Samose kai esi petu suike ami luake
mpai kota Miletuse. [16] Le bei akmena sa Pauluse iteu lepate
peneka be isili me kota Epsuse me otoi Asia mo leke eni
petuaru pusue me otoi mere yake. Le kahulakeni leke kena
petu elake Pentakostare suke impai kota Yerusaleme peneka.

Pauluse iakbere penatua bei kota Epsuse laleisu
20:17-38

[17] Pauluse iulake tamata sae me bei kota Miletuse lori kota
Epsuse leke beteke ete tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse
esi elakaru leke esi lopai kota Miletuse lokoi. [18] Eleki kena
esi luake ibeteke lokosi be, “Kwalia imi. Imi rekwa be auku
hidupe elia, bei kena au luake memenai loko imi mei otoi
Asia meije eti roma petu meije. [19] Au kerike ete Tuhane kena
lale kwakwale mo kai rebai sesi mata kweliku tetu le imi
lekwe le imi ktili kena lulu sou bei Alla mo. Kai au supu
susate boka bei tamata Yahudi rebe esi suka kena bunu aure.
[20] Imi rekwa be au atetuke imi kena pusue yelu rebe utapa
imi, hoko lepate sasaisa neka au bunikele bei imi mo. Meiju,
au atetuke imi kena imi lupuke lomai, kena au sili me pusue
imi lumaru. [21] Au betekele rame ete imi pusumi, tamata

Yahudiaru kai tamata rebe Yahudi more, be suke imi hleke
bei ono dosa leke imi hlaleke loko iteki Tuhane Yesuse.
[22] Kai meije imi lene mimise. Ro Misete Ibeteke ete au
be au keu lopai kota Yerusaleme. Au rekwa mosa be saisa
eono kena au ete mpaije. [23] Batuke au rekwa peneka be me
papelake kotare Ro Misete Iono laleku rekwa titinai be,
au supu kusu bui kai supu susate. [24] Po au suka keu lopai
Yerusaleme. Le au noake be suke au rue pibe mo mere
pentine mo. Rebe pentine ete aure, au pelae pusu yelu rebe
Alla Ipletae ete aure, lupe maka bala suke ibala roma esi
hnura. Mere au kerike ete Tuhane Yesuse suke au lepae Sou
Misete kena Alla Iono misete ete itere.
[25] Meije imi lene mimise. Au rekwa be imi pusumi, rebe
au keu lokomi kai atetuke imi kena Alla Ipleta ite eliare, imi
tetu lomai kai au suike moneka. [26] Au beteke mimise ete
kwalia imi, sepo imi mata kai imi keu supu susate titinai eti
pela, imi tutuke au yake. [27] Le au hleke bei lepae pusue rebe
Alla Isuka onoe ete imire mo.
[28] Imi raka lalemi mimise. Kai raka imi tamata rebe esi
hlaleke loko Yesuse lalesi lupe tamata maka raka domba
iraka eni dombaru. Imi rakasi leke esi hlaleke rame le Ro
Misete Ibitike imi leke imi ono mere. Alla Iono Eni nanae
Yesuse Imata ete tamata rebe esi hlaleke lokoIje. [29] Au
rekwa be kena au keu pende, tamata neune esi luake lomei
umauke imi leke imi hleke hlaleke loko Yesuse. Kai lalesi
noa imi moneka le esi lupe binatane serigala rebe ebunu
dombare. [30] Kai bei imi ruami lekwe tatike pine leini esi
lepae sou rebe nkena mo leke esi umauke imi leke lulusi.
[31] Ele mere hoko imi raka lalemi mimise. Nete mimise be
musuna telu au atetuke imi rame elia. Pita kpetu au hleke
mo kena atetuke imi kai laleku noa imi.
[32] Kena meije au kotie loko Alla kena riluke imi eteI, leke
Iraka imi. Kai suke imi nete loko Eni misete elake rebe
Irilukele. Hnaune meije eono laleime kuru. Kai Iriluke Eni
misete rebe Italuke be Irilukele ete sie rebe Ibitikesi kena
Eni tamatare. [33] Imi rekwa peneka be roma petu meije au

kotie kepene pise pakiane bei imi mo. [34]Eleyo, au ruaku
kerike loko saisa rebe au perlure kai auku ebea rebe esi rue
sakesa kai aure esi perlure. [35]Au aseluke ete imi be kena
makerike boka saka meije, suke ite tapa tamata rebe ktili
kena kerike mo. Kai suke ite nete loko Tuhane Yesuse Eni
lepate be, 'Riluke ete tamata makete mise lesi bei supu bei
tamata makete.' "

[36]Kena Pauluse ilepa pela, itatu kai pusu penatuaru eleki
ikotie loko Alla etesi. [37]Pususi rani kai esi nopa Pauluse kai
esi baieni. [38]Lalesi noa Pauluse titinai le ibeteke be esi selu
suikeni moneka. Eleki esi betei roma ndau kapale.

Pauluse ileu lopai kota Yerusaleme
21:1-16

21 Ami baie tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi
elakaru eleki ami keu beisi ne. Eleki ami sai sosoli
lopai nusa Kose eleki ele bobanure ami roma me nusa
Rodose. Eleki bei mere ami sai rame lopai kota Patara. [2]Ete
me kota mere ami supu kapale sae me, eono kena esai lopai
otoi Pinesia. Eleki ami sai kena kapale mere. [3]Ami selu
nusa Sipruse sapleuke mapale, po ami lia bei rame lopai
otoi Siria. Eleki ami tati me kota Tiruse, le ete mere kapale
rebe ami sare eruluke taneia rebe elikure. [4]Ete mere ami
keu loko tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse rebe esi rue
ete mere kai ami rue petua itu kaisi. Kai Ro Misete Iono sie
meru lalesi rekwa be tatike pine Pauluse isupu susate mpai
Yerusaleme hoko esi ahnau Pauluse leke ikeu lopai kota
Yerusaleme yake. [5]Po petu kena ami rue ete mere pusue
peneka eleki ami keu siba beisi. Hoko tamata meru bina,
mokwai kai esi nanaru pususi bete ami siri bei kotare, roma
ndau meite leini eleki ami pusuma tatu kai kotie loko Alla.
[6]Eleki ami baie lomai eleki ami sa lolete kapale yo esi leu
lora luma ne.

[7]Ami sai bei me kota Tiruse, ami luake mpai kota
Ptolemaise eleki ami rulu ete mere. Eleki ete mere ami keu
loko tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse ete mere kena beteke

holmate etesi eleki ami rue kaisi petu esa. [8] Ele bobanure ami
siba rame eleki ami luake mpai kota Kaisarea. Ete mere ami
keu loko maka lepa Alla Eni lepate sae me eni nane Pelipuse
me eni luma, eleki ami rue kaini. Ile mere ile sae bei sie
itua rebe bitikesi me kota Yerusaleme kena layani tamata
susate. [9] Kai Pelipuse eni kwete bina ata esi kai mosa, Alla
Iriluke ktiline etesi peneka kena esi lepa Alla Eni lepataru.
[10] Kena ami rue ete mere petua ilaru, nabi sae me eni nane
Agabuse iluake bei ndete otoi Yudea. [11] Iluake loko ami eleki
irana Pauluse eni maka lo akware eleki Agabuse ruai ilo eni
lelalaru kai balaiju, kai ibeteke ele meije be, “Ro Misete Iono
laleku rekwa be: Ile rebe eni maka bali akwa meije namake
tamata Yahudia ndete kota Yerusaleme esi loi ele meije. Eleki
esi rilukeni ete tamata maketa rebe tamata Yahudi more.”
[12] Kena ami lene ibeteke mere hoko ami kai tamata rebe
esi hlaleke loko Yesuse rebe esi rue me kota Kaisareare, ami
kotie rame bei Pauluse be, “Ntuane akeu siba lolete kota
Yerusaleme yake.” [13] Po Pauluse iralake be, “Le mula pine
imi ranire? Imi ono ele mere eono laleku tia titinai. Esi
kerike au pise esi bunu au sebeisi neka le au lulu Tuhane
Yesuse neka.” [14] Ele mere isuka lene loko amiki hnaune mo,
eleki ami lului neka kai ami kotie loko Tuhane be, “Pusulu
uono bei Tuhane Ale neka.”
[15] Ami rue ete mere petua ilaru eleki ami aknekae amiki
taneiaru eleki ami keu siba lolete kota Yerusaleme. [16] Hoko
sie ilaru bei me kota Kaisarea esi keu sakesa kai ami kena
esi bete ami loko Manasone eni lumare, le eni lumare pine
ami rue kenare. Manasone mere tamata bei nusa Sipruse kai
ihlaleke loko Yesuse takwali peneka.

Pauluse ikeu loko Yakobuse
21:17-26

[17] Kena ami luake me kota Yerusaleme, tamata rebe esi
hlaleke loko Yesuse ete mere esi sapa ami kena lale ndinate.
[18] Ele bobanure Pauluse ikeu sakesa kai ami kena keu loko
Yakobuse, kai pusue tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi

elakaru esi lupu ete mere. [19]Kena ami kotie hlamate beisi,
eleki Pauluse ialena etesi be, kena ilepa Yesuse ete tamata
makete rebe tamata Yahudi more, Alla Ionosi hlaleke lokoI.
[20]Kena esi lene ialena pela, eleki pususi isike Alla. Eleki
esi beteke etei be, “Kwali! Suke arekwa be tamata Yahudi
rebe esi lulu Yesuse esi boka titinai peneka. Sie meru pususi
ono lulu Alla Eni pleta rebe Musa ilekire mise titinai. [21]Po
esi lene kena ale be atetuke pusue tamata Yahudia rebe esi
rue kai tamata maketaru, leke ono lulu Alla Eni pleta meru
moneka. Kai kwali ahnausi leke esi sunate esi nanaru yake
kai esi ono lulu ite tamata Yahudiaru iteki atataru yake.
[22]Meije esi rekwa be amei peneka hoko esi tetamu neka.
[23]Hoko mise lesi aono lulu saisa rebe ami betekele meije
be bei amia meiju sie ataya mei esi la loko Alla peneka.
[24]Akeri kaisi me Tuhane Eni Luma kena andita nanakwala
lulu atate sakesa kaisi kai aseli kepene lesi kena koki esi
buaru mina. Aono ele mere leke pusue tamata esi rekwa be
soua kena ale rebe esi lenelu meru tinai mo kai ara lulu Alla
Eni pleta meru sa. [25]Kai arekwa lekwe be tamata makete
rebe tamata Yahudi mo rebe esi hlaleke loko Yesuse pende,
ami natue sulate lokosi peneka kena beteke saisa rebe ami
teure be manane rebe rilukele ete tuhane tinai more kane
yake. Kai kane lalakwe yake pise aklaline rebe emata le
klosekele yake kai ono ntasite yake.”
[26]Eleki ele bobanure Pauluse ikeu sakesa kai sie ataya
meru eleki esi ono lulu atate andita nanare. Eleki esi kusu
me Tuhane Eni Luma kena esi beteke ete imame be petu ila
atate andita nanare pela kai esi binatana kena palalu ete
Allare esi palaule.

Solalua rebe Kaisare ipletaesi esi kerike Pauluse le esi betinake Pauluse ihohae Pemerinta
21:27-36

[27]Petua itu kena andita nanakwala lulu atate mere elia
nere, tamata Yahudia sie ilaru bei otoi Asia esi selu Pauluse
me Tuhane Eni Lumare. Hoko esi umauke tamata bokala

leke esi kerikeni. [28] Esi kloloe be, “Ei kwalia! Tamata Israele!
Tapa ami mina! Tamata meije ikeu etia-etia neka. Iatetuke
pusue tamata leke esi suka ite yake, kai lene loko lepata
rebe Musa ilekilu yake. Ilepa tiae loko Tuhane Eni Luma
meije. Meije ikeri tamata Yahudia mo kena kusu Tuhane Eni
Lumare peneka. Esi ono tiae kena otoi moli meije!”
[29] Esi beteke ele mere le esi selu Tropimuse tamata bei
kota Epsuse, isakesa kai Pauluse me kotare, kai esi betinake
Pauluse ikerini me Tuhane Eni Luma peneka.
[30] Hoko pusue kota laleije hoha, kai pusue tamata esi
bala uru lokoi, eleki esi kerike Pauluse kai esi lihini siri
bei Tuhane Eni Lumare. Eleki esi kwara pusue pagare rebe
ekeholi Tuhane Eni Lumare esi meture sosoli. [31] Kena tamata
rebe esi hoha mere esi ono kena esi bunu Pauluse, tamata
sae me ibeteke ete solalua rebe Kaisare ipletaesie, esi elake
be pusue kota Yerusaleme ehoha. [32] Hoko solaluaru esi
elake mere irana solalu utune esi elake sie ilaru kai solalua
makete lekwe eleki esi bala lolete otoi rebe hohare. Kena
tamata rebe esi hoha mere esi selu solaluaru hoko esi hleke
bei teta Pauluse. [33] Eleki solaluaru esi elake mere ikeu loko
Pauluse eleki ikerikeni, kai iulake esi loi. Kai itneu be,
“Tamata meije sire? Iono saisare?” [34] Tamata bokala meru
leini esi kloloe be elere, leini esi kloloe be elere. Hoko hoha
titinai eti solaluaru esi elake irekwa mo be andia tinai.
Hoko iulake keri Pauluse me esi otoi maka ruere. [35] Hoko
kena esi kerini roma me elana buai rulu bei Tuhane Eni
Lumare, solaluaru esi tohini le tamata meru esi uru boka
kuate kena bunui. [36] Hoko tamata bokala meru esi lulu
mulisi kai esi kloloe be, “Bunui!”

Pauluse ilepa le ruai
21:37-22:21
(9:1-19; 26:12-18)

[37] Kena solaluaru esi ono kena kusu le Pauluse me esi otoi
maka ruere, Pauluse ibeteke loko solaluaru esi elake be,
“Ntuane, au lepa kai ale totore saisa moyo?”

Iralake be, “Ei, arekwa sou Yunanire? [38] Yapine ale mere
tamata Mesire rebe beluke meije ihohae pemerintare eleki
ipletae tamata maka bunu usata ata me otoi nsekile, piseo?”
[39] Pauluse iralake be, “Mo, aure tamata Yahudi bei kota
Tarsuse, kota elake me otoi Kilikia. Au kotie leke asuka kena
au lepa ete tamata bokala meru mina.”
[40] Kena solaluaru esi elake isuka kena Pauluse ilepa etesi,
eleki ikele kena elane eleki ibitike balai lokosi leke esi
ndene, eleki pususi ndene. Pauluse ilepa lokosi kena sou
Ibrani be,

22 “Ama kai kwalia imi, au lepa leku sa hoko saisa rebe
au beteke ete imire lene loko mina!” [2] Kena esi lene
ilepa kena esi soure hoko pususi ndene. Ibeteke be, [3] “Aure
tamata Yahudi, rueleku ndi kota Tarsuse me otoi Kilikia, po
au ela mei kota Yerusaleme meije. Au supu atetuke mimise
bei kuru elake Gamaliele kena iteki ntuana menaru esi
Alla Eni pleta rebe Musa ilekiule, eti au ono tamata rebe
kerike ete Alla rame lupe imi kena meije neka. [4] Kai au ono
susate ete tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse eti esi mata.
Bina mokwai au kerikesi kai au kusuesi kena bui. [5] Kena
yelu rebe au betekele meru, imame elake kai elaka maka
teu pakala esi selulu kena matasi ruasi kai ruasi alenakele
ete imi be au beteke meije tinai. Au keri sulate beisi ete
iteki tamata ndi kota Damsike kena kerike tamata rebe esi
hlaleke loko Yesuse. Leke au kerisi lomei kota Yerusaleme
kena hukumesi.
[6] Po kena au keu lorire, kena au tehaike kota Damsike,
hitate elake bei ndete lanite ehita keholi au sosoli. Kena
mere kwata. [7] Klolikeku lope tapele kai au lene lepate lokoku
be, ‘Sauluse, le mula pine aono susate ete Au?’ [8] Au beteke
be, ‘Ale sire, Ntuane?’ Eleki Iralake be, ‘Au meije Yesuse bei
Nasarete, rebe aono susate eteIje. Aono susate ete tamata
rebe hlaleke loko Aure, hoko mere sakesa kai aono susate
ete Aure neka.’ [9] Kai tamata rebe esi keu sakesa kai aure,
esi selu hitate elake mere, po Eni lepate loko au mere esi
nati mo. [10] Au beteke be, ‘Tuhane suke ono saisare?’ Tuhane

Ibeteke lokoku be, ‘Akeleke kai siba lori kota Damsike. Ete
mere asupu pleta kena saisa rebe suke aonore.’ [11] Kai au selu
sasaisa mo le hitate elake eono mataku maile. Hoko auku
ebearu esi kerike balakue kai esi rapaku kusu kota Damsike.
[12] Ete mere ile sae me eni nane Ananiase, ihlaleke loko
Alla titinai kai iono lulu Tuhane Eni lepate rebe Musa
ilekiule, kai tamata Yahudi rebe esi rue ete mere esi
holmatei. [13] Iluake lokoku kai ikele tehaikeku kai ibeteke be,
‘Kwaliku, Sauluse, ksina matamu kai selu suike!’ Kena mere
neka au supu selu suike. [14] Eleki ibeteke be, ‘Iteki ntuana
menaru esi Allare Ibitike ale kena selu Yesuse rebe Eni dosa
sae mo, kena lene naije kai kena arekwa laleIje. [15] Suke
alenake saisa rebe aselue kena matamu ruamu kai lene kena
tlinamu ruamu ete pusue tamata rebe Yahudi more. [16] Kai
tatike takwali yanoma. Akotie loko Tuhane leke Alla Inete
amu dosaru moneka kai akele leke au baptisemu kena tanda
be alulu Yesuse.’
[17] Takwali lomei kena au leu mei kota Yerusaleme kai kena
au kotie loko Alla me Tuhane Eni Luma sa au selu Tuhane
saka nindale au. [18] Tuhane Ibeteke loko au be, ‘Pauluse,
siri nunu bei kota Yerusaleme le tamata Yahudi ete meije
esi suka lene alenake Au mo.’ [19] Au ralake be, ‘Tuhane, esi
rekwa be au keu bei tamata Yahudi esi luma ibada sae kena
sae kena kusue tamata rebe esi hlaleke lokoMue kena bui
kai tetasi. [20] Kai kena Amu maka lulu Stepanuse bunuije au
ete mere lekwe kai laleku kena bunuije neka. Kai au pine
au raka tamata rebe esi bunuije esi lapu nanukaru.’ [21] Po
Tuhane Ibeteke loko au suike be, ‘Akeu, le Au ulake akeu lau
bei meije loko tamata makete rebe tamata Yahudi mo.’ ”

Pauluse isupu kusu me solaluaru esi otoije
22:22-29

[22] Pusue esi lene loko Pauluse ilepa eti roma ibeteke
tamata Yahudia more, po esi suka lene moneka hoko esi
nasu kai kloloe be, “Tamata ele meije bunui! Ono ikwana
moneka!” [23] Le esi nasu kuate hoko esi kloloe rame kai esi

kahi esi lapu nanukaru kai esi mulae lopone lolete. [24]Hoko
solalua rebe Kaisare Roma ipletaesi esi elake iulakesi
be, “Keri Pauluse kusu kena iteki otoije leke ite tetai kena
mekute kai tneui be le mula pine tamata bokala meru
esi kloloe lokoi ele mere.” [25]Po kena esi loi kena mekute
binatane usai leke esi tetai, ibeteke loko solalu utune esare
esi elake be, “Ntuane, auku kbasare sakesa kai kamale eleke
Kaisare eni tamataru. Sepo imi teu pakala ete au mosa hoko
aulakesi teta au yake mo hoko asupu hukume.”
[26]Kena solalu utune esi elake ilene mere ikeu beteke
kena eni elake be, “Ntuane, Pauluse eni kbasare sakesa kai
tamata kota Roma, hoko sepo ite tetai mere ite ono sala
peneka.”
[27]Eleki solaluaru esi elake iluake loko Pauluse kai ibeteke
be,
“Abeteke titinai! Amu kbasare sakesa kai kamale eleke
Kaisare eni tamataru, o?” Iralake be, “Yele, tinai.” [28]Tamata
elake mere ibeteke be, “Auku kbasare sakesa kai Kaisare eni
tamataru, au rubue kena belini elake.”
Pauluse ibeteke be, “Kena ruele aure, auku elaka inaiju
esi kbasare sakesa kai Kaisare eni tamataru peneka.” [29]Hoko
tamata rebe esi ono kena tneuije esi sele beini sosoli. Kai
solaluaru esi elake rilai lekwe le iulake kena lo Pauluse
rebe iono sala lulu Roma esi pletare eni kbasare sakesa kai
Kaisare eni tamataru.

Pauluse ime tamata maka teu pakalaru oasi
22:30-23:11

[30]Ele bobanure solaluaru elake isuka rekwa mimise lekwe
be le mula pine tamata Yahudiaru esi tutuke Pauluse. Hoko
iulake eni solaluaru kena koti imama elakaru kai elaka
maka teu pakalaru leke esi lupu me otoi maka teu pakala.
Eleki iulake tie Pauluse eleki esi kerini lokosi.
23 Kena Pauluse ilimese tamata maka teu pakala meru,
ibeteke be, “Kwalia imi! Eti roma petu meije au ktili
kena raka ruaku leke ono dosa moneka. Alla Irekwa lalekue

titinai.” [2] Imame elake eni nane Ananiase iulake tamata
rebe esi kele tehaike Pauluse esi papake biruije le ibeteke
ele mere. [3] Eleki Pauluse ibeteke lokoi be, “Alla Ipapake
birumue. Alupe lesete tiae rebe catele puti. Mere le arue ete
mere kena teu pakala ete au lulu Musa eni pletare po aulake
esi papake birukue yo alene auku lepataru mosa. Mere lulu
amue makerike mo.”
[4] Tamata rebe esi kele tehaikeni esi beteke lokoi be, “Alepa
tiae loko Alla Eni imame elake ele mere yake.” [5] Pauluse
ibeteke lokosi be, “Kwalia imi, au rekwa be ile imame elake
mo. Sepo au rekwa hoko au beteke ele mere mo le Alla eni
lepata rebe Musa ilekire esi lepate matai me be, ‘Alepae tiae
loko imi elake rebe ipletae imire yake!’ ”
[6] Kena iselu tamata maka teu pakala meru irekwasi be
leini bei tamata toini Saduki kai leini bei tamata toini
Parisi. Hoko ibiue be, “Kwalia imi, au meije bei tamata toini
Parisi le auku ntuana menaru lekwe tamata Parisi neka.
Petu meije imi teu pakala kenaku le au hlaleke be Alla Iono
tamata matale ikwana suike!”
[7] Kena ilepa pelare tamata toini Parisiaru kai tamata toini
Sadukiaru esi rare kai lomai sosoli. Hoko esi larake lomai kena
toini lua. [8] Le tamata toini Sadukiaru esi beteke be tamata
matale ikwana suike moneka, malekate sae mo kai ro sae mo.
Po tamata toini Parisiaru esi beteke be meru pusulu me. [9] Esi
nasuke lomai titinai kai esi biuwe loko lomai. Eleki kuru Torata
sie ilaru bei tamata toini Parisi esi kele, rare kai lomai ktili kai
esi beteke be, “Ami teu be tamata meije eni sala sasaisa mo! Le
sepo malekate pise ro ibeteke etei hoko eni lepate sala mo.
[10] Esi rare kai lomai ktili titinai, solaluaru esi elake rilai le
tinake esi bunu Pauluse. Hoko iulake eni solaluaru esi keu
lope rana Pauluse bei tamata bokala meru kai esi kerini me
esi otoije suike.
[11] Kena esi kpeture Pauluse iselu be Tuhane Ikele me leini
kai Ibeteke lokoi be, “Kuebe Pauluse, rilamu yake! Alepae
Au ete tamata mei kota Yerusaleme ete meije peneka, kai
suke alepae Au ete tamata ndi Roma lekwe.”

Tamata Yahudiaru esi teu lepate esa kena bunu Pauluse
23:12-22

12 Esi bobanu beleti, tamata Yahudi sie ilaru esi lupuke
lomai eleki esi la kena ruasi be sepo esi bunu Pauluse mosa
hoko esi kane pise kinu mosa. 13 Tamata rebe esi lupuke
lomai mere sie butu ata lesi. 14 Esi keu loko imama elakaru
kai tamata Yahudiaru esi elakaru kai esi beteke be, “Ntuana
imi, ami la kena ruama peneka be ami kane pise kinu mosa
eti roma ami bunu Pauluse. 15 Hoko imi kai elaka maka teu
pakala maketaru imi kotie bei solalua rebe Kaisare ipletaesi
esi elake leke ikeri Pauluse suike loko imi. Imi ono lelemake
be imi suka tneu suikeni mimise. Eleyo ami rakai leke
iluake mei loko imi mosare ami bunui peneka.”
16 Po Pauluse betai eni nanae mokwaije ilene be esi raka
Pauluse kena bunui, hoko ikeu me solaluaru esi otoije eleki
ibetekele ete Pauluse. 17 Pauluse ikoti solalu utune esi elake
sae me kai ibeteke lokoi be, “Ntuane, aliku kwete beluke
meije loko imi elake mina le isuka beteke sasaisa me etei.”
18 Hoko ikeri kwete beluke mere loko esi elake eleki ibeteke
be, “Ntuane, Pauluse rebe isupu alese, ikotiku leke keri kwete
beluke meije lokomu, le isuka beteke sasaisa me etemu.”
19 Solaluaru esi elake mere ikerike kwete beluke mere
balaije eleki ikerini lau totonai leke tamata makete sae lene
luasi yake eleki itneui be, “Asuka beteke saisa ete aure?”
20 Kwete beluke mere ibeteke be, “Ntuane, tamata
Yahudiaru esi lupu kena teu lepate esa be esi kotie beimu,
leke bobanure akeri Pauluse loko tamata maka teu pakalaru
kai esi ono lelemake be esi tneu suikeni mimise. 21 Po
ntuane. Alene lokosi yamina, le namake sie butu ata lesi esi
rakai kena bunui me lalane. Kai esi la kena ruasi peneka
be esi kane kai kinu mosa sepo esi bunui mosa. Meije esi
aknekae kai batuke esi namake abeteke be yele neka.”
22 Hoko solaluaru esi elake mere ibeteke kenai be,
“Abeteke ete au meije asibake ete sae moneka.” Eleki iulake
ileu ne.

Pauluse isupu liku loko ntuane Pelikse, gubernure otoi Siria
23:23-35

23 Eleki solaluaru esi elake ikoti solalu utune esi elake sie
luaya eleki iulake luasi be, “Aknekae solalu utuna lua, kai
solalu sie butu itu rebe sa kuda, kai solalua utuna lua rebe
keri oi. Leke keu lori kota Kaisarea, kena olase sikwa kpetu
meije neka. 24 Kai iulakesi kena aknekae kuda kena Pauluse isa
kenae, kai kerini eti iluake kena hlamate roma ntuane Pelikse,
gubernure otoi Siriare.” 25 Kai solaluaru esi elake mere inatue
sulate ete ntuane Pelikse be: 26-30 “Ntuane, gubernure otoi Siria
hlamate kenamu. Tamata meije, tamata Yahudiaru esi kerikeni,
kai mahake esi bunui po au luake kai auku solaluaru eleki ami
lakesi le au lene be ile mere eni kbasare sakesa kai Kaisare eni
tamataru. Le au suka rekwa be le mula pine esi tutukeni kai
esi beteke eni nsalalaru tinai pibe mo, au kerini loko tamata
Yahudiaru esi elaka maka teu pakalaru, eleki au rekwa be iono
sala sasaisa mo kena isupu bunu pise kusu bui. Esi tutukeni
be iatetukesi lulu esi atataru mo. Kai au lene be tamata toini
me lalesi kena esi bunui. Ele mere hoko au ulake kerini nunu
loko ntuane ale. Eleki au beteke ete tamata rebe esi tutukeni
leke esi liku pakala meije ete ale. Sou bei aure esalere. Bei au
Klaudiuse Lisiase, solalu utune esi elake.”
31 Hoko solalua meru esi rana Pauluse lulu esi elake eni
pletare eleki esi kerini kena kpetu lope kota Antipatrise. 32 Ele
bobanure esi sebeie solalua rebe esi sa kudare sakesa kai
Pauluse esi keu siba yo solalu lesinaru esi leu lolete esi otoije
ndete Yerusaleme. 33 Eleki kena solalu rebe esi sa kudare kai
Pauluse esi luake ndi kota Kaisarea, esi riluke sulate mere ete
ntuane Pelikse, gubernure. Kai esi riluke Pauluse etei. 34 Kena
gubernure ibaise sulate mere pela itneu Pauluse be, “Abei otoi
etia?” Eleki iralake be, “Ntuane. Au bei otoi Kilikia.” 35 Eleki
ibeteke loko Pauluse be, “Tamata Yahudia rebe esi liku ale
kena pakalare esi luake ete meije mina pine au lene loko ale
mimise sa.” Eleki iulake rakai me kamale Herodese.

Pauluse ilepa loko Pelikse
24:1-9

24 Petua lima suike, imame elake Ananiase kai tamata
Yahudiaru esi elaka sie ilaru esi luake me kota
Kaisarea bei mpai kota Yerusaleme. Esi keri kai maka lepa
le pakala sae me eni nane Tertuluse. Esi kusu loko ntuane
Pelikse, gubernure otoi Siria kena esi tutuke Pauluse. [2]Kena
gubernure ikoti Pauluse, Tertuluse itutukeni memenai be,
"Ntuane gubernure. Hlamate kenamu. Takwali peneka lisa sae
mo kai ami rue mise le apletare mise kuate. Kai lalemu kena
ono nusa Yahudi supu hasile mise peneka kai tapa hasile
misete rame sa. [3]Ntuane. Pusue meiju ami kotie trima kasi
boka titinai bei ntuane ale etia-etia neka. [4]Po meije au kotie
bei ale be ntuane alene loko amiki lepate matai meije mimise
mina leke lakemu takwali bei amu makerike yake. [5]Ami
rekwa be tamata meije tamata tiae. Ikeu papelake otoi kena
iono tamata Yahudiaru esi hoha. Kai iono elake ete tamata
toini rebe lulu tamata rebe ibei hena Nasarete. [6]Laleije
suka ono tiae kena Tuhane Eni Lumare, hoko ami lakeni kai
kerikeni. [Kai ami ono kena teu pakala etei lulu hukume rebe
Musa ilekire, [7]po solaluaru esi elake Lisiase inehai bei ami.
[8]Kai iulake tamata rebe esi tutukene esi sakeni loko ntuane
ale.][l] Sepo ntuane atneui kai bei iralake ntuane arekwa be
saisa rebe ami tutukele ete ale meije tinai."
[9]Tamata Yahudia maketaru lekwe esi tutuke Pauluse, kai
esi tapa na be, "Ntuane. Tertuluse ibeteke mere tinai."

Pauluse ilepa le ruai ete Pelikse
24:10-23

[10]Gubernure mere ibitike bala loko Pauluse leke ilepa.
Eleki Pauluse ilepa be, "Ntuane. Au rekwa be ntuane
ateu pakala ete tamata mei nusa otoi meije musune kena
musune peneka. Hoko laleku ndina titinai kena au lepa

---

[l] **24:6b-8a** Ayata meiju kena Alkitape sou Yunania akmenaru sae mo.

leku ete ale kena yelu rebe esi tutuke au kenare. [11] Ntuane.
Lesi bei petua butu esa lesini lua mosa, au keu lopai kota
Yerusaleme kena au kotie loko Alla. [12] Tamata Yahudia meiju
sae itetue au nasuke sae pise au lupuke tamata kena hoha
me Tuhane Eni Luma pise me luma kena kotie loko Alla pise
otoi sae neka mei kota meije mo. Sepo ruamu tneusi hoko
arekwa. [13] Ruasi lekwe esi tiluke ete ntuane ale mo be saisa
rebe esi tutuke au ete ntuane ale tinai. [14] Po tinai au naku
ete ntuane ale be au isike Alla rebe amiki ntuana menaru
esi isikeIne lulu Yesuse Eni lepataru, po esi beteke be ami
isike Allare tinai mo. Kai au hlaleke loko saisa rebe Musa
kai nabiaru esi lekire sa. [15] Kai au hlaleke loko Alla lupesi
neka be pusue tamata esi kwana suike bei matale, tamata
misete pise tamata neune, esi kwana suike. [16] Hoko au raka
mimise leke laleku misete ete Alla kai mise ete tamata.

[17] Kena musuna telu pise ata au keu bei kota Yerusaleme
peneka, au leu lopai kena au keri kepene ete tamata
susataru kai au riluke binatane rebe palae ete Allare leke
Iampune auku dosaru. [18] Kena au ono meru kai au kotie
loko Alla kena andita nanakwala lulu atate me Tuhane Eni
Lumare pela nere, tamata Yahudi bei otoi Asia esi tetue au.
Kena mere tamata boka mo batuke tamata Yahudia meiju
rebe esi luake bei ndete otoi Asia neka. Kai sae ihoha ete
mere mo. [19] Po au ono esi hoha mo. Hoko suke esi lomei
kena tutuke au sepo esi rekwa be au ono tiae lulu sasaisa
neka. [20] Mo hoko, ntuane aulake tamata Yahudia etere meije
leke esi beteke saisa rebe esi rekwae kena teu pakala elake
mpai Yerusaleme. [21] Kena mere au beteke ete elaka maka
teu pakalaru be, ‘Esi liku au kena pakala petu meije le au
hlaleke be Alla Iono tamata matale ikwana suike.’ ”

[22] Gubernure mere irekwa boka bei Yesuse Iatetuke peneka
hoko italuke be, “Pakala meije au teu sa kena solaluaru esi
elake Lisiase iluake lomeije.” [23] Eleki iulake solalu utune
esi elake mere leke raka Pauluse mimise me eni lumare po
iulakeni lekwe be rakai kena ktiline kuate yake leke eni
ebearu esi luake selui kai riluke manane pise pakiane etei.

Pelikse kai eni bina Drusila esi lene Pauluse eni lepataru
24:24-27

[24] Petua ilaru suike Pelikse kai eni bina Drusila, luasi
luake. Drusila mere tamata Yahudi. Eleki ikoti Pauluse leke
luasi lene loko ilepare. Eleki Pauluse ilepa loko tamata esi
hlaleke loko Yesuse, kamale hlamate elia. [25] Ite ono nkenale
elia, ite raka lalema mimise leke ono neu more elia, petu
kena Alla Iteu pakala ete pusue tamatare eliare. Hoko
Pelikse rilai le yelu meru hoko ibeteke be,

"Alepa roma esale meije mina kai kena meije akeu noma.
Kena petu makete pine au ulake koti suike ale
lekwe."

[26] Kena mere gubernure mere ihlaleke be Pauluse iriluke
kepene etei leke isupu tie. Ele mere hoko iulake koti Pauluse
rame leke ialena kaini.

[27] Kena pusue musuna lua eleki Perkiuse Pestuse iseli
Pelikse kena ono gubernure. Pelikse itie Pauluse mo, leke
iono tamata Yahudiaru laleisu ndina.

Pauluse isake eni pakalare ete kamale elake Kaisare
25:1-12

25 Petua telu suike bei Pestuse ipletae otoi Siria
memenaije, ikeu bei me kota Kaisarea lopai kota
Yerusaleme. [2] Ete mpai Yerusaleme imama elakaru kai
tamata Yahudiaru esi elakaru esi luake lokoi kena esi tutuke
Pauluse be iono tiae. Esi kotie beini be, [3] laleije noasi noma
kai iulake keri Pauluse lomei kota Yerusaleme, le lalesi kena
esi bunu Pauluse me lalane tlai peneka. [4] Po Pestuse iralake
be, "Pauluse isupu alese ndi kota Kaisarea sa kai au lekwe
takwali mo au leu lori neka. [5] Ele mere hoko mise lesi, sie
bei imi rebe esi kbasare esi keu sakesa kai au lori. Sepo iono
sala saisa ete imi peneka hoko sa pakala kaini ete ndire."

[6] Pestuse irue kasuke petua kwalu pise butu esa me
kota Yerusaleme lekwe, eleki ileu lori kota Kaisarea. Ele
bobanure irue kena otoi maka teu pakalare eleki iulake rana

Pauluse lokoi. [7]Kena Pauluse iluake, tamata Yahudia rebe esi
luake bei mpai kota Yerusaleme esi kele keholini. Eleki esi
tutuke Pauluse menai be iono sala boka titinai. Po esi tiluke
eni nsalale moneka. [8]Pauluse ilepa le ruai be, “Ntuane. Lulu
Musa eni pletaru pise Tuhane Eni Lumare esi atataru pise
lulu Kaisare eni pletaru au ono sala sasaisa mo.”
[9]Po Pestuse isuka rana tamata Yahudiaru lalesi hoko itneu
Pauluse be, “Asuka kena akeu lopai kota Yerusaleme leke au
teu pakala kena esi tutuke ale meije ete mpaije o?” [10]Iralake
be, “Ntuane, mo. Ntuane asupu kbasa kena teu pakala bei
Kaisare peneka. Hoko ntuane atneu bei au kai ateu pakala
ete aure ete meije neka. Ntuane, arekwa be au ono sala ete
tamata Yahudi mo. [11]Sepo au ono sala sasaisa peneka pine
eono au supu bunu, hoko au suka kena au mata. Po sepo
saisa rebe esi tutukele tinai mo hoko sae ikbasa kena riluke
au ete tamata Yahudiaru esi elakaru moneka. Hoko ntuane,
au kotie beimu leke Kaisare me kota Romare itneu au kai
iteu pakala ete au. [12]Eleki Pestuse ilepa kai tamata maka
teu pakalaru pela eleki ibeteke be, “Aliku pakala meije ete
Kaisare hoko suke akeu lokoi.”

Pestuse, ialenake Pauluse ete ntune Agripa

25:13-22

[13]Petua ilaru suike, ntuane Agripa kai betai Bernike luasi
luake me kota Kaisarea kena beteke hlamate ete Pestuse.
Ntuane Agripa mere kamale. [14]Kena luasi ete mere petua
ilaru peneka, Pestuse ialenake Pauluse eni pakalare ete
ntuane Agripa be, “Ntuane. Ete meije tamata bui sae me
bei kena Pelikse ipleta sa. [15]Kena au ndete kota Yerusaleme,
imama elakaru kai tamata Yahudiaru esi elakaru esi nanu
tamata mere ete au kai esi kotie bei au kena hukumeni. [16]Po
au beteke etesi be, ‘Kaisare eni tamatare kena hukumeni
mosare suke ilepa le ruai ruai me tamata rebe esi tutukeni
oasi me otoi maka teu pakala sa.’ [17]Ele mere hoko kena
tamata Yahudia meru esi lomei sakesa kai aure, ele bobanure

au sakesi kena pakala sosoli kai au ulake sake tamata mere.
[18] Kena tamata rebe tutukeni esi kele kai esi tutukeni po saisa
rebe esi tutukeni kenare nsalale elake mo saka au noakele.
[19] Po batuke esi rare kaini loko esi agamare esi hnaunaru kai
esi rare kai lomai loko Ile sae me Eni nane Yesuse, Imata
peneka, po Pauluse irare ktili kaisi be Ile mere Ikwana suike.
[20] Au rekwa mo be au teu pakala kena yelu ele mere elia. Hoko
au tneui be, ‘Asuka pibe mo kena keu lolete kota Yerusaleme
leke pakala meije teu ete ndetere?’ [21] Kai iulake auku solaluaru
esi rakai roma ikeu lolete Kaisare eni otoi maka teu pakalare.
Hoko au ulake rakai mimise roma au natueni loko Kaisare.
[22] Ntuane Agripa ibeteke loko Pestuse be, “Ntuane, au
suka kena lene lepate bei tamata mere ruai.” Eleki Pestuse
iralake be, “Hoko yele. Bobanu pine kamale alene ilepare.”

Pauluse ilepa kai ntuane Agripa
25:23-26:32
(9:1-19; 22:6-16)

[23] Hoko ele bobanure ntuane Agripa kai betai Bernike
luasi luake. Esi alike pusue esi nalanaru kai tamata bokala
ete mere esi holmatesi titinai. Kai luasi luake kai kusu
otoi maka lupuke lomaije sakesa kai solaluaru esi elakaru
kai tamata elaka bei kota mere. Eleki Pestuse ipleta kena
keri Pauluse lokosi. [24] Pestuse ibeteke be, “Ntuane Agripa
kai pusue elaka rebe imi luake sakesa kai ami ete meije.
Imi Selu tamata meije. Tamata meije rebe tamata Yahudia
bokala ndete kota Yerusaleme kai rebe ete meije esi
tutukeine. Esi luake loko au kai esi kloloe be ile meije bunui
neka. [25] Po au rekwa be eni sala sasaisa mo kena bunui.
Kena iliku pakala meije lolete kamale elake Kaisare, hoko
au teu lepate kena natueni lokoi. [26] Po au rekwa mo be au
leki saisa kenai ete kamale elake Kaisare. Hoko au kerini
ete meije loko imi pusumi kai ete ntuane Agripa leke tneui
pelare au supu lepate kena leki sulate ete kamale elake
Kaisare. [27] Le lulu au, sepo natue tamata bui pine beteke eni
sala sasaisa rebe tutukeni kenare mo, mere mise mo.”

26 Agripa ibeteke loko Pauluse be, “Alepa le ale no.”
Eleki Pauluse ikele, ibitike balaije loko tamata
bokala meru kai ilepa lei be,
[2] “Ntuane kamale! Ntuane gubernure! Au blake laleku
ndina titinai le au supu lepa leku mei ntuane ale oamu
loko pusue yelu rebe tamata Yahudiaru esi elakaru esi
tutuke au kenare. [3] Au blake lalekue ndina titinai le arekwa
amiki atate titinai kai saisa rebe ami rare kai lomai lokore
arekwae. Hoko au kotie bei ntuane ale be atahane lalemu
kena lene loko auku lepataru mina.
[4] Tamata Yahudia boka esi rekwa be auku hidupe elia ndi
auku henare kena akmena auru belu sare kai roma au ndete
kota Yerusaleme. [5] Esi rekwa bei au takwali peneka. Kai
sepo esi suka hoko ruasi alenake ete ntuane ale ruamu be
au bei tamata toini Parisi. Au ono lulu pusue atata ktiline
rebe ami lulure. [6] Kai petu meije au kele ete meije kena ateu
lepate be au sala pibe mo le au hlaleke be Alla Iono tamata
kwana suike lulu Italuke amiki ntuana menaru. [7] Tamata
Yahudiaru bei sukua butu esa lesini lua esi isike Alla rame
pita kpetu. Esi hlaleke be Alla Iono mere. Po ntuane kamale,
esi tutukeku le au lekwe hlaleke ele mere. [8] Kwalia imi. Imi
noake be Alla Iktili kena Iono tamata kwana suike more,
mere tinai mo!
[9] Akmenare au ruaku noake be suke au broka tamata rebe
esi hlaleke loko Yesuse, tamata Nasarete mere. [10] Hoko au
brokasi mpai Yerusaleme. Au kusue sie bokala kena bui le
imama elakaru esi riluke kbasa ete au. Kai esi supu hukume
matale au suka lekwe. [11] Kai kena au hukumesi me pusu
luma maka kotie loko Allare au ono esi lepa tiai loko Yesuse.
Laleku musu lokosi titinai neka, hoko au ono susate etesi
ndete kota Yerusaleme kai me kota maketa lekwe.
[12] Kena au keu lori kota Damsike le imama elakaru esi
riluke sulate kbasa ete au, [13] kena au me lalane tlai, kena
mere kwata, au selu hitate elake bei ndete lanite esi hitaije
lesi bei lemataije. Ehita keholi au kai auku tamata rebe
esi keu sakesa kai aure. [14] Kai kena ami pusuma koli lope

tapele, au lene lepate lokoku kena sou Ibrani be, ‘Sauluse,
Sauluse. Le mula pine aono susate ete Au rame? Mere
aono susate ete ruamu, saka sape tulene eblake kera sepo
epheta esi upuije eni ai buai kena tetare.’ [15] Eleki Au beteke
be, ‘Ale sia mere, Ntuane?’ Tuhane Iralake be, ‘Aure Yesuse
rebe aono susate eteIje baue aono susate ete tamata rebe
hlaleke lokoKu. [16] Abetu kai kele! Au aseluke ruaKu meije
ete ale kena Au bitikemu kena akerike ete Au kai kena
alenake Au aselukeKu ete ale meije kai saisa rebe tatike
pine Au aselukele ete ale petu susuike ete pusue tamata.
[17] Kai Au ono hlamate ale bei pusue tamata Israelaru kai bei
tamata bei nusa otoi makete rebe tamata Yahudi mo rebe
esi sukamu more. Au ulake akeu lokosi, [18] leke aono esi nati
Auku hnaunaru saka abuka matasi leke esi selu. Au ulake
ale kena aatetukesi leke ro tiare ekbasaesi yake, po Alla
Ikbasaesi saka esi siri bei otoi melene loko otoi hitate. Ele
mere hoko Alla Inete loko esi dosaru moneka hoko kena
Ipleta tamatare esi rue sakesa kai sie rebe esi hlaleke loko
Yesuse.’

[19] Hoko Ntuane kamale, ele mere eti au atula rame kena lulu
Yesuse rebe IaselukeNi loko au bei ndete surga. [20] Memenaije
au atetuke tamata Yahudiaru ndete kota Damsike. Kai ndete
kota Yerusaleme kai me pusue otoi Yudea, kai tamata makete
rebe tamata Yahudi more lekwe. Au atetuke be, suke esi
hleke bei ono dosa, kai suke ono lulu Alla, kai aseluke kena
hidupe ete Alla kai tamata be esi hleke bei ono dosa peneka.
[21] Le au ono pusue meru tamata Yahudiaru esi kerike au bei
me Tuhane Eni Lumare kai esi ono kena bunu au. [22] Po Alla
Itapa au eti roma petu meije hoko au kele ete meije. Au lepa
ete pusue tamata tone elake. Kai saisa rebe au atetuke kena
Maka Hlamate mere sakesa kai saisa rebe akmena nabiaru kai
Musa ruai ibetekeIne. [23] Mere Isupu susate, eleki Iono tamata
memenai rebe imata eleki ikwana suike bei matale. Irue kai
beteke ete tamata Yahudiaru kai tamata Yahudiaru more be
Alla Ihlamatesi. Saka hitate eono tamata iselu. Alla hlamatesi
kena Iono esi nati Eni lepataru.”

[24] Kena Pauluse ilepa le ruai ele mere, Pestuse iklolo lokoi
be, “Pauluse amake! Arekwa boka kuate eti eono amake.”
[25] Po Pauluse iralake be, “Ntuane gubernure, au make
mo! Au beteke nkenale kena lale misete! [26] Kamale ruamu
arekwa pusue rebe ukena Yesuse meiju. Hoko au nehe kena
lepae meije titinai mei kamale oamu. Kai saisa rebe au
beteke kena Yesuse meiju, au rekware, alene pusulu peneka.
Le saisa rebe uono kena Yesuse mei otoi meije uono kena
otoi kbunite mo. [27] Ntuane kamale, alene loko saisa rebe
nabiaru esi betekele o? Au rekware ntuane alene lokole!”
[28] Ntuane kamale iralake be, “Abetinake aono au kena
lulu tamata Kristene nunu meije neko?” [29] Pauluse iralake be,
“Au kotie loko Alla rame leke nunu pise takwali ntuane ale
kai pusue tamata rebe esi lene au lepa petu meije esi ono
lupe au. Batuke au suka ntuane asupu lo kena rante lupe au
meije mo.”
[30] Eleki kamale, gubernure, Bernike kai tamata maketaru
esi kele kai keu beini. [31] Kena esi me muli, esi beteke loko
lomai be, “Tamata meije iono sala sasaisa kena isupu bunu
pise kusu bui mo.” [32] Kai Agripa ibeteke loko Pestuse be,
“Tamata meije mahake isake pakalare ete Kaisare mo hoko
tiei peneka.”

Pauluse isa kapale lolete kota Roma
27:1-12

27 Kena teu lepate be suke Pauluse kai ami sa kapale
lolete kota Roma me otoi Italia peneka, Pauluse
kai tamata buia sie ilaru rilukesi ete solalu utune sae me
esi elake, eni nane Yuliuse rebe elake ete solalu toini. Esi
kotie solalu toini meru “Solalu toini Kaisare Roma.” [2] Ami
sa kapale sae me bei kota Adramitiume rebe ekeue ootoi
me Asia. Tamata Makedonia sae me bei kota Tesalonika,
eni nane Aristarkuse isa sakesa kai ami. [3] Ele bobanure ami
sili me kota Sidone. Yuliuse iono misete ete Pauluse. Isebei
Pauluse irulu bei kapale itetue eni ebearu nda kota, leke esi
tapai kena sasaisa neka. [4] Bei Sidone mere ami sai siba. Po

sanute ebei kapale esi oaije hoko ami sai lulu nusa Sipruse
esi meite leini, leke sanute ktili kuate yake. [5]Ami sai siba
keue meite sapleuke otoi Kilikia kai otoi Pampilia, eleki
ami luake me kota Mira me otoi Likia. [6]Ete mere, kena ami
rulu bei kapale pende solalu utune esi elake isupu kapale
sae makete. Kapale mere eke luake resa bei mpai kota
Aleksandria, kai esuka keu lolete otoi Italia. Eleki ihetie ami
kena kapale mere.

[7]Ami sai kena kapale mere petua ilaru kai kapale susa
kena keu nunu kai susa kena roma kota Kniduse po ami
roma sapleuke Kniduse peneka. Kai le roka sanute hoko
ami sai lulu nusa Kreta esi meite leini lia tanjune Salmone
leke supu pele bei sanute. [8]Susa titinai kena ami lia
tanjune mere, eleki ami luake kena hena sae me esi nane
Pelabuhane Misete, tehaike kota Lasea me nusa Kreta.

[9]Kena mere petua bokala lia peneka hoko supu susa
kena sai rame. Petu kena tahane tia senete lia peneka
hoko takwali moneka tale ndirine kai kohu elake. Ele mere
hoko Pauluse iahnausi be, [10]"Kwalia imi. Sepo ite sai rame
hoko tatike pine ite supu susate. Sepo eono ete ite hoko
kapale kohoe kai ite lekwe mata." [11]Po solalu utune esi
elake ilene loko kapale esi upuije kai kapale esi elake hoko
ilene loko Pauluse eni lepata meru mo. [12]Kai le pelabuhane
mere emise kena rue ete mere kena tale ndirine mo hoko
tamata boka lalesi kena sai rame leke roma ndi kota
Penikse kena rue ete mere eti tale ndirine lia. Kota Penikse
mere pelabuhane sae me nusa Kreta rebe esupu balate bei
lemataije suni sapleuke mapale kai makwanale.

Makmale elake ekena Kapale
27:13-26

[13]Kena mere balate tone ehbue bei ndau meite, hoko
tamata makerike me kapale esi noake be mere petu
misete kena ami keu. Eleki esi bitike kapale esi jankare
kai ami sai, eleki kapale sai tehaike nusa Kreta lori. [14]Po
takwali mo makmale elake erulu bei nda nusa Kreta lorau.

Makmale mere esi kotiele Makmale Lemataije Sa Sapleuke
Mapale. [15] Ekena amiki kapale, hoko kapale ktili kena eroka
makmale moneka, hoko ami sebeie ekeri kapale neka.
[16] Kena kapale manu le ami lorau eti ami tehaike nusa tone
sae me esi nane nusa Kauda. Ete mere sanute ktili mo le
nusa mere epele hoko ami supu sake kapale esi soa buine
po nehae susa titinai. [17] Kena soa buine ndete kapale peneka,
esi bali kapale keholi kena mekute leke kapale kuru. Kai
rilasi le tinake kapale soraele kena ume bubui elake rebe esi
kotiele Sirtise, hoko esi ruluke kapale esi layare leke sebeie
kapale manu neka. [18] Ele bobanure makmale tapa ktili rame
hoko esi menai kena poie tanei rebe kapale keriule lope
meite leke kapale miri toto. [19] Eleki kena petua telu bei ami
sai menaije esi poie kapale esi alata ilaru lope meite, kena
balasi ruasi. [20] Ele petua ilaru ami supu selu lemataije kai
kmalearu moneka, kai makmale ktili kai kohu elake ututu
kapale rame. Hoko ami rekware be ami hlamate moneka.
[21] Kai petu ilaru ami kane moneka, hoko Pauluse ikele mpe
tla eleki ibeteke loko ami be, “Kwalia imi. Mahake imi lene
loko auku hnaune be ite keu bei nusa Kreta yake hoko ite
supu susate ele meije mo, iteki taneiaru sirikele mo kai kapale
meije supu atia mo. [22] Po meije au kotie bei imi leke kaplalemi
yake le masike kapale meije atia nekale po bei imia meru
sae imata mo. [23] Au rekwa meije le mempetuke Alla rebe au
hlalekeNi, Eni malekate iluake kele mei leiku, [24] kai ebeteke
lokoku be, ‘Pauluse, rilamu yake! Le namake suke abalale
Kaisare Roma sa. Kai Alla Ibeteke lokomu be Iono tamata
rebe esi keu sakesa kai ale mei kapale meije esi supu hlamate.’
[25] Bei mere hoko kwalia imi. Kaplalemi yake! Le au hlaleke
loko Alla be pusulu meiju uono lulu rebe Ibetekele ete aure.
[26] Po namake pine iteki kapale soraele ite kena nusa sae me.”

Kapale soraele kena nusa sae me
27:27-44

[27] Kena petua butu esa lesini ata esi kpeture ami manu me
meite Adria, kena kpetu tlaije tamata makerika me kapale

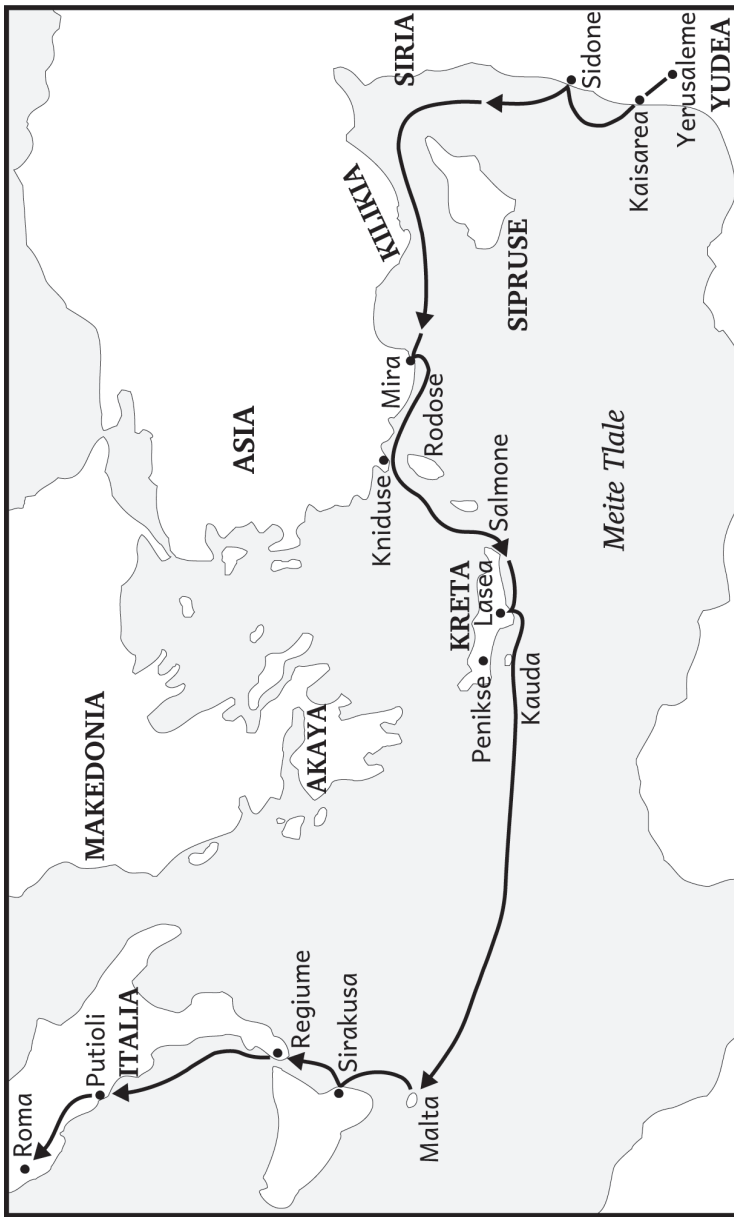

27:1–28:14

Pauluse isa kapale lolete kota Romare

esi blake be kapale tehaike kmalane peneka. [28] Hoko esi lo
batu kena mekute eleki esi sue meite otoi mere esi nanuke,
mahake leai butu lua. Eleki kapale manu totonai, esi sue
suike. Otoi mere esi nanuke mahake leai butu esa lesini
lima. [29] Eleki rilasi le tinake kapale sorae kena batu. Hoko
esi suka poie jankara ata me kapale esi muline. Kai ami
hlaleke pita nununu neka. [30] Tamata makerika me kapale
sie ilaru esi ono kena naya bei me kapale. Hoko esi ruluke
kapale esi soa buine kai esi ono lelemake be esi poie jankare
me kapale esi oaije. [31] Hoko Pauluse ibeteke loko solalu
utune esi elake kai eni solaluaru be, “Lakesi, po mo hoko ite
pusuma mata.” [32] Hoko solalua meru esi tete soa buine esi
mekute leke sebeie manu.

[33] Kena susupa, kasinake mosare, Pauluse ibeteke loko
pususi leke kane be, “Kwalia imi. Petua butu esa lesini ata
peneka batuke imi raka, tahane tia senete kai kane sasaisa
mo. [34] Hoko au ahnau imi leke kane mina, leke nanami
ktili. Ite pusuma supu hlamate, lakwai tone lekwe sae mo.”
[35] Kena Pauluse ilepa mere pelare, irana roti, kai ikotie
trima kasi bei Alla me pusue tamata meru oasi eleki ibire
rotire eleki ami kane. [36] Eleki ami pusuma lalemaru ndina
suike kai ami kane sakesa. [37] Ami pusuma me kapale utuna
lua butu itu lesini ne. [38] Kena kane pila peneka, esi poie
ganduma rebe me kapale lope meite leke kapale emiri.

[39] Kena pita peneka, esi selu nusa sae me kai esi meite
sokati lora esi laiuluije mise kena saike kapale masike esi
rekwa mosa be otoi mere etia. Lalesi kena atula leke saike
kapale ete mere. [40] Hoko esi tete jankare esi mekutaru eleki
esi sebeie umolo lope meite. Kena mere neka esi tie mekuta
rebe lo kemudire kenare, eleki esi sake layare me kapale esi
oaije leke balate eliku kapale mere. Eleki esi saike kapale
lora laiului. [41] Po kapale keue ume bubui sae me hoko kapale
esi oaije kusu kenae hoko ekeu tekwa moneka. Eleki kohu
elake papa kapale esi muline hoko atia.

[42] Eleki kena mere solaluaru lalesi kena bunu pusue
tamata buiaru, le rilasi le tinake sae inasa lora laiului kai

inaya. [43]Po solalu utune esare esi elake isuka kena bunu
Pauluse mo hoko ilakesi bei esi maka noake mere. Ipletae
tamata rebe nasa tekware bua akmena kai nasa lora laiului.
[44]Kai ipletae sie maketaru esi nasa pamuli kena ai siniti
pise kapale esi sasaisa neka. Ele mere eti ami pusuma supu
hlamate roma nda laiului.

Pauluse isupu trima mise me nusa Malta
28:1-10

28 Kena ami tati kena hlamate me laiului mina, pine
ami rekwa bei tamata ete mere be otoi mere esi nane
nusa Malta. [2]Tamata nusa mere esi ono loko amire mise
titinai. Ulane tetu menai peneka kai ndiri kuate hoko esi
lupuke auwe elake eleki esi koti ami ete mere. [3]Kena Pauluse
ilupuke ai sanai kena itutuele kena aure, niakwe sasune inai
sae me esiri le aure musure pe. Eleki ekete balaije kai etie mo.
[4]Kena tamata nusa meru esi selu niakwe mere tihlolo kena
Pauluse balaije, hoko esi lepa loko lomai be, “Ei, Tinai. Ile
meije tamata maka bunure tinai. Masike ndau meite imata
mo po iteki tuhane tinai mo maka teu nsalale kai nkenale
ibunui kena niakwe meije.” Tuhane tinai mo mere bina. [5]Po
Pauluse ibleluke niakwe mere bei balaije kena aure, kai isupu
kera sasaisa mo. [6]Esi betinake pakae balaije kai klolikeni,
imata sosoli ete mere neka. Po esi tatike takwali yo esi selu
isupu sasaisa mo. Hoko esi noake suike kai esi beteke be, “O,
ile meije ile rebe ite hlaleke lokoije.”

[7]Lau bei otoi mere mo, nusa mere esi elake eni tapele otoi
sae me, elake mere eni nane Publiuse. Ikoti ami kena rue
kaini kai iono ami kane kena misete petua telu kaini. [8]Kena
mere amai intulu le kerakeni, imusute kai katu lalakwe.
Hoko Pauluse ikusu lokoi eleki itola balai kenai kai ikotie
loko Alla. Eleki imise. [9]Kena tamata me nusa mere esi mere
hoko tamata makeraka maketa esi luake lokoi eleki ionosi
mise lekwe. [10]Esi holmate ami titinai lekwe kai kena ami
keu bei nusa mere, esi riluke taneia ete ami kena kane kai
pakele me kapale.

Niakwe sasune ekete Pauluse balaije kai etihloko kenae

Pauluse iluake ndete kota Roma
28:11-16

11 Bulana telu suike ami keu bei otoi mere, ami sa kapale
sae me bei kota Aleksandria. Kena ndirine taleije kapale
mere enamake me nusa mere. Kapale mere me esi oaije
esi tolae tamata lakai rebe esi kotiele yelu rebe esi hlaleke
lokoe rebe ktebale. 12 Kena ami sai bei mere kai luake ndete
kota Sirakusare ami rue ete mere petua telu. 13 Bei mere ami
sai kai tati ndete kota Regiume me otoi Italia. Eleki petu

suike balate misete bei ndau meite hoko petu suike ami
tati ndete kota Putioli eleki ami rulu. [14] Ete mere ami tetue
tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse, kai esi koti ami hoko
ami rue kaisi petua itu. Eleki ami keu siba rame lolete kota
Roma. Ami luake ndete kota Romare elere, [15] Tamata rebe
esi hlaleke loko Yesuse ndete kota Romare esi lene kena ami
hoko esi sapa ami roma me hena Apiuse kai hena Luma Telu.
Kena Pauluse iselusi, iisike Alla kai laleije tapa ktili.
[16] Kena ami roma me kota Roma, solalua rebe Kaisare
ipletaesi esi elake isebei Pauluse irue ruai kena luma tebike
sakesa kai solalu esa rebe irakaIje.

Pauluse ilepa kai tamata Yahudia me kota Romare 28:17-31

[17] Petua telu suike Pauluse ikoti tamata Yahudiaru esi
elakaru. Eleki kena esi lupuke lomaije, Pauluse ilepa lokosi
be, “Kwalia imi. Masike au ono sasaisa mo kena lelie iteki
tamataru pise ono sala ete iteki atataru mo, po iteki tamata
mpai kota Yerusaleme esi kerike au. Eleki esi likuku ete
Kaisare eni solaluaru. [18] Kena Kaisare eni tamataru esi tneu
aure, esi tetue au ono sala sasaisa mo kena supu hukume
hoko lalesi kena tie au. [19] Po iteki tamataru esi lene lokosi mo,
eleki au sake pakala meije ete Kaisare. Po mere laleku kena
nanu auku tamataru mo. [20] Ele mere hoko au koti imi kena au
selu imi kai au lepa kai imi. Au supu raka kena luma meije, le
au hlaleke loko Ile rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamata
rebe ite tamata Israele hlaleke be tatike pine Iluake.”
[21] Esi beteke lokoi be, “Ami supu sulate sae bei mpai Yudea
ete ami rebe ebeteke ale ete ami mosa. Kai iteki tamata sae
ibei mpai kena ialenake ale ete ami mo pise ilepae amu tiae
ete ami mo. [22] Po ami lalema kena lene aalenake tamata esi
hlaleke loko Yesuse elia. Le ami lene iteki tamata bokala esi
lepa tiae loko tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse rebe luluI
pende.”
[23] Kena tamata Yahudiaru esi elaka meru kai Pauluse esi
taluke petu kena esi lupuke lomai eleki petu mere tamata

bokala esi luake loko Pauluse me luma rebe irue kenare.
Eleki bei beleti eti kmau ilepa loko saisa rebe esi tneui
lokore. Iatetuke Alla Ipletae ite tamatare elia. Kai isuka
kena iono esi hlaleke loko Yesuse kamale hlamate lulu
hukume rebe Musa ilekire kai nabiaru esi lekiulu. [24] Leini esi
lene loko ilepa mere po leini esi lene loko mo. [25] Esi keleke
bei lomaije kena lale esa mo. Eleki Pauluse ibeteke etesi
be, “Tinai. Lepate rebe akmena Ro Misete Iono nabi Yesaya
ibeteke ete iteki ntuana menaru be:
[26] ‘Akeu beteke ete imi tamataru be,
esi lene auku hnaunaru rame po esi nati mo,
esi selu saisa rebe au onore rame po esi rekwa mo.
[27] Meije tatike pine eono
le lalesi rekwa sasaisa moneka,
esi sou tlina loisu,
kai esi kobue mataisu.
Sepo esi suka hnaunaru,
hoko suke esi lene,
esi selu kai esi nati.
Eleki esi leu suike loko Au,
hoko Au nete loko esi dosaru moneka.’
[28] Kwalia imi. Suke imi rekwa be, pamuli meije sou rebe
ebeteke Alla Iono hlamate tamata bei dosare, lepaele ete
tamata makete rebe tamata Yahudi mo. Esi lene loko rame.”
[29] [Kena Pauluse ilepa ele mere pela, esi keu beini kai esi
nasuke lomai.][m]
[30] Pauluse irue musuna lua kena luma rebe isebae mere,
kai pusue tamata rebe esi luake lokoije iono lokosi kena
misete. [31] Ilepa loko Alla Ipletae ite tamatare kai loko
Tuhane Yesuse Kristuse etesi. Pauluse iono meru rilai mo kai
isupu lake mo.

---

[m] **28:29** Ayate meije kena Alkitape sou Yunania akmenaru sae mo.

Pauluse eni Sulate ete Jemate Toini me Kota Roma

Lepate Menai

Kena akmena, kota Romare, tamata bokala esi rekwae le kerajane Romare esi kota inai rebe ekbasae kota maketa bokala. Pauluse lalei kena ileki sulate meije leke atetuke tamata Kristena me kota Romare kena hnaune pentine kena agama Kristene le Pauluse eni petu kena keu atetuke tamata Kristena me kota Romare sae mosa. Hnaune pentine kena sulate meije ite baise me 1:17 rebe ebeteke elere: "Tamata rebe Ihlaleke loko Alla eti inkena me Alla oaIje, isupu hlamate!" Kena sulate meije Pauluse ibeteke be: ite nkena me Alla oaIje bei ite lulu hukume rebe Musa ilekire mo (3:27-28; 4:15). Alla Iampune tamata eni dosaru kena Yesuse Imatare (3:24-25; 5:8). Hoko sepo ite hlaleke loko Yesuse hoko Alla Itie ite bei hukumane bei iteki dosaru kai Ibeteke be ite nkena me oaIje (3:22, 26; 4:24-25; 5:1).

Kena sulate meije lekwe, Pauluse ileki Alla saisa rebe Isuka onoe ete tamata Yahudiaru. Tamata Yahudire kotise Israele eni anubu kai tamata Israele (pasale 9-11). Tamata Israelaru esi rulu bei Abrahame, rebe Alla Ibitikesi peneka kena Eni tamata. Po Kena Yesuse Iluake lomei nusare, tamata Yahudia bokala esi sukaI mo. Hoko Alla Ionosi kena Eni tamata moneka. Pauluse ibeteke be tinai kena meije tamata Yahudia bokala esi ono Eni tamata moneka le esi suka kena hlaleke loko Yesuse more (10:1-4). Esi hlaleke loko Yesuse mo hoko ebuka lalane ete tamata Yahudi more kena esi trima Sou Misete (11:11-15, 30-31). Pusue meru, alenake kena Alla Eni lepata rebe lekie akmenare peneka (9:25-29; 10:19-21). Alla Eni sukare, "Pusue tamata Israelaru esi supu hlamate bei hukumane le esi dosaru" (11:26).

Pauluse lalei kena ikeu loko tamata Kristena me kota Romare, hoko ibeteke isuka keu lokoise kena sulate meije (1:10-13; 15:22-29).

Isi

1. Lepate Menai (1:1-15)
2. Hnaune pentine (1:16-17)
3. Pusue tamata rebe ono dosare supu hukume (1:18-3:20)
4. Cara kena tamata inkena me Alla oaIje (3:21-5:21)
5. Ite supu tie bei dosare esi kbasare le iteki hubungane kai Yesuse (pasale 6); ite supu tie bei agamare esi hukumaru lekwe (pasale 7); kai Ro Misete Iono iteki hidupe belu (pasale 8)
6. Le mula pine tamata Yahudiaru kena meije Alla Eni tamata kenasi monde (pasale 9-11)
7. Ite tamata Kristene ono saisa rebe misere (12:1-15:13)
8. Pauluse Eni makerike lepae Sou Misete ete tamata Yahudi more kai eni rencana kena keu loko tamata ndete kota Romare (15:14-33)
9. Hlamate kai hnaune mulini (pasale 16)

Hlamate

1:1-7

1 Kwali betaya jemate toini me kota Roma. Au Pauluse, au leki sulate meije ete imi. Aure Kristuse Yesuse Eni tamata makerike.

Ikoti au kena Eni maka ulake, leke au lepae Sou Misete bei Alla. [2] Sou Misete mere, Alla Ibetekele ete nabiaru bei akmena sa. Kai esi lekie me buku rebe leki Alla Eni lepataru kenare. [3] Sou Misete mere ebeteke Alla Eni Nanare, iteki Tuhane Yesuse Kristuse. Lulu tamata hoko Irulu bei Dauta. [4] Po lulu Tuhane hoko Ile, Alla Eni Nanae. Mere selu kena Ikwana suike. Mere be Ile Alla Eni Nanae rebe Ikbasa, iteki Tuhane Yesuse Kristuse. [5] Kai beiNi pine Alla Iriluke misete ete au kena ono Tuhane Eni maka ulake. Leke au atetuke tamata boka bei pusue nusa kena Eni lepataru leke esi

hlalekeNi kai esi lene lokoI. [6]Kai imi tamata Roma lekwe
Alla Ikoti imi kena ono Yesuse Kristuse Eni tamata peneka.
[7]Ele mere eti au leki sulate meije ete imire.
Iteki Alla Amate kai Tuhane Yesuse Kristuse Iriluke
misete ete imi kai Iono imi rue mise noma.

Pauluse lalei kena keu loko jemate toini me kota Roma 1:8-15

[8]Kwali betaya, memenaije au beteke ete imi be bei saisa
rebe Yesuse Kristuse Ionoe ete imire, au kotie trima kasi
bei Alla le tamata esi alenake papela otoi be imi hlaleke
ktili loko Yesuse Kristuse rame. [9]Kena au kotie loko Allare,
au nete loko imi rame. Alla ruaI sasike be au beteke meije
tinai. Ile, Alla rebe au layaniNi kena laleku titinai kena
lepae Sou Misete kena Eni Nanare. [10]Au kotie loko Alla, leke
sepo Isuka hoko takwali moneka Ibuka lalane ete au kena
keu loko imi. [11]Le laleku titinai kena tetue imi leke au riluke
misete bei Alla Eni Rore ete imi kena aktilie imi maka
hlaleke. [12]Au noake be sepo yele, auku maka hlaleke eono
imi maka hlaleke ktili kai imi maka hlaleke eono lalekue
ndina leke ite akbere lomai.
[13]Kwali betaya, au suka imi rekwa be rebai boka peneka
lalekue kena luake loko imi po au supu lalane mo. Au suka
keu loko imi leke au akbere imi maka hlaleke saka auku
makerike rebe eono tamata Yahudi mo rebe esi me oto
maketaru esi maka hlalake etapa ktilire. [14]Le Alla Iulake au
kena keu lepae Sou Misete ete pusue tamata mei nusa: Ete
bangsa Yunani pise bangsa makete, ete tamata hkola pise
hkola more. [15]Ele mere eti lalekue titinai kena keu leke au
lepae Sou Misete ete imi rebe rue me kota Romare.

Alla Iono ite nkena le ite hlaleke loko Yesuse Kristuse 1:16-17

[16]Au asomi kena lepae Sou Misete meije mo. Au persaye
titinai be, Sou Misete mere Alla Eni ktiline rebe eono pusue
tamata rebe esi hlaleke lokoIje esi supu hlamate. Sou Misete

mere, memenaije betekele ete tamata Yahudiaru akmena
mina pine ete tamata Yahudi more. [17]Le Sou Misete mere
etiluke ete ite be Alla Iono ite nkena me oaIje elia. Mere
kena hlaleke loko Alla bei memenai eti pela. Mere saka
kena Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be, “Tamata rebe
ihlaleke loko Alla eti inkena me Alla oaIje, isupu hlamate!”[a]

Alla Ileuke sala ete tamata le masike esi rekwaI po esi lene lokoI mo
1:18-32

[18]Alla ndete surgare Inasuke tamata rebe esi ono dosa kai
neune. Le esi ono neune eono esi rekwa hnaune nkenale
bei Allare mo. [19]Tamata esi rekwa Alla Eni sifate le ruaI
beteke etesi peneka. [20]Bei kena Alla Itola nusa meije, Eni
sifate rebe sae iselu more lupe Ile Alla kai Ikbasa eti pelare
tamata iselue kena yelu rebe Itolaule. Hoko tamata esi lepa
be esi rekwa Alla more saisa moneka. [21]Tamata esi rekwa
be Alla Ime po esi holmateI mo kai esi kotie trima kasi beNi
mo. Batuke esi noake yelu papalani kai laleisu kpetu kurule.
[22]Esi blake be esi rekwa po esi rekwa mo le esi boro titinai.
[23]Esi tatu loko Alla rebe Ihidupe eti pelare mo, po esi tatu
loko tuhane tinai mo rebe tamata esi onolu saka taneia rebe
namake umatare, lupe tamata lakai, manue lakai, binatane
lela atare esi lakaije kai rebe umesa mpe tapele esi lakaiju.
[24]Ele mere eti Alla Isebei esi lulu esi lale tiae kena ono
ntasite leke ono asomi lomai. [25]Saisa rebe lulu Allare
nkenare esi lulu mo, po esi ono saisa rebe nkena more. Esi
tatu loko Maka tolae nusa meije mo, po esi tatu loko yelu
rebe Alla Itolaule kai esi layanilu. Esi tinaije, Alla rebe
Itolae pusue meru pine Isupu isike eti pela! Amine.
[26]Tamata iono ele mere hoko Alla Isebeie esi lulu esi lale
tiare. Binaru lalesi loko mokwai lulu piasare moneka po
lalesi loko lomai. [27]Mokwaiaru ele mere neka, esi ono ebeke
bina moneka po ruasi lalesi loko lomai neka. Mokwaiaru esi

---

[a] **1:17** Hab. 2:4

ono yelu rebe uono asomie ruasi hoko esi supu susate kena
eseli esi ono tiae meru.
[28] Tamata esi noake be perlu kena rekwa Alla mo hoko
Isebeie esi noake tiae mere. Hoko esi ono yelu rebe nkena
more. Esi misete, yelu meru suke esi ono mo. [29] Laleisu
penu kena yelu rebe neunaru, yelu rebe unkena mo, penu
kena ndasine, tiae, laleu tiake tamata makete, laleu kena
maka bunu, nasu, lemake kai tola lale loko lomai. [30] Esi suka
kena lepae tamata makete eni tiae, esi tasie tamata makete,
kwakwaesi kai esi holmate tamata makete mo, lalesi tiake
Alla kai esi isike ruasi. Esi nkwakwa kena nikwa lalane
beluke kena ono neune. Esi lene loko elake inai mo, [31] esi
suka noake rebe misete mo. Tamata makete esi persayesi
mo. Esi lale misete ete tamata makete sae mo, hoko esi
aseluke lale misete ete tamata makete saisa mo. [32] Esi
rekwa be lulu Alla Eni hukume sire rebe iono tiae, isupu
hukumane matale. Masike ele mere po esi ono neune rame.
Kai batuke ele mere mo po esi suka kena tamata makete esi
ono neune ele mere lekwe.

Alla Ihukume tamatare Ihbeike tamata mo
2:1-11

2 Ele mere hoko kwali betaya, imi leuke sala ete tamata
makete yake le imi sasaisa kena lepa be imi nkenare
sae mo le imi atate lekwe lupe esi onore neka. Sepo imi
leuke sala ete tamata makete hoko mere sakesa kai imi teu
hukumane ete imi ruami. [2] Ite rekwa be kena Alla Ihukume
sie rebe esi atate mise more, Iteu saisare enkena. [3] Hoko
sepo imi tutuke sae loko eni atate tiare eleyo imi ruami ono
neune mere lekwe, imi noake be Alla Ihukume imi mo yake.
[4] Alla Eni lale misete ete imi kai Itahane laleI loko imire, imi
noake be esi guna ete imire sae mo yake. Alla Itahane lale
loko imi le Isuka imi hleke bei ono dosa. [5] Po ulu buaimu
ela kena hleke imi atate tiae mere. Ele mere hoko imi ruami
tapa imi hukumane ektili kena petu rebe nusare kohore,
rebe namake Alla Iaseluke Eni nasute kena Iteu hukumane

nkenale. [6] Le Alla Ihukume saere lulu saisa rebe ionore. [7] Ete
tamata rebe esi ono misete, rebe esi nikwa supu isike kai
supu holmate bei Alla me otoi rebe mise titinai eti pelare,
namake esi supu rue kai Alla eti pela. [8] Po sie rebe batuke esi
nete loko ruasi kai esi suka lulu Alla Eni Lepataru mo po esi
ono tiare rame, namake Alla Ihukumesi ktili titinai. [9] Pusue
tamata rebe esi ono tiare rame, namake esi supu susate eti
esi muruke tamata makete. Rebe supu hukumane akmenare
tamata Yahudiaru pine tamata Yahudi more esi supu
hukumane lekwe. [10] Po pusue tamata rebe esi ono misete, esi
supu isike kai supu holmate bei Alla kai esi ono misete kaiNi.
Rebe supu mere, tamata Yahudi kai tamata Yahudi more.
[11] Le Alla Iono sasaisa ete tamatare sakesa neka.

Namake Alla Ihukume pusue tamata
2:12-16

[12] Tamata rebe esi ono dosare, Alla Ihukumesi hoko esi
supu rue kaiNi mo. Tamata Yahudi mo rebe esi ono dosare,
Alla Ihukumesi lulu hukume rebe Musa ilekire mo. Po
tamata Yahudi rebe esi rekwa hukume mere, Alla Ihukumesi
lulu hukume mere. [13] Le Alla Inikwa tamata rebe batuke esi
rekwa hukume mo po Inikwa tamata rebe esi lulu pusue
rebe lekie me hukume mere. Sie meru pine Alla Iteu be esi
nkena me oaIje. [14] Tamata Yahudi more, esi ono lulu hukume
mere saisa mo po sepo ruasi suka kena ono lulu pleta rebe
me hukume mere, hoko mere easeluke be Tuhane Eni
hukume eme laleisu peneka, eleyo esi rekwa hukume mere
mosa. [15] Tamata Yahudi more esi sifate tiluke be esi rekwa
atate misete peneka, lupe me hukume rebe Musa ilekire.
Le esi maka noake lekwe etiluke be esi rekwa atate misete
eandia, le petua sesi esi blake sala, kai petu makete esi
blake be esi nkena. [16] Namake roma esi peture, Alla Iriluke
kbasa ete Kristuse Yesuse kena Iteu pakala ete pusue tamata
lulu saisa rebe esi onore kai esi noakele. Rebe ekbuni me
tamata laleije lekwe Iteu pakala kenae. Iteu pakala mere
pine au beteke etika-etika neka kena au lepae Sou Misete.

Tuhane Eni Lepate rebe Musa ilekire eono hlamate tamata Yahudi mo
2:17-24

17 Po meije auku hnaune ete kwali betaya tamata Yahudi.
Imi beteke be imire tamata Yahudi eleki imi hlaleke Tuhane
Eni lepate rebe Musa ilekire, kwakwae imi le imi noake be
imi esa kai Alla peneka. 18 Imi supu hnaune bei hukume
mere, hoko imi rekwa saisa rebe Alla Isukare kai imi rekwa
saisa rebe nkenare kai rebe salare. 19 Imi noake be imire
maka raka tamata matapolale kai maka keri hitate ete
tamata rebe esi rue kena melene. 20 Imi noake be imi atetuke
tamata boroke kai imi ono kuru ete tamata rebe saka kwete
tone rebe irekwa hukume mosare. Imi noake ele mere le
imire tamata Yahudi rebe supu hukume rebe Musa ilekire
kai bei hukume mere tamata esi nati kai esi rekwa pusue
rebe nkenale. 21 Imi atetuke tamata makete yo imi atetuke
imi ruami mo. Imi atetuke tamata makete be ndea yake yo
imi ruami ndea! 22 Imi atetuke tamata be sablia yake yo imi
ruami sablia! Imi atetuke be tatu loko tuhane tinai more
yake yo ruami rana yelu bei tuhane tinai more esi lumare.
23 Imi isike ruami be imi supu hukume rebe Musa ilekire
peneka. Eleki imi ono tiae ete Alla le imi lulu hukume mere
moneka. 24 Mere saka Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be,
"Bei saisa rebe imi tamata Yahudiaru imi onore, mere pine
eono tamata bei nusa maketaru esi lepae tiae loko Alla."[b]

Atate sunate rebe lekie me hukume rebe Musa ilekire eono hlamate tamata Yahudi mo
2:25-29

25 Sepo imi lulu hukume rebe Musa ilekire hoko imi
sunate eguna ete imi. Po sepo imi lulu saisa rebe betekele
me hukume mere mo hoko imi sunate esi guna sasaisa
ete imi mo. 26 Tamata Yahudi mo rebe isunate mo po ilulu

---

[b] **2:24** Yes. 52:5

hukume mere, Alla Itrimai saka tamata rebe inkena, saka
sunateni peneka. [27]Kai tamata rebe esi sunate more esi
leuke sala ete imi tamata Yahudiaru le imi rekwa hukume
rebe Musa ilekire kai sunate imi lulu hukume mere po imi
lulu Tuhane Eni pletare mo. Sie meru masike esi sunate
mo po esi lulu hukume mere. [28-29]Le tamata rebe kotine
tamata Yahudi tinaije, mere Alla Eni tamata titinai. Ile mere
tamata rebe sunate nanakwalaije mo, po rebe Ro Misete
Ikbasae laleije pine selue kena eni hidupe. Kai tamata
Yahudi titinaije, mere tamata rebe ihleke eni hidupe tiare.
Tamata ele mere masike isupu isike bei tamata more po Alla
Iisikeni.

Alla Ihukume tamata maka ono dosare enkena
3:1-8

3 Me Alla oaIje, tamata Yahudi kai tamata Yahudi more
esi supu hukumane sakesa. Po yapine tamata leini esi
beteke elere: "Masike sunate tamata Yahudiaru po eono esi
mise suike kai Alla mo. Ele mere hoko tamata Yahudiaru
esi supu untune sasaisa mo, lesi bei tamata makete, kai
sunate mere ekeri untune sasaisa etesi mo." [2]Esi tinaije,
tamata Yahudiaru esi supu untune boka. Memenaije, le kena
akmenare Alla Ibeteke Eni lepataru etesi.
[3]Masike tamata Yahudiaru leini esi lene loko Alla mo po
saisa rebe Italukele Ionoe. [4]Masike pusue tamatare maka
lemake, po Alla Inkena. Mere saka akmena kamale Dauta
ibeteke be:
"Tuhane, saisa rebe abetekele enkena.
Kai masike sae itutuke Ale be Amu atate neune
po namake suke esi naku be Ankena."[c]
[5]Hoko ite ono saisa rebe enkena more, mere eono Alla
Eni nkenale selue, po yapine leini esi beteke be: "Sepo Alla
Ihukume ite, hoko Inkena mo." Mere batuke tamata inoake
neka. [6]Masike elia lekwe po ele mere mo! Le sepo esi beteke

---

[c] **3:4** Isi. 51:6

be Alla Ihukume itere enkena mo, hoko Ikbasa kena teu
pakala ete tamata mei nusare elia lekwe?
7 Po sepo tamata leini esi beteke elere: “Sepo ite lene loko
Alla Eni lepate mo, hoko namake eono isike Allare etapa le
Iono saisa rebe Italukele. Ele mere hoko Alla Ihukume ite le
iteki dosaru yake!” 8 Sepo mere tinai, hoko ite beteke elere
lekwe, “Mise lesire batuke ite ono neune neka leke rekwa
nkenale titinai.” Tinai, tamata leini esi tutuke sala kena au
be rebai sae me au beteke ele mere lekwe, po mere tinai mo.
Tamata rebe esi beteke ele mere suke Alla Ihukumesi.

Alla Iombe pusue tamatare maka ono dosa
3:9-20

9 Ite tamata Yahudire ite mise lesi bei tamata makete mo.
Au beteke peneka be tamata Yahudi pise tamata Yahudi
more, pusue ono dosa peneka. 10 Lupe Alla Eni lepate rebe
lekire ebeteke be:

“Sae kuesa inkena mo, 11 sae kuesa inati Alla Eni lalane
mo kai sae kuesa ikotie loko Alla kena rekwaI
mo.
12 Pusue tamata esi hali muli bei Alla peneka;
pususi rekwa lalane misete moneka.
Tinai, sae kuesa iono nkenale moneka![d]
13 Kena esi beteke sasaisare emise mo
kai eono asomie tamata makete,
kai esi lemake.[e]
Esi lepare eono tamata makete laleisu kera lupe niakwe
rebe esi sasune.[f]
14 Biruisu penu kena kutuke tamata makete kai lepa tiae
loko tamata makete.[g]
15 Esi nunu titinai kena bunu tamata.
16 Esi ono tiae kai susate etika neka.
17 Lalane rebe eono esi mise suike kai lomaije esi lulu mo.[h]

---

[d] **3:12** Isi. 14:1-3; 53:2-4 [e] **3:13** Isi. 5:10 [f] **3:13** Isi. 140:4 [g] **3:14** Isi. 10:7
[h] **3:17** Yes. 59:7-8

18 Kai rilasi le Alla mo."[i]
19 Ite rekwa be lepate meije lekie me Alla Eni lepata rebe
lekire ebeteke ete tamata Yahudi rebe esi supu aturane
meije. Hoko pusue tamata, tamata Yahudi pise Yahudi mo
esi sasaisa mo kena beteke me Alla oaI be esi nkena. Alla
Iteu peneka be pususe tamatare, penu kena dosa. 20 Tamata
sae inkena baue iono saisa rebe me agamare esi hukume mo.
Esi tinaije, aturane rebe Alla Iriluke ete tamatare, mere leke
ite rekwa iteki dosaru titinai.

Alla Iono tamata iono misete kaiNi
3:21-31

21 Po meije Alla Itiluke lalane ete ite leke ite nkena
me oaIje. Po lalane kena ono nkenale mere baue ite lulu
hukume rebe Musa ilekire mo. Kena hukume mere kai
bukua rebe akmena nabiaru esi lekire ebeteke lalane kena
ono nkenale mere peneka. 22 Alla Eni lalane mere elere:
Alla Iono tamata inkena po mahabe ihlaleke loko Yesuse
Kristuse. Saisa rebe Alla Iono ete tamatare pusue nesa,
Ihbeike sae mo. 23 Le pusue tamatare ite ono dosa peneka kai
ite lau bei Alla Eni nkenale kai Eni misete. 24 Po Alla Ibuka
lalane ete ite leke Eni misete, ite seli moneka, po Iriluke
neka leke ite nkena. Esi carare elere: Ite supu hlamate le
Yesuse Kristuse Imata kena seli iteki dosaru.
25 Alla Iriluke Kristuse Yesuse leke ponike Eni lalakwe
eleki Imata, mere saka tanei rebe rilukele ete Alla kena eseli
ite, leke ite supu tie bei iteki dosaru, mahabe ite hlaleke
loko Yesuse rebe Imata le itere. Alla Iono ele mere kena
Iaseluke be sasaisa rebe Iteure tinai. Le kena akmenare
masike tamata esi ono dosare po Ihukumesi mo le Itahane
laleI. 26 Po meije baue Yesuse Imatare, Alla Iaseluke be Isuka
dosare mo, leke ite rekwa be saisa rebe Iteure enkena le
Inete tamata esi dosaru. Kai Ibeteke lekwe be tamata rebe
esi ono dosa po esi hlaleke loko Yesuse hoko esi nkena.

---

[i] **3:18** Isi. 36:2

[27]Ele mere hoko iteki sasaisa mo kena kwakwae ite be
bei saisa rebe ite onore eono ite nkena. Le ite nkenare bei
hlaleke loko Yesuse Kristuse. [28]Le tamata inkenare bei ilulu
saisa rebe lekie me agama Yahudi esi hukume mo po bei
ihlaleke loko Yesuse Kristuse.
[29]Imi tamata Yahudiaru imi noake be Allare batuke Ioki
tamata Yahudi yake, le Ioki tamata Yahudi more lekwe.
[30]Imi rekwa mere le Allare batuke esa. RuaI pine Iono
tamata Yahudiaru esi nkena le esi hlaleke loko Kristuse. Kai
ruaI lekwe pine Iono tamata Yahudi more esi nkena le esi
hlaleke loko Kristuse neka.
[31]Po yapine imi beteke be ite hlaleke loko Kristuse peneka
hoko ite hleke hukume rebe Musa ilekire neka. Ele mere
mo! Esi tinaije, bei iteki maka hlaleke hoko ite holmate
hukume mere.

Abrahame inkena me Alla oaIje le ihlaleke lokoI
4:1-8

4 Kwali betaya, meije au lepa loko saisa rebe Yahudiaru
esi ntuane mena Abrahame ionore leke inkena me Alla
oaIje. [2]Sepo Alla Iono Abrahame inkenare bei saisa rebe
ionore, hoko iisike ruaije yele. Po iisike ruai me Alla oaI
mo. [3]Le Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be, “Abrahame
ihlaleke loko Alla, eti Alla Ibeteke be inkena me oaIje.”[j]
[4]Meije conto ete ite. Tamata rebe ikerike isupu gaji. Gaji
mere batuke riluke etei mo po eni hake kena supue le
ikerike pe. [5]Po ite nkenare ele mere mo: batuke ite hlaleke
iteki atate misete kena supu Alla Eni misete mo, po batuke
ite hlaleke loko Ile rebe Itrima suike tamata dosare. Ele
mere hoko Alla Iono ite nkena me oaI le ite hlaleke lokoI.
[6]Hnaune mere saka akmena kamale Dauta ilepae tamata
rebe isupu misete bei Alla kai laleije ndina le Alla Itrimai
saka tamata nkenale me oaIje, mere selue bei saisa rebe
tamata mere ionore mo. Kamale Dauta ibeteke be:

---

[j] **4:3** Atn. 15:6

7 “Tamata rebe Alla Inete loko eni nsalalaru
kai eni dosaru monde, isupu untune elake.
8 Tamata rebe Alla Ileuke sala etei loko eni dosaru monde,
isupu untune elake.”[k]

Alla Iono Abrahame inkenare bei sunate mo po bei eni maka hlaleke
4:9-12

9 Kamale Dauta ibeteke untune elake mere, batuke ete
tamata rebe esi sunate lulu agama Yahudi esi hukume mo
po ete tamata rebe esi lulu hukume mere more lekwe. Ami
beteke peneka be Alla Iono Abrahame inkena me oaIje bei
ihlaleke lokoIje. 10 Alla Ibeteke Iono Abrahame inkena me
oaIje kena Abrahame isunate mosa. 11 Alla Iono inkena mina
pine sunateni. Kai sunateni batuke kena tanda be inkena me
Alla oaIje. Mere ite natire be kena ilulu atate sunate mosare,
Alla Iono inkenare bei eni maka hlaleke. Bei mere hoko ite
pusuma noake be Abrahame Iono amate. Tamata Yahudi
mo rebe esi hlaleke loko Tuhane Yesuse esi noake lekwe be
Abrahame iono amate etesi le masike esi lulu aturane sunate
mo po Alla Ionosi nkena me oaI le esi hlaleke loko Yesuse
saka Abrahame neka. 12 Hoko Abrahame iono amate ete
tamata rebe esi lulu atate sunate lekwe le iono conto ete pusue
tamata Yahudi rebe sunatesi kai rebe esi hlaleke loko Alla
lupe Abrahame ihlaleke loko Allare kena sunateni mosare.

Saisa rebe Alla Italuke be Irilukele tamata isupue le esi hlaleke lokoI
4:13-25

13 Akmenare Alla Italuke Abrahame kai eni anubuaru
be namake nusa meije etesi. Alla Italuke ele mere bei
Abrahame ilulu hukume rebe Musa ilekire mo po bei
ihlaleke loko Alla eti Itrimai saka tamata rebe inkena me
oaIje. 14 Le sepo tamata Yahudiaru esi supu saisa rebe Alla

---

[k] **4:8** Isi. 32:1-2

Italukele le esi lulu saisa rebe Musa Ilekire hoko esi hlaleke
loko Allare esi untune sae mo, kai saisa rebe Alla Italukele
esi supu moneka. [15] Bei tamata esi lulu hukume rebe Musa
ilekire mo, hoko esi supu hukumane elake bei Alla. Po sepo
Alla Iriluke Eni hukume ete ite mo hoko ite ono sala kena
hukume mere mo.

[16] Ele mere hoko Alla Iombe ite nkena me oaIje bei iteki
maka hlaleke leke ite supu hadia rebe Italuke be Iriluke ete
Abrahame eni anubuaru pusuise. Hadia mere batuke Iriluke
ete Abrahame eni anubuaru mo po ete pusue tamata rebe
esi hlaleke loko Alla lupe Abrahame lekwe. Le Abrahame
iono amate ete ite pusuma rebe hlaleke loko Allare. [17] Alla
Eni lepate matai me loko Abrahame be, "Au bitike ale kena
amate ete tamata nusa toini bokala."[l] Abrahame iono amate
ete ite pusuma le ihlaleke rame be saisa rebe Alla Italukele
namake Ionoe, le Eni kbasa kena ono tamata matale ikwana
suike kai Ibeteke be saisa rebe eme mosare namake eme.

[18] Masike Abrahame inoake be isupu kwetele saisa
moneka, po ihlaleke loko Alla rame. Bei mere hoko iono
amate ete tamata nusa toini bokala. Le kena isupu kwetele
mosare Alla Italuke etei peneka be namake isupu kwetele,
lupe Eni lepate rebe lekire ebeteke be, "Namake amu
anubuaru esi boka titinai." [19] Kena mere Abrahame irekwa
be isupu kwetele moneka le intua kuate peneka. Kai lau
mo eni musuna utune esa neka. Kai tapa loko eni bina
Sara indote. Po Abrahame ihlaleke ktili titinai. [20] Kokoueni
mo po ihlaleke rame loko saisa rebe Alla Italukele etei
pende. Ihlaleke tapa ktili kai lesi leneka eti iisike Alla rame.
[21] Ihlaleke titinai be saisa rebe Alla Italuke pende namake
Ionoe. [22] Bei mere hoko me Alla Eni lepate rebe lekire beteke
be: "Alla Iono inkena me oaIje." [23] Lepate rebe lekie mere
batuke ete Abrahame ruai mo, [24] po ete ite lekwe. Le ite
lekwe Alla Iono ite nkena me oaI le ite hlaleke loko Alla
rebe Iono iteki Tuhane Yesuse Ikwana suike pende. [25] Yesuse

---

[l] **4:17** Atn. 17:5

Iriluke ruaI leke bunuI kena seli iteki dosaru, eleki Alla Iono Ikwana suike leke Iono ite nkena me oaIje.

Ono mise suike kai Alla
5:1-11

5 Kwali betaya, pamuli meije ite ono nkena me Alla oaI peneka le ite hlaleke loko Yesuse. Ele mere hoko ite ono mise suike kai Allare baue iteki Tuhane Yesuse Kristuse. [2] Le pamuli meije ite supu lalane kena Alla Iaseluke Eni misete ete ite, mere bei saisa rebe Yesuse Ionore le ite hlaleke lokoIje. Ite lalemaru ndina lekwe le ite hlaleke be roma petu sae me ite selu Alla Eni kbasare kai Eni hitate elake. [3] Batuke mere mo po ite supu susate, ite lalemaru ndina le ite rekwa be bei ite supu susate, hoko ite tahane lale. [4] Sepo ite tahane lale tekwa hoko ite lesi kena ite supu teheke. Sepo iteki atate ele mere hoko mere eono ite tolae hidupe ete Alla, namake Iono saisa rebe Ibeteke pende. [5] Ite tolae hidupe ete Alla ele mere, eono ite kaplalema mo le namake Alla Iriluke pusue rebe Italuke ete itere. Ite rekwa mere le Alla Eni misete ekbasae ite lalemaru peneka. Iono pusue meru baue Eni Ro Misete Ikbasae ite lalemaru.

[6] Le Alla Ioki itere elere: ite ktili kena ono hlamate ite ruama bei iteki dosare mo, po Alla Iaseluke Eni misete ete ite, hoko kena petu rebe Alla Iteure, Kristuse ruaI mata ete ite peneka, eleyo kena mere ite lene loko Alla mo. [7] Piasare, tamata rebe isuka kena mata ete tamata makete sae mo, masike eni hidupe nkena. Po ete tamata rebe iono misete ete tamata makete hoko tamata sae isuka kena mata lei piseo. [8] Po Alla Eni misete elesi bei mere, le kena ite ono dosa sare Alla Iaseluke Eni lale misete ete ite peneka. Mere Kristuse Imata ete itere.

[9] Hoko ite nkena me Alla oaI peneka le Kristuse Eni lalakwe ponikele kena seli iteki dosaru. Bei mere hoko ite rekwae ntoli peneka be namake Yesuse Ihlamate ite bei Alla Eni nasute kena nusare kohore. [10] Kena Alla Inasuke ite, ruaI erI ono mise suike kai ite baue Eni Nanare Imatare. Hoko

meije ite mise suike kaiNi peneka, kai Yesuse Ihidupe, kai
Eri rue kai ite rame. Bei mere hoko ite rekwae ntoli be kena
nusare kohore ite hlamate bei Eni hukume. [11] Kai batuke
mere mo, po ite lalema ndina le iteki hubungane kai Alla
rebe ite supue baue iteki Tuhane Yesuse Kristuse. Le baue
Kristuse, hoko pamuli meije ite mise suike kai Alla peneka.

Bandine Adame kai Kristuse
5:12-21

[12] Tamata mei nusare esi supu dosare menai bei tamata
esa, le ilene loko Alla Eni pletare mo. Ile mere Adame. Kai
bei eni dosare pine tamata mei nusare esi mata. Bei Adame
eni dosare, eni anubuaru pususi supu dosa. Ele mere hoko
pusue tamata mei nusare mata. [13] Akmena kena hukume
rebe Musa ilekire sae mosare, tamata iono dosa peneka. Po
tutuke tamata le dosare mosa le aturane sae mosa. [14] Masike
ele mere po bei kena Adame eti roma Musare, matale etapa
rame eleki pusue tamatare namake mata. Masike tamata esi
ono lulu Adame ilene loko Alla Eni pletare mo po esi mata
le esi dosaru.

Hoko Adame saka Yesuse Kristuse, rebe Iluake pamulire:
Saisa rebe Adame ionore pusue tamata esi supu esi hasile.
Ele mere lekwe, saisa rebe Yesuse Ionore pusue tamata esi
supu esi hasile. [15] Po saisa rebe luasi onore sakesa mo. Le Alla
Eni misete, elesi bei Adame eni nsalale. Bei Adame ruai eni
nsalale pusue tamata esi mata. Po bei Eni lale misete hoko
Iriluke hadia ete pusue tamata baue Yesuse Kristsue. [16] Hadia
rebe Alla Iriluke ete tamatare tebikele bei Adame eni dosare.
Tamata sae eni dosa rebe ilulu Alla Eni pletare more eono
pusue supu teu pakala me oaIje kai supu hukume. Alla Eni
hadia mere Irana tamata esi dosaru kai ibeteke be esi nkena
me oaIje. [17] Le bei tamata esa iono dosa esi hasile pusue
tamatare suke mata. Kai saisa rebe Ile Esa, Yesuse Kristuse
Ionore ela lesi leneka. Le beiNi pine Alla Iriluke misete ete
tamata bokala kai esi nkenare esi seli sasaisa moneka. Kai
baue Yesuse Kristuse, namake ite kbasa mei nusa.

[18]Hoko bei tamata esa iono nsalale eono pusue tamata esi
supu hukume. Ele mere lekwe, bei tamata esa ilulu Alla Eni
sukare, pusue tamata esi supu tie bei nsalale kai supu nkena
me Alla oaI kai supu rue mise eti pela. [19]Kai lupe tamata
bokala esi supu dosa, le tamata esa ilulu Alla Eni pletare mo.
Ele mere lekwe, tamata bokala esi nkenare bei tamata esa
ilulu Alla Eni pletare.
[20]Hukume rebe Musa ilekie mere Alla Iriluke leke tamata
irekwa be iono dosa peneka, le lulu hukume rebe Musa
ilekire, esi ono sala bokala peneka. Masike tamata iono dosa
rame po Alla Eni misete lesi bei dosare. [21]Kena akmenare
dosare ekbasa ktili kena pusue iteki hidupe hoko suke ite
supu hukume, mata kai rue lau bei Alla. Po pamuli meije,
Alla Ioki ite, Eni kbasare ela titinai kena iteki hidupe. Ioki
ite hoko Ibeteke be ite nkena me oaI kai Iriluke hidupe
misete ete ite baue iteki Tuhane Yesuse Kristuse eti pela.

Dosare kbasae ite moneka le ite esa kai Kristuse peneka
6:1-14

6 Kwali betaya, Alla Iampune iteki dosaru bei Eni misete
ete ite. Po yapine leine esi noake elere: “Sepo Alla
Iaseluke Eni lale misete ete tamata maka ono dosare, hoko
mise lesi ite ono dosa rame leke Alla Iaseluke Eni lale
misete ete ite rame.” [2]Ele mere mo! Le dosare ekbasae ite
moneka, hoko ite ono dosa moneka. [3]Imi nete! Kena baptise
ite leke ite esa kai Kristuse Yesuse, mere saka Ite mata
sakesa kaiNe neka. [4]Hoko kena baptise itere, mere saka
hnouke ite sakesa kai Kristuse kai ite mata sakesa kaiNi,
leke kena Ikwana suike le AmaI Eni kbasa rebe ehitare, ite
sakesa kaiNi eleki ite kusu hidupe beluke.
[5]Hoko, sepo ite esa kai Kristuse kena Eni matale, ite supu
kwana suike bei matale sakesa kaiNi titinai peneka. [6]Ite rekwa
peneka be iteki sifate takwaline emata sakesa kai Kristuse
me ai tutine peneka leke ite lulu tamata eni sifate maka ono
dosare moneka kai leke dosare ekbasae ite moneka. [7]Esi
contore tamata rebe imata pende dosare kbasaeni moneka.

[8] Sepo ite mata sakesa kai Kristuse titinai peneka hoko ite
hlaleke be namake ite hidupe sakesa kaiNi. [9] Le ite rekwa be
Kristuse Ikwana suike peneka kai Imata suike moneka, hoko
matale ekbaseNi moneka. [10] Kristuse Imatare batuke rebai
esa kena Inabu dosare eti pela. Kai meije Ihidupe rame leke
lulu Alla Eni sukare.
[11] Imi lekwe suke imi noake be imi mata sakesa kai
Kristuse Yesuse peneka, eti dosare kbasae imi moneka, kai
meije imi esa kaiNi peneka hoko imi hidupe lulu Alla Eni
sukare.
[12] Ele mere hoko imi sebeie dosare kbasae imi hidupe mei
nusa meije yake leke imi lulu imi lale neune yake. [13] Kai
imi pake nanakwalami kena ono tiae yake leke imi supu
dosa yeke. Po imi riluke nanakwalami ete Alla le imi supu
hetie bei matale kena kwanale peneka. Imi riluke pusue
nanakwalami ete Alla leke imi ono saisa rebe Isukare. [14] Le
ete itere, dosare kbasae ite moneka. Ite rekwa be hukume
rebe Musa ilekire ekbasae ite moneka. Hoko meije ite
hlaleke kai supu misete bei Alla peneka.

Dosare ekbasae ite saka elake ipletae eni tamata makerike yake
6:15-23

[15] Hoko pamuli meije hukume rebe Musa ilekire ekbasae
ite moneka kai Alla Iaseluke Eni misete ete ite. Po yapine
tamata leini me esi ombe, “Sepo ele mere hoko sebei ite ono
dosa rame neka,” mere tinai mo. [16] Imi rekwa be sepo imi
naku kena kerike ete sae peneka hoko imi lene loko tamata
mere le imi ono tamata makerike ete ile mere peneka. Dosa
kai lene loko Allare ele mere lekwe. Sepo imi ono dosa,
hoko namake dosare kbasae imi, esi hasile namake imi
mata kai rue lau bei Alla. Po sepo imi lene loko Alla hoko
namake Ipletae imi eleki imi hidupe nkena. [17] Akmena kena
imi hlaleke loko Yesuse mosare dosare kbasae imi sa, po
ite kotie trima kasi boka bei Alla le pamuli meije imi lulu
hnaune misete rebe riluke ete imire pende. [18] Hoko dosare

ekbasae imi moneka kai imi ono Alla Eni tamata makerike
kena ono Eni sukare.
[19]Kwali betaya, imire saka kwete tone rebe irekwa Alla
Eni hnaunaru mise mosa, hoko au umpamae saka tamata
makerike leke imi nati auku lepataru. Akmenare imi riluke
nanakwalami kena dosare kbasaele hoko neune tapa rame.
Po pamuli meije saka mere lekwe, suke Alla Ipletae imi leke
imi ono nkenale me Alla oaIje leke imi hidupe batuke Alla
ruaI Enie rebe dosa sae mo.
[20]Akmena kena imi ono dosa sare, imi ono lulu Alla Eni
sukare mosa. [21]Kena mere imi supu untune sasaisa mo bei
yelu rebe pamuli meije imi asomi kena onore. Yelu meru
batuke ekeri imi kena matale kai rue lau bei Alla. [22]Po
pamuli meije dosare kbasae imi moneka kai imi ono Alla
Eni tamata makerike peneka. Mere untune elake titinai
ete imi hidupe kai eono imi rue kai Alla eti pela. [23]Le ono
dosare ekeri kena matale kai rue lau bei Alla. Po tamata
rebe esi esa kai iteki Tuhane Kristuse Yesuse pende, esi supu
rue kai Alla eti pela.

Hukume rebe Musa ilekire ekbasae ite moneka le ite esa kai Kristuse peneka
7:1-6

7 Kwali betaya imi! Au leki meije ete imi rebe rekwa
hukume pende. Imi rekwa be hukume mere ekbasae
tamatare kena eri kwana sa. Sepo imata peneka hoko hukume
mere ekbasaeni moneka. [2]Umpamare, bina rebe ikai pende,
lulu hukume, bina mere hukume maka kaije ekbasaeni kena
eni mokwai eri rue sa. Po sepo eni mokwai imata peneka
hoko hukume maka kaije ekbasaeni moneka. [3]Sepo bina mere
irue kai mokwai makete kena eni mokwai eri rue sa, hoko
bina mere isablia. Po sepo eni mokwai mata peneka, hoko lulu
hukume bina mere hukume kbasaeni moneka. Kai sepo ikai
kai mokwai makete hoko bina mere isablia mo.
[4]Hoko kwali betaya, mere sakesa kai itere neka. Musa eni
hukume ekbasae ite moneka le sakesa kai ite mata sakesa

kai Kristuse kena ai tutine peneka. Itere Yesuse rebe Ikwana
suike Enie hoko ite ono misete kai hidupe holmate Alla. [5] Le
akmena kena ite hlaleke loko Yesuse mosare iteki hidupe
lulu tamata eni sifate kena ono neune. Kai kena ite rekwa
Musa Eni hukume mere, iteki lale neune tapa rame eleki
ite ono dosa rebe eono ite rue lau bei Allare. [6] Po pamuli
meije Musa eni hukume ekbasae ite moneka le saka ite mata
sakesa kai Kristuse peneka. Hoko ite rekwa bei layani Alla
peneka. Po ite layani Allare bei ite lulu Musa eni hukume
lupe akmenare mo, po ite lulu lalane beluke kena layaniNi
le Eni Rore Itapa kai Ikbasae ite.

Hukume rebe Musa ilekire eono ite rekwa nkenale kai nsalale
7:7-13

[7] Akmenare au beteke be bei Kristuse pine hukume rebe
Musa ilekire ekbasae imi moneka. Masike ele mere po ite
noake be hukume mere emise mo yake. Au rekware ele mere
mo. Hukume mere mise le eatetuke au leke au rekwa dosare.
Hukume mere ebeteke be: “Lale loko tamata makete eni tanei
yake.” Po sepo ebeteke ele mere mo, hoko au rekwa be lale loko
tamata makete eni taneije sala mo. [8] Po kena au rekwa hukume
rebe Musa ilekire, laleku loko saisa neka kena ono dosa, eleki
auku lale neune etapa rame. Sepo hukume mere sae mo, hoko
saisa etutuke au le auku dosare mo, hoko dosare kbasae au mo.
[9] Akmena au hidupe, au rekwa hukume mere mo hoko au
noake auku hidupe mise. Po kena au rekwa hukume mere,
lalekue titinai kena noake dosare me auku hidupe. Le auku
dosaru boka titinai, [10] hoko namake au supu hukume au
mata kai rue lau bei Alla eti pela. Memenaije au rekwa be
hukume mere Tuhane Irilukele kena eliku hlamate ete au,
eleyo mo le eono au supu hukume au mata kai rue lau bei
Alla eti pela. [11] Bei hukume mere pine au supu lemake kena
au ono dosa le au noake be au supu hlamate baue hukume
mere, eleyo mo le namake eono au supu hukume au mata
kai rue lau bei Alla eti pela.

[12] Hoko kwali betaya, hukume mere emise titinai le ebei
Alla kai saisa rebe ebetekele, emise titinai kai enkena. [13] Po
yapine imi noake be hukume rebe Musai ilekire emise eleyo
mere eono au supu hukume au mata kai rue lau bei Alla eti
pela. Ele mere mo! Dosa mere pine eono au supu hukume
kai mata, kai dosare epake hukume misete mere, eono au
supu hukume kai au mata. Hoko au rekwa ntoli be auku
dosare emei laleku kai dosare neune.

Ite ktili kena ono nkenale lulu hukume rebe Musa ilekire mo 7:14-26

[14] Ite rekwa be hukume rebe Musa ilekire enkena titinai
le ebei Alla Eni Rore, po aure tamata rebe iktili kena ono
misete mo. Dosare ekbasae aure saka paksa tamata sae kena
iono tamata makerike. [15] Au rekwa mo be le mula pine au
ono ele mere. Le saisa nkenale rebe laleku kena onore, au
supu ono mo. Po dosa rebe au suka more, au onoe. [16] Po
saisa rebe au onore tebikele bei rebe laleku kena onore hoko
kaplaleku. Mere easeluke be au akue hukume mere mise.
[17] Hoko laleku kena ono ele mere mo po dosa rebe emei
lalekue akbasae au kena onoe. [18] Le au rekwa be mei lalekue
saisa misete sae kwale mo le auku sifate saka tamata maka
ono dosa. Laleku kena ono misete po au ktili kena ono mo.
[19] Au ono yelu miseta rebe au suka onore mo. Po au hali
kena ono yelu tiae rebe au suka ono more. [20] Po sepo au ono
yelu rebe au suka kena onore mo hoko mere au ono mo po
mere dosare ekbasae au kena onoe.
[21] Hoko auku hidupe eono ele mere. Laleku kena ono misete,
po rebe au onore batuke tiae. [22] Le laleku titinai kena lulu Alla
Eni pletare, [23] po au meije, dosare kbasae laleku kai dosare
lelie auku suka kena lulu Alla Eni hukume. Hoko saka au supu
lo kena dosare esi kbasa rebe mei lalekue. [24] Silaka! Au noake
ele meije namake au rue lau bei Tuhane. Sire pine isupu ono
au hlamate bei pusue meiju? [25] Bei mere hoko au kotie trima
kasi bei Alla le Ikbasa kena Ihlamate au bei dosa rebe ekbasae
nanakwalakue baue iteki Tuhane Yesuse Kristuse.

Bei pusue meru hoko kwali betaya, ite selu mimise kena
Yesuse Kristuse Itapa au mosare, mei lalekue au suka titinai
kena riluke nanakwalakue kena lulu Alla Eni hukume, po
bei auku sifate tamatare eti au lulu dosare neka.

Ro Misete Iriluke ktiline ete ite leke ite hidupe lulu Alla Eni sukare
8:1-13

8 Kwali betaya, itea rebe esa kai Kristuse Yesuse pende
kena meije Alla Ihukume ite moneka. [2] Le ite esa kai
Kristuse Yesuse, hoko Ro Misete Iriluke hidupe beluke ete
ite kai Itie ite bei kbasa rebe eono ite supu dosa kai rue lau
bei Allare. [3] Le hukume rebe Musa ilekire, etie ite bei dosare
esi kbasare saisa mo le ite tamatare ktili kena lulu hukume
mere mo. Po Alla Itie ite bei dosare esi kbasare le Iulake Eni
Nanare Ilomei nusa kena seli iteki dosaru. Kena mere Eni
Nanane mere saka ite tamata dosa meije neka po Iono dosa
mo. Eleki Imata lulu Alla Eni sukare. Alla Inabu dosare esi
kbasare baue Ihukume Eni Nanare le itere ele mere. [4] Alla
Iono ele mere leke ite nkena me oaIje, saka tamata esi lulu
Eni suka rebe me hukume rebe Musa ilekire. Meije ite lulu
tamata eni sifate maka ono neune mo, po ite lulu Ro Misete
Eni sukare.

[5] Sire pine ilulu tamata eni sifate, inoake tamata eni sifate
tiae. Po tamata rebe ihidupe lulu Alla Eni Rore, inoake yelu
rebe Alla Eni Rore Isukare. [6] Sepo tamata eni sifate kbasae
lalemi hoko imi ono dosa, hoko namake imi rue lau bei
Alla. Po sepo imi noake saisa rebe Alla Eni Rore Isukare
rame, namake lalemi ndene kai imi rue kai Alla eti pela.
[7] Sepo tamata eni sifate ekbasae sae eni maka noake hoko
iono musu kai Alla. Le tamata mere ilene loko Alla Eni
hukume mo. Isuka kena lulu hukume mere po saisa moneka.
[8] Sie rebe esi lulu tamata eni sifate esi ono saisa rebe Alla
Isukare, saisa mo.

[9] Po imi hidupe lulu tamata eni sifate rebe eono dosare
mo, hoko imi hidupe lulu Alla Eni Rore le Alla Ikbasae

laleimu. Sie rebe Kristuse Eni Rore kbasaesi more, Yesuse
Kristuse Eni tamata kenasi mo. [10] Po sepo Kristuse Ikbasae
lalemi, hoko masike nanakwalaimu mata le dosare po Ro
Misete Iono imi supu rue kai Alla eti pela le Iono imi nkena
me Alla oaI. [11] Alla Iono Yesuse Kristuse Ikwana suike. Hoko
sepo Alla Eni Rore Ikbasae imi hoko imi kwana suike lekwe.
Iono ele mere le Eni Rore kbasae imi laleimu.
[12] Ele mere hoko kwali betaya, ite trima Alla Eni Rore
rebe pletae ite kena ono misete. Iulake ite kena lulu tamata
eni sifate rebe keri kena ono dosare mo. [13] Le sepo imi
hidupe lulu tamata eni sifate hoko imi rue lau bei Alla. Po
sepo imi lulu Alla Eni Rore leke imi lulu suike imi sifate
rebe ono dosare moneka hoko namake imi rue kai Alla eti
pela.

Bei Ro Misete pine ite rekwa be itere Alla Eni nanae
8:14-17

[14] Sire pine Alla Eni Rore pletaeni, ile mere Alla Eni nanae.
[15] Akmena kena hukume rebe Musa ilekire ekbasae ite sare,
ite hidupe saka tamata makerike rebe eni kbasa sae mo kai
ite rilama le Alla Ihukume tamatare. Po pamuli meije ite
rilama moneka le Alla Eni Rore Ikbasae ite. Alla Eni Rore
Iono ite kena Alla Eni nanae. Kai bei Alla Eni Rore Eni
kbasare, eti ite kotie Allare iteki Amate. [16] Alla Eni Rore
kerike kena ite lalemaru eleki Ibeteke ete ite be itere Alla
Eni nanae. [17] Sepo itere Eni nanae hoko ite supu misete rebe
Alla Iaknekaele ete eni nanaru. Saisa rebe Alla Iaknekaele
ete Kristuse kena Irilukele eteIje ite supu sakesa kaiNe neka.
Le sepo ite supu susate sakesa kai Kristuse hoko ite supu
holmate sakesa kaiNe neka.

Supu holmate eti pela
8:18-25

[18] Kwali betaya, kbasa saka hitate elake rebe tatike pine
Alla Iriluke ete itere, ela lesi bei susate rebe ite supue kena
meije. [19] Pusue rebe mei nusare namake titinai loko petu

kena Alla Iaseluke be itere Eni nanae rebe iteki kbasare ela
titinaije. [20] Le nusa meije kai pusue rebe mei kenare supu
kutuke peneka eti supu sasaisa misete rebe Alla Inoake
be namake nusa meije supure. Mere bei nusare esi sukare
mo po Alla Iteu ele mere peneka. Hoko pusue namake kai
hlaleke elere: [21] kena petu sae me taneia mei nusa meije
atialu bei kbasa rebe atiaule moneka, kai usupu tie kai
usupu holmate sakesa kai Alla Eni nanaru.
[22] Le ite rekwa be roma meije pusue taneia mei nusa
meije unala le usupu kera saka binare isupu kera kena ruele
kwetele. [23] Kai batuke yelu mei nusa meije unala mo, po
itea rebe Alla Iriluke Eni Rore akmena ete itere, ite klae
lekwe, le ite namake petu rebe Alla Iriluke pelae saisa rebe
Italukele ete Eni nanaru be: namake ite supu nanakwala
beluke rebe emata moneka. [24] Le kena meije Alla Iono
hlamate ite peneka, po ite hlaleke kai namake pusue rebe
Italukele ete itere sa. Po sepo saisa rebe ite hlalekele ite
supu peneka hoko ite namake moneka. Le sae ihlaleke loko
saisa rebe isupure moneka. [25] Po saisa rebe ite hlaleke be
namake pine ite supure, kena meije ite supu mosa hoko ite
namake rame.

Kena ite kotie loko Allare, Ro Misete Itapa ite
8:26-27

[26] Sepo ite ktili mo hoko Alla Eni Rore Iluake kena Itapa
ite, le kotie loko Alla eliare ite rekwa mo. Hoko Ro mere
ruaI luake loko Alla kena Ikotie seli ite. Kena Ro mere Ikotie
loko Allare, Ilepae lepate rebe lesi bei tamata eni lepate.[m]
[27] Hoko Alla rebe Irekwa tamata laleije, Inati Rore Eni
sukare le Ro mere Ikotie loko Alla ete Alla Eni tamataru kai
Ilulu Alla Eni sukare.

---

[m] **8:26** Ayate meije tamata leini esi natire be Ro Misete ruaI lepae saisa rebe emei ite lalema, rebe kena ite kotie loko Allare ite lepae mo.

Lale ndinate, susate, mata kweli rebe ite supure Alla Iono ekeri ite kena misete
8:28-30

[28] Kwali betaya, ite pusuma rebe oki Alla rebe Ikoti ite kena
lulu Eni suka rebe Inoake pende, ite rekwa be saisa rebe ite
supu kena iteki hidupe meije namake Alla Ionoe mise. [29] Le ite
rebe Alla Ibitike itere, Iteu ite bei akmena sa kena ite lulu Eni
Nanae Yesuse Kristuse Eni sifate. Hoko ite kai Yesuse kwalitoi.
Kai Alla IonoI kena kwete mena bei ite pusuma rebe hlaleke
lokoIje. [30] Hoko Alla Ibitike ite kai Ikoti ite kena hlaleke lokoI.
Kai Iono ite nkena. Kai namake Iono iteki sifate mise titinai.

Masike ite supu susate sasaisa neka po Yesuse Kristuse Iaseluke Eni misete ete ite
8:31-39

[31] Sepo ite rekwa titinai peneka le Alla Eni misete ete
itere eono ite lalemaru ktili, hoko sae ilesi ite moneka
le Alla Ikele le ite. [32] Eni Nanare ruaI yo laleIje noai mo
kena IrilukeNi ete ite pusuma kena iteki misete. Hoko yelu
maketa lekwe Irilukele ete itere neka. [33] Alla Ibitike ite hoko
me Alla oaIje sae ileuke sala ete ite moneka le Iteu be ite
nkena. [34] Tinai, sae ileuke sala ete ite moneka le Kristuse
Yesuse ruaI kele le ite. Imata peneka po Ikwana suike bei
matale kai meije Irue lupu kai Alla kena otoi maka kbasa
lakwai esare. Ete mere Ikotie loko Alla ete ite. [35] Sae ilake
Yesuse bei Eni maka oki itere moneka. Ite supu silaka, pise
supu lasa pise supu teta, pise tia sene pise tanei sae mo, pise
supu mata po Alla Iaseluke Eni misete kena iteki hidupe.
[36] Hoko saka Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be:
"Tuhane, bei Ale pine pela peture
ami rue kena supu matale.
Esi ono ami saka domba
rebe ono kena ribi esi mokane nere."[n]

---

[n] **8:36** Isi. 44:23

[37]Masike ite supu pusue meru po enabu ite mo. Po itere saka
tamata rebe esi ktili lesi kena lisare, le Yesuse Kristuse Ioki
ite. [38]Au hlaleke be masike ite mata, pise kena ite hidupe
masike malekate pise sie rebe esi kbasa kena meije, pise
petu pamuliaru lekwe, [39]yelu rebe ukbasa ndete lanite pise
yelu mei nusa, pise saisa makete lekwe, pusulu lake rua Alla
Ioki itere mo, lupe Iaselukele baue iteki Tuhane, Kristuse
Yesuse pende.

Pauluse isusa le eni tamataru esi hlaleke loko Yesuse mo
9:1-5

9 Saisa rebe tatike pine au beteke meije tinai le aure
Kristuse Enie. Au lemake mo! Laleku meije Alla Eni
Rore Ikbasaele, kai Iono au rekwa be au beteke meije tinai.
[2]Au susa titinai kai laleku ekera titinai [3]le tamata Yahudia
boka esi suka hlaleke loko Yesuse mo. Eteise, au suka
kena Alla Ikutuke au kai Ipoie au bei Yesuse Kristuse leine,
mahabe pusue meru eono esi hlamate. [4]Le bei akmena
sa, tamata Yahudiaru esi supu untune elake peneka. Siere
tamata Israele le Alla Ibitikesi kena Eni nanae kai Iaseluke
Eni kbasa rebe hita lakwai esare etesi. Ile pine Ibeteke saisa
rebe namake Irilukele eteise kai Iriluke hukume rebe Musa
ilekire etesi. Alla Iaseluke cara rebe tinai kena tatu lokoIje
etesi. Kai yelu bokala rebe Italuke eteise. [5]Yahudiaru esi
ntuana menaru: Abrahame, Isake kai Yakupe Alla Ibitikesi.
Kai Ile rebe Alla IulakeNi kena Iono hlamate tamatare, kena
Iono tamatare, Irulu beisi. Yesuse Ikbasa lesi bei sasaisa
neka. RuaIje Alla hoko suke holmateI eti pela![o] Amine.

Abrahame eni anubuaru pususi supu saisa rebe Alla Italuke ete tamata rebe Ibitikeise mo
9:6-9

[6]Kwali betaya, pamuli meije tamata Yahudia boka esi
suka hlaleke loko Yesuse Kristuse mo, po mere elake

---

[o] **9:5** Kena terjemahane makete ebeteke be: Isike Alla eti pela.

Alla Iriluke saisa rebe Italukele ete Abrahame, Isake kai
Yakupe mo. Le pusue tamata Yahudi esi rulu bei Israele
mo, rebe Alla Ibitikesi kena Eni tamatare. 7 Ele mere lekwe,
Abrahame eni anubuaru pususi mo, rebe Alla Inoakesi kena
esi supu saisa rebe Italukele. Po Ibitike Isake kena isupu
saisa rebe Italuke pende. Le Alla Ibeteke ete Abrahame be:
"Batuke Isake eni anubuaru pine betekeise amu anubu."[p]
8 Mere be, Abrahame eni anubu rebe esi ono Alla Eni nanare
batuke anubua rebe Alla Italukeise, po pusue Abrabahame
eni anubuaru mo. 9 Abrahame eni nanae Isake, rueleije lulu
Alla Italuke ete Abrahame. Alla Italuke Abrahame kena eni
nanae Isake elere: "Kena Au luake musune suike Sara iruele
kwete mokwai sae peneka."[q]

Alla bitike tamata leke supu saisa rebe Italukele lulu Eni sukare
9:10-18

10 Batuke mere mo po ite selue kena Esau kai Yakupe, bei luaise
Alla Ibitike sae eteI. Ripka iruele kwete mokwai ktebala lua,
amaisi kena Isake, tamata Yahudiaru esi ntuane mena. 11 Kena
kwetela lua meru ruelesi mosa, kai esi ono sasaisa mosa kena ite
selu be emise pise more, po kena mere Alla Ibitike andia bei luasi
rebe Iriluke misete eteije peneka. 12 Alla Ibeteke ete Ribka peneka
be, "Kwete menare namake itatu loko kwete mulire."[r] 13 Mere
saka Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke lekwe be: "Au aseluke
lale misete ete Yakupe po Au aseluke ete Esau mo."[s]
14 Ele mere hoko tamata leini esi ombe, "Sepo Alla Ibitike
sae yo saere mo, hoko Alla Iteu sasaisare enkena mo."
Beteke ele mere yake. Le saisa rebe Alla Iteure enkena. 15 Le
Alla Ibeteke loko Musa be,

"Au oki sie rebe laleKu kena okise.
Kai Au aseluke lale misete
ete sie rebe Au suka aseluke lale misete eteise."[t]

---

[p] **9:7** Atn. 21:12 [q] **9:9** Atn. 18:10 [r] **9:12** Atn. 25:23 [s] **9:13** Mal. 1:2-3 [t] **9:15** Sir. 33:19

16 Hoko saisa rebe Alla Iteure, mere selue bei tamata eni
sukare mo kai tamata eni makerike mo, po bei Alla Eni lale
misete ete sie rebe Ililakeise. 17 Nete loko akmena Alla Eni
lepate ete kamale Mesire be, “Au bitike ale kena kamale,
lulu Auku sukare. Leke bei ale, Au aseluke Auku kbasare kai
leke pusue tamata mei nusare esi holmate Au.”[u] 18 Hoko Alla
laleije noa sae sepo Isuka ele mere, kai Iono sae ulu buaije
ela sepo Isuka ele mere lekwe.

Alla Inasuke tamata leini yo laleIje mise ete tamata leini
9:19-24

19 Yapine sae bei imi ibeteke loko au be, “Ele mere hoko
mise mo, sepo Alla Ileuke sala ete tamata, le pususi lulu Eni
sukare.” 20 Po kwali betaya imi! Itere tamata neka. Imi lelie
Alla yake. Pote kena atnane bunare ebeteke loko tamata
maka ono pote mo be, “Le mula pine aono au ele meije?”
21 Ile rebe iono pote mere sebeie ionoe lulu laleije neka. Bei
tapele ului esa ile mere iono pota lua. Saere mise kai saere
mise remo.
22 Hoko Alla lekwe, Ikbasa kena ono saisa neka lulu Eni
sukare. LaleI kena Iaseluke Eni nasute kai Eni kbasare. Po
Itahane laleI loko sie rebe suke esi supu hukume le esi ono
Inasure. 23 Alla laleI lekwe kena Iriluke misete elake titinai
ete ite rebe Ioki itere. Iaknekae ite peneka kena supu misete
mere. 24 Ikoti ite peneka. Ikoti batuke tamata Yahudi mo po
tamata Yahudi more lekwe.

Alla Ibitike batuke tamata Yahudi mo
po tamata Yahudi more lekwe
9:25-29

25 Kena buku rebe nabi Hosea ilekire, Alla Ibeteke be:
“Tamata rebe Auku tamata kenasi more,
namake Au kotise Auku tamata.
Tamata rebe Au okisi more,

---

[u] **9:17** Sir. 9:16

namake Au okisi lekwe.”[v]
[26] Kai Ibeteke lekwe be:
“Akmenare Auku tamata kena imi mo,
po pamuli meije kotie imire Alla
rebe Irue eti pelare Eni nanae.”[w]
[27] Alla Ibeteke ete tamata rebe Israela more ele mere.
Po Eni lepate loko tamata Israelaru baue nabi Yesaya be:
“Masike tamata Israelaru esi boka saka ume ndau meite
po rebe esi hlamate boka mo.
[28] Le lau mo Tuhane Iteu pakala
ete pusue tamata mei nusa meije neka.
Iono mere tinai.
Petu kena Ionore, Isoae moneka.”[x]
[29] Nabi Yesaya Ibeteke lekwe be:
“Sepo Alla rebe Ipletae pusue yelu mei nusa meije
Isebeie anubu esa pise lua ete ite mo,
hoko itere saka tamata me kota Sodome kai Gomorare
peneka.”[y]

Tamata Yahudiaru esi lulu lalane tinai leke esi nkena 9:30-10:4

[30] Hoko kwali betaya, mere esi natire elere: Tamata Yahudi more esi atula kena esi nkena me Alla oaI mo, po bei esi hlaleke loko Yesuse Kristuse hoko Alla Iono esi nkena me oaI. [31] Po ete tamata Yahudiaru, esi atula titinai kena lulu hukume leke esi nkena me Alla oaI, po saisa mo. [32] Saisa mo le esi ono mere esi hlaleke loko Yesuse Kristuse mo, po batuke esi lulu hukume. Le esi ombe tinake lulu hukume, Alla Itrimasi. Esi suka lalane baue Yesuse mo hoko mere saka pahburuesi kena batu elake. [33] Kena Alla Eni lepate rebe lekire, elepae loko Yesuse elere:
“Imi lene meije mimise.
Ndete kota Sione, Au bitike kamale sae,
mere Au umpamaeNi kena batu sae.

---

[v] **9:25** Hos. 2:22 [w] **9:26** Hos. 1:10 [x] **9:28** Yes. 10:22, 23 [y] **9:29** Yes. 1:9

Batu mere tamata pahburuesi kenae
eti esi koli le esi hlaleke loko Kamale mere mo.
Po tamata rebe esi hlaleke lokoIje kaplalesi mo
le namake esi supu saisa rebe Italuke eteise."[z]

10 Kwali betaya rebe iteki maka hlaleke sakesa, laleku titinai kena auku tamata Yahudiaru esi supu hlamate. Hoko au kotie loko Alla ktili titinai etesi. [2]Saisa rebe au beteke meije tinai. Tamata Yahudiaru esi nkwakwa titinai kena lulu Alla Eni hukume. Po esi rekwa lalane nkenale rebe Alla Irilukele leke esi nkena me oaIje mo. [3]Esi rekwa lalane rebe Alla Iakneka eteise mo. Esi suka kena lulu Kristuse mo leke esi nkena me Alla oaIje. Batuke esi lulu esi sukare kena lulu hukume rebe Musa ilekire leke esi nkena. [4]Hukume mere, Kristuse Ilulu peneka[a]. Hoko sire rebe ihlaleke loko Kristuse, inkena me Alla oaI.

Alla Ikbasa kena Ihlamate sia neka rebe ihlaleke loko Yesuse
10:5-17

[5]Kwali betaya, akmenare Musa ibeteke be: "Sire pine isuka lulu hukume rebe ilekire leke inkenare, isupu hidupe misete sepo iatula kena lulu hukume mere." [6-7]Po lepata me lekwe rebe akmena Musa ilekire be, sepo ite hlaleke loko Alla hoko ite nkena me oaIje.

Lepata meru elere:
"Anoake be namake sire isa lolete surgare
me lalemu yanoma.
Pise sire irulu lope tamata matalaru
esi nusare yanoma."[b]

Lepata meru esi natire elere: ite perlu sa lolete surga kena nikwa hlamate moneka, le Kristuse Irulu mei nusa meije loko ite peneka. Ite lekwe ite rulu lope tamata matalaru esi nusare kena nikwa saisa rebe misete moneka le Krituse

---

[z] **9:33** Yes. 8:14; 28:16 [a] **10:4** Kena terjemahane makete ebeteke be: Sepo ite hlaleke loko Kristuse peneka hoko iteki hubungane kai hukume rebe Musa ilekire moneka.
[b] **10:6-7** Huk. 30:12, 13

ikwana suike bei matale peneka leke ite supu misete
baueNi.” [8] Musa Ibeteke elere lekwe:
“Sou bei Alla rebe eono supu hlamate mere
elau bei ale mo.
Arekwa peneka kai alepae peneka.”[c]
Mere Sou rebe ami betekele. Sou kena suke tamata esi
hlaleke loko Alla. [9] Le sepo imi naku be, “Yesuse mere
Tuhane,” kai lalemi hlaleke be Alla Iono Ikwana suike, hoko
imi supu hlamate bei hukume le imi dosaru. [10] Le tamata
ihlaleke me lalei, hoko inkena me Alla oaI. Kai tamata
inaku kena birui hoko isupu hlamate. [11] Kena Alla Eni lepate
rebe lekire ebeteke be, “Tamata rebe ihlaleke loko Tuhane,
sae iono kaplalei mo.” [12] Mere eono ete pusue tamata le
tamata Yahudi pise tamata Yahudi more, sae ihbeike lomai
mo. Ile Alla ete pusue tamata. Iriluke miseta boka titinai
ete pusue tamata rebe esi kotie tapa beiNi. [13] Kena Alla Eni
lepate rebe lekire ebeteke be: “Pusue tamata rebe esi kotie
loko Tuhane, esi supu hlamate bei hukumane le esi dosaru.”[d]
[14] Sepo esi hlaleke loko Tuhane mosa, hoko esi kotie lokoI
mo. Kai sepo esi lene kena Tuhane kwale mosa, hoko esi
hlaleke lokoI mo. Kai sepo sae ibeteke Tuhane etesi mo,
hoko esi lene kenaI mo. [15] Kai sepo esi supu ulake mo kena
lepae sou mere mo, hoko esi beteke mo. Kena Alla Eni
lepate rebe lekire ebeteke elere: “Lalesi ndina le sie rebe esi
lepae Sou Misete bei Allare esi luake!”[e]
[16] Po pusue tamata esi supu Sou Misete mere mo lulu
Yesaya ibeteke be: “Tuhane, mahake sae kuesa ipersaye
amiki lepataru moneka.”[f] [17] Ele mere eti tamata esi hlaleke
loko Yesuse Kristuse le esi lene Sou Misete kena Yesuse
Kristuse rebe betekele etesi pende.

---

[c] **10:8** Huk. 30:14 [d] **10:13** Yl. 2:32 [e] **10:15** Yes. 52:7 [f] **10:16** Yes. 53:1

Tamata Israelaru esi lene Sou Misete po bokala esi hlaleke loko Yesuse Kristuse mo
10:18-21

18 Po ite beteke elere yake be: “Tamata Israele esi lene Sou
Misete bei Alla kena Yesuse mosa.” Mo, au rekware esi lene Sou
mere peneka, le kena Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be:
“Tamata esi lepae ete pusue nusa peneka,
hoko esi lepataru ekeu pusue nusa peneka.”[g]
19 Au tneu lekwe. Tamata Israelaru esi nati Sou Misete
mosalo? Sebei Musa iralake lepate meije. Musa ibeteke be
Alla Ibeteke elere:
“Tamata Israela imi, kena imi selu Au oki tamata Israle
more lalemi tia,
kai kena imi selu Au riluke misete ete tamata
rebe imi noakesi borore imi nasu.”[h]
20 Eleki nabi Yesaya inehe lesi leneka kena ibeteke Alla Eni
lepate kenaise be:
“Tamata rebe esi nikwa Au more
esi tetue Au peneka,
kai Au aselukeKu ete sie rebe esi tneu loko Au more.”[i]
21 Po ete tamata Israelaru, Yesaya Ilepae lokosi be Alla
Ibeteke elere: “Pela petu Au hnata bala lokosi leke trimasi
po siere tamata nusa toini rebe ulu buaisu ela kai esi lene
loko pleta mo.”[j]

Tamata Israela bokala esi suka hlaleke loko Yesuse mo po Alla Ibitike leini kena esi hlaleke loko Yesuse
11:1-10

11 Ele mere hoko yapine Alla Itrima Eni tamata
Israelaru mone piseo? Mo! Au ruaku lekwe tamata
Israele le au rulu bei Abrahame, au bei suku Benyamine.
2 Alla Eni tamataya rebe Ibitikesi bei akmena sare Ihlekesi
mo. Kwali betaya imi nete saisa rebe lekie me Alla Eni

---

[g] **10:18** Isi. 19:5 [h] **10:19** Huk. 32:21 [i] **10:20** Yes. 65:1 [j] **10:21** Yes. 65:1, 2

lepate rebe lekire ebeteke nabi Elia inanu tamata Israelaru
ete Allare. Elia iombe: 3 "Tuhane, tamata esi bunu Amu
nabiaru peneka kai esi atia amiki otoi kena pala tanei rebe
riluke ete Alere peneka. Lesike au ruaku kai lalesi kena
bunu au sa."[k] 4 Alla Iralake Elia be: "Au aknekae sie usata
itu eteKu peneka. Esi tatu loko Baale[l] mosa."[m] 5 Sakesa kai
pamuli meije neka. Alla Ililake sie leini bei tamata Israelaru
kena Eni tamata lulu Eni lale misete. 6 Alla Ibitikesi le laleIje
mise etesi, po bei saisa rebe esi onore mo. Le tamata rebe
iaseluke be ioki sae titinaije, iselu bei saisa rebe tamata
mere ionore mo.

7 Hoko pusue meru elere: tamata Israelaru pususi suka esi
nkena me Alla oaI po esi nkena pususi mo lupe esi sukare.
Batuke sie leini rebe Alla Ibitikeise pine esi supue. Yo sie
maketaru ulu buaisu ela, esi suka hlaleke loko Alla mo.
8 Hoko sakesa kai Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke elere:

"Alla Iono laleisu rekwa mo
kai esi noake mise mo.
Kai roma meije esi nati mo
kai esi lene loko Alla Eni lepataru mo."[n]

9 Dauta ibeteke me Alla Eni lepate rebe lekire lekwe be:

"Tuhane, esi ono pestaru sebeie uono bole ete ruasi,
kai eono likele benai kena esi tetu kenae kai atiasi,
leke eseli esi ono neuna meru.
10 Sebeie mata mailesi leke esi selu yake,
kai sebeie esi keri susate eti esi tuna."[o]

Tamata Yahudiaru esi hlaleke loko Yesuse mo hoko Sou Misete lepaele ete tamata Yahudi more 11:11-12

11 Hoko tatike pine eliare? Yapine kena tamata Yahudiaru
esi keu sala lalane saka esi tetu eleki esi kele moneko? Mo!

---

[k] **11:3** 1Kam. 19:10 [l] **11:4** Baale mere tuhane tinai mo rebe tamata Kanane esi tatu lokole. Kena tamata Israelaru esi kusu tape Kanane, sie bokala esi tatu lokole hoko Alla Inasukesi titinai. [m] **11:4** 1Kam. 19:18 [n] **11:8** Huk. 29:4; Yes. 29:10
[o] **11:10** Isi. 69:23-24

Po esi ono dosa le esi trima Yesuse Kristuse mo hoko rebe
esi supu hlamate tamata makete le esi trima Yesuse Kristuse.
Leke namake tamata Yahudiaru lalesi kena supu Alla Eni
misete baue Yesuse Kristuse, rebe tamata bei bangsa makete
esi supu pende, hoko esi suka kena hlaleke loko Yesuse
Kristuse lekwe. [12] Tamata Yahudi mo mei nusa meije esi
supu Alla Eni misete le tamata Yahudiaru esi dosa kena
esi suka hlamate mo rebe ite supu baue saisa rebe Yesuse
Kristuse Ionore. Hoko namake tamata Yahudia rebe Ibitikesi
pende esi leu suike kena trima Yesuse Kristuse leke esi ono
misete suike kai Alla. Kena mere Alla Eni misete tapa rame
mei nusa.

Hnaune ete tamata Yahudi more leke esi hlaleke rame 11:13-24

[13] Po meije au lepa loko kwali betaya imi rebe tamata
Yahudi more. Au ono Yesuse Kristuse Eni maka ulake ete
imi tamata Yahudi more. Au kerike titinai le au noake be
auku makerike meije mise. [14] Au hlaleke be auku makerike
meije eono auku tamataru laleisu loko misete rebe imi
supure. Ele mere leke Alla Ihlamatesi. [15] Le kena Alla Isukasi
more, ebuka lalene ete bangsa maketaru kena ono misete
suike kai Alla. Eleyo namake esi petu me kena Alla Itrima
tamata Yahudiaru le esi hlaleke loko Yesuse. Mere sakesa
kai tamata matale ikwana suike!
[16] Abrahame, Isake kai Yakupe Alla Eni tamata, hoko
esi anubuaru lekwe Eni tamatare neka. Ite bandine kai
manane rebe esi riluke ete Allare. Piasare tamata Yahudiaru
esi riluke hasile menaije ete Alla, hoko mere natire be esi
lesine Alla Enie lekwe. Mere sakesa kai ai aine neka. Sepo
esi lamuite Alla Enie hoko esi aine lekwe Eniere neka.
[17] Bandine tamata Yahudiaru saka saitune aini rebe ite
rakare kai raka tetu esi sanaije. Tamata Yahudi more saka
saitune sanai rebe rana bei me neu eleki tapukele kena
sanai rebe teture esi lakwaije. Hoko sakesa kai saitune
sanai mere esupu manane bei saitune aini mere esi lamuite

neka. Ele mere lekwe, imi supu misete bei Alla Italukele
ete tamata Yahudiaru. [18] Bei mere hoko imi sobue tamata
Yahudia rebe Alla Isukasi more yake le masike elia lekwe po
esi saka saitune sainai rebe teture. Sepo kwakwae imi ete
tamata Yahudiaru hoko suke imi nete! Imire saka ai sanaije
neka. Ai sanaije eriluke manane ete ai lamuite mo, po ai
lamuite pine eriluke manane ete esi sanaije.
[19] Yapine bei imire sae ibeteke be, “Yele, po tamata
Yahudiaru esi saka ai sanai rebe teture leke esi tapuke ai
sanai makete kena ai mere. Kai aure saka ai sanai rebe
tapukele kena ai batai mere.” [20] Mere tinai po imi nete! Alla
Ipoie tamata Yahudiaru le esi hlaleke loko Yesuse mo. Kai
Itrima imi le imi hlaleke loko Yesuse. Hoko kwakwae imi
loko tamata Yahudiaru yake. Imi rilami leke hlaleke rame.
[21] Le sepo Alla laleIje noa tamata Yahudia rebe esi hlaleke
loko Yesuse more eleki Ipoiesi saka ai rebe pialaele tetu esi
sainaije eleki poiele. Alla Ipoie imi ele mere lekwe, sepo imi
hlaleke mo.
[22] Hoko kwali betaya, bei mere ite rekwa Alla Eni misete
ela titinai. Po Eni nasute lekwe ktili titinaije neka. Inasuke
tamata Yahudia rebe esi hlaleke loko Yesuse more. Po laleIje
noa imi tamata Yahudi more. Po sepo imi hleke imi maka
hlaleke hoko namake imi supu poije neka. [23] Sepo tamata
Yahudiaru esi hleke esi atate rebe hlaleke loko Yesuse more,
namake Alla Itrima suikesi le Eni kbasa kena trima suikesi.
[24] Imi tamata Yahudi more saka saitune sanai rebe tetue bei
saitune aini me neu rebe atnane more eleki tapukele kena
saitune rebe atnanele rebe umpamakele tamata Yahudire,
Israele Eni anubu. Sepo Alla Itrima imi le imi hlaleke, hoko
lesi lekwe Itrima suike tamata Yahudiaru le esi hlaleke loko
Yesuse. Le siere saka ai sanai bei ai aini rebe Alla Ipialaele.

Alla Ioki pusue tamata mei nusa
11:25-32

[25] Kwali betaya rebe tamata Yahudi mo, au lepa loko
Alla Eni suka rebe akmenare tamata esi rekwa more ete

imi leke meije imi rekwae mimise. Au beteke meije le au
sukare kwakwae imi mo. Alla laleIje elere: Pamuli meije
tamata Israela bokala ulu buaisu uela. Po roma petu rebe
pusue tamata Yahudi mo rebe Alla Ikotise esi supu hlamate
peneka, pine ulu buaisu uela moneka. 26 Tamata Israelaru
esi supu hlamate, ele mere. Meije eme Alla Eni lepate rebe
lekire be:
"Namake roma esi peture Maka Hlamate
Iluake bei ndete Sione.
Iluake kena Ipoie Yakupe eni anubuaru esi neunaru.
27 Au talukesi elere:
namake Au ampune esi dosaru."[p]
28 Kwali betaya bei Yahudi mo, sepo ite lepa loko tamata
Yahudiaru esi trima Sou Misete bei Allare mo, hoko esi
ono musu kai Alla. Ele mere hoko eono untune elake
ete imi tamata Yahudi more le bei mere pine imi supu
hlamate. Po sepo ite lepa loko tamata Yahudiaru be siere
Alla Ibitikesi hoko Eri okisi rame, le Eri nete rame loko
saisa rebe Italukele ete esi ntua menaru. 29 Le sepo Alla
Ibitike sae kai Iriluke misete etei, Alla Ileuke suike saisa
rebe Ionoe mere moneka. 30 Akmenare imi lene loko Alla
mo. Po pamuli meije Alla Iaseluke Eni lale misete ete imi,
le tamata Yahudiaru esi lene lokoI more. 31 Ele mere lekwe
bei imi tamata Yahudi more pine tamata Yahudiaru esi supu
Alla Eni misete. Esi lene loko Alla mo hoko Iaseluke Eni
lale misete ete imi tamata Yahudi more. Kai bei imi lekwe
pine Alla Ioki tamata Yahudiaru. 32 Le Alla Isebeie pusue
tamatare esi lene lokoI mo le dosare kbasaesi. Hoko Alla
Isupu lalane kena aseluke Eni lale misete ete pusue tamata.

Isike Alla
11:33-36

33 Alla Eni taneiaru boka titinai! Alla Irekwa mise titinai
kai Irekwa sasaisa neka! Sae irekwa saisa rebe Iteure mo.

---

[p] **11:27** Yes. 59:20-21; Yer. 31:33-34

Kai Ikerike eliare sae inati mo. [34]Saka Alla Eni lepate rebe
lekire ebeteke elere:
"Sae irekwa Tuhane Eni maka noake mo.
Sae iahnau Tuhane mo.
[35] Sae iriluke sasaisa ete Tuhane mo,
hoko ikotie leuke sasaisa beiNi mo."
[36]Alla pine Itolae pusue yelu meiju. Pusulu bei Alla kai ete
Alla. Isike Alla eti pela! Amine.

Hidupe rebe nkena me Alla oaI
12:1-2

12 Kwali betaya, ele mere hoko Alla laleIje mise ete ite
hoko au kotie imi riluke nanakwalami ete Alla, imi
ono nanakwalaimu saka tanei rebe hidupe, rebe rilukele
ete Alla, mere kena Eni tanei rebe eono laleIje ndina. Rebe
au betekele mere cara ibada rebe tinaije. [2]Imi lulu tamata
mei nusa meije esi maka noake yake. Po sebeie Alla Iono
imi maka noake ebelu, rebe mise titinai seli imi maka noake
tiare, leke imi atate emise. Ele mere hoko imi rekwa saisa
rebe Alla Isuka rebe emise titinaije kai rebe enkena rame.
Tamata rebe ilulu Alla Eni sukare, mere eono laleIje ndina.

Pake ktiline rebe Alla Iriluke kena tapa lomai
12:3-8

[3]Kwali betaya, Alla Ibitike au kena Eni maka ulake le Eni
misete ete au. Hoko au ahnau imi pusumi be kwakwae imi
yake. Po imi noake ruami lulu lalane tinaije lulu ktiline rebe
Alla Irilukele ete imi le imi hlaleke lokoIje. [4]Esi contore, ite
nanakwalamaru. Lelale mei, bala mei kai bagiana maketa
mei lekwe. Kai papelake bagiana meru esi makerike
tetebike. [5]Ite rebe hlaleke loko Yesuse ele mere neka.
Masike ite boka po ite pusuma esa saka nanakwalare le ite
esa kena Kristuse. Kai ite kerike sakesa lupe nanakwala esa
po esi bagiana bokala. [6]Iteki makerike rebe Alla Irilukele
ete itere tetebike. Pusue mere Alla Irilukelu ete ite lulu Eni
misete ete itere. Ele mere hoko suke ite kerike mimise lulu

saisa rebe ite supure. Tamata rebe Alla Ionoi kena ilepae
Alla Eni lepataru, suke ilepae Alla Eni lepataru mimise lulu
ktiline rebe isupure. [7]Tamata rebe Alla Ionoi kena itapa
tamata makete, suke itapa tamata makete titinai. Tamata
rebe Alla Ionoi kena iatetuke, suke iatetuke titinai. [8]Tamata
rebe Alla Ionoi kena iahnau tamata makete, suke iahnau
tamata makete titinai. Tamata rebe Alla Ionoi kena iriluke
sasaisa rebe eniere ete tamata makete, suke iriluke mere
kena lale misete. Tamata rebe Alla Ionoi kena iono elake
ete jemate toine, suke iono elake mimise. Tamata rebe Alla
Ionoi kena ioki tamata makete, suke ioki tamata makete
kena lale misete.

Ono misete ete lomai
12:9-21

[9]Oki lomai kena lale misete. Maka noake tiare kai atate
tiare hlekele kai ono loko rebe misete. [10]Imi ono misete ete
tamata makete rame kai ono lokosi saka imire kwali kai
beta toi. Kai holmate tamata makete rame lesi bei imi ruami.
[11]Kerike nkwakwa loko Tuhane Eni makerike. Kerike ete
Tuhane kena lalemi titinai. [12]Suke imi tolae hidupe ete Tuhane
kena lale ndinate. Imi tahane kena supu susate kai kotie loko
Alla rame. [13]Imi tapa tamata rebe esi hlake loko Tuhane. Imi
trima tamata rebe iluake bei lauke me imi lumare.
[14]Sepo sesi esi teta imi, imi kotie loko Alla leke Iriluke
misete etesi. Kotie loko Alla kai kutukesi yake. [15]Sie rebe
lalesi ndinare, lalemi ndina kaisi kai sie rebe esi ranire imi
rani kaisi. [16]Imi ono misete kai lomai. Kwakwae imi yake
po imi hidupe nesa kai sie rebe esi mpe lebu bei imire. Imi
noake be imi rekwa yake.
[17]Sepo sesi esi ono tiae ete imi, imi leliesi kena ono tiae
yake po ono misete etesi. Imi ono misete rame leke pusue
tamata esi selu be imire tamata misete. [18]Imi atula titinai
leke imi hidupe mise kai pusue tamata.
[19]Kwali betaya rebe au oki imi! Imi lelie sie rebe esi ono
tiae ete imire yake, sebeie Alla Ihukumesi. Le kena Alla

Eni lepate rebe lekire ebeteke be, “Au leliesi. Namake Au
hukumesi!”[q] [20]Hoko imi lulu Alla Eni lepate rebe lekire
elere:
“Sepo imi musure tiai sene
hoko imi riluke manane etei.
Sepo kmalakeni
hoko riluke kwele etei.
Le imi ono ele mere
hoko eono iasomi.[r]
[21]Imi lelie neune ete tamata makete rebe esi ono neune
ete imire yake. Le sepo mo hoko imi tetu bei eni neune
mere. Mise lesire, imi leliele kena ono misete. Ele mere
hoko rebe misete elesi yo rebe neune etetu.

Lene loko elaka rebe esi pletae itere
13:1-7

13 Kwali betaya, ite pusuma lene loko latupati le esi
supu latupati mere bei Alla. Ibitikesi kena esi kerike
loko makerike mere. [2]Hoko sire rebe ilene loko saisa rebe
latupatiaru esi teure mo, mere sakesa kai saisa rebe Alla
Iteure ilene loko more neka. Kai sire rebe iono ele mere
isupu hukume. [3]Le tamata rebe iono misete namake rilai le
latupati mo. Batuke tamata rebe iono salare pine rilai. Sepo
imi suka kena rilami le latupati mo hoko suke imi lulu saisa
rebe esi teure. Sepo imi ono ele mere namake imi supu
isike beisi. [4]Le latupatire Alla Eni tamata makerike rebe esi
kerike loko iteki misete. Po sepo imi ono neune, hoko imi
rilami lesi, le esi kbasa kena hukume imi. Siere Alla Eni
tamata makerike rebe esi teu hukume bei Alla ete tamata
rebe esi ono salare. [5]Hoko imi lulu saisa rebe latupatiaru esi
teure leke batuke imi supu hukume yake po imi rekwa be
imi ono ele mere nkena.
[6]Ele mere hoko imi seli bea, le sie rebe esi kerike mere
Alla Eni tamata makerike. [7]Hoko riluke saisa rebe tinai ete

---

[q] **12:19** Huk. 31:35 [r] **12:20** Hna. 25:21-22

latupatiru. Imi ono ele mere: imi seli pajake ete latupatiaru
lulu saisa rebe esi betekele ete imi pende. Sie rebe esi kerike
loko latupatiaru esi makerike suke imi holmatesi.

Ite ono misete ete lomai le lau mo Yesuse Iluake reneka 13:8-14

8 Imi utane sasaisa bei sae yake. Sepo imi utane sae hoko
selie nunu, suke imi oki lomai rame. Le ile rebe ioki tamata
makete, mere ilulu pusue hukume rebe Musa Ilekire peneka.
9 Le Yahudiaru esi agamare esi hukume beteke be: "Sablia
yake, bunu yake, ndea yake, lale loko tamata makete esi
tanei yake."[s] Pusue hukuma meru kai hukume maketa
lekwe esi ueije kena lepata matai meije: "Aoki tamata
makete lupe aoki ruamu neka."[t] 10 Le sepo ite ioki tamata
makete hoko ite ono neune ete tamata mere mo, hoko ite
lulu pusue hukume rebe Musa ilekire peneka.
11 Ite ono pusue meiju le ite rekwa saisa rebe emise kena
onoe kena petua meiju. Ite ntulu rame yake le petu kena
Tuhane Yesuse Iluake kena Isake ite bei nusa neune meije
lau moneka. Bei akmena ite hlaleke loko Tuhane menaije
eti roma petu meije takwali peneka hoko petu kena Tuhane
Yesuse Iluake lau moneka. 12 Kpeture pusure reneka kai
pitare luake reneka. Bei mere hoko ite ono yelu neuna rebe
piasa ite onolu kena melene yake, po ono yelu misete rebe
piasare ono kena pitare. Yelu miseta meru saka alata kena
lisa rebe pakele kena pitare. 13 Ite ono yelu rebe piasare
ono kena pitare. Ite ono pesta elake eti ite nseli kai rekwa
sasaisa monde yake. Sablia yake, ono ntasite yake, teta
lomai yake pise lale loko tamata eni tanei yake. 14 Po lulu
Tuhane Yesuse Kristuse Eni atate kai saisa rebe Ionore. Ite
lulu tamata eni atate rebe ekeri ite kena ono dosare yake,
rebe lulu iteki lale tiare yake.

---

[s] **13:9** Sir. 20:13-15; Huk. 5:17-19,21 [t] **13:9** Im. 19:18

Leuke sala ete kwalimu pise betamu rebe imi hlaleke sakesare yake
14:1-12

14 Kwali betaya, sepo tamata sae rebe ihlaleke loko
Yesuse peneka pine eni maka hlaleke ktili mosa hoko
imi trimai kena misete. Imi nasukeni le saisa rebe inoakele
yake. [2] Imi noake mina! Tamata leini rebe esi hlaleke loko
Yesuse pende esi beteke be ite kane sasaisa neka. Po leini
kokouesi sa, esi rekwa saisa rebe Alla Isukare mosa hoko
batuke esi kane utane loini neka. [3] Tamata rebe esi kane
sasaisa nere esi sobue tamata rebe esi kane batuke utane
loine yake, kai tamata rebe esi kane batuke utane loine esi
leuke sala ete tamata rebe esi kane sasaisa nere yake, le
Alla Itrima pususi kena Eni nanae kenasi peneka. [4] Tamata
makete eni kbasa sae mo kena teu tamata makete eni
tamata makerike be isala pise inkenare saisa mo, batuke
tamata mere eni elake neka pine iteu be isala pise inkena.
Ele mere lekwe Tuhane Iono elake ete imi tamata rebe imi
hlaleke loko Yesuse pende. Namake Iteu be imi ebe mere
isala pibe inkena. Namake Itapa tamata makerike mere leke
saisa rebe ionore elulu Alla Eni sukare.

[5] Tamata leini esi noake elere: “Ibada loko Tuhane kena
petu meije pentine lesi bei petu maketaru.” Yo leini esi
beteke be: “Ete Tuhane, pusue petuaru sakesa neka.” Po
tinaije sebeie sae eri lulu saisa rebe inoake be lulu Allare
enkena. Ilulu tamata makete rebe esi umai kena ilulu esi
maka noake mo. [6] Tamata rebe esi holmate petu sae, esi ono
ele mere leke esi holmate Tuhane kena petu mere. Tamata
rebe esi kane sasaisa nere, esi ono ele mere kena holmate
Tuhane le esi kotie trima kasi bei Alla le manana meru.
Sakesa kai tamata rebe esi kane batuke utane loine neka, esi
holmate Tuhane neka le esi kotie trima kasi bei Alla. [7] Ite
ono ele mere le sae ihidupe lulu ruai erini sukare mo kai
sae imatare lulu ruai eni sukare mo. [8] Ite hidupe kai matare,
pusue meru lulu Tuhane Eni suka hoko itere Tuhane Enie.

Hidupe pise matare sakesa neka, pusure Tuhane Enie. [9] Ele
mere hoko Kristuse Imata peneka po Ikwana suike leke Iono
Tuhane ete tamata kwanale kai tamata rebe esi mata pende.
[10] Hoko kwali betaya, imi leuke sala ete kwali betaya rebe
esi hlaleke sakesa kai imire yake, kai sobuesi yake. Le suke
ite pusuma keu loko Alla kena Iteu pakala ete ite. [11] Ele mere
le kena Alla Eni lepate rebe lekire eombe:
"Tuhane Ibeteke be,
'Imi lene mimise!
Namake pusue tamata esi tatu lokoKu
kai suke pususi naku be Aure Alla.' "[u]
[12] Hoko raka ite lalemaru mimise bei saisa rebe ite onore, le
namake sebeie sae eri kele lele ete Alla.

Keri kwalimu kai betamu rebe imi hlaleke sakesare lulu lalane tiare yake
14:13-23

[13] Ele mere hoko leuke sala ete lomai yake. Po imi raka
leke saisa rebe imi onore, eono imi kwali betaya rebe esi
hlaleke sakesa kai imire esi ono dosa yake. [14] Kwali betaya,
au kai Tuhane Yesuse esa peneka hoko au hlaleke titinai
be Alla Ilake sasaisa mo kena kanele. Po sepo sae inoake
be manane mere Alla Ilake be kanele mo po ikanele, hoko
iono dosa peneka. [15] Sepo imi kane manane oani sae pine
kwalimi pise betami rebe imi hlaleke sakesare esi selu, eleki
eono lalesi kera, le esi noake be kane manane mere dosa,
hoko lalemi noasi mo. Le Yesuse Kristuse Imata etesi peneka
hoko imi kanele me oasi yake le namake ekerisi loko lalane
tiae. [16] Ele mere hoko sepo saisa rebe imi onore sala mo po
eono imi kwali betaya rebe imi maka hlaleke sakesare, esi
hlaleke kokouesi hoko mise lesire imi ono mere yake. Leke
tamata esi leuke sala ete imi le saisa rebe imi onoe mere
yake. [17] Le sepo Alla Ikbasa saka kamale kena iteki hidupe
hoko Isukare ite ono nkenale. Kai leke ite ono misete kai

---

[u] **14:11** Yes. 45:23

lomai kai ite lalemaru ndina le Alla Eni Rore Ikbasae itere.
Kai saisa rebe kanele kai kinure epentine mo. [18] Tamata rebe
ikerike ete Kristuse iono ele mere, hoko iono Alla laleIje
ndina kai tamata makete esi holmatei.
[19] Ele mere hoko ite atula leke iteki hidupe esa kai ite aktilie
lomai leke iteki maka hlaleke ektili, [20] kai yapine bei manane
eono imi atia saisa rebe Alla Ionoe me tamata rebe ihlaleke
loko Yesuse pende laleije. Tinai, pusue manane, Alla Ilake
lele mo. Po sepo imi kane sasaisa pine eono tamata makete
esi kanele eleki esi noake be esi ono dosa, hoko mere imi sala.
[21] Mise lesire, ite kane aklaline yake kai kinu yelu rebe uono
nselire yake pise ono saisa lekwe rebe eono imi kwali betaya
rebe esi hlaleke sakesa kai imire esi supu dosare yake.
[22] Hoko kwali betaya, sepo imi noake imi atate mise, hoko
mere neka. Rebe pentine, Alla Irekwa imi laleimu. Tamata
rebe iblake sala kena saisa rebe ionore mo, tamata mere
laleije ndina. [23] Po tamata rebe kokoueni kena kane sasaisa
pine ikanele, hoko isupu dosa le saisa rebe ionoe mere elulu
eni maka hlaleke mo. Kai saisa rebe ionore elulu eni maka
hlaleke loko Tuhane mo hoko mere iono dosa.

Suke ono tamata maketa rebe imi hlaleke sakesare laleije ndina, batuke noake ruami yake
15:1-6

15 Kwali betaya, itea rebe iteki maka hlaleke ktilire, ite
leuke sala ete tamata rebe esi lake manane kai kinure
yake le esi maka hlaleke ktili mosa. Po tahane beise lokosi
neka. Ite lulu saisa rebe ite ruama noakele yake le namake
mere batuke eono ite ruama lalema ndina. [2] Po esi misete
ite ono iteki kwali betaya lalesi ndina kena esi misete leke
esi maka hlaleke etapa ktili. [3] Le Kristuse lekwe Inoake ruaI
mo. Kena Alla Eni lepate rebe lekire Yesuse Ibeteke loko Alla
be: “Pusue lepata tiae ete Alere etetu kena Au.”[v] [4] Pusue yelu
rebe lekie me Alla Eni lepate rebe lekire eatetuke ite leke ite

---

[v] **15:3** Isi. 69:10

tahane lale kai iteki maka hlaleke etapa ktili, hoko batuke ite
hlaleke loko Alla be saisa rebe Italuke pende, namake Ionoe.
5 Alla Iono ite lalemaru ktili leke ite tahane lale kai iteki
maka hlaleke etapa ktili. Ami kotie beiNi leke Itapa imi leke imi
rekwa bei hidupe esa kai lomai lulu Kristuse Yesuse Eni sukare,
6 leke lalemi esa kena isike Alla, Tuhane Yesuse Kristuse AmaIje.

Tamata Yahudi kai tamata Yahudi more trima lomai kena misete lupe Kristuse Itrima ite pusumare.
15:7-13

7 Kwali betaya, ele mere hoko imi trima lomai kena misete
lupe Kristuse lekwe Itrima imire, leke eono imi isike Alla.
8 Le nete, Kristuse Ilayani tamata Yahudiaru peneka kena
Iaseluke be Alla Italuke misete ete iteki ntuana menaru
Ionolu peneka. 9 Kristuse Iono tamata Yahudi more esi isike
Alla lekwe le Iaseluke Eni lale misete etesi. Saka akmena
Dauta Eni lepate kena Alla Eni lepate rebe lekire elere:
"Alla! Ele mere hoko kena au me kai bangsa makete
rebe Yahudi more au isike Amu nane,
kai menani isike Tuhane leke esi lenele."[w]
10 Kai me Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke lekwe be:
"Imi tamata Yahudi more
lalemi ndina sakesa kai Alla Eni tamataru.
Tamata Yahudiaru, Alla Eni tamata."[x]
11 Kai me leki elere lekwe:
"Pusue imi tamata Yahudi more,
pusumi isike kai holmate Tuhane!"[y]
12 Kai nabi Yesaya ibeteke be:
"Bei Isai eni anubuaru
tatike pine sae Iluake
kena pletae pusue bangsa
rebe tamata Yahudi more.
Namake esi tolae esi hidupe pusue eteI."[z]

---

[w] **15:9** 2Sam. 22:50; Isi. 18:50 [x] **15:10** Huk. 32:43 [y] **15:11** Isi. 117:1 [z] **15:12** Yes. 11:10

[13] Kwali betaya, Allare iteki maka hlaleke titinai, hoko au
kotie beiNi leke Iono imi rebe hlaleke rame lokoIje lalemi
ndina rame kai lalemi ndene kena namake Alla Eni Rore
kbasae lalemi, leke imi maka hlaleke loko Allare etapa ktili
rame.

Pauluse ilepa loko eni makerike
15:14-21

[14] Kwali betaya, au rekwa imi ono saisa rebe misete
rame. Imi rekwa saisa rebe Alla Isukare hoko imi atetuke
lomai. [15] Masike ele mere po kena sulate meije, au nehe kena
beteke oani esa lua leke au ono imi nete suike. Au beteke
meru le bei Alla Eni misete hoko Iriluke makerike meije ete
au. [16] Iono au kena layani Kristuse Yesuse Eni makerike ete
tamata Yahudi more. Kai au ono saka imame rebe ibeteke
Sou Misete bei Allare etesi, leke bei esi maka hlaleke mere,
au onosi saka tanei rebe rilukele ete Alla, rebe Isukae kai
rebe ruaI eriNie le Alla Eni Rore Ibitikesi eteI.
[17] Ele mere le au esa kai Kristuse Yesuse peneka hoko
laleku ndina le auku makerike ete Alla meije. [18] Batuke Au
nehe kena lepa loko saisa rebe Kristuse Iono peneka, kena
Ipake auku lepataru kai auku makerike eti eono tamata
Yahudi more esi lene loko Alla. [19] Bei Alla Eni Rore Eni
kbasare hoko au ono tanda herane rebe easeluke Tuhane
Eni kbasare. Sou Misete bei Kristuse au betekele ete tamata
mpai kota Yerusaleme peneka eti roma tamata ndi otoi
Ilirikume. Auku makerike ete mere pela peneka. [20] Laleku
kena lepae Sou Misete bei Alla kena otoi rebe tamata esi
lene kena Yesuse mosare. Le au suka mo be mere saka au
eleke luma kena pandasi rebe tamata makete ionore. [21] Po au
ono saka Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be:
"Tamata rebe esi lene sou bei Alla mosare,
namake esi nati kai esi rekwa be Allare sia."[a]

---

[a] **15:21** Yes. 52:15

Pauluse lalei kena ikeri tanei ete tamata Yahudi me Yerusaleme eleki ikeu lori kota Roma
15:22-33

22 Au keu loko imi mosa, le au keu lepae Sou Misete bei
Alla kena otoi rebe tamata esi lene mosare mina. 23 Po kena
meije auku makerike me ootoi meru pela peneka. Kai laleku
kena keu loko imire musune kena musune peneka. 24 Po
namake au keu lori Spanyole, au sili loko imi me imi kotare
leke laleku ndina kai imi totonai mina. Eleki imi tapa au
leke au keu siba lori Spanyole. 25 Po meije au keu lopai kota
Yerusaleme kena au keri taneia ete Alla Eni tamataru. 26 Le
jemate toini mpai otoi Makedonia kai mei otoi Akayare esi
suka kena riluke tanei ete tamata Yahudi rebe susata mpai
kota Yerusaleme rebe esi ono Alla Eni tamata pende. 27 Esi
ono mere esi suka titinai. Tinai suke esi tapa kwali betaya
rebe susata mpai Yerusaleme le bei tamata Yahudiaru pine
tamata rebe Yahudi more esi supu misete bei Alla. Hoko
tamata Yahudi more suke esi tapa tamata Yahudiaru kena
tanei. 28 Sepo auku makerike meije pela peneka kai taneia
rebe lupukelu pende, au rilukelelu ete kwali betaya mpai
Yerusaleme peneka hoko au keu lolete Spanyole, au keue imi
kotare. 29 Sepo au luake loko imi hoko tinai au keri misete
bei Kristuse ete imi.

30 Kwali betaya, iteki Tuhane Yesuse Kristuse Enie kena
ite kai Alla Eni Rore Itapa ite leke ite oki lomai. Hoko au
kotie bei imi leke imi kotie loko Alla rame ete au kai auku
makerike. 31 Kotie loko Alla leke me Yudeare sie rebe esi
rekwa Alla more esi ono susate ete au yake. Kai kotie leke
au keri tanei lope Yerusaleme ete Alla Eni tamataru esi
ranae kena lale misete. 32 Ele mere hoko sepo Alla Isuka
hoko au luake loko imi kena misete. Kai au blake lalekue
ndina kai blake maukeku sakesa kai imi. 33 Alla maka ono
laleu ndinare Iraka imi pusumi noma! Amine.

Pauluse ibeteke holmate ete pusue eni kwali betayaru
16:1-16

16 Kawali betaya, meije au beteke ite betama Febe eni
sifate misete ete imire. Ilayani jemate toini rebe esi
ndi kota Kengkreare peneka. [2] Au kotie imi li lokoi kena
misete lupe imi ono loko Tuhane Eni tamata. Imi ono ele
mere le tamata rebe esi hlaleke loko Allare suke esi ono
loko lomai ele mere. Sepo esi koti tapa bei imi hoko imi
tapasi le esi tapa tamata bokala peneka kai au lekwe.[b]
[3] Imi beteke auku holmate ete Priskila kai Akwila, auku ebea
rebe esi kerike ete Kristuse Yesuse sakesa kai aure. [4] Mahake esi
mata peneka le esi ono kena tapa au. Au kotie trima kasi boka
beisi neka. Batuke au ruaku mo po pusue jemate toini rebe
tamata Yahudi more esi kotie trima kasi beise neka. [5] Beteke
auku holmate ete jemata toini rebe esi lupu me esi lumare.
Holmate ete Epenetuse rebe au okine. Ile tamata bei
otoi Asia rebe ihlaleke loko Kristuse akmena. [6] Beteke
auku holmate ete Maria lekwe. Ikerike ktili ete imi peneka.
[7] Beteke auku holmate ete Andronikuse kai Yuniase. Luaise
tamata Yahudi lupe aure neka kai luasi kusu bui sakesa kai
au peneka. Kena au hlaleke loko Kristuse mosare esi hlaleke
akmena peneka. Tuhane Eni maka ulakaru esi holmate luasi.
[8] Holmate ete Ampliatuse, rebe au okine le iesa kai
Tuhane lupe aure peneka. [9] Beteke auku holmate ete
Urbanuse, iteki ebe rebe ikerike ete Kristuse lupe itere
neka. Kai holmate ete Stakise rebe au okine. [10] Beteke auku
holmate ete Apelese. Isupu susate kai matakweli kena
ihlaleke loko Kristuse po Ihlaleke rame. Holmate ete tamata
rebe esi hlaleke loko Yesuse me Aristobuluse eni lumare
lekwe. [11] Beteke auku holmate ete Herodione. Ile bangsa esa
kai aure neka. Kai holmate ete kwali betaya rebe esi hlaleke
sakesa kai ite, rebe esi me Narkisuse eni lumare.

---

[b] **16:2** Febe meije pine ikeri Pauluse eni sulate ete jemate toini me Romare. Kai jemate toini esi renai mosa.

[12] Beteke auku holmate ete iteki beta Trifena kai Trifosa
rebe esi kerike ktili ete Tuhane, kai holmate ete iteki beta
Persise rebe au okini. Ikerike ktili ete Tuhane neka. [13] Beteke
auku holmate ete Rupuse kai inai luasi. Inaije lupe auruku
inakue neka. Tamata esi lepae Rupuse eni nane etia neka
le ikerike titinai loko Tuhane Eni makerike. [14] Beteke auku
holmate ete Asinkrituse, Plegone, Hermese, Patrobase,
Hermase kai pusue kwali betaya rebe ite hlaleke sakesa
rebe esi me kaise. [15] Beteke auku holmate ete Pilologuse, kai
Yulia, kai ete Nereuse kai betai, kai ete Olimpase kai ete
pusue tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane rebe esi me kaise.
[16] Suke imi beteke hlamate ete lomai lulu cara tinai rebe
tamata maka hlaleke loko Tuhane esi onore. Pusue Kristuse
eni jemataru esi natue holmate ete kwali betaya imi.

Hnaune pamuli
16:17-24

[17] Kwali betaya imi, au kotie bei imi titinai be imi keta
bei tamata rebe esi ono imi rebe hlaleke loko Tuhane imi
tebi lomai, kai esi ono kokoue imi, le esi atetuke saisa rebe
tebikele bei Alla Eni lepate rebe imi rekwa pende. Imi heti
bei tamata meru. [18] Le tamata rebe esi ono ele mere esi
kerike ete Kristuse, iteki Tuhane mo po kena esi ono lalesi
ndina. Esi lepa mise titinai kena umauke tamata rebe esi
rekwa sasaisa more. [19] Po kwali betaya, pusue tamata esi
rekwa peneka be imi lulu Sou Misete bei Allare mise titinai.
Hoko laleku endina titinai le imi atate mere. Po au kotie
leke imi rekwa mimise leke imi ono yelu rebe miseta, yo
yelu rebe neunaru onolu yake.
[20] Alla maka ono tamata laleije ndenere, namake lau
moneka Inabu ro tiaru esi elake.
Au kotie iteki Tuhane, Yesuse Iriluke misete ete imi ete
mere.
[21] Auku ebe Timotiuse inatue holmate ete imi lekwe. Kai
holmate bei Lukiuse, Yasone kai Sosipatere. Siere bangsa esa
kai aure neka.

[22] Au Tertiuse, au leki Pauluse eni lepataru kena sulate
meije. Au beteke holmate kena Tuhane ete imi.
[23] Gayuse lekwe ibeteke holmate ete imi. Au Pauluse, au
rue mei eni lumare kai iteki ebea rebe esi hlaleke loko
Tuhane, ami ono ibada mei eni lumare lekwe.
Erastuse, kotare esi maka raka kepene ibeteke holmate
ete imi lekwe. Kai iteki kwali Kwartuse ibeteke holmate
lekwe.
[24] [Ami kotie namake Iteki Tuhane Yesuse Kristuse Iriluke
misete ete imi pusumi ete mere. Amine.]

Isike Alla rame
16:25-27

[25] Kwali betaya, ite isike Alla rebe Ikbasa kena ono imi
hlaleke ktili le imi lulu Sou Misete bei Alla kena Yesuse
Kristuse rebe au betekele ete pusue tamatare. Sou Misete
mere ebeteke saisa rebe Alla laleI kena Ionore. Bei akmena
titinai sa, sae irekwa mosa, [26] po pamuli meije Ibeteke
peneka. Alla rebe Eni kbasa eti pelare Iono eti nabiaru esi
beteke Sou Misete meije me esi bukuaru, eleki pamuli meije
Iulake ami kena lepae etika-etika neka, leke pusue tamata
mei nusare esi rekwae leke esi supu lalane kena hlaleke
loko Alla kai lene lokoI. [27] HolmateI rame. Ile, Alla. Ile rebe
rekwa titinai.
Mai ite isikeNi eti pela baue saisa rebe Yesuse Kristuse
Ionore! Amine.

Amiki hlamate ete imi. *Pauluse*

Pauluse Eni Sulate Nomore Esa ete Jemate Toini me Kota Korintuse

Lepate Menai

Kena akmenare kota Korintuse, kota elake me otoi Akaya. Tamata me kota Korintuse, bokala esi rekwa Tuhane mosa. Esi tatu loko tuhane tinai mo kai esi ono nenuna bokala.

Tamata rebe ilepae Sou Misete memenai ete tamata Korintuse, mere Pauluse. Bei ilepae Sou Misete, tamata ilaru esi hlaleke loko Tuhane Yesuse (Ula. 18:1-11). Kena Pauluse ikeu bei kota Korintuse mere, Apolose iluake. Ile, tamata rebe esi hlaleke loko Kristuse esi kamale rebe ilepa rekwa titinai (Ula. 18:24-19:1). Apolose, kuru rebe iatetuke sibae Pauluse eni makerike (1Kor. 3:6).

Bulana ilaru ulia bei mere, jemate toini me kota Korintuse, esi leki sulate ete Pauluse. Ele mere eti Pauluse ileki sulate meije: iralake saisa rebe esi tneulu kena esi sulate eteije.

Pauluse ianetesi le yelu rebe esi onolu mise mo, esi tebi lomai, leini esi suka Pauluse moneka le esi suka Apolose pise elaka makete lekwe (1:10-12; 3:1-6). Iralake esi tneui loko maka kaije. Kena esi sulate lokoije, esi tneu be: Sepo sae isuka kena ikai mo hoko mere mise o? Tamata rebe hlaleke loko Krituse pende ihleke eni bina pise eni mokwai rebe ihlaleke mosare yelo? Hleke mokwaije yelo? Pusue meiju Pauluse ilepaelu kena pasale iture.

Iralake esi tneu be: Tamata rebe hlaleke loko Kristuse pende kane aklaline rebe rilukele ete tuhane tinaije yele pibe mo? Ianetesi le leini esi kwakwaesi kena esi pake kbasa rebe esi supu bei Ro Misete. Kena sulate meije yelu bokala rebe ianetesi lokolu kai iatetukelu etesi.

Isi

1. Lepate menai kai hlamate (1:1-9)
2. Pauluse ianete jemate toini me Korintuse le esi rare kai lomai kai esi ono neune (1:10–6:20)
3. Iatetuke loko maka kai lomaije (pasale 7)
4. Hnaune loko manane rebe rilukele ete tuhane tinai more (8:1–11:1)
5. Hnaune loko binaru esi sou ulusi kena ibadare (11:2-16)
6. Hnaune loko kane sakesa kena Tuhane Eni mejare kena nete loko Yesuse Imatare (11:17-34)
7. Hnaune loko kbasa rebe supu bei Ro Misete (pasale 12–14)
8. Hnaune loko kwana suike (pasale 15)
9. Hnaune loko riluke kepene kena natue ete tamata susate me otoi Yudeare (16:1-4)
10. Hnaune pamuli kai hlamate (16:5-24)

Hlamate

1:1-3

1 [1-3] Kwali betaya, Alla Eni jemate toini me kota Korintuse! Alla Ikoti imi peneka kena Eni tamata rebe eni dosa sae mo le imi kai Kristuse Yesuse esa peneka. Kai tamata etia neka rebe esi hlaleke loko Yesuse Kristuse pende ele mere neka. Ilere, ite pusumaki Tuhane kenaI.

Au, Pauluse kai iteki kwali Sostenese, ami kotie loko Alla be, “Alla Amate kai Tuhane Yesuse Kristuse, riluke misete etesi kai ono lalesi ndene noma.”

Auku hake kena leki sulate meije ete imi le au meije Kristuse Yesuse Eni maka ulake. Alla ruaI pine Ibitike au lulu ruaI Eni sukare.

Alla Iriluke kbasa ete itere baue Yesuse Kristuse

1:4-9

[4] Kwali betaya! Au kotie trima kasi boka bei Alla rebe au tatu lokoI ramere le bei Eni misete hoko imi supu ktiline

beini baue Kristuse Yesuse. [5] Au kotie trima kasi boka bei
Tuhane le imi kai Yesuse Kristuse esa peneka, hoko Ikbasae
imi hidupe peneka leke kena sasaisa neka imi rekwa bei
lepa loko Tuhane Eni lepataru kai imi rekwa mise titinai
kena sasaisa neka. [6] Bei ktiline rebe imi supure, hoko ami
lepa loko Yesuse Kristuse ete imire, imi rekwa be mere tinai.
[7] Imi supu ktiline rebe Tuhane Ionoe ete imire peneka, hoko
kena meije imi tatike iteki Tuhane Yesuse Kristuse Iluake
suike ramere, imi pake imi ktiline mere rame. [8] Namake
Tuhane Yesuse Kristuse ruaI pine Iono lalemi ktili leke roma
petu Iluake suike, Itutuke imi loko imi dosaru moneka le
imi sala sae moneka. [9] Namake Alla Iono imi ktili le rebe
Italuke Inete loko rame. Alla mere pine Ikoti ite kena ite esa
kai Eni Nanae Yesuse Kristuse, Iteki Tuhane.

Jemata toini me kota Korintuse esi teu lomai 1:10-17

[10] Kwali betaya, au kotie bei imi titinai kena iteki Tuhane
Yesuse Kristuse Eni nane leke imi lulu saisa rebe tatike
pine au beteke ete imi. Imi nasuke lomai yake leke imi tebi
lomai yake. Au sukare imi lalemi esa. [11] Kwali betaya, au
beteke ele mere le Kloe eni tamataru esi nanu imi ete au
peneka be imi nasuke lomai. [12] Esi beteke ete au be bei imire
leini esi beteke be esi lulu Pauluse. Leini esi beteke be esi
lulu Apolose. Leini lekwe esi beteke be esi lulu Petruse[a].
Yo leini makete esi beteke be esi lulu Kristuse. [13] Yesuse
Kristuse nanakwalaIje esa, mere itea rebe hlaleke lokoIje.
Kai nanakwala mere larake mo. Au Pauluse, au mata ete
imi ndete ai tutini mo, kai baptise imire kena imi lulu au
mo. [14] Au kotie trima kasi bei Alla le au baptise sae bei
imi mo batuke au baptise Krispuse kai Gayuse luasi neka.
[15] Yapine sae ibeteke be au baptiseni leke ilulu au. [16] O, yele!
Au nete be Stepanuse kai eni luma toine lekwe au baptisesi.
Po makete bei sie meru au nete be au baptise sae makete

---

[a] **1:12** Kena Sou Yunanire leki Petruse mo po leki Kepase

moneka. [17]Le Kristuse Iulake aure kena baptise tamata mo
po kena lepae Sou Misete etia neka. Kai suke au lepae Sou
Misete mere lulu auku maka rekwa mise titinaije yake, leke
Kristuse Imata kena ai tutine esi kbasare esi guna.

Tamata bokala esi supu hlamate peneka le esi lene Sou Misete kena Yesuse Imata kena ai tutine 1:18-25

[18]Tamata rebe tatike pine esi supu poie kena otoi susate
titinaije, esi beteke be pusue rebe ite alenake loko Kristuse
Imata kena ai tutine, mere alena boroke. Po ete itere,
Kristuse Imatare etiluke Tuhane Eni kbasa kena Ihlamate ite
bei iteki nsalalaru. [19]Le sakesa kai Alla Eni lepate rebe nabi
Yesaya ileki be:

"Pusue yelu rebe tamata maka rekwaru esi natire,
namake Au atia pusulu.
Tamata rebe esi rekware,
Au trima esi maka rekwa mere mo."[b]

[20]Hoko tamata rebe esi noake mise kai rekwa mise,
tamata rebe esi rekwa bei atetuke agamare esi aturane kai
tamata rebe esi rekwa kena lepa le pakalare, pamuli meije
Alla Iaseluke peneka be esi maka rekwa mere esi guna
sasaisa moneka. [21]Tuhane Iono mere lulu Eni lale misete.
Tuhane Inoake leke masike tamata esi rekwa titinai po mere
ekerisi loko Tuhane mo. Po Ibeteke sou kena Yesuse Eni
matale rebe ami beteke meije, pake kena hlamate tamata
rebe ihlaleke, po tamata mei nusa meije esi beteke be sou
mere esi guna sasaisa mo. [22]Tamata Yahudiaru esi kotie leke
esi selu tanda herane pine esi persaye. Tamata Yunaniaru
esi nikwa kena rekwa titinai leke esi persaye. [23]Po ami
alenake Kristuse rebe Imata kena ai tutine leke Ihlamate
ite. Sou mere eono tamata Yahudiaru laleisu kera kai
tamata rebe Yahudi more esi beteke be mere nloene. [24]Po
ete tamata Yahudi pise tamata Yahudi mo rebe Alla Ikotisi

---

[b] **1:19** Yes. 29:14

peneka leke esi hlaleke lokoIje, Tuhane Iaseluke Eni kbasare
kai Eni maka rekwa mise titinaije etesi peneka baue Iriluke
Yesuse Kristuse kena Ihlamateise. [25] Le saisa rebe Alla Ionoe
lulu ruaI Eni sukare, tamata esi noakele mere boroke. Po
Tuhane Iono mere lulu Irekwa mise titinaije rebe elesi bei
tamata inoakele. Saisa rebe Alla Ionoe kena Yesuse Imatare,
tamata esi noake be ektili mo. Po saisa rebe Ionoe mere
ekbasa lesi bei tamata eni ktiline.

Sepo Alla Ikoti ite kena ono eni nanae, Ililake tamata elake mo
1:26-31

[26] Kwali betaya, imi nete loko imi keadane kena Alla
Ikoti imire elia. Imi rebe persaye, batuke esa lua pine esi
rekwa lulu tamata inoake, pise tamata rebe ikbasa, pise
tamata elake. [27] Po tinaije, Alla Ibitike tamata rebe tamata
esi beteke be tamata boroke leke ono asomie tamata maka
rekware. Kai Alla Ibitike tamata rebe tamata esi sobueise
leke ono asomie tamata rebe holmateise. [28] Alla Ibitike
tamata makerike kai sae neka rebe tamata esi aninikeise,
rebe tamata esi noake be esi ono untune sasaisa more kena
Eni tamata leke sirike tamata elakaru esi kwakwalaru.
[29] Alla Iono ele mere leke tamata sae kwakwaeni me Alla oaI
mo. [30] Alla ruaI pine Iono imi esa kai Kristuse Yesuse. Kai
sepo ite esa kai Yesuse Kristuse rebe Imata kena ai tutine
ete itere, ite rekwa Alla Eni rencana rebe mise titinai ete ite
baue Yesuse Kristuse Imatare. Le bei Yesuse Ionoe mere, ite
ono misete suike kai Alla. Kai Iono ite kena Eni tamata rebe
Ibitike ite kena tie ite bei iteki dosaru.
[31] Hoko kwali betaya, lupe me Alla Eni lepate rebe lekire
ebeteke be:
"Nikwa leke ruami nane supu isike yake,
po nikwa leke Tuhane Eni nane supu isike
le saisa rebe Ionore."[c]

---

[c] **1:31** Yer. 9:24

Pauluse ilepae Alla Eni lepate kena Kristuse Imatare lulu tamata eni maka noake mo
2:1-5

2 Kwali betaya, kena au luake loko imire au beteke Alla
Eni rencana rebe tamata sae irekwa mosare ete imire,
au pake saisa rebe tamata mei nusa meije esi noakele mo
pise au lepa ete imire au pake lepata rebe imi susa natire
mo po lepate piasa rebe imi natire. [2] Le laleku esa peneka
be au rue kai imire au lepae saisa makete mo batuke lepae
Yesuse Kristuse. Lepa loko Imata kena ai tutine. [3] Kena
au rue kai imire, kwakwae au kena aseluke be au rekwa
mo, po au lepare mise mosa kai rilaku lekwe eti rareleku.
[4] Lepata rebe au betekelu ete imire, au lepa kena rana lalemi
lulu tamata irekwa mise titinaije mo, po au lepa loko Alla
Eni lepataru, Ro Misete pine Ikbasae tamata rebe esi lene
auku lepataru laleisu. [5] Au ono pusue meru leke imi hlaleke
loko Kristuse bei saisa rebe tamata irekwa mise titinaije mo
po mere bei Alla Eni kbasare.

Alla Irencana lulu Irekwa mise titinaije leke Yesuse Imata le iteki dosaru
2:6-16

[6] Po sepo ami lepa loko Alla Eni lepataru ete tamata rebe
esi hlaleke titinaije, ami lepare rekwa mise titinai. Po ami
noake lulu tamata mei nusa meije esi maka noake mo pise
elaka rebe tatike pine esi matare esi maka noake mo. [7] Po
ami noake kai ami lepae Alla Irekwa mise titinaije rebe
bei akmena sae irekwa mosare. Bei Alla Eni maka rekwa
mise titinaije, Iteu lepate peneka bei kena Itolae nusa meije
mosa, leke bei saisa rebe Yesuse Kristuse Ionore, Alla Iriluke
misete rebe misete titinaije ete ite. [8] Tamata rebe esi kbasa
mei nusa meije esi rekwa Alla Eni rencana kena Yesuse
Kristuse mo. Le sepo esi rekwa hoko esi paku Tuhane rebe
isikeIne kena ai tutine mo. [9] Esi rekwa meru more, mere lulu
Alla Eni lepate rebe lekire be:

"Saisa rebe tamata esi selu mosa,
esi lene mosa kai esi noake mosare,
Alla Iaknekae ete tamata rebe esi okiNe."[d]
10 Tamata esi rekwa Alla Eni rencana kena Tuhane Yesuse
Kristuse ete itere mosa, po Ro Misete Ibeteke Eni rencana
mere ete ite peneka. Le Ro Misete Irekwa pusue yelu kai
yelu rebe kbuni me Alla laleIje lekwe. 11 Le rebe rekwa
tamata laleije batuke tamata mere ruai neka. Sakesa neka
Alla Eni Rore ruaI pine Irekwa Alla laleIje. 12 Ite lekwe lulu
tamata mei nusa meije esi noakele mo po Alla Eni Rore
Ikbasae ite leke ite rekwa pusue yelu misete rebe Irilukelu
ete itere. 13 Hoko ite beteke saisa rebe Alla Irilukele ete itere,
ite lulu saisa rebe tamata irekware mo po ite pake lepata
rebe Alla Eni Rore Iatetukele ete itere leke ite lepa loko Alla
ete tamata rebe Ro Misete Ikbasaine. 14 Po tamata rebe Alla
Eni Rore Ikbasaine more itrima saisa rebe Alla Eni Rore
Ibetekele mo. Le inati mo hoko inoake mere esi guna sae
mo. Le batuke tamata rebe Alla Eni Rore kbasaine pine inati
lepata meru. 15 Tamata rebe Alla Eni Rore Ikbasaine inati
pusue mere po tamata rebe Alla Eni Rore Ikbasaeni more
inati tamata rebe Alla Eni Rore kbasaine ionore mo. 16 Le
mere betekele me Alla Eni lepate rebe lekire be:
"Tamata irekwa Tuhane laleIje mo
hoko sae iahnauI mo."[e]
Po ite rebe Eni Ro Misete Ikbasae itere, ite rekwa saisa
rebe me Yesuse Kristuse laleIje.

Isike tamata rebe esi kerike Alla Eni makerike yake, yapine jemate toini esi lara lomai
3:1-23

3 Kwali betaya, kena au me kai imire, au lepa ete imire
lupe au lepa ete tamata rebe Alla Eni Rore Ikbasaise mo.
Po au lepa loko imire, au pake lepate rebe imi natie nunure
saka inate sae ilepa loko eni nanae rebe eku rueleije sare.

---

[d] **2:9** Yes. 64:4 [e] **2:16** Yes. 40:13

[2]Akmenare au atetuke imire saka au ala imire, au riluke
manane rebe imi kane tekwa pende. Ele mere hoko imi
nati hnaune ete tamata rebe Ro Misete Ikbasaise mo rebe
imi leneule. Meije lekwe imi nati meru mosa. [3]Le imi atate
mei nusa meije, imi hleke mosa. Au lepa ele mere le sepo
lalemi tia kai teta lomai, mere easeluke be imi lulu tamata
eni sukare lupe tamata rebe esi rekwa Alla more. [4]Le sepo
sae ibeteke be, batuke lulu Pauluse neka yo leini esi beteke
batuke lulu Apolose neka, hoko atate ele mere easeluke be
imi hleke imi atate mei nusa meije mosa.

[5]Tinaije, Apolose mere sire? Kai au Pauluse meije sire?
Amire batuke Alla Eni tamata makerike, rebe tapa imi kena
imi hlaleke loko Kristuse. Batuke ami lulu amiki makerike
rebe Alla Iulake ami kerikele. [6]Kena Alla Eni makerike,
au lepae Yesuse Kristuse Eni lepataru saka tamata maka
andinu, iatnane kena eni ndinure. Apolose iatetuke imi saka
tamata rebe irana kwele kena isoba ndinu mere. Po Alla
ruaI pine Ikbasae lalemi saka Iono tnanela kena ndinure
kusure. [7]Hoko rebe atnane pise sobare mere pentine mo, po
rebe pentine Alla rebe Iono tnanele kusure. [8]Tamata rebe
iatnane bibite kai rebe isobare sae ilesi bei sae mo. Alla
Iriluke hadia etesi lulu sae erini makerike. [9]Ami kerike
sakesa ete Alla kena Eni makerike, yo imire lupe ndinu rebe
Alla Ikerikele. Kai imire lupe Alla Eni Luma lekwe. Imire
Alla rauI Enie.

[10]Alla Iono au rekwa meije, aure lupe tamata ikerike
luma, au tolae pandasi kai tamata makete ieleke luma kena
pandasi mere. Papela tamatare suke iselu mimise be eleke
luma kena pandasi mere emise. [11]Le Alla ruaI Itolae Yesuse
Kristuse lupe pandasi kena luma mere po tamata makete
mo. [12]Tamata rebe esi luake kena atetuke imire lupe tamata
rebe esi eleke luma kena pandasi mere. Leini esi pake mase,
leini esi pake perake kai leini esi pake batu rebe esi belini
elake mere batu permata po leini lekwe esi pake ai, tapuane
nsekile kai ala batai. [13]Papelake tamata eni makerike tatike
esi hasile kuru pise more ite selue kena Kristuse Iluake

suike. Le petu mere papelake tamata eni makerike teheke
kena auwere be kuru pibe mo leke supu selue mise me
tamata oasi. [14] Sepo auwere kotu sire eni luma rebe eleke
kena pandasi mere mo, hoko ile mere isupu hadia. [15] Po sepo
sae eni makerike kotue hoko isupu hadia ndete surga mo.
Ile mere isupu hlamate po saisa rebe ionore tinai mo eono
eti supu hlamate lupe ibala kena auwe rebe mahake kotuije.
[16] Imi saka Tuhane Eni Luma kai Eni Rore Ikbasae imire, imi
rekwa moyo? [17] Sepo sae iatetuke mise mo kena iatia Tuhane
Eni Lumare hoko namake Tuhane Iono tamata mere isilaka
lekwe. Imire saka Tuhane Eni Luma rebe ruaI lilakele leke
imi dosa kai salare sae moneka.[f]

[18] Sae kuesa bei imi ilemake ruai yake le isike ruai le
inoake be irekwa loko yelu mei nusa meije. Po misete
tamata mei nuse meije esi noake be irekwa loko yelu mei
nusa meiju mo, leke lulu Tuhane, tamata mere irekwa. [19] Le
lulu Tuhane, saisa rebe tamata esi noakele kai esi rekware
mere boro rebe namake eono esi guna sasaisa mo. Lupe Alla
Eni lepate rebe lekire ebeteke be:

"Tamata rebe irekwa loko nusa meije mise titinaije
namake Tuhane Iono eni guna sasaisa moneka
sepo iisike ruai loko eni maka rekwa mere.
Namake mere sakesa kai tamata mere ilo ruai."[g]

[20] Kena Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke lekwe be:

"Tuhane Irekwa tamata rebe irekwa mei nusa meije,
mere pususi maka noake boroke rebe esi guna
sae mo."[h]

[21] Ele mere hoko imi beteke be elake sae ilesi bei sae
yake, eti imi larake lomai le imi isike elake sae yo saere imi
isikeni mo. Imi ono ele mere yake le pususi ono misete ete
imi. [22] Au, Apolose kai Petruse[i] pine ami pusuma tapa imi

---

[f] **3:17** Kena sou Yunanire ayate meije elere: Sepo sae iatia Tuhane Eni Lumare hoko Iatia tamata mere lekwe. Hoko tamata leini esi noake atia Tuhane Eni Lumare le esi atetu bei yelu miseta mo. Po tamata leini esi noake be atia Tuhane Eni Lumare le ono yelu rebe tinai mo pise ono tamata persaye esi larake lomai. [g] **3:19** Ayp. 5:13
[h] **3:20** Isi. 94:11 [i] **3:22** Petruse eni nane saere Kepase.

leke keri imi loko misete. Kai nusa meije, pise imi hidupe
kai matale, bei petu meije roma petu susuike pusue meru
keri imi kena rue mise. [23]Kai imi layani Yesuse Kristuse kai
Yesuse Kristuse Ilayani Alla.

Alla Ikoti ami kena layani Kristuse peneka
4:1-21

4 Hoko suke imi kotie amire Yesuse Kristuse Eni tamata
makerike. Ami kerike Eni makerike, rebe Itiluke ete
ami leke ami beteke loko saisa rebe Alla Ionore po kena
akmenare sae irekwa mere mosa. [2]Sepo elake sae iriluke
makerika ete tamata makerike sae, elake mere isukare
tamata makerike mere ilulu eni pletare rame. [3]Po kwali
betaya, ete aure sepo imi teu pakala ete au pise imi keri
au ete maka teu pakala kena nikwa auku nsalale, namake
au tuli kai mere mo. Au lekwe, au teu pakala ete au ruaku
mo. [4]Au noake be au ono sala sasaisa mo. Po mere etiluke
mo be au nkena. Au nkena pise au salare, Alla ruaI pine
Itilukele. [5]Petu kena Tuhane Iteu pakala ete pusue tamatare
luake mosa. Hoko kahulake kena leuke sala ete lomai yake.
Imi namake eti Tuhane Iluake suike mina. Namake Iaseluke
saisa rebe bunikele. Isibake saisa rebe kbuni kena tamata
laleije. Kena mere pine papelake tamata isupu isike bei
Tuhane. [6]Kwali betaya, au lepae pusue meru, au pake au kai
Apolose saka conto leke sepo imi noake loko auku lepataru,
namake imi nati saisa rebe me kena Alla Eni lepate rebe
lekire. Sepo imi lulu Alla Eni lepate mere hoko imi isike
elake sae yo imi sobue elake makete mo. [7]Sae iono imi lesi
bei tamata makete mo. Alla ruaI lekwe Iono imi lesi bei
tamata makete mo. Saisa rebe imi supulu meru Alla ruaI
pine Irilukele ete imi. Hoko kwakwae imi yake le saisa rebe
imi supulu meru Tuhane Irilukele.

[8]Tinai, imi kotie sasaisa moneka le imi noake be imi supu
kbasa peneka, rekwa mise titinai peneka, imi noake mise
hoko imi ono ruami sakesa kai kamale. Po amire mo. Sepo
imi ono kamale peneka hoko mise leke ami pleta sakesa

kai imi noma, [9]le amia meiju tamata rebe pakuna mo. Ete
aure, amia rebe Kristuse Eni maka ulaka meiju ami ono
saka tamata maka kusu bui rebe namake supu hukumane
matale, rebe pusue tamata kai malekataru esi limese ami
supu hukumane. [10]Bei Kristuse pine tamata mei nusare esi
selu amire, esi noake be ami boro le saisa rebe ami onore. Po
imi noake be imi rekwa le imi kai Yesuse Kristuse esa peneka.
Tamata esi lene loko ami mo po batuke esi lene loko imi.
Ami supu sobue yo imi supu isike beisi. [11]Roma petu meije
ami tiama sene kai kmalake ami, amiki pakiane batuke mei
nanakwalamaru neka. Ami supu teta, amiki luma ruamare
sae mo. [12]Ami kerike ktili eti knatike ami kena nikwa hidupe.
Tamata esi sobue ami po ami kotie loko Tuhane leke Iriluke
misete etesi. Sepo tamata esi ono susate ete ami, ami tahane
lale neka. [13]Tamata esi toae ami po ami eseluke lale misete
etesi. Esi ono ami saka noune mei nusa meije. Eti meije esi
ono ami saka nusa meije esi ndopone sa. [14]Au leki meije
ete imi po au suka ono asomie imi mo po au anete imi lupe
ruaku anare neka. [15]Le masike imi tamata bokala me rebe esi
liku lalane ete imi kena hlaleke loko Kristuse Yesuse po imi
amate esa neka. Au ono amate ete imi rebe esa kai Kristuse
le au lepae Sou Misete ete imi peneka. [16]Hoko au beteke be
imi lulu auku sifate. [17]Kai leke imi lulu auku sifate hoko au
ulake Timotiuse ilome loko imi. Au okini titinai lupe au ruaku
anare neka. Iono sasaisare lulu Tuhane Eni suka. Namake
ianete imi loko sifate rebe au lulue le au esa kai Kristuse
Yesuse peneka. Auku sifate kena auku hidupe meije sakesa kai
saisa rebe au atetuke ete jemata toini etia-etia nere. [18]Po bei
imire, leini kwakwaesi le esi noake be tatike pine au keu loko
imi mo. [19]Po sepo Tuhane Ibuka lalane ete au hoko takwali
mo au luake loko imire reneka. Imi tatike neka, namake au
luake, au selu tamata kwakwala meru esi atate. Esi lepa loko
esi kbasaru batuke me birusi neka pise esi kbasa me tinai le
Ro Misete Ikbasaesi. [20]Le sepo Alla Ikbasae sae eni hidupe
hoko Tuhane Itiluke Eni kbasare kena tamata mere eni hidupe
leke iono lulu nkenale. Tamata mere batuke ilepae kena birui

yake. [21] Hoko imi suka andia. Imi nete! Imi hleke imi sifate
kwakwale mere leke au luake, au nasuke imi yake po au luake
kena maune kai lale misete kena atetuke imi.

Kwakwae imi le imi maka persaye yake po hleke imi dosaru
5:1-13

5 Tamata esi nanu ete au peneka be bei imire, tamata leini
me esi sablia. Ile sae bei tamata rebe esi suka sabliare
isablia kai inai tirire rame. Tamata rebe esi rekwa Tuhane
mosare lekwe esi ono ele mere mo, hoko imi lekwe ono ele
mere yake! [2] Imi asomi tekwa mo po kwakwae imi kena imi
persaye. Mise lesire, kaplalemi le tamata esi atate ele mere eleki
suisi leke esi lupu kai imi moneka. [3] Kwali betaya, tinai, masike
au sakesa kai imi ete mere mo po laleku eme kai imi. Hoko
au teu hukumane ete tamata neuna meru peneka saka au me
kai imire neka. Au beteke ete imi be, “Kena Tuhane Yesuse Eni
Nane, tamata rebe iono tiae ele mere suke hukumeni.” [4] Sepo
imi lupuke lomai kena iteki Tuhane Yesuse Eni kbasare, imi
noake be au me kai imi. Kai kena iteki Tuhane Yesuse Eni
kbasare, [5] tamata rebe iono ele mere suke pusumi suini bei
jemate toini leke ro tiaru esi elake ekbasaeni, leke isupu susate
mei nusa meije, iblake kera eti irani. Imi ono ele mere leke
ihleke bei eni dosa mere leke kena Tuhane Iluake suike isupu
hlamate. [6] Kwakwae imi le imi maka persaye yake. Le imi ono
dosa esare namake eono tamata bokala esi ono dosa lekwe. Imi
rekwa mere moyo? Mere sakesa kai tamata esi beteke be, “Ragi
teputi tone po eono adonane sa.” [7] Ele mere hoko imi poie pusue
imi atete tiae mere saka kena Yahudiaru esi petu kane roti rebe
pake ragi more esi poie pusue ragiaru. Bei mere imi ono tamata
rebe sala sae mo. Le imi nkena peneka le Yesuse Kristuse Iono
saka domba rebe esi palae ete Alla kena Yahudiaru esi pesta
rebe kane roti rebe pake ragi more. Imi lekwe saka roti rebe
ragi sae more rebe tamata Yahudiaru esi kanele kena pesta
mere.[j] [8] Ele mere hoko iteki hidupe meije, ite ono saka esi ono

---

[j] **5:7** Piasare tamata Yahudiaru esi umpamae dosare kena ragi.

kena Yahudiaru esi pesta mere. Saka esi kane roti rebe pake
ragi more hoko ite ono dosa kai neune yake. Po ite ono saisa
rebe nkenare rame saka ite kane roti rebe pake ragi more.
9 Kwali betaya, kena auku sulate akmenare, au ahnau
imi leke imi ono ebe kai tamata rebe esi ono ntasite yake.
10 Rebe au betekele, mere au beteke tamata rebe esi rekwa
Tuhane. Tamata rebe esi rekwa Tuhane mosa rebe esi sablia
pise lalesi loko kepene pise tanei boka eleki esi ndea pise
esi kane tamata makete eni knatile pise esi tatu loko tuhane
tinai more, mere au betekesi mo. Au beteke ete imi mo be
imi tehaike tamata rebe esi persaye mo rebe esi ono ele
mere. Sepo imi rue mei nusa meije moneka pine imi supu
lalane kena lau bei tamata bokala rebe esi persaye more.
11 Rebe au lekire kai au beteke suike meije, mere au lepae
tamata rebe inaku be ihlaleke loko Kristuse yo ono ntasite,
lalei loko kepene kai tanei boka, tatu loko tuhane tinai mo,
sobue tamata makete, inseli, kai kane tamata makete eni
knatile. Tamata ele mere tehaikesi yake. Rue kane sakesa
kaisi yake.
12 Tamata rebe esi hlaleke loko Alla mosare auku hake
kena teu lepate etesi mo. Imi lekwe batuke supu hake kena
lepa ete tamata rebe esi hlaleke loko Allare. 13 Alla ruaI pine
Eni hake kena lepa ete tamata rebe esi hlaleke lokoI mosare.
Imi nete loko Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be:

> "Tamata rebe esi ono dosare, imi suisi siri bei jemate toine."[k]

Imia rebe hlaleke loko Alla sakesare imi keri lomai loko maka teu pakala rebe irekwa Tuhane more yake
6:1-11

6 Kwali betaya, sepo imi pakala kai imi kwalimi pise
betami rebe imi hlaleke sakesa loko Kristuse, imi kerie
ete maka teu pakala rebe irekwa Tuhane mosare yake
kena iteu pakala mere. Le mula pine imi koti Tuhane Eni
tamataru kena teu imi pakala mere more? 2 Tuhane Eni

---

[k] **5:13** Huk. 13:5, 17:7

tamataru esi hake kena teu pakala ete tamata mei nusa
meije esi nsalalaru, imi rekwa pende pi moyo? Sepo namake
ite rebe hlaleke loko Tuhane, ite teu pakala ete tamata nusa
meije esi dosaru hoko pakala rebe tone imi ruami teure yele.
[3]Tatike pine ite teu pakala ete malekataru esi nsalalaru, imi
rekwa pende pi moyo? Hoko tamataru esi pakala rebe esi
onolu pela peture ite teure yele. [4]Hoko pakala ele mere imi
kerie ete tamata rebe esi rekwa Tuhane mosare yake. [5]Au
beteke ele mere leke ono asomie imi. Kena teu pakala ete
sie rebe esi pakalare imi tamata maka rekwa me moyo?
Le mula pine [6]imi keri imi kwali betaya rebe imi hlaleke
sakesare esi pakalare ete maka teu pakalare iteure? Batuke
ele mere mo po maka teu pakalare, ihlaleke loko Tuhane mo.
[7]Sepo keri tamata esi pakalare loko maka teu pakalare
leke esi teue, mere sakesa kai imi ono sala hoko sakesa kai
imi kalare neka. Mise lesi tamata esi ono neune ete imi pise
ono rugi imi po imi kerisi loko maka teu pakala mo. Sepo
imi kerisi hoko mere sakesa kai imi ono susaesi. [8]Sepo imi
kerisi loko maka teu pakala, mere sakesa kai imi ono neune
ete tamata makete le imi ono esi rugi, eleyo siere imi ebe
rebe imi hlaleke loko Tuhane sakesa. [9]Imi rekwa peneka be
tamata rebe ilulu Tuhane Eni sukare more, ile mere ikusu
Tuhane Eni tamataru, rebe Tuhane Ipletaesi saka kamale
ipletare mo. Imi noake sala eleki imi lemake ruami yake. Le
tamata rebe isablia, itatu loko tuhane tinai mo, tamata rebe
isablia kai tamata makete eni bina pise mokwai, tamata
rebe iono atate misete mo rebe mokwai ono ebeke mokwai,
[10]tamata ndeane, tamata rebe lalei loko kepene kai tanei
boka, tamata rebe inseli, tamata rebe isobue tamata makete,
tamata rebe ikane tamata makete eni knatile, pusue tamata
ele meru esi kusu Tuhane eni tamata mo rebe Ipletaisi
pende. [11]Akmenare imia leini imi atate ele mere. Po pamuli
meije imi dosaru ampunelu peneka. Imire Tuhane Eni
tamata peneka rebe dosa sae mo. Tuhane Iteu peneka be imi
sala sae moneka le bei saisa rebe Tuhane Yesuse Kristuse
Ionore kai Tuhane Eni Rore Eni kbasare.

Pake nanakwalare kena ono ntasite yake po pake kena ono misete leke Tuhane Isupu isike
6:12-20

12 Kwali betaya, tamata leini esi beteke iteki
nanakwalamaru esi hubungane kai hlaleke loko Tuhane
mo, hoko nanakwalare ono kena sasaisa neka mula mo.
Po pusue yelu rebe onoe mere esi guna sae mo. Au suka
kena riluke nanakwalakue mo kena sasaisa ekbasae
neka. 13 Tamata leini esi beteke be, “Manane kusu kena
iteki tibuimaru eleki iteki tibuimaru hnouke manana
meru. Kena Tuhane Iono ite matare, manane kai iteki
tibuimaru pakele moneka, hoko iteki tibuimaru kai iteki
nanakwalamaru pusulu pakele kena ono sasaisa neka mula
mo, sebei bei ite neka.” Au beteke ete imi be ele mere mo.
Iteki nanakwalama meiju pake kena ono ntasite yake po
isike Tuhane. Kai Tuhane lekwe namake Iriluke misete
ete iteki nanakwalamaru.[l] 14 Alla Ikbasa eti Iono Tuhane
Yesuse Ikwana suike. Ele mere lekwe, Eni kbasare eono ite
kwana suike. 15 Kwali betaya, imi rekwa peneka be iteki
nanakwalamaru, Kristuse Eni nanakwalaI lekwe. Le grejare,
Kristuse nanakwalaI. Hoko ite pake nanakwalamaru kena
ntulu kai bina lalane yelo? Masike elia lekwe po ono ele
mere yake. 16 Suke imi rekwa be sire intulu kai bina lalane
ile mere iesa kai bina mere lekwe. Le kena Alla Eni lepate
rebe lekire ebeteke be:

“Luaise esa peneka.”[m]

17 Po tamata rebe ilulu Tuhane pende Iesa kaiNi peneka.
Tuhane Eni Rore kai ile mere eni rore esa peneka. 18 Hoko
imi raka mimise leke imi ono ntasite yake. Le bei dosa

---

[l] **6:13** Tamata makete esi noake ayate meije esi natire elere: Namake tamata leini esi beteke be, “Manane erue kena iteki tibuimaru neka kai iteki tibuimaru pine ehnouke manane, hoko iteki tibuimaru kai iteki nanakwalamaru pake kena ono saisa neka sebei bei ite neka.” Po au beteke ete imi be namake Tuhane Iono eti ite mata, manane kai iteki tibuimaru pakele moneka. Po pake iteki nanakwalamaru kena ono ntasite yake po pakele kena isike Tuhane. Kai Tuhane Iriluke misete ete iteki nanakwalamaru lekwe. [m] **6:16** Atn. 2:24

rebe piasa tamata esi onore, ono ntasite pine eono dosa
ete tamata mere nanakwalaije. [19]Kwali betaya, imi
rekwa peneka be, imi nanakwalami mere Ro Misete Eni
luma. Ime kai imi. Tuhane Alla Iono Ro mere kbasae imi.
Nanakwalami mere imie mo, po mere Tuhane Enie. [20]Le
Tuhane Isabe imi peneka kai Iseli pusu peneka. Hoko suke
imi pake nanakwalaimu kena ono misete leke Alla Isupu
isike.

Pauluse ilepa loko tamata rebe kai kai rebe kai more
7:1-16

7 Kwali betaya, meije au lepa loko yelu rebe imi lekie ete
aure. Imi tneu be, "Sepo mokwai sae isuka kena ikai
mo hoko mise o?" Au beteke ete imi be mere mise. [2]Po leke
sablia yake, hoko mise lesi mokwai ikai eni binasa kai bina
ikai eni mokwaisa. [3]Mokwai rebe ikai pende isuka ntulu kai
eni bina mo yake. Sakesa neka, bina rebe kai pende isuka
ntulu kai eni mokwai mo yake. Tamata rebe esi kaije esi
ono ele mere enkena. [4]Binare ikbasae ruaini nanakwalaije
mo. Eni mokwai pine ikbasae nanakwalaije. Sakesa neka
mokwai ikbasae ruaini nanakwalaije mo. Eni bina pine
ikbasae nanakwalaije. [5]Mokwai kai binare imi suka kena
ntulu kai lomai mo yake. Imi suka ntulu kai lomai mo petu
kuilare yele kena kotie loko Alla po suke lua pusumi suka.
Po pela eleki suke ntulu kai lomai suike. Le sepo mo hoko
namake pine imi lulu ro tiare esi sukare le imi ktili kena
tahane lalemi mo. [6]Au beteke ele mere, au ulake pusue
kai mo, po au beteke lulu auruku laleku neka.[n] [7]Au sukare
pusue tamata esi kai mo, lupe aure. Po papelake tamatare,
Alla Iriluke kbasa etei peneka. Sae, Alla Iriluke kbasa etei
kena kai mo, sae makete, Alla Iriluke kbasa etei kena kai.
[8]Ete tamata rebe esi kai mosare kai ete bina baluaru au
ahnausi leke esi kai moneka lupe aure. [9]Po sepo imi tahane

---

[n] **7:6** Tamata leini esi noake ayate meije esi natire elere: Au beteke ele mere, imi nati sala yake be au lake imi leke imi ntulu kai lomai yake. Au ulake imi kena nikwa olase kena kotie loko Alla kena cara ele mere mo.

lale mo hoko imi kai. Mise lesi imi kai le imi tahane rua
lalemi mo.
10 Ete sie rebe esi kai pende auku hnaune eteise elere.
Pleta meije bei au mo po bei Tuhane. Bina rebe ikai pende
ihleke eni mokwai yake. 11 Po sepo bei sasaisa pine ihleke
eni mokwaije peneka, hoko suke ikai mokwai makete suike
moneka. Po ileu suike loko eni mokwaije hoko yele. Kai
mokwai lekwe hleke eni bina yake.
12 Ete maketaru au ahnausi lekwe, hoko lene. Hnaune
meije bei au ruaku, bei Tuhane mo. Sepo mokwai sae rebe
ihlaleke loko Kristuse pine ikai kai bina rebe ihlaleke loko
Kristuse mo po bina mere lalei titinai kena irue sakesa
kaini hoko ihlekei yake. Rue kaini eti mata. 13 Kai sepo bina
sae rebe ihlaleke loko Kristuse pine ikai kai mokwai rebe
ihlaleke loko Kristuse mo po mokwai mere lalei titinai kena
irue sakesa kaini hoko ihlekei yake. Rue kaini eti mata. 14 Le
binare ihlaleke loko Kristuse hoko lulu Tuhane kai mere
dosa sae mo. Sakesa neka mokwaije ihlaleke loko Kristuse
hoko lulu Tuhane kai mere dosa sae mo. Sepo kai ele mere
mo hoko namake esi kwetelaru Tuhane Irakasi mo.
15 Po sepo mokwai rebe ihlaleke loko Kristuse mosare,
ihleke bina rebe ihlaleke loko Kristuse pise bina rebe
ihlaleke loko Kristuse mosa ihleke mokwai rebe ihlaleke
loko Kristuse peneka hoko sebeisi neka. Ile rebe hlaleke loko
Kristuse pende ilake eni bina pise eni mokwai rebe hlaleke
loko Kristuse mosare kena hleke yake le Tuhane Isuka ono
lomai mo. 16 Sebeie amu bina pise mokwai rebe ihlaleke
loko Kristuse mo mere ikeu le amu bina pise mokwai rebe
ihlaleke loko Kristuse mo mere tatike pine ihlaleke loko
Kristuse, pise mo, arekwa mosa.[o]

---

[o] **7:16** Tamata leini esi noake ayate meije esi natire elere: Po yapine amu bina pise mokwai rebe ihlaleke loko Kristuse more, ilulu ale kena ihlaleke loko Kristuse, leke supu hlamate.

Sebeie sae ihidupe lulu eni hidupe kena Alla Ionoi hlaleke lokoI memenaije
7:17-24

17 Po kwali betaya, suke papela tamatare ihidupe lulu
Tuhane Iono ete imire. Kai imi hidupe suke lulu imi hidupe
kena Alla Ikoti imi kena hlaleke lokoIje. Mere rebe au
atetukele ete pusue jemata toini etia neka. 18 Umpama, sepo
kena Alla Iono tamata mere ihlaleke lokoIje, isunate peneka
hoko iatula kena sirike sunate esi lakwai butaije yake. Eleyo
ile rebe kena Alla Iono ihlaleke lokoIje pine isunate mosa
hoko ile mere ikotie kena sunateni moneka. 19 Le lulu atate
sunate pise sunate mo mere pentine mo. Rebe pentine lulu
Alla Eni pletaru. 20 Hoko papelake tamata sebeie sae ihidupe
lulu eni keadane kena Alla Iono ihlaleke loko Kristuse.
21 Sepo kena Alla Iono iahlaleke loko Kristuse, ile tamata
makerike rebe eni kbasa sae mo hoko kaplalei kena noake
mere yake. Po sepo isupu kesempatane kena supu tie hoko
kena mere ipakele mimise. 22 Le tamata makerike rebe eni
kbasa sae mo rebe ihlaleke loko Tuhane pende, tamata esi
noake be ile tamata makerike rebe eni kbasa sae mo po
lulu Tuhane isupu tie peneka. Eleyo tamata makerike mo
rebe ihlaleke loko Tuhane pende, iono Kristuse Eni tamata
makerike. 23 Tuhane Isabe imi peneka. Kai Iseli pusue
imi belimie peneka. Hoko imi ono tamata makerike ete
tamata moneka, po lulu Tuhane. 24 Hoko kwali betaya imi,
imi keadane kena Alla Iono imi hlaleke loko Kristuse, imi
hidupe lulu mere neka, imi me sakesa kai Tuhane.

Hnaune ete tamata rebe esi kai mosare
7:25-40

25 Meije au lepa loko tamata rebe esi kai mosare. Mere
Tuhane ibeteke sasaisa ete au mo kena au betekele etesi.
Po Tuhane Ibitike au peneka le laleI noa au hoko au riluke
hnaune ete imi. 26 Ite nete be meije ite supu susate hoko au
noake be mise lesire sebeie sae ihidupe lupe eni keadane

kena meije neka. [27]Sepo sae ikai peneka hoko ihleke eni
bina yake. Kai sepo sae ikai mosa hoko inikwa bina kena
kai yake. [28]Po sepo ikai hoko mere dosa mo. Sakesa neka
bina beluke sae isuka kai, mere lekwe dosa mo. Po batuke
sie rebe esi kaije tatike pine esi supu susata bokalaru. Kai au
sukare imi supu susata meru mo.
[29]Kwali betaya, suke imi rekwa be, lau moneka nusare
atiare reneka hoko kena petu lesina meiju sie rebe esi kai
pende suke esi kerike loko yelu makete pentine lesi bei
saisa rebe suke esi kerikele ete esi luma takare. [30]Kai sie
rebe esi ranire esi susa kuate yake eti esi nete loko Tuhane
mo yake, sie rebe esi malire lalesi ndina kuate yake eti esi
nete loko Tuhane Eni makerike mo yake. Sie rebe esi sabe
sasaisa pende esi nete loko esi taneia meru kuate yake eti
esi nete loko Tuhane Eni makerike mo yake, le taneia meru
urue eti pela mo. [31]Kai saisa rebe tamata esi noakele yake,
esi makerike kai pusue yelu mei nusa meije esi hlalekeule
yake. Le takwali moneka nusa meije kai yelu rebe ite selure,
namake sae moneka.
[32]Au sukare imi supu tie bei susate. Tamata rebe ikai
more, isupu susate saka tamata rebe ikaije mo, po batuke
inoake Tuhane Eni makerike neka. Le inoake be iono elia
leke eono Tuhane laleIje ndinare. [33]Tamata rebe eni bina
peneka, namake inoake nusa meije esi yelu boka le isuka
kena ono eni bina laleije ndina, [34]hoko laleije lara lua. Bina
rebe ikai mo pise bina beluke rebe ikai more, isuka kena
nanakwalai kai laleije kai eni sifate pusulu lulu Tuhane
Eni sukare. Po bina rebe ikai pende, inoake nusa meije esi
yelu boka le isuka kena ono eni mokwai laleije ndina. [35]Au
leki pusue meije ete imi kena imi misete po kena lake imi
mo. Au sukare imi atate keri imi kena misete kai imi maka
noake lekwe lara lua mo po batuke ete Tuhane.
[36]Sepo mokwai sae iono kena kai bina rebe luasi taluke
lomai kena kai pende, kai bina mere ikaije yele peneka hoko
sebeie esi kai neka. Namake yanoma eti mokwaije iono
saisa rebe mise mo ete bina mere. Po esi kai neka. Kaije

dosa mo.[p] [37]Po sepo mokwaije iteu me lalei peneka be ikai
kai bina rebe luasi naku be tatike pine luasi kaije moneka,
kai rebe iteue mere bei lalei titinai hoko iteue mere tinai
mahabe itahane lalei titinai.[q] [38]Hoko mokwai rebe ikai kai
bina rebe luasi taluke lomai kena kaije mere mise, po sepo
ikai kai bina mere moneka, mere iono misete lesi leneka.
[39]Bina rebe ikai pende, ikai suike bei eni mokwai yake,
sepo eni mokwai eri rue sa. Sepo eni mokwai imata peneka
hoko sebeie ikai kai sae neka rebe isukai, mahabe mokwaije
ihlaleke loko Kristuse. [40]Sepo ikai suike moneka, mere mise
lesi. Au noake be rebe au beteke meije bei Alla Eni Rore.

Pauluse iahnau jemate toini loko manane rebe rilukele ete tuhane tinai more
8:1-13

8 Kwali betaya, meije au lepa loko manane rebe tamata
esi rilukele ete tuhane tinai more. Kwakwae imi eleki
imi beteke be imi hlaleke loko Tuhane peneka hoko kena
sasaisa neka imi rekwa mise titinai. Po au beteke ete imi
be noake ele mere eono tamata kwakwaeni. Po sepo ite
oki tamata makete, sakesa kai ite onosi hlaleke ktili loko
Tuhane neka. [2]Sepo sae noake be irekwa titinai, mere
tiluke be irekwa boka mosa. [3]Po tamata rebe ioki Alla, Alla
Irekwai titinai.

[4]Au lepa loko manane rebe rilukele ete tuhane tinai more.
Ite rekwa be tuhane tinai more enkena mo kai esi kbasa
sae mo. Ite rekwa be Alla ruaI pine Ikbasa. [5]Tinai piasare
tamata esi tatu loko tuhane tinai more bokala rebe ndete
lanite kai mei nusa, [6]po ete itere, Allare batuke esa. Ile,
Amate rebe Itolae pusue yelu. Kai ite hidupe kena layaniNi.

---

[p] **7:36-38** Tamata leini esi noake be ayata meije elepa loko amate sae rebe isuka riluke eni nanae binare ete mokwai sae. [q] **7:37** Tamata leini esi noake ayate meije esi natire elere: Po sepo mokwai isuka kai kai bina rebe luasi naku kena kaije moneka, saisa rebe ionoe mere nkena mahabe mere lulu lalei ruai, kai bei tamata makete ipaksa yake.

Kai Tuhane lekwe batuke esa, mere Yesuse Kristuse. Tolae
pusue yelu mei nusa meije baueNi kai beiNi pine ite hidupe.
7 Masike ele mere po tuhane tinai more enkena mo kai esi
kbasa sae more, pusue tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane,
esi rekwa mo. Hoko eti roma meije esi kane manane rebe
rilukele ete tuhane tinai mo, rebe tamata maka hlaleke
loko Tuhane mosare esi abeliele, esi noake be esi ono dosa
ete ruasi peneka. Esi noake ele mere le esi hlaleke ktili
mosa. 8 Tinaije, Tuhane Itrima itere bei ite kane manane mo.
Manane mere ite kanele pise ite kane mo, esi untune sasaisa
ete ite mo.[r] 9 Po nete! Raka mimise leke tamata makete esi
supu dosa yake le esi lulu saisa rebe imi onore. Tinai, saisa
rebe imi onore, Tuhane Ilake imi bei mo po esi noake be
mere dosa. 10 Imi rekwa peneke be tuhane tinai more nkena
mo kai esi kbasae sae mo. Sepo imi rebe hlaleke ktilire, imi
rue kane me otoi kena tatu loko tuhane tinai more, eleki
imi kwali betaya rebe imi hlaleke sakesa po esi hleke ktili
mosare, esi selu imi rue kane ete mere, hoko esi nehe kena
kane manane mere lekwe. 11 Kai ele mere hoko, imi rebe
hlaleke ktilire, imi atia sie rebe esi hlaleke ktili more esi
maka persaye. Eleyo Kristuse Imatare ete tamata rebe esi
hlaleke ktili mosare lekwe. 12 Sepo imi ono dosa ele mere ete
imi kwali betaya rebe esi hlaleke ktili more, le imi ono eti
esi noake be esi ono dosa hoko sakesa kai imi ono dosa ete
Kristuse neka. 13 Sepo bei manane pine eono kwaliku isupu
dosa, hoko eti pelare au kane aklaline moneka. Le yapine
bei au, eleki kwaliku isupu dosa.

---

[r] **8:8** Kena akmenare tamata Korintusaru bokala esi tatu loko tuhane tinai mo. Esi elakaru piasare esi riluke binatane ete tuhane tinai mo. Eleki esi kane binatane mere esi tinaije. Esi lesine piasare esi abelie me pasare hoko tamata esi sabele po esi rekwa mo be mere manane lesini rebe rilukele ete tuhane tinai more. Rebai sesi tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse mosare esi koti esi ebea rebe esi hlaleke pende kena kane sakesa me otoi kena tatu loko tuhane tinai more. Eleki tamata rebe esi hlaleke esi kane manane mere, esi noake be mula mo le tuhane tinai more esi hlaleke loko more pe.

Pauluse ipaksa tamata kena seli eni makerike esi beline mo
9:1-23

9 Yapine imi betinake saisa rebe au noake be enkenare,
au ono lulure saisa mo piseo? Tuhane Ibitike au kena
Eni maka ulake. Au selu iteki Tuhane Yesuse Kristuse
peneka. Au kerike ete Tuhane, esi hasile imi hlaleke loko
Tuhane. 2 Masike tamata makete esi naku aure Tuhane Eni
maka ulake mo po suke imi naku be aure Tuhane Eni maka
ulake hoko au beteke Eni lepataru ete imi eleki imi hlaleke
lokoI. Mere Tuhane Itiluke be aure Eni maka ulake. 3 Sepo
tamata esi leuke sala ete au, namake au beteke etesi elere:
4 Amiki hake kena supu manane bei amiki makerike. 5 Sepo
auku binasa hoko isupu seli ele mere lekwe. Imi noake yake
be ami keri amiki binaru saisa mo kena ami kerike sakesa
loko amiki makerike meije. Sakesa neka, Tuhane Yesuse
kwaliNisi, Petruse kai maka ulaka maketaru esi keri kai esi
binaru lekwe.[s] 6 Imi noake yake be batuke au kai Barnabase
pine suke kerike kena nikwa manane.
7 Sakesa neka, solalu toine sebeie esi nikwa esi manane
ruasi mo. Maka andinu sae iaknane anggure kena eni
ndinure eleki esi buaije ikane more sae mo. Maka pialae
domba rebe ipialae domba eleki ikinu eni dobare esi susure
more sae mo. 8 Saisa rebe au betekele meije lulu piasare
tamata esi noakele mo po kena Tuhane Eni lepate rebe Musa
ilekire ebeteke ele mere lekwe. 9 Kena Musa eni bukua rebe
ilekire ebeteke be:

> "Sape rebe ite pakele kena ekeleke gandume leke sirie
> esi inaije, lo esi biruije yake. Po sebeie ekane bei
> gandume mere neka."[t]

Mere be Alla batuke Ili loko sapire mo, 10 po mere Ilepa
loko ami rebe kerike loko Tuhane Eni makerike. Tinai, leki
mere ete ami. Le tamata rebe iandinu kai tamata rebe
iandita bei eni gandume, ikerike mere kena ihlaleke be

---

[s] **9:5** Kena sou Yunanire, ayate meije kotie Petruse Kepase.

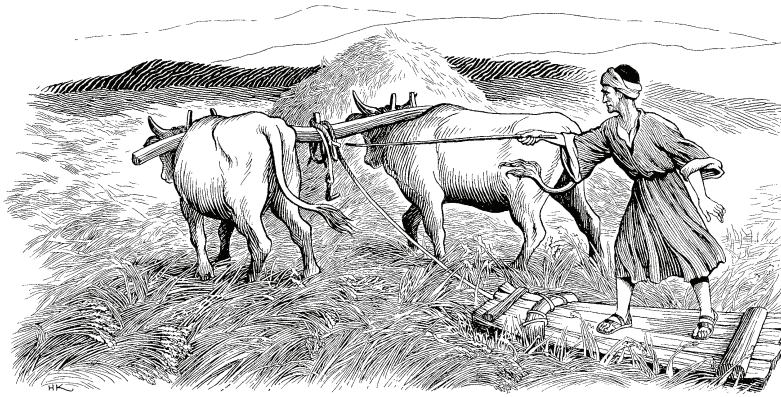

Sape ekeleke gandume leke sirie esi inaije

ikane bei esi hasile. Ete amire, ele mere neka. [11] Ami ono
imi nati yelu bei Alla Eni Rore me lalemi peneka. Hoko sepo
ami supu tanei bei imi, kena seli amiki knatile ete imire,
imi noake be mere sala yake. [12] Sepo tamata makete esi supu
hake kena esi supu tanei bei imi, hoko ami lekwe supu hake
ela lesi beisi kena supu tanei bei imi.

Po ami pake hake mere mo. Ami tanggune pusue amiki
yelu leke lepae Sou Misete kena Kristuse supu lake yake.
[13] Kwali betaya! Imi rekwa peneka be tamata rebe esi kerike
me Tuhane Eni Lumare, esi supu manane bei Tuhane Eni
Lumare. Tamata rebe esi layani kena otoi kena pala tenei
ete Allare esi supu bei tanei rebe rilukele ete Allare. [14] Ele
mere lekwe, Tuhane Ibeteke peneka be tamata rebe esi
lepae Sou Misete, esi supu manane bei esi makerike mere.

[15] Po ete aure, au kotie tamata esi riluke pusue mere ete
au kena seli auku knatile mo. Kai au natue sulate meije
leke imi riluke tanei ete au mo. Yapine au kotie tanei bei
imire, auku alasane sae mo kena lalekue ndina le sepo au
lepae Sou Misete, au namake tamata esi seli auku knatile
mo. Mise lesi au mata, bei tamata esi ono yelu rebe eono
lelekue ndinare sirikele. [16] Le au lepae Sou Misete bei Allare,
au isike rauaku mo le Tuhane Iulake au. Au supu susate sepo

Au lepae Sou Misete mere mo. [17] Sepo au kerike meije pine
bei laleku ruaku hoko au hlaleke kena supu seli. Po lepae
Sou Misete meije, suke au lepaele le auku tugase le Tuhane
Itiluke au kena makerike meije. [18] Sepo ele mere, namake
riluke saisa kena seli aure? Rebe au supure ere: Lalekue
ndina titinai sepo au lepae Sou Misete, au kotie kepene mo
kena seli au. Au noake tanei rebe piasare tamata esi kerike
kena Tuhane Eni makerike esi supure, namake au rana mo
leke au lepae Tuhane Eni lepate esupu lake yake.
[19] Au ono tamata makerike ete sae mo. Masike ele mere
po au lulu pusue tamata esi sukare leke au ono saka aure
tamata makerike ete pusue tamata. Au ono ele mere leke
au ono tamata bokala esi supu hlamate. [20] Au me kai tamata
Yahudiaru, au ono saka tamata Yahudi leke au onosi hlaleke
loko Kristuse. Le auku hidupe lulu tamata rebe esi lulu
hukume rebe Musa ilekire esi hidupe, saka au lulusi. Tinaije
au lupe sie rebe esi lulu agamare esi hnaunaru mo. Po au
ono ele mere leke au onosi lulu Kristuse. [21] Kena au me kai
tamata Yahudi more, au ono saka tamata Yahudi mo, rebe
esi lulu hukume rebe Musa ilekire mo. Au ono ele mere
leke au onosi lulu Yesuse Kristuse. Po pusue meru elake au
bei maka lulu Tuhane eni lepataru mo. Au ono ele mere,
au lulu Yesuse Kristuse Eni hnaunaru. [22] Sepo au rue kai
tamata rebe esi hlaleke ktili loko Kristuse more au ono saka
au hlaleke ktili mo leke au onosi lulu Kristuse. Au ono lupe
tamata sia neka leke masike elia lekwe po tamata leini beisi
au onosi supu hlamate. [23] Au ono pusue mere leke tamata esi
hlaleke loko Sou Misete bei Allare esi tapa boka kai leke au
kai pusue tamata meru esi supu misete bei Tuhane le Sou
Misete mere.

Ite lulu tamata maka balare esi sifate
9:24-27

[24] Kwali betaya! Imi rekwa peneka be, kena balare pusue
tamata esi bala, po rebe supu hadiare batuke ile esa neka.
Mere sakesa kai imire neka. Imi rekwa tujuane loko Tuhane

sakesa kai maka balare ibala titinai leke isupu hadia. Imi
lekwe suke atula titinai leke supu hadia rebe Tuhane
Irilukele. [25] Tamata rebe ikusu klemane saisa neka, ilatihane
ktili kai iraka nanakwalaije mise titinai leke ilesi, le inoake
be namake isupu hadia liute ndete ulu rebe onoe bei bunare.
Po takwali mo buna mere endulu. Po ite tahane lale kena
sasaisa neka le ite hlalele be namake ite supu hadia rebe
Tuhane Irilukele. Hadia mere endulu mo po erue eti pela.
[26] Hoko au meije saka tamata rebe ibala loko saisa rebe
isupure pise saka klemane bluku lomaije, au bluku palani
mo. [27] Aure saka tamata rebe isebeie eni nankwalaije tamata
esi tetae leke nanakwalaije ktili, leke namake au supu
hadia. Au ono nanakwalakue saka tamata elake iono ete eni
tamata makerike. Au ono ele mere leke yapine au lepa loko
Tuhane Eni lepate ete tamata yo namake esi muline Tuhane
Isuka au mo eleki au supu hadia mo.

Hnaune leke ono lupe sie rebe esi tatu loko tuhane tinai more yake
10:1-22

10 Kwali betaya, imi nete loko akmena iteki ntuana
menaru esi onoe kena esi keu lulu Musare. Esi keure
moputire esou lutikesi kai kena esi sabu Meite Lalakwe
esi keue kmalane[u]. [2] Pususi keure moputire esou lutikesi
kai pususi sabu meite mere saka esi supu baptise kena ono
Musa eni maka lulu. [3] Pususi kane manane rebe Tuhane Eni
Rore Irilukele. [4] Kai pususi kinu kwele rebe Tuhane Eni Rore
Irilukele eteise. Kwele mere eboboke bei batu karane. Batu
karane mere esi natire Yesuse Kristuse ruaI rebe Ikeu sakesa
kaisi. [5] Masike ele mere po sie bokala, Alla Isukasi mo le
esi atate lulu Eni sukare mo. Bei mere hoko sie bokala, Alla
Ibunusi eti me otoi nsekile lataisu etia-etia neka.

---

[u] **10:1** Kena Musare, Tuhane Iriluke moputi kena etiluke lalane ete tamata Yahudiaru esi keuele. Moputi mere etiluke be Tuhane Iete mere.

[6] Kwali betaya, pusue meru eono conto ete ite leke ite
lalema loko yelu neunaru lupe esi onoule yake. [7] Ite ono
lupe leini beisi yake rebe esi tatu loko tuhane tinai more. Le
kena Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be:

> "Bangsa mere esi tamataru esi rue kane kai kinu pela
> eleki esi mala kena tatu loko esi tuhana tinai
> more."[v]

[8] Kai ite ono ntasite lupe leini esi onore yake. Esi ono ele
mere eti petu esare sie usata butu lua lesini telu (23.000) esi
mata. [9] Kai ite teheke Tuhane lupe leini esi onore yake eti
niakwe etutusi eleki esi matare. [10] Kai ite muruke lomai lupe
leini esi muruke lomaije yake eti malekate maka bunure
iluake ibunuise.

[11] Pusue meru eono kenasi leke eono conto ete ite leke ite
lulusi yake. Kai pusue meru lekilu lekwe leke ite rebe rue
kena nusa meije rebe lau mo atiae nere, ite nete lokole. [12] Ele
mere hoko imi rebe raka imi atate mo le imi naoke be imi
hlaleke ktilire, imi raka mimise yapine imi supu teheke
eleki imi tetu. [13] Lalemi kena ono neune sasaisa neka, imi
nete be tamata makete lekwe esi supu teheke kena ono
ele mere lekwe. Po Alla Itapa imi rame. Itie balaI bei imi
mo leke imi tetu kena supu teheke yake. Po kena imi supu
teheke, Itiluke lalane ete imi leke imi ktili.

[14] Ele mere hoko kwali betaya rebe au okimi, au beteke
ete imi be imi raka mimise rame leke tatu loko tuhane tinai
more yake. [15] Au lepa loko imire saka tamata maka rekwa
mise titinaje. Au kotie bei imi be saisa rebe au betekele
imi neheke loko mimise. [16] Kena ite kotie trima kasi bei
Tuhane kena kinu anggure, ite nete loko Yesuse Kristuse
Eni lalakwe. Ite ono mere etiluke be ite esa kai Yesuse
Kristuse le bei ite pine ponike Eni lalakwe. Kai kena ite
lara rotire leke kane sakesare, mere etiluke ete ite be itere
esa kai Kristuse nanakwalaIje. [17] Le rotire batuke esa kai ite
bokala kane poli roti esa mere, hoko ite nanakwalamaru

---

[v] **10:7** Sir. 32:6

esa. [18] Kwali betaya! Imi selu tamata Israelaru esi pala tanei
ete Tuhane kena otoi mala pala taneije. Eleki esi kane tanei
mere sakesa. Mere natire be sie rebe esi kanere esi esa kai
Tuhane.
[19] Sepo au beteke ele mere, imi noake be saisa rebe tamata
esi rilukele ete tuhane tinai more esi untune me yake kai
tuhane tinai more eni kbasa me yake. [20] Saisa rebe riluke ete
tuhane tinai mo rebe me otoi maka pala taneije mere riluke
ete Alla mo po riluke ete ro tiaru. Kai au suka imi lupu kai
ro tiaru mo. [21] Imi rebe kinu anggure bei Tuhane Eni obare
kai kane Eni rotire pende, imi esa kai Tuhane peneka. Hoko
imi kane manane rebe rilukele ete tuhane tinai more yake
leke imi esa kai ro tiare yake. [22] Ite nikwa leke Tuhane Iono
ite o? Iteki kabasare lesi bei Tuhane Eni kbasare o?

Hnaune kena manane rebe riluke ete tuhane tinai mo rebe esi abeliele pise kanele me tamata esi lumaru 10:23-11:1

[23] Piasare tamata esi beteke be, “Ite ono saisa neka rebe
ite sukare.” Po au beteke ete imi be, “Pusue yelu rebe ite
sukare uguna pusulu mo.” Tamata esi beteke be, “Ite ono
sasaisa neka rebe ite sukare.” Po au beteke ete imi be, “Ite
hlaleke tapa ktilire bei saisa rebe ite sukare mo.” [24] Sebeie
sae iono sasaisa lulu eni sukare yake po suke iono sasaisare
inoake saisa rebe eono tamata makete esi tapa hlaleke ktili
loko Tuhane.
[25] Imi kane aklaline saisa neka rebe abeliele me pasare,
imi tneu moneka be aklaline mere rilukele ete tuhane tinai
more peneka pise mosa pise. Piasare tamata esi tneu ele
mere le esi noake be esi kane aklaline mere, esi ono dosa.
[26] Le kena Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be:
“Nusa meije kai pusue esi laleije Tuhane Enie.”[w]
[27] Sepo imi supu koti kena kane bei sae rebe ihlaleke loko
Tuhane mosa, pine imi lului hoko saisa rebe itolaele, imi

---

[w] **10:26** Isi. 24:1

kane neka. Imi tneuke moneka be manane meije rilukele ete
tuhane tinai more peneka pise mosa pise, leke imi blake ono
sala yake. [28] Po sepo sae ibeteke ete imi be, “Manane meije
rilukele ete tuhane tinai more esi lesine peneka.” Imi kane
yake, suke imi nete be ile rebe ibeteke mere inoake be kane
mere sala. [29] Tinai, imi noake mere sala mo, po imi lulu ile
rebe ibeteke be mere salare. Po yapine sae bei imi itneu au
be, “Le mula pine saisa rebe au onore tamata esi lake au
lele? [30] Yo au kane manane mere au kotie trima kasi loko
Alla lele peneka. Tamata makete ilepa tiae ete au lele yake
le au kotie trima kasi bei Alla lele pende pe.”
[31] Kwali betaya, saisa rebe imi onoe, imi kanele pise
imi kinue, imi ono pusue meru kena tamata esi isike Alla.
[32] Saisa rebe imi onore, onoe mimise leke imi ono tamata
makete isupu dosa yake. Masike ile tamata Yahudi pise
tamata Yahudi mo pise ile bei Alla Eni jemate toini lekwe,
ono ele mere yake. [33] Imi lulu auku sifate. Au ruere au ono
misete kena sasaisa neka leke tamata bokala laleisu ndina
eleki esi hlaleke loko Tuhane tapa ktili. Au ono sasaisare
kena auruku misete mo. Lalekue batuke kena pususi supu
hlamate.

11 Imi lulu auku sifate lupe au lekwe lulu Kristuse Eni
sifate.

Kena ibadare binaru suke esi holmate mokwaiaru
11:2-16

[2] Kwali betaya, au isike imi le imi nete loko auku sifate
rame kai imi lulu loko hnauna rebe betekelu ete au eleki au
atetukelu ete imire. [3] Po au suka imi rekwa yele esa meije
lekwe be: Mokwaiaru pine esi ono elake ete esi binaru. Kai
Yesuse Kristuse pine iono elake ete mokwaiaru. Kai Alla
pine Iono elake ete Yesuse Kristuse. [4] Sepo mokwai sae
ikotie loko Alla kai ilepae Alla Eni lepataru ete tamata
bokala pine isou lutike uluije hoko mere isobue eni elake
Yesuse Kristuse. [5] Kai sepo bina sae ikotie loko Alla kai
ilepae Alla Eni lepataru ete tamata bokala pine isou lutike

uluije mo, mere isobue eni mokwai rebe Iono elake eteije.
Mere sakesa kai bina rebe ktoli pusue eni buare leke ono
asomieni. [6] Sepo bina sae isou lutike uluije mo hoko mise
lesi ktoli pusue eni buare. Po sepo bina sae koki eni buare
pise ktoli eni buare mere ono iasomi. Hoko mise lesi isou
uluije. [7] Po mokwai sou ulu moneka le lupe Tuhane Eni
kbasare ekbasae pusue yelu, mokwaiaru lekwe esi kbasa
mei nusa. Kai beini pine tamata esi isike Tuhane. Po binare
sou ulu leke tamata esi seluije esi isike eni mokwai.[x] [8] Le
akmenare, mokwaije onoi bei bina mo po binare onoi bei
mokwai lusuije. [9] Kai ono mokwaije kena tapa bina mo po
ono binare kena tapa mokwai. [10] Ele mere hoko binaru suke
sou lutike ulu kena aseluke be mokwaiaru esi kbasaesi
leke malekataru laleisu ndina. [11] Po ite rebe esa kai Tuhane
pende, bina pise mokwai, ite tapa lomai. [12] Le masike
Tuhane Iono bina memenaije bei mokwai po suike bei mere
binaru esi biti mokwai. Kai pusue meru bei Alla. [13] Kwali
betaya! Au kotie imi noake meije mimise. Bina rebe ikotie
loko Alla me tamata bokala oaisu, isou lutike uluije more
mere mise mo. [14] Imi noake, tamata bokala esi beteke be
mokwai rebe eni buare nanure eono asomi. [15] Po ete binare
isebeie eni buare nanure eono tamata esi isikeni le Tuhane
Iriluke buare eteije kena eobi lutike uluije. [16] Hoko sepo leini
esi rare kai lomai loko meije hoko batuke esa pine au beteke
ete imi be ami pise Alla Eni jemata maketaru lekwe, amiki
piasare ele mere neka makete sae mo.

Jemate toini me kota Korintuse esi kane sakesa kena Tuhane Eni mejare lulu cara tinai mo
11:17-34

[17] Kwali betaya imi, rebe ite beteke mei lopere, au isike
imi mo le imi lupuke lomai kena isike Tuhane, imi ono
lulu tinaije mo po imi ono tiae. [18] Le au lene lepate be kena

---

[x] **11:7** Sepo tamata esi selu bina rebe isou uluije, esi rekwa be bina mere kwakwaeni mo hoko esi holmate eni mokwai.

imi lupuke lomai kena isike Tuhane imi larake lomai kai
imi rare kai lomai. Hoko meije au lepa lokole. Le au lene
imi atete ele mere, eono au noake be yapine rebe au lenele
tinai. [19] Suke imi larake lomaije, ele mere leke namake ite
selu be andia nkena me Alla oaije. [20] Masike ele mere po au
isike imi mo le kena imi rue lupuke lomai kena kane sakesa
me Tuhane Eni mejare imi ono saka kane kena Tuhane Eni
mejare mo. [21] Le kena imi kane, sebei sae irana manane ete
ruai eti leini esi supu manane moneka yo leini esi kane eti
pila kai kinu eti nseli. [22] Imi ono ele mere, imi sobue Alla
Eni jemate toinu kai imi ono asomie sie rebe esi sasasai
more. Imi luma kena kane kai kinu kenare sae moyo? Au
lepa saisa ete imi lekwe? Au isike imi le imi atate mere mo.
[23] Le saisa rebe au atetuke ete imire, au supu bei Tuhane
ruaI. Kena kpetu rebe iteki Tuhane Yesuse Isupu kerike
nere, Irana roti [24] eleki Ikotie trima kasi bei Alla lele, Ibire
roti mere eleki Ibeteke be Mere nanakwalaI rebe esupu
susate ete ite. Iulake ite kane ele meije rame leke nete
loko Eni matale. [25] Kane pela, Iono ele mere lekwe. Irana
anggure kena obare eleki Ibeteke be Anggure mere Eni
lalakwe. Mere Alla Eni hnaune beluke kai ite. Suke ponike
Eni lalakwe eti Imata mina pine Eni hnaune eonore mere
peneka. Pela ite kinu anggure ele mere, ite nete loko Eni
matale. [26] Hoko pela ite kane roti kai kinu anggure mere, imi
beteke Tuhane Imatare ete tamata makete eti Iluake suike.
[27] Ele mere hoko sire pine ikane Tuhane Eni rotire kai
ikinu Tuhane Eni anggure kena atate rebe Tuhane Isuka
mo hoko mere iono dosa ete Tuhane le iholmate Tuhane
nanakwalaIje mo kai Eni lalakwe mo. [28] Hoko kena ikane
roti kai kinu anggure mosare, inete mina be inkena pene
pibe mosa. [29] Le sire pine ikane roti kai kinu anggure pine
inoake be Yesuse Imatare esi guna sae mo kai Yesuse Iriluke
nanakwalaije esi guna sae etei mo, hoko namake pine isupu
hukume bei Alla. [30] Ele mere eti bei imire bokala kerakesi
kai bokala esi mata peneka. [31] Po sepo ite kane kai kinu
mosare ite nete mina be ite nkena pene pise mosa hoko

Tuhane Ihukume ite mo. [32] Po sepo meije ite supu hukume
bei Tuhane lupe kerake ite mere lupe Iteta ahnau ite leke
ite ono saka tamata nusa meije rebe esi hlaleke lokoI more
yake, eleki namake ite supu hukumane elake eleki atia ite le
poie ite kena otoi susa titinai eti pelare.
[33] Kwali betaya, ele mere hoko kena imi rue lupu kena
kane kai kinu kena Tuhane Eni mejare, suke imi namake
lomai. [34] Sepo sae tiai sene, hoko ikane me eni luma mina
pine keu kane me Tuhane Eni mejare sa. Sepo imi rekwa
holmate Tuhane Eni mejare kena imi ibada loko Tuhane,
hoko imi supu hukumane mo.
Auku hnauna makete me sa po namake au luake loko imi
mina pine au betekele ete imi. Imi namake neka.

Kbasa rebe ite supue bei Tuhane Eni Rore
12:1-11

12 Kwali betaya, meije au lepa loko kbasa rebe ite supu
bei Tuhane Eni Rore. Au suka imi rekwae titinai.
[2] Imi nete be kena imi rekwa Tuhane mosare, imi supu
umauke eleki imi lulu neka kena tatu loko tuhana tinai mo
rebe ulepa more. [3] Akmenare imi ono ele mere hoko meije
au suka imi rekwa be tamata rebe isupu kbasa bei Tuhane
Eni Rore Ieliare. Tamata rebe isupu kbasa bei Tuhane Eni
Rore, ikutuke Yesuse mo. Kai tamata rebe ibeteke be, Yesuse
mere Tuhane, batuke rebe isupu kbasa bei Tuhane Eni Rore.
[4] Kwali betaya, kbasa rebe ite supu bei Tuhane Eni Rore
tetebike po pusure bei Tuhane Eni Ro esare neka. [5] Iteki
makerike kena layani Tuhane tetebike po Tuhane rebe ite
kerike eteIje batuke esa neka. [6] Kerike kena layani Tuhane
cara sasaisa neka po rebe riluke ktiline ete tamata rebe
ikerike, batuke Alla ruaI.
[7] Papelake tamatare isupu kbasa bei Tuhane Eni Rore
leke ite pusuma supu misete le ite kerike tapa lomai. [8] Le
ete sae, isupu kbasa bei Tuhane Eni Rore kena noake mise
eleki riluke hnaune rebe mise. Ete sae makete, isupu kbasa
bei Tuhane Eni Rore kena ilepae Tuhane, tamata esi natie.

[9] Tuhane Eni Ro mere lekwe Iriluke kbasa ete sae kena
ihlaleke ktili loko Kristuse, eleyo ete sae makete, Ro mere
Iriluke kbasa etei kena iono tamata esi mise bei makerake.
[10] Ete sae makete, isupu kbasa bei Tuhane Eni Rore kena ono
tanda herane, kai ete sae makete, isupu kbasa kena beteke
saisa rebe Tuhane Ibeteke pende. Kai ete sae makete lekwe,
isupu kbasa kena rekwa be andia rebe Tuhane Eni Rore
Irilukele kai andia rebe mo. Kai ete sae makete lekwe isupu
kbasa kena lepa kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi
nati more kai ete tamata makete lekwe, isupu kbasa kena
inati soua bei Ro Misete rebe tamata esi nati more. [11] Pusue
meru ite supue bei Tuhane Eni Ro esa mere neka. Papelake
tamata sae eri supu kabasa tetebike lulu Tuhane Eni Rore
Eni sukare.

Tamata maka hlaleke loko Tuhane saka nanakwalama esa 12:12-31

[12] Kwali betaya, ite selu. Iteki lelale me, balama me, mata
inama me kai yelu makete lekwe po pusulu kena nanakwala
esa. Sakesa neka ite rebe hlaleke loko Tuhane, ite boka
po ite pusuma kena nanakwala esa mere Yesuse Kristuse.
[13] Le kena baptise itere, masike tamata Yahudi pise tamata
Yahudi mo, tamata makerike pise tamata makerike mo,
Tuhane Eni Rore Iono ite esa. Mere sakesa kai itere Yesuse
Kristuse ruaI Eni nanakwaIje neka. Kai Eni Ro esa mere
pine Ikbasae ite lalemaru.
[14] Kwali betaya, selu nanakwalare esa po batuke bei
lelale mo, bala mo pise mata ina mo po bei yelu bokala.
[15] Umpama lelale ebeteke be, “Aure bala mo hoko aure otoi
bei nanakwalare mo.” Masike ele mere po lelale otoi bei
nanakwalare neka. [16] Kai sepo tinaloije ebeteke be, “Aure
mataina mo hoko aure otoi bei nanakawalare mo.” Masike
ele mere lekwe po tinaloije otoi bei nanakwalare neka. [17] Imi
noake mina, sepo nanakwalare pusue bei mataina hoko sae
ilene mo. Pise nanakwalare pusue bei tinaloi hoko sae iata
boi mo. [18] Ite selu Alla Itolae pusue meru kena nanakwalare.

Pusue meru Alla Itolaele kena esi otoi tetebike lulu Eni
sukare. [19] Sepo nanakwalare batuke bei otoi esa hoko mere
nanakwala mo. [20] Hoko tinai, ootoi bokala po nanakwalare
batuke esa.
[21] Hoko matainare ebeteke loko balare yake be, “Au perlu
ale mo.” Pise ulu buare lekwe ebeteke loko lelale yake be,
“Au perlu ale mo.” [22] Otoi bei nanakwala rebe ite noake be
ektili more po ite perlue titinai. [23] Kai otoi bei nanakwala
rebe ite noake be eguna more, mere otoi bei nanakwala
rebe ite selu lokole mise titinaije. Kai otoi bei nanakwala
rebe ite suka tamata makete esi selu more ite alike pakiane
lutikele. [24] Po otoi bei nanakwala rebe ite selue misere ite
selu loko mo. Alla Iature ite nanakwalama meiju mise titinai
eti otoi rebe selue mise more ite li lokole mise lesi bei otoi
maketaru. [25] Ele mere leke iteki nanakwalamaru larake mo
kai ootoi meru ulia loko lomai. [26] Sepo otoi sae eblake kera
hoko pusulu blake kera kai sepo otoi sae supu isike hoko
pusulu lale ndina.
[27] Kwali betaya, imi lekwe ele mere neka. Imi pusuime
esa. Hoko imire saka Yesuse Kristuse nanakwalaIje. Imi
pusumi makerike tetebike saka ootoi bei nanakwalare. [28] Kai
Alla Itiluke sebei sae kai eni makerike. Memenaije Yesuse
Eni maka ulakaru, luare maka beteke hnauna rebe ruai
lenelu bei Allare, telure maka atetukaru, eleki sie rebe esi
ono tanda heranaru, eleki sie rebe esi supu kbasa kena ono
tamata esi mise bei makerakaru kai rebe esi tapa tamata
makete, maka ature tamata, kai sie rebe esi lepa kena soua
bei Ro Misete rebe tamata esi nati mo. [29] Pususi supu kbasa
tetebike. Pususi ono Yesuse Eni maka ulake mo, pususi ono
nabi mo, pise pususi ono maka atetuke mo. Pususi supu
kbasa kena ono tanda herane mo. [30] Pise ono tamata esi mise
bei makerake, pise pususi lepa kena soua bei Ro Misete rebe
tamata esi natilu more mo, pise pususi supu kbasa kena nati
soua bei Ro Misete rebe tamata esi natie more mo. [31a] Ele
mere hoko imi atula titinai leke imi supu kbasa rebe guna
lesi kena tapa sie makete.

Alla Eni Rore Iriluke kbasa ete ite kena oki tamata makete
12:31b-13:13

[31b]Meije au beteke ete imi leke imi rekwa kbasa rebe elesi
bei kbasa maketaru.
13 Kwali betaya, masike au rekwa pusue tamata esi
soua kai malekataru esi soure po sepo au oki tamata
makete mo hoko batuke au lepa neka po esi guna sae mo.
[2]Masike au supu kbasa kena lepa loko yelu rebe Tuhane
Iaselukelu eteku kai au nati pusue hnauna nkenala rebe
tamata esi noake roma mo, au rekwa pusue yelu kai hlaleke
loko Alla titinai eti au ono ulate eheti bei esi lakwaije po
sepo au oki tamata makete mo hoko auku guna sasaisa mo.
[3]Masike pusue taneia rebe au supure au larakele ete tamata
susate kai au riluke nanakwalaku kena palae po sepo au oki
tamata makete mo hoko pusue meru esi guna sae ete au mo.
[4]Tamata rebe ioki tamata makete, tamata mere itahane
lale kai laleije mise ete tamata makete, masike tamata
makete esi ono tiae etei po iono misete etesi. Lalei loko
tamata makete esi yelu mo, iisike ruai mo kai kwakwaeni
mo. [5]Eni sifate kai ilepa ete tamata makete mau, iuma
tamata makete kena lulu laleije mo. Inasu nunu mo, ihnouke
tamata esi sala eteije mo. [6]Tamata rebe ioki tamata makete
isusae tamata esi ono neune. [7]Masike sasaisa eono kenai po
Itahane. Laleije tiake tamata makete mo po itahane lale ete
tamata makete. Kena sasaisa neka, isangka tamata makete
be esi ono tiae etei mo. Ihlaleke be namake tamata makete
esi ono misete.
[8]Oki tamata makete, eti pelare hleke mo. Eleyo pamuli
meije tamata leini esi rekwa titinai kena lepae hnauna bei
Allare, po tatike pine esi lepae moneka. Kai tamata leini esi
lepa kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi natilu more
po tatike pine esi lepa kena soua meru moneka. Kai tamata
leini esi rekwa yelu bokala po tatike pine esi nete lokolu
moneka. [9]Le saisa rebe ite rekwae kai ite lepa loko yelu rebe
Tuhane Iaselukeule, po pusue meru nkena mosa. [10]Namake

roma petu Tuhane Ipletae itere pine Iono pusulu nkena.
Kai saisa rebe ite rekwae meije namake sirikele le enkena
mosare pe. [11] Imi selu, kena au tone sare au lepa saka kwete
tone. Au noake saka kwete tone. Po meije aure elake inai
peneka, auku maka noake saka kwete tone au hleke peneka.
Saka kbasa rebe ite supu bei Alla Eni Rore kena ite mei nusa
meije sare. [12] Imi selu, saisa rebe ite noakele kena meije
lupe ite selu ite ninuma karimomo kena cermine. Po kena
ite kusu surgare, ite rekwa pusulu le ite selu Tuhane. Meije
au rekwa pusulu mosa po namake roma ndete surgare au
rekwa pusulu saka Alla Irekwa aure. [13] Hoko oani telu me
suke ite onolu rame. Meru, hlaleke loko Tuhane rame, saisa
rebe ite hlaleke bei Allare hlalekele rame kai oki lomai
rame. Bei telu meru rebe lesire oki lomai.

Kbasa maketa rebe ite supu bei Alla Eni Rore
14:1-25

14 Kwali betaya, suke imi atula titinai kena oki tamata
makete. Kai atula kena supu kbasa bei Alla Eni Rore.
Atula lesi kena supu kbasa kena lepae Tuhane Eni lepata
rebe Ibetekelu pende leke tamata esi natie. [2] Imi atula titinai
leke supu kbasa kena lepae Tuhane Eni lepataru le tamata
rebe isupu kbasa kena ilepa kena soua bei Ro Misete rebe
tamata esi nati more, ilepa kai tamata mo po batuke ilepa
kai Alla. Sae inati ilepare mo le Alla Eni Rore Ikbasaeni
kena ilepae yelu rebe tamata esi natiule mo batuke Alla
ruaI Inatilu. [3] Po tamata rebe ilepae Alla Eni lepate rebe
Ibeteke eteije leke tamata esi natire, eni lepataru esi guna
kena ono tamata esi hlaleke ktili, eono lalesi ndina kai
eono esi hlaleke tapa ktili rame. [4] Hoko tamata rebe ilepa
kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi nati more batuke
eono ruai hlaleke tapa ktili. Po tamata rebe ilepa loko Alla
Eni lepataru, itapa jemate toini leke esi hlaleke tapa ktili.
[5] Kwali betaya, auku sukare imi pusumi ilepa kena soua bei
Ro Misete rebe tamata esi nati more. Po mise lesire, imi
lepa loko Alla Eni lepataru leke Tamata esi natie. Le Alla

Eni lepate rebe lepaele leke tamata esi natire eguna lesi bei
lepata rebe ilepaelu kena soua bei Ro Misete rebe tamata
esi nati more. Lepa kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi
nati more eguna sepo ile rebe ilepare ibeteke esi natire ete
jemate toini leke esi maka hlaleke tapa ktili.
[6]Kwali betaya, imi selu, sepo au luake loko imi pine au
lepa kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi nati more,
esi guna sae ete imi mo. Po sepo Alla Eni lepata rebe
Ibetekelu ete aure, au betekelu ete imi pise au atetuke imi
loko lalane tinaije, pise au lepa ete imi leke imi noake saisa
rebe Tuhane Ionore etapa rame hoko mere eguna ete imi.
[7]Sakesa neka, lupe alata rebe esi tulei po unasi more, lupe
suline kai kecapire, sepo suline hbuele mimise mo pise
kecapire klemakele mise mo hoko lagu saisa rebe klemakele
tamata esi rekwa mo. [8]Makete lekwe, tamata esi lisare hbue
trompete po sepo trompete hbuele papalani hoko solalu sae
iakneka kena lisa mo. [9]Sakesa neka sepo imi lepa kena soua
bei Ro Misete rebe tamata esi nati more, imi lepare esi guna
sasaisa mo kai elulu lalane tinaije mo. [10]Imi noake mina! Mei
nusa meije soua boka po pusue soua meru esi nati me. [11]Po
sepo au nati sou rebe sae ilepa kai au kenare mo hoko aure
eni tamata maka luake bei lauke kai ile ete aure ele mere
neka. Eleki sae inati lomai mo. [12]Hoko imi kotie leke supu
kbasa kena lepa loko Tuhane Eni lepate rebe Ibeteke pende
leke tamata esi rekwa esi natire. Le au selu imi atula titinai
kena supu kbasa bei Alla Eni Rore. Po imi atula lesi kena ono
jemate toini esi hlaleke tapa ktili le esi nati imi lepare.
[13]Ele mere hoko tamata rebe ilepa kena soua bei Ro
Misete rebe tamata esi nati more suke ikotie loko Alla leke
Iriluke kbasa etei kena ibeteke saisa rebe ibetekele esi natire.
[14]Au beteke ele mere le sepo au pise sae lekwe ikotie loko
Alla kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi nati more,
mere Ro Misete Iono ite lepa bei ite lalema po ite nati saisa
rebe ite lepaele mo. [15]Hoko esi misete ite ono elere: Kena
rebai makete pise otoi makete ite kotie kena sou rebe ite
nati mo po Tuhane ruaI natire. Kai kena rebai makete kai

otoi makete lekwe ite kotire, ite noake lokole leke ite nati
pusue. Ele mere lekwe, rebai makete ite menani kena sou
rebe ite nati mo, po rebai makete ite menanire, ite nati saisa
rebe ite menaniele. [16] Le batuke tamata rebe esi nati saisa
rebe imi beteke kena imi isike Tuhane pine esi beteke "tinai"
(amine). [17] Imi kotie trima kasi bei Tuhane kena sou rebe
tamata esi nati more, mere mise po esi guna ete tamata
rebe esi lenele sae mo.

[18] Kwali betaya, au kotie trima kasi bei Alla le au lepa
kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi nati more lesi bei
imi pusumi. [19] Po kena lupuke lomai kena isike kai lene loko
Allare, au suka lepa kena lepate matai esa lua rebe tamata
esi natire, mise lesi bei au lepa lepate mata usate kena usate
yo tamata esi nati mo. Au suka lepa kena sou rebe tamata
esi natire leke au atetuke tamata.

[20] Kwali betaya, imi noake kbasa rebe Tuhane Irilukele ete
tamata lupe kwetelaru esi noake yake. Po imi noakele lupe
elake inai esi noake. Imi noake neune yake. [21] Imi noake
loko saisa rebe me Alla Eni lepata rebe lekire mina! Rebe
ebeteke be:

"Tuhane Iombe,
'Au ono tamata makete esi lepae Auku lepataru
kena esi souaru ete Auku tamataru.
Masike lepa ele mere lekwe
po esi lene lokolu mo.' "[y]

[22] Hoko bei Alla Eni lepate mere ite rekwa be kbasa rebe
ite supue kena lepa kena soua bei Ro Misete rebe tamata
esi nati more, mere tanda ete tamata rebe esi hlaleke more
leke esi selu Tuhane Eni kbasare. Mere ete tamata rebe esi
hlaleke loko Tuhane pende mo. Kai kbasa rebe ite supue
kena lepae Tuhane Eni lepataru leke tamata esi natire, pake
mere ete tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane pende leke
esi hlaleke tapa ktili. Mere ete tamata rebe hlaleke more
mo. [23] Ele mere hoko umpama kena jemate toini imi lupuke

---

[y] **14:21** Yes. 28:11-12

lomai eleki imi pusumi lepa kena soua bei Ro Misete rebe
tamata esi nati more, eleki tamata rebe esi rekwa Tuhane
Eni lalane mise mosare pise tamata rebe esi hlaleke loko
Tuhane mosare, esi kusu me imi otoi maka ibadare kai esi
lene imi lepare hoko namake esi beteke be, “E! Tamata ete
meiju esi make pususi peneka.” [24] Po sepo imi pusumi lepae
Alla Eni lepataru kena erisi souaru, hoko esi tehaike imi,
namake pusue rebe imi betekele etiluke esi dosaru, namake
esi nete loko esi dosaru hoko esi blake sala eleki naku esi
dosaru. [25] Hnauna bei Alla mere eono tamata esi naku yelu
rebe esi kbunikelu kena laleisu. Kai esi naku be, “Tinai! Alla
Ime kai tamata rebe esi hlaleke lokoIje.”

Atate kena ibada
14:26-40

[26] Kwali betaya, suke ite ono elere. Sepo imi lupuke lomai
kena isike kai lene loko Allare, papelake tamatare eni
kbasa bei Alla me, leini esi menani, leini esi atetuke leke
rekwa Tuhane Eni lalane, leini esi beteke Tuhane Eni lepate
rebe Ibetekele etesi pende, leini esi lepa kena soua bei Ro
Misete rebe tamata esi nati more kai leini esi beteke saisa
rebe esi betekele mere esi natire. Po pusue meru imi onolu
kena hlaleke loko Tuhane tapa ktili. [27] Sepo sesisi suka lepa
kena soua bei Ro Misete rebe tamata esi nati mo, hoko
suke batuke sie luaya pise batuke sie telua neka esi lepa seli
lomai. Kai suke sae ibeteke saisa rebe esi lepaele esi natire.
[28] Sepo sae kena ibeteke esi natire mo hoko sie rebe esi lepa
kena soua rebe tamata esi nati mere more suke esi ndene.
Esi lepa loko Alla me lalesi neka.
[29] Sie luaya pise telua rebe esi lepa loko Alla Eni lepate
rebe Ibetekele etesi pende. Esi lepa seli lomai. Yo sie
maketaru esi lene lokole eleki esi noake mimise loko saisa
rebe esi betekele mere. [30] Po sepo bei sie rebe esi ruere, Alla
Iono ile sae irekwa saisa me hoko ikele ilepaele yo ile rebe
me ilepare indene. [31] Namake ono ele mere le, imi pusumi
rekwa, seli lomai kena lepa loko Tuhane Eni lepataru leke

pusue tamata esi supu imi hnaunaru kai pusumi hlaleke
loko Tuhane etapa ktili. [32] Imi nete, tamata rebe ibeteke
Tuhane Eni lepate itahane lale mimise. Sae ilepa mina pine
sae sa. [33] Le Alla Isuka ono hoha kena lupuke lomaije mo, po
Isukare ite ono lulu pusu esi lalane.

Pusue jemata toini imi ono elere, [34] kena jemate toini imi
lupuke lomaije, binaru suke esi ndene. Ono esi lepa yake. Po
namake esi lene loko esi mokwaiaru. Mere lulu agamare esi
aturane.[z] [35] Sepo esi suka rekwa sasaisa hoko esi tneu bei esi
mokwaiaru me esi luma. Sepo bina sae ilepa kena lupuke
lomaije, mere iono asomie ruai kai eni mokwai.

[36] Le mula pine imi lene loko auku lepataru more? Alla
Eni lepataru ubei imi mo. Kai batuke ete imi mo. [37] Sepo sae
iblake be isupu kbasa kena ibeteke Tuhane Eni lepataru pise
isupu kbasa makete bei Alla Eni Rore hoko namake inaku
be saisa rebe au lekie meije, Tuhane Ipletae au kena au lekie.
[38] Po sepo sae ilene loko auku pleta meije mo hoko imi nete
lokoi yake.

[39] Ele mere hoko kwali betaya, imi atula kena lepae Alla
Eni lepataru. Po tamata rebe esi atula kena lepa kena soua
bei Ro Misete rebe tamata esi nati more imi lakesi yake.
[40] Mahabe imi ono pusue meru mimise kai lulu esi lalane
mimise.

Yesuse Ikwana suike
15:1-11

15 Kwali betaya, meije au suka lepa suike loko Sou
Misete bei Alla rebe akmena au betekele ete imire.
Kena imi trima Sou Misete mere, eti imi hlaleke loko
Kristuse ktili eti roma meije. [2] Sepo imi lulu loko Sou Misete
rebe au betekele ete imire rame hoko imi hlamate. Po sepo
imi hlaleke rame loko Sou Misete rebe au betekele ete imire
mo hoko imi maka hlaleke esi guna sasaisa ete imi mo.

---

[z] **14:34** Tamata leini esi noake ayete meije esi natire elere: Kena jemate toini esi lupuke lomaije, binaru suke esi ndene. Esi lepa mo. Esi ono elake mo. Mere lulu agamare esi aturane.

[3]Saisa rebe au supu bei Tuhane, au beteke suike ete
imi: rebe pentine, Yesuse Kristuse Imata le iteki dosaru
lulu Alla Eni lepata rebe lekire. [4]HnoukeNi peneka po ele
petu luare Ikwana suike. Mere lekwe Alla Eni lepata rebe
lekire, ebetekele. [5]Kena Kristuse Ikwana suike, IaselukeNI
ete Petruse, eleki ete Eni maka lulua sie butu esa lesini
luaru.[a] [6]Pela bei mere IaselukeNi ete sie rebe esi luluIje
sie utana lima lesi. Bei sie rebe esi selui meru sie ilaru esi
mata peneka po bokala esi rue eti roma meije sa. [7]Eleki
IaselukeNi suike ete Yakobuse pine ete pusue Eni maka
ulakaru. [8]Eleki pamuli lakwai esare, IaselukeNi ete au. Po
kena mere au ono susate ete tamata rebe esi hlaleke loko
Kristuse hoko sepo au ono Eni maka ulake, au saka kwetele
rebe ruelei pusu bulane more.[b]

[9]Au beteke ele mere le kotie aure Tuhane Eni maka ulake,
au blakele saisa mo. Aure Tuhane Eni maka ulake rebe impe
lebu lakwai esa bei maka ulaka maketaru. Le au ono susate
ete Alla Eni jemate toinu. [10]Po Alla Iono misete ete au hoko
auku sifate lelikele peneka hoko meije au ono Yesuse Eni
maka ulake. Kai Alla Eni misete ete aure supu hasile. Au
kerike ktili lesi bei maka ulaka maketaru. Mere auku ktiline
ruaku mo po mere Alla Iono au ktili kai Ikerike sakesa kai
au. [11]Kwali betaya, sepo imi supu Sou Misete bei au pise
bei tamata makete rebe ilepae Tuhane Eni lepataru, mere
pentine mo po rebe pentine imi persaye saisa rebe ami
betekele ete imire.

Tatike pine Tuhane Iono ite kwana suike
15:12-34

[12]Ami beteke ete imi be Tuhane Iono Kristuse Ikwana
suike. Po mula pine imi leini imi beteke be tamata rebe

---

[a] **15:5** Kena ayate meije beteke Kristuse Eni maka lulua sie butu esa lesini lua, po kena mere Yudase imata peneka hoko Kristuse batuke IaselukeNi ete Eni maka lulua sie butu esa lesini esa neka. [b] **15:8** Kena ayate meije Pauluse ilepa ele mere le inoake be isakesa kai maka ulaka maketaru mo, kai inete loko iono susate ete Tuhane Eni jemate toini po eni sifate roba sosoli eti iono Yesuse Eni maka ulake lekwe.

imata pende ikwana suike monde? [13] Sepo Alla Iono tamata
rebe imata pende ikwana suike monde tinai hoko Kristuse
lekwe, Alla Iono Ikwana suike more neka. [14] Kai sepo Alla
Iono Kristuse Ikwana suike mo hoko sou rebe ami betekele
kai imi hlaleke loko Kristuse esi guna sae mo. [15] Lesi bei
mere easeluke be amire tamata nloene le sepo tamata rebe
imata pende Alla Iono ikwana suike moneka hoko Kristuse
lekwe Alla Iono Ikwana suike moneka. Hoko sepo ami
beteke be Alla Iono Kristuse Ikwana suike hoko ami lemake
le saisa rebe Alla Ionore. [16] Le sepo tamata rebe imata
pende Alla Ionoi kwana suike monde tinai hoko Kristuse
lekwe Alla Iono Ikwana suike moneka. [17] Sepo Alla Iono
Kristuse Ikwana suike mo hoko imi hlaleke loko Kristuse esi
untune sasaisa ete imi mo. Mere sakesa kai imi dosaru supu
ampune mo, kai namake imi mata eti pela. [18] Mere sakesa
kai tamata rebe ihlaleke loko Kristuse rebe imata pende
isupu poie kena otoi susate titinai eti pela. [19] Kwali betaya,
leini esi noake be ite hlaleke loko Kristuse batuke eono
untune ete ite mei nusa meije. Sepo mere tinai hoko ite rebe
hlaleke loko Kristuse rugi ela titinai. Po mere tinai mo.
[20] Alla Iono Kristuse Ikwana suike tinai hoko ite rekwa
be tamata rebe esi mata pende, namake Ionosi kwana
suike. [21] Le tamata mei nusare esi mata le akmenare ile sae
me ilene loko Tuhane mo. Ele mere lekwe, tamata rebe esi
mata pende Alla Iono esi kwana suike le ile sae makete
eni misete. [22] Le pusue tamatare, Adame eni anubu, hoko
sakesa kai Adame ilene loko Tuhane Eni hnaune more,
namake ite pusuma lului eleki ite mata pusuma. Ele mere
lekwe pusue tamata rebe esa kai Yesuse Kristuse pende,
Tuhane Ionosi kwana suike. [23] Po kena kwana suike, kwana
lulu lomai. Memenaije Kristuse Ikwana suike. Eleki kena
Kristuse Iluake suike, sie rebe esi hlaleke lokoIje, Alla Iono
esi kwana suike. [24] Mere pela mina pine nusare kohoe. Kena
mere pusue tamata kai roa rebe ukbasa mei nusare, Yesuse
Iono ukbasa moneka kai uktili moneka. Eleki Yesuse rebe
Iono kamale, Iriluke Eni kbasare ete AmaI Alla. [25] Alla

Eni rencanare, kena nusare koho mosare, namake Yesuse
Kristuse Ikbasa rame eti Inabu pusue Eni musuaru leke esi
tatu lokoI.[c] [26] Yesuse Iono tamata esi mata moneka. Mere
musu rebe Inabue pamuli sosolike. [27] Ite rekwa mere le kena
Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be:

"Alla Iono pusue tatu lokoI."[d]

Po Alla ruaI pine Itatu loko Yesuse Kristuse mo. [28] Po
pusue tatu lokoI peneka hoko ruaI tatu loko Alla rebe Iono
pusue tatu loko Yesuse pende. Eleki pusue supu pleta bei
Alla ruaI.

[29] Po sepo imi noake be tamata rebe imata pende ikwana
suike mo hoko mula pine baptise ile sae kena seli tamata
matale rebe baptiseni mosare? Sepo tamata rebe imata pende
ikwana suike moneka, hoko esi ono ele mere mo.[e] [30] Ami
rekware tamata matale kwana suike hoko pela olase ami
siape kena mata. [31] Kwali betaya, pela petu au supu susate
mahake au mata po au tahane le Sou Misete. Au beteke mere
tinai! Le sakesa kai auku lepate rebe piasare au betekele
tinai, au beteke be: Lalekue ndina le imi le imi hlaleke loko
iteki Tuhane, Kristuse Yesuse pende. [32] Ite rebe hlaleke loko
Kristuse pasti ite kwana suike. Sepo mo hoko au rare kai
tamata neuna mei kota Epsuse leke mula, sepo batuke eono
untune ete au mei nusa meije. Sepo tamata matale ikwana
suike moneka, mise lesire ite lulu lepate matai be:

"Mai ite kane kinu kai ite ono saisa neka rebe ite lalema
lokole le bobanure ite matare pe."[f]

[33] Po esi tinaije ele mere mo. Hoko imi sebeie tamata
makete esi lemake imi yake. Imi nete! Imi ono ebeke tamata
neune, imi lekwe ono neune. [34] Suke imi raka mimise kai
imi ono dosa yanoma. Suke imi asomi be leini bei imire esi
rekwa Alla mosa.

---

[c] **15:25** Tamata leini esi noake be Yesuse ruaI nabu Eni musuru, po tamata makete esi noake be Alla Inabu Yesuse Eni musuru eleki esi tatu loko Yesuse. [d] **15:27** Isi. 8:6
[e] **15:29** Kena akmena Pauluse, tamata rebe hlaleke loko Kristuse piasare leini baptisesi seli tamata rebe imata po baptiseni mosare. Pauluse ibeteke mo be baptise ele mere nkena pise sala, batuke ibeteke esi ono ele mere etiluke be esi persaye be namake kena Yesuse Iluke suike tamata matale kwana suike. [f] **15:32** Yes. 22:13

Nanakwala beluke rebe ite supue kena kwana suike
15:35-58

35 Tinake tamata leini esi persaye mosa be tamata matale
kwana suike hoko esi tneu be, “Tamata ikwana suike elia?
Nanakwalare atia peneka hoko kena kwana suike elia?”
36 Tamata rebe esi beteke ele mere, esi boro titinai. Sepo imi
atnane bibite kena ndinu, bibite mere ekusu mo sepo imi
atnanele mo. 37 Kai bibite rebe imi atnanele mere umpamare
gandume inai pise bibite makete lekwe, imi atnane batuke
esi inaije neka. Imi atnane esi bataije pise esi loine mo.
38 Alla ruaI pine Iono bibite mere esi aine kai esi loine eliare
lulu laleIje. Kai papelake bibite sasaisa neka Alla Iono esi
aine tetebike. 39 Sakesa neka, pusue yelu rebe ukwanare
esi nanakwalaiju sakesa mo. Tamata nanakwalaije tebikele,
binatanaru esi nanakwalaiju tebikelu, manuaru esi
nanakwalaiju tetebikelu kai ianaru lekwe esi nanakwalaju
tetebikelu. 40 Sakesa neka, yelu rebe undete lanite esi misete
selu tebikelu kai rebe umpe tapele esi misete selu tebikeule
neka. 41 Lemataije esi hitaije selu tebikele bei bulane esi
hitaije. Kmalearu lekwe esi hitaije selu tebikelu. Kmale sae
esi hitaije selu tebikele bei kmale makete neka.
42 Sakesa neka ete tamata rebe esi mata pende esi kwana
suike. Nanakwala rebe hnoukele, puluele, po nanakwala
rebe kwana suike atia mo. 43 Kena nanakwalare hnoukele,
nanakwala mere mise mo le atiae nunu, po kena kwana suike
nanakwalare mise titinai. Nanakwala rebe emata pende ektili
mo po nanakwala rebe ekwana suike ektili. 44 Nanakwala rebe
hnoukele mere nanakwala bei nusa meije, po kena kwana
suike, nanakwala mere bei Alla Eni Rore esi kbasare. Sakesa
neka nanakwa bei nusa meije me kai nanakwala bei Allare
me lekwe. 45 Kena Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be:

“Alla Itolae tamata memenaije, Adame. Tamata
memenaije ikwana.”[g]

---

[g] **15:45** Atn. 2:7

Po Yesuse Kristuse rebe kotiNe Adame pamulire, Tuhane
Iono Ikwana suike leke tamata rebe esi hlaleke lokoIje esi
rue kai Alla eti pela. [46] Nanakwala rebe Tuhane Irilukele
ete ite akmenare nanakwala bei nusa meije. Eleki Iriluke
nanakwala rebe pamulire, nanakwala rebe tatike pine
rue ndete surgare. [47] Adame rebe akmenare Alla Ionoi bei
tapele, po Adame rebe pamulire bei ndete surga. [48] Tamata
mei nusa meije esi rulu bei Adame akmenare neka rebe
Alla Ionoi bei tapele, hoko nanakwalasi lupe Adame kena
esi rue mei nusa meije. Ele mere lekwe, sie rebe esi esa
kai Adame pamulire, rebe Ibei ndete surgare namake esi
supu nanakwala kena rue ndete surga. [49] Hoko lupe iteki
nanakwalama meiju lupe Adame akmenare nanakwalaije
neka hoko tatike iteki nanakwala beluke lupe Adame
pamulire nanakwalaIje. [50] Hoko kwali betaya, au beteke
ete imi be, nanakwala mei nusa meije kusu kena Tuhane
Eni nusa beluke rebe tatike pine Ikbasa lupe Kamale
ikbasare mo. Le iteki nanakwalama meiju namake atiae.
[51] Po imi lene loko saisa rebe akmenare tamata esi rekwa
mo po pamuli meije beteke etesi peneka be, ite mata
pusuma mo po ite pusuma leli. [52] Mere eonore nunu titinai
kena malekataru hbue trompete pamuli sosolike. Le kena
trompete mere esi tuleije, tamata rebe esi matare esi kwana
suike. Nanakwalasi rebe kena kwana suike atia moneka.
Kai ite rebe mata mosare supu nanakwala beluke. [53] Le iteki
nanakwala bei nusa meije, rebe namake mata eleki atiare,
eseli kena nanakwala bei ndete surga rebe emata more.
[54] Kena nanakwala rebe tatike pine emata kai atiare seli
kena nanakwala rebe emata more peneka, kena mere saisa
rebe lekie me Alla Eni lepata rebe lekire be:

"Matale sae moneka, ite lesi peneka kai rue eti pela.
[55] Namake Alla Itie ite bei pusue yelu rebe uono
ite matare, matale ekbasae ite moneka,"[h] eonore
mere peneka.

---

[h] **15:55** Yes. 25:8

[56] Saka kalajengkine esi sasune kena esi aluije ekeri
matale, ele mere lekwe dosare ekeri ite kena matale. Le
agamare esi aturane riluke kbasa ete dosare le bei aturane
mere, ite rekwa nkenale kai nsalale. [57] Po ite kotie trima
kasi bei Alla le Iampune iteki dosaru baue saisa rebe iteki
Tuhane Yesuse Kristuse Ionore hoko ite lesi peneka. Ite mata
ite pela moneka. [58] Bei mere hoko au kotie bei kwali betaya
imi rebe au oki imire be imi hlaleke ktili rame leke sesi esi
keri imi loko lalane tiare yake. Imi kerike loko Tuhane Eni
makerike kena lale misete kai muta yake. Le tatike pine imi
supu untune elake.

Lupuke kepene kena rilukele ete tamata rebe esi hlaleke loko Kristuse
16:1-4

16 Kwali betaya, meije ite lepa loko kepene rebe imi
suka rilukele ete tamata rebe esi hlaleke loko
Kristuse mpai kota Yerusaleme. Au beteke meije leke imi
lulu loko saisa rebe au betekele ete jemate toini mpai otoi
Galatiare. [2] Papelake mikure, suke papela tamatare riluke
kepene sebeie lulu isupure. Imi hnouke kepene mere eti au
luake, leke kena petu mere perlu lupuke kepene moneka.
[3] Namake roma au luake, au ulake tamata rebe imi bitikeni
kena ikeri kepene lopai kota Yerusaleme kai au leki sulate
ete jemate toini esi elake kena beteke ile rebe ikeri kepene.
[4] Po au selu pine suke au keu hoko au keu sakesa kaini.

Pauluse eni rencana kena eni makerike
16:5-12

[5] Kwali betaya, au noake, au keue otoi Makedonia pine
au luake loko imi me kota Korintuse. [6] Tinake au rue kai
imi petu kuila pise tale ndirine au rue kai imi eti elia mina
pine au keu loko otoi rebe au suka keu lokole, leke imi tapa
au loko auku lalane. [7] Po meije au suka luake loko imi mosa
le au suka batuke sili sasanai mo, po sepo Tuhane Iriluke
lalane ete au hoko au bei ndi Makedoniare au rue kai imi

takwali toto. [8] Po meije au rue mei kota Epsuse eti roma
pesta rana ndinu gandume esi hasile.[i] [9] Le au kerike rame
loko Tuhane Eni makerike rebe Iriluke ete au ete meije.
Auku makerike meije tamata bokala esi trimae kena misete
peneka. Po tamata boka lekwe esi suka ono tiae ete au.
[10] Sepo Timotiuse iluake hoko imi trimai kena misete leke
isuka rue kai imi. Le ile lupe aure neka. Ikerike loko Tuhane
Eni makerike. [11] Leini esi sobueni yake. Imi tiei kena lale
misete leke iluake loko au. Le au namake iluake loko au
sakesa kai kwalia maketaru.
[12] Yo Apolose, au umai rebai ilaru peneka leke isakesa kai
kwalia maketaru kena esi luake selu imi. Po iblake be petu
kena ikeure mere mosa. Namake petu makete pine iluake
loko imi sa.

Hnaune pamuli
16:13-24

[13] Imi raka mimise. Imi sele bei maka hlaleke yake. Rilami
yake po hlaleke titinai. [14] Saisa rebe imi onore, ono kena lale
misete.
[15] Imi rekwa Stepanuse kai eni luma toine peneka. Siere
rebe esi hlaleke loko Kristuse memenai me otoi Akayare.
Esi layani Alla Eni tamataru kena lalesi titinai. [16] Au kotie
bei imi titinai leke imi lulu tamata lupe mere esi pletare
kai tamata makete rebe esi kerike ktili kena Tuhane Eni
makerike lupeise. [17] Kena Stepanuse, Portunatuse kai
Akaikuse esi luake loko aure, laleku endina titinai. Le esi
tapa au seli imi. [18] Esi ono laleku endina peneka lupe esi ono
lalemi ndinare. Tamata ele mere suke supu holmate.
[19] Jemate toini me pusue otoi Asiare esi beteke hlamate
ete imi. Akwila, Priskila kai jemata toini rebe esi lupuke
lomai mei esi lumare esi beteke hlamate ete imi le imi esa
kai Tuhane peneka. [20] Pusue kwali betaya rebe esi ete meije
esi beteke hlamate ete imi. Namake imi beteke hlamate

---

[i] **16:8** Pesta rana ndinu gandume esi hasile, kotiele Pentakosta.

ete lomai kena misete leke lulu cara tinai ete tamata maka
hlaleke loko Kristuse.
[21] Au tapa ete meije, hlamate bei au rebe ruaku lekie,
“Hlamate bei au. Pauluse.”
[22] Tamata rebe esi oki Tuhane more tatike pine sebeie Alla
Ihukumesi. Au kotie Tuhane Iluake suike.
[23] Au kotie Tuhane Yesuse Iriluke misete ete imi.
[24] Imi pusumi rebe esa kai Kristuse Yesuse pende au oki
imi rame.

Hlamate.
Bei Au, *Pauluse*

Pauluse eni Sulate Nomore Lua ete Jemate Toini me Kota Korintuse

Lepate Menai

Pauluse ruaije, tamata rebe ilepae Sou Misete ete tamata me kota Korintuse akmena (Ula. 18:1-17; kai selu Pauluse eni sulate memenai ete jemate Korintuse esi lepate menaije). Kena irue lau bei Jemate toini me Korintuse, tamata leini esi akue Pauluse Eni hake kena Yesuse Eni maka ulake mo: Esi beteke be Pauluse Yesuse Eni maka ulake mo. Hoko Pauluse iulake Tituse loko jemate toini Korintuse kena beteke eni hnaunaru etesi. Tituse ibeteke Pauluse eni lepata rebe uktili ete jemata leini rebe esi akue Pauluse eni hake kena Yesuse Eni maka ulake more. Kena Tituse itetu Pauluse me Makedonia kena Ileu bei kota Korintuse, ibeteke loko Pauluse be, "Tamata bokala bei jemate toini me kota Korintuse esi hleke bei dosa peneka kai esi suka tetue ale. Po tamata leini rebe akmenare esi akue ale Yesuse Eni maka ulake more, laleisu kera sa."

Kena Pauluse ilene sou mere, ileki sulate, rebe ite baisele meije, rebe betekele Pauluse Eni sulate nomore lua ete jemate me kota Korintuse. Kena sulate meije Pauluse ilepa loko eni makerike lepae Sou Misete ete jemate toini me kota Korintuse (2:14-6:10). Ibeteke be iokisi titinai (6:11-13; 7:2-4, 13-16), kai laleije ndina titinai le sie bokala esi hleke bei esi dosa rebe akue Pauluse kena Yesuse Eni maka ulake more (7:5-13). Eleki ikotie bei jemate toini Korintuse esi lupuke kepene leke iluake me kota Korintuse, irana kepene mere kena irilukele ete jemate toini mpai oti Yudea rebe esi tanei sae more (pasale 8-9). Eleki eni lepataru ktili titinai, kena iahnau tamata rebe esi akue Eni hake kena Yesuse Eni maka ulake mosare (pasale 10-13).

Isi

1. Pauluse ibeteke hlamate ete jemate Korintuse: Alla Iono ite lalemaru ktili kena ite supu susate (1:1-11)
2. Pauluse ibeteke etesi be le mula pine ilelike lalei kena ikeu lokoise, ibeteke be eni makerike lepae Sou Misete, kai ikotie bei jemate toini me Korintuse leke esi ono misete etei (1:12-7:16)
3. Ilepa loko jemate toini me kota Korintuse esi lupuke kepene kena rilukele ete jemate toni mpai otoi Yudeare (pasale 8-9)
4. Pauluse iatula titinai be ile Yesuse Eni maka ulake titinai kai ianete sie rebe esi akue eni hake kena Yesuse Eni maka ulake more (10:1-13:10)
5. Hlamate (13:11-13)

Pauluse ibeteke hlamate ete jemate toini me kota Korintuse
1:1-2

1 Kwali betaya, imi pusumi rebe hlaleke loko Alla me
kota Korintuse kai pusue Alla Eni tamata me otoi Akaya.
Au Pauluse, rebe Alla Isuka au supu bitike kena Kristuse
Yesuse Eni maka ulake kai iteki kwali Timotiuse ami natue
sulate meije ete imi pusumi.
[2] Ami kotie bei iteki Alla Amate kai Tuhane Yesuse Kristuse
leke Iriluke misete ete imi pusumi kai Iono imi rue mise noma.

Tuhane Iono ite hlaleke ktili rame
1:3-11

[3] Mai ite isike Alla, Tuhane Yesuse Kristuse AmaI. Ile
Amate rebe laleIje noa ite rame. Iono ite lalemaru ndina
kai Iriluke ktiline ete ite. [4] Kena ami supu susate sasaisa
neka, Iono ami lalemaru ktili, leke ktiline rebe ami supu bei
Tuhane mere, ami pakele kena tapa tamata rebe esi supu
susate leke lalesi ktili. [5] Le susata rebe Kristuse Isupure, ami
supu bokala lekwe. Kai sepo ami blake susa le supu susata
meru, namake ami lalemaru supu ktilina bokala lekwe bei

Kristuse. [6]Kai sepo ami supu susate, mere eono imi ktili, leke
imi supu hlamate. Sepo ami supu ktiline, imi lekwe supu
ktiline bei ami hoko namake imi tahane kena supu susate
lupe ami supure neka. [7]Hoko ami hlaleke titinai be namake
imi tahane sepo supu susate. Ami noake ele mere le ami
rekwa be imi supu susate lupe ami supure lekwe. Ele mere
lekwe, namake Tuhane Iono imi ktili lupe Ionoe ete amire.
[8]Kwali betaya, au beteke meije leke imi rekwa amiki
susate mei otoi Asiare lekwe. Susate rebe ami supue mere
ektili kuate eti ami tahane rua moneka, eti ami noake
be namake ami mata. [9]Ami noake be lupe hukume ami
leke ami mata. Po ele mere leke ami hlaleke amiki ktiline
ruama yake, po hlaleke loko Alla rebe Ikbasa kena ono
tamata matale ikwana suike. [10]Eleki Ile pine Ihlamate
ami bei neune rebe mahake eono ami matare. Kai Ile pine
ami hlalekeNi, leke Ihlamate ami suike bei pusue meru.
[11]Namake imi kotie ete ami rame. Imi ono ele mere, namake
tamata bokala esi kotie trima kasi bei Tuhane le Ilene imi
kotie lokoIje, hoko Iaseluke Eni misete kena Itapa ami.

Le mula pine Pauluse ibeteke be ilelike lalei kena ikeu loko jemate Korintuse
1:12-2:4

[12]Kwali betaya, ami lalemaru ndina le ami noake be
amiki sifate kai atate ete tamata makete nkena pusue. Ami
lalemaru ntoline ete tamata makete, sakesa kai saisa rebe
Alla Isukare. Ami ono sasaisare lulu tamata inoakele mo po
Alla Itapa ami. Po au rekwa be ami ono saisa ete imire, lesi
bei saisa rebe ami onoe ete sie maketaru. [13-14]Imi selu amiki
sulate ete imire. Pusue rebe ami lekilu ete imire, ami leki
batuke saisa rebe imi baisele, imi natire. Tinai, meije imi
nati pusue amiki atate mosa, po au hlaleke be namake imi
nati amiki atate mimise sa. Auku lalekue ele mere leke kena
Tuhane Yesuse Iluake suike kena Iteu pakala ete nusa meije,
imi lalemi ndina le ami, molupe kena mere ami lalemaru
ndina le imire neka.

15 Au persaye be namake lalemi ndina le ami, hoko
akmenare au taluke peneka be namake au luake kena selu
imi. Au noake be namake au luake selu imi peneka eleki
au keu loko otoi makete pine au leu suike loko imi leke imi
supu tapa rebai lua bei au. 16 Laleku kena au sili lokomi
kena au keu lopai otoi Makedoniare. Au leu bei mpai otoi
Makedoniare, au suka sili loko imi suike, leke imi tapa au
kena au siba lopai otoi Yudeare. 17 Lalekue ele mere po au
lelike suike laleku peneka hoko au sili loko imi moneka.
Hoko yapine imi noake be au lelike lalekue mere etiluke
be au noake esa mo le au lulu tamata nusa meije esi onore,
hoko imi beteke be au lemake imi.

18 Saisa rebe Alla Italukele pende, namake Ionoe. Ele mere
lekwe, saisa rebe ami betekele ete imire, ami onoe. Ami
lemake imi mo. 19 Kwali betaya, namake imi persaye auku
lepataru le au, Silase kai Timotiuse ami beteke Alla Eni
Nanae Yesuse Kristuse ete imi. Saisa rebe Yesuse Kristuse
Ibetekele pende Ionoe titinai. Ibeteke eleki Iono lulu more
sae mo. 20 Le pusue rebe Alla Italukele, namake Ionolu baue
saisa rebe Kristuse Ionore. Bei mere hoko ite beteke “Amine”
loko Alla le Kristuse kena isike Alla. 21 Kai Alla ruaI Iono
ami kai imi kele kuru leke ite esa kai Kristuse. Ibitike ite
kena ite sakesa kaiNi. 22 Ibitike ite kena Eni tamata peneka
le Iono Ro Misete Ikbasae ite lalemaru. Iono Ro Misete
Ikbasae ite lalemaru, mere tanda ete ite be pusue rebe
Italukele namake Iriluke ete ite.

23 Kwali betaya, Alla Iono saksi ete au. Irekwa lalekue.
Tinai, kena mere au keu lome kota Korintuse mo, le au suka
ono lalemi susa mo le au nasuke imi le imi dosaru. 24 Au
paksa imi mo loko saisa rebe suke imi hlalekele, le imi
hlaleke titinai loko Kristuse peneka. Batuke au kerike sakesa
kai imi leke lalemi ndina tapa.

2 Hoko au teue mei lalekue peneka be au luake loko imi
suike kena meije mosa. Au suka ono lalemi kera mo le
sepo au luake loko imi hoko au nasuke imi lupe akmena
au ono lalemi kerare. 2 Le sepo au ono imi susa hoko sire

lekwe pine iono laleku ndinare? Batuke imi neka rebe au
ono laleime susa pende. [3] Hoko au keu loko imi mo po kena
mere au leki sulate sae ete imi leke imi rekwa saisa rebe
suke imi onore. Leke kena au keu loko imi suike, imi atate
eono lalekue ndina. Le tinaije suke imi ono lalekue ndina.
Kai au rekwa be sepo lalekue ndina hoko imi pusumi lekwe
lalemi ndinare neka. [4] Po au leki sulate loko imire, lalekue
susa titinai, au rani eti hnetekeku. Au natue sulate kena ono
imi susa mo, po au ono ele mere leke imi rekwa be au oki
imi titinai.

Ampune tamata rebe iono dosare
2:5-11

[5-6] Kwali betaya, au lepa suike loko tamata rebe iono dosa
rebe au beteke ete imi kena auku sulate ete imire. Au rekwa
be tamata bokala bei imi esi beteke eni nsalalaru etei eleki
imi hukumeni. Imi hukumeni roma mere neka. Saisa rebe
tamata mere ionore eono lalekue susa po imi lekwe susa lesi
leneka. Pise iono imia leini susa. Au beteke ele mere le au
suka be auku lepate kbere kuate lokoi mo. [7] Imi hukumeni
mise peneka hoko meije au kotie imi ampuneni kai imi
lepa kaini leke isusa kuate yake eti iblake be lalane kena
supu ampune sae mo yake. [8] Bei mere hoko au kotie imi
ono misete etei suike leke irekwa be imi okini titinai. [9] Au
leki sulate ete imi akmenare, au beteke pusue meru ete imi
le au teheke imi leke au rekwa be imi ono lulu saisa rebe
au betekele ete imire pibe mo. [10] Kai imi hukume tamata
mere le imi lulu au beteke ete imire hoko meije au kotie
imi ampune tamata rebe iono sala ete imire. Kai imi ono
ele mere, au ampune tamata mere lekwe. Sepo nsalale me
rebe suke au ampunele, au ampunele me Kristuse oaI kena
imi misete. [11] Au ono mere leke ro tiaru esi elake pake iteki
lalema rebe eampune tamata more yake, leke esupu lalane
kena lemake ite yake. Ite rekwa esi rencana ele mere peneka.

Pauluse kaplalei mpai kota Troase le isupu sou bei kota Korintuse mosa rebe suke Tituse ikerire
2:12-13

12 Kena au lopai kota Troase, leke au lepae Sou Misete
kena Kristuse, Alla Itiluke lalane eteku kena kerike ete
mpaije peneka. 13 Po laleku endene mo le au tetue iteki
kwali Tituse mo. Hoko au baie sie ete mpaiju eleki au lomei
otoi Makedonia.

Tuhane pine Itiluke Pauluse kena lepae Eni lepataru
2:14-17

14 Masike ele mere po au kotie trima kasi bei Alla le iteki
musuaru esi lake ami moneka le ami esa kai Kristuse peneka.
Kai Alla Ipake ami kena lepae Kristuse etika-etika neka.
15-16 Kena ami lepae Kristuse, amire saka tamata rebe
iphala kemenyane boini ntelete ete Alla. Tamata leini rebe
esi lene loko Kristuse Eni hnaunaru more, esi supu susate
eleki namake esi supu poie kena auwe klitine: esi beteke
amire sakesa kai matale boini mpulute rebe tamata esi
keu beije. Po tamata leini rebe esi lene loko Eni hnaunaru
esi keue lalane rebe kerisi kena supu hlamate: esi beteke
amire saka leite boini ntelete kena hidupe hoko esi trima
ami lepare. Hoko sire pine iktili kena kerike makerike
meije? Sae mo! 17 Tamata bokala esi lepae Alla Eni lepate
kena nikwa kepene. Po amire sakasi mo. Ami lepae Alla Eni
lepate kena lale ntoline, saka tamata rebe iesa kai Kristuse
pende. Ami lepae Alla Eni lepataru lulu Alla Iulake amire.

Jemate toini me kota Korintuse saka sulate rebe Kristuse Ilekie
3:1-3

3 Kwali betaya, sepo au beteke ele mere, sakesa kai ami
isike ami ruama o? Ami isike ami mo. Pise imi noake
yake be ami suka sulate rebe tamata makete esi isike ami
pise sulate bei imi rebe eisike amire. Yele, tamata makete

esi ono ele mere po ami suka sulata ele meru mo. [2]Le imire
saka sulate rebe ebeteke amiki nkenale. Imire saka sulate
rebe lekie kena ami lalemaru, le ami nete loko imi rame
kena ami lalemaru. Masike ami keu etia neka, pusue tamata
esi lene loko imi eleki esi rekwa imi maka hlaleke. [3]Imi
hidupe easeluke be Kristuse Ikbasae lalemi kai easeluke be
Ipake ami kena lepae Eni lepataru ete imi. Hoko imire saka
sulate rebe hidupe, rebe Kristuse ruaI lekie. Ilekie pake tinta
mo po kena Alla rebe Ihidupe Eni Rore. Ilekie kena batu
tulise mo po Itolae me tamata laleije.

Alla Iono Eni maka layaniaru esi supu ktiline kena kerike Eni makerike
3:4-6

[4]Ami nehe kena beteke be imi sakesa kai amiki sulate le
ami kai Kristuse esa peneka, kai ami hlaleke titinai loko
Alla. [5]Amiki ktiline sae mo kena beteke be amiki kbasa me
kena makerike meije, po esi tinaije Alla pine Iriluke ktiline
ete ami. [6]Ile pine Iono ami ktili kena lepa loko Alla Eni janji
beluke. Janji beluke mere Alla Iriluke Eni Ro Misete ete ite.
Esakesa kai rebe lekie kena hukume mo. Le hukume rebe
lekire, sepo tamata ilulu mo, tamata mere imata. Po bei janji
beluke rebe ite supu bei Kristuse, Alla Iono ite rue eti pela.

Alla Eni janji beluke baue saisa rebe Yesuse Ionore, mise lesi bei janji takwaline rebe Musa lekiule
3:7-18

[7]Hukume rebe Alla Ileki esi huruparu kena batu rebe
Musa ibetekele, eono tamata rebe esi lene loko Alla more
esi mata. Masike ele mere po Alla Eni hitate elake eme
kena Musa oalaleije. Hitate mere ehita ela titinai hoko
tamata Israelaru esi selu Musa oalaleije ramere saisa mo.
Kai masike hitate elake mere esi hitaije kurane lekwe po esi
selu Musa oalaleije ramere saisa mo. [8]Sepo Alla Iaseluke Eni
kbasare kai Eni hitate elake kena Iriluke hukume memenaije
hoko kena janji beluke rebe Alla Eni Rore Irilukele, Eni

kbasare kai Eni hitate elake ela lesi leneka. [9] Hukume rebe
Musa irilukele, rebe eono tamata esi supu hukume le esi
dosaru ekeri kbasa kai hitate elake. Lesi bei mere pine janji
beluke rebe eono tamata iono mise suike kai Allare, le baue
Yesuse Ikeri kbasa kai hitate rebe ela lesi leneka. [10] Musa
Eni hukume eluake le kbasa kai hitate elake po janji beluke
esi kbasare kai esi hitate ela lesi bei Musa Eni hukume.
[11] Masike Musa Eni hukume etahane takwali mo po eluake
le kbasa kai hitate elake. Hoko kena janji beluke, baue saisa
rebe Yesuse Ionoe rebe ekbasa eti pelare, ekbasa kai esi
hitate elake ela lesi leneka.

[12] Kwali betaya! Bei ami hlaleke ele mere hoko ami nehe
kena beteke janji beluke mere. [13] Amire lupe Musa mo, rebe
iobi lutike oalaleije kena obite, leke tamata Israelaru esi selu
Alla Eni hitate elake yake rebe eme sirike bei oalaleije nere
kena ibeteke hukume mere eteise. [14] Esi lene Musa naije po
laleisu rekwa sasaisa mo. Kai eti roma petu meije esi baise
hukume mere lekwe po laleisu rekwa sasaisa more neka le
saka tie obite rebe obi Musa oalaleije mosa hoko esi nati
mosa. Ele mere le batuke ite esa kai Kristuse pine ite nati
Alla Eni janji ete itere. Ele mere saka tie obite bei oalalere
leke selu mise. [15] Hoko eti roma meije, sepo esi baise bukua
rebe Musa ilekiule mere sakesa kai esi obi oalaleisu kena
obite hoko laleisu nati sasaisa mo. [16] Po kena tamata sae
ihlaleke loko Tuhane, obite mere ebaeke bei oalaleije neka.
[17] Au kotie Tuhane, mere natire be Tuhane Eni Ro. Sepo
Tuhane Eni Rore kbasae sae laleije, hoko dosare kbasaeni
moneka kai isupu tie bei agamare esi hukume peneka leke
isupu hlamate. [18] Pamuli meije ite pusumare saka saisa eobi
oalalemaru moneka, kai ite rekwa Tuhane Eni hitate elake.
Namake Tuhane Eni kbasare selue kena ite nanakwalamaru.
Le Tuhane, Ro Misete Ikbasae ite lalemaru hoko iteki atate
bei petu kena petu makete tapa lulu saisa rebe Tuhane
Ionore. Tuhane Eni atate misete etapa rame eleki selue kena
iteki hidupe.

Maka layani Allare suke lale ntoli kena Eni makerike leke keri Alla Eni hitate
4:1-6

4 Hoko kwali betaya, ami beteke janji beluke kena Yesuse
Kristuse, le bei Alla laleIje mise hoko Iono ami kerike
makerike meije. Hoko ami sele bei mo po ami kerike titinai.
2 Ami teu lepate peneka leke saisa rebe nkena more, ami
keri tamata loko yake. Ami ono atate tiare mo rebe piasare
tamata esi bunikele kai rebe eono esi asomire. Ami kerike,
ami lelike Alla Eni lepate mo. Po ami layani Alla kena lale
ntoline kai lulu Eni sukare. Ele mere leke pusue tamata esi
rekwa be amiki makerike meije nkena. 3 Masike ele mere,
po sepo Sou Misete rebe ami lepaele, tamata leini esi natilu
mo le sie meru esi persaye mo po esi keu loko lalane rebe
eatiaise eleki namake poiesi kena otoi susate titinai eti
pela. 4 Ro tiare esi elake rebe kbasae nusa meije eono esi
nati more. Mere eono tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane
more esi selu hitate elake bei Sou Misete mo. Sou Misete
mere rebe ebeteke Kristuse. Kai Alla Eni kbasare, saisa rebe
Ionore, hlamate, pusue meru selue kena Kristuse Eni sifate.
5 Le lepate rebe ami lepaele, mere lepate kena ami ruama
mo, po lepata kena Yesuse Kristuse be Ile Tuhane kai beiNi
pine ami ono tamata makerike ete imi. 6 Ami lepae Yesuse le
akmenare Alla Ibeteke be:

"Hitate ekliti kena melene."[a]

Meije lekwe Iono hitate ehita ite lalema, leke ite lalemaru
nati Alla Eni hitate elake kena Kristuse oalaleIje.

Alla riluke ktiline ete ami kena lepae Sou Misete bei Alla kena Yesuse
4:7-15

7 Po amiki nanakwalama rebe ktili mo meije, saka tanei
rebe onoe bei tapele, rebe esi beline sae mo kai takwali mo

---

[a] **4:6** Atn. 1:3

kosare. Masike ele mere po ami keri Sou Misete rebe eguna
titinai, mere ami lepae Yesuse Kristuse. Esi carare ele mere
leke tamata esi rekwa titinai be kbasa rebe ela lesi mere
keri ami loko makerike meije, mere bei Alla titinai, bei ami
mo. [8] Selu mere me kena ami supu susate etia-etia neka po
Tuhane Itie bala bei ami mo kena supu nabu. Susate ektili
titinai kena ami eti ami rekwa moneka be ami ono saisa
po ami hlaleke loko Tuhane rame. [9] Ami supu susate kai
supu teta po Tuhane Itie balai bei ami mo. Piasare esi teta
ami, esi lolike ami mpe tapele po ami arimi mei. [10] Yesuse
Isupu susate eti Imata. Piasare ami supu susate kai supu
teta eti mahake ami mata lekwe leke tamata esi rekwa be
Yesuse Eri kwana le selu Itapa amire. [11] Kena amiki hidupe
ami supu susate ktili titinai eti mahake ami mata le Yesuse
Iulake ami kena beteke Alla Eni lepataru, leke tamata esi
selu Yesuse Eni hidupe kena amiki nanakwalama rebe
namake ematare. [12] Meije natire be pela peture ami blake
be mahake ami matare reneka leke imi supu rue kai Alla eti
pela.

[13] Po ami rilama mo le ami ono saka Alla Eni lepate rebe
lekie akmenare ebeteke be:

"Au hlaleke be Tuhane Ikbasa kena hlamate au,
bei mere hoko au lepa."[b]

Ami hlaleke ktili saka Eni lepate mere hoko ami lepa
loko Tuhane Eni lepataru. [14] Le ami hlaleke titinai be Alla
Iono Tuhane Yesuse Ikwana suike, namake Iono ami kwana
suike neka le ami esa kai Yesuse peneka kai namake Alla
Iono ami kai imi tetu lomai kaiNi. [15] Pusue susate rebe ami
supure eguna ete imi. Kai namake tamata boka tapa rame
kena rekwa Alla Eni misete. Eleki tamata esi kotie trima
kasi bei Allare tapa boka rame lekwe hoko Alla Isupu isike
tapa rame.

---

[b] **4:13** Isi. 116:10

Alla Iono ami lalemaru ndina bei susate rebe ami supure
4:16-18

[16] Bei mere hoko lupe minare au betekele be ami hleke bei
makerike meije mo. Masike ami nanakwalamaru tapa ktili
mo rame, po pela petu Tuhane Iono ami lalemaru tapa ktili
rame kai ami supu ktiline beluke. [17] Le kena meije ami supu
susate tone rebe etakwali more, namake eono lale ndinate
titinai ete ami eti pela, lesi bei sasaisa neka. Lale ndinate
mere ela titinai lesi bei susate rebe ami supue meije. [18] Le
ami noake yelu rebe selue mei nusa meije mo po yelu rebe
ndete surga rebe selu more. Rebe selure etahane takwali mo,
po rebe selu more etahane eti pela.

Masike ite mata po Alla Iono ite kwana suike kai supu nanakwala beluke
5:1-10

5 Kwali betaya, au beteke ele mere le ami rekwa be
iteki nanakwalama mei nusa meije saka luma kena ite
rue kenae. Kena lumare atiare, mere saka ite matare, kai
ami rekwa be Alla Iriluke luma beluke ete ite, mere iteki
nanakwalamaru beluke. Luma mere Alla ruaI aknekae ete
ite ndete surga kena ite rue kenae eti pela. [2] Po meije susate
eono ite lalema ndene mo le ite lalema titinai kena supu
nanakwala beluke rebe ite supue ndete surgare. [3] Ite sukare,
ite supu nanakwala beluke. Yapine ite matare iteki rore
esi nanakwala sae mo, saka tamata rebe eni pakiane sae
mo hoko ikalaku. [4] Sepo ite mei nusa meije sa, ite lalemaru
ndene mo. Le saka ite keri tabeule blulute. Ite nikwa matale
mo kena tie iteki nanakwalama bei nusa meije po ite suka
kena supu nanakwala bei ndete surgare nunu neka. Leke
iteki nanakwala rebe namake matare seli kena nanakwala
beluke rebe rue eti pela. [5] Alla ruaI pine Iaknekae
nanakwala beluke mere ete ite kai Iono Eni Rore kbasae ite,
leke ite rekwa be pusue rebe Italukele ete ite pende namake
ite supue.

[6] Bei mere hoko ami lalemaru blake ktili rame. Ami rekwa
lekwe be kena ami rue mei nusa meije sa, ami rue sakesa
kai Tuhane ndete surga mosa. [7] Le ami rue mei nusare
batuke ami hlaleke loko Kristuse neka, po ami seluI mosa.
[8] Hoko masike ami supu susate po ami lalemaru ktili. Ami
suka lesi kena mata leke ami supu rue kai Tuhane neka.
[9] Hoko kwali betaya, ami atula titinai leke kena ami rue mei
nusa meije pise rue ndete surga lekwe, saisa rebe ami onore
eono laleIje ndina. [10] Le namake ite pusuma suke lupuke
lomai me Kristuse oaIje kena Iteu pakala ete ite. Leke
papelake tamata isupu misete pise tiae lulu rebe ionolu mei
nusare.

Tamata inkena me Alla oaIje batuke baue Kristuse
5:11-6:2

[11] Petu rebe namake Tuhane Iteu pakala ete itere lau
moneka, hoko bei ami rilama le Tuhane, ami lepa ete
tamata makete rame leke esi hlaleke loko Yesuse Kristuse.
Kai saisa rebe ami onore nkena. Alla ruaI rekwa ami
lalemaru kai au hlaleke be imi lekwe rekwa ami lalemaru
neka. [12] Au beteke ele mere kena au kotie imi isike ami mo.
Batuke ami beteke misete rebe ami onore leke imi rekwa
saisa rebe suke imi lepaele ete tamata rebe esi nanu amire.
Le batuke esi selu tamata oalalei po esi puli kai saisa rebe
eme tamata laleije mo. [13] Yapine tamata esi noake saisa rebe
ami ono kena Alla Eni makerike etiluke be ami make. Po
tinaije ami ono ele mere leke lulu Alla Eni sukare. Sepo
tamata esi selu be ami mise neka, mere eono imi hlaleke
tapa ktili. [14] Ami ono pusue mere le Kristuse Ioki ite pusuma.
Le ami rekware sepo sae imata ete pusue tamata peneka,
hoko mere sakesa kai pusue tamata mata peneka. [15] Kristuse
Imata ete pusue tamata leke ite hidupe batuke ete ite ruama
mo po saisa rebe ite onore lulu Kristuse laleIje. Le bei ite
pine Imata po Ikwana suike peneka.
[16] Bei mere hoko ami noake sae lulu tamata eni maka
noake moneka. Tinai, akmenare ami noake Kristuse lulu

tamata esi maka noake po pamuli meije moneka. [17]Hoko
tamata rebe iesa kai Kristuse pende, eni hidupe kai eni
atate beluke lakwai esa peneka, rebe takwaline sae moneka,
pusulu belu peneka. [18]Pusue meru Alla Ionolu. Alla Iono
ite mise suike kaiNi baue saisa rebe Kristuse Ionore. Eleki
Ibitike ami kena beteke ete tamata makete leke esi ono
mise suike kai Alla lekwe. [19]Ami beteke be Alla Iono tamata
imise suike kaiNe baue saisa rebe Kristuse Ionore. Alla Iono
mere, Inoake dosa rebe ite onore moneka. Kai Iulake ami
peneka kena lepa loko tamata esi ono mise suike kaiNe.
[20]Hoko amire Kristuse Eni tamata maka lepa. Sakesa kai
Alla Ilepa ete imire baue amiki lepataru. Ami kotie kena
Kristuse Eni nane be, imi lulu Alla Eni sukare leke imi ono
mise suike kaiNi. [21]Yesuse Kristuse Eni dosa sae mo, po Alla
Iono Ikeri iteki dosaru, leke ite ono mise suike kai Alla, le
ite kai Yesuse Kristuse esa.

6 Kwali betaya, ami kerike sakesa kai Alla, hoko ami
kotie titinai bei imi leke Alla Eni misete rebe Iriluke
ete imire suke esi hasile kena imi hidupe. [2]Le me Alla Eni
lepate rebe lekie akmenare Alla Ibeteke be:

"Au tolae esi olase peneka
kena au lene akotie loko Aure,
leke Au ono ahlamate."[c]

Kwali betaya, imi nete mimise. Meije petu rebe Alla
Iteure. Iteue peneka kena Iono hlamate tamata.

Maka layani Allare suke raka hidupe mise
6:3-10

[3]Kwali betaya, ami suka tamata esi beteke mo be ami
lalemaru ntoli mo kena amiki makerike kena lepae Alla
Eni lepate. Bei mere hoko kena amiki makerike sasaisa
neka, ami atula leke saisa rebe ami onore elake tamata
kena hlaleke loko Kristuse yake. [4]Kena sasaisa neka rebe
ami betekele kai onoe, ami aseluke ete tamata be amire

---

[c] **6:2** Yes. 49:8

Alla Eni tamata makerika. Kena ami kerike loko Tuhane
Eni makerike ami supu susate, ami rani po ami tahane lale
neka. [5] Ami tahane lale kena tamata esi teta ami, esi kerike
ami kena kusue ami kena bui. Piasare kena au lepae Tuhane
Eni lepate, esi nasu kena teta au. Ami kerike ktili, petua
sesi ami ntulu moneka kai ami kane sasaisa mo. [6] Amiki
sifate, ami aseluke be amire Alla Eni tamata makerike: ami
kerike kena lale ntoline. Ami rekwa Tuhane Eni sukare
kai Eni lalane. Sepo tamata esi ono susate ete ami, ami
tahane lale kai ami ono misete etesi. Kai ami lulu Ro
Misete Eni kbasare. Kena ono sasaisa neka ami oki tamata
makete. [7] Ami aseluke be amire Alla Eni tamata makerike:
le ami lepae sou nkenale bei Alla kai Ikbasae ami lepae sou
nkenale mere. Ami beteke Alla Eni lepataru, masike tamata
esi trimae pise trima mo, ami betekele rame. Amiki sifate
mise rame, kai sifate mere ami pakele saka solalu ipake eni
alata kena lisare kai ami raka leke tamata esi leuke sala ete
ami le saisa rebe ami onore yake. [8] Ami supu holmate pise
supu sobue, ami supu isike pise lepae tiae ete ami, masike
elia lekwe po ami lepa loko Tuhane Eni lepataru rame.
Masike ami lepare tinai po esi tutuke amire tamata maka
lemake. [9] Tamata leini esi beteke be esi rekwa ami mo, po
esi tinaije esi rekwa ami peneka. Esi noake be ami mata
peneka, po meije ami rue sa. Masike ami supu teta boka, po
ami mata mo. [10] Tamata esi ono ami lalemaru susa po ami
lalemaru ndina sa. Esi noake be amiki sasaisa mo po ami
ono tamata bokala esi supu miseta boka kena rekwa Tuhane.
Esi noake be amiki sasaisa mo, po tinaije sasaisa neka
amikie me.

Tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse Kristuse mosare, lopuke lomai kaisi yake
6:11-7:1

[11] Kwali betaya me kota Korintuse, ami beteke pusue ete
imi peneka. Saisa mei lalemaru kai ami oki imire, ami
betekele ete imi peneka. [12] Ami ono loko imire lupe ami oki

imire po imi ono loko amire lupe imi oki ami mo. [13] Hoko
kena meije au lepa etemi saka elake inai sae ilepa ete eni
nanaru. Ami kotie imi oki ami lupe ami oki imire.
[14] Kwali betaya, tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse
mosare, imi lupuke lomai kaisi yake. Le ite rebe hlaleke
loko Yesuse ite ono yelu rebe nkena kai ite suka ono yelu
tiae rebe tamata neunaru esi onore mo. Piasare pita kai
kpeture sakesare saisa mo moyo? [15] Kristuse kai ro tiaru esi
elake esi sakesare saisa mo. Au tneu imi, tamata rebe esi
hlaleke loko Yesuse Kristuse esi sifate elia. Esi sifate sakesa
kai tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse Kristuse pibe mo?
Sakesa mo moyo? [16] Piasare tolae tuhane tinai more kena
Tuhane Eni Lumare yelo? Saisa mo! Kai ite meiju saka Alla
rebe Ikwana eti pelare Eni luma le Ime ite lalemaru. Le saka
Alla Eni lepate be:

"Namake Au rue kaisi,
kai Au me kaisi pela olase.
Aure esi Alla,
kai siere Auku tamata."[d]

[17] Tuhane Eni lepate ebeteke lekwe be:

"Imi keu bei sie rebe esi hlaleke loko Tuhane more,
imi ono sasaisa kaisi yake,
kai imi ono yelu ndoponaru yake.
Eleki Au trima imi.[e]
[18] Au ono Amate ete imi,
kai Auku anae kena imi.
Tuhane Maka Kbasare Eni lepate ele mere."[f]

7 Kwali betaya rebe au oki imi! Tuhane Italuke meru
ete ite. Bei mere hoko mai ite hleke bei yelu rebe
uono ite supu dosare. Ite ono yelu rebe dosare kena ite
nanakwalamaru yake kai ite noake yelu rebe dosare yake.
Mai ite rilama le Alla kai suke ite atula rame leke iteki
hidupe batuke ono nkenale.

---

[d] **6:16** Im. 26:12, Yhs. 37:27 [e] **6:17** Yes. 52:11 [f] **6:18** 2Sam. 7:14, 1Yi. 17:13, Yes. 43:6, Yer. 31:9

Pauluse laleije ndina le saisa rebe jemate toini me kota Korintuse esi onore
7:2-16

2 Kwali betaya, au kotie imi trima ami noma. Le ami ono
sala ete sae kuesa mo, ami ono sae kuesa ihlaleke palani
mo. Kai ami atula kena supu sae kuesa eni taneiaru mo. 3 Au
beteke ele mere kena leuke nsalale ete imi mo, le au beteke
ete imi peneka be masike saisa eono ete ami lekwe po ami
oki imi rame. 4 Au persaye imi titinai. Ami isike imi le saisa
rebe imi onore. Masike ami supu susata bokala, po saisa
rebe imi onore eono ami lalemaru ndina. Imi atate eono
lalekue ndina titinai.
5 Kena ami luake ndi otoi Makedoniare lekwe, ami
amauke nanakwala kwale mo. Ami supu susate kena sasaisa
neka. Ami rare ktili kai tamata makete kai ami rilama
lekwe le ami noake imi.[g]
6 Po Alla Iono tamata rebe isusare, laleije ndina. Iono
Tituse iluake loko ami kena iono ami lalemaru ndina hoko
ami noake yelu bobokala moneka. 7 Ami lalema ndinare
batuke bei Tituse iluake pende mo po bei ibeteke imi ete
amire, kai ibeteke be laleije ndina le imi lekwe. Ibeteke be
imi suka titinai kena tetueku. Kai ibeteke kaplalemi le imi
nete loko imi dosa rebe imi onore. Kai meije imi suka lepa
tapa au. Mere eono laleku ndina lesi leneka.
8 Masike auku sulate akmenare eono imi kaplalemi po au
blake sala le sulate mere mo. Tinai, kena petua akmenaru
au leki sulate mere au blake sala le au rekwa be namake
kaplalemi. Po imi kaplalemi takwali mo. 9 Masike ele
mere po meije lalekue ndina peneka. Lalekue ndinare bei
akmenare kaplaleime mo, po bei imi kaplelemi mere pine
eono imi hleke bei ono dosare. Le imi kaplalemi mere
lulu Alla Eni sukare, hoko mere ami ono imi rugi mo. 10 Le
kaplale rebe lulu Alla Eni sukare eono tamata laleije lelikele

---

g **7:5** Selu 2:13

kena isupu hlamate. Kai tamata iblake sala le kaplalei mere
mo. Po kaplale rebe lulu tamata eni sukare, eono tamata
isupu susate eti pela. [11] Imi selu be imi kaplelemi rebe lulu
Alla Eni sukare esi hasile saisa! Alla Eni sukare, esi hasile
imi atula titinai kena ono nkenale kai ono imi nane mise
suike bei yelu rebe eatia imi nane. Imi nasuke tamata rebe
esi ono dosare. Imi rilami be dosare eono supu hukumane.
Imi kaplalemi eono lalemi kena tetue au kai imi nkwakwa
kena lulu auku lepataru. Batuke mere mo po imi nehe kena
hukume tamata rebe iono salare. Pusue mere imi aseluke be
imi sala mo.

[12] Au natue sulate mere ete imi peneka po au lekire bei
tamata iono salare mo, pise bei tamata kaplalei le eni
nsalale mo, po au leki sulate mere ete imi pusumi leke imi
rekwa be lalemi noa ami titinai. Kai Alla lekwe Irekwa
be mere tinai. [13] Saisa rebe imi onore, eono ami lalemaru
ndina. Kai lesi bei mere lekwe, ami lalema ndina titinai le
ami selu Tituse laleije ndina le imi pusuime. [14] Le kena ikeu
mosare, au isike imi etei peneka. Kena iluake loko imire,
imi ono saka au beteke etei pende, hoko imi ono asomie au
mo. Pusue rebe ami betekelu ete imire tinai. Ele mere lekwe
saisa rebe ami betekele kena isike imi ete Tituse, imi ono
peneka, hoko mere etiluke be saisa rebe au betekele kena
imire tinai lekwe. [15] Pamuli meije ioki imi lesi, le inete loko
imi ono lulu saisa rebe ibetekele kai kena imi trimaije imi
holmatei kai imi lene lokoi. [16] Laleku ndina titinai le kena
sasaisa neka, au rekware imi ono nkenale.

Jemata toinu esi lupuke kepene kena rilukele ete jemate toini rebe susate me otoi Yudea
8:1-15

8 Kwali betaya imi, Alla Eni misete ete jemata toini ndi
otoi Makedonia rame elikare, ami suka imi rekwae.
[2] Esi supu teheke kena susata elaka peneka. Po kena esi supu
susata meru, laleisu ndina neka kai masike esi taneia boka
mo po esi maktekwa titinai kena esi riluke kepene kena

tapa tamata makete. [3] Au rekwa be esi riluke, esi muruke
mo po esi riluke lesi. Esi nete loko esi susate mo. Esi riluke
mere lulu ruasi sukare. [4] Esi kotie bei ami titinai leke esi
tapa jemate toini me otoi Yudeare. [5] Esi riluke boka lesi bei
rebe ami noakele le esi lulu Alla Eni sukare. Esi lulu Alla
hoko esi lulu saisa rebe ami beteke lekwe. [6] Bei mere hoko
ami beteke loko Tituse leke itapa imi leke eni makerike
lupuke kepene ikerike pelaele. Le akmenare imi sakesa kai
Tituse, rebe imi menai kena lupuke kepene kena rilukele ete
jemata me otoi Yudea esi tamata susataru. [7] Imi sifate mise
kena sasaisa neka le imi hlaleke ktili, imi atetuke tekwa, imi
rekwa titinai hoko imi lulu Tuhane rame, kai imi oki ami.
Hoko ami kotie bei imi leke imi lale maktekwane ete tamata
makete mere esakesa kai imi sifate misete kena sasaisa neka.
[8] Au beteke mere kena au pletae imi mo. Po au beteke
saisa rebe tamata ndi otoi Makedoniare esi onore, rebe esi
suka titinai kena tapa tamata makete, leke au selu be imi
lulusi pibe mo. Leke au rekwa be imi oki tamata makete
pibe mo. [9] Au kotie imi riluke kepene le imi rekwa Yesuse
Kristuse, iteki Tuhane Eni misete ete tamatare peneka, le
Eni taneia boka titinai po Iono saka tamata rebe eni tanei
sae mo le Ioki imi. Iono ele mere leke me Tuhane oaIje imi
teneia boka.
[10] Hoko au beteke ete imi leke imi ono saisa rebe tinai.
Musune rebe elia beluke meije imi akmena kena lupuke
kepene menai peneka kena rilukele. Batuke mere mo po
imi akmena kena noake loko lupuke kai riluke kepene mere.
[11] Hoko meije, suke imi makerike lupuke kepene mere, suke
imi kerike pelaele. Leke imi ono lulu imi sifate kena imi
lupuke kepene memenaije. Po imi riluke kepene lulu imi
ktiline neka. [12] Sepo imi lalemi suka kena riluke sasaisa
titinai, kai imi riluke saisa rebe imie me, hoko Alla Itrimae
le saisa rebe imiere sae mo, Ikotie mo.
[13-14] Au beteke ele mere, au paksa imi mo kena riluke
kepene ete tamata makete eleki imi susa. Po au selu meije
imi supu lesi hoko imi tapa sie rebe esi sasaisa more kena

saisa rebe imi rilukele. Namake kena imi sasaisa mo,
esi lesi hoko esi tapa imi. Imi riluke ete lomai leke imi
taneia sakesa. [15] Mere sakesa kai Alla Eni lepate rebe lekie
akmenare ebeteke be:
"Tamata rebe ilupuke taneia boka,
ipakele esi lesini sae mo,
kai tamata rebe ilupuke boka mo,
ipakele panuhu neka."[h]

Tituse kai eni ebea lua esi supu ulake kena keu tapa tamata me kota Korintuse esi lupuke kepene
8:16-24

[16] Au kotie trima kasi bei Alla le Iono Tituse isuka titinai
kena tapa imi saka laleukue suka titinai kena tapa imire
neka. [17] Le batuke isuka lulu saisa rebe ami kotiele mo, po
laleije suka titinai kena itapa imi, eti bei erini suka hoko
ruai eri teue me lalei kena ikeu loko imi. [18] Ami teu iteki
kwali sae kena ikeu kai Tituse. Pusue jemate toini ete meije
esi holmatei le ilepae Sou Misete bei Allare ktili titinai.
[19] Kai batuke mere mo, po isupu bitike bei pusue jemataru
peneka leke ikeu kai ami kena keri kepena meru lopai otoi
Yudea. Le namake ami keu kena riluke kepene rebe lupukelu
meru leke Tuhane Isupu isike kai leke tamata esi selu be ite
pusuma lalema titinai kena tapa tamata makete. [20] Ami ono
ele mere, ami raka mimise leke tamata esi leuke sala ete
ami le ami lara kepena bokala meru yake. [21] Ami suka ono
saisare kena lale ntoline me Tuhane oaI kai tamata oai.
[22] Ami teu iteki kwali sae makete lekwe kena ikeu kai
Tituse kai iteki kwali saere. Ami tehekeni rerebai peneka
kai ami rekwa be lalei titinai kena tapa tamata rame. Kai
meije isuka lesi leneka kena itapa imi kena lupuke kepene,
le ihlaleke be namake imi riluke kepene kena rilukele ete
tamata susate. [23] Tituse mere auku ebe rebe ikerike kaiku
kena tapa imi. Kai kwalia lua rebe esi keu kai Tituse,

---

[h] **8:15** Sir. 16:18

jemataru esi teu luasi kena tapa lupuke kepena meru. Luasi
sifate kai saisa rebe esi onore, eono tamata esi isike Kristuse.
[24]Hoko ami hlaleke imi trimasi mimise, kai li lokosi mimise
leke jemata toinu esi rekwa be imi okisi, kai esi rekwa be
ami isike imi eteise tinai.

Riluke kepene ete tamata rebe hlaleke loko Kristuse mpai otoi Yudeare
9:1-15

9 [1-2]Kwali betaya, au rekwa imi lalemi mise hoko imi
riluke kepene rebe tatike pine natue ete tamata rebe
esi hlaleke loko Kristuse mpai otoi Yudeare, hoko mere au
lekie ete imi moneka. Au rekwa imi lale misete hoko au isike
imi ete tamata Makedoniaru. Au beteke etesi be, “Musune
rebe lia beluke meije, iteki kwali betaya ndi otoi Akayare,
esi suka kena lupuke kepene leke esi rilukele.” Bei mere eti
tamata bokala ndi otoi Makedoniare esi lulu imi hoko esi
suka kena lupuke kepene lekwe. [3]Po meije au ulake Tituse
kai kwalia sie luaya meru esi lome lokomi leke esi aktilie
imi lalemi leke lepata rebe ami isike imire, tamata esi noake
be mere nloene yake. Hoko suke imi akneka peneka, le au
beteke etesi be imi aknekae kepene kena rilukele peneka.
[4]Leke au luake loko imire, sepo tamata Makedonia sesi esi
keu kai au, esi selu be imi akneka peneka, leke ami asomi
yake, le ami beteke etesi peneka be imi nkwakwa kena
lupuke kepene. Po sepo imi lupuke kepene mosa hoko imi
ruami asomi lesi leneka. [5]Bei mere hoko au noake be mise
lesi au ulake Titusesi loko imi eike kena esi lupuke kepene
rebe imi betekele pende. Au ono ele mere leke ami luake,
lupuke pusulu peneka. Hoko saisa rebe imi rilukelu mere bei
lalemi titinai. Imi noake yake be imi rilukele le ami uma imi.
[6]Imi nete mimise! Mere sakesa kai tamata rebe iandinure.
Sepo imulae bibite boka mo, namake iulure lekwe boka
more neka. Po tamata rebe imulae bibite bokare, namake
iulure lekwe bokare neka. [7]Sebeie sae iriluke kepene lulu
eni suka. Riluke kena lale blulute yake pise rilukele bei

supu tutuke yake, le Alla Ioki tamata rebe iriluke kena lale
ndinate. [8] Alla Ikbasa kena Iriluke pusue Eni misetaru ete
imi leke pusue rebe imi perlure imie me rame, leke saisa
rebe imi perlue kena tapa tamata makete imie me. [9] Saka
Alla Eni lepate rebe lekie akmenare ebeteke be:

"Alla Iriluke miseta ete tamata susataru,
kai Eni lale misete eti pela."[i]

[10] Alla pine Iaknekae bibite ete tamata maka andinu
kai manane ete ite. Iriluke bibita boka ete tamata maka
andinure leke supu hasile boka kena rana hasile. Ele mere
lekwe, Iono imi laleime mise rame leke imi laleime mise
ete tamata makete rame. [11] Ele mere hoko Alla Iono imi
supu sasaisa neka leke imi ktili kena riluke sasaisa neka
ete tamata makete, kai lalemi mise rame kena riluke. Kai
kepene rebe imi rilukelu rebe ami kerilu ete tamata susate
rebe hlaleke loko Tuhane mpai otoi Yudeare, eono tamata
bokala esi kotie trima kasi bei Alla.

[12] Le imi riluke kepene mere, eono sasaisa rebe Alla Eni
tamata mpai otoi Yudeare esiere sae more, esi supue. Batuke
mere mo po, namake tamata boka esi kotie trima kasi bei
Alla le imi lale misete mere. [13] Kai bei imi lale miseta, eono
tamata bokala esi isike Alla le esi selu imi lene loko Sou
Misete rebe lepa loko Kristuse rame, rebe imi lulue mere.
Kai esi isike Alla lekwe le imi lara saisa rebe imiere etesi kai
ete tamata makete kena lale ntoline. [14] Lalesi noa imi hoko
kena esi kotie loko Allare esi kotie le imi, le Alla Eni misete
ete imire. [15] Kwali betaya, mai ite kotie trima kasi bei Alla le
Iono misete elake, rebe saisa saka mere moneka.

Pauluse ilepa le eni makerike
10:1-11

10 Kwali betaya, ete me imire piasare tamata esi beteke
be, "Pauluse, kena imei kai ite, ilepare saka rilai. Po
Kena ilau bei ite pine inehe kena iulake ite." Kwali betaya, au

---

[i] **9:9** Isi. 112:9

Pauluse, au rilaku mo po auku sifate ele mere, au nobo kai
lepa mamau saka Kristuse Eni sifate. Au kotie bei imi, leke
2 kena au keu loko imire au kotie imi ono lalekue kera yake
leke au nasuke imi yake. Le au noake tatike pine au keu
loko imi le au tahane lale tekwa moneka loko sie leini bei
imi rebe esi beteke be ami kerike, ami lulu tamata inoakele.
3-4 Amire tamata piasa po kena ami broka kai tamata rebe
esi suka ami more, ami pake ktiline bei Alla. Amiki sifate
lupe tamata rebe rekwa Alla mosare mo kai ami pake tamata
eni carare mo. Amire saka solalua rebe esi atie otoi rebe
ktilinaru. 5 Ami pake Eni kbasare saka tamata rebe pake bola
kena atia pakale bei batu rebe keholi musuru esi henare eleki
kerike musuaru, le ami pake Alla Eni kbasare kena nabu
tamata rebe kwakwae, rebe esi lemake tamata makete leke
rekwa Alla more. Ami lelike saisa rebe esi noakele kai ono esi
holmate Kristuse. 6 Kai sepo namake ami rekwa be imi lene
loko Kristuse suike peneka, eleki ami teu tamata rebe rilasi le
Tuhane more esi dosaru leke esi supu hukume.

7 Kwali betaya, imi noake saisa rebe nkenale rebe imi
rekwa pende mimise. Sepo sae ibeteke ruai be ile Kristuse
Eni tamata, inete be ami lekwe Kristuse Eni tamata lupeije
neka. 8 Sepo au lepa boka loko Tuhane Eni kbasa rebe
Irilukele ete amire, au asomi mo. Le kbasa mere Iriluke leke
ami ono imi hlaleke ktili, po kena eatia imi maka hlaleke
mo. 9 Au beteke ele mere le au suka imi beteke mo be au
natue auku sulate kena arila imi ete mere. 10 Yapine imi
persaye tamata rebe esi beteke be, “Pauluse eni sulate ektili
saka ikbasa po kena ruai mei kai ite, selui saka tamata rebe
iktili mo kai ilepa tekwa mo.” 11 Sepo imi beteke ele mere,
hoko namake kena ami keu loko imire pine imi rekwa be
amiki sifate ktili lupe amiki sulate ete imire neka.

Pauluse ibeteke eni kbasa kena iatetuke
10:12-18

12 Ami lepa loko amiki makerike meije kena ami onoma
nesa kai tamata rebe esi isike ruaise mo. Le batuke esi akue

tamata rebe ono saka esi onore. Esi ono ele mere esi boro
le esi noake be batuke tamata rebe esi sakesa kaise pine
ono tamata rebe supu holmate. [13] Amiki sifate ele mere mo.
Sepo ami lepa loko makerike rebe Alla Irilukele ete amire,
kwakwae ami le tamata makete eni makerike mo. Po batuke
ami lepo loko Alla Eni makerike rebe Irilukele ete amire.
Kai kena amiki makerike meije, Alla Iono ami atetuke imi
lekwe. [14] Hoko kena ami lepa loko ami luake loko imi kena
lepae Sou Misete bei Alla kena Kristuse ete imire, amiki
lepata meru sala mo le ami keu loko imi akmena kena lepae
Sou Misete bei Alla. [15] Ami lekwe nikwa isike bei makerike
rebe tamata makete esi kerikele me ruasi otoije mo. Po ami
hlaleke namake imi persaye loko Yesuse Kristuse tapa ktili
leke namake Tuhane Iono amiki makerike ete imire tapa ela.
[16] Leke bei mere ami keu lepae Sou Misete me hena maketa
rebe tamata esi kerike kena mosare. Le ami suka kwakwae
ami kena tamata makete eni makerike rebe ionoe me ruaini
otoi mo. [17] Saka Alla Eni lepate rebe lekie akmenare, ebeteke
be:

"Imi isike ruami yake.
Po imi beteke saisa rebe Tuhane Iono pende
leke tamata esi isikeNi."[j]

[18] Le tamata rebe iisike ruaije Tuhane Itrimai mo, po
batuke tamata rebe Tuhane Iisikeine neka.

Pauluse kaplalei le tinake jemate toini laleisu leli
11:1-6

11 Kwali betaya, meije au lulu tamata rebe esi isike
ruaise leke au isike auku makerike kena Tuhane Eni
makerike. Au rekwa be tamata iisike ruaije, mere noake
mise mo. Po imi tahane lale loko saisa rebe namake au
betekele, saka imi tahane lale loko saisa rebe au betekele
pende. [2] Kwali betaya, au raka imi rame saka Alla lekwe
Iraka imire, le au suka imi hleke Alla Eni lepate mo kai

---

[j] **10:17** Yer. 9:24

saisa rebe tinai more, au suka imi lulu mo. Hoko aure saka
Amate kai imire saka auku nana bina beluke rebe intulu kai
mokwai mosa rebe au rakai rame le au taluke peneka kena
ikai kai mokwai beluke sae. Mokwai beluke mere bandine
saka Kristuse. [3] Po kaplaleku le yapine imi lalemi leli eleki
imi hlaleke loko Kristuse moneka, saka akmena Hawa isupu
lemake bei niakwe. Ele mere hoko namake imi lulu Kristuse
kena lele ntoline moneka. [4] Au lepa ele mere le imi nunu
kena lulu tamata rebe esi luake kena lepae Yesuse makete,
po Yesuse rebe ami betekeNi ete imire lupe esi betekeni mo.
Tamata rebe ilepae ro kai sou misete makete rebe tebikele
bei Ro Misete kai Sou Misete rebe ami lepaele ete imi pende
imi tolakeni mo. [5] Po mei lalekue, tamata rebe imi beteke be
siere Yesuse Eni maka ulake rebe holmatesie, sie meru esi
lesi bei au mo. [6] Tinake au lepa tekwa mo, po kena lalekue,
au rekwa Alla Eni lepataru. Ami aseluke mere pusue ete imi
peneka baue saisa rebe ami onoe kai ami betekele.

Pauluse isuka supu seba mo kena ilayani jemate Korintuse 11:7-15

[7] Kena au lepae Sou Misete bei Alla kena Yesuse ete
imire, au kotie imi seli au mo. Po au kerike kena ruaku
balakue kena ruaku sabe manane, au onoku saka tamata
makerike leke au tapa imi. Hoko au ono sala ete imi o? Mo.
[8] Kena au atetuke imire, jemata maketaru esi riluke kepene
ete au. Mere saka au ono jemata meru esi rugi, leke au
kerike ete imi. [9] Kena au me kai imire masike auku sasaisa
mo, po au ono susae sae kuesa bei imi mo. Pusue rebe au
perlure, kwali betaya rebe esi hlaleke loko Tuhane mpai
otoi Makedoniare esi riluke eteku. Au raka mimise leke
au ono susae imi yake kai eti pela au suka ono susae imi
mo. [10] Kwali betaya, sakesa kai pusue Kristuse Eni lepata
meru tinai kai au nete lokoI rame, auku lepate meije tinai,
namake au kotie kepene bei imi tamata Korintuse kai
tamata makete me otoi Akaya mo. Le sepo au kotie saisa bei
imi hoko namake au beteke be au kotie sasaisa bei imi more

saisa mo. [11] Le mula pine au kotie kepene bei imi more? Imi
noake yake be tinake au oki imi mo piseo? Alla Irekwa be
au oki imi titinai.
[12] Au kotie kepene bei imi mo, kai eti pelare au kotie
kepene bei imi mo leke sie maketa rebe kotise Kristuse Eni
maka ulake esi nikwa lepate kena kwakwaesi moneka kai
esi beteke be esi kerike sakesa kai amire, saisa moneka le
piasare esi nikwa leke imi sebasi. [13] Tamata meru esi beteke
be siere Kristuse Eni maka ulaka leke tamata esi persayesi,
po mere tinai mo. Esi ombe esi kerike loko Tuhane Eni
makerike, po mere esi lemake neka. [14] Ite herane esi ono
ele mere yake le ro tiaru esi elake elelie nanakwalaije saka
Tuhane Eni malekate rebe ikeri hitate. [15] Hoko imi herane ro
tiaru esi elake esi tamataru yake rebe esi lepa loko Tuhane
Eni lalane lupe tamata rebe inkenare. Po namake pamulire
esi supu hukume lulu saisa rebe esi onore.

Pauluse isupu susate le ile Yesuse Eni maka ulake 11:16-33

[16] Kwali betaya, au beteke suike lekwe be imia leini imi
noake yake be au au noake mise mo le au isike ruaku. Po
sepo imi leini noake aure tamata boroke, hoko mere sakesa
kai imi lene loko tamata makete rebe ibitike ruai kena
sakesa kai rebe piasare tamata esi noake mise more esi
onore, imi sebeie au isike ruaku le auku makerike. [17] Meije
au lepa loko saisa rebe au ono pende, po meije Tuhane
Iulake au beteke mo. Yelu rebe au betekelu meije tinai po au
lepa saka piasare tamata borokaru esi lepaele. [18] Le tamata
bokala bei imi, esi lepa loko saisa rebe esi onore lulu tamata
eni carare hoko au lepa loko auku makerike lekwe. [19] Au
beteke mere le imi noake be imi rekwa mise titinai hoko
tamata esi lepare imi lulue, eleyo mere tamata boroke eni
lepate. [20] Batuke mere mo po imi sebeie esi kbasae imi, esi
lemake loko imi kai esi kane imi knatile pise kwakwaesi eti
esi papake imi. [21] Kai au nehe kena ono yelu ele mere mo,
hoko imi noake be suke au asomi o? Mo!

Po sepo tamata makete esi nehe kena isike ruasi, au
lekwe nehe kena isike ruaku. Po sepo au isike ruaku, au
noake be au lepa saka tamata boroke ilepare. [22] Sie meru
tamata Ibrani, aure tamata Ibrani lekwe. Sie meru tamata
Israela, aure tamata Israele lekwe. Sie meru Abrahame
eni anubua, aure Abrahame eni anubu lekwe! [23] Sie meru
esi beteke ete imi be siere Kristuse Eni tamata makerika
o? Aure tamata makerike rebe au mise lesi bei pususi! Au
kerike ktili lesi, tamata esi kusue au kena bui rebai bokala,
au supu susate rebai bokala kai mahake au matare rebai
bokala. Au lepa ele meije saka aure tamata makele. [24] Au
supu kerike bei tamata Yahudiaru rebai lima peneka. Papela
esi kerike aure esi hbali au rebai butu telu lesini sikwa. [25] Au
supu kerike bei tamata Romaru rebai telu kai esi tetaku. Au
supu raba kena batu rebai esa le esi suka raba au leke au
mata. Au sa kapale ndau meite eleki umolo le amire auku
rebai telu peneka. Rebai sae ndau meite tlai, au manu pita
kpetu. [26] Kena au keu loko etika-etikare, au supu susate
elaka titinai rebai bokala. Susate bei kwele belene, susate
bei tamata ndeane, susate bei tamata Yahudi kai susate bei
tamata Yahudi more, susate me kota lalei, susate me kota
mulini, susate ndau meite, kai susate bei tamata rebe esi
beteke be siere kwali pise beta rebe esi hlaleke Kristuse
eleyo tinai mo. [27] Au kerike ktili titinai eti rebai bokala au
supu ntulu mo, supu kane kai kinu mo, au tahane ndirine
le auku pakiane boka mo. [28] Batuke mere mo po pela peture
kaplaleku le au nete loko pusue jemataru lekwe. [29] Sepo au
lene be esi hlaleke ktili mo hoko kaplaleku. Kai sepo au lene
esi ono dosa, hoko kaplaleku titinai.

[30] Piasare imi lene tamata esi isike ruasi ete imi, hoko meije
au isike ruaku ete imi leke imi lenele. Po au isike ruaku loko
saisa rebe etiluke be au ktili more. [31] Allare, Tuhane Yesuse
AmaI kai Irekwa be au lemake mo. Kai Ile, Tuhane rebe
tamata esi isikeNi eti pela! [32] Au ktili mo. Kena au rue mpai
kota Damsike, gubernure reba kamale Aretase ibitekeine,
iulake solaluaru esi raka kotare esi meture leke sepo au siri,

esi kerike au. [33] Po tamata esi ruluke au kena kranjane buini
pake mekute mpai muli lope loko temboke esi benaije. Hoko
au naya bei gubernure mere eleki au hlamate.

Alla Iono Pauluse isupu selu yelu saka nindalei
12:1-10

12 Kwali betaya, tinaije ite isike ruamare esi untune
sae ete ite mo. Po imi lene tamata esi isike ruasi ete
imire hoko au isike ruaku ete imi sa. Po au suka isike ruaku
le saisa rebe Alla Iono au selulu kena nindalekue. [2] Musuna
butu esa lesini ata ulia peneka, ile sae ihlaleke loko Kristuse,
ibiti lolete surga. Au rekwa mo be nanakwalaije lekwe
supu bitike tinai pise batuke selue kena nindale pise, mere
batuke Alla ruaI rekwae. [3-4] Au beteke suike lekwe be au
rekware, tamata mere isupu bitike lelete surga. Au rekwa
mo be nanakwalaije lekwe esupu bitike tinai pise batuke
selue kena nindale pise, mere batuke Alla ruaI rekwae. Ete
ndetere, tamata mere ilene lepata rebe tamata ilepa tekwalu
mo kai mere lekwe tamata esi lepaule saisa mo. [5] Au isike
saisa rebe tamata mere ionore, po au suka isike ruaku mo.
Sepo au isike ruaku hoko au isike ruaku loko saisa rebe
etiluke be au ktili mo. [6] Tamata mere au. Sepo au suka lepa
kwakwaeku le saisa rebe au selure hoko mere sala mo le
saisa rebe au lepaele tinai. Po namake au alenake mere
suike moneka, au hleke bei lepa ele mere, leke tamata esi
rekwa auku sifate bei au alena kwakawaeku le yelu rebe
au selulu kena nindalekue yake po bei esi selu yelu rebe au
onoule pise esi lene auku lepate.

[7] Tinai, au selu yelu elake ndete surga kena nindalekue.
Po Tuhane Isuka kena ro tiaru esi elake eono au kerakeku.
Makerake mere ktili titinai, saka au supu teta rame. Ele
mere leke au lepa kwakwaeku loko yelu rebe ndete surga
rebe au selu kena nindalekue yake. [8] Au kotie bei Tuhane
rebai telu be, “Tuhane, au mise bei makerake meije noma.”
[9] Po Ibeteke loko au be, “Au ono amise bei makerake mere
mo po namake Au tapamu sa. Mere panuhu peneka. Le sepo

aktili mo, namake Auku kbasare selue kena nanakwalaume.”
Ele mere hoko lalekue ndina kena lepa loko au ktili more.
Le sepo au ktili mo, mere Kristuse Eni kbasare ekbasae
lalekue. [10] Bei mere hoko bei Kristuse pine saisa rebe au
supure, lalekue ndina lele, masike au ktili mo, pise tamata
esi sobue au, pise au supu susate, supu teta, esi hohae au, le
sepo au ktili mo, namake Tuhane Eni kbasare eme kai au.

Pauluse kaplalei le jemate toini Korintuse 12:11-21

[11] Bei imi pine au isike ruaku loko saisa rebe au onore
lupe piasare tamata noake mise more esi onore. Eleyo
tinaije suke imi isike au. Le masike au pakuna mo, po au
suka kwale mo kena imi isike sie rebe imi kotise Kristuse
Eni maka ulaka rebe holmatesi lesi bei aure. Eleyo imi
isike au mo. [12] Kena au rue kai imire au aseluke ete imi
be aure Kristuse Eni maka ulake titinai le au tahane lale
kena sasaisa neka eleki au ono tanda herana rebe easeluke
Tuhane Eni kbasare eti tamata esi heranele. [13] Saisa rebe au
onolu ete jemata maketaru, au onolu ete imi lekwe. Batuke
imi rugi kena seba au mo. Yapine imi noake be au sala le au
kotie kepene bei imi more o? Imi noake mina!
[14] Meije kena rebai telu au akneka kena keu loko imi
peneka. Sepo au keu loko imi, au suka ono imi rugi mo. Le
au nikwa saisa rebe imiere mo po au suka tapa imi. Le aure
saka imi amate. Le piasare kwetelaru esi nikwa manane
ete elake inai mo po elake inai pine esi nikwa manane ete
kwetelaru. [15] Hoko lalekue ndina titinai. Masike au riluke
pusue auku yelu ete imire, au noake mere mo. Lesi lekwe,
au riluke nanakwalaku kena tapa imi. Sepo auku misete ete
imire ele mere, hoko imi ono misete ete aure saisa moyo?
[16] Meije imi naku be imi rekwa peneka be au ono susate
ete imi mo le au kotie kepene bei imi mo. Po imia leini me
imi beteke be au neu le au supu untune bei imi kena cara
au lemake imi. [17] Noake ele mere tinai mo. Piasare au ulake
tamata esi lupuke kepene, mere ete au o? Mo. [18] Au ulake

Tituse ikeu loko imi kai au ulake iteki kwalia makete rebe
ite hlaleke sakesare kena ikeu kaini. Imi noake mina! Tituse
ikeu loko imire, ilupuke kepene lesi leke irana esi lesine
o? Mo moyo? Ami lalemaru kai ami kerike lalane esa kena
sasaisa neka ami lulu nkenale.
19 Tinake imi noake be kena amiki sulate, batuke ami
noake cara kena ami lepa loko amiki nkenale piseo? Imi
rekwa mo be imi noake mere sala titinai. Saisa rebe ami
betekele, Alla ruaI rekwa pusue saka Kristuse Eni tamata
makerike ionore. Kai saisa rebe ami onoe pise saisa rebe
ami betekele kena ami ono imi maka hlaleke etapa ktili. Le
ami oki imi rame. 20 Au rilaku sepo au keu kena selu imi ete
mere, le tinake kena ite tetue lomaije kaplaleku le saisa rebe
imi onore kai namake imi suka au nasuke imi kena petu
mere mo. Yapine kena ami luake leini esi teta lomai, esi
suka selu tamata makete eni misete mo, esi nasuke lomai,
esi noake batuke ruasi, esi suka lepae tamata makete eni
tiae, esi suka lepae saisa rebe tinai mo, kwakwaesi kai esi
hoha kai lomai. 21 Kai rilaku le yapine kena au luake loko
imire, auku Alla Iono au asomi le imi kai namake au rani le
leini bei imi esi ono yelu tiae, esi sablia kai esi ono ntasite.
Esi ono neuna meru bei akmena sa kai esi hleke mosa.

Hnauna pamuli
13:1-10

13 Namake meije kena rebai telu au luake lokomi. Kena
au luake au ono saka Alla Eni lepate rebe lekie
akmenare ebeteke be:
"Pusue pakala saisa neka,
suke tamata lua pise telu esi ono saksi
kena pakala mere
pine lepa loko pakala mere sa."[k]
2 Tamata rebe kena akmenare esi ono dosa peneka kai
pusue tamata maketaru, au ahnausi akmena peneka kena au

[k] **13:1** Huk. 17:6, 19:15

luake lokomi kena rebai luare. Kena meije au lau bei imi, au
ahnau imi suike be kena au luake suike, sie rebe akmenare
esi ono dosa kai kena meije esi ono dosare au hukumesi.
3 Namake au ono ele mere le imi ruami kotie bei au kena au
aseluke be Kristuse ruaI pine Iulake au lepae Eni lepataru
ete imi. Kai sepo Kristuse Iteu pakala ete imi le imi dosaru,
Imuta kai imi mo po Iaseluke Eni kbasare ete imi pusumi.
4 Tinai, kena tamata esi pakuI ahlake ai bataije, Iktili mo. Po
Alla Eni kbasare eono Ikwana suike. Ami kai Kristuse esa
peneka hoko ami lekwe, nanakwalamaru ktili mo po Alla
Eni kbasare eono ami ktili, kai eono ami hukume imi.
5 Imi teheke imi ruami mina be imi hlaleke loko Yesuse
Kristuse titinai pibe mo! Namake imi rekwa be Kristuse
Yesuse Ime kena lalemi pibe mo! Le sepo ele mere mo hoko
kena imi supu teheke imi ktili mo. 6 Au hlaleke be imi teheke
amire, imi rekwa titinai be amire Yesuse Kristuse Eni tamata
makerike. 7 Kwali betaya, ami kotie bei Alla leke Itapa imi
leke imi ono dosa yake. Ami kotie leke saisa rebe imi onore,
lulu Eni sukare, mere pentine. Masike ami supu kesempatane
kena ami tiluke amiki kbasa be amire Kristuse Eni maka
ulake ete imi mo po mahabe imi lulu Tuhane Eni sukare
rame. 8 Ami ono saisa makete bei nkenale mo. 9 Ami lalemaru
ndina sepo, masike ami aseluke amiki ktiline mo kai tamata
esi selu amire tamata rebe ktili mo, po imi hlaleke ktili rame.
Kai ami kotie leke imi ono tamata rebe nkena me Tuhane oaI
suike. 10 Bei mere hoko au leki sulate meije ete imi kena au
rue kai imi mosare. Leke kena au luake loko imire au pake
Tuhane Eni kbasare kena ono kberele ete imi yake. Le Tuhane
Eni kbasare ekbasaeku leke au ono imi hlaleke ktili, po kena
au atia imi maka hlaleke mo.

Hlamate
13:11-13

11 Kwali betaya imi, suke imi lalemi ndina kai atula leke
imi atate mise suike. Suke imi lene loko auku hnaunaru.
Suke lalemi esa kai imi hidupe mise kai lomai. Alla maka

ono misete titinai kai maka ono rue mise kai lomaije Ime
kai imi. [12] Suke imi lepae hlamate ete lomai lulu cara tinai
rebe tamata hlaleke loko Tuhane esi onore. Alla Eni tamata
rebe esi ete meije esi beteke hlamate ete imi. [13] Tuhane
Yesuse Kristuse Iriluke misete ete imi, Alla Ioki imi, kai Ro
Misete Ime kai imi pusumi.

Ami beteke hlamate ete imi. *Pauluse*

Pauluse eni Sulate ete Jemate Toini me Otoi Galatia

Lepate Menai

Tamata Galatia rebe esi rue me otoi Galatiare tamata Yahudi mo. Akmenare esi tatu loko tuhane tinai mo. Po kena Pauluse iluake kai ilepae Sou Misete me tape Galatiare, tamata leini me esi hlaleke loko Tuhane Yesuse.

Kena Pauluse ikeu bei otoi Galatia peneka, tamata leini me lekwe esi atetuke po rebe esi atetukele tinai mo. Sie meru esi atetuke be: "Ite nkena mo, sepo batuke hlaleke loko Yesuse Kristuse. Suke ite lulu atate sunate, lulu hukume rebe Alla Irilukele ete Musare, kai suke lulu tamata Yahudiaru esi agamare esi hukume."

Kena Pauluse ilene esi atetuke tinai more inasu titnai. Ibeteke ete jemate toini me otoi Galatia loko eni hnauna kena eni sulate meije be: Ite ono tamata rebe dosa sae more, lulu Allare batuke baue hlaleke loko Tuhane Yesuse. Bei hlaleke loko Tuhane Yesuse pine itere Abrahame eni anubu. Natire be bei ite hlaleke loko Yesuse Kristuse hoko itere tamata nkenale me Alla oaI saka Abrahame, kai ite supu misete bei Alla rebe italukele ete Abrahame (3:6-9). Ite supu Pauluse eni hnaune rebe pentine titinai kena sulate meije me pasale 2:16 kai 5:1.

Isi

1. Pauluse ibeteke hlamate ete jemate toini me otoi Galatia (1:1-10)
2. Pauluse iriluke eni hnaunaru kena broka eni musuaru (1:11-2:21). Iono Yesuse Kristuse Eni maka ulake mere bei tamata eni suka mo. Isupu makerike mere bei Yesuse Kristuse

3. Pauluse iatetuke jemata toini me otoi Galatia (pasale 3-4). Ite supu hlamate bei ite hlaleke loko Tuhane Yesuse, po bei lulu Yahudiaru esi agamare esi hukume mo
4. Pauluse ianete jemata toini me otoi Galatia (5:1-6:10) be: Ite lulu hukume rebe Musa ilekire yake, le Yesuse Itie ite bei hukume mere peneka Kai ite lulu ite lalema kena ono tiare yake. Suke ite sebeie Ro Misete Ikbasae ite
5. Hnaune pamuli (6:11-18)

Pauluse ibeteke hlamate
1:1-5

1 [1-3]Kwali betaya imi jemate toini me otoi Galatia. Au Pauluse, au leki sulate meije ete imi.

Au kai pusue tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane ete meije, ami kotie leke Tuhane, iteki Alla Amate kai Tuhane Yesuse Kristuse Iriluke misete ete imi kai Iono imi rue mise.

Au ono Tuhane Eni maka ulake, bei tamata ibitike au mo, po Yesuse Kristuse kai iteki Alla Amate rebe Iono Ikwana suike bei matale pine Ibitike au. [4]Yesuse Ilulu iteki Alla Amate Eni sukare, hoko ruaI riluke nanakwalaIje kena Imata seli iteki dosaru, leke ite supu hlamate. Iono mere leke ite ono lulu nusa meije esi neune yake, rebe pamuli meije piasa tamata esi onore. [5]Isike Alla eti pela! Amine.

Sou Misete bei Alla kena Yesuse batuke esa
1:6-10

[6]Kwali betaya imi, au herane imi! Alla Ikoti imi le Kristuse laleije noa imi, po meije imi nunu titinai kena rauli Alla kai imi lulu sou misete makete bei Sou Misete rebe bei Allare. [7]Esi tinaije Sou Misete makete sae mo. Batuke tamata leini esi lelike Sou Misete bei Kristuse kai lemake loko imi leke imi noake sala, kai andia pine tinaije imi nati mo. [8]Tamata rebe ilepae sou misete makete bei Sou Misete rebe ami lepae pende, sebeie Alla Ihukumeni kena otoi susate titinai eti pelare, masike ile mere bei ami ruama

pise malekate sae bei ndete surga lekwe. [9] Akmenare ami
betekele ete imi peneka, po meije au betekele ete imi suike
be sire rebe ilepae Sou Misete ete imi pine tebikele bei Sou
Misete rebe imi lene bei ami pende, au kotie leke ile mere
Alla Ihukumeni kena otoi susate titinai eti pelare.
[10] Au ono ele mere kena au nikwa nane leke au supu isike
bei tamata mo. Le au noake ele mere kwale mo. Batuke au
noake be au ono mere eono Alla laleIje ndina. Hoko sepo au
atula kena rana tamata lalei leke esi isike au, hoko au meije
Kristuse Eni makerike mo.

Pauluse isupu bitike kena Tuhane Eni maka ulake 1:11-24

[11] Kwali betaya imi! Suke imi rekwa be Sou Misete rebe au
lepaele, mere bei tamata mo. [12] Au supu Sou Misete mere bei
tamata mo, kai tamata sae iatetukele ete au mo. Po Yesuse
Kristuse ruaI pine Ibeteke pusue meru ete au.
[13] Imi rekwa bei auku hidupe kena akmenare peneka.
Akmenare au lulu Yahudiaru esi agamare. Kena mere au
ktolo titinai kena ono susate ete tamata rebe esi hlaleke loko
Alla, kai au atula kena bunusi. [14] Kena ono lulu Yahudiaru esi
agamare, au lesi bei tamata Yahudia rebe esi musune sakesa
kai aure. Amiki ntuana menaru esi atate au lulue mise titinai.
[15] Masike au ono ele mere po Alla Iono misete ete au hoko
kena ruele au mosare Ibitike au kai Ikoti au peneka kena
namake au kerike eteI. [16] Alla Ibeteke Eni Nanare ete au leke
Sou Misete kena Eni Nanare au beteke ete tamata Yahudi
more. Kena mere au keu loko sae mo kena kotie hnaune.
[17] Kai sie rebe esi ono Tuhane Eni maka ulake akmena bei
aure au keu lokosi lopai kota Yerusaleme leke esi atetuke au
mo. Po au keu mpai tape Arape, eleki bei mere au leu suike
lori kota Damsike.
[18] Eleki musuna telu bei mere, au keu lopai kota
Yerusaleme kena tetue Petruse. Au rue kaini batuke petua
butu esa lesini lima. [19] Po au tetue Tuhane eni maka ulake
maketaru mo, batuke Yakobuse, Tuhane Yesuse kwaline.

[20] Saisa rebe au lekie meije tinai. Alla ruaI rekwa be au
lemake mo.
[21] Eleki bei mere au keu me otoi Siria kai otoi Kilikia. [22] Po
eti roma mere jemata toini mpai otoi Yudeare esi rena au
mosa. [23] Batuke esi lene tamata esi alena be ile mere rebe
akmene iono susate kai itetaise, pamuli meije tebikeni
peneka, ilepae maka hlaleke loko Yesuse Kristuse. Maka
hlaleke rebe kena akmenare iono kena atiare. [24] Hoko esi
isike Alla le saisa rebe Ionoe ete au pende.

Tuhane Eni maka ulaka maketaru esi trima Pauluse kena misete
2:1-10

2 Eleki musuna butu esa lesini ata suike pine au leu suike
lopai Yerusaleme sakesa kai Barnabase. Ami lui Tituse
ikeu kai ami lekwe. [2] Au keu lopai Yerusaleme le Alla Iulake
au. Kai kena au kai elaka ete meru ami ruama lupu, au lepa
loko Sou Misete rebe au lepaele ete tamata Yahudi more.
Au suka mo be saisa rebe au onoe ete tamata Yahudi more,
tamata Yahudia leini esi suka mo eleki auku makerike
esi guna sasaisa mo. [3] Tituse rebe isakesa kai aure tamata
Yunani, po paksai kena ilulu sunate esi atate mo. [4] Tamata
leini me esi uma tamata maka hlaleke loko Kristuse kena
lulu sunate esi atate. Sie meru esi ono lelemake be esi
hlaleke loko Kristuse, rebe esi kusu andeneke loko ite leke
esi selu saisa rebe ite onore kai esi lake ite beie le ite esa kai
Kristuse Yesuse peneka. Esi suka uma ite kena lulu agama
Yahudi esi pletare. [5] Po ami sele mo kai lene lokosi kwale mo.
Le ami sukare, Sou Misete bei Alla kena Yesuse rebe imi
hlaleke loko pende erimi hlaleke loko rame.
[6] Kai sie rebe holmateise esi tapa saisa makete kena auku
hnaunaru mo. Ete aure tamata rebe holmatei kai tamata
rebe holmatei more esi sakesa neka le Alla Ililake tamata
mo. [7] Po tamata rebe holmateise esi naku be Alla Iulake
au peneka kena lepae Sou Misete ete tamata Yahudi more.
Saka Petruse neka, Alla Iulakeni kena ilepae Sou Misete ete

tamata Yahudiaru. [8] Le Alla Iriluke ktiline ete Petruse kena
Ilepae Sou Misete bei Alla kena Yesuse ete tamata Yahudiaru
peneka, kai au lekwe, Iriluke ktiline ete au kena au lepae
Sou misete ete tamata Yahudi more. [9] Yakobuse, Petruse kai
Yohanese rebe tamata esi beteke be esi ono elake ete jemate
toine, esi naku be Alla Iulake au kena kerike makerike meije.
Hoko esi kerike bala kai Au kai Barnabase kena tanda be
amire ebe kai lomai. Leke Barnabase luama keu kerike ete
tamata Yahudi more, yo esi kerike ete tamata Yahudiaru.
[10] Batuke esi kotie leke ami li loko tamata susataru. Kai mere
pine lalekue titinai kena onoe.

Pauluse isiba Petruse me Antiokia
2:11-14

[11] Kena Petruse iluake me Antiokiare, au sibai le iono sala.
[12] Memenaije irue kane sakesa kai tamata Yahudi more, po
kena tamata rebe Yakobuse iulakesie esi luake, ikeu beisi
kai isuka kena kane kaisi moneka. Rilai le tamata Yahudia
rebe esi bei Yerusaleme le esi sukare pusue tamatare suke
lulu atate sunate. [13] Tamata Yahudi maketaru esi nloe lulu
Petruse lekwe, eti Barnabase iono lulu esi nloene mere
leneka. [14] Kena au selu esi ono lulu Sou Misete esi nkenale
moneka, eleki au siba Petruse me tamata bokala meru oasi
be, “Ale tamata Yahudi yo ahidupe saka tamata Yahudi esi
agamare esi hukume mo. Auma tamata Yahudi more kena
esi hidupe lulu Yahudi esi agamare esi hukume yake.”

Tamata Yahudi kai Tamata Yahudi mo esi supu hlamate le esi hlaleke loko Kristuse
2:15-21

[15] Au kai Petruse, ruele amire tamata Yahudi peneka. Ami
ono tiae saka tamata rebe rekwa Alla mosare esi onore mo.
[16] Masike ele mere po ami rekwa be tamata iono mise suike
kai Allare batuke bei hlaleke loko Kristuse Yesuse, po bei
ono lulu hukume rebe Musa ilekire mo. Bei mere hoko ami
hlaleke loko Kristuse Yesuse peneka, leke ami ono mise

suike kai Allare bei ami hlaleke loko Kristuse Yesuse, po bei
ono lulu hukume rebe Musa ilekire mo. Le tamata sae iono
lulu agamare esi hukume eleki Alla Iombe inkenare sae mo.
[17]Ami atula kena ono mise suike kai Allare baue ami
hlaleke loko Kristuse. Po ami ono ele mere, tamata esi
noake amire tamata dosa lupe tamata Yahudi more. Sepo
ele mere hoko ite nati be bei Kristuse pine ite supu dosa
o? Mo, ele mere mo! [18]Le sepo au ono lulu suike hukume
rebe au hleke pende hoko mere sakesa kai au ono sala kena
hukume rebe Musa ilekire peneka. [19]Kena akmena au lulu
hukume rebe Musa ilekire, eono au supu ono mise suike kai
Alla mo. Ele mere hoko au hleke hukume mere peneka le
mere saka au mata bei hukume mere peneka. Auku hidupe
meije batuke au kerike ete Alla neka. Pamuli meije aure
saka au mata ndete ai tutini saka Kristuse peneka, [20]hoko
au noake loko saisa rebe akmenare moneka, po au noake
batuke Yesuse Kristuse neka. Auku hidupe beluke pamuli
meije bei au hlaleke titinai loko Alla Eni Nanare. Ile mere
pine Iaseluke be Ioki au eti Imata ete au. [21]Alla Iriluke
misete, au rupake mo. Le sepo tamata iono mise suike kai
Allare bei ilulu hukume rebe Musa ilekire, hoko Kristuse
Imatare esi untune sasaisa mo.

Ono lulu hukume rebe Musa Ilekire pibe hlaleke loko Yesuse Kristuse?
3:1-14

3 Kwali betaya imi me Galatia. Imi boro kuate! Imi
lene loko sire eni nloene pende? Imi rekwa be Yesuse
Kristuse Imata kena ai tutine au atetuke mimise ete imi
peneka. [2]Imi beteke ete au mina! Alla Eni Rore Ikbasae
imire bei imi lulu hukume rebe Musa ilekire pibe bei imi
lene Sou Misete bei Allare eleki imi hlaleke loko Kristuse?
[3]Le mula pine imi boro kuate ele mere? Ro Misete Iono
imi supu hidupe beluke peneka yo meije bei saisa pine imi
noake be imi hlaleke erimi ktiline? Mere eono imi nkena
me Alla oaIje mo. [4]Imi supu misete boka bei Tuhane peneka.

Po meije imi suka lulu tamata Yahudiaru esi agamare esi
hukume. Ele mere hoko pusue misete rebe imi supure esi
untune sasaisa moneka. Au kotie leke imi ele mere yake.
5 Alla Iono Eni Rore Ikbasae imi kai Iono tanda herane leke
imi selu peneka. Au tneu imi be Alla Iono mere bei imi lulu
hukume rebe Musa ilekire o? Mo! Iono mere bei imi lene
Sou Misete peneka kai hlaleke loko Kristuse.
6 Mere sakesa kai Alla Eni lepata rebe lekie akmenare
ebeteke Abrahame be, “Abrahame ihlaleke loko Alla, kai bei
eni maka hlaleke mere pine Alla Inoakeine tamata rebe iono
Alla laleIje ndina.” 7 Hoko suke imi nete mimise! Tamata
rebe ihlaleke loko Allare, mere Abrahame eni anubu. 8 Bei
akmena sa tamata esi rekwa bei Alla Eni lepate rebe lekire
ebeteke be tamata Yahudi more, sepo esi hlaleke lokoI hoko
Ibeteke be esi nkena. Sou Misete mere lepaele akmena ete
Abrahame me Alla Eni Lepate rebe lekie akmenare peneka
be, “Namake Au riluke misete ete pusue tamata mei nusare
baue ale.” 9 Abrahame isupu misete le ihlaleke loko Alla.
Sakesa neka sire rebe ihlaleke loko Alla hoko isupu misete
sakesa kai Abrahame.
10 Tamata rebe esi hlaleke be esi nkena me Alla oaI le esi
lulu hukume rebe Musa ilekire, esi supu kutuke. Le Alla
Eni lepate rebe lekie akmenare ebeteke be, “Sire pine ilulu
pusue hukume rebe Musa ilekire mimise mo hoko isupu
kutuke bei Alla!” 11 Tamata sae iono mise suike kai Allare
bei iono lulu hukume rebe Musa ilekire mo. Alla Eni lepate
rebe lekie akmenare ebeteke mere be, “Sie rebe esi hlaleke
loko Allare esi ono mise suike kai Alla kai esi supu hlamate.”
12 Tamata rebe ihlaleke loko hukume rebe Musa ilekire,
ihlaleke titinai loko Alla moneka. Alla Eni lepate rebe lekie
akmenare ebeteke be, “Tamata rebe ihlaleke loko hukume
rebe Musa ilekire, isupu hlamate bei hukume mere.”
13 Po Kristuse Iriluke nanakwalaIje peneka kena seli
iteki dosaru. Iono ele mere, hoko Itie ite bei hukumane bei
hukume rebe Musa ilekire peneka. Le bei ite pine Isebeie
ruaI supu kutuke, le Alla Eni lepate rebe lekie akmenare

ebeteke be, “Kutuke kena tamata rebe imata kena ai tutine.”
[14] Yesuse Kristuse Iono meije leke beiNi pine misete rebe
Abrahame isupure, tamata Yahudi more esi supu lekwe. Ele
mere hoko ite rebe hlaleke loko Allare ite supu Ro rebe Alla
Italuke pende.

Hukume rebe Musa ilekire elelike saisa rebe Alla Italukele ete Abrahame mo 3:15-4:7

[15] Kwali betaya imi, lene mimise! Au beteke saisa rebe
piasare ite onore. Sepo tamata esi lepa kai lomai kena
taluke sasaisa eleki esi teu lepate kena peneka, masike
mere bei tamata po lepate mere sae ilia moneka pise itapa
moneka. [16] Alla Eni lepataru, Italuke ete Abrahame kai ete
eni anubu sae. Kena Alla Eni lepate rebe lekie akmenare
ebeteke be Italuke ete pusue Abrahame eni anubuaru mo.
Batuke ete anubu sae me neka, Ile Kristuse. [17] Rebe au suka
betekele meije: Alla Eni lepate rebe Italuke ete Abrahame,
musuna utuna ata butu telu (430) pine Iriluke hukume rebe
Musa ilekire, hoko hukume rebe epamuli mere elelike Alla
Eni lepate rebe Italuke akmena mere saisa mo. [18] Imi noake
be ite supu miseta kai hlamate rebe Alla Italukele bei lulu
hukume rebe Musa ilekire yake. Le sepo Alla Iriluke misete
Iselu bei tamata ilulu hukume hoko mere Eni lepate rebe
Italukele moneka. Po meije mo, Alla Iriluke misete ete
Abrahame le Italuke peneka.

[19] Ele mere hoko hukume rebe Musa ilekire Alla Iriluke
leke mula? Alla Itapa hukume rebe Musa ilekire leke
esibake tamata eni dosaru. Hukume mere eguna batuke
roma Abrahame eni anubu sae me Iluake, mere Yesuse, rebe
Alla IbetekeNi kena Italuke ete Abrahame. Hukume rebe
Musa ilekie mere malekataru betekele baueni kena ibetekele.
[20] Piasare tamata esi beteke sasaisa ete sae makete, esi pake
tamata maka bete lepate po kena Alla Ibeteke saisa rebe
Italukele ete Abrahame, Ipake maka bete lepate mo. RuaI
Eri betekele ete Abrahame.

[21] Ele mere hoko imi noake be hukume rebe Musa ilekire
kai Alla Eni lepate rebe Italukele usala bei lomai o? Mo, ele
mere mo. Le sepo Alla Iriluke hukume rebe Musa ilekire
kena eono tamata isupu hidupe, hoko tamata iono mise
suike kai Allare baue hukume rebe Musa ilekie mere. [22] Po
Alla Eni lepata rebe lekie akmenare ebeteke be pusue
tamatare esi ono dosa. Ele mere hoko batuke bei hlaleke
loko Yesuse Kristuse pine tamata isupu misete kai hidupe
bei Alla rebe Italukele ete Abrahame pende. Hoko tamata
rebe ihlaleke loko Yesuse Kristuse isupue.
[23] Kena ite hlaleke loko Kristuse mosare, hukume rebe
Musa ilekire eono ite saka ekandutie ite kena bui lalei.
[24] Hoko hukume rebe Musa ilekire saka tamata maka raka
rebe iraka ite roma Kristuse Iluake, leke ite ono mise suike
kai Alla le ite hlaleke loko Kristuse. [25] Pamuli meije petua
kena ite hlaleke loko Kristuse peneka, hoko hukume rebe
Musa ilekire, rebe eraka ite roma meije eraka ite moneka.
[26] Imire Alla Eni nanae kena imi peneka le imi hlaleke
loko Yesuse Kristuse. [27] Imi pusumi supu baptise kena
Kristuse Eni nane peneka hoko imi lulu Kristuse peneka, kai
imi esa kaiNi peneka. [28] Hoko tamata Yahudi pise tamata
Yahudi mo, tamata rebe kerike etei pise tamata makerike
rebe eni kbasa sae mo, mokwai pise bina, sae ihbeike
lomai moneka le Kristuse Yesuse Iono ite pusumare esa
peneka. [29] Sepo imi esa kai Kristuse peneka hoko imire saka
Abrahame eni anubua, kai imi supu misete bei Alla rebe
Italuke pende.

4 Au beteke ete imi be: Kwetele rebe namake ikbasae
amai eni taneiaru, kena eri kewete beluke sare isaka
tamata makerike rebe eni kbasa sae more neka. Masike
taneia meru esi upui kenai po ikbasae mosa. [2] Tamata
rebe esi rakaije, esi atetukeni kai esi raka eni taneiaru eti
roma petu rebe amai teuele. [3] Ete ite saka kwetele mere
neka. Kena ite hlaleke loko Yesuse Kristuse mosare, atate
kai hukuma mei nusa meije ukbasae ite. [4] Po Alla Iteu petu
me peneka kena Iulake Eni Nanare Ilomei nusa. Eni Nanae

mere bina sae me irueleI, kai Iono lulu hukume rebe Musa
ilekire titinai. [5] Iluake kena Itie ite tamata bei hukume rebe
Musa ilekire leke ite ono Alla Eni nanae.
[6] Imire Alla Eni nanae peneka hoko Iulake Eni nanare Eni
Rore leke Ikbase ite lalemaru. Eni Nanare Eni Rore Iono
ite kotie loko Alla be, "AmaKu." [7] Hoko imi lulu hukume
rebe Musa Ilekire moneka kena atula kena imi nkena me
Alla oaIje. Imire Alla Eni nanae peneka hoko saisa rebe
Iaknekaele ete Eni nanaru Irilukele ete imi.

Pauluse kaplalei le jemate toini Galatiare 4:8-20

[8] Kena akmenare imi rekwa Alla mosa hoko imi tatu loko
alla tinai more kai esi kbasae imi. Imi rekware mere Alla,
eleyo Alla mo. [9] Po meije imi rekwa Alla peneka. Pise mise
lesi lekwe beteke be Alla Irekwa imi peneka. Le mula pine
imi hali suike loko atate kai peraturane mei nusa meije rebe
esi sasaisa more? Le mula pine imi suka ukbasae imire? [10] Eti
meije erimi lulu tamata Yahudiaru esi agamare esi hukume
saka peraturane kena petua sesi me kena bulana kai musuna
rebe imi noakele pentine. [11] Au kaplaleku, le tinake au kerike
ktili kena lepae Sou Misete ete imire esi guna sasaisa mo.
[12] Kwali betaya imi! Au kotie bei imi leke imi ono lulu
auku atate le au lulu tamata Yahudiaru esi hukume moneka.
Le au lekwe ono lupe imire peneka. Kwali betaya imi, kena
akmena au keu loko imire, imi li loko au mise titinai. [13] Imi
nete akmenare, bei kerake aure pine au lepae Sou Misete
ete imi akmena. [14] Masike kena mere nanakwalakue mise
mo po imi aninike au mo. Imi trima au saka trima Alla Eni
malekate pise saka trima Kristuse Yesuse ruaI. [15] Kena mere
lalemi ndina titinai. Po meije lalemi ndina moneka le mula?
Au rekwa be kena mere imi ono sasaisa neka kena tapa au.
Imi oki au titinai, eti sepo boi mataina leke seli matakue
yele, hoko imi suka le matainaimu ete au neka. [16] Pibe meije
imi noake aure imi musu peneko? Le au beteke saisa rebe
nkenale ete imire o?

[17]Tamata rebe esi atetuke hukumaru esi atula kena imi
lulusi, po lalesi mise mo. Esi suka kena tebi imi bei ami
leke imi lulusi kena lale ndinate. [18]Yele, mere mise ete imi,
sepo tamata esi atula leke imi lulusi titinai kena ono saisa
rebe nkenale. Mahabe imi atula kena ele mere rame. Yapine
imi ele mere batuke kena au me kai imire, po kena au me
kai imi more imi ono nkenale moneka. [19]Kwali betaya imi,
imire saka auku anae. Po meije kapleleku le imi titinai kena
nete loko imi kai kapleleku le imi rame sepo imi hidupe lulu
Kristuse mosa. [20]Kena meije laleku titinai kena au me kai
imi leke au lepa kai imi mimise kena cara makete. Le au
rekwa moneka be au ono saisa ete imi lekwe.

Pauluse ialenake loko Hagare kai Sara luasi kena alena umpama
4:21-31

[21]Kwali betaya imi rebe imi suka lulu hukume rebe Musa
ilekire! Yapine imi rekwa saisa rebe Musa ilekire mosa
piseo? [22]Ete mere leki be Abrahame eni nanaru sie luaya.
Eni nanae saere bei eni tamata makerike kai saere bei eni
bina, ile tamata makerike mo. [23]Kwetele rebe bei eni tamata
makerike, mere bei tamata eni suka. Po kwetele rebe bei
eni binare, mere bei Alla Italukele ete Abrahame. [24-25]Alena
meije atetuke ite be bina lua meiju tiluke lalana lua kena
supu nkenale bei Alla. Hagare natire tamata rebe esi hlaleke
be nkenare baue lulu hukume rebe Musa ilekire. Le pusue
tamata rebe esi lulu hukume rebe Musa ilekire esi hidupe
saka tamata makerike rebe eni kbasa sae mo rebe ilulu
tamata rebe ikerike eteije. Hagare esi natire ulate Sinai me
tape Arape. Kai Hagare nati lekwe kota Yerusaleme pamuli
meije. Le esi tamataru esi hidupe lupe tamata makerike
rebe eni kabasa sae mo le esi hidupe lulu hukume rebe
Musa Ilekire. [26]Yo Sarare natire Yerusaleme ndete surgare,
mere iteki inate, ile tamata makerike mo. Kai itere tamata
makerike rebe iteki kbasa sae more mo, le ite lulu hukume

rebe Musa ilekire more pe. [27]Le kena Alla Eni lepate rebe
lekie akmenare be:
"Bina ndotene rebe aruele kwetele mo, lalemu ndina!
Ablake ruele kwetele esi kerale mo,
amenani kai kloloe kena lale ndinate!
Le bina rebe indotere eni anubuaru esi boka lesi
bei bina rebe iruele kwetele akmenare eni anubuaru."[a]
[28]Kwali betaya imi! Imire Alla Eni nanae rebe ruelemi le
Italuke peneka. Imire lupe Isake. [29]Kena mere kwetele rebe
ruelei lulu tamata eni sukare iono susate ete kwetele rebe
ruelei lulu Alla Eni Rore Isukare. Pamuli meije ele mere
neka. [30]Po Alla Eni lepate rebe lekie akmenare ebeteke be,
"Sui bina makerike mere kai eni nanare, le bina makerike
mere eni nanare namake ikbasae taneiaru sakesa kai bina
makerike more eni nanare mo." [31]Hoko kwali betaya imi!
Itere tamata saka makerike rebe eni kbasa sae mo eni nana
mo. Po itere saka tamata makerike more eni nanae, hoko
ite lulu Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekire moneka po ite
hlaleke loko Alla.

Kristuse Itie ite bei Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekire 5:1-15

5 Kwali betaya imi, kena meije Kristuse Itie ite bei tamata
Yahudiaru esi agamare esi hukume peneka. Hoko ite
tahane lalema rame leke ite supu tie rame kai ite atula leke
hukume mere ekbasae ite yanoma.
[2]Imi nete mimise! Sepo imi kotie kena sunate imi lulu
Tuhane Eni lepate rebe Musa Ilekire, hoko saisa rebe
Kristuse Ionoe ete imire esi guna sasaisa moneka. Au,
Pauluse ruaku betekele. [3]Meije au ahnau sie rebe esi kotie
kena sunateise be suke esi lulu pusue tamata Yahudiaru esi
agamare esi hukume. [4]Sepo imi atula kena ono mise suike
kai Allare baue imi lulu Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekire,

---

[a] **4:27** Bina rebe eni mokwai ikeu beine mere Sara le akmenare Abrahame ikeu bei Sara kena irana Hagare leke isupu kwetele.

hoko mere imi esa kai Kristuse moneka. Kai imi supu Alla
Eni misete moneka. [5] Po amire, Alla Eni Ro Misete Itapa ami,
hoko ami hlaleke be Alla Iono ami mise suike kaiNi le ami
hlaleke loko Kristuse. Hoko mere pine ami namake titinaije.
[6] Le sepo ite esa kai Kristuse Yesuse peneka hoko lulu atate
sunate pise lulu more mula mo le esi nati sasaisa mo kena
ite ono mise suike kai Allare. Po pentine hlaleke loko
Kristuse, kai mere aselukele baue ite oki tamata makete.
[7] Akmenare imi aseluke be imi lulu Sou Misete kena
Kristuse mise titinai. Sire pine iumauke imi eti Sou Misete
rebe lepaele ete imi pende pamuli meije imi lulu monde?
[8] Maka umauke imi mere bei Alla rebe Ikoti imire mo.
[9] Tamata esi atetuke nsalale boka mo po eono tiae ete pusue,
saka ragi tepuite eono rotire sare neka.
[10] Masike ele mere po ite esa kai Tuhane peneka hoko au
hlaleke be tamata rebe esi atetuke hnaune nkenale more,
imi lulusi mo. Au hlaleke lekwe be sire pine iono susae imi,
masike ile mere sia lekwe po namake Alla Ihukumeni.
[11] Kwali betaya imi, sie leini esi beteke be au atetuke be
suke sunate lulu Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekire. Mere
tinai mo. Sepo au atetuke ele mere hoko tamata Yahudiaru
esi nasuke au mo. Po au atetuke be suke ono misete kai
Allare, lalane makete sae mo batuke hlaleke loko Kristuse
rebe Imata kena ai tutine. Au atetuke ele meije hoko tamata
Yahudiaru esi nasuke au titinai. [12] Tamata rebe esi ono susae
imi laleime, mise lesire esi siri bei imi jemataru.[b]
[13] Kwali betaya, imi supu koti kena supu tie bei tamata
Yahudiaru esi agamare esi hukume peneka. Po imi supu
tiere imi pakele kena alasane leke ono neune yake, po imi
oki lomai kai tapa lomai. [14] Le pusue hukume rebe Musa
ilekire lupukele kena pleta esa be, “Aoki tamata makete lupe
aoki ruamu.” [15] Po sepo imi nasuke lomai kai ono tiae ete
lomai hoko imi keta le namake imi supu susate sakesa.

---

[b] **5:12** Siri bei jemataru kena Alkitape Terjemahane Beluke ebeteke be mise lesire esi lasa nanakwalaisu.

Lulu Ro Misete
5:16-26

16 Kwali betaya imi, ele mere hoko au suka beteke ete imi
be ite sebei Ro Misete Ikbasae ite leke ite lulu iteki lalema
kena ono tiare yake. 17 Le tamata eni suka kena ono tiare
tebikele bei Ro Misete Eni sukare. Kai Ro Misete Eni sukare
tebikele bei tamata eni suka kena ono tiare. Sepo ite lulu Ro
Misete Eni sukare hoko ite lulu iteki lalema kena ono tiare
mo. Le ite lulu lualu saisa mo. 18 Po sepo imi kotie Ro Misete
Ikbasae imi hoko tamata Yahudiaru esi agamare esi hukume
ekbasae imi mo.
19 Yelu rebe ite onoule, rebe lulu iteki lalema kena ono
tiare lupe, lale ntasite tahane rua moneka eti sablia, ono
ntasite ete bina pise mokwai kai ono ntasite makete lupe
meru, 20 hlaleke loko tuhane tinai mo, ono palmane kena
atia lomai, lale tiake lomai, ono musu kai lomai, lale loko
tamata makete eni tanei, nasu nunu, ono saisare tuli kai
tamata makete mo, lene loko tamata makete mo kai tebi
lomai, 21 lale tia le suka selu tamata makete esi misete mo,
kinu nseli, kane kinu eti ono yelu tiaru, kai yelu makete
lekwe. Hoko meije au anete imi loko pusue meru, lupe
akmenare au anete imire be sire rebe iono meru, kena Alla
Ipletae ite tamatare isupu rue kai Alla mo.
22 Eleyo sie rebe Ro Misete Ikbasaise esi oki lomai, lalesi
ndina, esi rue mise kai lomai, esi tahane lale, esi suka
tapa tamata makete, esi ono misete ete lomai, esi lene loko
pleta rame, 23 kwakwaesi mo kai laleisu kuru. Hukume
kena elake yelu meiju sae mo. 24 Tamata rebe esi hlaleke
loko Kristuse Yesuse pende, esi atate tiare kai lale loko
neune esi hleke pusulu peneka. 25 Ro Misete Iriluke hidupe
beluke ete ite peneka, hoko suke iteki atate mise lulu Ro
Misete Eni sukare. 26 Kai kwakwae ite yake, ono tamata
makete laleije musu yake, kai lale tiake tamata makete le
eni misete yake.

Tapa lomai
6:1-10

6 Kwali betaya imi, sepo sae iono dosa hoko imia rebe
Ro Misete Ikbasae imire, imi ahnaui leke iono dosa
yanoma. Po imi ono mere kena lale maune kai imi raka
leke imi ruami ono dosa lupe ionore yake. [2] Sepo sae isupu
susate, imi tapa lomai lokole. Imi ono ele mere hoko imi
lulu Kristuse Eni pletare. [3] Sepo tamata sae inoake ruaije
ipentine eleyo ipentine mo, hoko mere ilemake ruai. [4] Mise
lesi sebei sae eri noake ruai be eni atate mise pibe mo. Sepo
emise hoko sebeie laleije ndina lele, po ibandine saisa rebe
ionore kai tamata makete ionore yake. [5] Le papela tamatare
sebeie sae eri kele le saisa rebe ruai ionore.

[6] Tamata rebe esi supu atetuke kena Kristuse Eni lepataru,
mise lesire esi larake saisa neka rebe misete ete ile rebe
iatetukeise.

[7] Kwali betaya, imi supu lemeke yake! Allare sae isupu
klemakeni mo. Saisa rebe tamata ionoe kena eni hidupe,
isupu esi hasile sakesa kai saisa rebe ionore neka, saka
tamata iatnane tnanele saisare esi hasile rebe isupure
tnanele mere neka. [8] Le sire pine iono saisare lulu eni atate
rebe tiare, namake esi hasile imatae atate mere neka. Po
sepo iono saisare lulu Ro Misete Eni sukare, namake Ro
Misete Iono isupu rue kai Alla eti pela. [9] Ite hleke bei ono
misete yake le sepo ite ono misete rame hoko roma esi
peture ite supu esi hasile. [10] Hoko kena ite rue mei nusa sare
ite ono misete ete pusue tamata kai lesi lekwe ete sie rebe
esi hlaleke sakesa kai itere.

Hnaune kai hlamate
6:11-18

[11] Imi selu meije mimise! Au ruaku leki meije esi huruparu
ela lesi. [12] Sie rebe esi isike ruasi kena yelu rebe selure, sie
meru pine esi uma imi kena sunate lulu hukume rebe Musa
ilekire. Esi uma imi ele mere le rilasi le tamata Yahudiaru

esi ono susate etesi, sepo batuke esi hlaleke Yesuse Kristuse
Imata kena ai tutine. [13] Le sie rebe esi lulu atate sunate
lekwe esi lulu hukume rebe Musa ilekire mo. Po esi atula
kena imi lulu atate sunate leke esi isike ruasi be imi lulu
esi atate peneka. [14] Po ete aure, au suka isike ruaku mo.
Batuke au isike iteki Tuhane Yesuse Kristuse rebe Imata
kena ai tutine. Ite beteke be Yesuse Imata kena ai tutine,
hoko mere lekwe saka au mata peneka. Mere be au hlaleke
sasaisa mei nusa meije moneka rebe akmenare au hlalekele.
Pamuli meije au hlaleke batuke Yesuse neka. [15] Sunate pise
sunate more, mere pentine mo. Rebe pentine iteki hidupe
beluke. [16] Au kotie loko Alla ete tamata rebe esi hidupe lulu
rebe au betekele kai ete pusue tamata rebe esi ono Alla Eni
tamatare, leke Alla laleIje noasi kai Iono esi rue mise.

[17] Eleki menai bei meije sae inikwa auku nsalale yanoma
le selu Yesuse Eni tanda kena nanakwalakue be aure
Yesuse Eni maka ulake. Tanda mere lakwai butai kena
nanakwalakue le esi teta au le au lepae Yesuse Kristuse Eni
lepataru.

[18] Iteki Tuhane Yesuse Kristuse Iriluke misete ete kwali
betaya imi noma! Amine.

Hlamate, *Au Pauluse*

Pauluse eni Sulate ete Jemate Toini me Kota Epsuse

Lepate Menai

Pauluse ileki sulate meije kena ime bui lalei, ikusu bui le ilepae Sou Misete bei Alla kena Yesuse (3:1, 13; 4:1). Tamata me kota Epsuse, tamata Yahudi more esi boka lesi (2:11-12). Tinake Pauluse isukare eni sulate baisele me jemate Epsuse eleki natuele ete jemata me hena teana me kota Epsuse keholire piseo.

Kena sulate meije Pauluse ibeteke Alla Iriluke miseta bokala ete ite rebe ite supue le ite esa kai Yesuse Kristuse peneka (1:3). Ibeteke Alla Eni rencanare lekwe be: "Eni rencanare be, roma esi petu pine Iono pusue ndete surga kai mei nusare eono esa eleki Kristuse Iono elake ete pusulu." (1:10).

Kena sulate meije Pauluse ipake umpama ilaru: Yesuse umpamaI saka ulu bua, kai Eni maka luluaru saka nanakwalaije (1:10, 22-23; 4:4, 15-16; 5:23-32). Yesuse umpamaI saka batu rebe pentine titinai kena lumare, kai Eni maka luluaru saka lumare esi manararu (2:20-21). Ro Misete umpamaI saka tanda kena ite lalemaru (1:13; 4:30). Sepo sulate sae esi tanda me hoko tanda mere etiluke be sulate mere bei sia. Ro Misete mei ite lalemaru, mere tanda kena etiluke be itere Alla Eni tamata. Yesuse Eni maka luluaru umpamaesi saka solaluaru esi pake alata kena pele nanakwalaisu kena lisa (6:10-18).

Isi

1. Hlamate (1:1-2)
2. Alla Eni rencana ete ite rebe hlaleke lokoIje (1:3-3:21)
   a. Iriluke miseta bokala ete ite le ite esa kai Kristuse (1:3-23)

b. Iono ite supu hidupe beluke, kai Iono ite esa kai tamata Yahudi kai tamata Yahudi more (2:1-3:13)
c. Pauluse ikotie loko Tuhane leke ite rekwa Kristuse Eni misete elake ete itere elia (3:14-21)
3. Tamata rebe ihlaleke loko Tuhane eni atate misete (4:1-6:9)
a. Hidupe mise kai lomai kai aktilie lomai (4:1-16)
b. Suke ite hleke bei ono neune kai suke ono misete (4:17-5:21)
c. Hnauna (5:22-6:9)
4. Tamata maka hlaleke loko Yesuse Kristuse umpamaesi saka solaluaru esi pake alata kena pele nanakwalasu kena lisa (6:10-20)
5. Hlamate (6:21-24)

Pauluse ibeteke hlamate ete jemate toini me kota Epsuse
1:1-2

1 Kwali betaya rebe imi ono Alla Eni tamata peneka me kota Epsuse. Imi hlaleke loko Yesuse rame le imi esa kai Kristuse Yesuse peneka.

Sulate meije bei au Pauluse, Kristuse Yesuse Eni maka ulake lulu Alla Eni sukare.

[2] Au kotie loko Alla, iteki Amate elake kai Tuhane Yesuse Kristuse leke riluke misete ete imi kai imi rue ndene noma.

Ite isike Alla le Iriluke misete ete ite
1:3-14

[3] Ite isike Alla. Ile, iteki Tuhane Yesuse Kristuse AmaI!

Iriluke pusue miseta ndete surgare ete ite, le ite esa kai Kristuse. [4] Kena Tuhane Alla Itolae nusa meije mosare, Ibitike ite peneka kena ono Eni tamata rebe me oaIje dosa sae mo le ite kai Kristuse esa peneka. [5] Bei Ioki itere hoko bei akmena sa laleI kena Ibitike ite kena RuaI Eni nanae tumu saka tamata esi bitike kwetele sae kena eni nanae. Ele mere Iono ite kena Eni nanae tumu le bei Yesuse Kristuse Ionore. Pusue rebe Alla Ionore lulu Eni sukare kai

ono laleIje ndina. [6] Ite isikeNi le Eni lale misete ela titinai.
Iaseluke Eni lale misete mere ete ite le ite esa kai Eni Nanae
rebe IokiNe.
[7] Iono misete mere, Iono Eni Nanae Yesuse Kristuse ponike
Eni lalakwe kai Imata leke ite hlamate. Hoko mere Iampune
iteki dosaru peneka. [8] Iono misete ete ite kai ibuka ite
lalemaru leke ite rekwa mise titinai kena rekwa yelu bokala
kai rekwa Eni rencanare. [9] Kai saisa rebe namake Ionoe
baue Yesuse Kristuse, ruaI suka betekele ete ite. Akmenare
tamata esi rekwa Eni rencana mere mosa. [10] Eni rencanare
be, roma esi petu pine Iono pusue ndete surga kai mei
nusare eono esa eleki Kristuse Iono elake ete pusulu.
[11] Alla Iono pusue meru lulu ruaI Eni suka. Ibitike ite
peneka bei akmena sa lulu Eni sukare leke ite ono Eni
tamata le ite kai Yesuse Kristuse esa. [12] Leke ami rebe meije
hlaleke Yesuse Kristuse akmenare, namake ite isike kai
holmate Alla le misete rebe Ionore.
[13] Imi lekwe Alla Eni tamata peneka, le imi lene Eni
hnaune nkenale peneka. Hnaune mere Sou Misete rebe eono
imi hlamate. Imi hlaleke loko Yesuse Kristuse hoko Alla
Iriluke Eni tandare ete imi. Tanda mere Ro Misete rebe Alla
Italuke pende. [14] Ro mere rebe Iono ite ktili kai ite rekwa be
namake ite supu saisa rebe Alla Italuke ete itere be ite ono
Eni tamatare. Namake roma esi petu, ite supu saisa rebe
Italukele ete ite pende be Alla Itie iteki dosaru pusulu eti
pela. Ite isike Alla le Eni kbasare saka hitate elake.

Pauluse Ikotie loko Alla
1:15-23

[15] Kwali betaya, bei mere hoko kena au lene be imi hlaleke
loko Tuhane Yesuse, kai imi oki pusue Alla Eni tamataru,
[16] hoko au kotie trima kasi bei Alla le imi rame. Kena au
kotie bei Allare, au sulapi imi nane rame. [17] Au kotie leke
Alla, iteki Tuhane Yesuse Kristuse AmaI, rebe Iela titinai,
Iono Eni Rore Ikbasae imi. Namake Ro mere Iono imi rekwa
mise titinai leke Ibeteke Alla ete imire, imi rekwaI titinai.

[18] Au kotie leke Alla Ibuka lalemi leke imi rekwa hlamate
rebe imi namakele, rebe Alla Ibitike imi peneka kena imi
supue le Ikoti imi peneka kena ono Eni tamata. Kai au
kotie leke imi rekwa Eni misete elake rebe Iaknekae ete Eni
tamataru. [19] Kai au kotie leke imi rekwa Alla Eni kbasare
ela titinai rebe Ipakele kena Itapa ite rebe hlaleke lokoIje.
Alla Eni kbasa rebe ekbasae itere, [20] Alla Ipakele kena Iono
Kristuse Ikwana suike bei matale kai Iono Kristuse Ibiti
lolete surga kena rue sapleuke Eni makwanale kena Ipleta
sakesa kaiNe.

[21] Hoko Kristuse Eni kbasare ela titinai, lesi bei pusue
rebe esi pletare, pusue rebe esi kbasare, pusue rebe esi ono
elake, pusue rebe esi pake tamata makerike kai sae neka
rebe isupu bitike kena ikbasa, rebe esi rue kena nusa rebai
meije kai kena nusa beluke. [22] Alla Inabu pusue leke Yesuse
Kristuse Ikbasae pusue. Kai IonoI ono elake ete pusue
tamata rebe hlaleke lokoIje. Yesuse Kristuse Iono saka iteki
ulumaru. [23] Tamata rebe esi hlaleke lokoIje saka Yesuse
Kristuse nanakwalaIje neka. Ile pine Iriluke pusue yelu ete
tamata rebe hlaleke lokoI etia-etia neka. Le Ile pine Iriluke
hidupe kai misete ete pusue yelu.

Batuke bei Alla Eni misete
2:1-10

2 Kwali betaya imi. Kena akmenare imire saka tamata
matale neka le imi ono dosa, kai lene loko Alla Eni
pletaru mo. [2] Kena mere imi ono lulu nusa meije esi atataru,
hoko mere imi lene loko maka kbasa mei nusare. Maka
kbasa mere ro tiae rebe kbasae tamata rebe esi lene loko
Alla Eni pletaru more laleisu. [3] Kena akmenare ite pusuma
sakesa kaise neka: iteki hidupe lulu saisa rebe ite sukare kai
ite ono saisa rebe ite blakele mise ete ite nanakwalamaru
kai ite lalemaru. Kena mere Alla Inasuke ite lekwe saka
tamata maketaru neka.

[4] Po Alla laleIje mise titinai! Ioki ite titinai, [5] eti kena ite
ono saka tamata matale sa le ite ono dosa, po saka Iono ite

kwana suike sakesa kai Kristuse. Hoko batuke bei Alla Eni
misete pine Iono imi hlamate. [6] Ite esa kai Kristuse Yesuse,
hoko Alla Iono ite kwana suike sakesa kai Kristuse Yesuse,
leke ite rue sakesa kaiNi ndete surga. [7] Alla Iono mere leke
kena nusa beluke tamata iselu be Alla Imise titinai. Iaseluke
Eni lale misete ete ite baue Kristuse Yesuse Iono ete itere.
[8] Alla laleIje mise ete imi, hoko Iono imi hlamate le imi
hlaleke loko Yesuse. Imi supu hlamate mere bei imi atula
lokole mo, po mere misete rebe Alla Irilukele, [9] kai mere
hasile bei imi makerike mo. Hoko sae kwakwaeni be isupu
hlamate bei ruai yake. [10] Meije Alla Iono iteki hidupe beluke
peneka. Kai bei ite esa kai Kristuse Yesuse hoko Alla Isuka
ite ono yelu rebe miseta rebe Iaknekae pende.

Kristuse Iono tamata Yahudi kai tamata Yahudi more esi mise kai lomai
2:11-22

[11] Kwali betaya imi rebe tamata Yahudi mo! Imi nete loko
imi hidupe kena akmenare, tamata Yahudia rebe esi supu
sunate pende, esi lepae imire, “Tamata rebe sunate mo.”
Po esi sunate mere batuke tamata ionoe. [12] Kena mere imi
rekwa Kristuse mosa, imire tamata makete bei Alla Eni
tamataru. Kai saisa rebe Alla Italuke kai Iteu pende, imi
hake kena supure sae mo. Imi rue mei nusare saisa rebe
imi hlalekele kena ehlamate imire sae mo kai imi rekwa
Alla mo. [13] Akmenare imi hidupe lau bei Alla, po meije imi
tehaikeNi peneka le Kristuse Eni lalakwe ponikele kai Imata
ete imi, hoko imi esa kai Kristuse Yesuse peneka.
[14] Le Kristuse ruaI pine Iono ite mise kai lomai peneka.
Akmenare tamata Yahudi kai tamata Yahudi more esi
nasuke lomai hoko mere saka temboke nanuke ktelule
erebasi, po Iono esi mise kai lomai peneka, saka Ilikwaiye
temboke rebe erebaise, [15] le Kristuse Iriluke nanakwalaIje
kena Imatare eono agama Yahudi esi hukume esi pletaru
hleke pusulu peneka. Leke tamata Yahudi kai Yahudi more
esi esa kaiNi kai esi hidupe ebelu. Kristuse Iono tamata

esi mise kai lomaije ele mere. [16] Bei Kristuse Imata kena ai
tutine, tamata toini lua meru esi ono mise kai lomai. Kai bei
Kristuse Imata kena ai tutine lekwe, Iono esi lupu kena esa
kai esi ono mise kai Alla. [17] Hoko Kristuse Iluake kena Ilepae
Sou Misete rebe eono tamata esi mise kai lomai mere ete
imi; ete imi tamata Yahudi mo rebe akmenare imi hidupe
lau bei Allare, kai ete tamata Yahudi rebe esi tehaike Allare
lekwe. [18] Le bei saisa rebe Kristuse Ionoe ete itere, Alla Eni
Rore Iono ite tamata Yahudi pise tamata Yahudi more supu
lalane kena tehaike Alla Amate.

[19] Ele mere hoko imire tamata makete pise tamata maka
luake bei nusa makete moneka, po imire Alla Eni tamata
sakesa peneka kai Eni luma toini. [20] Imi lekwe saka lumare
esi manara sae. Yesuse Eni maka ulakaru kai nabiaru esi
ono luma mere esi dasare peneka, mere esi lepae Alla Eni
lepataru ete imi, kai batu inai rebe epentine titinai leke
eono luma mere ekurure mere Kristuse Yesuse. [21] Le ite esa
kai Kristuse Yesuse, hoko ite pusuma saka luma sae rebe
elekele mise titinai kai ektili kai etapa ela rame kena luma
misete ete Tuhane. [22] Kai bei ite esa kai Kristuse Yesuse, imi
lekwe saka luma rebe elekele kena Alla Irue rame kenae,
mere baue Eni Ro Misete.

Pauluse eni makerike, ilepae Sou Misete ete tamata Yahudi more
3:1-13

3 Kwali betaya, Alla Imise titinai ete ite peneka hoko au
Pauluse, au kotie lokoI ete imi. Au kusu bui le au lepae
Kristuse Yesuse ete imi tamata Yahudi more.

[2] Imi rekwa peneka be Alla Iono misete hoko Iriluke
makerike meije ete au leke au beteke hnauna kenalaru ete
imi. [3] Saisa rebe tamata esi rekwa mosare, Ibetekele ete au
peneka. Meije au leki beie totonai akmena peneka, [4] kai
sepo imi baisele, hoko imi rekwa saisa rebe Alla Ionoe baue
Yesuse Kristuse ete tamata Yahudi more, lupe au rekware
neka. [5] Akmenare tamata esi rekwa saisa rebe Alla Ionoe

baue Yesuse Kristuse mo po meije Alla Eni Rore Ibeteke
pusue meru ete tamata rebe Ibitikeise kai ete Kristuse Eni
maka ulakaru kai ete nabiaru peneka. [6] Saisa rebe Tuhane
Ionore elere: tamata Yahudi mo rebe esi persaye Sou Misete
namake esi supu misete rebe Alla Iaknekaele ete tamata
Yahudiaru lekwe. Kai tamata Yahudi more esi sakesa kai
tamata Yahudiaru saka nanakwalare esi ootoiju. Namake
tamata Yahudi more esi supu misete rebe Alla Italuke ete
Eni tamataru pende le esi esa kai Kristuse Yesuse pende.
[7] Alla Ibitike au kena layaniNi kena lepae Sou Misete
meije, le Iono misete ete au kai Eni kbasare ekbasae au kena
lepae Sou Misete mere. [8] Bei pusue Alla Eni tamataru, au
mpe lebu beisi. Po Alla Iriluke kbasa ete au, hoko Iulake
au kena lepae Sou Misete ete tamata Yahudi more. Au lepa
loko Eni misete elake rebe pusu moneka rebe ite supu bei
Kristuse. [9] Kai Iriluke makerike mere ete au leke bei au,
tamata esi rekwa Alla Iono saisa rebe Iteue bei akmena sare
esi carare elia. Akmenare Alla Itolae nusa meije, saisa rebe
tatike Ionore, Iono tamata esi rekwa mosa. [10] Alla Eni sukare,
kena meije rebe kbasae lanite lebui meije, rebe piasare
kotise ro tiare namake esi rekwa Tuhane Inoake rekwa mise
titinaije. Esi rekwa yele meije mise titinai le esi selu saisa
rebe Alla Ionoe ete tamata Yahudi kai tamata Yahudi mo
rebe esi hlaleke lokoIje. [11] Alla Iono mere lulu saisa rebe
Isuka onore bei kena Itolae nusa meije mosare. Saisa rebe
Alla Isuka onore, Iono peneka baue iteki Kristuse Yesuse
Ionoe ete ite. [12] Kwali betaya, ite esa kai Yesuse Kristuse kai
ite hlaleke lokoI peneka, hoko ite nehe kena tehaike Alla.
[13] Bei mere hoko au kotie bei imi, leke kaplalemi le au supu
susate mei bui laleije le imire yake, le au supu susate meije
kena imi misete.

Yesuse Kristuse Eni misete
3:14-21

[14] Kwali betaya, bei mere hoko Tuhane Iono mere ete
ite pusuma hoko au tatu mei Alla Amate oaIje eleki au

kotie lokoI. [15] Ile, pusue tamata rebe hlaleke loko Tuhane,
masike esi ndete surga pise mei nusa lekwe, esi Amate
kenaI. [16] Au kotie leke Alla rebe Eni kbasa elake titinaije
Iono Eni Rore Iakbere lalemi. [17] Leke bei imi hlaleke loko
Kristuse, Ikbasae laleime rame. Kai au kotie lekwe kena imi
hidupe, imi aseluke imi lale misete leke imi hlaleke lokoIje
saka bibite rebe atnanele eleki esi lamuite kusu kena tapele,
pise saka lumare esi lilire lukuele kena batu kurule hoko
sasaisa enisuke moneka. [18] Au kotie leke imi kai pusue Alla
Eni tamataru imi rekwa be Kristuse Ioki tamata titinaije
neka kai Ioki tamata rame. [19] Ioki itere ela lesi bei tamata
inoakele. Masike ele mere po au kotie bei imi leke imi
rekwa Yesuse Kristuse Eni misete mere, leke namake Alla
ruaI Eni sifate rebe mise titinai mere me laleime etapa rame.
[20] Kwali betaya, mai ite isike Alla le Ikbasa kena ono saisa
rebe Isuka onore. Kai saisa rebe Isuka onoe ete itere, ela lesi
bei saisa rebe ite noakele kai saisa rebe ite kotie beiNe. Iono
pusue meru le Eni kbasare ekbasae ite lalemaru. [21] Mai ite
isike Alla rebe Eni kbasare ela titinai le Eni kbasare ekbasae
ite rebe hlaleke lokoIje. Mai ite isike Alla le saisa rebe
Kristuse Yesuse Ionore. Ite isike Alla eti pela! Amine.

Tamata rebe hlaleke loko Tuhane rue mise kai lomai
4:1-16

4 Bei mere hoko au, rebe au supu alese le au kerike ete
Tuhane, au ahnau imi be imi atate suke lulu Alla Eni
tamataru esi atate, le Ikoti imi kena Eni tamata pende pe.
[2] Hoko pela peture kwakwae imi yake, imi ruere mau kai
lomai, kai tahane lale kena sasaisa neka. Imi tapa lomai
leke tamata esi selu be imi oki lomai. [3] Imi atula titinai leke
imi me jemate toine erimi mise kai lomai rame leke imi esa
rame, le Ro Misete Iono imi kena esa peneka. Hoko imi raka
mere leke imi nasuke lomai pise tebi lomai moneka. [4] Le
jemate toine saka nanakwala esa kai Ro Misete Ime kena
lalemi. Imire ele mere neka, imi supu koti kena hlaleke
loko esa. [5] Imi Tuhane betuke esa, maka hlaleke esa, kai

baptisane lekwe esa, [6] Alla esa, rebe Iono Amate ete pusue
tamata. Ilere Alla maka tolae pusue tanei, kai Ikbasae pusue
tanei.
[7] Po Kristuse Iriluke Alla Eni misete ete papelake ite, lulu
rebe Iteue kena Irilukele. [8] Ele mere hoko me Alla Eni lepate
rebe lekie akmenare ebeteke be:
"Kena Isa lolete otoi nanuke,
Ikeri musua rebe Inabusi pende,
kai Iriluke misete ete Eni tamataru."
[9] Ete meije ebeteke be, "Isa" hoko kena Isa mosare Irulu
roma otoi rebe empe lebu laleke, otoi mere nusa meije.
[10] Ile rebe Irulu mere, Ile lekwe pine Isa nanu titinai lesi
bei lanite leke Ikbasa ndete surga kai mei nusa. Otoi rebe
nanu titinai mere surgare. [11] Ile mere pine Iriluke misete ete
tamata leke esi supu ktiline. Iono leini kena Yesuse Kristuse
Eni maka ulake, leini kena nabi, leini kena esi lepae Sou
Misete bei Alla kena Yesuse ete tamata rebe esi lenele
mosare, leini kena jemate toini esi elake kai maka atetuke.
[12] Iono mere leke Alla Eni tamataru esi kerike tekwa Alla Eni
makerike, kai leke esi akbere lomai kena hlaleke ktili lokoI.
[13] Bei mere hoko ite pusuma lupu kena esa le imi hlaleke
loko rebe au hlaleke neka kai imi nati Alla Eni Nanare saka
au natiNe neka. Kai ite noake saka tamata elake inai rebe
tatakwali iteki atate mise titinai saka Kristuse.
[14] Ele mere leke ite ono saka kwete tone moneka. Le
tamata maka hlaleke saka kwete tone, esi lene loko tamata
makete esi lemake lokoise eleki esi sala lalane. Tamata
rebe esi lene mere eleki esi ono lulu esi lepataru, mere
saka sanute kai kohuaru keri kapale ndau meite lori lopaije.
Tamata ele mere inunu kena lulu tamata nloene rebe
ilemakeise. [15] Ele mere mo! Mise lesire suke ite ono yelu rebe
unkenare kena ite lalema kena oki tamata makete. Leke
kena ite ono sasaisare, tatakwali iteki atataru mise titinai
saka Kristuse rebe Iono elake ete pusue tamata rebe hlaleke
lokoIje. [16] Ile pine Iono tamata maka hlaleke loko Tuhane
esi esa kai lomai, kai Eni kbasare kerike kena ite lalemaru

leke ite oki lomai kai tapa lomai leke iteki maka hlaleke
tapa ktili rame, saka nanakwalare esi ototoi meru urue mise
kena nanakwalare, po ototoi meru erisi makerike tetebike
kai utapa lomai rame.

Hleke atate akmenare eleki ono nkenale
4:17-32

17 Bei mere hoko au beteke meije ete imi leke Tuhane
Ilenele: imi hidupe saka tamata rebe esi rekwa Alla mosare
yanoma, kai saisa rebe esi guna sae more yanoma. 18 Sie
meru laleisu rekwa sasaisa moneka. Esi rekwa hidupe rebe
Alla Irilukele mo, le esi rekwa loko Alla kwale mo. Esi ele
mere le ulu buaisu ela. 19 Esi blake asomi moneka hoko
esi atate batuke kena ono ntasite kai lalesi kena ono yelu
neunaru rame.
20 Po Kristuse Iatetuke imi kena ono neuna ele meru mo.
21 Au rekware tamata esi lepae Kristuse ete imi peneka, kai
bei imi esa kaiNi peneka, imi supu atetuke kena rekwa
hnauna nkenala rebe bei Yesuse. 22 Imi supu atetuke leke
imi hleke atate takwaline, kai lalemi loko yelu rebe ekeri
imi kena tiare hlekele. 23 Kai leke imi riluke lalemi kena Alla
Ilelikele leke imi noake beluke. 24 Imi supu atetuke leke imi
supu hidupe beluke rebe Alla Ionoe lulu Eni atate nkenale,
ntoline kai esi dosa sae more.
25 Ele mere hoko kwali betaya imi lemake yanoma. Imi
lemake lomai yake, le ite pusumare Kristuse Eni tamata
sakesa saka nanakwalare esi ootoiju. 26 Sepo imi nasu hoko
ono eti nasute mere eono imi supu dosa yake. Imi nasu eti
lemataije suni yake, 27 leke ro tiaru esi elake supu lalane
kena lemake loko imi leke ono dosa yake. 28 Tamata rebe
piasa indeare suke ihleke bei ndeane noma. Eleki suke
ikerike makerike misete leke isupu esi hasile, kai isupu lara
tamata rebe esi sasaisa more.
29 Kena imi lepare, lepae lepata rebe ndoponaru yake, po
lepae lepata rebe eatetuke kai etapa tamata makete, leke
eono laleije kuru kai eono isupu misete. 30 Suke imi keta bei

saisa rebe imi onore leke eono Ro Misete laleIje susa yake.
Le Ro Misete me imi lalemi, mere tanda be imire Alla Eni
tamata, eti roma petu rebe Alla Itie ite bei nusa meije esi
neune. [31] Imi lalemi tiake lomai yake, tola lale loko lomai
yake, nasuke lomai yake, rare kai lomai yake. Kloloe loko
lomai kai tasi lomai yake. Suka tamata makete mo pise saisa
makete lekwe rebe mise more suke hlekele. [32] Suke lalemi
mise kai lomai kai imi oki lomai, kai imi ampune lomai
saka Alla lekwe Iampune imi baue Kristuse.

Iteki hidupe lulu Alla Eni atate
5:1-20

5 Kwali betaya, Imire Alla Eni nanae rebe Ioki imi, hoko
suke imi lulu Alla Eni atate. [2] Imi hidupe suke easeluke
be imi oki tamata makete saka Kristuse Yesuse Ioki itere. Le
bei ite pine Iriluke nanakwalaIje kena tamata esi bunuI. Mere
saka tanei rebe rilukele ete Alla rebe eono laleIje ndinare.
[3] Le imire, Alla Eni tamata, hoko saisa rebe imi blakele
be Alla Eni tamataru esi ono yake le mere mise more, imi
ono yake. Lupe ntasite, pise atata maketa rebe eono tamata
indopore, ono mere yake. Lale loko kepene yake kai lale
loko tanei boka yake. Dosa ele mere imi ono kwale yake
leke tamata esi alenake imi mo le imi ono dosa ele meru
more pe. [4] Kai lepata tiae rebe imi blakele mise mo kai rebe
suke imi lepaelu more imi lepaelu yake. Po mise lesire suke
imi kotie trima kasi bei Alla. [5] Kwali betaya lene mimise!
Tamata rebe iono ntasite pise lalei loko nusa meije esi
taneiaru, namake iono Tuhane Eni tamata mo, rebe Alla kai
Tuhane Yesuse Kristuse pletaise. Tamata rebe lalei loko nusa
meije esi taneiaru sakesa kai itatu loko tuhane tinai more.
[6] Imi lene loko tamata esi lepa nloene be ono ntasite kai
tasire dosa more yake. Le namake Alla Inasuke pusue sie
rebe esi lene lokoI mo eleki esi ono dosa meru. [7] Hoko imi
ono lulusi kena ono dosa yake.
[8] Imi ono ele mere yake le akmenare imi rekwa Alla Eni
nkenale mo saka imi rue kena melene sa, po meije imi

rekwa Alla Eni nkenale peneka saka imi rue kena hitate
peneka. Hoko suke imi ono yelu rebe nkenalaru rame. [9] Le
sepo imi ono lulu Alla Eni nkenalaru rame, hoko esi hasile
imi atate mise rame kai nkena rame, kai lulu Alla Eni
sukare. [10] Saisa rebe imi onore suke imi rekwa be mere Alla
laleIje ndinakele. [11] Imi lulu saisa rebe tamata rebe esi rue
me melene esi onore yake, le saisa rebe misete, kena melene
sae mo. Mise lesi ite beteke be pusue esi onore tiae. [12] Le
saisa rebe tamata neunaru esi onore kai esi bunikele, mere
mise mo hoko ite asomi kena betekele. [13] Po kena tamata
neunaru esi selu imi atate misete, esi atate rebe tiare supu
rekwae, saka ite sosu lampu leke kena melene tamata esi
selu. [14] Le hitate eono tamata esi selu kena melene. Hoko esi
beteke be:

"Imi betu bei ntulule,
imi kwana suike bei matale.
Le namake Kristuse Iono imi rekwa Alla Eni nkenale
saka hitate ehita tamata
leke esi rekwa saisa rebe eme melene."

[15] Selu loko imi hidupe mimise! Imi hidupe lupe tamata
boroke yake. Imi hidupe suke lupe tamata maka rekwa.
[16] Sepo erimi supu lalane kena ono misete sa hoko imi ono
misete rame, le pamuli meije tamata bokala esi ono dosa
rame. [17] Hoko imi boro yake, po noake mimise loko saisa
rebe Tuhane Isukare. [18] Imi kinu kena nseli yake, le mere
eono imi suka ono saisa rebe tiare. Po mise lesire ono Alla
Eni Rore Ikbasae imi. [19] Menani isike Alla kena lagu bei
buku Isike Tuhane kai lagu rohani makete leke imi akbere
lomai kena hlaleke ktili. Isike Tuhane kena lalemi titinai.
[20] Kena sasaisa neka, suke imi kotie trima kasi bei Alla, iteki
Amate le imi kai Tuhane Yesuse Kristuse esa.

Hnaune ete bina kai mokwai rebe kai peneka
5:21-33

[21] Ite holmate Kristuse hoko ite pusuma suke holmate
lomai.

[22] Binare holmate eni mokwai saka ite holmate Tuhane.
[23] Le mokwaije iono elake ete eni bina, saka Kristuse lekwe
Iono elake ete jemate toine. Kai ruaI hlamatesi kai esi ono
saka nanakwala eteI. [24] Jemate toini esi ono lulu Kristuse,
binare lekwe ele mere neka, suke ilulu eni mokwai kena
sasaisa neka.
[25] Mokwaia imi, suke imi oki imi binaru, saka Kristuse
Ioki jemate toini kai Iriluke nanakwalaIje kena bunuI
etesi. [26] Kristuse Iono mere leke Ionosi kena Eni tamata kai
Ihlamatesi bei esi dosaru le Ipake kwele kena baptisesi kai
Ibeteke Alla Eni lepataru etesi. [27] RuaI ono ele mere leke
Iono jemate toini kena RuaI Eni tamata rebe me oaIje esi
mise titinai le dosa se mo kai sala sae mo. [28] Imi mokwaiaru,
suke imi oki imi binaru saka imi oki nanakwalaimu ruale
neka. Tamata rebe ioki eni bina hoko mere ioki ruaije neka.
[29] Tamata rebe ili loko nanakwalaije more sae mosa. Piasare
tamata iraka nanakwalaije mise saka Kristuse Iraka Eni
jemate toine. [30] Iono ele mere, le ite meiju saka Kristuse
nanakwalaIje. [31] Kwali betaya, kena Alla Eni Lepata rebe
lekie akmenare ebeteke be:

"Bei mere hoko mokwai ikeu bei inai kai amaisi
kena ilupu kai eni bina leke luaise esa."

[32] Bina kai mokwai esi oki lomaije, Tuhane Eni lepataru
etiluke peneka bei akmena sa. Kai meije ite rekwa lekwe
be lepata meru etiluke Kristuse Ioki Eni tamataru. [33] Po au
lepa loko kaije ete imire elere: Mokwaiaru suke imi oki imi
binaru saka imi oki nanakwalami ruale, kai binaru suke imi
holmate imi mokwaiaru.

Kwetela kai esi elake inai
6:1-4

6 Kwetela imi, imire Tuhane Eni maka lulua, hoko suke
imi lene loko imi elake inaiju, le suke imi ono ele mere.
[2] "Holmate amami kai inami," mere Alla Eni pleta menai
rebe Italuke be, [3] "Holmate amami kai inami leke lalemi
ndina kai imi rue takwali mei nusa."

[4]Kai ete imi amataru, imi ono eti imi anaru esi nasuke
imi yake. Po mise lesire imi atetukesi kena saisa rebe
Tuhane Iatetukele kai kena Eni hnaunaru.

Tamata makerike kai tamata rebe ipake tamata makerike
6:5-9

[5]Tamata makerika imi, suke imi ono lulu ile rebe imi
kerike etei mei nusa meije eni pletare. Imi holmatei kai
kerike etei titinai. Imi kerike eteije saka kerike titinai ete
Kristuse ruaIje neka. [6]Imi kerike ele mere batuke kena esi
raka imire yake, leke imi supu isike bei tamata yake. Po
suke imi kerike saka Kristuse Eni tamata makerike rebe
ikerike lulu Alla Eni sukare kena lale misete. [7]Makerike
rebe imi tamata maka makerike imi kerikele suke imi
kerike kena lale ndinate, saka imi kerike ete Tuhane po ete
tamata mo. [8]Imi rekwa be pusue tamatare, masike tamata
makerike pise tamata makerike moEp, po iono yelu miseta
hoko namake pine isupu hadia bei Tuhane.
[9]Kai imia rebe pake tamata makerike, suke imi ono ele
mere loko imi tamata maka makerike lekwe, kai atausi yake.
Imi nete! Imi tamata makerikaru esi Tuhane kai imi Tuhane
Indete surga. Ihbeike tamata mo.

Yelu bei Alla kena lisa kai ro tiae
6:10-20

[10]Kwali betaya imi. Imi lene loko auku lepate pamuli
meije! Imi esa kai Tuhane peneka, hoko suke imi ktili bei
Eni ktiline rebe Irilukele. [11]Suke imi pake yelu bei Allare
kena pele imi leke imi kele kuru kena balale ro tiaru esi
elake elemake loko imire, saka solalu rebe ipake bola kai
esi alata maka lisa maketaru pusulu leke ipele nanakwalai
bei eni musure. [12]Le ite lisa kai tamata mo, po lisa kai sie
rebe kbasae nusa melene kai ro tiaru esi elake kai esi maka
luluaru pususi, rebe esi kbasae lanite lebui meije. [13]Bei mere
hoko imi pake pusue yelu rebe Alla Irilukele leke kena petu
rebe yelu tiaru uonore, imi kele kuru kena imi maka hlaleke

peneka. Kai kena pusue meru liare, erimi ktili sa le imi
pake yelu bei Allare pe.
[14] Suke imi kele kuru. Lulu hnaune rebe nkenale rame,
mere saka maka bali akwa kena lisa, kai ono saisa rebe
nkenale rame, mere saka lapune bei pesi kena lisa. [15] Suke
lalemi ere akneka kena keu lepae Sou Misete rebe eono
tamata isupu rue mise kai Alla, mere saka spatu kena keu
lepae Sou Misete. [16] Suke imi hlaleke loko Tuhane ere ktili
pela olase, mere saka akwene kena maka pele ro tiare esi
lame rebe epake auwe. [17] Hlamate rebe Alla Irilukele, pakele
saka topi bei baja, kai Alla Eni lepataru, pakele saka sari
nanuke bei Ro Misete. [18] Ono pusue meru, kotie loko Alla
leke Itapa. Kotie loko Alla rame lulu Ro Misete Ipletae imire.
Etia neka kai kena sasaisa neka, imi lalemi kena kotie loko
Alla rame kai suke imi raka rame kai sele yake, kai kotie
rame ete Alla Eni tamataru pususi.
[19] Kai kotie loko Alla ete au lekwe, leke kena au lepare, Alla
Iono au lepae lepata rebe nkenale. Kai leke au nehe kena lepae
Sou Misete rebe akmenare tamata irekwa mosa, po meije Alla
Isibakele. [20] Le bei Sou Misete mere pine au supu ulake kena
lepaele, eleki meije au supu kusu bui. Imi kotie loko Alla leke
au nehe kena lepae Sou Misete mere, le Alla Isuka au lepaele.

Hlamate
6:21-24

[21] Iteki kwali Tikikuse rebe ite okini titinai, tamata
makerike rebe ikerike titinai ete Tuhane, namake ibeteke
pusue rebe ukena aure ete imi leke imi rekwa au kai auku
makerike. [22] Bei mere hoko au ulakeni loko imi, leke ibeteke
saisa rebe ekena amire leke lalemi ndina.
[23] Au kotie leke Alla Amate kai Tuhane Yesuse Kristuse
Iono pusue imi rue mise kai Iono imi oki lomai kai hlaleke
lokoI rame. [24] Au kotie leke Alla Iriluke Eni misete ete pusue
tamata rebe esi oki iteki Tuhane Yesuse Kristuse raramere.
Hlamate bei ami, *Pauluse*

Pauluse eni Sulate ete Jemate Toini me Kota Pilipi

Lepate Menai

Kota Pilipire kota rebe tamata bokala esi rekwae me otoi Makedonia. Kena Pauluse iluake me otoi Makedoniare, ikerike menai kena ilepae Sou Misete me kota Pilipi. Masike tamata bokala esi suka iatetuke mo, po lomei pamuli tamata bokala esi hlaleke loko Tuhane Yesuse (Ula. 16).

Kena Pauluse isiri bei jemate Pilipire, jemate Pilipi esi natue kepene rebai ilaru leke tapai kena eni makerike.

Bei kena Pauluse ilepae Sou Misete me kota Pilipire, lomei kasuke musuna 10 peneka, isupu kusue kena bui ndi kota Roma. Kena jemate Pilipi esi lene mere, esi natue kepene suike etei. Kepene mere Epafrodituse, ile sae bei jemate Pilipi ikerie. Epafrodituse iriluke kepene mere eleki irue me kota Roma kena ikerike tapa Pauluse. Lomei bulana ilaru eleki Pauluse iulake Epafrodituse kena ileu lopai kota Pilipi kai inatue sulate meije ete jemate Pilipi. Masike Pauluse ime bui lalei po laleije ndina rame kai ikotie jemate Pilipi lalesi ndina rame (1:4, 18, 25; 2:2, 17, 18, 28, 29; 3:1; 4:1, 4, 10).

Pauluse eni sulate esi tujuane kena ianete jemate Pilipi leke esi hidupe mise kai lomai kai ono sala ete lomai mo, leke tamata boka lesi lekwe esi hlaleke Tuhane Yesuse (1:27-2:18; 4:2-3). Ibeteke etesi lekwe be ikusu buije bei ilepae Sou Misete. Masike ime bui lalei po tamata rebe esi lene Sou Misete esi tapa boka lesi (1:12-26). Ibeteke be iulake Epafrodituse ileu suike loko jemate Pilipire, kai isuka ulake Timotiuse loko jemate Pilipire eni tujuane saisa (2:19-30).

Ibeteke etesi be suke esi keta bei kuru neunaru, kai tamata rebe esi atate mise mo hoko esi ono neune saisa neka (3:1-2, 17-19).

Kai ikotie trima kasi boka titinai bei jemate Pilipi le esi tapai kena kepene rebe Epafrodituse ikerie eteije (4:10-18).

Isi

1. Hlamate (1:1-2)
2. Pauluse ikotie trima kasi bei Alla le jemate Pilipi, kai ikotie loko Alla lesi (1:3-11)
3. Masike ime bui lalei po tamata rebe esi lene Sou Misete esi tapa boka rame (1:12-26)
4. Pauluse ikotie beisi leke lalesi esa kai esi oki lomai kai tapa lomai, kai ono misete leke tamata bokala esi selusi kai esi hlaleke loko Tuhane (1:27-2:18)
5. Pauluse iisike Timotiuse kai Epafrodituse le esi makerike ete Tuhane (2:19-30)
6. Iatetukesi be suke esi keta bei kuru neunaru (3:1-21)
7. Ianetesi leke esi hidupe mise kai lomai kai hlaleke ktili loko Tuhane Yesuse rame (4:1-9)
8. Ikotie trima kasi le esi tapai kena natue kepene eteije (4:10-20)
9. Hlamate (4:21-23)

Hlamate
1:1-2

1 Kwali betaya pusumi rebe Alla Eni tamataya me kota Pilipi, rebe imi esa kai Kristuse Yesuse peneka. Kai imia rebe imi ono elake ete jemate toinu kai imia rebe maka layani jemate toinu lekwe.

Sulate meije bei au Pauluse, sakesa kai Timotiuse, amire Kristuse Yesuse Eni makerika. [2] Ami kotie leke Alla Amate kai Tuhane Yesuse Kristuse Iriluke misete ete imi kai Iono imi rue mise.

Pauluse ikotie loko Alla ete jemate toini me kota Pilipi 1:3-11

3 Pela au nete loko imi, au kotie trima kasi bei auku
Alla. 4 Kai pela au kotie loko Alla le imi pusumi au kotie
kena lale ndinate. 5 Au kotie trima kasi bei Alla le bei petu
rebe imi hlaleke loko Alla memenai eti roma petu meije
imi kerike sakesa kai au kena lepae Sou Misete bei Alla
kena Yesuse peneka. 6 Alla ruaI pine Iono makerike misete
mere memenai ete imi kena sasaisa neka, hoko au hlaleke
titinai be Iono loko makerike mere rame eti epela kena petu
Kristuse Yesuse Iluake suike.
7 Tinai, lalekue ndina le imire yele, le lalekue noa imi
pusumi rame. Le imi supu misete sakesa kaiku kena kele le
Sou Misete bei Alla kena Yesuse, masike kena au mei bui
lalei meije pise au me muli, po imi tapa au. 8 Alla Irekwa be
Kristuse Yesuse Iono lalekue nete loko imi titinai.
9 Au kotie loko Alla ete imi leke imi oki Alla kai oki
tamata makete etapa rame, kai imi rekwa nkenale etapa
rame kai imi noake saisare imi rekwa mise titinai. 10 Ele
mere hoko imi rekwa bei saisa rebe emise titinaije, leke
kena petu rebe Kristuse Iluake suike imi nsalale sae mo kai
imi supu tutuke le nsalale sasaisa mo. 11 Kai Yesuse Krituse
Iono imi hidupe batuke ono yelu rebe umise titinai. Eleki
tamata maketa esi selu saisa rebe imi onoule hoko esi
holmate Alla kai esi isikeNi.

Pauluse ikusu bui po ilepa Sou Misete rame 1:12-26

12 Kwali betaya, au suka imi rekwa be yelu susata rebe
uono kena au pende, mere eono tamata boka lesi leneka esi
lene Sou Misete bei Alla kena Yesuse kai esi hlaleke lokole.
13 Le au supu kusu bui hoko pusue solalua maka raka kamale
elake eni otoi maka ruere kai tamata maketa mei kota meije
esi rekwa be au supu susate meije bei au lepae Sou Misete
kena Yesuse. 14 Kai au kusu bui meije eono tamata bokala

bei sie rebe esi hlaleke loko Tuhane Yesuse mei kota meije
esi hlaleke lokoI ktili lesi leneka eti esi nehe titinai kai rilasi
mo kena esi lepae hnauna bei Allare.
15 Tinai, sie leini beisi esi lepae loko Kristuse kena lale tiae
kai esi suka rare kai lomai leke lene loko au yake, eleyo sie
leini me esi lepae loko Kristuse le lalesi mise ete au. 16 Sie
rebe esi lepae Sou Misete kena Yesuse kena lale miseta meru
esi ono ele mere le esi oki Alla kai oki au, le esi rekwa be
Alla Ibitike au peneka kena au aseluke be Sou Misete bei
Alla kena Yesuse mere tinai. 17 Eleyo sie rebe lale tiaru, esi
lepae Sou Misete bei Alla kena Yesuse batuke kena nikwa
nane neka. Esi ono ele mere le esi noake be au susa lesi mei
bui lalei.
18 Po mula mo! Laleku ndina le masike kena cara saisa
neka; kena lale misete pise lale tiae, po mahabe mere lepae
Kristuse ete tamata makete neka.
Kai lalekue ere ndina rame. 19 Le au rekwa be bei imi
kotie loko Alla le au, kai Yesuse Kristuse Eni Ro Misete
Itapa au hoko au supu siri bei bui meije. 20 Laleku titinai kai
hlaleke titinaije be au kerike rame loko auku makerike rebe
suke au kerikele saka akmenare, kai kena meije auru nehe
rame kai rilaku mo, masike au kwana pise suke au mata po
mula mo leke tamata esi isike Kristuse.
21 Le au ruere batuke kena kerike ete Kristuse. Kai sepo au
mata bei makerike meije, hoko mere auku untune le namake
au rue kai Tuhane. 22 Po sepo suke auru rue mei nusa meije
sa, au kerike ete Kristuse rame leke tamata boka esi lene
Tuhane Eni lepataru. Hoko au rekwa mo be andia pine mise
lesire, suke au mata pise rue rame. 23 Mere saka au supu
neha bei otoi lua. Au kotie be sebeie au mata leke keu rue
kai Kristuse, le mere mise titinai. 24 Po bei pentine ete imi
hoko mise lesire auru rue mei nusa meije sa. 25 Le au hlaleke
titinai be auku nasite nanu sa. Hoko au rue kai imi pusumi
rame sa leke au tapa imi kena imi hlaleke loko Tuhane etapa
ktili kena lale ndianate. 26 Hoko au luake loko imi suike, imi
isike Kristuse Yesuse le Iono au luake loko imire pe.

Hnaune kena lepae Sou Misete rame
1:27-30

[27]Rebe pentine, kena meije suke imi hidupe lulu saisa
rebe Sou Misete kena Kristuse ebetekele. Leke au luake loko
imi pise au luake mo, au lene be imi kele kuru kena lalemi
esa kai kerike sakesa mise loko tujuane esa. Tujuane esa
mere, kele le Sou Misete bei Alla kena Yesuse. [28]Suke imi
nehe kai rilami le imi musuaru yake. Sepo imi rilami mo
hoko esi rekwa be namake kena esi matare esi supu susate
elake eti pela, yo imi supu hlamate bei Alla. Pusue meru
Alla ruaI pine Ionolu. [29]Le Alla Iriluke kbasa ete imire leke
batuke imi hlaleke loko Kristuse mo, po imi supu susate
lekwe kena imi lulu Kristuse. [30]Kena meije imi supu susate
sakesa kai au lekwe le imi musuaru esi atula ktili kena pele
Sou Misete bei Alla kena Yesuse. Mere saka akmena kena
au sakesa kai imi me kota Pilipire imi ruami selu au atula
lele. Kai kena meije imi lene au supu susate kai kusu bui le
Krituse Eni makerike mei otoi meije au atula lele rame.

Hnaune leke kwakwae yake po lulu Yesuse Eni sifate
2:1-11

2 Imi ktili le imi esa kai Kristuse. Kai lalemi ndina le
Kristuse Ioki imi! Ro Misete Iono imi hidupe mise kai
lomai kai imi oki lomai peneka. [2]Ele mere hoko au kotie
leke imi ono laleku ndina lesi kena andeu: suke imi lalemi
esa, imi tapa lomai kai oki lomai, imi noake saisare sakesa,
kai saisa rebe imi sukare suke imi suka sakesa. [3]Kena imi
ono saisare noake imi ruami yake, pise kwakwae imi lele
yake. Po suke imi ruami blake mpe lebu kai selu tamata
makete ilesi bei imi. [4]Kai selu loko saisa rebe tamata maketa
esi perlure saka imi selu loko saisa rebe imi perlure neka.
[5]Imi hidupe suke lulu Kristuse Yesuse Eni sifate kai Eni
atate:
[6] Tinai, Eni kbasare sakesa kai Alla,
po Isuka tie Eni Ikbasa mere.

[7] Hoko Irulu lomei nusa kai IonoI
saka tamata makerike rebe eni kbasa sae mo.
[8] KwakwaeNi mo po Ilulu Alla Eni pletare rame
eti Imata.
Isuka mata kena ai tutine
masike mere eono asomieNi titinai.
[9] Mere eono Alla IbitikeNi nanu titinai,
kai Iriluke kbasa elake titinai eteI
lesi bei kbasa maketaru.
[10] Leke pusue rebe ndete surga
kai rebe umei nusa meije
kai rebe umpe tapele lebuije
tatu kai holmate Yesuse.
[11] Kai namake pusue naku
be Yesuse Kristuse mere Tuhane.
Naku ele mere,
hoko mere be pusue holmate Alla Amate.

Ite ono saka hitate ndete lanite ehita nusare
2:12-18

[12] Kwali betaya rebe au okimi! Yesuse IonoI mpe lebu eti Imata kena ai tutine hoko imi lekwe suke lene lokoI. Kena au me kai imire imi lene lokoku rame. Meije lesi leneka, le ite lau bei lomai peneka hoko suke imi lene lokoku rame! Alla Iono imi hlamate peneka hoko suke imi atula rame kena lulu Alla Eni sukare, saka tamata rebe Alla Iono esi hlamate pende. Kai kena imi ono meru suke imi holmate Alla. [13] Le Alla ruaI kerike kena imi lalemi rame, leke Iono imi suka lene lokoI. Kai Iono imi tapa ktili kena ono saisa rebe eono laleIje ndinare.

[14] Kena imi ono sasaisa neka lale tiake lomai yake, kai rare kai lomai yake. [15-16] Sepo imi ono misete ele mere, hoko mere imi aseluke be imire Alla Eni nanae rebe nsalale sae mo, rebe imi atate mise kai imi nkena kena imi rue kai tamata rebe esi ono neune rame. Imi tiluke lalane misete bei imi hidupe nkenale saka hitate ndete lanite ehita nusare, le imi lepae

Alla Eni lapata rebe uono tamata ihidupe leke esi rekwae.
Sepo imi hidupe ele mere, namake kena Yesuse Kristuse
Iluake suike, au supu alasane kena leleku ndina le imi. Mere
easeluke be auku makerike supu hasile mise titinai.
17 Imi hlaleke loko Tuhane Yesuse peneka kai imi lulu Eni
sukare. Mere saka tanei rebe imi riluke ete Tuhane. Kai au
lekwe namake au supu bunu piseo, kai ponike auku lalakwe
saka tanei rebe rilukele ete Tuhane, po au kotie trima kasi
lele kai lalekue ndina sakesa kai imi. 18 Kai imi lekwe suke
lalemi ndina sakesa kai au.

Timotiuse kai Epafrodituse
2:19-30

19 Au hlaleke be Tuhane Yesuse Itapa au leke au ulake
Timotiuse loko imi sosoli neka, leke kena au supu sou bei
imire lalekue ndina. 20 Le batuke Timotiuse pine laleije
sakesa kai au titinai kena noake loko imi misete. 21 Sie
maketaru batuke esi nikwa saisa rebe pentine ete ruasi, yo
esi nikwa Kristuse Yesuse Eni sukare mo. 22 Po imi ruami
rekwa Timotiuse eni misete peneka. Ikerike ktili tapa au
kena lepae Sou Misete bei Alla kena Yesuse peneka. Ami
luare lupe kwetele kai amai neka. 23 Ele mere hoko namake
kena rekwa peneka be auku pakalare elika, pine au ulakeni
loko imi. 24 Au hlaleke be Alla laleI noa au hoko takwali
moneka au ruaku lekwe luake loko imi.
25 Iteki ebe Epafrodituse rebe hlaleke sakesa kai ite rebe
imi ulakeni lokoku kena itapa aure, au noake be misete
au ulake ilome loko imi suike. Ikerike ktili kai au sakesa
peneka kena auku makerike kai itahane susate sakesa kai
au lupe solaluaru esi tahane susate kena lisare. 26 Laleije
nete loko imi pusumi titinai, kai kaplalei le irekwa be imi
rekwa kerakeine peneka. 27 Tinai, kerakeni eti mahake
imata. Po Alla laleIje noai, kai batuke ruai mo po laleI noa
au lekwe, leke kaplaleku lokoi kuate yake. 28 Bei mere pine
laleku titinai kena ulake ileu loko imi suike, leke lalemi
ndina sepo imi tetueni kai au lekwe blake lalekue ndene.

[29] Hoko au kotie bei imi leke kena imi tetue Epafrodituse,
imi trimai kena lale ndinate saka tamata sae kai eni ebe
rebe luasi hlaleke sakesa loko Tuhane. Pusue tamata rebe
lupe Epafrodituse suke holmatesi. [30] Holmatei le mahake
imata peneka le Ikerike Tuhane Eni makerike. Ikerike tapa
au kena seli imia me kota Pilipire, rilai le matale mo masike
esi susate elake.

Nkenale titinai
3:1-11

3 Eleki kwali betaya imi lene auku lepate meije! Suke imi
lalemi ndina le imi esa kai Tuhane peneka. Kai au blake
blulu mo kena beteke suike saisa rebe au lekie kena sulate
ete imi pende, le sepo imi lulu auku hnaunaru hoko tamata
esi supu ono neune ete imi moneka. [2] Imi keta bei kuru
neunaru. Esi ono saka asu nketete rebe esuka sui tamatare.
Esi suka paksa tamata kena sunate rebe tinai mo. Esi ono
tiae ete imi hoko esi ombe suke imi supu sunate kena tanda
be imire Alla Eni tamata. [3] Eleyo itea meiju pine Alla Itrima
ite tinai peneka kena Eni tamata, po siere mo. Alla Eni Ro
pine Itapa ite kena ite tatu loko Alla, kai ite isikeNi le ite
hidupe esa kai Kristuse Yesuse peneka. Ite hlaleke tamata
esi atate kena supu hlamate bei iteki dosaru moneka.
[4] Akmenare au noake sala sakaise neka. Esi noake be
supu ono Tuhane Eni tamatare bei ono lulu agamare esi
peraturane. Pusue meru au lululu kai onolu peneka, lesi
bei pusue tamata. [5] Au supu sunate kena auku petua kwalu.
Aure tamata Israele, bei suku Benyamine, aure tamata
Ibrani tinai. Aure ile sae bei golongane Parisi rebe lulu Alla
Eni lepata rebe Musa ilekire titinai. [6] Au nkwakwa titinai
kena lulu Alla Eni lepata rebe Musa ilekiule eti au keu loko
tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane Yesuse kai tetasi kai
ono susate etesi. Hoko lulu agama Yahudi esi atate, aure
tamata rebe auku sala sae mo.
[7] Pusue rebe akmenare au noake be eono au supu hlamate,
pamuli meije au rekwa be mere eono au supu hlamate mo,

le au suka rekwa Kristuse leke au esa kaiNi. [8] Batuke meru
mo, po pusue rebe au onoule au noakele esi guna sasaisa ete
au mo, le au nikwa rebe emise lesi titinaije. Rebe emise lesi
titinai mere au rekwa Kristuse Yesuse auku Tuhane. Hoko
au hleke pusue rebe eono untune sasaisa ete au more. Au
noake pusue meru saka noune ndopone neka, leke au supu
Kristuse. [9] Kai au suka esa kaiNi titinai. Auku hidupe emise
me Alla oaIje, bei au ruaku atula kena lulu Alla Eni lepata
rebe Musa ilekire moneka. Pamuli meije auku hidupe mise
me Alla oaI le au hlaleke loko Kristuse. [10] Rebe au suka
titinaije au rekwa Kristuse, kai au suka kbasa rebe eono
Ikwana suike ekbasae lalekue. Au suka supu susate saka
Isupure kai au suka mata saka Imatare. [11] Au hlaleke be
namake Yesuse Iono au supu kwana suike bei matale lekwe.

Atula loko saisa rebe lale lokole saka maka balare iatulare
3:12-21

[12] Au beteke mo be au rekwa Yesuse titinai peneka, po
au atula rame kena rekwa Yesuse titinai. Ele mere hoko
Kristuse Yesuse Ikerike au kai Irana au eteI peneka.
[13-14] Kwali betaya meije tinai neka, au noake mo be auku
sifate kai hidupe mise peneka, po au ono ele meije rame
neka. Saka tamata maka bala ibala ktili kai inete loko saisa
rebe pamulire moneka, po ibala ktili rame loko saisa rebe
lalei lokole neka leke isupu hadia. Au lekwe ele mere neka,
au ktili rame leke au supu saisa rebe laleku lokole leke auku
hidupe lulu Yesuse Eni hidupe titinai. Ele mere hoko tatike
pine Tuhane Ikoti au kai au rue kaiNi ndete surga eti pela,
mere bei saisa rebe Kristuse Yesuse Ionore, mere Eni matale.
[15] Ite pusuma rebe hlaleke loko Tuhane pende, ite hlaleke
saka kwete tone moneka po hlaleke ktili kai hlaleke titinai
peneka, hoko suke ite ono lulu saisa rebe au betekele. Po
sepo bei imire leini esi noake makete bei mere, hoko
namake Alla Iatetuke imi leke lulu lalane misete. [16] Po imi
nete loko meije mimise: Alla Eni hnaune rebe Iatetuke ete
ite rebe ite lulue eti roma petu meije suke ite lulu rame.

[17]Kwali betaya imi, au kotie leke imi lulu auku atate. Ami
aseluke atate misete ete imi peneka, hoko imi selu mimise
kai ono lulu tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse rebe esi
lulu amiki atate. [18]Suke imi lulu ami le sie bokala me esi
atate mise mo, le hnauna kena Yesuse Kristuse Eni matale
kena ai tutine le iteki dosaru esi suka lene mo. Mere au
beteke ete imi rame neka, kai meije au beteke suikele au
rani. [19]Tamata rebe esi atate ele mere namake pamulire
esi supu poie kena otoi susate titinaije. Le esi ono neune
saisa neka lulu esi lale neune. Saisa rebe suke asomi lele,
esi onore lalesi ndina lele. Esi ono saisa rebe Alla Isukare
mo po batuke esi noake kena ono saisa rebe nusa meije
sukare. [20]Po itere, ite rue kai Alla ndete surga. Iteki Maka
Hlamate Tuhane Yesuse Kristuse tatike pine Iluake bei mere.
Ile mere pine ite namakeNi rame kai lale lokoI rame. [21]Ite
nanakwalama rebe namake pulue meije, Kristuse Ileliele
lupe ruaI Eni nanakwalaI rebe esi kbasare saka hitate elake.
Iono mere yele le Eni kbasa me kena Iono sasaisa neka.

Hnauna pamuli
4:1-9

4 Kwali betaya rebe au oki imi titinai, kai rebe au suka
tetue imi neka! Imi atate rebe nkenale le imi hlaleke
loko Kristuse ktilire eono laleku ndina kai au isike Alla. Au
beteke ete imi be suke imi hlaleke loko Tuhane titinai, hoko
imi maka hlaleke loko Tuhane esele yake.

[2]Betaku Euodia kai Sintike! Au kotie bei luami titinai leke
lalemi esa kai noake sakesa saka tamata rebe esi hlaleke
loko Tuhane esi maka noake. [3]Auku ebe Sunsugose ale rebe
akerike tapa au boka titinai. Au sukare atapa bina lua meru
leke lalesi esa kai noake sakesa. Luasi kerike ktili kai au
peneka kena lepae Sou Misete bei Allare, saka Klemense
kai pusue tamata maketa rebe esi kerike tiktili kai aure. Esi
nanaru lekilu peneka, me Alla Eni Buku kena leki tamata
rebe esi supu rue kaiNi eti pelare peneka.

[4] Au kotie leke lalemi ndina rame le imi esa kai Tuhane
peneka. Au beteke suike lekwe be, “Lalemi ndina noma!”
[5] Imi lalemi mise ete pusue tamata, kai sepo tamata esi
ono neune ete imi, imi leliesi yake. Le lau mo Tuhane Iluake
suike reneka. [6] Kaplalemi le sasaisa yake, po kotie loko Alla
le sasaisa neka. Saisa rebe imi perlure, kotiele bei Alla rame
kai kotie trima kasi beiNi. [7] Eleki Tuhane Iono imi lalemi
ndene, kai Iraka imi maka noake le lalemi esa kai Kristuse
Yesuse peneka. Namake tamata sae inati imi lalemi rebe
ndene mere mo be le mula pine lalemi ndene ele mere.
[8] Kwali betaya, imi hnouke batuke rebe misete kena
lalemi. Noake saisa rebe nkenale neka rebe eono imi supu
isike. Molupe yelu rebe nkenalaru, yelu rebe holmatelu, yelu
rebe tinai, yelu rebe umise titinai le dosa sae mo, yelu rebe
eono tamata esi suka imi, kai yelu rebe eono laleu kera
more. [9] Imi ono lulu saisa rebe imi atetukele kai imi supu
bei aure, rebe au beteke pise rebe au onoule hoko Alla rebe
Iono supu rue misere, Ime kai imi.

Kotie trima kasi
4:10-20

[10] Au isike Tuhane le takwali peneka imi nete loko au po
meije pine imi supu lalane kena tapa au kena kepene suike.
[11] Au beteke meije bei auku sasaisa more mo, le au atetuke
peneka be taneia boka pise boka mo au blake be mere
panuhu peneka. [12] Le taneia boka pise boka more au blake
peneka. Kena andia neka, saka perlu saisa pela peture sae pise
sae mo, taneia boka pise boka mo po laleku ndina lele. [13] Kena
andia neka, au ktili le Kristuse Iriluke kbasa ete au peneka.
[14] Po imi ono misete ete au peneka. Le kena au supu susate
imi tapa au.
[15] Kwali betaya imi me kota Pilipi! Imi ruami rekwa be
kena akmena au keu bei me otoi Makedonia kena lepae
Sou Misete memenaije, jemate toini rebe maka tapa aure
batuke imi neka, kai rebe tapa au kena kepene batuke imi
neka. [16] Kai kena au ndi kota Tesalonikare au perlu kepene,

imi natue kepene ete aure rebai esa moneka. [17]Au beteke
ele meije natie yake be au suka imi tapa au suike. Po au
sukare Alla Iriluke misete ete imi le imi tapa au peneka.
[18]Yelu bokala rebe imi rilukele rebe imi natue ete aure, au
supu pusulu bei Epafroditusе peneka, kai meije au supu
miseta bei Alla boka peneka le yelu meru lesi peneka. Kena
meije saisa rebe au perlure supulu mei peneka. Yelu rebe
imi rilukelu meru saka boini ntelete bei tanei rebe palae
ete Alla rebe Alla Itrimae kena lale ndinate. [19]Alla rebe au
hlaleke lokoIje, rebe Eni tanei boka titinaije namake Iriluke
pusue rebe imi perlure le imi esa kai Kristuse Yesuse peneka.
[20]Mai ite isike Alla Amate eti pela. Amine.

Hlamate mulini
4:21-23

[21]Au kotie beteke auku holmate ete Alla Eni tamataru
pususi, rebe esi esa kai Kristuse Yesuse. Iteki kwali betaya
rebe esi mei kai au ete meije esi beteke holmate ete imi
pusumi. [22]Alla Eni tamata mei kota meije pususi kai lesi
lekwe sie rebe esi rue mei kamale elake Kaisare eni otoi
maka ruere esi beteke holmate ete imi.
[23]Ami kotie leke Tuhane Yesuse Kristuse Iriluke misete ete
imi pusumi!

Au Pauluse kai Timotiuse ami beteke hlamate ete imi
pusumi. *Pauluse*

Pauluse eni Sulate ete Jemate Toini me Kota Kolose

Lepate Menai

Kota Kolose, eme propinsi Asia Tone, elau bei kota Epsuse mo. Pauluse ilepae Sou Misete me kota Epsuse musuna lua lesi. Eleki tamata Kristene bei kota Epsuse, esi keu lepae Sou Misete me kota Kolose, hoko tamata Kolose leini esi hlaleke loko Tuhane Yesuse. Eleki musuna ilaru lia bei mere, kena Pauluse ikusu bui le ilepae Sou Misete, ileki sulate meije eleki inatue ete tamata rebe hlaleke loko Yesuse me kota Kolosere.

Pauluse eni sulate ete tamata Kolosearu, ianetesi loko kuru agama rebe esi keri hnaune tinai more. Kurua meru esi beteke be sepo ite suka supu hlamate bei Alla hoko batuke hlaleke loko Yesuse saisa mosa, suke ite tatu loko yelu rebe kbasae lanite kai nusa meije, lupe malekate. Kai suke sunate lulu agama Yahudi esi hukume kai suke ite lulu aturana maketa lekwe. Pauluse iahnau tamata Kolosearu leke esi persaye hnauna nsalala meru yake. Ibeteke lokosi be, sepo ite hlaleke loko Yesuse hoko yele peneka, le batuke Yesuse pine Iono tamata isupu hlamate. Hnaune rebe kuru tinai more esi betekele batuke ekeri ite loko lalane tiae le esi hnaune mere bei Yesuse mo.

Isi

1. Hlamate (1:1-2)
2. Pauluse ikotie trima kasi bei Alla kai ikotie ete tamata Kolosearu (1:3-14)
3. Kristuse Eni kbasare ele lesi bei pusue yelu (1:15-23)
4. Pauluse eni makerike lepae Sou Misete (1:24-2:5)

5. Lepate pentine: Iteki atate suke etiluke be ite hlaleke loko Yesuse (2:6-7)
6. Lene loko hnaune rebe tebikele bei iteki maka hlaleke loko Yesuse yake (2:8-3:4)
7. Hleke iteki atate takwaline, ono atate beluke (3:5-17)
8. Hnaune ete bina kai mokwai rebe ikai pende, ete elake inai kai kwetelaru kai hnaune ete tamata makerike kai tamata rebe ipake tamata makerike (3:18-4:1)
9. Hnaune kena kotie loko Alla kai iteki atate ete tamata Kristene more (4:2-6)
10. Hlamate kai lepate mulini (4:7-18)

Hlamate
1:1-2

1 [1-2] Kwali betaya, imi jemate toini me Kolose rebe imi hlaleke titinai kai imi esa kai Kristuse rame! Sulate meije bei au Pauluse, rebe Alla Ibitike au kena Kristuse Yeusue Eni maka ulake lulu Eni sukare, kai iteki kwali Timotiuse. Ami hlaleke be Iteki Alla Amate Iriluke misete ete imi kai Iono imi rue mise.

Kotie loko Alla kai kotie trima kasi
1:3-14

[3] Papela ami kotie loko Alla ete imire ami kotie trima kasi bei Alla, iteki Tuhane, Kristuse Yesuse AmaI, [4] le ami lene peneka be imi hlaleke loko Kristuse Yesuse kai imi oki pusue Alla Eni tamataru. [5] Imi hlaleke kai oki Alla Eni tamataru ele mere le imi tolae imi hidupe loko saisa rebe Alla Iaknekaele ete imi ndete surgare peneka. Mere imi lenele akmena peneka, kena imi lene Sou Misete rebe nkenale, [6] rebe lepaele ete imi pende. Sou Misete mere elei rame ete tamata bokala me pusue nusa, kai eliku misete ete tamata bokala peneka. Sakesa kai Sou Misete eliku misete ete imire neka, kena imi lene Alla Iono Misete ete tamatare kai imi noake lokole mise titinai. [7] Amiki ebe Epaprase

rebe ami okine, ilepae Sou Misete ete imi peneka. Ile mere
Yesuse Eni makerike sakesa kai amire neka, rebe ikerike
titinai loko saisa rebe epentine ete imire. [8] Ile mere lekwe
pine ibeteke ete ami be Ro Misete Ikbasae lalemi hoko imi
oki lomai.
[9] Bei mere hoko kena ami lenele, ami kotie loko Alla ete
imi rame. Ami kotie leke Eni Ro Misete Iono imi nati kai
rekwa mise titinai, leke Alla Eni sukare imi rekwae mimise.
[10] Ele mere hoko imi hidupe elulu Alla Eni sukare, kai imi
ono laleIje ndinake imi rame, leke imi ono misete rame
kena sasaisa neka. Kai imi maka rekwa Allare, etapa rame.
[11] Kai ami kotie leke Alla Eni kbasa elake titinai mere eono
imi ktili titinai, leke imi tahane lalemi kai lalemi kuru kena
susate sasaisa neka. [12] Kai leke imi kotie trima kasi bei iteki
Amate kena lale ndinate. Le Amate mere pine Ibitike imi
kena supu saisa rebe Iaknekaele ete Eni tamataru pende,
leke imi supue me Eni otoi maka pleta rebe ehita titinaije.
[13] Itie ite bei ro tiare esi kbasare peneka, kai Ikeri ite loko
Eni Nanae rebe IokiNe Eni otoi maka pletare. [14] Eni Nanae
mere pine Iseli iteki dosaru peneka, hoko iteki dosaru supu
ampune peneka.

Kristuse Eni kbasare lesi bei pusue kbasaru
1:15-23

[15] Kristuse seluI saka Alla rebe seluI more, kwetele mena,
Ipentine lesi bei pusue yelu rebe Alla Itolaule. [16] Le baueNi
pine Alla Itolae pusue yelu, ndete surga kai mei nusa, pusue
yelu rebe supu selue kai supu selu mo, kai pusue roa rebe
ukbasa kai upletare. Pusue yelu, Kristuse Itolaelu leke
isikeNi. [17] Ime akmena peneka, kena sasaisa eme mosa, kai
beiNi pine pusue meru me.
[18] Ile saka ulu bua, kai Eni jemataru saka Erini
nanakwalaIje. Ile Alla Eni Nanae mena, kai Ile, Alla Iono
Ikwana suike akmena, leke Ilesi bei pusue yelu. [19] Le Alla
Eni sukare pusue rebe ume kenaIje, ume kena Eni Nanare
lekwe. [20] Kai Alla Iteue peneka be baue Eni Nanae mere,

Alla Iono pusue rebe mei nusa kai ndete surgare hidupe
mise suike kaiNi. Iono mere baue Eni Nanare Eni lalakwe
ponikele kena ai tutine eleki Imata kena Iseli ite pusuma.
[21] Akmenare imi lau bei Alla hoko imi ono musu kaiNi,
le imi atate kai saisa rebe imi noakele batuke neune. [22] Po
pamuli meije, bei Eni Nanare Imata saka tamata piasare
hoko Alla Iono imi mise suike kaiNi peneka. Leke namake
kena Iono imi balaleIje, imi mise titinai le dosa sae mo kai
nsalale sasaisa kwale mo. [23] Bei mere hoko suke imi hlaleke
ktili loko Yesuse Kristuse rame, kai suke imi tolae imi
hidupe loko Sou Misete bei Alla rebe imi lene pende, imi
kele kuru kenae kai hlaleke loko hnaune makete moneka.
Sou Misete mere tamata esi lepaele ete tamata bokala me
papelake otoi mei nusare peneka, kai au Pauluse maka
layani jemate toini meije, auku makerike, lepae Eni Sou
Misete mere.

Pauluse ilayani jemate toini
1:24-2:5

[24] Kena meije laleku ndina titinai le au supu susate kena
ono saisa rebe epentine ete imi. Kai au supu susate, meije au
sibae Kristuse Isupu susate ete Eni jemataru. Jemata meru
saka Erini nanakwalaIje.[a] [25] Alla Iulake au peneka kena ono
tamata maka layani jemate toini, hoko au lepae pusue Alla
Eni Lepataru ete imi lulu Iulake aure. [26] Eni Lepate mere
bei akmena titinai sa, musuna utune kena utune, anubu
kena anubu, Alla Isibake mo, po meije Isibakele ete Eni
tamataru peneka. [27] Saisa rebe kena akmena sae irekwa
mo, rebe emise titinai kai ela titinai ete pusue tamatare,
Alla Isuka sibakele ete Eni tamataru. Hoko rebe akmenare
sae kuesa irekwa more emeije, “Kristuse Ime kena lalemi,
hoko imi supu rue mise kai Alla me otoi rebe esi kbasare
saka hitate elake.” [28] Kristuse mere pine ami lepaeNi ete

---

[a] **1:24b** Kena tapsirane makete beteke be: Le au supu susate makete lekwe leke au tanggune susate rebe Kristuse Isupure kena nanakwalakue leke tapa tamata rebe esi hlaleke lokoIje.

papelake tamatare. Ami ahnau kai atetuke pususi pake
amiki lale misete rebe bei Tuhane. Ami ono ele mere leke
pusue tamata esi supu balale Alla kai esi atate mise titinai
le esi esa kai Kristuse. [29]Mere pine eono au atula titinai
lokole leke au supue. Au atula kena pusue auku ktiline rebe
Kristuse Irilukele, kai Eni kbasare ekbasae pusue lalekue.
2 Au sukare imi rekwa be au atula ktili titinai ete imi, kai
ete sie rebe esi me Laodikiare kai pusue rebe esi rena
au mosare. [2]Au ono pusue meru leke lalemi kai lalesi kuru,
kai imi pusumi oki lomai hoko imi lupu kena esa. Ele mere
hoko imi pusumi blake be imi nati kai rekwa Kristuse titinai
rebe akmenare Alla IsibakeNi mosare. [3]Batuke baue Kristuse
pine Iono ite rekwa pusue saisa rebe Alla Isuka onore, lalane
makete sae mo. [4]Au beteke meije leke imi keta bei tamata
maka lemake rebe eni lepate mise titinaije. [5]Le masike au lau
bei imi, po auru nete loko imi rame. Kai laleku ndina titinai le
au rekwa be imi lalemi esa kena hlaleke titinai loko Kristuse.

Hidupe lulu maka hlaleke
2:6-7

[6]Kwali betaya, imi naku peneka be Kristuse Yesuse iteki
Tuhane, hoko suke imi hidupe lulu Eni sukare. [7]Kai imi kele kuru
leke imi esa kaiNi rame, kai imi hidupe lulu Eni lepate rame.
Suke imi hlaleke lokoIje etapa ktili rame, lulu rebe atetukele ete
imi pende, kai suke imi kotie trima kasi beiNi titinai.

Hnaune rebe elulu Yesuse Eni hnaune more, lulu yake
2:8-19

[8]Suke imi keta bei tamata rebe esi suka lemake imi
kena hnauna rebe esi guna sasaisa more. Hnauna meru bei
Kristuse mo po tamata esi noake kai bei roa rebe ukbasa
mei nusare.[b] [9]Le kena Kristuse Iono tamatare, pusue rebe
ume kena Allare ume kena Kristuse lekwe. [10]Imi hidupe

---

[b] **2:8** Kena tapsirane makete beteke be: esi atetuke imi leke imi lulu atate kai peraturane rebe batute elepa loko nusa meije.

mise titinai peneka le imi esa kai Kristuse pe. Kristuse,
elake bei pusue rebe ukbasa kai rebe upletare.
11 Imi esa kai Kristuse peneka hoko mere sakesa kai
imi supu sunate peneka. Sunate rebe tamata iono mo, po
sunate rebe Kristuse Ionoe, rebe etie imi bei atate tiae rebe
akmenare ekbasae imire. 12 Le kena imi supu baptise, mere
saka imi mata kai hnouke imi sakesa kai Kristuse. Kai mere
lekwe saka imi kwana suike bei matale sakesa kai Kristuse
Ikwana suike, le imi persaye be Alla Eni kbasare eono
Kristuse Ikwana suike bei matale.
13 Akmenare, imire saka tamata matale neka le imi ono
dosa rame, kai imi supu sunate mosa. Po pamuli meije Alla
Iono imi, saka imi kwana suike sakesa kai Kristuse Ikwana
suike. Kai Alla Iampune iteki dosaru pusulu peneka. 14 Kai
iteki dosa kena hukume rebe Musa ilekire, rebe lekie kena
sulate daftare rebe etutuke ite ktilire, Alla Ituli kai moneka.
Ituli kai more baue Kristuse Eni matale kena ai tutine.
15 Kena ai tutini rebe Kristuse Imata kenare, Alla Inabu
pusue roa rebe upleta kai ukbasa mei nusare. Kai saka roa
meru usupu lo eleki ukeu tutumulie Kristuse, leke tamata
bokala mei nusare esi rekwa be Alla Iono roa rebe upleta
kai ukbasa mei nusare utetu peneka.
16 Bei mere hoko, imi lene loko tamata esi leuke sala ete imire
yake. Esi leuke sala ete imi loko peratunane kena lake saisa
rebe kanele pise kinure, pise petua kena kotie loko Alla pela
musune, pise petua kena kotie loko Alla pela bulane beluke,
pise petu plei pela mikure. 17 Pusue peraturana kai atata meru
batuke molupe saisa rebe namake eonore esi ninuije. Saisa
rebe namake eonore, mere Kristuse. Imei peneka. 18 Imi sebeie
tamata rebe esi ono lelemake saka siere tamata rebe mpe lebu
bei tamata makete, rebe esi tatu loko malekataru esi lemake
imi yake. Esi suka lemake loko imi leke hadia rebe suke imi
supure, imi supu yake. Sie meru esi kwakwaesi le esi maka
noake bei nusa meije eleyo esi maka noake mere esi guna sae
mo. Kai esi isike saisa rebe esi selulu kena kmanire, 19 eti masike
Kristuse Iono elake po esi lene lokoI moneka. Kristuse Iono

elake hoko Alla Eni tamataru pususi esa kai Kristuse titinai, kai esi maka hlaleke etapa ktili rame lulu Alla Eni sukare.

Mata kai kwana suike sakesa kai Kristuse
2:20-3:4

[20-21] Kena Kristuse Imatare, imi lekwe molupe imi mata sakesa kaiNi peneka, kai imi supu tie bei nusa meije esi aturane peneka.[c] Hoko hnauna rebe ubeteke be, “Kerike meije yake, kane meije yake, nanakwalami kena meije yake,” pusue meru imi lulu yanoma. [22] Pusue meru batuke peraturane kena yelu rebe pakele eleki esi guna sasaisa moneka. Mere batuke peraturane kai hnauna rebe tamata ionoe. [23] Tinai, peraturane ele mere selure saka misete titinai, le eono tamata esi tatu loko malekataru kai esi onosi saka esi mpe lebu bei tamata makete, kai ruasi ono nanakwalaisu kera. Po peraturana meru upakuna kena lake tamata bei atate neune rebe isuka onore mo.

3 Kwali betaya, pamuli meije molupe Alla Iono imi kwana suike bei matale sakesa kai Kristuse peneka, hoko imi supu hidupe beluke peneka, hoko suke imi lalemi loko saisa rebe Alla Iaknekae ete imi ndete surga, ndete otoi rebe Kristuse Ipleta sakesa kai Allare. [2] Imi noake loko yelu rebe undete surgare neka, noake loko yelu rebe umei nusare yake. [3] Le kena Kristuse Imatare, saka imi mata sakesa kaiNi peneka, kai imi supu hidupe beluke le imi esa kai Kristuse rebe Irue kai Allare. Imi hidupe beluke mere tamata sae iselu mosa. [4] Sepo Kristuse rebe Iono imi supu hidupe beluke mere Iluake suike mei nusa, hoko kena mere lekwe imi me kaiNi kena Iaseluke Eni kbasa elake rebe ehita titinaije.

Hidupe takwaline kai hidupe beluke
3:5-17

[5] Bei mere hoko imi hleke bei lalemi loko yelu tiae rebe elulu tamata eni sifate, molupe ono ntasite, lale loko maka

---

[c] **2:20-21** Tapsirane makete beteke be: imi supu tie bei roa rebe ukbasa nusa meije.

ono ntasite rebe suke ono more, lale tiae kena ono ntasite,
kai lale loko taneia boka, le lale loko tanei bokare sakesa
kai tatu loko tuhane tinai mo. [6] Yelu meru pine eono Alla
Inasuke tamata rebe esi lulu Eni pletare more.[d] [7] Imi hidupe
kena akmenare imi ono ele meru lekwe. [8] Po pamuli meije
suke imi hleke bei pusue neunaru: ono lomai yake, nasuke
lomai yake, lale tiake lomai yake, tasie lomai yake kai lepae
lepate tiae rebe suke lepae more ete lomai yake. [9] Imi lemake
lomai yake, le imi hidupe kai atate tiae akmenare imi hleke
peneka, [10] kai meije imi supu hidupe beluke peneka, rebe
Alla Iono etapa belu rame leke imi rekwa Alla mise titinai,
eti imi atate mise saka Eni atate. [11] Alla Iono imi hidupe
beluke mere peneka hoko imi maka noake be tamata andere
tebikeni bei tamata andere sirike pusulu peneka. Tamata
Yahudi more tebikesi bei tamata Yahudiaru moneka, tamata
rebe esi sunate more tebikesi bei tamata rebe esi sunate
moneka, tamata makerika rebe esi kbasa sae more tebikesi
bei tamata makerika more moneka. Masike tamata bei otoi
makete pise tamata rebe esi rue me aiela uweije sakesa neka.
Le tamata maka hlaleke loko Tuhane esi noake Kristuse
Ipentine lesi bei sasaisa neka, kai pususi esa kaiNi.
[12] Kwali betaya, imire Alla Eni tamata. Alla Ioki imi titinai
kai Ililake imi kena hlaleke lokoI. Bei mere hoko suke imi
tapa lomai, lalemi mise ete tamata makete, kwakwae imi
mo, imi mau loko tamata makete kai kena supu susate,
tahane lalemi neka. [13] Sepo lalemi tiake lomai hoko suke
imi tahane lalemi kai imi ampune lomai. Tuhane Iampune
imi peneka, hoko suke imi ampune lomai lekwe. [14] Kai
rebe pentine lesire: suke kwali betaya imi oki lomai, le
sepo imi oki lomai hoko mere elupuke imi kena esa titinai.
[15] Kristuse pine Iono imi lalemi mise kai lomai. Hoko suke
imi lalemi mise kai lomai, le Alla Ikoti imire kena imi esa
saka nanakwala esa. Kai suke imi kotie trima kasi bei Alla.

---

[d] **3:6** Lepate matai "tamata rebe esi lulu Eni pletaru more", kena bukua akmenaru rebe leki Alla Eni lepataru kenaule lepate matai mere sae mo.

[16] Kristuse Eni hnaunaru suke imi nete loko rame, leke
imi atetuke lomai kai ahnau lomai mimise kena imi maka
rekware. Suke imi menanie lagu Masmuraru, kai lagua
kena isike Alla kai lagu rohania rebe Ro Misete Iono imi
menaniele. Kena menanire lalemi kotie trima kasi bei Alla.
[17] Kai sasaisa neka rebe imi lepaele pise onore, lepae pise
onoe kena Tuhane Yesuse Eni nane, kai kotie trima kasi bei
Alla Amate baue Tuhane Yesuse.

Rue mise kai lomai saka tamata rebe hidupe beluke
3:18-4:1

[18] Binaya rebe imi kai pende, suke imi lene loko imi
mokwaiaru, le imi hlaleke loko Tuhane peneka hoko suke
imi ono ele mere.
[19] Mokwaia rebe imi kai pende, suke imi oki imi binaru,
onosi kena ktiline yake.
[20] Kwetela imi, suke imi lene loko imi elake inaiju kena
sasaisa neka, le mere eono Tuhane laleIje ndina.
[21] Imi amataru, imi ono imi anaru lalesi kera yake, leke
esi susa yake.
[22] Imi tamata makerike ete tamata makete, suke imi
lene loko tamata rebe imi kerike etesi mei nusa meije kena
sasaisa neka. Imi lene lokoise batuke kena esi selu imire
yake, kai batuke imi suka kena supu isike yake, po imi lene
lokosi titinai kena lale misete saka imi lene loko Tuhane.
[23] Sasaisa neka rebe imi onore, suke imi onoe titinai kena
lale misete, saka imi onoe ete Tuhane po ete tamata mo.
[24] Imi nete, namake imi supu misete bei Tuhane kena seli
saisa rebe imi onore. Tatike saisa rebe Tuhane Iaknekae ete
Eni tamataru, Iriluke ete imi. Le tamata rebe imi kerike
eteije, esi tinaije mere Kristuse ruaI, rebe imi kerike eteI
titinai kena lale misete. [25] Kai sire pine iono neune, isupu
hukum lele, le Tuhane Ihbeike tamata mo.
4 Imia rebe pake tamata makerike, suke imi ono loko imi
tamata makerikaru kena misete kai nkenale le imire
tamata makerike ete Tuhane ndete surga.

Hnaune kena kotie loko Alla rame
4:2-6

[2]Kwali betaya, suke imi kotie loko Alla rame. Kai kotie
trima kasi bei Alla. [3]Kotie loko Alla ete ami lekwe, leke
Itiluke lalane kena lepae Eni hnaunaru, leke ami lepae
Kristuse rebe akmenare sae irekwaI mosare. Le bei ami
lepae Alla Eni hnaunaru hoko meije esi kusue au kena bui.
[4]Hoko kotie ete au leke au supu lepae Alla Eni lepate titinai
lulu Eni sukare leke tamata esi natie.
[5]Imi hubungane kai tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse
more, suke imi hidupe mimise kai pake kesempatane mere
kena aseluke tamata maka hlaleke loko Kristuse eni atate.
[6]Suke imi lepate eono lalesi ndina kai erana lalesi. Kai kena
tamata esi tneu imire suke imi ralake tekwasi.

Lepate mulini
4:7-18

[7]Kwali betaya, saisa rebe eono kena aure namake iteki
kwali Tikikuse rebe ite okine, ibeteke ete imi. Ile Tuhane
Eni makerike rebe ikerike mise titinai, amiki ebe rebe
ikerike sakesa kai ami. [8]Au ulakeni loko imi leke imi rekwa
be kena meije ami elia, kai leke iono lalemi ktili. [9]Au ulake
ikeu sakesa kai iteki kwali Onesimuse rebe ihlaleke sakesa
kai ite. Ile, bei kota esa kai imire neka, kai ikerike mise
titinai kai ite okini. Namake luasi beteke pusue yelu rebe
uono ete meije ete imi.
[10]Aristarkuse rebe imei bui lalei sakesa kai aure ibeteke
hlamate ete imi. Kai Barnabase kwalini Markuse ibeteke
halamate ete imire neka. (Imi supu lepate kena Markuse
peneka, hoko au kotie bei imi leke sepo iluake loko imi,
imi trimai kena misete.) [11]Kai Yesuse rebe eni nane saere
Yustuse ibeteke hlamate ete imi lekwe. Bei tamata Yahudia
rebe esi hlaleke loko Tuhane Yesuse pende, batuke sie telua
meiju pine esi kerike sakesa kai au kena Alla Eni makerike.
Esi tapa au hoko laleku ndina.

[12] Epaprase ibeteke hlamate ete imi ne. Ile bei kota esa kai
imire neka, ile Kristuse Yesuse Eni tamata makerike rebe
ikotie loko Alla ete imi rame, leke imi hlaleke ktili kai imi
rekwa. Leke imi ono lulu Alla Eni sukare titinai. [13] Au ruaku
selui kerike peneka, ikerike ktili ete imi kai ete tamata rebe
esi ndi Laodikia kai Hierapolise. [14] Loktele Lukase rebe ite
sukaije kai Demase luasi beteke hlamate ete imi lekwe.
[15] Imi beteke amiki hlamate ete tamata rebe esi hlaleke
loko Kristuse ndi Laodikiare. Kai ete Nimfa kai jemate
toini rebe esi ibada me eni lumare. [16] Kena baise sulate
meije ete imi peneka, atula leke baisele ete jemate toini
ndi Laodikiare lekwe. Kai sulate rebe ete jemate toini ndi
Laodikiare suke imi baise lekwe. [17] Kai beteke kena Arkipuse
be makerike rebe Tuhane Iulakeni kena ikerikele, suke
ikerikele eti epela kena misete. [18] Hlamate bei au Pauluse.
Hlamate meije au lekie kena auruku balakue.
Nete, auru mei bui lalei sa! Tuhane Iriluke misete ete imi.

Hlamate bei ami, *Pauluse*

Pauluse eni Sulate Nomore Esa ete Jemate Toini me Kota Tesalonika

Lepate Menai

Meije Pauluse eni sulate memenai ete jemate toini me kota Tesalonikare.

Kota Tesalonikare, otoi Makedonia esi kota inai. Otoi Makedoniare Propinsi bei Kerajane Roma. Pauluse ieleke jemate toini me kota Tesalonikare, kena iheti bei kota Pilipire. Po takwali mo, tamata Yahudia rebe esi suka Pauluse more esi suka ilepae hnauna kena Kristuse ete tamata Yahudi more mo. Hoko Pauluse ikeu bei kota Tesolonika lopai kota Berea. Eleki kena iluake mpai kota Korintuse, iulake Timotiuse ikeu lolete kota Tesalonika kena iselu jemate Tesalonika. Eleki ileu, ibeteke jemate toini esi hidupe ete Pauluse. Kena Pauluse ilene Timotiuse ibeteke mere, eleki ileki sulate meije, rebe kotiele Pauluse eni sulate memenai ete jemate toini Tesalonika. Hoko Pauluse eni sulate meije iahnau jemate toini me kota Tesalonika leke esi maka hlaleke etapa ktili kai masike esi supu susate po tahane neka.

Pauluse ikotie trima kasi ete Alla le isupu sou kena esi hlaleke kai esi li loko lomaije. Ianetesi loko eni atate kena irue kaisi sare.

Eleki iralake jemate toini esi tneu loko saisa eono kena sie rebe esi mata peneka kena Tuhane Yesuse Iluake suike mosare. Sie meru supu rue kaiNi sa pibe moneka? Kai Tuhane Yesuse Iluake petu ila? Pauluse iahnausi leke esi kerike loko esi makerike mimise rame kai esi hlaleke rame be Kristuse Iluake suike tinai.

Isi

1. Hlamate (1:1)
2. Alena loko Pauluse kai tamata Tesalonikare (1:2-3:13)

a. Pauluse ikotie trima kasi ete Alla le tamata Tesalonikaru kai iisike esi atate (1:1-10)
b. Pauluse ilepa le ruai, ilepa loko akmena eni makerike me Tesalonikare kai ianetesi be eni atate mise etesi (2:1-12)
c. Ibeteke be inetesi titinai kai lelei kena keu lokosi (2:13-3:13)

3. Pauluse iahnau kai atetuke tamata Tesalonikaru (4:1-5:24)
a. Iahnausi leke esi atate mise saka maka lulu Tuhane Yesuse esi atate (4:1-12)
b. Iatetukesi loko saisa rebe eono kena petu Tuhane Yesuse iluake suike (4:13-5:11)
c. Iahnausi leke esi hidupe mise kai sie maketa rebe maka hlaleke sakesare (5:12-22)

4. Hlamate mulini (5:23-28)

Hlamate
1:1

1 Kwali betaya imi.
Au Pauluse, au leki sulate meije ete imi jemate toini me kota Tesalonika. Imire Alla Amate kai Tuhane Yesuse Kristuse Eni tamata. Au, Siliwanuse kai Timotiuse ami kotie loko Alla be,

"Ama, Aono misete elake ete jemate toini
me kota Tesalonika kai lalesi ndene noma."

Jemate toini Tesalonikaru esi atate kai esi hlaleke loko Allare mise titinai
1:2-10

2 Ami kotie trima kasi rame loko Alla le imi pusumi
hlaleke lokoI rame. Kai kena ami kotie loko Allare ami
sulapi imi nane rame. 3 Ami kotie trima kasi rame loko Alla
le kena ami kotie loko Alla Amate ami nete imi kerike rame
loko imi makerike elia le imi hlaleke loko Alla. Kai ami
nete imi kerike mise leke tapa tamatare elia le imi okisi.
Kai ami nete imi tahane lale masike tamata esi ono susate
eti esi teta imi le imi hlaleke titinai be iteki Tuhane Yesuse

Kota Tesalonika

Kristuse Iluake kena hlamate imi. [4]Kai kwali betaya imi
rebe Alla Iokimi, ami rekwa be Alla Ibitike imi kena Eni
tamata rebe hlaleke lokoI.
[5]Le kena ami lepae Sou Misete bei Alla ete imire, batuke
esiri bei ami biruma mo po ami lepa ktili le Ro Misete
Iriluke ktiline ete ami. Kai Iono ami rekwa be Ikerike
titinai ete imi baue Sou Misete bei Allare. Imi rekwa ami
layani ktili kena ami rue sakesa kai imi leke ami tapa imire
elia. [6]Imi lulu amiki atate kai Tuhane Eni atate peneka
kena tamata esi ono susate ete ami eti esi teta amire. Mere,
masike imi supu susate boka titinai eti esi teta imi le imi
hlaleke loko Sou Misete bei Alla kena Yesuse Kristuse hoko
lalemi ndina sa, le Alla Eni Rore Iono lalemi ndina. [7]Hoko
imi ono conto misete ete pusue tamata rebe esi hlaleke loko
Alla me otoi Makedonia kai otoi Akayare. [8]Pusue tamata me
otoi Makedonia kai Akaya esi selu kai lene be imi atate elia
kai imi beteke elia kena Sou Misete bei Alla kena Yesuse
peneka. Kai batuke tamata me otoi Makedonia kai Akaya
mo po tamata rebe esi rue me pusue otoi maketaru lekwe
esi lene imi hlaleke loko Allare mise. Hoko mahake ami
keu kena lepae moneka. [9]Le pusue tamata meru esi alenake
imi li loko ami mise kuate elia kena akmena ami luake

loko imire. Kai esi alenake loko imi hleke bei hlaleke loko
tuhane tinai more eleki imi hlaleke loko Alla rebe Inkenare
kai Ikwana kena imi luluI. [10]Kai esi alenake imi hlaleke
kai namake Alla Eni Nanare Iluake suike bei ndete surgare.
Nanae mere Yesuse rebe Alla Iono Ikwana suike. Yesuse
mere lekwe rebe tatike pine Iono hlamate ite kena Alla
Inasu, Ihukume tamata rebe ono dosare.

Saisa rebe Pauluse ikerikele me kota Tesalonikare 2:1-16

2 Kwali betaya imi, imi ruami rekwa be ami luake loko
imire kai rue kai imire leke ami lepae Sou Misete
ete imire supu hasile. [2]Imi rekwa be kena ami luake loko
imi me kota Tesalonika mosare, ami lepae Sou Misete bei
Allare mpai kota Pilipi. Mpai kota Pilipire ami supu teta
kai esi lepa tiae ete ami. Tamata bokala esi lake ami lepae
Sou Misete. Masike ele mere po me kota Tesalonikare iteki
Allare Iono ami rilama mo kena lepae Sou Misete bei Alla
ete imi. [3]Kena ami beteke hnauna ete imire, ami beteke
saisa rebe tinai more mo, saisa rebe lalema ntoli more mo,
kena ono tiae ete imi mo, kai lemake loko imi mo. [4]Eleyo,
le Alla Iuji ami lalema kai Ipersaye ami kena ami lepae Sou
Misete bei Allare hoko ami beteke hnaune saka ami lepae
batuke saisa rebe tamata esi suka lenele mo po ami lepae
saisa rebe Alla Isukare.

[5]Imi ruami rekwa be ami lepa ete imire kena ono lalemi
ndina mo pise ami lemake imi kena supu sasaisa bei imi mo.
Alla ruaI rekwa ami lalemaru titinai. [6]Kai ami ono sasaisare
kena ami suka supu isike bei imi pise tamata makete mo.
Masike amire Kristuse Eni maka ulake hoko ami kotie imi
isike amire yele po ami suka supu isike mo. [7]Po ami mau
ete imi kena ami rue sakesa kai imire lupe inate iraka eni
nanaru. [8]Le Ami nete loko imire, lalema ndina titinai eti
batuke ami lepae Sou Misete bei Alla ete imi mo po ami
ono sasaisa neka kena ami tapa imi. Le ami oki imi titinai.
[9]Kwali betaya imi. Erimi nete ami kerike ktili titinai sare

elia leke ami supu manane ete ami ruamare. Ami kerike
pita kpetu leke imi li loko ami yake kena ami lepae Sou
Misete bei Alla kena Yesuse mere rame ete imi.
[10] Imia rebe hlaleke loko Allare, imi ruami rekwa kai Alla
ruaI lekwe Irekwa ami ono dosa sasaisa ete imi mo, ami
hidupe tinai ete imi kai sae ibeteke be ami ono sala ete imi
mo. [11] Imi rekwa be ami tapa imi pusumi lupe amate itapa
eni nanaru. [12] Ami ahnau imi, ami aktili imi lalemi kai ami
beteke ktili ete imi be suke imi hidupe lulu Alla Eni pleta
rebe Eni tamataru suke esi onore leke Alla laleIje ndina. Le
kena Alla Ipleta ite tamatare, Ikoti imi kena rue kaiNi kai
selu Eni hitate elake.
[13] Kai makete lekwe rebe eono ami kotie trima kasi ete
Alla rame le ami lepae Alla Eni lepataru ete imire, imi lene
lokolu. Imi noake be mere lepata bei tamata mo po mere
lepata bei Alla titinai. Alla Ipake lepata meru leke uono imi
atate mise. Imire rebe hlaleke lokoIje. [14] Kwali betaya imi.
Susate rebe imi blakele mere, jemata toini mpai otoi Yudea
rebe Kristuse Yesuse Ibitikesi pende esi blakele neka. Imi
supu susate bei imi tamataru ruami lulu loko conto jemata
toini mpai otoi Yudea akmenare neka, esi supu susate bei
tamata Yahudiaru lekwe. [15] Tamata Yahudia meru rebe
akmena esi bunu nabiaru, eleki pamuli meije esi bunu iteki
Tuhane Yesuse kai meije esi ono susate ete ami. Alla Ionosi
titinai. Esi rare kai pusue tamata. [16] Esi lake ami leke ami
lepae Sou Misete rebe eono tamata esi supu hlamate ete
tamata makete rebe tamata Yahudi more yake. Esi lake ami
ele mere esi tapa esi dosaru rame lesi bei batase rebe Alla
Itahane laleI etesi peneka. Hoko pamuli meije mahake Alla
Ihukumesi.

Pauluse lalei kena ikeu loko jemate toini Tesalonikaru suike 2:17-3:13

[17] Kwali betaya imi, ami keu bei imi takwali mo po ami
nete loko imi rame. Ami nete loko imi titinai peneka kai
ami lalema titinai kena luake selu imi suike. [18] Ami lalema

kena luake loko imi suike peneka. Au Pauluse, au atula
rebai ilaru peneka po ro tiaru esi elake eono ami supu keu
loko imi mo, epele lalane bei ami. [19]Laleku kena selu imi le
imi pine ami hlalekemi kai imi ono ami lalema ndina. Le
tatike pine Tuhane Yesuse Iluake, kai kena ite luake lokoIje,
imi pine ono ami lalema ndina kai lalema ela. [20]Titinai, ami
lalema ela kai lalema ndina titinai le imi.

3 Amiki lalema kena luake loko imire, ami tahane ruae
moneka. Hoko ami teu lepate kena au, Pauluse, rue
ruaku mei kota Atena neka, [2]yo ami ulake kwali Timotiuse
rebe ikerike ete Alla sakesa kai amire kena lepae Sou Misete
kena Kristuse, ilome lokomi. Ami ulakeni lome leke iakbere
imi lalemi kai itapa imi leke imi hlaleke loko Kristuse tapa
ktili. [3]Timotiuse itapa imi leke kena imi supu susate imi
hlaleke loko Alla sa. Imi rekwa be Alla Isukare ami supu
susate le ami hlaleke lokoI. [4]Kena ami sakesa kai imire,
ami beteke rame ete imi peneka be tatike pine ite supu
susate bei tamata makete. Kai imi rekwa be susata meru
ite supulu peneka. [5]Au ulake Timotiuse ikeu lome loko imi
le au tahane rua kaplaleku le imire moneka. Ikeu loko imi
leke au rekwa be imi hlaleke loko Kristuse ktili sa pibe mo.
Le au kaplaleku tinake ro tiaru esi elake eteheke imi eleki
imi hlaleke saisa rebe ami betekele ete imire moneka. Hoko
saisa rebe ami kerikele esupu hasile sasaisa mo.

[6]Meije Timotiuse ileu loko ami peneka kai ialenake sou
misete be imi hlaleke ktili loko Kristuse elia kai li loko lomaije
elia. Kai ialenake be kena imi nete loko amire, imi lalemi ndina
titinai. Kai lalemi kena tetue ami lekwe lupe ami lalema kena
tetue imire neka. [7]Hoko kwali betaya imi, masike ami supu
susate kai supu kerare, po ami lalemaru ndina le ami lene
Timotiuse ibeteke sou bei imire. Le imi hlaleke ktilire eono ami
lalemaru ela. [8]Sou mere eono ami blake ktili suike, mahabe imi
hlaleke loko Tuhane rame. [9]Ami kotie trima kasi boka titinai
ete Alla le lalemaru ndina titinai le imi. [10]Pita kpetu ami kotie
ktili loko Alla rame leke ite tetue lomai suike. Eleki ami tapa imi
kena atetuke saisa rebe imi rekwa mosare kena hlaleke loko Alla.

[11] Ami kotie loko Iteki Alla Amate kai iteki Tuhane Yesuse
be, “Ama kai Tuhane, Abuka lalane ete ami kena luake
lokosi me kota Tesalonika noma. [12] Onosi li loko lomai rame
kai esi li loko pusue tamatare tapa ktili rame lupe ami li
lokoise neka. [13] Aakbere lalesi noma, leke Tuhane Yesuse
Aluake suike sakesa kai Amu tamataru, kena mere sae
ibeteke mo be esi ono sala kai esi mise le dosa sae mo me
Ale Alla Amate oaMu.”

Atate rebe eono Alla laleIje ndina
4:1-12

4 Eleki kwali betaya imi, imi atetuke bei ami peneka be
imi hidupe kai lomaije elia, leke Alla laleIje ndina. Ami
rekwa be imi hidupe lulu mere peneka. Po meije hnauna
ilaru me rebe ami beteke mosa. Tuhane Yesuse Iriluke kbasa
ete ami kena ami uma imi leke imi hidupe kai lomaije mise
lesi lekwe.
[2] Le imi rekwa saisa rebe ami pletae imi kena onore, mere
iteki Tuhane Yesuse Ibeteke ete ami. [3] Yelu rebe Alla Isukare
elere: Imi hidupe mise titinai le dosa sae mo. Hidupe mise
titinai le dosa sae mo mere be imi ono ntasite yake. [4] Po imi
mokwaiaru suke imi ono loko imi binaru kena cara mise
titinai le dosa sae mo kai kena cara holmate imi binaru
leke Alla kai tamata laleisu ndina. [5] Imi ono lulu lale tiae
loko imi binaru yake, lupe tamata rebe esi rekwa Alla more
esi onore. [6] Imi ono sala ete kwali betaya imi jemate toini
rebe esi hlaleke loko Kristuse yake pise lemakesi yake. Le
akmenare ami pletae imi ktili peneka leke lalemi lokolu.
Iteki Tuhane Ihukume pusue tamata rebe esi ono sala ele
mere. [7] Alla Ikoti ite hlaleke lokoIje kena ite ono ntasite mo
po kena ite hidupe mise titinai le ono dosa sae mo.
[8] Hoko sire rebe isuka lulu hnaune meije more, batuke
isuka tamata mo po isuka Alla mo lekwe rebe Iriluke Eni Ro
Misete ete imire.
[9] Tamata rebe esi hlaleke sakesa kai imire, imi li lokosi
eliare, ami lekie ete imi moneka. Alla ruaI Iatetuke imi

kena li loko lomaije peneka. [10] Mere tinai imi ono peneka,
kena imi li loko kwali betaya imi jemate toini sakesa kai imi
ruami me otoi Makedoniare. Po ami ahnau imi leke imi li
lokosi mise lesi lekwe.
[11] Imi keu keholi kena lepa ktili kai lomai yake, po kerike
ktili loko ruami makerike mimise. Imi kerike kena supu
manane ete imi ruami lupe akmena ami rue kai imire, ami
pletae imi kerike. [12] Imi hidupe mise kai ktili leke imi susae
manane pise sasaisa mo kai leke tamata rebe esi hlaleke
loko Kristuse more esi beteke be, "Tamata rebe esi hlaleke
loko Kristuse, tamata misete."

Iteki Tuhane Iluake suike
4:13-5:11

[13] Kwali betaya imi, saisa eono kena tamata rebe esi
hlaleke loko Kristuse esi matare, ami suka titinai kena imi
rekwa mimise leke imi susa lupe tamata makete rebe esi
hlaleke loko Alla mo kai esi hlaleke loko supu rue sakesa
kaiNi more yake. [14] Le ite hlaleke be Yesuse Imata kai
Ikwana suike peneka. Yesuse Imata kai Ikwana suike eono
ite hlaleke titinai be, tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse esi
matare, Alla Iono esi kwana suike leke esi rue kai Yesuse.
[15-17] Tuhane Yesuse Iluake suike elere. Kena Tuhane Yesuse
ruaI rulu bei ndete surgare, Ipleta kena kbasa elake. Kena
mere lekwe malekate esi elake lepa kena nai elake kai hbue
Alla Eni trompete, kai tamata rebe esi hlaleke loko Kristuse
rebe esi mata pende esi kwana akmena. Eleki ite rebe mata
mosare, supu bitike sakesa kaisi kena moputi kena tetue
iteki Tuhane ndete udara. Eleki ite rue kaiNi eti pela. Hoko
Ite rebe kwana sare, sae isupu bitike akmena mo bei tamata
rebe esi matare pende. Saisa rebe ami betekele meije lulu
iteki Tuhane Eni lepate. [18] Imi umauke lomai kena lepate
rebe au betekele meije leke lalemi ndina.
5 Kwali betaya imi, petu kena iteki Tuhane Iluake suike
ami lekie ete imi moneka. [2] Le imi ruami rekwa titinai
peneka be iteki Tuhane Eni petu kena Iluake sae irekwa

mo lupe ndeane iluake kena kpeture sae irekwai akmena
mo. [3]Tamata esi beteke be, “Nusa meije lisa sae mo kai susa
sasaisa mo.” Eleki kena petu mere pususi supu susate sosoli,
esi supu naiya moneka. Petu susate eluake sosoli lupe binaru
esi blake kera kena esi ruele kwetele. [4]Po kwali betaya imi,
imi hidupe lupe tamata rebe ono dosare mo kai rebe esi lulu
iteki Tuhane Eni pletare more mo. Hoko petu mere eluake ete
imire lupe tamata ndeane iluake mo, rebe eono luma upuije
hkutukeine. [5]Kwali betaya, pusue imire tamata rebe lulu Alla
Eni pleta. Imi kerike loko saisa rebe Alla Isukare. Ite hidupe
lulu tamata rebe esi ono tiae kena kpeture mo. [6]Hoko mai ite
lupe tamata rebe rekwa sasaisa eono more yake, lupe tamata
rebe esi hlaleke loko Kristuse more esi rekwa more yake.
Yo ite raka ruama rame kai ite tahane lale. [7]Ite tahane lale
rame le kena kpeture tamata esi ntulu kai esi nseli. [8]Po itere
tamata rebe lulu Alla Eni pletare, hoko suke ite tahane lale.
Suke ite raka ruama baue hlaleke loko iteki Tuhane rame kai
ite li loko tamata makete, mere lupe solaluaru esi lapune pesi
kena epele lutike esi lereisu leke lakwai yake. Kai ite hlaleke
rame be Alla Ihlamate ite, lupe solaru esi topi wajare epele
lutike uluisu. [9]Alla Ibitike ite kena Ihukume ite mo po Iono
ite supu hlamate bei iteki Tuhane, Yesuse Kristuse.

[10]Kristuse Imata ete ite leke kena Iluake suike, ite eri rue
sa pise ite mata peneka, ite hidupe kaiNi. [11]Hoko imi ahnau
lomai kai akbere lale lomai. Imi tapa lomai leke imi hlaleke
lokoI ktili lesi. Meije imi ono peneka.

Hnauna pamuli
5:12-22

[12]Kwali betaya imi, ami kotie bei imi leke sie rebe Alla
Ibitikesi kai Iriluke kbasa kena esi ahnau imi kai lepae sou
misete bei Allare, imi holmatesi. Esi kerike boka ete imi.
[13]Holmatesi mimise kai li lokosi mimise le esi tapa imi. Rue
kai lomaije ono lomai yake.

[14]Kwali betaya imi, ami kotie be imi ahnau kwalimi kai
betami lekwe. Leke tamata rebe esi suka kerike more imi

lakesi mamau leke esi nkwakwa kena esi makerike. Ahnau
tamata rebe rilaise leke rilasi moneka. Tapa tamata rebe
lalesi ktili more. Tahane lale ete pusue tamata. [15] Raka
mimise leke sae iono neune ete imire leliele kena ono
neune yake, po imi ono misete ete lomai rame kai ete pusue
tamata.
[16] Lale ndina rame. [17] Kai kotie loko Alla rame. [18] Imi supu
sasaisa neka imi kotie trima kasi ete Alla. Le Alla Isuka imi
rebe Kristuse Yesuse Eni tamatare.
[19] Sebeie Ro Misete Ikbasae imi. [20] Mere, lepata rebe
tamata esi naku be Ro Misete Iulake esi betekele, imi malisi
lele yake kai beteke be mere pakuna mo yake. [21] Imi noake
mimise be lepata meru lulu Alla Eni hnaunaru pibe mo, kai
lene loko rebe misete. [22] Kai neune sasaisa neka imi ono
yake.

Hlamate mulini
5:23-28

[23] Ami kotie loko Alla rebe Iono iteki lalema ndenere
be, "Amate, Aonosi leke esi mise titinai le dosa sae mo. Kai
Arakasi mimise, raka esi rore kai esi nasite kai nanakwalasi,
leke amiki Tuhane, Yesuse Kristuse Iluake sae ibeteke be esi
ono sala mo." [24] Alla Ibitike imi leke Iono imi mise titinai le
dosa sae mo. Kai laleI kena Iono sasaisare Iono tinai. Hoko
au rekware Iono rebe au beteke meije.
[25] Kwali betaya imi, kotie loko Alla ete ami lekwe.
[26] Imi beteke auku hlamate bei laleku titinai ete pusue imi
jemate toini kena imi lupuke lomaije.
[27] Tuhane Iriluke kbasa ete au kena pletae imi leke baise
sulate meije ete imi pusumi rebe imi hlaleke sakesare.
[28] Ami kotie loko iteki Tuhane Yesuse Kristuse ete imi
pusumi be, "Tuhane, Aono misete elake ete pususi noma."

Hlamate, *Pauluse*

Pauluse eni Sulate Nomore Lua ete Jemate Toini me Kota Tesalonika

Lepate Menai

Meije Pauluse eni sulate nomore lua ete jemate toini me kota Tesalonikare.

Jemate toini me kota Tesalonikare hkutukesi kai kaplalesi le esi nati mise mosa be Kristuse iluake suike lomei nusare petu ila kai elia. Ele mere hoko Pauluse inatue sulate memenaije etesi. Po esi noake boka sa hoko inatue sulate suike eteise meije.

Leini esi beteke be Kristuse Iluake suike peneka. Pauluse iombe esi beteke mere tinai mo. Le kena Tuhane Iluake suike lomei nusa mosare neune mei nusare tapa ktili tinaije neka. Neune mere ile sae ikbasaele rebe ibroka kai Kristuse. Ile mere tamata neune titinai.

Iahnau jemate toini me Tesalonika leke esi maka hlaleke etapa ktili kai masike esi supu susate po suke tahane neka.

Pauluse iahnausi leke esi kerike loko esi makerike kena esi supu manane kai yelu ete luma toini lupe Pauluse kai eni ebea rebe kerike sakesa kaine. Kai iahnausi leke esi ono misete rame.

Isi

1. Hlamate (1:1-2)
2. Pauluse ikotie terima kasi ete Tuhane le jemate toini me Tesalonikare kai iakbere laleisu leke masike esi supu aniaya po esi hlaleke loko Tuhane rame (1:3-12)
3. Iatetukesi loko saisa rebe eono ke Tuhane Yesuse Iluake suike (2:1-17)
4. Ikotie jemate toini me Tesolonikare esi kotie loko Alla etei kai iahnausi leke esi noso yake (3:1-15)
5. Hlamate mulini (3:16-18)

Hlamate
1:1-2

1 Kwali betaya imi,
Au Pauluse, au leki sulate meije ete imi jemate
toini kota Tesalonika. Imire iteki Alla Amate Eni tamata
kai Tuhane Yesuse Kristuse Eni tamata. Siliwanuse kai
Timotiuse lekwe esi mei sakesa kai au, luasi beteke hlamate
etemi lekwe. [2] Ami kotie loko Alla Amate kai iteki Tuhane
Yesuse Kristuse ete imi be imi supu misete elake kai lalemi
ndene noma.

Alla Iteu pakala ete tamata kena Kristuse Iluake suike
1:3-12

[3] Kwali betaya imi, suke ami kotie trima kasi bei Alla le
imi rame. Kai tinai, suke ami kotie trima kasi, le imi tapa
hlaleke ktili loko Kristuse kai imi li loko lomaije tapa rame.
[4] Hoko kena ami keu loko Alla Eni jemata toini maketaru
ami lalema ela titinai kena alenake imi etesi be masike imi
supu susate eti supu teta rame kai supu susate rame po imi
tahane kai hlaleke ktili loko Kristuse rame.
[5] Imi tahane kai hlaleke lokoI kena supu susate meije le
imire Eni tamata. Mere aseluke ete ite tinai be Alla Iteu
pakala ete pusue tamatare nkena. Mere, Ibeteke be Iholmate
imi kena imi kusu otoi rebe Alla Ipletae ite tamatare kena
ruaI Eni kbasa. [6] Alla Iono susate ete sie rebe esi ono susate
ete imire. Le Alla Iono sasaisare nkena. [7] Kai Alla Iono imi
rebe meije imi supu susate supu misete, leke imi supu susate
sasaisa moneka kai ami supu susate sasaisa more neka.
Mere eono kena Tuhane Yesuse Irulu bei ndete surga sakesa
kai Eni malekata rebe esi kbasa elake kai Iaseluke ruaI kena
auwe klitini. [8] Irulu kena Ihukume tamata rebe rekwa Alla
mo kai rebe lene loko Sou Misete kena iteki Tuhane Yesuse
more. [9] Tamata meru esi supu hukumane elake titinai eti
pela lulu esi ono neunaru. Esi supu susate eti pelare esi supu
sui lau bei Tuhane oaIje eti pela, kai esi blake Eni kbasa

elake moneka. [10] Kena Iluake suike, kena petu misete mere
Eni tamataru pususi isikeNi kai pusue tamata rebe hlaleke
lokoIje esi beteke herane. Kai imi sakesa kai tamata meru
lekwe le imi hlaleke loko sou rebe ami lepaele ete imire pe.
[11] Hoko ami kotie loko Alla le imi rame. Ami kotie be,
"Amate, Aono esi atate mise. Kena mere Akotisi. Aono esi
ktili kena hidupe lulu sasaisa rebe Asukare noma. Aono esi
ktili kena esi ono misete le esi hlaleke loko Yesuse Kristuse."
[12] Ami kotie loko Alla ele mere leke imi isike iteki Tuhane
Yesuse kai Iono sisi isike imi lekwe. Le iteki Alla kai Tuhane
Yesuse Kristuse Iriluke misete elake ete imi.

Tamata rebe lene loko hukume mo kai iono neune
2:1-12

2 Kwali betaya imi, meije kena iteki Tuhane Yesuse
Kristuse Iluake suike kena Ilupuke ite leke lupuke lomai
kaiNi ndete surgare. [2] Ami kotie imi leke masike tamata
sae ibeteke be, "Ro Misete Ibeteke Tuhane Iluake suike
peneka", pise ibeteke be, "Pauluse ilekie kena esi sulate be
Iluake suike peneka." Po hkutukemi kai kaplalemi sosoli
yake. [3] Sebei sae ilemake imi yake kena cara sasaisa neka!
Kena petu Tuhane Iluake mosare, yelu bokala rebe uono
akmenare elere: tamata bokala esi lene loko Alla moneka,
kai tamata neune rebe ilulu Alla Eni hukume monde
iaseluke ruai. Pusue yelu meru imi selulu. Tamata neune
mere tatike pine isupu bunu bei Alla. [4] Tamata neune mere
isobue Alla kai inaku be iktili lesi bei pusue ro rebe tamata
esi hlaleke lokoise. Kai ikusu kena Tuhane Eni Lumare mpai
lale kai irueke Alla Eni otoi maka ruere kai ibeteke ete
tamata boka be ile ruaije Alla.
[5] Imi nete sa, kena au rue me kai imi me kota Tesalonika
sare, pusu yelu rebe tatike pine uono meru, au betekele ete
imi rame peneka. [6] Kai imi ruami rekwa kbasa rebe epele
tamata neune mere leke iaseluke ruai kena meije yake.
Po tatike pine iaseluke ruai sa kena petu rebe Alla Iteure
peneka. [7] Meije ro tiaru esi elake emenai kena eono tamata

neune iono neune andeneke peneka, po kbasa rebe epeleje
epelei rame leke iaseluke ruai yake. Po tatike pine Alla
Ihetie kbasa rebe epeleije. [8] Eleki Alla Iono tamata neune
rebe isuka Alla Eni atate more iaseluke ruai. Tuhane Yesuse
Iono tamata neune mere eni kbasa sasaesa moneka, mere
bei Ipletaeni kai Ibunui kena Eni kbasa elake titinai, Eni
hitate elake kena Iluake. [9] Tamata neune mere iluake isupu
kbasa elake titinai bei ro tiaru esi elake. Eleki iono tanda
herana bokala kai iono yelu rebe tebikelu kena lemake
tamata leke esi suka beteke be, “Eni kbasare bei Alla”.
[10] Ilemake tamata bokala rebe namake esi mata eleki rue
kena otoi lau titinai bei Alla eti pelare. Le Sou Misete bei
Alla esi suka lene loko mo hoko Alla Ihlamatesi moneka.
[11] Bei mere hoko Alla Eni kbasare kena Iono tamata bokala
rebe esi hlaleke lokoI more esi hlaleke loko sou rebe nkena
more. [12] Leke pusue tamata rebe hlaleke loko sou tinaije mo
po suka ono neune, Alla Ihukumesi.

Alla Ibitike imi kena supu hlamate
2:13-17

[13] Po kwali betaya imi, rebe Tuhane Ioki imi, suke ami
kotie trima kasi bei Alla le imi rame, le bei kena Alla Itolae
nusa meije mosa, Ibitike imi rebe hlaleke loko Tuhane
peneka kena supu hlamate kai rue eti pela. Le Ro Misete
Ibitike tebike imi ete Alla kai bei imi hlaleke loko soua
nkenala bei Allare. [14] Leke pusu meru uono ete imi, Alla
Ikoti imi baue ami beteke Eni Sou Misete ete imire, leke
imi aseluke hitate elake saka imi selu hitate elake bei iteki
Tuhane Yesuse Kristuse. [15] Hoko suke kwali betaya imi
hlaleke tiktili kai hlaleke rame lulu loko lepata rebe ami
atetukelu ete imi pende, rebe ami betekelu pise ami lekiule
kena amiki sulate akmena ete imire.
[16-17] Ami kotie loko Iteki Tuhane Yesuse Kristuse kai
iteki Alla Amate, rebe Ioki ite, kai Iakbere ite eti pela, kai
Iono ite hlaleke loko saisa rebe misete rame, baue Yesuse
Kristuse Iono mise ete itere. Ami kotie be, “Ama, Aakbere

jemate toini me Tesalonika mina kai Aono batuke esi
hlaleke saisa misete rame rebe Atalukele kai batuke esi lepa
saisa rebe misete."

Kotie loko Tuhane rame ete ami
3:1-5

3 Kena yelu maketa, kwali betaya imi, kotie loko Alla
ete ami, leke tamata bokala esi lene hnaune kena iteki
Tuhane Yesuse sosoli kai leke esi hlaleke lokolu lupe akmena
imi lene lokoule. [2] Kai imi kotie loko Alla ete ami leke iteki
Tuhane Ibitike ami bei susate rebe tamata neuna titinaije esi
ono ete amire, le pusu tamata esi hlaleke sou kena Tuhane
mo.
[3] Po Iteki Tuhane Ituli kai ite hoko lene lokoI. Hoko ite
rekwa be Tuhane Iono imi ktili kai Irakami rame leke ro
tiare elemake imi yake. [4] Kai iteki Tuhane Iono ami rekwa
kena imi be kena meije me imi lulu saisa rebe ami betekelu
ete imire kai imi lulu saisa rebe ami betekelu rame sa.
[5] Ami kotie loko Tuhane Yesuse be,
"Tuhane, Aono jemate toini Tesalonika esi rekwa
be Alla Aokisi kai Aonosi ktili
leke masike esi supu susate esi tahane rame
saka Yesuse Krituse Atahane."

Tamata nosone lupu kaisi yake
3:6-15

[6] Ami supu kbasa bei iteki Tuhane Yesuse Kristuse kena
pletae imi. Kwali betaya imi, tamata rebe esi noso kai saisa
rebe ami beteke etesi, esi ono lulu more, imi lupu kaisi
yake. [7] Imi ruami rekwa be suke imi hidupe mise saka amire
elia lupe kena ami me kai imire, ami noso mo. [8] Tamata esi
riluke manane ete amire, ami selie. Pita kpetu ami kerike
ktili, mahake tatike nana moneka leke ami ono susae sae
bei imi yake. [9] Masike amiki kbasa kena kotie tapa bei imi
po ami suka kotie tapa mo. Ami kerike ktili kai kotie tapa
bei imi mo leke ami tiluke lalane ete imi. [10] Kena ami me kai

imi sare ami pletae imi be, “Sire pine isuka kerike mo hoko
ihlaleke yake be tamata makete esi riluke manane etei.”
[11] Ami beteke ete imi ele meije le ami lene be bei imia
meru leini me esi noso kai esi suka kerike moneka, po
batuke esi kwale tamata maketa esi makerike. [12] Iteki
Tuhane Yesuse Kristuse Iriluke kbasa ete ami kena pletae
tamata meru kai ahnausi leke esi kerike mimise kai ruasi
kerike saisa kena esi supu manane ete ruasi.
[13] Po kwali betaya imi, hleke bei ono misete yake. [14] Amiki
lepata rebe ami lekilu kena sulate meije pende, sae rebe
ilulu more, imi keta beini kai lupu kaini yake leke iasomi.
[15] Po lalemi tiakeni saka imi musu yake, po imi ahnaui saka
imi kwalimi ruami.

Hlamate mulini
3:16-18

[16] Au kotie loko Tuhane rebe Iono imi lalemi ndenere be,
“Tuhane, Ale pine Aono jemate toini me Tesalonika
lalesi ndene rame kena pusue sasaisa neka.
Kai Asakesa kaisi
leke Arakasi rame.”
[17] Kwali betaya imi, au Pauluse au natue hlamate ete imi
pusumi. Hlamate meije ruaku lekie. Pusue auku sulataru
auku cara lekire ele meije leke imi rekwae.
[18] Ami kotie loko iteki Tuhane Yesuse Kristuse be,
“Tuhane Aono misete elake titinai etesi noma.”

Hlamate, *Pauluse*

Pauluse eni Sulate Nomore Esa ete Timotiuse

Lepate Menai

Timotiuse ihlaleke loko Yesuse. Eri belu sa kai irue me kota Epsuse kai ikerike ete Alla. Ile, Pauluse eni ebe kai ikerike sakesa kai Pauluse loko Pauluse eni makerike ete Allare peneka. Amaije tamata Yunani kai inaije tamata Yahudi. Pauluse eni sulate memenai ete Timotiuse meije, ibeteke hnauna telu etei.

Memenaije, Pauluse iahnaui leke hnauna nsalala rebe esi atetukelu me kota Epsuse, esi lene lokolu yake. Hnauna meru esi toha tamata Yahudi kai tamata Yahudi more esi hnaunaru. Esi atetuke be pusue yelu mei nusare neune. Ele mere hoko, masike tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse Kristuse esi supu hlamate bei Allare, mere roma mosa, hoko suke esi rekwa hnauna maketa rebe esi atetuke mosare. Esi beteke be suke lulu hnauna molupe, "Kai yake, manana leini me kanelu yake." Po hnauna meru tinai mo.

Hnaune suike, Pauluse iatetuke tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse Kristuse be esi isike Allare elia. Ibeteke jemate toini esi elakaru kai maka tapa jemate toini esi atate elia.

Hnauna pamulire, Pauluse iahnau Timotiuse be iono Tuhane Eni tamata makerike misete elia, kai iatetuke hnauna rebe nkenale kai ikerike mise ete Yesuse Kristuse elia.

Isi

1. Hlamate (1:1-2)
2. Pauluse iulake Timotiuse leke ilake tamata keri hnaune tinai more (1:3-20)
3. Tamata Kristene esi atate misete, Pauluse ibetekele etei (2:1-3:16)
4. Pauluse iulakeni kena ibroka hnaune rebe tinai more (4:1-16)

5. Iatetukeni kena ili loko papelake tamata me jemate toine (5:1-6:2a)
6. Iahnaui leke eni atate lulu hnaune nkenale (6:2b-21)

Hlamate
1:1-2

1 Auku nanae, Timotiuse.
Au Pauluse, au leki sulate meije. Aure Alla kai Yesuse
Eni maka ulake. Alla Ihlamate ite. Kristuse Yesuse rebe ite
hlalekeNi. [2] Timotiuse, au leki sulate meije etemu. Alupe
auku nanae le ahlaleke loko Yesuse peneka. Au kotie bei
iteki Alla Amate kai iteki Tuhane Kristuse Yesuse be,
"Amate, Ariluke misete ete Timotiuse.
LaleMu noai kai laleije ndene noma."

Aketa bei hnauna rebe tinai more
1:3-11

[3] Au suka ara rue me kota Epsuse sa. Lupe au pletaemu
kena au keu siba lori otoi Makedoniare, au ulake arue me
kota Epsuse. Leke apletae tamata ilaru me kota Epsuse
rebe esi atetuke hnaune rebe tinai more. Apletaesi leke esi
hleke bei atetuke mere. [4] Pletae sie meru leke esi hleke bei
maka noake loko alena rebe tinai mo. Kai bei esi noake loko
esi luma mataiju bei anubu kena anubu. Pusue yelu meru
batuke uonosi rare kai lomai. Esi ono Alla Isukare ekeu mise
mo. Esi rekwa Isukare bei esi hlalekeNi. [5] Apletaesi saka au
betekele meije leke tamata esi oki lomai. Esi oki lomai bei
lalesi tinai. Esi oki lomai bei batuke lale misete rebe etiluke
saisa rebe tinai kai tinai mo. Esi oki lomai bei esi hlaleke
sou nkenale titinai. [6] Sie ilaru esi suka saka meije moneka.
Hoko esi lepa rame po esi hasile sae mo. [7] Esi suka atetuke
kena Alla Eni lepata rebe Musa ilekiule po ruasi rekwa mo.
Masike esi ono ruasi saka esi rekwa po esi rekwalu mo. Esi
lepa palani neka.

[8] Ite rekwa be Alla Eni lepata rebe Musa ilekiule mise
sepo ono lululu mimise. [9] Suke ite nete be Alla Eni lepata
rebe Musa ibetekelu mere leki leke iatetuke sou bei Alla ete
tamata nkenale mo. Po ete tamata ktolona rebe esi lene loko
pleta mo, tamata tiae, tamata nloene, tamata rebe esi suka
lulu Alla mo, tamata rebe holmate Alla mo, tamata rebe
dosa boka, tamata rebe ono Alla laleIje ndina mo, tamata
rebe lulu loko agama mo, tamata rebe ibunu amai kai inai
kai ete tamata maka bunu maketaru, [10] ete tamata mokwai
kai bina rebe esi ono ntasite, ete tamata mokwai rebe iono
ebeke mokwai, ete tamata rebe rana tamata kena abelieni,
ete tamata nloene, ete tamata rebe nloe kena sasike pakala
kai ete tamata rebe iono sasaisa neka rebe sou nkenale bei
Allare elakeule. [11] Hnaune nkenale meije ite supu bei Sou
Misete bei Alla. Alla Ihlalekeku kai Iulakeku kena beteke
Sou meije. Sou Misete mere bei Alla rebe Eni kbasare ela
titinai kai suke Isupu isike bei ite rame.

Alla Iraka Pauluse rame
1:12-20

[12] Au kotie loko iteki Tuhane Kristuse Yesuse be, “Auku
Tuhane Yesuse. Au kotie trima kasi eteMu. Ariluke kbasa
eteku eti au layani Ale. Ahlalekeku kai ulakeku eti Abitike
au kena Amu tamata makerike.” [13] Kena au hlaleke loko
Yesuse mosare, au lepa tiae eteI. Au ono susate ete Eni
tamataru. Au tasieNi. Masike ele mere po Alla laleIje noa
au le au hlaleke lokoI mosa hoko au rekwa mo be saisa rebe
au onolu mere mise mo. [14] Iteki Tuhane Kristuse Yesuse Ioki
au titinai kai Imise eteku rame leke au hlaleke lokoI kai au
okiNi. [15] Lepate matai ebeteke be, “Kristuse Yesuse Iluake
lomei nusare kena Iono hlamate tamata rebe ono dosa.”
Mere tinai kai suke ite lene lokole. Au pine auku dosaru
lesi bei pusue tamata. [16] Po Yesuse Kristuse laleIje noa au.
Masike au ono dosa boka lesi bei pusue tamata. Itahane
lale bei au, mere eono conto kena aseluke ete pusue tamata
rebe hlaleke lokoI, eleki rue eti pelare. Iatetuke Itahane

lale eteise elia. Ihleke tahane lale etesi mo. Iatetukesi bei
Itahane lale ete aure.
[17]Au kotie bei Alla be,
"Ama. Au holmateMu kai isikeMu eti pela.
Ale kamale ete pusue anubu:
bei anubu kena anubu maketa.
Amata mo.
Ami seluMu mo kai batuke ruaMu Alla rebe tinai.
Amine!"
[18]Kuebe Timotiuse. Auku pleta ete ale meije. Au pleta ale
loko saisa rebe akmena jemate toini esi elakaru esi beteke
loko ale: esi ulakemu be alayani loko Allare elia. Ale lekwe
arare kai kurua rebe tinai more saka solalu ilisa kai eni
musure. [19]Alelie kurua rebe tinai more, alene loko sou tinai
kai aono batuke saisa rebe arekwa be entolire. Tamata
ilaru esi uma kena ono ele mere hoko esi lene loko sou
nkenale moneka. [20]Tamata lua bei sie meru, Himeneuse
kai Aleksandere. Au sebeie ro tiaru esi elake kbasae luasi
peneka, leke luasi rekwa be suke hleke bei lepa tiae loko
Allare.

Pleta kena ite isike Allare elia
2:1-15

2 Kena memenaije, au ahnau be imi rebe hlaleke loko
Tuhane suke lepa kai Alla. Kai kotie trima kasi bei
Alla ete pusue tamata. [2]Kotie tapa bei Alla ete tamata rebe
esi pletare kai pusue tamata elakaru leke ite rebe hlaleke
loko Tuhane rue mise kai lisa sae mo. Ite suka ono batuke
sasaisa rebe Alla Isukare rame kai ite holmatesi. [3]Ite kotie
bei Alla ete tamata meru pususi, mere mise. Alla, iteki
Maka Hlamate laleIje ndina. [4]Le Alla Isuka be pusue tamata
supu hlamate. Isuka pusue tamata rekwa sou nkenale. [5]Kai
le Allare esa, batuke ruaI. Kai Ile rebe Iono tamata imise
kai Allare lekwe batuke esa, mere Kristuse Yesuse. RuaIje,
tamata lekwe. [6]Ile tamata rebe Iriluke nanakwalaIje peneka
leke Imata kai Iseli pusu tamata esi beline, mere pusu

tamata esi dosaru. Hoko kena akmena Alla Isuka aseluke
be Ihlamate ite pusumare Iaseluke peneka. [7]Au pine Alla
Ibitikeku leke au ahnau tamata Yahudi more kena sou
bei Allare. Ibitike au kena Eni maka ulake etesi leke au
atetukesi leke esi hlaleke lokoI tinai. Rebe au betekele meije
tinai, au lemake mo.

[8]Au suka tamata mokwaiaru esi kotie loko Alla etia neka,
esi kotie loko Alla kena esi bitike balaisu lokoI. Mokwaiaru
esi ono dosa yake. Kotie lokoI kena lale misete po kena lale
nasute pise nasuke lomai yake.

[9]Au suka binaru esi andolike nanakwalaisu eono
mokwaiaru lalesi lokosi yake. Suke esi alike pakiane rebe
easeluke holmate. Buare nanakele. Pake mase pise mutiara
pise pake pakiane belini elake yake. Leke tamata maketaru
esi noake be binaru esi mise bei esi andolikesi mise yake.
[10]Po au suka tamata binaru esi ono misete ete tamata
makete. Pusue bina rebe esi isike Allare suke esi ono misete
ete tamata makete. Esi ono ele mere leke maketaru esi
noake be esi ono misete.

[11]Kena imi rebe hlaleke loko Tuhane imi lupu kena
isikeIne, tamata binaru suke ndene kai lene lokosi. [12]Au
suka kena binaru esi atetuke mokwai mo. Au suka esi pleta
mokwai mo. Suke tamata binaru esi ndene. [13]Le memenaije
Alla Itola Adame pine Hawa.

[14]Adame isupu lemake bei ro tiare mo po binare pine
isupu lemake bei ro tiare eleki iono dosa, iono saisa rebe
Alla Ilakele. [15]Po binaru esi supu hlamate bei Alla bei esi
ruele kwetele, sepo esi hlaleke loko Alla rame, kai sepo esi
oki lomai rame, kai sepo esi ono dosa mo kai sepo esi raka
mimise.

Pleta ete jemate toini esi elakaru
3:1-7

3 Lepate matai ebeteke be, “Sire rebe isuka kena iono
jemate toini esi elake, lalei loko makerike misete
titinai.” Mere tinai.

[2]Jemate toini esi elake suke batuke ikai bina esa. Suke
itahane lalei. Suke isupu holmate bei tamata makete. Suke
laleije mise kena terima tamata iluake me eni lumare. Suke
irekwa mise kena atetuke tamata makete. [3]Inseli yake,
isuka rare kai lomai rame yake po suke intekwa kai isuka
kena ono lomai mo. Kai lalei loko kepene yake. [4]Suke
ili loko eni bina kai eni nanaru leke esi lene lokoi kai esi
holmatei. [5]Sepo tamata irekwa bei maka li loko eni bina kai
kwetelaru mise mo, hoko ete jemate toini lekwe ili lokosi
tekwa more neka. [6]Tamata rebe eki hlaleke loko Kristuse
Yesuse resare, iono yake. Suke ihlaleke loko Kristuse Yesuse
takwali peneka. Sepo mo hoko kwakwaeni eleki Alla
Ihukumeni lupe akmena ro tiaru esi elake ekwakwaele kai
Alla Ihukumele. [7]Tamata rebe bitikeni kena elake ete jemate
toine suke irue mise kai Alla, leke tamata toini rebe esi
hlaleke Yesuse mosare esi holmatei kai esi lepa tiae lokoi
yake. Ele mere hoko ro tiaru esi elake elemakeni leke iono
dosa lupe ite lemake binatane loko bole leke ebolele.

Pleta ete tamata maka tapa jemate toini
3:8-13

[8]Lupe jemate toini esi elakaru, tamata maka tapa jemate
toine sakesa neka. Suke isupu holmate bei tamata makete
neka. Suke ilepa ntoli. Isuka kinu boka yake kai lalei loko
kepene yake.
[9]Suke ihlaleke ktili loko sou kena Yesuse rebe Alla
Iatetukeule. Akmenare Alla Iatetuke soua meru mosa, po
pamuli meije Iatetukelu ete ite peneka. Suke ihlalekelu kai
saisa rebe ionore bei lalesi rebe ntoli. [10]Maka tapa jemate
toini isupu bitike mosare, suke tehekeni mina. Sepo iono
tiae sasaisa mo pine bitikeni kena maka tapa kai ilayani
jemate toini sa.
[11]Eni binare lekwe sakesa kaini neka. Suke isupu holmate.
Suke ilepa tiae ete tamata makete mo. Suke ikinu anggure
boka yake. Saisa rebe ibetekele suke iono loko rame. [12]Maka
tapa jemate toini suke eni bina esa kai ili loko eni bina kai

eni nanaru kai eni luma toine mise. [13] Le maka tapa jemate
toine ili lokosi kena misete, isupu holmate kena misete sa.
Kai inehe titinai kena ilepa loko hlaleke loko Kristuse Yesuse.

Pleta rebe Alla Ibunikelu
3:14-16

[14] Au leki sulate meije etemu, masike au hlaleke be
takwali mo au lome lokomu reneka. Au lekilu [15] leke masike
au takwali po arekwa peneka be ite rue luma toini esa
kai Allare elia. Ite luma toini rebe hlaleke loko Allare.
Ile Alla rebe Ikwana sa. Ite, Eni tamata rebe hlaleke Eni
lepata rebe nkenale. [16] Eni souaru mise titinai ete pusue
tamata. Akmenare Eni soua meru Iatetuke mosa po pamuli
meije Iatetuke ite kenalu peneka. Iatetuke ite leke ite rue
ono batuke saisa rebe Isukaule rame. Eni souaru mise le
eatetuke ite kena Kristuse Yesuse:

Ile mere rebe Iono tamatare.
Rebe Ro Misete Iatetuke ite be Inkenare.
Rebe IaselukeNi ete malekataru.
Rebe tamata esi lepa sou kenaIje ete pusu nusa toine.
Rebe tamata bokala mei nusa esi hlaleke lokoIje.
Rebe Alla Iono Ibiti lolete surga,
Eni otoi rebe Eni kbasare ela titinaije.

Maka atetuke rebe atetuke sou nkenale mo
4:1-5

4 Alla Eni Rore Ibeteke mimise be namake pine pamulire,
tamata leini esi hleke bei hlaleke loko Kristuse Yesuse
sa. Eleki esi lulu loko ro tiae rebe elemakesi. Le esi lene
loko sou nkenale more. [2] Ro tiaru uono maka atetukaru esi
atetuke kena soua rebe nkena more. Maka atetuka meru
nloena. Esi lemake be esi atetukesi kena soua nkenala yo
esi atetukesi kena soua nkenale mo. Tamata meru esi rekwa
mo be esi ono dosa. [3] Esi atetuke tamata be, “Imi kai yake.
Manane leini me imi kane yake.” Eleyo Alla Iono manane
meru ete ite jemate toini kena kanelu. Iono pusu manane

ete ite rebe rekwa sou nkenale. Ite kane kotie loko Alla
be, “Amate. Amise titinai.” [4]Le pusue yelu rebe Alla Itolaelu
meru mise. Yelu rebe ite suka more sae mo sepo ite beteke
loko Alla be, “Amate. Amise titinai.” [5]Ite kane manane
sasaisa neka le Alla ruaI Ibeteke be pusue yelu meru mise
kai ite kotie trima kasi lokoIje.

Pleta ete Timotiuse
4:6-16

[6]Sepo pusue pleta rebe au beteke pende aatetukele ete
kwalia kai beta rebe esi hlaleke Kristuse hoko ale tamata
rebe kerike mise ete Kristuse Yesuse kai ahlaleke lokoI ktili.
Sepo alulu sou bei Alla rebe ite pusuma hlalekeule hoko
ahlaleke lokoI ktili. Sou meru rebe alulu lokolu roma meije
neka. [7]Po lene loko alena rebe bei Alla more yake, pise lene
loko alena palani yake. Aono batuke saisa rebe Alla Isukaule
rame saka tamata rebe ilati rame leke nanakwalaije ktili.
[8]Lepate matai ebeteke be, “Lati nanakwalare esi guna boka
mo po sepo ite ono batuke sasaisa rebe Alla Isukaule mere
guna boka lesi. Le ele mere ite supu misete kena ite rue petu
meije kai rue petu susuike lekwe.”
[9]Mere tinai hoko ite lene loko pusulu. [10]Hoko masike supu
susate bokala po ite kerike ktili rame ete Alla. Le ite hlaleke loko
Alla. Alla rebe Ikwanare Iriluke misete ete au. Ile mere pine Iono
hlamate pusu tamata rebe hlaleke loko Kristuse Yesuse.
[11]Atetukesi kai pletaesi leke esi lene loko auku hnauna meiju.
[12]Masike ara belu sa po asebei tamata sae isobuemu
yake. Po aono conto misete ete tamata rebe esi hlaleke loko
Tuhane leke esi rekwa be suke esi rue mise elia. Aono conto
kena amu lepataru, amu atate, aokisi, ahlaleke loko Eni
souru titinai kai kena lalemu ntoli. [13]Baise Alla Eni lepata
rebe lekire rame ete tamata rebe hlaleke lokoI, lepae sou
bei Alla etesi kai atetukesi kenae. [14]Alla Iriluke Eni kbasare
etemu baue jemate toini esi elakaru. Esi beteke be kerike
ete Alla elia kai esi tola balasi ndete ulumu. Apake amu
kbasa mere rame kena amu makerike ete Allare, hleke yake.

[15]Aono sasaisa rebe au pleta ele lokole. Anoake loko meru
rame. Kerike loko meru leke pususi selu be ankwakwa
titinai. [16]Timotiuse, aketa. Aono dosa yake leke arue ntoli.
Aatetukesi rame kena sou bei Alla rebe tinai. Lepata lua
meiju suke aono loko rame. Le bei aono mere aono hlamate
ruamu kai tamata rebe esi lene loko alere.

Pleta ete jemate toini
5:1-2

5 Alepa ktili loko tamata mokwai rebe esi mena beimu
yake po ahnausi saka alepa loko amamu. Lepa loko
tamata rebe imuli beimu saka alepa loko kwalimu mena kai
kwalimu muli. [2]Alepa loko bina rebe imena beimu saka lepa
loko inamu. Kai alepa loko bina rebe imuli beimu saka lepa
loko betamu neka, lalemu lokoi yake.

Hnauna kena matabina baluaru
5:3-16

[3]Pletae jemate toini leke esi holmate bina balu rebe sae
itapai more. [4]Po sepo bina balu rebe eni nanae pise upui sae
hoko sie meru suke esi holmate esi luma toini akmena. Mere
esi li lokosi kena esi seli suike rebe akmena esi elake inai
kai upuisi li lokoise. Esi ono ele mere eono Alla laleIje ndina.
[5]Bina balu rebe irue ruai titinai kai tamata sae kena li lokoi
moneka batuke ihlaleke loko Alla. Pita kpetu ikotie loko
Alla rame kena Itapai. [6]Po bina balu rebe isuka rue batuke
kena iono sasaisa rebe ruai isukare masike imata mosare
po mere saka tamata matale neka. [7]Pletae pusu jemate toini
kena hnauna meije leke esi lene lokolu. Leke tamata sae
ibeteke yake be esi ono sala. [8]Le sepo sire rebe ili loko eni
kwalitauaru mo, kai lesi lekwe ruai eni luma toini pine ili
lokosi mo, hoko tamata mere lupe tamata rebe hlaleke loko
Yesuse more neka. Ineu lesi bei tamata rebe hlaleke loko
Yesuse more.

[9]Bina baluaru esi nane kusue pusulu kena daptare kena
jemate toini esi tapaise yake. Sepo bina balu rebe eni

musuna butu ne peneka kai ikai batuke mokwai esa, hoko
aleki eni nane kena daptare. [10] Suke pusue tamata esi rekwa
be iono misete rame lupe: iraka eni kwetelaru mimise eti esi
ela. Isuka tamu rebe esi luake me eni luma. Ili loko tamata
rebe hlaleke loko Kristuse. Itapa tamata susate. Makerike
saisa neka rebe mise ete tamata makete inkwakwa kena
ikerike loko rame. [11-12] Aleki bina balu rebe erisi belu sare
esi nanaru kena daptare mere yake. Le lalesi titinai kena
nikwa mokwai suike hoko esi kai suike sa. Akmenare esi
naku be batuke esi kerike ete Kristuse. Po esi kerike eteI
moneka, hoko esi blake be esi ono sala eteI. [13] Rebai suike,
esi noso. Esi keu hole me tamata makete esi luma. Kai tia
lesi lekwe, esi lepae tamata makete kai tamata makete eni
sasaisare suke esi ono lokole. Esi lepa loko saisa rebe lepaele
mise more. [14] Ele mere hoko au suka kena bina balu rebe
belu sare esi kai suike leke esi supu kwetele kai esi li loko
esi luma toini, leke sie rebe lalesi tiake itere esi supu lalane
kena lepa tiae loko ite yake. [15] Au hnausi ele mere le bina
balua sie ilaru esi kerike ete Kristuse moneka. Esi lulu ro
tiaru esi elake.

[16] Ele mere hoko bina sae maka hlaleke loko Kristuse pine
bei eni luma toine sesi esi ono bina balu peneka hoko suke
itapasi. Luma toini maketa rebe esi hlaleke loko Kristuse
tapa sie meru yanoma. Ele mere leke batuke esi tapa bina
balua rebe esi rue ruaise.

Hnauna ete tamata maka hlaleke loko Allare esi elakaru 5:17-25

[17] Jemate toini esi elaka rebe esi pleta misere suke esi supu
holmate. Ete elaka rebe esi lepa loko sou bei Alla kai rebe esi
atetuke, holmatesi mimise lakwai esa. [18] Le, akmena sa Alla
Eni lepata rebe lekiule ebeteke be, “Sapi rebe ekeleke gandume
kena sirie esi inaije, kopa esi biruije yake. Sebeie ekane.”
Yesuse Ibeteke be, “Tamata rebe ikerike suke isupu seli.”

[19] Sae itutuke jemate toini esi elake, alene lokoi yake.
Tamata lua pise telu esi tutukeine, esi beteke be iono sala kai

mere tinai hoko alene lokole. [20] Elake rebe iono dosare suke
alepa lokoi me jemate toini oasi leke elaka maketaru rilasi
le maka ono dosare. [21] Au beteke meije, Alla, Kristuse Yesuse
kai Eni malekata rebe bitikesi esi sasikele. Alulu pleta rebe
au betekule leke ateu pakala kenai mosare, atneui mina. Kai
teu pakalare nkena, nkena neka kai sala, sala neka. Lilake
tamata yake. [22] Kai akmete kena atola balamu ndete tamata
sae ulu babai leke abitikeni kena jemate toini esi elake yake.
Namake takwali toto mina leke selu saisa rebe ionore elia. Le
sepo iono dosa, hoko aono sala lekwe. Lalemu ntoli rame.
[23] Kinu batuke kwele yake po tapa anggure kwelini toto.
Le tibumu ekera kai nanakwalamu ekera sare pe.
[24] Abitike jemate toini esi elake sosoli yake. Le tamata leini
esi dosaru, tneusi mosare tamata makete esi rekwa peneka.
Po tamata leini roma tneusi mina pine rekwae. [25] Sakesa kai
tamata esi ono misete ete tamata makete, tamata boka esi
rekwae po sie ilaru esi ono misete ndendene neka. Masike
ele mere po ono misete mere ekbuni eti pela mo.

Hnauna ete tamata makerikaru
6:1-2a

6 Tamata makerike rebe esi hlaleke loko Kristuse suke
esi noake be esi elaka rebe esi kerike eteise esi mise
leke tamata makerika meiju esi holmatesi rame. Sepo esi
holmate esi elakaru hoko tamata makete esi lepa tiae loko
Alla Eni nane mo. Kai esi lepa tiae loko amiki hnaunaru
mo. [2a] Tamata makerike rebe esi elakaru esi hlaleke loko
Kristuse, esi kribu loko esi elakaru yake le esi maka hlaleke
esakesa kai esi elakaru. Eleyo suke esi li loko esi elakaru
mise lesi lekwe. Le esi elakaru esi hlaleke loko Yesuse kai
Alla Iokisi. Elaka meru esi supu untune bei esi kerike eteise.

Hnauna rebe ekeri kena tiae kai taneia miseta
6:2b-10

[2b] Aatetuke auku hnauna rebe au betekele ete jemate
toini kai aumasi ktili leke esi lulu lokolu. [3] Po sepo tamata

rebe esi atetuke makete bei meiju, kai esi hlaleke be sou
nkenale bei iteki Tuhane Yesuse Kristuse mo, kai esi suka
hlaleke soua kena rue rame mo batuke ono sasaisa rebe
Alla Isukaule mo, [4] sie mere kwakwaesi. Esi rekwa sasaisa
mo. Esi suka rare kai lomai rame. Hoko esi tiare, esi nikwa
lepate kena eono rare kai lomai. Lale ndinake lomai mo,
lepa tiae loko lomai, kai noake lomaije mise mo. [5] Kai hleke
bei nasuke lomaije moneka. Le esi noake tiae. Esi lulu loko
sou matai nkenale moneka. Esi noake be, esi ono saisa rebe
Alla Isukare batuke kena esi supu kepene boka.

[6] Sepo ite ono saisa rebe Alla Isukare rame, kai sepo ite
supu saisa boka pise boka mo ite blake lesi peneka hoko
ite lalema ndina saka tamata supu kepene bokare laleije
ndinare. [7] Le kena ruele ite mei nusa meije ite keri sasaisa
mo, kai kena ite mata bei nusa meije lekwe ite keri sasaisa
more neka. [8] Hoko, sepo manane kai pakiane sae, suke ite
blake elesi peneka. [9] Po tamata rebe lalesi batuke kena esi
supu tanei bokare, ro tiaru esi elake lemakesi leke esi ono
dosa. Esi lulu lalesi eono esi supu tiae, mere eonosi boro
kena ono dosa boka. Tamata mere esi lupe binatane rebe
enikwa manane kai esupu lakwai kena busule neka. Esi
lale boroke eonosi kena esi suka supu taneia boka mere
eono misete mo kai eatiasi. [10] Le tamata rebe lalesi batuke
loko kepene esi supu susate boka titinai. Kai le tamata leini
esi atula batuke kena supu kepene, esi lulu hlaleke loko
Kristuse esi hnauna rebe nkenale moneka. Esi hlaleke lokoI
moneka, kai esi supu susate boka titinai eti kaplalesi titinai.

Pauluse iriluke hnaune ete Timotiuse
6:11-21

[11] Po Timotiuse, Ale Alla Eni maka ulake. Lalemu loko
kepene yake po lalemu kena aono nkenale rame, ono sasaisa
rebe batuke Alla Isukare, ahlaleke sou rebe nkenale, aokisi,
atahane susate kai mau ete tamata makete. [12] Lalemu kena
lulu ahlaleke lokole rame lupe maka bala ibala kena pusue
eni ktiline. Leke arue kai Alla eti pela. Arue kaiNi eti

pela le mere Alla Italuke ete ale peneka. Kai bei alepa ete
tamata bokala be ahlaleke lokoI mimisere elia. [13] Au pletae
ale, Alla kai Kristuse Yesuse esi sasikele. Alla mere Iriluke
nasite ete pusue yelu. Kristuse Yesuse rebe Inaku titinai
me elake Pontiuse Pilatuse oaije. Au pletae ale be: [14] Lulu
loko pusue pleta meiju mimise leke tamata esi beteke aono
sala sae yake. Lulu lokolu eti roma iteki Tuhane, Yesuse
Kristuse Iluake suike. [15] Alla Isukare namake Iulake Kristuse
Iluake suike. Ile rebe suke ite isikeNi. Ile rebe Ikbasae ite.
Ikbsae pusue kamala maketaru. Ile, Tuhane ete pusue maka
kbasaru. [16] Batuke ruaI pine imata mo. Irue kena hitate rebe
tamata sae itehaikele mo. Kai tamata sae iseluI mosa. Au
hlaleke be pususi holmateI eti pela. Au hlaleke Eni kbasare
ela eti pela. Amine.

[17] Pletae tamata rebe esi taneia boka mei nusa meije leke
kwakwaesi yake. Esi hlaleke loko taneia bokala yake le esi
rekwa mo be esi taneiaru roma petua ila mo. Po pletaesi
leke esi hlaleke loko Alla le Iriluke pusue taneia ete ite leke
ite lalema ndina. [18] Apletaesi leke esi ono misete rame ete
tamata makete. Kai apletaesi leke lalesi mise kai suka kena
pake poli taneia kai tamata makete.

[19] Esi pake poli esi taneia saka au beteke meije. Eleki saka
esi lupuke taneia misete kena esi hidupe pamuli, esi ono
misete kena esi supu rue kai Alla. Mere hidupe esi titinaije.

[20] Timotiuse, ahnouke soua bei Alla rebe Iulakemu lokole
me lalemu mimise leke apletasi kenae. Alene loko alena
rebe bei Alla more yeke. Alene loko tamata rebe suka lepa
palani rebe esi natire sae more yake. Alene loko hnauna
rebe tinai more yake. Esi beteke be, “Hnauna meru uono
tamata esi rekwa”. Po esi beteke mere tinai mo. [21] Alene
lokosi yake. Le tamata leini esi beteke be esi rekwa hnauna
nkenale rebe ite hlalekelu po esi suka lulu mo. Au kotie ete
imi pusumi be,

“Tuhane, Araka pususi.”

Hlamate, *Pauluse*

Pauluse eni Sulate Nomore Lua ete Timotiuse

Lepate Menai

Pauluse eni sulate nomore lua ete Timotiuse meije, ileki hnauna boka kena iahnau Timotiuse. Timotiuse, Pauluse eni ebe kai ikerike loko Pauluse eni makerike peneka kai eri belu sa. Irue me kota Epsuse sa.

Pauluse iahnau Timotiuse leke itahane lale. Kai iahnaui leke inkwakwa kena lepae hnaune kena Tuhane Yesuse Kristuse rame. Ilulu loko Alla Eni Lepata rebe nabiaru esi lekiule kai Sou Misete bei Allare. Kai leke masike Timotiuse Isupu susate kai supu nasuke po iono kuru kena lepae Sou Misete bei Allare rame. Pauluse iahnau Timotiuse leke Sou Misete bei Alla rebe ipersaye Timotiuse kena ilepaele, iatetuke makete bei yake.

Pauluse iahnau Timotiuse titinai leke rare palani loko yelu rebe esi nati sae more yake. Le lepata meru esi guna sae mo kai eono tamata rebe ilenere inoake sala.

Pusue meru, Pauluse iahnaui leke ilulu Pauluse eni atate. Mere ihlaleke loko Kristuse elia, itahane lale elia, ioki Alla kai tamata makete elia kai masike isupu susate eti supu teta po itahane elia.

Kena sulate meije Pauluse ibeteke be lau mo isupu hukume matale reneka.

Isi

1. Hlamate (1:1-2)
2. Pauluse iahnau Timotise leke ihlaleke ktili (1:3-18)
3. Pauluse iakbere Timotiuse laleije leke ikerike Tuhane Eni makerike mimise (2:1-4:8)
4. Ikotie leke Timotiuse iluake lokoi nununu (4:9-15)
5. Masike Pauluse ime bui lalei kai lau mo isupu hukume matale neka, po ihlaleke loko Alla rame (4:16-18)
6. Hlamate mulini (4:19-22)

Hlamate
1:1-2

1 Auku nanae Timotiuse. Au okimu. Au Pauluse, au leki
sulate meije. Alla Ibitike au kena Kristuse Yesuse Eni
maka ulake lulu Alla Eni sukare. Au supu ulake kena lepae
Alla Italuke be suke ite hlaleke loko Kristuse Yesuse leke
supu rue kaiNi eti pela.
2 Timotiuse, au okimu lupe auku nanae le ahlaleke Yesuse.
Au kotie bei Alla Amate kai Tuhane Kristuse Yesuse be,
"Alla Amate kai amiki Tuhane Kristuse Yesuse,
ono misete elake ete Timotiuse.
LaleMu noai kai Aono laleije ndene noma."

Pauluse iahnau Timotiuse leke ihalaleke ktili
1:3-18

3 Au kotie trima kasi bei Alla le ahlaleke loko Kristuse
Yesuse ktili. Au layani Alla meije kena lale ntoline saka
akmena auku ntuana menaru esi layani eteIje. Pita kpetu
au netemu kena au kotie loko Allare au kotie trima kasi eteI
kai au sulapi amu nane rame. 4 Laleku titinai kena tetumu
le au nete loko ale kena aranire. Laleku titinai kena tetumu
leke eono laleku ndina titinai. 5 Au nete ahlaleke titinai loko
Kristuse Yesuse, saka akmena lakwai esa kena ahlaleke
lokoI mosare, upumu Loise kai inamu Eunike lekwe luasi
hlaleke titinai lokoIje neka. Au rekware ale lekwe ahlaleke
lokoIje neka. 6 Hoko au anetemu leke ktiline rebe Alla Iono
ete ale aono sasaisa neka kai Ibitikemu kena atapa ktili
rame bei meije. Amu ktiline mere Alla Irilukele etemu
baue au kena au tolae balaku ndete ulume. 7 Aono loko amu
makerike mere le Alla Iono Ro Misete kbasae ite peneka
Iono ite rilama mo. Po Ro Misete mere Iono ite lalemaru
ktili kena Eni makerike. Iono ite oki Alla kai tamata makete
lekwe kai Iono ite tahane lale.
8 Hoko aasomi kena lepae hnaune kena iteki Tuhane ete
tamata makete yake, kai aasomi le au rebe supu alese le

lepae hnaune kenaIje yake. Po mise lesi asupu susate sakesa
kai au kena lepae Sou Misete bei Alla. Alla Eni kbasare
eono atahane lale kena supu susate. [9] Alla Ihlamate ite kai
Ibitike ite kena Eni tamata leke iteki dosa sae mo. Ihlamate
ite kai Ibitike itere bei saisa rebe ite kerikele mo, po lulu
laleI ruaI rebe Iono misete elake ete itere. Alla laleI kena
Isuka ono misete elake ete ite baue Kristuse Yesuse kena
nusa meije etola mosa. [10] Kai pamuli meije Alla Iaseluke Iono
misete elake ete itere, baue Iono iteki Maka Hlamate Yesuse
Kristuse Iluake. Yesuse Iono ite rilama le matale moneka le
masike ite matare, po namake ite supu nanakwala beluke
rebe eti pelare pulue moneka. Mere ite rekwae titinai bei
Sou Misete.

[11] Ete aure, Alla Ibitike au kena Eni maka ulake kai kuru
kena lepae Sou Misete mere. [12] Hoko masike au supu susate
le Sou Misete meije po au asomi mo le au rekwa Kristuse
Yesuse titinai rebe au hlaleke lokoIje. Kai le au rekwa titinai
be Sou Misete Irakae roma Iluake suike. Sou Misete mere
Ipersaye au kena au lepaele. [13] Hnaune nkenale rebe alene
bei au pende, alepaele rame. Kai ahlaleke lokoI kai oki
Alla kai tamata saka Kristuse Yesuse Iono aktili kena onoe.
[14] Araka Sou Misete rebe Alla Ipersaye ale kena alepaele leke
tamata makete ono makete bei yake. Arakae le Alla Eni Ro
Misete Ikerike kena ite lalemaru.

[15] Arekwa peneka be tamata bokala bei otoi Asia[a] rebe
esi hlaleke loko Yesuse esi tuli kai au moneka. Pigeluse kai
Hermogenese luaise bei sie rebe tuli kai au more neka. [16] Po
Onesiporuse kai eni luma toini esi ono laleku ndina rebai
boka peneka masike au mei bui lalei le au lepae Sou Misete
bei Alla kena Yesuse. Hoko au kotie loko Tuhane leke laleIje
noasi noma. Onesiporuse iasomi le au mo masike au mei bui
lalei. [17] Eleyo kena iluake mei kota Romare, inikwa loko au
rame eti itetueku.

---

[a] **1.15** Otoi Asia pamuli meije esi kotiele Asia Tone mere kai Turki lekwe.

[18] Au kotie loko Tuhane be, “Tuhane, kena petu rebe Ateu
pakala ete pusue ami tamatare, laleMu noa Onesiporuse
noma.” Kai arekwa mise titinai peneka be me kota Epsuse
ilayani tamata mise titinai.

Tahane susate kena lepae sou kena Kristuse Yesuse
2:1-13

2 Hoko Timotiuse ale, auku anae, asupu lale ktiline
baue Alla Iono misete elake ete ale le lalemu esa kai
Kristuse Yesuse. [2] Alene hnauna kena Yesuse rebe akmena
au atetukelu me tamata bokalaru oasi peneka kai esi beteke
be hnauna meru nkena. Suke aatetukelu ete tamata rebe esi
kerike nkwakwa kai esi atetuke tekware. Aatetukesi leke esi
atetuke hnauna meru ete tamata makete lekwe.
[3] Kena alepae hnauna kena Kristuse Yesuse asupu susate,
tahane neka lupe ami. Tahane lupe solalu misete itahane
supu susate. [4] Solalu rebe eni petu kena ikerike eni makerike,
ikerike loko ruai eni yelu pela petu mo, le isuka eni elake
laleije ndina. [5] Kai tamata rebe ilulu klemane lekwe ilesi mo,
sepo iono lulu klemane esi lalane mo. [6] Kai tamata maka
andinu rebe ikerike ktilire, ile mere pine suke isupu ndinure
esi hasile akmena. [7] Hoko anete loko auku lepata meiju me
lalemu mimise, le Tuhane Iono aktili kena anati pusulu.
[8] Anete loko Yesuse Kristuse rebe Imata kai Ikwana suike
bei matale peneka. Irulu bei kamale Dauta. Mere Sou Misete
kena Yesuse Kristuse rebe au lepaele. [9] Bei au lepae Sou
Misete meije eti au supu susate, kusu bui kai supu lo kena
rante pesi saka tamata neune. Po atahane le masike au supu
lo kena rante po esi lake rua au mo kena lepae Sou Misete
bei Allare. [10] Hoko masike saisa eono po au tahane kena
supu susate leke au tapa tamata rebe Alla Ililakesi pende.
Au tahane leke esi supu hlamate bei Kristuse Yesuse lekwe,
kai esi supu rue sakesa kaiNi ndete otoi hitate elake eti pela.
[11-12a] Atahane rame le lepate matai nkenale sae be,
“Sepo ite lake ite ruamaki atate bei ono neune kena
akmenare mere saka ite mata sakesa kaiNi kena Imatare

peneka, hoko ite rue sakesa kaiNi lekwe. Kai le ite tahane
lale kena supu susate, namake ite pleta sakesa kaiNi lekwe.
12b-13 Po sepo ite beteke be ite renaI mo, hoko Ibeteke be
Irena ite mo lekwe. Masike ite tuli kaiNi mo, po Ituli kai ite
rame, le Ilelike Eni atate mo." Lepate meije tinai hoko lene
lokole.

Pauluse iahnau Timotiuse kena kerike loko eni makerike mimise
2:14-26

14 Aanete amu jemate toini esi maka atetukaru loko saisa
rebe eku au betekelu. Sebei Alla Isasike be alakesi ktili leke
esi rare kai lomai loko lepata mataiju yake. Rare loko lepata
mataiju eono misete ete sae mo po batuke eono jemate
toini esi hlaleke loko Alla mise moneka. 15 Akerike loko amu
makerike ktili leke Alla Iakumu be amise. Suke aasomi le
amu makerike yake lupe tamata rebe esi atetuke tekwa
more esi asomire. Hnauna nkenala kena Kristuse aatetuke
titinai ete amu jemate toini esi maka atetukaru. 16 Lene loko
tamata rebe suka lepa palani rebe natire sae more yake, kai
lepa tiae loko Alla yake. Le sie rebe esi lepataru mise more
esi ono saisa rebe Alla Isuka more tapa rame. 17 Lene loko
tamata rebe esi lepataru mise more yake. Le esi lepata meru
lei leke tamata bokala esi lenelu saka lakwai ekanoa ela. Bei
sie meru Himeneuse kai Piletuse luaise tamata rebe lepa ele
mere. 18 Esi atetuke hnaune nkenale moneka, esi atetuke be
Alla Iono tamata matalaru esi kwana suike peneka. Hoko esi
ono iteki tamata ilaru suka hlaleke hnaune nkenale moneka.
19 Po jemate toini esi hlaleke loko sou nkenale bei Allare sae
isupu lelikele moneka. Jemate toini mere saka batu kena
lukue lumare leke atia moneka. Kena batu mere leki lepate
matai be, "Tuhane Irena Eni tamataru" Kai "Sie rebe esi koti
Tuhane eni nane suke esi hleke bei ono neune."
20 Luma elake esi pikanaru kai alata maketaru bokala mpe
lale, leini esi ono bei mase kai perake, po leini lekwe esi
ono bei ai kai tapele. Alata meru esi pake leini kena yelu

pentine kai esi pake leini kena yelu piasa neka. [21] Hoko ile
rebe ihleke bei ono pusue neune, ile mere rebe ikerike ete
Alla mise. Ilupe pikane misete lakwai esa rebe luma upuije
batuke ipake kena yelu pentine. Tamata mere iguna kai mise
ete Alla lupe pikane eguna ete luma upuije kai emise kena
supu pake kena sasaisa rebe misete. [22] Ahleke bei ono neuna,
rebe kwete belukaru esi suka onore. Po atula leke ono lulu
rebe Alla Isukare, ono lulu Eni lepataru, oki Alla kai pusue
tamata, kai hlaleke loko hnauna nkenale. Aono amu lalemu
ndene sakesa kai tamata rebe esi kotie bei Alla kena lale
ntoline. [23] Alepa kai tamata nloene rebe esi rekwa sasaisa
more yake. Tamata meru esi supu atetuke hnauna nkenale
mise mimise mo. Le arekwa be batuke esi ono tamata esi
rare kai lomai. [24] Po iteki makerike ete Tuhane rare kai
lomai yake. Suke ntekwa ete pusue tamata. Suke irekwa
be aatetuke kena misete kai tahane lale kaisi, [25] kai atetuke
tamata ulu bua elakaru suke mamau leke kena petu makete
Tuhane Iono lalesi kena esi hleke bei ono dosa, kai esi rekwa
hnauna nkenale piseo. [26] Atetukesi mamau leke esi noake
mise suike kai esi supu tie bei ro tiae esi elake esi kbasare.

Petua kena tehaike Yesuse Iluake suike
3:1-9

3 Anete be kena petua tehaike Yesuse Iluake suike, tamata
neune esi ono susate boka titinai ete jemate toini leke
esi susa kena hlaleke loko Yesuse rame. Anete mere mimise.
[2] Le tamata neuna meru esi nete ruasi kai lalesi loko kepene,
esi lepare kwakwaesi kai esi suka alenake nloene. Esi lene
loko elake inai moneka. Esi suka kotie trima kasi mo. Kai
suka holmate tamata makete kai Alla mo. [3] Esi oki esi luma
toini mo. Esi suka kotie sala moneka, esi suka lepae tiae
loko tamata maketa, esi suka nasuke lomai. Esi ktolo kai
ono misete sasaisa neka esi suka mo. [4] Esi suka riluke esi ebe
ete tamata rebe lalesi tiake esi ebe mere. Esi ono sasaisare
esi noake nanu mo. Kwakwaesi. Esi suka ono lalesi ndina
lulu nusa meije esi misete lesi bei esi lulu Alla. [5] Kai masike

esi ono lupe esi ono sasaisa rebe Alla Isukaule rame po tinai
mo esi lemake. Esi ono sasaisa rebe Alla Isukaule bei lalesi
titinai mo. Ono ebe kai tamata meru yake. [6] Le mokwaia
leini bei sie meru esi umauke tamata leke esi suka kusu me
esi lumaru kai esi lemake loko bina rebe lalesi kuru more
leke bina meru esi hlaleke loko sasaesa rebe esi betekule.
Bina meru esi dosaru boka kai esi suka ono dosa lulu sasaisa
rebe lalesi suka titinaije. [7] Kai masike bina meru esi atetuke
rame, po esi supu rekwa saisa rebe tinai kai saisa rebe tinai
more moneka. [8] Mokwaia meru esi lelie hnaune nkenale
kena Alla, sakesa kai akmenare Yanese kai Yambrese luasi
lelie Musa loko hnaune nkenale neka. Esi noake batuke saisa
rebe ktolone. Alla Isukasi mo le esi hlaleke loko saisa rebe
nkenale more. [9] Po tamata meru esi supu umauke tamata
boka mo. Le pusue tamata esi rekwa be tamata meru boroke
lupe akmenare tamata esi rekwa be Yanese kai Yambrese
luaise lekwe boroke neka.

Pauluse iahnau suike ete Timotiuse
3:10-4:8

[10] Po aono lulu saisa rebe au atetukele, auku atate elia kai
kena saisa rebe laleku kena suke au onore peneka. Arekwa
be au hlaleke loko hnaune nkenale elia. Arekwa be au
tahane lale ete tamatare elia kai au oki tamata maketaru
pende elia. Arekwa au nasu nunu mo kai kena au supu
susate beise au tahane. [11] Mere, au tahane kena esi ono
susate eti esi tetaku kai au supu susate peneka. Arekwa
pusue susata rebe uono kenaku mpai kota Antiokiare, mpai
kota Ikoniume kai mpai kota Listrare peneka. Po masike
esi ono susate eti tetaku, au tahane, eleki iteki Tuhane
Itapaku leke au mata yake. [12] Tinai, pusue tamata rebe esi
suka ono batuke saisa rebe Alla Isukare rame kai esi atate
mise le esi hlaleke loko Kristuse Yesuse, esi supu susate eti
supu teta. [13] Tamata neunaru kai tamata nloenaru esi neu
tapa. Esi lemake tamata maketa, eleyo ruasi lekwe lemake
lomaije neka. [14] Po masike tamata neunaru esi ele mere, ete

Timotiuse ale, suke ahlaleke rame loko hnauna nkenala
rebe aatetukelu pende kai rebe ahlaleke lokole titinaije. Le
arekwa be aatetukelu bei tamata rebe esi atetuke hnauna
nkenalaru etemue. [15] Kai le ale kena tone sare arekwa Alla
Eni lepata rebe lekire peneka. Alla Eni lepata meru eono
anati leke asupu hlamate baue hlaleke loko Kristuse Yesuse.
[16] Pusue Alla Eni lepata rebe lekilu meru, Alla Ikbasae
nabiaru kai Iono esi lekilu eteI. Baue lepata meru, Alla
Iatetuke ite leke ite ono nkenale, Ilake ite kai Iantolike iteki
nsalale, kai Iatetuke ite leke rekwa ono nkenale elia. [17] Leke
Alla Iono tamata rebe ikerike eteIje iaknekae kena sasaisa
rebe suke iktili kena onore, le Iono iktili kena ikerike pusue
rebe misetaru.

4 Le Kristuse Yesuse Iluake suike lomei nusa meije kena
Iteu pakala ete pusue tamata kwanale kai matale. Kai
le Iluake suike kai Ipleta nusa meije lupe kamale. Hoko
au ulake ale, Alla kai Kristuse Yesuse esi sasikele. [2] Au
ulake ale be suke alepae hnauna nkenale etesi. Masike esi
suka lene lokoe pise mo, aktili kena lepae hnauna nkenale
rame leke tamata esi lulue. Sie rebe esi ono salare suke
abeteke etesi be, “Imi ono sala kai ono sala suike yanoma.”
Aatetukesi kena saisa rebe suke esi onore. Aatetukesi kena
lale maune. [3] Au ulake aono ele mere. Le, kena petua suike,
tamata esi suka lene loko hnauna nkenalaru moneka. Po
esi lupuke kurua tinai more bokala leke esi beteke batuke
sasaisa rebe esi suka leneule. Esi lupuke kurua tinai more
le esi ono lulu esi lale tiaru. [4] Esi suka lene loko hnauna
nkenalaru moneka, po esi lene alena rebe tinai more. [5] Po
suke atahane lale rame kena balale sasaisa neka. Asupu
susate, tahane neka. Alepae Sou Misete bei Alla kena Yesuse
ete tamata rebe esi lene mosare. Kai amu makerike sasaisa
ete Allare kai layani tamatare, suke onolu mimise.

[6] Le au riluke auku nanakwalaku leke au mata neka lulu
Alla Eni sukare. [7] Kena Sou Misete bei Alla kena Yesuse,
au kerike ktili kena lepae peneka, saka tamata olaraga
iklemake klemane sae eti pela kena misete. Saisa rebe Alla

Isuka au onore au ono peneka, saka maka balare ibala eti
roma otere. Au hlaleke loko Kristuse Yesuse rame roma
meije peneka. [8] Hoko pamulire, Tuhane Iaknekae hadia
juara eteku peneka. Hadia juarare Tuhane maka teu pakala
nkenale, Irilukele eteku kena petu Tuhane Iteu pakala ete
pusue tamatare, le auku hidupe eono Alla lalaeIje ndina. Kai
batuke au ruaku supu hadia mere mo, po pusue tamata rebe
esi suka Tuhane Iluake suike titinaije, esi supu lekwe.

Pauluse ikoti Timotiuse iluake lokoi
4:9-18

[9] Auku anae, suke aatula leke alomei lokoku nununu neka,
[10] le Demase ikeu bei au peneka. Ikeu bei au le Isuka nusa
meije esi misete kuate. Ikeu lopai kota Tesalonika peneka.
Kai le au ulake Kreskese ikeu lopai otoi Galatia, kai Tituse
ikeu lopai otoi Dalmatia. Hoko luasi keu peneka. [11] Batuke
Lukase ruai pine irue kai au. Alomei sakesa kai Markuse le
imise kena kerike tapa au kena layani Alla. [12] Luami lomei
mina le au ulake Tikikuse ikeu lome kota Epsuse peneka.
[13] Kena alomeije, aliku kai auku lapu musute nanuke rebe au
tolae mpai kota Troase mpai Karpuse eni lumare. Kai aliku
sulataru lekwe. Pentine lakwai esare anete liku sulata rebe
lekilu kena binatane usaije.

[14] Aleksandere, tamata maka ono tanei bei tembagare,
iono susate elake ete au peneka. Namake iteki Tuhane
Ihukumeni lulu eni neune
rebe ionoe ete aure. [15] Hoko
ale ruamu lekwe suke
aketa beini, le saisa rebe ite
atetukele ibrokae titinai.

[16] Kena au lepa le ruaku
memenai, kena teu pakala
ete aure, tamata sae ilepa
tapa au mo. Pususi keu bei
au. Po au kotie loko Alla be,
“Tuhane Ahukumesi le mere

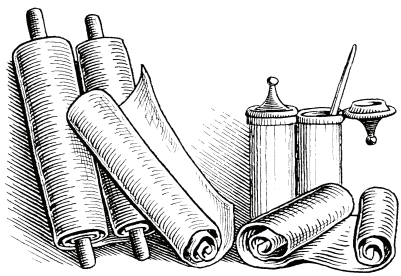

Sulata rebe lekilu kena binatana usai

yanoma.” [17]Masike ele mere iteki Tuhane Iraka au. Iriluke
ktiline eteku eti au ktili kena lepae pusue Sou Misete mere,
leke pusue tamata Yahudi more esi lenele. Kai Tuhane Itapa
au leke sie rebe lalesi tiake aure esi bunu au yake, lupe
Irana au bei singare esi biruije leke ebunu au yake. [18]Hoko
Au rekwa be iteki Tuhane Itapa au rame sa kena esi ono tiae
ete aure, roma Itie au beisi kai Ikeri au sosoli kena misete
lolete surga, otoi kena Alla Ipleta nusa meije. Mai ite isikeNi
eti pela. Amine.

Hlamate mulini
4:19-22

[19]Abeteke auku hlamate ete Priskila kai Akwila kai
Onesiporuse eni luma toine. [20]Erastuse ikeu sakesa kai au
mo kai irue mpai kota Korintuse sa. Tropimuse, au sebeieni
mpai kota Miletuse le kerakeni. [21]Atula mise leke luake
lomei lokoku kena ndirine talei mosare.

Ebuluse, Pudese, Linuse, Klaudia, kai tamata maketa rebe
hlaleke loko Yesuse lekwe, esi beteke hlamate ete ale.

[22]Au kotie loko Tuhane be,
“Tuhane. Atapa Timotiuse.
Kai Aono misete elake ete pusue
sie rebe hlaleke loko Ale noma!”

Hlamate, *Pauluse*

Pauluse eni Sulate ete Tituse

Lepate Menai

Meije Pauluse eni sulate ete Tituse. Tituse tamata Yahudi mo po ihlaleke loko Yesuse. Eleki ikeu sakesa kai Pauluse leke ikerike tapa Pauluse. Sulate meije natue lokoi me nusa Kreta le Pauluse ikeu beini ete mere leke ili loko jemate toini mere. Pauluse ibeteke hnauna telu etei kena sulate meije.

Hnaune menaije, Pauluse ianetei loko jemate toini esi elakaru esi atate elia. Ibeteke hnauna meru ete Tituse leke ibeteke ete jemate toini esi elakaru le tamata me nusa Kretare esi atate neunaru bokala.

Hnaune suike, Pauluse iahnau Tituse leke ili loko jemate toini kai iatetukesi. Ihnaui leke iatetuke tamata ntuana matabinanaru elia. Pauluse ihnaui loko iatetuke kwete beluke elia, kai atetuke tamata maka makerike elia.

Hnaune pamulire, iahnaui loko jemate toini esi atate suke elia. Ihnaui be, jemate toini suke mise kai lomai, suka oki lomai, lale tiake lomai mo, nasuke lomai mo kai tebi lomai mo.

Isi

1. Hlamate (1:1-4)
2. Tituse eni makerike me nusa Kretare (1:5-16)
3. Hnauna ete jemate toini kena rue mise (2:1-15)
4. Hidupe nkena (3:1-11)
5. Hlamate mulini (3:12-15)

Hlamate
1:1-4

1 Auku nanae, Tituse, Au Pauluse, au leki sulate meije.
Aure Alla Eni tamata makerike kai Yesuse Kristuse Eni
maka ulake. Ibitikeku leke au tapa tamata rebe Ililakesi
leke esi hlaleke lokoI ktili. Ibitikeku leke esi rekwa hnauna
nkenala rebe utapasi kena rue ono batuke saisa rebe Alla
Isukalu rame. [2] Hnauna nkenala kena Kristuse mere esi
hlaleke lokole. Hoko esi hlaleke be Alla Iono ite supu rue
sakesa kaiNi eti pela. Italukele bei akmena lakwai esa sa
kena nusa meije tolae mosa, kai Ilemake mo.
[3] Kena petu misete Alla Italuke mere eono peneka. Eni
hnaune kena Kristuse mere Iatetuke ete tamata bokala baue
Eni maka ulakaru. Kai Alla iteki Maka hlamate Ipersaye au
leke au beteke Eni hnaune mere. Ile Alla rebe Ipletae au.
[4] Tituse, au leki sulate meije etemu. Alupe auku nanae le
ahlaleke loko Yesuse Kristuse peneka saka aure neka. Au
kotie bei iteki Alla Amate kai iteki Maka Hlamate Kristuse
Yesuse be,
"Alla kai Yesuse,
raka Tituse kai ono laleije ndene noma."

Tituse eni makerike me nusa Kretare
1:5-16

[5] Au tolae ale me nusa Kretare leke apelae makerike saisa
rebe pela mosare. Kai au tolae ale ete mere leke abitike
jemate toini esi elaka ete papelake kota lulu au beteke ete
ale pende. Po au beteke ete ale suike be, [6] Tamata rebe
abitikeni kena jemate toini esi elake, suke tamata rebe iono
tiae sasaisa mo, kai suke batuke ikai bina esa kai isablia mo.
Suke eni nanaru esi hlaleke loko Kristuse, tamata makete
sae itutukeni mo le eni kwetelaru ulu bua sanute pise esi
lene loko esi elake inaiju mo. [7] Jemate toini esi elake mere
ikerike ete Alla, hoko suke tamata makete sae supu beteke
be iono sala mo. Isobue tamata makete mo, nasu nunu mo,

inseli mo, isuka teta lomai mo pise lemake le lalei loko
kepene mo. [8] Po suke laleije mise kena trima tamata iluake
me eni lumare, isuka ono loko yelu rebe miseta. Itahane lale,
inkena, iono dosa mo kai itahane lale kena ono dosa mo.
[9] Kai jemate toini esi elake suke ilulu loko hnauna nkenala
kena Yesuse Kristuse, rebe ite bisa hlaleke lokolu lupe ami
atetukelu ete ale pende. Suke ilululu ktili leke irekwa kena
hnau tamata makete rebe hlaleke loko hnauna nkenala
meru. Kai leke iktili kena lelike tamata rebe esi lepa be
hnauna meru nkena more.

[10] Le tamata bokala me esi rare kai jemate toini esi
elakaru. Tamata makete lekwe esi suka lepa papalani. Kai
tamata leini lekwe esi lemake tamata leke esi lene loko esi
lepataru. Bei tamata meru akmenare agama Yahudi pine esi
lesi. [11] Tamata rebe esi atetuke palani mere suke asou biruisu
leke esi atetukesi papalani moneka. Le esi ono luma toini
ilaru bei jemate toini kena esi hlaleke hnauna nkenale more
baue esi atetuke rebe nkena more. Esi atetuke meru batuke
loko supu kepene bokala, cara nikwa kepene mere asomi
titinai. [12] Bei nabia rebe tamata Kretaru esi naokeise nabire,
sae bei ruasi ibeteke lekwe be, “Tamata rebe esi rue mei
nusa Kretare bei akmena sa esi lepa nloene rame. Esi suka
lene loko hnauna nkenale moneka lupe binatane me aiela
uei rebe nsolo kai ndasire. Kai esi noso.” [13] Saisa rebe nabi
mere ibetekele tinai. Hoko alelikesi tiktili leke esi hlaleke
loko hnauna nkenalaru. [14] Lelikesi leke esi lene loko tamata
Yahudiaru esi alena rebe tinai more yake. Kai lelikesi leke
esi lene loko pleta rebe tamata esi onore yake. Tamata meru
esi lulu pleta nkenale mo. [15] Ete tamata rebe lalesi ntolire
pusue yelu ndopo mo. Po tamata rebe lale tiae kai rebe
hlaleke loko Yesuse more esi saisa rebe tiare. Esi noake tiae
kai esi ono tiae po esi blake be esi ono tiae mo. [16] Esi naku
be esi rekwa Alla po mere tinai mo le saisa rebe esi onore
batuke tiae. Lalesu mise mo titinai. Esi lene loko Alla Eni
pletaru mo kai saisa rebe nkenare esi ono loko mo.

Hnauna ete jemate toini kena rue mise
2:1-15

2 Po Tituse, suke ahnausi lulu hnauna nkenale bei Allare.
[2] Abeteke ete mokwaia rebe esi ntua pende leke esi
tahane lalesi bei nasute. Suke esi atate ele mere leke supu
holmate bei tamata makete. Esi tahane lale leke ono tiae
yake. Ahnausi leke esi hlaleke loko hnaune nkenale titinai,
kai leke esi oki tamata makete bei lalesi titinai. Kai ahnausi
leke masike tamata esi lakesi po esi tahane.

[3] Sae lekwe, bina rebe esi matabina pende, ahnausi leke
suke esi ono dosa sae mo. Esi lepa tiae ete tamata makete
mo, esi suka kinu boka yake. Ahnausi leke saisa rebe misete
suke esi atetukele. [4] Ahnausi leke esi ahnau bina belukaru
leke esi li loko esi mokwaiaru kai esi nanaru mimise, [5] suke
esi tahane lale mimise, lalesi ntoli, esi nkwakwa kena kerike
ete esi lumataka, lalesi mise kai lene loko esi mokwaiaru.
Suke bina belukaru esi atate ele mere leke sae ibeteke tiae
ete hnauna bei Allare yake.

[6] Ete tamata belukaru lekwe. Aahnausi leke esi tahane
lale. [7] Kai ruamu lekwe, kena sasaisa neka atiluke lalane
kena ono misete leke tamata makete esi selu jemate toini
esi atate misere elia. Aono misete rame leke esi rekwa be
esi rue nkenare elia. Ahnausi bei lalemu nkenale kai tiktili.
[8] Ankwakwa kena atetuke hnaune rebe nkenale rame leke
sie ila rebe esi lepa lelie ale, esi supu lepa tiae ete ite kai ete
hnaunaru mo, hoko esi asomi.

[9] Kai tamata makerika rebe esi kbasa sae more, aatetukesi
leke suke esi lene loko elaka rebe esi kerike eteise. Kai kena
sasaisa neka suke esi ono elakaru lalesi ndina. Esi lepare
leliesi mo. [10] Kai ndeae esi taneiaru yake. Po aatetukesi leke
esi kerike nkwakwa. Hoko esi elakaru esi hlalekesi rame.
Suke esi atate ele mere leke bei saisa rebe esi onoule pusue
tamata esi rekwa be hnauna kena Allare umise, Alla mere
Ihlamate ite bei dosa leke ite rue kaiNi.

[11] Suke aatetuke jemate toiniaru leke esi atate mise ele
mere rame. Le Alla laleIje noa pusue tamata hoko Inatue
Yesuse Kristuse lomei nusa meije peneka leke ite pusuma
supu hlamate bei dosa. [12] Le Alla Iono misete elake ete ite,
Iatetuke ite leke suke ite hleke saisa rebe Alla Isukalu more.
Kai leke suke ite lalema loko yelu rebe tiae mei nusa meije
moneka. Kena ite rue mei nusa meije, ite tahane lale, ono
saisa rebe nkena, kai ite ono Alla laleIje ndina rame. [13] Ite
hidupe ele mere le ite namake petu misete rebe ite hlalekele
eono lalema ndina titinai. Kena petu mere ite selu Yesuse
Kristuse leke ite selu Eni hitate elake. Mere Iteki Alla rebe
Eni kbasa elake kai iteki Maka Hlamate Yesuse Kristuse.
[14] Iriluke nanakwalaIje kena Imata le ite. Imata leke Iseli
pusue iteki dosaru. Imata le ite leke iteki dosa sae mo. Eni
tamata kena ite kai ite nkwakwa kena ono misete rame.
[15] Tituse, aatetuke pusue hnauna meru etesi. Pletaesi leke
esi lulue kai alake sie rebe esi lulu more. Suke ahnau kai
alake kena hokmate kai asebeie sae isobue ale yake.

Hidupe nkena
3:1-11

3 Aanete jemate toini meru leke esi lene loko tamata
maka pleta me nusa kai kamala rebe esi kbasare kai
suke esi suka kena kerike loko misete rame. [2] Aanetesi leke
esi lepa tiae loko tamata makete yake, esi nasuke tamata
makete yake, suke kwakwaesi yake kai mau ete pusue
tamata. [3] Le kena ite hlaleke loko Kristuse mosare ite lekwe
boro. Ite supu lemake kai lene loko Alla Eni pletaru mo. Ite
lalemaru ndinake rebe mise mo kai ite lulue. Ite lalema tia
rame. Ite noake batuke ono tiae, iteki lalema loko tamata
maketa esi taneiya. Tamata maketa esi suka ite mo kai ite
lekwe sukasi mo. [4] Po Alla, iteki Maka Hlamate Iaseluke be
Intekwa kai Ioki ite, [5] Ihlamate ite bei dosa. Ihlamate ite
bei ite rue nkenare mo po bei ruaI laleIje noa ite. Ihlamate
itere Ro Misete Ikbasae ite lalema leke ite hleke bei ono
dosa. Mere saka ruele ite suike kai ite hidupe beluke. Mere

Alla Iono Ro Misete Iono lalemaru mise. [6] Alla Iono Ro
Misete Ikbasae ite baue Yesuse Kristuse, iteki Maka Hlamate,
Imata ete ite. [7] Alla Iono Ro Misete Ikbasae ite baue Yesuse
Kristuse leke ite supu pusue yelu rebe iteki Ama Irilukele
ete Eni nanaru, mere Irilukele ete ite. Hoko ite hlaleke be
ite hidupe eti pela. Ite hidupe eti pela le Alla Iteu pakala
mise le Iono misete elake ete ite. [8] Tituse, pusue lepata rebe
au betekelu meiju tinai.

Hoko au suka kena abeteke ktili leke sie rebe esi hlaleke
loko Alla pende esi lululu. Leke esi ktili rame kena ono
misete kai rebe mise ete pusue tamata. Auku lepata meru
misete kai utapa pususi. [9] Po ete ale, alau bei tamata rebe
rare kai lomai loko sasaisa rebe esi untune sae more kai
alenake loko luma mataiju bei anubu kena anubu yake.
Nasuke lomai kai rare kai lomai le tamata Yahudi esi
pletaru yake le pusue meru tapa tamata mo kai esi misete
sasaisa mo. [10] Sepo tamata sae rebe iono kena jemate toini
esi tebi lomai, ilulu loko hnauna nkenale moneka, kai iono
tamata maketaru esi hlaleke hnauna nkenale moneka. Hoko
alakeni leke ihlekele. Alakeni rebai esa pise lua suike lekwe
po sepo isuka hleke mosa, aono ebe kai moneka. [11] Arekwa
be tamata saka mere isuka ono saesa rebe tinai mo. Hoko
iono dosa rame. Iono dosa mere etiluke be eni sala ete Alla.

Hlamate mulini
3:12-15

[12] Au ulake Artemase pise Tikikuse lome lokomu nununu
hoko kena sae iluake aatula kena alomei sosoli lokoku mei
kota Nikopolise le au teu lepate peneka be au rue mei kota
Nikopolise eti ndirine taleije elia. [13] Atapa Senase, maka
rekwa hukume, kai Apolose mimise kena luasi keure leke
me lalane luasi susae manane pise sasaisa makete yake.
[14] Kai jemate toini me nusa Kretare suke esi atetuke kerike
makerike misete rame. Leke esi tapa tamata rebe esi
manane sae more pise esi tanei sasaisa more. Kai leke esi
hidupe guna ete ruasi kai tamata makete.

[15] Tituse, pusue jemate toini rebe sakesa kai au ete meije
esi natue hlamate ete ale. Kai abeteke amiki hlamate ete
pusue jemate toini ete mere rebe esi oki amire.
Au kotie ete imi pusumi be,
"Tuhane, Aono misete elake ete pususi."

Hlamate, *Pauluse*

Pauluse eni Sulate ete Pilemone

Lepate Menai

Pauluse inatue sulate meije ete eni ebe Pilemone. Pilemone mere, tamata Kristene sae me rebe irue me kota Kolose. Eni tamata makerike sae me eni nane Onesimuse. Onesimuse inaya bei Pilemone lolete kota Roma. Kena mere, Pauluse ikusu bui me kota Roma le ilepae Sou Misete. Ite rekwa be elia mo po Onesimuse itetue Pauluse me kota Roma kai bei Pauluse eni hnaune, eono Onesimuse iono Kristene.

Eleki Pauluse ibeteke loko Onesimuse leke mise lesire ileu loko elake rebe ikerike eteije. Po Onesimuse rilai kena leu loko Pilemone, inoake be Pilemone ihukumeni le inaya beine. Pauluse ibeteke lokoi be ihukumeni mo. Pauluse ileki sulate etei, kai ikotie beini leke iampune Onesimuse. Hoko, Pauluse eni sulate ete Pilemone meije, ikotie bei Pilemone leke iampune Onesimuse. Ikotie Pilemone itrima suike Onesimuse kena cara misete, iono lokoi saka tamata makerike moneka po iono lokoi saka kwalini rebe esi maka hlaleke esa.

Isi

1. Hlamate (ayate 1-3)
2. Pauluse ikotie trima kasi bei Alla le Pilemone kai ikotie etei (ayate 4-7)
3. Pauluse ikotie bei Pilemone leke irana Onesimuse (ayate 8-22)
4. Hlamate mulini (ayate 23-25)

Hlamate
1-3

1-2 Auku ebe Pilemone, au Pauluse, au sakesa kai iteki
kwali Timotiuse leki sulate meije etemu. Ale amiki ebe
misete, kai ebe makerike kena layani Kristuse! Au leki
lekwe ete iteki beta Apia kai ete iteki ebe Arkipuse rebe
ilepae Sou misete ktili sakesa kai ite kai ilayani loko Allare
ktili lupe itere neka masike supu susate boka bei tamata
maketa. Au leki lekwe ete jemate toini rebe esi lupu me amu
lumare. Au supu alese meije le au lepae Sou Misete kena
Kristuse Yesuse.
3 Ami kotie loko iteki Alla Amate kai ete Tuhane Yesuse
Kristuse ete imi be, “Tuhane Iriluke misete elake rame etesi
kai lalesi ndene noma.”

Pauluse ikotie trima kasi bei Alla le Pilemone kai Ikotie etei
4-7

4 Pela au kotie bei Allare, au kotie ete ale lekwe, au kotie
trima kasi ete Alla rame. 5 Le au lene be aoki pusue tamata
rebe esi hlaleke loko Allare kai ahlaleke loko Tuhane Yesuse
rame. 6 Kai au kotie le ale leke alayani mise sakesa kai
tamata rebe hlaleke loko Allare hoko arekwa pusue yelu
miseta rebe Alla Iriluke ete ite peneka le bei ahlaleke loko
Kristuse. 7 Kwali, laleku ndina kai au supu akbere titinai
peneka le aoki tamata rebe esi hlaleke loko Allare. Kwali,
aakberesi peneka.

Pauluse ikotie bei Pilemone leke irana Onesimuse
8-22

8-10 Hoko auku ebe, au kotie bei ale leke aono misete ete
Onesimuse. Ilupe auku anare neka le ihlaleke loko Yesuse
Kristuse bei au atetuke Sou Misete etei kena au mei bui
laleije. Masike au rekwa be bei auku kbasare au pleta kena
aono saisa rebe suke aonore le aure Kristuse Yesuse Eni
maka ulake, po lesi bei mere au pake auku kbasare mo. Au

kotie bei ale leke aonoe le ite oki lomai kai ite oki tamata
rebe esi hlaleke loko Allare. Au meije tamata ntuane, meije
au supu alese lekwe le au layani Kristuse Yesuse. [11] Kena
akmenare ikerike tapa ale mise mo le inaya bei ale po
pamuli meije namake ikerike tapa ite lua boka.
[12] Masike au okini titinaije po meije au ulakeni leu suike
lokomu. [13] Au suka irue kaiku ete meije leke iseli ale kena
tapa au loko saisa rebe suke atapa au lokore, kena au mei
bui lalei meije. Au supu alese le lepae Sou Misete. [14] Po au
suka itapa au ete meije mo, sepo lalemu nesa kai au mo. Au
suka titinai, sepo lalemu suka titinai kena itapa au. Au suka
paksa ale mo.
[15-16] Alla Isebeie Onesimuse ikeu bei ale toto mina piseu,
leke ileu suike loko ale eti pela. Aranai batuke kena iono
tamata makerike rebe kbasa sae mo ete ale moneka, po
aranai lupe kwali rebe aokini. Au okini po suke aokini lesi
leneka. Le ile amu tamata makerike kai ile tamata rebe Ioki
Tuhane lupe ale neka.
[17] Hoko, sepo anoake au be amu ebe rebe kerike ete
Kristuse sakesa kai ale hoko Onesimuse ileu loko ale,
aranai neka, ali lokoi lupe ali loko aure neka. [18] Sepo iono
sala sasaisa ete ale, pise iutane sasaisa bei ale, abetekele
eteku neka leke au seli etemu. [19] Au ruaku lekie ete meije
kena balaku be au Pauluse, pine seli pusue Onisimuse eni
utanaru etemu. Anete be autane bei au lekwe, mere lesi bei
Onesimuse niere, rebe au tapa ale kena ahlaleke loko Yesuse.
[20] Kwali Pilemone, au kotie bei ale leke atapa au mina le
ite luare Tuhane Eni tamata. Aranai kai li lokoi mise lupe
aakbere tamata jemate toini maketa lekwe, mere aakbere au
le ite luare Kristuse Eni tamata. [21] Au leki sulate meije etemu,
au hlaleke titinai be, saisa rebe au kotie bei ale, aonoe. Kai
au rekwa lekwe be aono boka lesi bei rebe au kotiele.
[22] Kai au kotie bei ale leke aknekae amu lumare esi sokati
sae eteku, le au hlaleke ktili be bei imi kotie le au loko
Allare Ilenele, hoko Iono au supu siri bei bui meije kai leu
suike loko imi.

Hlamate mulini
23-25

[23] Epaprase, rebe isupu alese mei bui lalei sakesa kai au
le ilepae Sou Misete kena Kristuse Yesuse, ibeteke hlamate
etemu. [24] Kai auku ebea kena layani sakesa, Markuse,
Aristarkuse, Demase kai Lukase lekwe esi beteke hlamate
etemu lekwe.
[25] Au kotie loko Tuhane Yesuse Kristuse be, “Tuhane, Aono
misete elake etesi noma.”

Hlamate, *Pauluse*

Sulate ete Tamata Ibrani

Lepate Menai

Ite rekwa sire rebe ileki sulate meije mo le ileki eni nane mo. Batuke ite rekwa be maka leki sulate meije, tamata Kristenaru esi elake kai irekwa Alla Eni lepate rebe lekie akmenare, irekwae titinai, po ilere Tuhane Yesuse Eni maka lulu mo (2:3).

Bei akmena sa sulate meije esi kotiele "Sulate ete tamata Ibrani." Tamata Ibranire, tamata Yahudire neka pise tamata Isaraele neka. Sulate meije lekie ete siasi kai esi rue etiare, sae irekwasi mo. Sepo ite baise sulate meije, ite rekwa be sulate meije natue ete tamata Kristena rebe esi supu teta le esi maka hlakele. Lepa tiae etesi, kusuesi kena bui kai leini esi rana esi taneiaru. Esi supu teta hoko sie leini esi hlaleke mise moneka. Sie leini esi ibada sakesa kai esi ebearu moneka. Leini esi suka leu suike loko esi maka hlaleke akmenare, mahake esi suka hlaleke loko Tuhane Yesuse moneka.

Tujuana telu kena leki sulate meije: suka kena atetukesi, suka kena ono lalesi kuru, kai suka kena ahnausi. Iatetukesi be Yesuse, Alla Eni Nanae rebe Ibeteke Alla Eni lepataru ete ite tamatare. Ikbasa lesi bei malekataru kai nabi Musa. Yesuse, iteki Imame Elake Eni makerike esi kbasare ela lesi Yahudiaru esi imame. Ikerike kena luma maka kotie loko Alla rebe mise titinai kai Ibeteke Alla Eni janji rebe mise titinaije.

Ile rebe ileki sulate meije iakbere laleisu leke esi lulu Tuhane Yesuse rame kai esi supu susate, esi tahane lale neka. Ianehe laleisu kena luake loko Alla le Yesuse ibuka lalane kena tetueNi. Iakbere lalesi leke esi supu rue sakesa kai Alla. "Hleke bei makerike kai rue sakesa kai Allare", esi natire saisa? Sie leini esi beteke be esi natire be sepo ite mata kai ite sa lolete surga, ite hleke bei iteki makerike mei nusa meije. Leini esi beteke be, ite riluke iteki hidupe ete Alla kai batuke hlalekeNi neka kena supu hlamate kai batuke hlaleke loko ite ruamaki makerike yake.

Ile rebe ileki sulate meije iahnausi leke esi sele bei esi maka hlaleke loko Tuhane Yesuse yake. Kena sulate meije, iahnausi ktili titinai rebai lima. (2:1-4; 3:7-9; 5:11-6:12; 10:26-39; 12:18-29). Iahnausi mimise titinai kena ibeteke Alla Eni hukume saisa ete tamata rebe esi hleke esi maka hlaleke loko Yesuse.

Isi

1. Yesuse Eni kbasare ela lesi bei Alla Eni tamataru esi elaka akmenaru (1:1-10:18)
   a. Memenai (1:1-3)
   b. Yesuse Eni kbasare ela lesi bei malekataru (1:4-2:18)
   c. Yesuse Eni kbasare ela lesi bei nabi Musa (3:1-4:13)
   d. Yesuse, Imame Elake rebe ela lesi bei Yahudiaru esi imame elake (4:14-7:28)
   e. Yesuse, iteki Imame Elake Eni makerike mise titinai lesi bei Yahudiaru esi imama elakaru esi makerike (8:1-10:18)
2. Ite hleke iteki maka hlaleke yake (10:19-12:29)
3. Lepate mulini (pasale 13)

Alla Ilepa kai tamata baue Yesuse
1:1-3

1 Kena akmenare Alla Ilepa rebai boka kai iteki ntuana menaru baue nabiaru. Rebai sesi Ilepa kaise Ilepae aturane, rebai sesi Ilepa loko Italuke, rebai sesi Iono tanda herane kai cara mamakete lekwe. [2] Po pamuli meije rebe lau mo nusare koho nere Ilepa kai ite baue Eni Nanare. Alla Itolae nusare kai pusue taneiaru baue Eni Nanae mere. Kai Alla Iteu peneka be pusue taneiaru Eni Nanae mere Enie. [3] Eni Nanae mere pine Iaseluke be Alla Eni kbasare ela titinai. Eni atate sakesa kai Alla ruaIje neka. Ile lekwe pine Iraka nusare kai pusue yelu mei nusa meije kena Eni lepate rebe esi kbasare ktili titinaije, leke atia yake. Kena Iampune iteki dosaru peneka, pine Irue kena otoi maka kbasa ndete surgare, sapleuke Alla Maka Kbasa elake titinaije Eni makwanale.

Yesuse Eni kbasare ela lesi bei malekate
1:4-14

4 Alla Eni Nanae mere Isupu kbasa elake titinai, lesi bei
malekate, kai Alla Iono Eni nane mere esupu holmate titinai,
lesi bei Iono malekate eni nane.
5 Alla Ibeteke loko malekate mo po Ibeteke loko Eni
Nanare be,
"Ale Auku Anae.
Bei petu meije Aure Amamu."[a]
Kai Ibeteke lekwe be,
"Au meije AmaI, kai Auku Anae kenaI."[b]
6 Kai kena Alla Iulake Eni Nanae menare Ilomei nusa
meije[c], Iombe,
"Auku malekata,
suke pusumi tatu loko Auku Anae meije."[d]
7 Kai kena malekataru, Alla Ibeteke be,
"Au ulake malekataru esi tapa Au
saka balate ehbuere
kai saka auwe klitine."[e]
8 Po Alla Ibeteke loko Eni Nanae mere be,
"Ale Alla, Apleta saka Kamale rame eti pela.
Apleta kena nkenale kai Alemake mo.
9 Asuka rebe nkenale titinai,
kai lalemu tiake rebe tiare.
Bei mere hoko Amu Alla Ibitike Ale
kai Iono Asupu holmate bei tamata,
kai lalesi ndina
le Alere elesi bei Amu ebearu."[f]
10 Alla Ibeteke loko Eni Nanare lekwe be,
"Ale Tuhane, kena menaije Atolae nusare,
kai Ale ruaMu tolae lanite.

---

[a] **1:5** Isi. 2:7 [b] **1:5** 2Sam. 7:14 [c] **1:6** Tapsirane makete ebeteke be luake suike lomei nusa meije. [d] **1:6** Isi. 97:7 [e] **1:7** Isi. 104:4 Natire be sepo Alla Iulake malekataru, esi luluI nunu saka balate ehbuere. Kai esi hukume tamata lulu esi dosaru saka auwe klitine. [f] **1:8-9** Isi. 45:7-8

[11] Pusue meru namake atialu kai umalabai
saka pakiane,
po Ale, Ara me rame.
[12] Nusare kai pusue rebe mei nusare
namake Alouke saka lapune
rebe malabai peneka,
kai Aselie kena makete.
Po Ale, Aleli kwale mo,
kai Amu nasite pusu moneka.”[g]
[13] Alla Ibeteke loko malekate mo po Ibeteke loko Eni Nanare be,
“Arue sapleuke Auku makwanale,
eti Au ono Amu musuaru
esi tatu lokoMu.”[h]
[14] Ele mere hoko esi tinaije malekataru saisa? Malekataru Alla Eni roa rebe esi layani Allare, kai esi supu ulake bei Alla kena tapa tamata rebe esi supu hlamate.

Hlamate bei Allare suke nete loko rame
2:1-4

2 Yesuse Eni kbasare ela lesi bei malekataru, hoko ite hlaleke ktili rame loko hnauna rebe ite lenelu pende, leke ite hleke bei iteki maka hlaleke lokoIje yake. [2] Le Tuhane Eni lepate rebe Musa ilekie, rebe malekataru betekele ete iteki ntuana menaru tinai kai suke lulue, kai tamata rebe esi lulu more namake esi supu hukume lulu saisa rebe esi onore. [3] Sepo ite puli kai saisa rebe Alla Ionoe mise titinaije mo, rebe Iono hlamate itere hoko ite supu hukumane elake titinai. Le Tuhane Yesuse ruaI pine Ilepae hlamate mere memenai ete tamata, kai sie rebe esi lenele esi aselukele ete ite peneka be mere tinai. [4] Alla Iaseluke ete ite be sie meru esi lepataru tinai, hoko Iono tanda herane sasaisa neka rebe etiluke Eni kbasa elake. Iono Ro Misete Iriluke ktiline etesi lulu Eni sukare leke esi ktili kena kerike Eni makerike.

---

[g] **1:10-12** Isi. 102:26-28 [h] **1:13** Isi. 110:1

Yesuse Iono tamata leke Impe lebu bei malekataru
2:5-18

5 Kwali betaya pusumi, namake kena nusa beluke rebe
tatike pine eonore kai rebe ite mei lepaele meije, malekataru
esi supu kbasa bei Alla kena esi bkasae mo, po ite tamata
supu kbasa beiNi kena kbasaele. 6 Ite rekwa be mere tinai le
Alla Eni lepata rebe lekie akmenare, lepate matai me eombe:
"Tamata mere saisa,
pine Alla Anete lokoise?
Tamatare[i] batuke esi ono tamata neka,
yo Aselu lokosi mise titinai!
7 Aono esi kbasare mpe lebu toto bei malekate,
mere takwali kuate mo,
po lomei Aono esi rue kena otoi
rebe esi kbasare ela titinai
kai rebe holmatele,
8 kai Aono pusue yelu tatu lokosi."[j]
Ete meije ebeteke be Alla Iono pusue yelu tatu loko
tamata, hoko saisa rebe tamata Ikbasae more sae mo.
Masike ele mere, po tamata ikbasae pusue yelu, ite selu
mosa. 9 Po ite selu pusue meru kena Yesuse Eni hidupe, Alla
Iono Impe lebu toto bei malekate, mere takwali kuate mo,
leke Alla Eni lale misete eono Imata ete pusue tamata. Meije
ite selu Alla Iono Irue kena otoi rebe esi kbasare ela titinai
kai rebe holmatele, le Isupu susate eti Imata peneka. Kai
Alla Ioki ite, hoko Yesuse Imata leke Iono Maka Hlamate ete
pusue tamata.
10 Saisa rebe Alla Iteuele tinai! Pusue yelu mei nusare
ruaI tolaelu kai pusulu eteI. Alla Iono Yesuse Isupu susate
leke iono Maka Hlamate titinai. Alla Iono mere leke
tamata bokala esi supu hlamate kai Eni nanae kenasi rebe
holmatesi. 11 Yesuse Iono ite tamatare iteki dosa sae moneka.

---

[i] **2:6** Kena tekse asli Yunanire lepate matai "tamatare" mere "tamata eni nanae"
[j] **2:6-8** Isi. 8:5-7

Hoko Ile maka ono dosa sae moneka kai iteki Amate esa.
Bei mere hoko Yesuse Ibeteke be kwaliNisi kai betaIsi kena
itere, Iasomie mo. 12 Kai ite rekwa be Yesuse Ibeteke loko
Alla elere:
"Namake Au lepae saisa rebe Aonore
ete kwaliKu kai betaKusi.
Kai Au isikeMu etesi kena esi lupuke lomaije."[k]
13 Kai Yesuse Ibeteke be:
"Au hlaleke loko Alla."[l]
Kai Yesuse Ibeteke lekwe be:
"Meije Au kai Auku tamata
rebe Alla Irilukesi ete Au pende."[m]
14 Sie rebe Yesuse Ikotise Eni tamata meru, tamata rebe
namake esi mata, hoko Yesuse Iono tamata sakasi kai
Ihidupe saka tamata neka. Iono ele mere leke Eni matale
eatia ro tiaru esi elake rebe ekbasae matale. 15 Iono ele mere
leke Itie ite bei rila le matale rebe ekbasae iteki hidupe
rame. 16 Hoko ite rekwa be Yesuse Itapa malekataru mo, po
Itapa ite, Abrahame eni anubuaru.[n] 17 Ele mere hoko suke
Alla Iono Yesuse Isakesa kai tamata kena sasaisa neka. Kai
bei mere hoko Yesuse Isupu ono Imame Elake rebe Iono
lulu saisa rebe Alla Isukare, kai Imaktekwa titinai. Leke Itie
pusue ite tamata bei iteki dosaru kai Iono ite mise suike kai
Alla.[o] 18 Kai bei ruaI supu teheke peneka kena ono dosa kai
isupu susate peneka, hoko Isupu tapa tamata rebe esi supu
teheke kena ono dosare.

Yesuse Iela lesi bei nabi Musa
3:1-6

3 Kwali betaya rebe Alla Eni tamata, rebe Alla Ikoti imi
leke rue kaiNi ndete surgare. Suke imi noake mimise
loko Yesuse! Ile maka lepae Alla Eni hnauna kai Imame

---

[k] **2:12** Isi. 22:23 [l] **2:13** Yes. 8:17 [m] **2:13** Yes. 8:18 [n] **2:16** Tamata bokala esi noake ayate meije esi natire elere: Yesuse Itapa malekataru mo po itapa ite rebe ono Abrahame eni anubure le ite hlaleke loko Alla. [o] **2:17** Kena ayate meije beteke Yesuse Eni makerike sakesa kai piasare tamata Yahudiaru esi imamaru esi onore.

Elake rebe Itapa ite loko saisa rebe ite hlalekele. [2] Ilene
loko Alla titinai rebe IbitikeIne hoko saisa neka rebe Alla
IulakeNi kena Ionore, Iono loko titinai. Saka akmena
Musare neka, iono lulu Alla titinai hoko eni makerike maka
layani Alla Eni tamataru ikerike lokole titinai. [3] Po suke
holmate Yesuse lesi bei holmate Musa, saka holmate tamata
maka eleke lumare lesi bei luma rebe ielekele. [4] Tinai neka,
pusue lumare esi tamata me kena ielekele, po maka ono
pusue taneia mei nusare batuke Alla ruaI. [5] Musa ikerike
titinai loko eni makerike kena layani Alla Eni tamataru,
saka tamata makerike sae ikerike titinai ete tamata rebe
ikerike eteije. Kai saisa rebe Musa ionoule etiluke saisa rebe
namake pamulire Alla Iaselukele. [6] Eleyo Kristuse tamata
makerike lupe Musare mo po Alla Eni Nanae, Ilulu Alla Eni
pletare titinai hoko Ili loko Alla Eni tamataru titinai. Alla
Eni tamata kena ite, mahabe ite hlaleke ktili rame loko saisa
rebe ite rekwa be namake ite supure.

Ite ulu buamaru ela saka iteki ntuana menaru yake
3:7-19

[7] Bei mere hoko kwali betaya, lene loko Ro Misete Eni
hnaune rebe eme Alla Eni lepate rebe lekire be,
"Petu meije, sepo imi lene Ilepare
[8] hoko ulu buaimu uela
saka imi ntuana menaru yake,
rebe kena esi ndete otoi nsekile,
esi lene loko Alla mo
kai esi tehekeNi be Itahane laleI lokosi roma etia.
[9] Alla Ibeteke be,
'Imi ntuana menaru esi teheke Au ete ndetere,
yo ruasi selu yelu rebe Au onolu etesi
musuna butu atare peneka.
[10] Bei mere hoko Au nasukesi
kai Au noake mei laleKu
be esi lene loko Au rame mo,
kai esi suka ono lulu Auku pletaru mo.

[11] Hoko Au nasu kai Au la be:
Esi supu kusu nusa mere
kena hleke bei makerike
kai rue sakesa kai Au mo.' "[p]
[12] Kwali betaya, raka mimise! Yapine bei imire tamata me
laleije tiae kai ihlaleke loko Alla ktili mo, hoko ihali mulini
kai ilau bei Alla rebe Ihidupe eti pelare! [13] Lepate matai
eombe, "Petu meije," rebe natire be kesempatane mei sa,
hoko suke imi ahnau lomai rame pela petu, leke sae kuesa
bei imi yake isupu lemake kena ono dosa le ulu buaije ela
hoko ilene loko Alla mo. [14] Ite pusumare esa kai Kristuse
peneka, mahabe saisa rebe ite hlaleke lokole bei menai
pende ite hlalekele rame eti pela. [15] Kwali betaya, suke imi
ahnau lomai le lepate matai me Alla Eni lepate rebe lekire
ebeteke be,
'Petu meije, sepo imi lene Ilepare,
hoko ulu buaimu ela saka imi ntuana menaru
esi lene loko Alla more yake."[q]
[16] Siasi pine esi lene Alla Ilepare yo esi luluI more? Mere
pusue tamata rebe Musa isiriesi keu bei nusa Mesire pibe
moyo? [17] Siasi pine Alla Inasukesi musuna butu atare? Sie
rebe esi ono dosa eleki esi mata ndete otoi nsekile pibe
moyo? [18] Kai siasi pine Alla Ila etesi be esi supu kusu hena
mere kena esi hleke bei makerike kai rue sakesa kaiNi
more? Mere sie rebe esi lene loko Alla mise more pibe
moyo? [19] Hoko meije ite rekwa peneka be esi supu kusu hena
mere kena rue sakesa kai Alla mo, le esi hlaleke lokoI mo.

Hlaleke loko Alla leke supu rue kaiNi
4:1-13

4 Kwali betaya, Alla Italuke peneka be Iono ite supu kusu
kena rue sakesa kaiNi. Kai meije Eri riluke kesempatane
ete ite sa. Hoko suke ite raka mimise leke ite pusuma supu
saisa rebe Alla Italukele. [2] Le tamata Yahudia akmenaru esi

---

[p] **3:7:11** Isi. 95:7-11 [q] **3:15** Isi. 95:7-8

lene Alla Eni lepate, saka pamuli meije, ite lene Sou Misete
neka. Po eono esi supu misete sasaisa mo, le kena esi lenele
esi hlaleke loko Alla Eni lepate mere mo. 3 Le batuke itea
rebe hlaleke loko Allare pine supu kusu nusa mere kena
hleke bei makerike kai rue sakesa kai Alla lulu Italukele. Po
ete tamata rebe esi hlaleke loko Alla more esi supu mere mo,
lulu Eni lepate rebe eombe:

"Au nasukesi kai Au la be
esi supu kusu kena hleke bei makerike
kai rue sakesa kai Au mo."[r]

Masike yelu rebe Alla Ionoule upela kena Itolae nusare
sa, po Ibeteke ele mere. 4 Le Alla Eni lepate rebe lekie
akmenare ebeteke be:

"Kena petu iture Alla Iplei bei pusue Eni makerike."[s]

5 Kai ete mere ebeteke lekwe be:

"Esi supu kusu kena rue sakesa kai Au mo."[t]

6 Sie rebe esi lene Sou Misete mere akmenare esi supu kusu
kena rue sakesa kai Alla mo, le esi lene loko Alla eni pletare
mo. Hoko ite rekwa peneka be tamata maketa me pine esi
supu kusu kena rue sakesa kai Alla. 7 Bei mere hoko Alla
Italu petu makete me lekwe, rebe Ikotiele "Petu meije" leke
tamata esi supu kusu kena rue kaiNi. Eleki takwali titinai
mina pine Alla Ilepa lokole, rebe Dauta ilekire, lupe lepate
matai sae akmenare be,

"Petu meije sepo imi lene Alla Ilepare,
hoko ulu buaimu ela yake."[u]

8 Akmenare Yosua iono tamata meru esi supu kusu kena
rue sakesa kai Alla lulu Italuke mosa, hoko Alla Ilepa
loko petu sae makete leneka. 9 Hoko kwali betaya imi,
kesempatane mei sa ete Alla Eni tamataru esi supu kusu
kena rue sakesa kaiNi, saka petu nomore iture Alla Iplei
bei Eni makerike. 10 Le sepo ite hleke bei makerike kai rue
sakesa kai Alla, hoko mere ite plei bei pusue iteki makerike
peneka, saka Alla Iplei bei Eni makerike peneka kena petu

---

[r] **4:3** Isi. 95:11 [s] **4:4** Atn. 2:2 [t] **4:5** Isi. 95:4 [u] **4:7** Isi. 9:7-8

nomore iture. [11] Bei mere hoko mai ite atula titinai, leke
ite supu kusu kena rue sakesa kai Alla lulu Italukele, kai
leke sae kuesa bei ite yake rebe isupu kusu mo lupe tamata
akmenaru esi supu kusu mo, le esi lene loko Alla Eni pletare
more.
[12] Le Alla Eni lepate esi kbasare ela titinai kai ektili.
Entina lesi bei pusue saria rebe entina lei luare. Lepate mere
ekusu roma tamata lalei, saka lasa kena sarire ekena roma
lulini kai sunsune. Erekwa pusue rebe tamata inoakele kai
rebe isukare. [13] Sasaisa neka, esupu kbuni tekwa bei Alla mo.
Isupu selu pusue tanei. Kai suke ite balale Alla kena naku
pusue rebe ite onoule.

Yesuse Imame Elake rebe Iela lakwai esa
4:14-16

[14] Kwali betaya imi, Yesuse Alla Eni Nanae, rebe Iono
Imame Elake Lakwai esa ete ite. Ikusu surga leke ikotie ete
ite me Alla oaIje. Bei mere hoko saisa rebe ite naku be ite
hlaleke lokole, suke ite hlaleke loko rame. [15] Iteki Imame
Elake Lakwai esa mere Irekwa peneka be ite ktili kwale mo.
Isupu teheke peneka kena sasaisa neka, saka ite supu teheke,
po batuke Iono dosa mo. [16] Bei mere hoko mai ite nehe kena
luake loko Alla me Eni otoi maka pleta ndete surgare, le
Yesuse iteki Imame Elake Lakwai esa. LaleIje mise titinai
kai Ioki ite. Hoko mai ite nehe kena luake lokoI leke Iriluke
misete ete ite kena olase rebe ite perlure.

Alla Ibitike Yesuse kena Imame Elake Lakwai esa
5:1-10

5 Papelake Yahudiaru esi imame elake lakwai esa
rebe lilakesi bei Alla Eni tamataru, esi supu bitike
kena layani Alla, kena pentine ete Alla Eni tamataru. Esi
makerike, riluke tamata esi taneia kena kurbana ete Allare,
leke dosare supu ampune. [2] Imame elake lakwai esa mere
ruai lekwe iktili mo kena yelu bokala lekwe. Bei mere hoko
imau ete tamata rebe esi ono nsalale le esi rekwa sasaisa

more. [3] Kai bei iktili more, hoko suke iriluke tanei ete Alla
lekwe. Iriluke tanei ete Alla mere, batuke iriluke le Alla Eni
tamataru esi dosaru mo, po eni dosaru lekwe.
[4] Kai tamata rebe ibitike ruai kena imame elake sae mo.
Tamata iono imame elake, sepo Alla Ikotini lokole lupe
akmena Harune.
[5] Kristuse lekwe ele mere neka. Ibitike ruaI kena Imame
Elake Lakwai esa mo. Po Alla rua pine IbitikeNi kai Ibeteke
lokoI be,
"Ale Auku Anae!
Bei petu meije, AmaMu kenaKu."[v]
[6] Saka Alla Eni lepate makete lekwe be,
"Ale Imame eti pela,
saka akmena imame Melkisedeke."[w]
[7] Kena Yesuse Imei nusa meije sa, Ikotie loko Allare
Irani kai Ikloloe lokoI, le Irekwa be Alla Ikbasa kena ono
Ihlamate bei matale. Kai bei Ilene loko Alla kai IholmateI
titinai, hoko Alla Ilene Ikotie lokoIje. [8] Masike Yesuse Alla
Eni Nanae, po susate rebe Isupure eatetukeNi kena Ilene
loko Alla titinai. [9] Cara mere eono Eni hidupe mise titinai
rebe Eni nsalale kai dosa sae kwale mo, kai Iono maka
hlamate eti pela ete pusue tamata rebe esi lene lokoIje. [10] Kai
Alla IbitikeNi kena Imame Elake Lakwai esa, saka akmena
imame Melkisedeke.

Hlaleke ktili rame leke hali bei imi maka hlaleke yake 5:11-6:12

[11] Kwali betaya, Yesuse Iono Imame Elake Lakwai esare
esi yelu bokala me sa rebe ami suka lepaele ete imi, po susa
kena lepaele mimise ete imi le imi natie nunu mo. [12] Imi
lulu Yesuse takwali peneka, hoko meije suke imi ono tamata
maka atetuke peneka, eleyo mosa le suke imi atetuke suike
Alla Eni hnaunaru esi dasare rame bei tamata makete sa.
Imi ono saka kwete tone rebe batuke eri kinu susu sa le

---

[v] **5:5** Isi. 2:7 [w] **5:6** Isi. 110:4

ikane tekwa manane kberele mosa. [13]Tamata rebe eri kinu
susu sare, mere kwete tone sa, hoko saisa rebe enkenale
pise nsalale inati mo. [14]Manane kberele mere ete elake inai.
Mere natire be tamata rebe inoake loko hnaune nkenale
mimise, hoko yelu rebe misete pise tiare irekwae.

6 Bei mere hoko, batuke ite lepa loko agama Kristene
memenaije yake, molupe hnaune ete tamata rebe uke
ihlaleke loko Kristuse resare, po mai ite atetuke Alla Eni
hnaune mere tapa rame, rebe eatetuke tamata Kristene
eni hidupe misere. Kai ite atetuke hnaune rebe ite atetuke
memenai rebe eatetuke tamata kena hleke bei ono yelu rebe
esi guna sasaisa more yanoma. Atetuke yelu bokala meiju
moneka saka atetuke hnaune kena maka hlaleke loko Alla,
[2]dasare kena baptise tamatare, tola bala kena tamata ulusi
leke kotie Alla Iriluke misete etesi, tamata matale ikwana
suike kai supu hukume eti pelare. [3]Sepo Alla Isuka, hoko
mai ite atetuke Alla Eni lepataru tapa rame!

[4]Le tamata rebe esi hali muli bei maka hlaleke loko
Yesuse pende, atetukesi kena esi hleke bei ono dosare saisa
moneka. Akmenare esi rekwa Alla Eni nkenale kai supu
misete beiNi peneka, kai Ro Misete Ikbasaesi peneka, [5]Alla
Eni lepate misete mere esi rekwa peneka, kai miseta bei
Alla rebe namake ukbasa kena nusa rebai suike esi blakele
kena esi hidupe peneka. [6]Po lomei esi teheke kena hali muli
bei esi maka hlaleke loko Yesuse peneka. Hoko atetukesi
kena hleke bei ono dosare saisa moneka. Mere sakesa kai esi
paku Alla Eni Nanare ahlake ai bataije suike kai esi lepae
tiae lokoI me tamata bokala oasi.

[7]Tapele rebe ehmoso kwele ulane rebe etetu rame kenare,
tamata iandinukele, esi tnanelaru esi hasile miseta. Tapele
mere Alla Iriluke misete kenae. [8]Po sepo tapele mere putune
kai tapua luliaru kusu kenae, hoko tapele mere esi guna sasaisa
mo kai namake Alla Ikutukele, eleki busa pusulu kena auwe.

[9]Po kwali betaya rebe ami oki imi! Masike ami lepa ele
mere po ami hlaleke be imi yelu misete me hoko imire saka
tapale rebe Alla Ikutukele mo. Ami rekwa be imi hidupe

yelu me mise lesi lupe imi hlaleke loko Yesuse kai imi atate
mise. Yelu meru piasare tamata rebe supu hlamate esi supue.
[10] Allare, Alla rebe nloene mo. Inete loko saisa rebe imi
kerike eteIje, kai Iselu imi ono misete eteI bei akmena eti
meije baue imi oki kai tapa tamata rebe esi hlaleke lokoIje.
[11] Ami kotie bei imi titinai, leke papela tamatare iatula
kena ono misete ele mere rame eti pela, leke isupu saisa
rebe ihlalekele. [12] Ami sukare imi noso mo. Suke imi atate
saka tamata maka hlaleke loko Alla, rebe itahane lalei kena
namake saisa rebe Alla Italukele.

Alla Italuke eleli mo
6:13-20

[13] Kena Alla Italuke Abrahame, Ila be saisa rebe Italuke
pende namake Ionoe. Alla Ila kena ruaI EriNi nane le sae
iela lesi beiNi moneka. [14] Ila be, “Kena meije Au taluke ale
be namake Au riluke misete ete ale boka titinai kai Au ono
amu anubua boka titinai.” [15] Abrahame itahane lalei kena
namake rame, hoko isupu saisa rebe Alla Italukele eteije.
[16] Sepo tamata sae ila, hoko ila kena tamata makete rebe
eni kbasare ela lesire eni nane. Hoko la mere eakurue saisa
rebe ilepaele, kai sae ilelike suike moneka. [17] Alla lekwe ele
mere neka, Isuka beteke titinai ete tamata rebe esi supu
saisa rebe Italukele, leke esi rekwa be Ilelike suike saisa
rebe Italukele moneka. Bei mere hoko Ila suike leke eakurue
saisa rebe Italukele. [18] Alla Ilemake le saisa rebe Italukele
mo, kai Ilemake le Ilare mo. Alla Italuke kai Ilare eleli
moneka. Mere eono ite lalemaru ktili, le itea meiju tamata
rebe Alla Iraka ite kai ite hlaleke be Iono ite hlamate. Hoko
ite hlaleke ktili rame be namake Alla Iriluke saisa rebe
Italukele ete ite. [19] Iteki maka hlaleke, ekuru saka kapale esi
jangkare tahane kapale, kai eono ite lalemaru ndene. Maka
hlaleke mere eono ite supu luake loko Alla kena ite kotie
lokoIje, saka ite supu kusu Tuhane Eni Lumare esi sokati
rebe moli titinai, rebe rebae kena obite nurui nanuke elake.
[20] Yesuse Iono lalane lolete surga ete ite peneka, kai Irue ete

ndetere peneka kena Iono Imame Elake Lakwai esa eti pela
ete ite, saka akmena imame Melkisedeke.

Alla Eni Nanare kai imame Melkisedeke
7:1-10

7 Kwali betaya, mai ite lepa loko akmena Melkisedeke[x].
Melkisedeke, kamale kota Saleme. Kai iono imame
rebe kerike ete Alla rebe Ikbasare. Kena Abrahame ileu bei
lisa kai kamalaru, Melkisedeke ikeu sapai kena ikotie Alla
Iriluke misete etei. [2] Hoko Abrahame iriluke bei taneia rebe
isupulu kena lisare sabokae lara butu esa ete Melkisedeke.
Nane Melkisedeke natire "Kamale rebe nkenale." Kai ile
kamale kota Saleme, hoko eni nane lekwe esi nati saere
"Kamale maka ono rue mise."[y] Le Saleme natire lale mise kai
lisa sae mo. [3] Kamale Melkisedeke mere, ite rekwa amai mo,
inai mo kai ite rekwa irulu bei sire mo. Ruelei pise imatare,
ite rekwa mo. Melkisedeke mere iono imame eti pela saka
Alla Eni Nanare neka.

[4] Selu! Melkisedeke tamata pentine titinai. Le Abrahame,
iteki ntuane menare, iriluke tanei miseta titinai sabokae
lara butu esa bei taneia rebe isupulu kena lisare ete
Melkisedeke. [5] Lulu agama Yahudi esi hukume, pusue
tamata Yahudi suke esi lupuke tanei sabokae lara butu
esa bei taneia rebe esi supure ete imama rebe esi rulu bei
Lewire. Hoko masike esi rulu bei Abrahame sakesa, po
imama meru esi kotie taneia rebe lara butu esa bei taneia
rebe kwalisi kai betaisi ruasi supure. [6] Melkisedeke mere
irulu bei Lewi mo, po Abrahame iriluke taneia etei sabokae
lara butu esa bei taneia rebe isupulu kena lisare. Kai
masike Abrahame isupu taluke bei Tuhene Alla peneka
po Melkisedeke ikotie Alla Iriluke misete ete Abrahame
lekwe. [7] Tinai, ite rekwa be tamata rebe isupu misete bei
tamata makete, impe lebu bei tamata maka riluke misete.

---

[x] **7:1** Melkisedeke mere kamale kai imame kena akmena sa irue roma Abrahame lekwe. [y] **7:1-2** Atn. 14:17-20.

[8] Imama rebe esi supu tanei bei taneia rebe lara butu esa
meru, roma esi peture esi mata. Po Alla Eni lepata rebe
lekie akmenare ebeteke be Melkisedeke rebe isupu tanei bei
tanei rebe lara butu esa meru, irue eti pela. [9] Imama rebe
esi rulu bei Lewire esi rana taneia rebe lara butu esare bei
esi tamataru lekwe. Po ite beteke elere yele: imama rebe
esi rulu bei Lewire lekwe esi riluke tanei rebe lara butu esa
ete Melkisedeke baue Abrahame, kena akmena Abrahame
Irilukele ete Melkisedeke. [10] Masike kena Melkisedeke ikeu
sapa Abrahame, ruele Lewi mosa po Lewire Abrahame eni
anubu, hoko sakesa kai Lewi ime kai Abrahame kena riluke
taneiaru.

Alla Ibitike Yesuse kena Imame Elake Lakwai esa saka Melkisedeke
7:11-19

[11] Kena Alla Iriluke Eni hukume ete tamata Yahudiaru,
Ibitike Lewi eni anubuaru kena imama rebe esi pletae
tamata bokala leke esi lulu Eni hukume mere. Po imama
meru esi ampune tamata esi dosaru eti esi nkena me Alla
oaIje saisa mo, hoko suke imame makete sae sa, rebe isakesa
kai akmena imame Melkisedeke. Imame mere irulu bei
Lewi saka Harune mo. [12] Sepo seli imama rebe esi rulu bei
Lewire esi carare, hoko suke seli agama Yahudi esi hukume
lekwe. [13] Rebe betekele meije, mere iteki Tuhane: Irulu bei
Lewi mo po bei suku makete. Kai bei Eni sukure sae kuesa
iono imame mosa. [14] Pusue tamata esi rekwa be iteki Tuhane
Ibei suku Yehuda. Kai Musa ilepa be bitike sae bei Yehuda
eni anubuaru kena imame rebai sae mosa.
[15] Rebe ite mei lepaele, ite rekwae mise lesi leneka, le
imame makete sae me saka Melkisedeke Iluake. [16] Isupu
bitike kena imame, bei tamata eni hukume mo, po bei Eni
hidupe rebe ekbasa kai atia moneka. [17] Le me Alla Eni lepate
rebe lekire ebeteke be,
"Ale Imame eti pela,
saka akmena imame Melkisedeke."[z]

18 Hoko hukume rebe Musa ilekire, pamuli meije pake
moneka, le ektili mo kai epakuna mo, 19 le esupu ono
ite nkena me Alla oaI mo. Bei mere hoko saisa rebe ite
hlalekele pamuli meije emise lesi bei saisa rebe ite hlalekele
akmenare, le saisa rebe ite hlalekele akmenare eono ite
nkena me Alla oaI mo.

Yesuse Eni kbasare lesi bei tamata Yahudi esi imame elake 7:20-28

20 Kai pusue meru Alla Ila lelu peneka. Eleyo kena Ibitike
imama maketaru, Ila mo. 21 Po kena Yesuse Isupu bitike kena
Imame, Alla Ila leI. Alla Ibeteke lokoI be,
"Aure Tuhane, Au la peneka,
kai Au lelike Auku lepate moneka be:
Ale mere Imame eti pela."[a]
22 Bei mere hoko ite rekwa be Alla Italuke beluke baue
saisa rebe Yesuse Ionore ektili kai emise lesi bei saisa rebe
akmena Alla Italukele ete tamata Yahudiaru.
23 Kwali betaya imi, sae lekwe, imama maketaru esi boka
titinai. Le siere tamata matale hoko sepo sae imata, selini
kena tamata makete. Hoko esi kerike loko esi makerike
rame moneka. 24 Po Yesuse Irue eti pela, hoko Eni makerike
Imame eheti ete tamata makete mo. 25 Bei mere hoko Yesuse
Ikbasa kena Itie ite bei hukumane le iteki dosaru kai Iono ite
hlamate titinai, mahabe ite balale Allare kena Eni nane. Le
Irue eti pela kai Imei kai ite rame kena Ikotie loko Alla ete ite.
26 Hoko Yesuse mere pine Imame Elake Lakwai esa rebe
ite perluI titinai. Imise titinai le Eni dosa sae mo, Iono
sala kai dosa kwale mo. Masike Ile tamata lekwe po Eni
dosa sae saka tamata piasare mo. Alla Iono Ibiti lolete otoi
nanuke titinai peneka, lesi bei pusue rebe undete lanite.
27 Isakesa kai imame elaka maketaru mo, rebe pela peture
esi riluke tanei ete Alla le ruasi dosare mina, pine iriluke
le Alla Eni tamataru esi dosaru sa. Yesuse Iriluke taneije,

---

[z] **7:17** Isi. 110:4 [a] **7:21** Isi. 110:4

eti pelare batuke rebai esa neka. Mere, kena Iriluke ruaI
Eni nanakwalaIje saka tanei rebe rilukele ete Allare. [28]Lulu
hukume rebe Musa ilekire, bitike tamata dosa kena imame
elake yele. Po pamuli lomei bei hukume mere, Alla Italuke
suike, Ila lele kena Ibitike Yesuse kena Imame Elake Lakwai
esa. Hoko Eni Nanae mere Iono Maka Hlamate titinai eti
pela, rebe Eni dosa sae kwale mo.

Yesuse, Imame Elake beluke
8:1-13

8 Kwali betaya, pusue rebe ite lepaule, esi uweije meije:
Ite supu Imame Elake Lakwai esa peneka. Irue sapleuke
Alla Eni makwanale ndete surga leke Ipleta sakesa kaiNi.
[2]Ikerike Imame Elake Lakwai esare eni makerike ndete
surga, otoi moli titinai, rebe Tuhane ruaI onoe. Ikerike me
Alla Eni otoi mei nusa meije mo, rebe tamata ionore.
[3]Piasare papelake imame elake lakwai esare isupu bitike,
kena iriluke tenei kai korbane ete Alla. Hoko Yesuse rebe
Iono Imame Elake Lakwai esa ete itere ele mere lekwe.
Iriluke tanei kena eono korbane ete Alla. [4]Sepo Imei nusa
meije sa, Iono Imame Elake Lakwai esa mo. Le imame elaka
lakwai esa me peneka kena esi riluke korbane ete Alla lulu
hukume rebe Musa ilekire. [5]Imama meru esi kerike me
Tuhane Eni Luma. Tuhane Eni Lumare saka conto bei saisa
rebe endete surgare. Bei mere hoko kena akmena Musa
Iono kena ikerike Alla Eni tendare, Alla Ibeteke lokoi elere,
"Anete, pusue rebe akerikele, suke lulu yelu ndete surga
rebe Au tilukele ete ale ndete ulate."[b] [6]Po makerike rebe
iteki Imame Elake Lakwai esa Yesuse Ikerikele, emise lesi
bei pusue imama elaka maketaru esi makerike, le Yesuse
Iono ite mise suike kai Allare emise lesi. Kai saisa rebe Alla
Ijanjie ete ite baue Yesuse emise lesi bei janjia akmena rebe
Musa ilekire.

---

[b] **8:5** Sir. 25:40

7 Sepo aturane akmenare epanuhu peneka hoko Tuhane
Iriluke janji beluke moneka. 8 Tamata rebe esi supu aturane
akmenare Alla Ileuke sala etesi sa le esi lulu mo. Ele mere
hoko Tuhane Ibeteke be[c],
"Lene loko Auku lepate meije!
Namake roma petu sae me Au ono janji beluke
ete tamata Yahudia bei suku Israele kai suku Yehudaru.
9 Janji mere lupe aturane rebe Au rilukele
ete Yahudiaru esi ntuana menaru mo.
Kena Au rakasi kai siriesi bei Mesire.
Le kena mere esi lene loko aturane
rebe Au rilukele eteise mo
hoko Au tie balaKu beisi.
10 Po namake Au ono janji esa
kai pusue Israelaru esi anubuaru.
Au tolae Auku aturane me lalesi
kai Au lekie me esi maka noake
leke esi rekwae eleki esi lulue.
Au ono Tuhane etesi kai esi ono Auku tamata.
11 Hoko esi atetuke esi tamataru moneka
kai esi beteke ete kwalisi pise betaisi
leke rekwa Tuhane moneka.
Le tone elake, bina mokwai,
tanei boka, tanei sae mo,
pususi rekwa Au peneka.
12 Le namake kena petu mere,
Au nete loko esi nsalalaru moneka
kai Au ampune dosaru."[d]
Tuhane Ibeteke ele mere.
13 Hoko kwali betaya, Alla Ibeteke janji beluke peneka
hoko janji akmenare suke selie le etakwali peneka. Hoko
janji takwaline mere hlekele kai selie kena janji beluke.

---

[c] **8:8** Kena tapsirane makete beteke be Alla Iselu hukume rebe Musa ilekire kurane sa hoko Ibeteke loko Eni maka luluaru be, [d] **8:8-12** Yer. 31:31-34

Hnaune kena tenda rebe tamata Yahudiaru esi riluke tanei ete Allare
9:1-10

9 Kwali betaya, meije ite lepa loko Alla Eni janji akmena
rebe elepae tatu loko Allare kai Tuhane Eni Luma rebe
tamata Yahudiaru esi onoe kena esi kotie loko Alla kenare.
[2] Esi kerike Tuhane Eni Lumare, esi pake obite kena ono
tenda, esi sokati lua. Sokati me mukare esi kotiele sokati
moli. Ete mere esi tolae otoi maka tolae lampu kai meja. Kai
roti rebe piasare esi rilukele ete Allare esi tolae kena mejare
esi babaije. [3] Esi sokati sae me lale lekwe, esi rebae bei sokati
molire kena obite nurui nanuke. Sokati mere esi kotiele
sokati moli titinai. [4] Me sokati mere esi tolae otoi maka pala
tanei boine ntelete. Otoi mere onoe bei mase. Kai me sokati
mere lekwe, esi tolae peti perjanjiane rebe sula pusue kena
mase. Me peti mere esi laleije tolae botole bei mase rebe
esi laleije kute mannare, Harune eni toane buai rebe ehlulu
pende kai batu tulisa lua rebe Alla Ileki Eni hukuma butu
esare kenare. [5] Me peti mere esi babaije esi tolae patuna lua
rebe selu saka malekate. Kai patuna meru esi natire, Tuhane
rebe Ikbasare Iete mere. Patuna lua meru esi balakibite etata
lutike peti mere esi uluije, me otoi maka ampune tamata esi
dosaru. Po pusue yelu rebe ume tendare esi cara selue kai
cara kerike au alenakele kena meije saisa mo.

[6] Esi ature pusue yelu kena esi lakwaiju ele mere. Pela
petu imamaru esi kusu me sokati menare kena esi kerike.
[7] Po rebe kusu me sokati rebe moli titinaije batuke imame
elake lakwai esa. Ikusu ete mere rebai esa papela musune.
Kai pela ikusu otoi mere ikeri binatane esi lalakwe leke
rilukele ete Alla le ruai erini dosaru kai tamata bokala esi
dosa rebe esi rekwa mo be esi ono dosa peneka. [8] Imame
elake lakwai esare ruai layani ete mere, Ro Misete tiluke ete
ite be sepo sokati[e] molire ere me sa hoko ite kusu kena tetue

---

[e] **9:8** Kena tapsirane makete beteke tenda, po sokati mo.

Alla me sokati moli titinaije saisa mo. [9] Pusue meru batuke
eono conto ete ite tamata rebai meije. Natire be, ite pala
binatane kai riluke tanei ete Allarere eono ite nkena me oaI
mo. [10] Le aturane mere batuke eature saisa rebe kanele kai
kinue kai saisa rebe tamata ionoe kena koa nanakwalare.
Esi lulu aturane mere eti Alla Eni janji beluke luake.

Yesuse Imame Elake Lakwai esa ndete surga
9:11-28

[11] Po kena Kristuse Iluake, Isaka Imame Elake Lakwai
esa rebe Ikeri misete bei Alla bei janji beluke. Kena mere
Ikusu kena tenda rebe tamata esi onoe mei nusa meije mo
po Ikusu kena tenda rebe mise lesi. Mere ikusu loko Alla
me otoi rebe mise titinai rebe Tuhane ruaI aknekaele ndete
surgare.[f] [12] Kena Yesuse Ikusu otoi rebe moli titinai kena
Itetue Allare saka Yahudiaru esi imame elake lakwai esare
eni carare mo rebe ikeri pipire esi lalakwe pise sape tlaije
esi lalakwe kena rilukele ete Allare mo, po Ikeri ruaI Eni
lalakwe kai ikusu batuke rebai esa neka. Eni lalakwe etie
ite bei dosare, leke eti pelare dosare kbasae ite moneka.
[13] Lalu Musa eni hukume, pipi tulene kai sape tulene esi
lalakwe kai sape inai rebe tlai sa rebe palae eti esi tonui
eleki esi lopone tolae kena tamata rebe esi kusu ibada mo
le esi dosaru eandopoke nanakwalaisu, leke esi dosaru sae
moneka. [14] Sepo domba kai sapere esi lalakwe esi pakele
kena eono iteki nanakwalamaru puti hoko Kristuse Eni
lalakwe lesi leneka! Eni lalakwe ektili lesi kena ekoa ite
lalemaru bei dosa rebe ekeri ite kena matale, leke namake
ite layani Alla rebe Ihidupe eti pelare. Kristuse ruaI riluke
nanakwalaI rebe dosa sae more ete Alla le Ro Misete rebe
eti pela Imere Iriluke ktiline ete Yesuse.
[15] Bei mere hoko Yesuse Kristuse Iono saka titane kena
taluke beluke mere leke eti pelare tamata rebe Alla Ikotise,

---

[f] **9:11** Kena tapsirane makete beteke elere: Supu hlamate pamuli bei hukume rebe Musa ilekire. Buku leini beteke elere: Hlamate rebe pamuli meije ite supu pende.

esi supu misete kai hlamate rebe Italukele etesi pende.
Pusue meru namake esi supue le Yesuse Imatare kena esi
supu hlamate. Leke bei lalane mere Yesuse Itiesi bei dosa
rebe esi onolu kena esi lulu aturane akmenare sare.
16 Kwali betaya, sepo tamata sae iono sulate be sepo imata,
eni taneiaru ete eni anubuaru hoko sulate mere pakele
sepo ile rebe iono sulate mere imata peneka. 17 Le sepo ile
rebe iono sulate mere eri rue sa, sulate mere pake mosa.
Po sepo imata peneka hoko sulate mere pake neka. 18 Ele
mere hoko esi lulu janji akmena rebe Musa ibetekele suke
sasaisa emata sa, hoko esi bunu binatane. Esi ono elere:
19 Memenaije Musa ilepae pusue aturane rebe Alla Iriluke ete
tamata Israelaru, eleki Irana sape tlaije esi lalakwe kai pipi
tulene esi lalakwe eleki itoha kai kwele. Eleki irana tapua
hisope kwatai kai dombare esi bulu lalakwe eleki ilutu kena
lalakwe rebe toha kai kwele pende, eleki ilibukele kena
buku reba Alla Eni aturane kenare kai ilibukele kena tamata
Israelu lekwe. 20 Kena Musa
iono mere ibeteke be, “Pake
lalakwe meije kena akurue
Alla Italuke. Kai Tuhane
Iulake imi pusumi lulu
aturane meije.” 21 Musa
ilibuke lalakwe kena bukure
pela eleki ilibuke kena
Tuhane Eni Lumare ele
mere lekwe kai libuke kena
pusue taneia rebe pakelu
me Tuhane Eni Luma kena
kotie lokoIje. 22 Lulu agama

Tapua hisope

Yahudiaru esi aturane, mahake pusue yelu ete meru onolu
mise bei dosare pake lalakwe le batuke pake lalakwe kena
ampune tamata esi dosaru.
23 Bei mere hoko pusue yelu rebe pakelu me Tuhane Eni
Luma kena kotie lokoIje, suke onolu mise bei dosare pake
pipi pise sapere esi lalakwe. Pusue meru batuke lambane

neka bei saisa rebe ndete surgare. Po rebe pakele kena ono
yelu ndete surgare mise bei dosare, pake lalakwe rebe mise
lesi bei mere.
[24] Le Kristuse Ikusu me otoi moli rebe tamata ionore
mo, rebe batuke conto bei otoi moli rebe tinaije. Po
Ikusu kena otoi moli titinai ndete surgare. Kai meije Iete
ndetere, Ibalale Alla kena Itapa ite. [25] Pela musune, imame
elake ikusu otoi moli titinai me Tuhane Eni Lumare, ikeri
sape pise pipire esi lalakwe. Po Yesuse Kristuse Ilulu
imame elake ionore mo. Ikeu lolete surga kena Iriluke
ruaI Eni nanakwalaIje ete Alla, kai mere batuke rebai esa
neka, susuike moneka. [26] Le sepo pela musune, Iriluke
nanakwalaIje hoko mere be Isupu susate susuike bei kena
Alla Itolae nusa meije sa eti pela. Po ele mere mo! Le kena
nusa rebai pamuli meije, ite selu Yesuse Iluake kena Iriluke
nanakwalaIje kena ampune iteki dosaru kai batuke rebai
esa neka. [27] Saka Alla Ibeteke be tamatare imata rebai esa
neka eleki namake pine Alla Iteu pakala etei. [28] Kristuse ele
mere neka, Imata rebai esa neka kena Iriluke nanakwalaIje
kena tie tamata bokala bei esi dosaru. Kai namake Iluake
suike kena tie tamata bei esi dosaru mo, po kena Ihlamate
tamata rebe esi namake Iluake suike.

Yesuse Iriluke nanakwalaIje kena ampune iteki dosaru
10:1-18

10 Kwali betaya, agama Yahudi esi aturane eono ite
supu pusue misete bei Allare mo po mere batuke
eono conto neka kena ite rekwa misete kai hlamate rebe
supue bei Kristuse. Lulu aturane mere, pela musune tamata
esi keu me Tuhane Eni Lumare kena tatu loko Alla kena
keri tanei ete Alla, po esi ono mere eono esi nkena me Alla
oaI mo. [2] Le sepo aturane mere eampune tamata esi dosaru,
hoko pela musune esi keri tanei ete Alla moneka. Batuke esi
keri tanei rebai esa neka. Po mo, pela musune esi keri tanei
kena rilukele ete Alla le esi blake be esi dosaru ampunelu
mosa. [3] Po bei esi riluke tanei ete Alla pela musune mere,

pine eono tamata esi nete loko esi dosaru. [4] Le tinai, sape
tulene esi lalakwe kai pipi tulene esi lalakwe eono tamata
eni dosare supu ampune mo.
[5] Bei mere hoko kena Yesuse Kristuse Iluake mei nusare
Ibeteke loko Alla be,
"Alla, Asuka tamata esi riluke binatane
kai taneia makete ete Ale mo.
Po Aaknekae Au kena Au riluke nanakwalaKue ete Ale.
[6] Tuhane, Akotie binatane rebe tamata esi palae
kena otoi maka pala tenei ete Alere mo,
pise tanei makete rebe esi rilukele ete Ale
kena eseli esi dosaru mo.
[7] Eleki Au beteke lekwe be,
'Tuhane, Au meije! Au luake kena Au lulu Amu suka,
rebe lekie kena buku rebe lulukele
rebe ebeteke Aure.' "[g]
[8] Yesuse Kristuse Ibeteke loko Alla akmena peneka
be, "Tuhane, binatane kai tanei makete rebe tamata esi
rilukele, pise binatane rebe esi palae kena otoi maka pala
tanei ete Alere, pise tanei makete rebe esi rilukele seli esi
dosaru, pusue meru uono laleuMe ndina mo." Masike Yesuse
Kristuse Ibeteke ele mere lekwe po esi riluke pusue meru le
esi lulu agama Yahudire esi aturane. [9] Eleki Yesuse Ibeteke
be, "Tuhane, Au meije! Au luake kena lulu Amu sukare."
Hoko Alla Ihleke pusue binatane rebe akmena esi rilukele
eleki Iselie kena Yesuse Kristuse saka tanei beluke rebe
rilukele eteIje peneka. [10] Yesuse Kristuse Iono saisa rebe Alla
Isukare peneka eleki Iriluke ruaI Eni nanakwalaIje ete Alla
rebai esa eti pela neka. Bei Iriluke nanakwalaIje, mere eono
itere Alla Eni tamata rebe dosa sae moneka.
[11] Tamata Yahudiaru esi imamaru esi kele kena kerike
esi makerike imame pela petu, kai esi riluke tanei rebe
sakesa ete Alla susuike. Po taneia meru uono saisa mo kena
ampune tamata esi dosaru. [12] Po Yesuse Kristuse Iriluke ruaI

---

g **10:5-7** Isi. 40:7-9

Eni nanakwalaIje rebai esa kena ono tanei rebe rilukele ete
Alla kena ampune iteki dosaru eti pela. Kena Iriluke ruaI
Eni nanakwalaIje pela peneka eleki Irue sapleuke Alla Eni
makwanale kena Ipleta sakesa kaiNi. 13 Hoko menai bei petu
mere Inamake petu kena Alla Inabu Eni musuaru. 14 Yesuse
Inamake neka le Iriluke nanakwalaIje batuke rebai esa mere,
iono hlamate ite bei iteki dosaru peneka kai ite nkena me
Alla oaI, kai eti pelare ite susae sasaisa moneka.
15 Ro Misete Ibeteke mere ete ite peneka, le Ibeteke be,
16 "Namake Au ono janji kaisi kena petua susuike.
Namake Au tolae Auku aturane me laleisu
kai Au lekie me esi maka noake
leke esi rekwae eleki esi lulue."
17 Eleki Tuhane Ibeteke elere lekwe be, "Au nete loko esi
dosaru kai esi neunaru moneka."[h]
18 Hoko kwali betaya, sepo Alla Iampune iteki dosaru peneka
hoko riluke tanei ete Alla kena ampune iteki dosaru moneka.

Mai ite tehaike Alla
10:19-25

19 Kwali betaya imi, pamuli meije ite nehe kena balale Alla
peneka, mere saka ite nehe kena kusu otoi moli titinaije
peneka le Yesuse Eni lalakwe ponikele le itere pe. 20 Yesuse
Ibuka lalane beluke mere ete ite, lalane mere pine ekeri ite
loko hidupe. Ibuka lalane loko otoi rebe mise titinai mere
baue Iriluke nanakwalaIje kena supu bunu. NanakwalaIje
saka obite nurui nanuke rebe me kena lalane loko otoi
moli titinai me Alla Eni tendare peneka, rebe kahie kena
nurui lua kena buka lalane. 21 Hoko kwali betaya, meije ite
supu Imame Elake Lakwai esa peneka rebe Ikbasae Alla
Eni Luma ndete surgare. 22 Hoko mai ite balale Alla kena
lale misete kai hlaleke lokoI titinai, le ite lalemaru supu
koa kena Eni lalakwe peneka leke ite rekwa be iteki dosaru
supu ampune peneka. Ite nanakwalamaru supu baptise kena

---

[h] **10:16-17** Yer. 31:33-34

kwele kena tanda be Iono iteki dosaru sae moneka. [23] Mai ite
kele kuru kena saisa rebe ite nakue me tamata bokala oasi
be ite hlaleke loko Yesuse. Le Alla Ibeteke peneka be saisa
rebe Italukele, namake Ionoe. [24] Kai suke ite selu lomai leke
ite lepa ete lomai kena misete, beteke loko tamata makete
be suke ite oki lomai kai ite ono yelu rebe misete. [25] Mai ite
nkwakwa kena kotie kai isike Alla sakesa kai tamata rebe
esi hlaleke loko Allare. Ite lulu tamata rebe esi suka kena
kotie kai isike Alla more yake. Po suke ite ahnau lomai
rame le ite rekwa be takwali mo Tuhane Iluake suike reneka.

Imi maka hlaleke loko Yesuse hleke yake
10:26-39

[26] Suke ite ono ele mere. Le sepo sou nkenale bei Allare
lepaele ete ite peneka po ite lalema kena ono dosa rame,
kai ite ono saka ite nete loko sou nkenale mere mo, hoko
tanei kena rilukele ete Alla kena eono sirike iteki dosare
sae moneka. [27] Po sepo ite ono neune lupe mere hoko batuke
ite namake kai ite rilama le Alla Iteu pakala ntaute ete ite
kena auwe klitini, rebe ekotu pusue tamata rebe esi lene
lokoI more. [28] Tamata rebe ilulu hukume rebe Musa ilekire
mo, isupu hukume matale, sae laleije noai moneka, sepo
sie luaya pise telu esi beteke be iono sala tinai. [29] Sepo
tamata rebe ilulu hukume rebe Musa ilekie mere mo isupu
hukumane ele mere, hoko tamata rebe ihleke eni maka
hlaleke, isupu hukume ela lesi bei mere lekwe. Le tamata
mere isobue Alla Eni Nanare. Isobue Yesuse Eni lalakwe
rebe Alla Italukele kena ampune eni dosaru. Kai isobue Ro
Misete rebe Iokine. [30] Le ite rekwa Alla Ibeteke be:
"Namake Au lelie suike etesi, kai Au hukumesi."
Kai Ibeteke lekwe be,
"Namake Tuhane Iteu pakala ete Eni tamataru."[i]
[31] Ntau titinai neka, sepo ite supu Alla rebe Irue eti pelare
Eni hukumane mere.

---

[i] **10:30** Huk. 32:35-36

[32] Po kwali betaya, imi nete loko kena akmena imi trima
Alla Eni Sou Misete. Kena mere imi supu susate po imi naya
bei imi maka hlaleke mo. [33] Rebai sesi tamata esi lepae tiae
lokomi, kai esi ono neune ete imi me tamata bokala oasi.
Kai rebai sesi lekwe imi tapa sie rebe tamata esi ono susate
etesi eti imi supu susate ele mere leneka. [34] Kai imi blake
malereke tamata rebe esi kusu buije, eleki imi tapasi. Kai
kena tamata esi rana imi taneiaru, imi lepae sasaisa mo po
lalemi ndina neka, le imi rekwa be imi tanei me rebe emise
lesi bei rebe esi ranare. Tanei mere namake etahane eti pela.
[35] Hoko kwali betaya, imi hleke bei imi maka hlaleke yake.
Le sepo imi hlaleke rame hoko namake imi supu hadia elake.
[36] Hoko imi persaye rame leke imi supu ono lulu Alla Eni
sukare. Kai bei mere hoko imi supu saisa rebe Alla Italukele.
[37] Imi ono ele mere le me Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke be,
"Ile rebe namake Iluake,
takwali mo Iluake reneka.
Petu kena Iluake Isisae mo.
[38] Auku tamata rebe esi nkenare,
kena esi hidupe esi hlaleke rame.
Po sie rebe esi sele bei esi maka hlaleke
namake Au sukasi mo."[j]
[39] Po itea rebe hlaleke lokoI meije, itere tamata rebe sele
bei iteki maka hlaleke mo hoko namake ite supu hukume
bei Alla mo. Itere Alla Eni tamata rebe hlaleke lokoI kai
namake ite supu hlamate.

Ite lulu tamata rebe esi hlaleke ktilire
11:1-40

11 Kwali betaya, meije ite lepae loko maka hlaleke loko
Allare. Sepo ite hlaleke titinai, ite rekwa be tatike
pine ite supu saisa rebe ite lalema lokole, rebe selu mosare.
[2] Bei tamata akmenaru esi maka hlaleke loko Allare, pine
laleIje ndinakesi.

---

[j] **10:38** Hab. 2:3-4

[3]Bei iteki maka hlaleke loko Allare, pine eono ite nati
be Alla Itolae nusa meije kena Eni lepate. Hoko saisa rebe
selure Iono bei saisa rebe selu more.
[4]Bei Habela eni maka hlaleke loko Allare, pine eono
iriluke tanei ete Allare emise lesi bei Kaine iriluke. Bei
Habela eni maka hlaleke loko Allare, pine eono Alla Ibeteke
be inkena me oaI. Alla Iaseluke be Itrima Habela le Itrima
tanei rebe irilukele. Habela imata peneka po iriluke hnaune
ete ite roma meije baue iaseluke eni maka hlaleke rebe
nkenale.
[5]Bei Hanoke eni maka hlaleke loko Allare, pine eono
imata mo po isupu bitike lolete loko Alla. Sae kuesa itetueni
moneka, le Alla Ibitikeni peneka. Me Alla Eni lepate rebe
lekire ebeteke be kena Hanoke isupu bitike mosare iono Alla
laleije ndina. [6]Sepo ite hlaleke loko Alla mo, hoko laleIje
ndinake ite mo. Le tamata rebe esi luake loko Allare suke
esi persaye be Alla Ime kai Iriluke misete ete tamata rebe
esi nikwaI titinaije.
[7]Bei Nu eni maka hlaleke loko Allare, pine eono ilulu Alla
Eni pletare. Alla Ibeteke pusue yelu rebe tatike pine eonore,
hoko masike Nu iselu yelu meru mosa po ilulu Alla Eni pletare
neka. Hoko iono kapale leke ile kai eni luma toine esi molo
mo, eleyo pusue tamata mei nusare esi supu hukumane bei
Alla. Kai bei eni maka hlaleke mere, hoko inkena me Alla oaI.
[8]Bei Abrahame eni maka hlaleke loko Allare, pine eono
ilulu Alla kena Ikotini kai Iulake ikeu loko tapele otoi elake
sae rebe Italuke peneka be Iriluke ete Abrahame kai eni
anubuaru. Hoko masike irekwa mo be namake ikeu etia, po
ilulu Alla Eni lepate hoko ikeu neka. [9]Bei eni maka hlaleke
mere, pine eono irue kena otoi rebe Alla Italukele eteije.
Kai Tuhane Italuke ete Abrahame eni nanae Isake kai upui
Yakupe ele mere lekwe. Masike otoi mere esie peneka po
esi rue ete mere saka tamata makete, esi rue kena tenda.
[10]Abrahame itahane kena hidupe ele mere le inamake kota
beluke rebe Alla ruaI onoe lulu Eni rencanare, rebe esi
dasare kuru titinai kai eti pelare klelike monde.

[11] Bei Abrahame eni maka hlaleke, pine masike intua
titinai peneka kai Sara indote, po eono Abrahame isupu
kwetele bei Sara. Abrahame ihlaleke titinai be saisa
rebe Alla Italukele, namake Ionoe.[k] [12] Masike kena mere
Abrahame isaka tamata rebe nanakwalaije emata peneka,
po isupu anubua boka titinai, saka kmalea ndete lanite kai
ume ndau laiuluije, eti sae ineheke tekwasi moneka.
[13] Sie meru pususi hlaleke ktili rame eti esi mata, kai
esi supu yelu rebe Alla Italukele mo. Batuke esi lene Alla
Italuke kai lalesi ndina le esi rekware be pusue rebe Alla
Italukele namake Ionolu sa. Bei mere hoko esi beteke be
siere batuke tamata makete kai maka luake beluke mei
nusa meije. [14] Tamata rebe esi beteke ele mere, etiluke be
mere erisi nikwa titinai loko otoi rebe namake esi rue kena
sare. [15] Kota rebe esi keleke beije esi nete loko mo, le sepo
esi suka leu suike lokole, hoko esi leu suike peneka le esi
kesempatana bokala. [16] Po mo le esi suka otoi rebe emise
lesi bei nusa meije. Otoi mere ndete surga. Ele mere hoko
Alla Iasomi mo kena esi beteke be esi Tuhane kena Alla, le
Iaknekae otoi kena esi rue kena peneka.
[17-18] Bei Abrahame eni maka hlaleke mere lekwe, pine
kena Alla Itehekeine, iriluke Isake saka tanei rebe palae
ete Alla. Abrahame isupu Isake peneka, rebe Alla Italuke
eteije be, “Namake amu anae Isake isupu anubua boka lulu
Au taluke ete ale.” Eleyo Abrahame iriluke eni nanae esane
mere saka tanei rebe palae ete Allare. [19] Abrahame ihlaleke
be Alla Ikbasa kena Iono Isake ikwana suike. Hoko mere
molupe isupu Eni nanare suike peneka.
[20] Bei Isake eni maka hlaleke loko Allare, pine kena intua
pende italuke misete rebe tatike bine Alla Irilukele ete luasi
bobanu petuluare.

---

[k] **11:11** Kena buku rebe akmenare ebeteke elere: bei Sara eni maka hlaleke loko Allare pine masike imatabina titinai pende po isupu ktiline kena iruele kwetele. Ihlaleke titinai be saisa rebe Alla italukele, namake Ionoe.

[21] Bei Yakupe eni maka hlaleke loko Allare, pine kena
imata nere, ikotie Tuhane Iriluke misete ete Yusupe eni nana
luaru, eleki itoa kena eni toane buaije leke itatu loko Alla.
[22] Bei Yusupe eni maka hlaleke loko Allare, hoko kena
imata nere, ibeteke loko tamata Israelaru be namake esi siri
bei Mesire. Kai italukesi leke imatare esi ono lokoi mimise
leke kena esi siri bei Mesire esi keri eni lulinaru.
[23] Bei Musa eni elake inaiju esi maka hlaleke loko Allare,
pine eono esi bunike Musa bulana telu bei kena ruelei
menaije. Le esi noake be me Tuhane oaIje esi nanae mere
inteki, hoko kamale eni pleta kena bunu tamata Israelaru
esi kwete mokwaia rebe uke rueleise, rilasi le pleta mere mo.
[24] Bei Musa eni maka hlaleke loko Allare, hoko kena iela
pende isuka mo be esi kotine kamale Mesire eni nanae
binare eni nanae. [25] Le isukare mise lesi isupu susate sakesa
kai Alla Eni tamataru, bei rue kena lale ndinate le hidupe
ono dosa, kai lale ndinate mere etakwali mo. [26] Musa inoake
be supu sobue le Maka Hlamate rebe Alla Italuke, mere
mise lesi bei taneia rebe namake supue me Mesire. Le Musa
ihlaleke peneka be namake bobanu petulua Alla Iriluke
hadia etei.
[27] Bei Musa eni maka hlaleke, hoko isiri bei Mesire rilai le
kamale Mesire inasure mo. Kena susate itahane rame le Alla
rebe supu seluI more, iseluI peneka. [28] Bei Musa eni maka
hlaleke, iulake tamata Israelaru esi ono pesta kane roti rebe
pake ragi more. Kai iulake esi libuke lalakwe kena eono tanda
me tamata Israelaru esi lumaru esi metuaru leke malekate
maka bunure, ibunu tamata Israelaru esi kwete menaru yake.
[29] Bei tamata Israelaru esi maka hlaleke loko Allare, hoko
esi sabu meite Lalakwe saka esi keue kmalane. Eleyo tamata
Mesiraru esi sabure meite mere moloesi.
[30] Bei tamata Israelaru esi maka hlaleke, hoko esi keholi
kota Yeriho petua itu, eleki kota mere esi tembokaru plekae
pusulu.
[31] Bei Rahape bina lalane mere eni maka hlaleke loko
Allare, hoko kena tamata rebe esi lene loko Alla more

esi supu bunure, isupu bunu sakesa kaisai mo, le itrima
Israelaru esi tamata rebe esi line kotare kai itapasi.
[32] Au beteke Gideone, Baraka, Simsone, Yefta, Dauta,
Samuele kai nabi maketaru esi maka hlaleke loko Allare
moneka le sepo au beteke pusu hoko namake takwali
kuate. [33] Po bei esi maka hlaleke loko Allare, eti esi nabu
kerajanaru, esi ono saisa rebe nkenale, esi supu saisa rebe
Alla Italukele eteise, esi ksobi singaru esi buruiju, [34] esi
hlamate bei auwe klitini elake kai esi supu hlamate bei
tamata rebe esi suka bunusi kena sarire. Leini esi ktili mo
po Tuhane Ionosi ktili suike. Leini esi ktili kena lisa kai esi
nabu esi musua rebe esi luake bei negara makete. [35] Bei esi
maka hlaleke, hoko bina rebe eni nanare imata pende, isupu
suikeni le ikwana suike. Po leini esi suka kena supu teta kai
supu susate eti esi mata, le esi noake be namake esi kwana
suike esi hidupe mise lesi. [36] Leini esi supu sobue, supu teta,
supu lo kena rante pesi kai supu kusu bui. [37] Leini esi supu
raba kena batu eti mata. Leini esi supu kala kena kala siniti,
leini esi supu bunu kena sari. Esi keu loko etika neka batuke
esi alike pakiane bei domba usai kai pipi usai, kai esi susae
manane, supu teta kai supu susate maketa lekwe. [38] Esi
naya me otoi nsekile kai ndete ulate kai esi rue kena liana
benaiju. Po sie meru pine esi ono Tuhane laleIje ndina, hoko
esi lesi bei tamata makete.
[39] Tuhane laleIje ndinakesi le esi maka hlaleke. Eleyo
esi supu saisa rebe Alla Italukele eteise mosa. [40] Le Alla
Iaknekae saisa rebe mise titinai ete ite peneka. Isukare ite
kai sie meru, pusuma supu saisa rebe Italukele pende leke
ite pusuma ono tamata nkenale me Tuhane oaIje.

Hnaune leke lulu Yesuse Eni sifate kai saisa rebe Ionore
12:1-13

12 Kwali betaya, tamata bokala me rebe esi hlaleke loko
Tuhane akmenare esi aseluke ete ite peneka be esi
hlaleke ktili. Hoko mai ite hleke bei ono dosa kai hleke yelu
rebe pele ite kena hlaleke ktili loko Tuhane, leke ite atula

titinai kena hlaleke ktili. Kai ono saisa rebe Tuhane Itiluke
ite kena onore, saka tamata maka balare iatula titinai leke
ikusu penese akmena. [2] Suke ite lalema loko Yesuse rame le
Ile pine Iono ite hlaleke ktili rame bei menai eti pela. Yesuse
Itahane kena supu susate ndete ai tutine. Yesuse Imata kena
ai tutine Iblake asomi mo. Batuke Inoake saisa rebe tatike
pine Alla Irilukele eteI ndete surgare. Meije Irue sapleuke
Alla eni makwanale kai Iplete sakesa kaiNi.
[3] Imi nete rame loko Yesuse Itahane neka kena Ibalale
susate elake titinai bei tamata dosaru elia, leke imi ktili kai
imi sele bei imi maka hlaleke yake. [4] Le kena imi atula kena
hleke bei ono dosare, sae kuesa eni lalakwe ponike saka
Yesuse mosa.
[5] Kai imi nete loko Alla Eni hnaune moneka. Tuhane
Ibeteke hnaune mere le Iselu imire saka Eni nanae. Ibeteke
be,
"Auku anae, asobue Tuhane Eni hnaune yake,
kai sepo Iahnau ale hoko kaplalemu yake.
[6] Le tamata rebe Iokine, Iatetukeni.
Kai Iteta tamata rebe Iselui saka eni nanare."[l]
[7] Hoko kwali betaya, sepo imi supu susate hoko imi
tahane neka. Imi noake be mere Alla Iatetuke imi, saka
elake inai iatetuke eni nanare neka. Kwete sire pine isupu
ahnau bei eni elake inaiju more? [8] Sepo imi supu ahnau
sakesa kai pusue Tuhane Eni nanae maketaru mo, hoko
imire Tuhane Eni nanae tumute mo. [9] Iteki amate mei nusare
iatetuke itere, iteta ite lekwe. Kena mere ite holmatei. Hoko
ete iteki Amate ndete surgare ite holmateI lesi leneka kai
lene lokoI leke ite supu hidupe. [10] Iteki amate mei nusa meije,
esi atetuke kai ahnau itere, esi lulu saisa rebe esi noakele
nkenare, po mere etakwali mo. Po Alla Iatetuke ite, Isuka
ite supu rebe misete leke iteki dosaru sae moneka, lupe Alla
ruaI mise titinai le Eni dosa sae mo. [11] Kena ite supu hnaune
pise supu tetare, ite lalemaru ndina mo le ite blake kera. Po

---

[l] **12:5-6** Ayp. 5:17, Hna. 3:11-12

namake pine bei hnaune mere iteki hidupe lulu Tuhane Eni
sukare kai ite lalemaru ndina titinai.
12 Ele mere hoko suke imi raka mimise kai hlaleke titinai.
13 Imi lulu Tuhane, luluI ntontoli leke tamata rebe esi hlaleke
ktili mosare esi tetu yake po esi maka hlaleke etapa ktili rame.

Ite hidupe mise titinai le dosa sae mo
12:14-29

14 Atula leke imi hidupe mise kai pusue tamata. Kai atula leke
imi hidupe mise titinai le dosa sae mo. Le sepo hidupe ele mere
mo, hoko sae isupu selu Tuhane mo. 15 Imi ahnau lomai leke imi
maka hlaleke loko Tuhane rebe supue bei Eni lale misete, imi
hleke yake. Raka mimise leke bei imire sae kuesa iono dosa
yake eti eono susae jemate toini kai eono tamata bokala esi ono
dosa yake. Tamata rebe iono ele mere, saka tapuane malete
eono eti tapuana maketaru uono tapuane malete. 16 Raka leke
sae iono ntasite yake, pise ono saka Esau rebe Tuhane Iriluke
misete eteije ituli kai more yake. Esau eni kbasa kwete mena
rebe Alla Iriluke eteije, itukare kena batuke manane pikane
toini esa bei kwalini. 17 Imi rekwa peneka be pamuli lomei Esau
lalei kena isupu misete mere suike bei amai, po amai suka
moneka, kai kesempatane etei kena kotie salare sae moneka.[m]
Masike irani kai iatula titinai kena supue po saisa moneka.
18 Kwali betaya, akmenare Alla Ilepa loko tamata Israelaru
bei ndete ulate Sinai. Ulate mere kerikele yele. Kena esi
balale ulate mere, esi selu auwe klitini, auwe kweini,
mailene kai sanute elake. 19 Esi lene trompete tulei kai
Alla naIje. Kena esi lene mere, esi kotie leke esi lene mere
suike yanoma. 20 Le esi tahane kena lene na elake mere mo,
rebe epletaesi be: “Pusue rebe kerike ulate meije, masike
binatane pise tamata lekwe, suke supu raba kena batu eti
mata.”[n] 21 Saisa rebe tamata Israelaru esi selure, endila kuate
eti Musa ibeteke be: “Rilaku kai rareleku!”[o]

---

[m] **12:17** Kena tapsirane makete beteke elere: ihleke bei ono neune mo. [n] **12:20** Sir. 19:12-13 [o] **12:21** Huk. 9:19

22 Po kwali betaya, imi balale ulate saka mere moneka. Le
Alla Ilepa loko imi bei ndete surga baue Eni Nanare ruaI.
Imi balale ulate Sione kai kota Yerusaleme rebe endete
surga, otoi rebe Alla rebe Ikwana eti pelare Irue kenare.
Kai imi tetue malekata boka titinai esi lupu kai isike Alla.
23 Imi tetue Alla Eni tamata rebe esi nanaru lekilu ndete
surgare. Pusue Alla Eni tamataru saka Eni nanae menaru
neka rebe esi supu misete bei Alla rebe mise titinaije. Kai
imi balale Alla rebe Iteu pakala ete pusue tamatare. Kai imi
tetue tamata rebe kena esi mei nusare esi hidupe nkena me
Alla oaIje, kai meije esi ono sala kwale moneka. 24 Imi balale
Yesuse. Ile pine Iliku imi loko Alla Italuke beluke rebe
eono tamata esi esa kai Allare. Kai imi hlaleke Yesuse Eni
lalakwe rebe ponikele. Eni lalakwe esi kbasare ela titinai,
lesi bei akmena Habela eni lalakwe.[p]

25 Bei mere hoko suke imi raka mimise, imi lene loko
Alla Eni lepate rebe betekele ete imi kena meije. Akmenare
sepo tamata Israelaru esi lene loko na elake rebe elepa
lokosi ndete ulate Sinaije mo, esi supu hukume. Hoko itea
meiju lesi bei mere leneka, sepo ite lene loko Alla rebe Ilepa
loko ite bei ndete surgare mo, ite supu tie bei hukume mo.
26 Kena Alla Ilepa loko tamata Israelaru ndete ulate Sinaije,
naIje eono tapele enlisu. Po meije Italuke be: “Namake rebai
suike, Au ono tapele ruale nlisu mo po lanite enlisu lekwe.”[q]
27 Lepate matai “namake rebai suike” meije natire be Alla
Ilisuke kai Iatia nusa rebe Itolae meije, le nusa meije erue eti
pela mo. Leke pusue rebe lulu Tuhane Eni sukare ruae rue
eti pela le supu nlisu mo.

28 Hoko kwali betaya, suke ite kotie trima kasi bei Alla
kai kotie lokoI lulu Eni sukare. Le ruaI pletae ite hoko ite
supu lisuke mo. Suke ite holmateI kai ite tatu lokoI titinai.
29 Suke ite lene lokoI kai holmateI le Eni kbasa kena hukume
tamatare saka auwe rebe ekoture.

---

[p] **12:24** Hebela eni lalakwe kotie leke lelie kwaline eni dosare (Atn. 4:8-10). Po Yesuse Eni lalakwe ekotie leke iteki dosaru supu ampenelu. [q] **12:26** Hag. 2:7

Ono Alla laleIje ndinare elia
13:1-19

13 Kwali betaya, suke imi hidupe oki lomai le imire
molupe kwalitoi rebe imi hlaleke loko Tuhane. [2] Suke
imi trima tamata rebe esi luake bei otoi makete. Imi nete!
Kena akmenare tamata leini esi trima malekate me esi
lumare, eleyo esi rekwa be mere malekate mo. [3] Imi nete
loko sie rebe esi me bui laleije leke imi tapasi kai imi ono
saka imi me bui lalei lekwe sakesa kaisi. Kai suke imi nete
loko tamata rebe esi supu susate leke imi tapasi saka imi
ruami supu susate ele mere lekwe.

[4] Pusue tamata suke holmate aturane rebe eature kai
lomaije. Hoko mokwai pise binare, ono ebeke tamata
makete yake le tamata rebe esi sablia pise ono ntasite, Alla
ruaI teu pakala etesi. [5] Imi hidupe lale loko kepene yake, po
lalemi ndina le kepene rebe eme kai imire neka. Le Alla
Ibeteke peneka be:

"Au sebeie ale ruamu mo,
pise Au keu bei ale mo."[r]

[6] Ele mere hoko ite nehe kena beteke be,

"Tuhane Itapa au
hoko rilaku mo.
Masike tamata mei nusa meije esi ono saisa ete au neka
po rilaku mo."[s]

[7] Suke imi nete loko imi elaka rebe akmenare esi lepae
Alla Eni Lepataru ete imire. Imi selusi be esi hidupe pela
peture elia kai imi selu be esi hlaleke loko Allare elia leke
imi lulue. [8] Bei akmena, pamuli meije kai eti pelare Yesuse
Kristuse Ileli mo.

[9] Hnaune rebe ekeri kena lalane tiare imi lulu yake kai
rebe lulu iteki maka hlaleke more imi lulu yake. Agama
Yahudire esi aturana bokala kena manane, po aturane mere
eono hlamate ete tamata rebe esi lulure mo. Mise lesire ite

---

[r] **13:5** Huk. 31:6,8; Yos. 1:5 [s] **13:6** Isi. 118:6

lalemaru ktili loko Alla Eni lale misete, le eono tamata esi
supu hlamate. [10] Yesuse Imata leke Iampune iteki dosaru. Bei
Yesuse Iono ele mere hoko Iono saka Ilere iteki korbane me
otoi maka pala tanei rebe riluke ete Allare. Po iteki korbana
rebe ume otoi maka pala tanei rebe riluke ete Allare, imama
rebe akmenare esi keri korbana kena riluke ete Alla me
tenda maka kotie loko Allare, esi rana beije saisa mo.
[11] Le binatane rebe ribi esi sele buine kena ampune dosare,
esi lalakwe imame elake lakwai esare ikusuele me otoi
moli titinaije, po esi nanakwalaije esi palae me kota mulini.
[12] Sakesa kai Yesuse neka: Eni Lalakwe pake kena ampune
Eni tamataru esi dosaru, po Isupu susate eti Imatare me
kota mulini. [13] Ele mere hoko kwali betaya, saka esi keri
Yesuse siri bei kotare kena esi sobuIne, hoko ite lekwe suke
hleke bei iteki maka hlaleke makete, kai masike sae isobue
ite po ite lulu Yesuse rame neka. [14] Le mei nusare otoi kena
ite rue kenae eti pelare sae mo, po otoi rebe namake ite rue
kenare, ite mei nikwa lokole titinai sa.
[15] Hoko kwali betaya, bei Yesuse iono imame kena Ikotie
loko Alla ete itere hoko ite supu lalane kena isike Alla. Hoko
mai ite riluke tanei ete Alla. Rebe ite riluke tanei eteI mere
be ite isike Alla rame kai holmate Eni nane rame. [16] Imi
nete! Suke imi ono misete rame kai tapa lomai kena larake
saisa neka ete tamata makete, le mere saka tanei rebe
rilukele ete Alla rebe eono laleIje ndinare.
[17] Suke imi lene loko imi elakaru esi pletare kai holmatesi
le sie meru pine esi ono lalemi ktili rame kai esi balale
Tuhane lele. Imi lene lokosi leke esi kerike kena lale ndinate.
Po mo hoko esi susa, kai esi muline imi misete rebe Tuhane
Irilukele sirike bei imi.
[18] Ami kotie bei imi leke imi kotie loko Alla ete ami rame.
Ami rekware ami lalemaru mise me Tuhane oaIje, le ami
suka ono nkenale rame kena sasaisa neka. [19] Kai au kotie
titinai bei imi, leke imi kotie loko Alla ete au, leke Alla Iono
au luake loko imi suike nununu noma.

Kotie loko Alla rebe pamulire
13:20-21

[20] Alla Iono iteki Tuhane Yesuse Ikwana suike peneka.
Kai bei Eni matale, hoko meije Eni kbasare ela titinai kena
Ipialae ite, Eni tamataru, saka tamata maka raka dombare
iraka eni dombaru. Eni lalakwe ponikele eakurue saisa rebe
Alla Italukele ete ite eti pelare. Hoko au kotie bei Alla maka
ono rue misere, [21] leke Iriluke pusue misete rebe imi perlue
kena ono saisa rebe Isukare. Kai au kotie leke Alla Ikerike
mei ite lalema baue Yesuse Kristuse leke ite ono saisa rebe
eono laleIje ndinare. Mai ite isikeNi eti pela! Amine.

Lepata mulini
13:22-25

[22] Kwali betaya, au kotie bei imi leke imi lene auku
hnauna meiju mimise, le auku sulate meije enanu mo.
[23] Au beteke ete imi lekwe leke imi rekwa be iteki kwali
Timotiuse isiri bei bui peneka. Sepo iluake loko au nunu,
hoko kena au keu loko imire ikeu kaiku.
[24] Beteke auku hlamate ete imi elakaru pususi kai Alla
Eni tamataru pususi lekwe. Iteki jemate toini bei Italiaru esi
beteke hlamate ete imi lekwe.
[25] Au kotie leke Tuhane Iriluke misete ete imi pusumi ete
mere ne!

Hlamate.

Yakobuse eni Sulate

Lepate Menai

Yakobuse eni sulate meije ionoe ete pusue Alla Eni tamata rebe esi rue papelake otoi mei nusare.

Yakobuse ileki sulate meije ipake lepate matai sasaisa neka kena cara tiluke lalane misete kai hnauna kena atate misete kai saisa rebe suke tamata Kristene ionore. Kena tamata Kristene esi hidupe, ibeteke sasaisa neka, molupe taneia boka kai tanei sae mo, supu teheke, atate misete, noake tiae ete tamata makete, hlaleke loko Tuhane kai saisa rebe suke onore, raka lepate, rekwa mise titinai, nasuke lomai, kwakwae kai kwakwae mo, leuke sala ete tamata makete, lepa kwakwae, kai tahane lale kai kotie loko Alla.

Sulate meije eahnau be tamata Kristene eni atate suke elere: tamata rebe ihlaleke loko Tuhane suke eni hidupe Tuhane Iselue mise (1:27). Sepo sae ibeteke be ihlaleke loko Tuhane yo iono lulu Tuhane Eni pletare mo hoko mere esi guna sasaisa mo (2:14-26). Ite supu hnauna bokala kena sulate meije rebe eguna kena iteki hidupe pela petu.

Isi

1. Hlamate (1:1)
2. Hnaune kena hlaleke ktili kai tahane lale (1:2-18)
3. Lene kai onoe (1:19-27)
4. Hbeike lomai yake (2:1-13)
5. Hlaleke ktili loko Alla hoko ono saisa rebe nkenare (2:14-26)
6. Dosa bei lepate (3:1-12)
7. Maka rekwa mise titinai rebe bei Alla (3:13-18)
8. Hnaune kena lulu Alla, sobue lomai yake, kwakwae yake (4:1-17)
9. Hnaune ete tamata rebe esi taneia bokare (5:1-6)
10. Hnaune kena tahane lale, la yake kai kotie loko Alla (5:7-20)

Hlamate
1:1

1 Kwali betaya. Meije au Yakobuse, tamata makerike ete
Alla kai ete Tuhane Yesuse Kristuse. Au beteke hlamate
ete pusue imi, Alla Eni tamataya rebe rue papelake otoi mei
nusa meije.

Hlaleke loko Alla ktilire eono ite rekwa mise titinai
1:2-8

2 Kwali betaya, sepo imi supu susate sasaisa neka hoko
imi susa yake po suke lalemi ndina neka. 3 Le mere eono
imi hlaleke ktili. Le ite rekwa peneka be masike ite supu
susate po ite hlaleke loko Tuhane rame, hoko mere eono
ite tahane lale titinai kena supu susate sasaisa neka. 4 Sepo
ite tahane lale rame hoko mere eono ite mise titinai kai
Tuhane Iselu ite ono misete rame. 5 Po sepo sae bei ite
pine kena isupu susate irekwa mo be iono saisa, hoko
suke ikotie loko Tuhane leke Iono irekwa mise titinai. Le
Tuhane Imaktekwa hoko Isuka tapa tamata sae neka kena
lale ndinate. 6 Po mahabe kotie loko Tuhane suke hlaleke
ktili lokoI. Kai noake be supu pise mo yake. Le tamata rebe
inoake ele mere sakesa kai kohua ndau meite rebe balate
ehbue lori lopaije. 7 Tamata ele mere inoake be isupu sasaisa
bei Tuhane yake. 8 Le tamata ele mere iblake ndene mo kai
laleije supu lisuke bei sasaisa neka saka tapuana rebe balate
elisuke lori lopaije.

Tanei sae mo kai taneia boka
1:9-11

9 Kwali betaya rebe imi hlaleke loko Tuhane. Masike imi
tanei sae mo po imi susa yake. Eleyo suke lalemi ndina neka
le Alla Ibtike imi kena Eni tamata peneka. 10 Kai rebe imi
taneia bokalaru lekwe suke lalemi ndina le Tuhane Iono
lalemi loko taneia bokala mo, eleyo lalemi batuke lokoI
neka le Tuhane Iriluke imi taneia bokala. Le tamata rebe esi

taneia bokare namake takwali mo esi sasaisa moneka saka
tapuane esi labuije takwali mo pleluele. [11] Kena lemataije
sa kai esi musute kena tapuane kai esi labuije eleki endulu
eleki pleluele, hoko selu esi ntekite moneka. Sakesa kai
tamata rebe esi taneia bokare neka, esi mata bei esi
taneiaru kena esi nikwa untune bei esi abeli kenare.

Supu teheke kena susate
1:12-18

[12] Tamata rebe itahane kena supu teheke, namake isupu
untune elake. Le sepo itahane kena supu teheke peneka hoko
isupu rue kai Alla eti pela. Lulu Alla Italuke be Irilukele ete
tamata sae neka rebe ioki Allare. Tamata mere isupu hadia
saka tamata maka balare bala roma pusue leke supu hadiare.
[13] Sepo sae isupu teheke hoko ibeteke be isupu teheke bei
Alla yake! Le sepo masike Alla Isupu teheke po Itetu mo
kai ruaI lekwe Iteheke tamata mo. [14] Po sepo tamata sae
isupu teheke eleki itetu hoko mere itetu bei ruai eni sukare,
le laleije loko tiare peneka. Mere lupe iane supu kerike le
ekane umpane lulu esi sukare. [15] Kai sepo ilulu laleije kena
ono tiare hoko mere iono dosa, kai sepo dosa mere iono
rame hoko imata kai lau bei Alla neka.
[16] Kwali betaya rebe au oki imi, imi raka leke supu lemake
be Tuhane Imise mo yake. [17] Le pusue misete kai hadia rebe
ite supure, mere ubei Alla Amate ndete surga Irilukelu. Ile
maka tolae pusue hitata ndete lanite. Kai Ile pine Eni misete
ere rame Ilelike mo. Lupe lematai kai bulane rebe usa eleki
usunire mo. [18] Bei laleI ruaI pine Iulake tamata esi lepae Eni
Sou Misete mere ete ite, leke baue Sou Misete mere Ibitike
ite kena Eni nanae. Iono ele mere leke ite supu bitike kai
supu holmate lesi pusue yelu rebe Itolaelu mei nusare.

Lene kai onoe
1:19-27

[19] Kwali betaya rebe au oki imi titinai. Imi nete mimise!
Suke ite pusuma nunu kena lene po nunu kena lepa kai

nunu kena nasu yake. [20] Le tamata rebe inasu nunure iono
saisa rebe misete lulu Alla Eni sukare mo. [21] Ele mere
hoko mai ite hleke pusue rebe tiare kai neuna meru. Ite
kwakwama yake kena lulu Alla Eni lepata rebe ite rekwalu
pende le Eni lepataru ktili kena eono ite supu hlamate.
[22] Saisa neka rebe Alla Ibetekelu pende, batuke imi lene
yake po suke imi ono lulue. Le sepo imi ono lulu mo hoko
mere imi lemake imi ruami. [23] Le sire pine batuke ilene Alla
Eni lepataru neka po iono lulu mo, ile mere lupe tamata
rebe ililake oalaleije kena telminare. [24] Iselu oalaleije pela
eleki ikeu kai inete moneka be oalaleije elia. [25] Ele mere
hoko suke ite lalemaru ono lulu Alla Eni hukumaru mimise
kai lene lokolu rame. Le Tuhane Eni hukumaru mise titinai
kai ukbasae ite leke supu hlamate bei dosa. Hoko batuke
lenelu yake kai nete mo sosoli yake. Suke ite ono lulu Eni
hukumaru. Le ete tamata rebe iono lulue titinai, tatike pine
Tuhane Iriluke misete etei.
[26] Sire pine iaseluke be iono lulu eni agamare titinai, po
iraka eni lepate mo hoko ilemake ruai kai iaseluke mere esi
guna sasaisa mo. [27] Lulu iteki Alla Amate Eni sukare, ono
lulu agamare titinaije elere: Tapa kwete kwasoia kai bina
balua rebe esi supu susate, kai raka leke ite ruama lekwe
tetu kena nusa meije esi neune yake.

Imi hbeike lomai yake
2:1-13

2 Kwali betaya rebe imi hlaleke loko iteki Tuhane Yesuse
Kristuse rebe holmateI titinaije peneka, imi hbeike
lomai yake. [2] Conto ele meije: sepo ile sae rebe eni taneia
bokala ialike sapuku mase kai lapune misete ikusu loko
imi me otoi maka lupuke lomai, eleki ile sae rebe taneia
sae more ialike lapune misete mo ikusu leneka. [3] Eleki imi
holmate ile rebe eni taneia bokala rebe ialike lapune misete
mere kai imi beteke lokoi be, “Ntuane, mai rue kena otoi
misete meije.” Yo ete tamata rebe eni tanei sae more imi
beteke lokoi be, “Kele ete mpaije.” Pise imi beteke lokoi be,

"Rue mpe uwe tehaike auku lelale." [4]Sepo imi ono ele mere
imi hbeike lomai kai imi selu tamatare lulu imi lale neune.
[5]Kwali betaya rebe au oki imi titinai. Imi lene mimise!
Alla ibitike tamata rebe eni tanei sasaisa mo mei nusa meije
peneka kena esi hlaleke ktili lokoI kai esi supu rue kai
Tuhane kena Ipleta tamatare lulu Italuke pende be Iono ele
mere ete tamata rebe esi okiNe. [6]Po imi ono tiae ete tamata
rebe esi tanei sasaisa more peneka. Eleyo tamata rebe esi
taneia bokare esi ono tiae ete imi kai esi keri imi me tamata
maka teu pakalaru leke esi teu pakala ete imi. [7]Kai sie rebe
esi taneia bokala meru pine esi lepa tiae ete Yesuse rebe
holmateI titinaije. Kai imire Yesuse Eni tamata.
[8]Sepo imi ono lulu hukume rebe ela titinaije, rebe lekie
kena buku rebe leki Alla Eni lepataru kenare be, "Oki
tamata makete lupe imi oki ruami." Hoko mere imi ono
misete. [9]Po sepo imi lilake tamata lulu eni taneiaru, hoko
mere imi ono dosa. Kai lulu hukume rebe Musa ilekire, imi
ono sala kena hukume. [10]Le sepo imi ono sala kena hukume
esa bei hukuma meru, hoko mere imi ono sala kena pusue
hukumaru. [11]Le Alla ruaI ibeteke elere, "Sablia yake." Kai
Ibeteke lekwe be, "Bunu tamata yake." Hoko sepo imi sablia
mo po imi bunu hoko imi ono sala kena hukume peneka.
[12]Bei mere hoko imi lepata kai imi onoule, pusue meru
imi ono molupe tamata rebe Alla Imei teu pakala kenai lulu
hukume rebe etie tamata bei dosa kai supu susate eti pelare.
[13]Ele mere le namake kena Alla Iteu pakala kena tamatare,
imia rebe imi oki tamata makete more, Alla Ioki imi mo. Po
imia rebe imi oki tamata makete, Alla Ioki imi hoko Inete
loko imi neunaru moneka.

Imi hlaleke ktili loko Alla hoko ono saisa rebe nkenare
2:14-26

[14]Kwali betaya! Sepo sae ibeteke be ihlaleke ktili loko Alla,
eleyo ikerike lulu Alla Eni pletaru mo, mere esi guna sasaisa
mo. Hoko ihlaleke ktili loko Alla mere eono isupu hlamate
mo. [15]Sepo kwali pise beta sae eni pakiane sae mo kai eni

manane kena pela peture sae mo, [16] kai sae bei imi ibeteke
lokoi be, “Akeu alike lapune ndirine kai kane pipila mina.”
Po iriluke saisa rebe perlu ete tamata mere nanakwalaije
mo, hoko eni lepate mere esi guna sasaisa mo. [17] Sakesa kai
hlaleke loko Allare neka. Sepo hlaleke ktili loko Alla po
kerike lulu Eni pletaru mo hoko hlaleke ktili loko Alla mere
esi guna sasaisa mo.

[18] Po tinake tamata leini esi beteke be, “Au hlaleke loko
Kristuse neka yo tamata makete esi ono lulu Alla eni
pletaru.”

Hoko au ralakeni be, “Aaseluke ete au be, tamata rebe
ihlaleke ktili loko Alla po iaseluke kena eni atate mo. Kai
au supu aseluke tamata rebe esi atate lulu Alla Eni pletaru
rebe etiluke be esi hlaleke loko Alla.” [19] Imi hlaleke be
Allare batuke esa neka moyo? Mere mise. Po ro tiaru lekwe
uhlaleke ele mere neka kai rilaelu le Alla eti rareleulu po
ululu Eni pletaru mo. [20] Hei, tamata boroka! Hlaleke ktili
loko Alla po ono lulu Eni pletaru more esi guna sasaisa mo,
petu ila pine imi nati sare? Hlaleke ktili loko Alla po kerike
lulu Eni pletaru mo, hoko mere esi guna sasaisa mo. [21] Imi
selu! Iteki ntuane mena Abrahame, Alla iombe inkena me
Alla oaI le iono lulu Alla Eni pletare kena iriluke eni nanae
Isake ete Alla me otoi maka pala tanei ete Allare. [22] Ele mere
hoko imi selu leke imi hlaleke loko Allare esi guna sasaisa
mo yake. Abrahame ihlaleke titinai loko Alla kai iono lulu
Alla Eni pletaru, lualu keu nenesa. Iono lulu Alla Eni pletaru
eono ihlaleke titinai loko Alla mere enkena me Tuhane oaIje.
[23] Alla Eni lepate rebe lekie be, “Abrahame ihlaleke loko
Alla kai bei eni maka hlaleke mere eti Alla Iombe inkena.”
Hoko Alla Eni lepate be Abrahame iriluke eni nanare kena
korbane, eonore mere peneka. Bei mere hoko Alla Ikotie
Abrahame Eni ebe. [24] Hoko meije imi rekwa Alla Itrima
tamata rebe inkena mere batuke bei ihlaleke ktili loko
Allare mo po iono lulu Alla Eni pletaru lekwe.

[25] Sae lekwe, Rahape bina lalane, Alla iombe inkena le
tamata Israele rebe esi supu ulake kena line musuaru esi

kotare, Rahape ibunikesi me eni lumare kai itapasi naya
loko lalane makete.
[26]Kwali betaya imi, au beteke mere leke imi nati: sepo
tamata ihlaleke loko Alla po iono lulu Alla Eni pletaru mo
hoko maka hlaleke mere esi guna sasaisa mo. Mere sakesa
kai nanakwala rebe esi ro sae more hoko emata peneka.

Dosa bei lepate
3:1-12

3 Kwali betaya, imi lene mimise! Au kotie bei imi leke imi
ono kuru boka yake. Au beteke ele mere leke imi nete
suike be kena Alla Iteu pakala ete tamatare Iteu pakala ete
kurure ktili lesi. [2]Batuke kuru mo, piasare ite pusuma ono
dosa bokala po sire pine eni lepate eono dosa mo, hoko ile
tamata misete titinai kai irekwa kena iraka ruai.
[3]Ite bandine kai kudare. Sepo ite tolae mekute kena
kudare esi biruije leke elulu iteki sukare, hoko pusue
kudare esi nanakwalaije ite supu kbasaele. Eleyo mekute
tone. [4]Kai selu kapale, masike kapale elake kai sanute
kerie lori lopai, po maka keri kapale ibuli kemudire leke
kapale keu lulu eni sukare. Eleyo kemudire tone. [5]Kai selu
aure, masike tone po esupu kotu aiela elakaru. Pusue meru
sakesa kai iteki meimaru neka, masike tone po kwakwae le
yelu elakaru. [6]Ite meimaru sakesa kai auwere neka. Mei ite
nanakwalamaru, ite meimaru pine esirie pusue rebe tiare
rame, kai eono iteki hidupe mei nusare pusue supu tiae.
Sepo ite lepa tiae eleki tamata makete esi lenele, mere saka
auwe me otoi susate titinai eti pelare ekotu tamatare.
[7]Pusue binatana ktolonaru, manuaru, binatana rebe
unesa mpe tapele kai binatana ndau meite tamata isupu
onolu mau. Yele tamata isupu onolu mau peneka. [8]Po ite
meimaru, tamata sae isupu ono emau mo. Ite meimaru uono
neune saka binatana ktolona rebe ite supu kbasae more pise
niakwe esi sasune kena ebunu tamata.
[9]Ite pake iteki meimaru kena isike Tuhane, iteki Amate.
Po ite pakele lekwe kena tosie tamata rebe Alla itolaesi mei

nusa meije, rebe esi lulu Eni kbasare, kai laleIje kai Eni
sifate. [10] Ite meimaru isikeNi kai tosie tamata makete lekwe.
Kwali betaya, imi ono ele mere yake. [11] Noake mimise!
Kwele bolai esare esupu sirie kwele misete kai kwele
nkalene mo. [12] Kwali betaya, arare esi buai saitune mo. Kai
anggure lekwe esi buai ara mo. Sakesa neka, kwele bolai
rebe esirie kwele nkalene esupu sirie kwele misete mo.

Maka rekwa mise titinai rebe bei Alla
3:13-18

[13] Sepo tamata sae bei imi pine irekwa mise titinai, hoko
suke iono yelu rebe nkenala kai kwakwaeni mo leke rekwa
be irekwa mise titinai. [14] Po sepo imi lalemi tiake tamata
le eni sasaisa neka kai batuke imi nete loko ruami, hoko
kwakwae imi kai lemake be imi rekwa mise yake. Le mere
ebroka Alla Eni nkenale. [15] Rekwa mise titinai saka mere
ebei Alla mo, po ebei mei nusa meije, bei tamata eni lale
neune rebe ebei ro tiare. [16] Le sepo lalemi tiake tamata le eni
sasaisa neka kai batuke imi nete loko ruami, hoko namake
ekeri imi kena nasuke lomai kai ono neune sasaisa neka.
[17] Po sire pine eni maka rekware ebei Alla, hoko eni
hidupe enkena me Alla oaI. Laleije ntoli, inasuke tamata
makete mo, kai isuka ono mise suike kai lomai. Ile tamata
maune kai isuka lene loko tamata. Ioki tamata makete kai
isuka tapa tamata makete. Ililake tamata mo. Laleije ntoli
kai iono saisare lelemake mo. [18] Tinai! Tamata rebe isuka
ono mise suike kai lomaije, namake tamata bokala lekwe
esi ono lului kai esi suka ono misete kai tamata makete.
Saka tamata maka andinu, inkwakwa kena atnane me eni
ndinure kai kena iulure esi hasila bokala.

Hnaune kena lulu Alla, lulu lale neune yake
4:1-10

4 Kwali betaya imi lene! Imi suka nasuke lomai kai suka
teta lomai, mere ebei imi lale tiae rebe esuka titinai
kena supu nusa meije esi misetaru. Lalemi ele mere lulu

Tuhane Eni sukare mo. [2]Imi lalemi kena supu sasaisa po
imi supu mo, eleki imi suka bunu tamata. Imi ono lomai kai
kai teta lomai. Imi supu sasaisa mo le imi kotie bei Alla mo.
[3]Kai masike imi kotie bei Alla lekwe po imi supu sasaisa
mo le imi kotire sala. Le saisa rebe imi kotiele batuke ete
ruami. [4]Imire tamata rebe lulu Alla Eni hnaunaru rame
moneka. Imi rekwa peneka be sire pine ilulu neune mei
nusa sa, imusu kai Alla. Hoko sire pine iono lulu neune mei
nusa meije, mere isuka leke imusu kai Alla. [5]Alla Eni lepata
rebe lekire ebeteke be: Alla Iono Eni Ro Misete Ikbasae
ite lalemaru, Isuka ite lulu nusa meije mo, po Isuka leke
ite tehaike Alla rame. Imi noake be Alla Eni lepate rebe
lekire tinai mo yake. [6]Po Alla Iono ite lalemaru ktili leke
ite lulu iteki lale tiare yake. Ele mere hoko Alla Eni lepate
rebe lekire ebeteke lekwe be: Tamata rebe kwakwaine Alla
Itrimai mo, eleyo tamata rebe kwakwaeni more Alla laleIje
mise etei.

[7]Hoko suke kwakwae imi loko Alla yake kai lulu Eni
lapataru rame. Ele mere hoko imi lelie ro tiaru esi elake
hoko enaya bei imi. [8]Imi tehaike Alla hoko Alla lekwe
Itehaike imi. Imia rebe imi ono dosare hleke bei ono dosa
kai lalemi batuke hlaleke loko Alla neka leke lalemi mise.
[9]Suke imi blake sala titinai kai imi rani kai hnasike le imi
ono dosare. Hoko mise lesi imi malite eseli kena tanite kai
imi lale ndinate eseli kena lale susate. [10]Kwakwae imi loko
Alla yake po tatu lokoI neka leke Ibitike imi kai Iono imi
supu holmate.

Hnaune leke sobue lomai yake
4:11-12

[11]Kwali betaya, lene mimise! Imi sobue lomai pise leuke
sala ete lomai yake le imire tamata Kristene. Sire pine
isobue tamata kai ileuke sala ete tamata makete, mere
sakesa kai isobue kai ileuke sala ete Tuhane Eni hukume.
Hoko mere imi ono lulu hukume mo po imi kbasaele.
[12]Batuke ile esa pine ikbasa kena iriluke hukume ete tamata

kai iteu pakala ete tamata. Ile mere Alla rebe Ikbasa kena
Iono hlamate kai Iatia tamata. Hoko imi leuke sala ete lomai
yake.

Hnaune leke noake loko saisa rebe eono kwakwae imire yake
4:13-17

13 Kwali betaya maka abelia, piasare imi beteke be, “Petu
meije pise bobanu ami keu me kota ande kai imi rue
musune inai ete mere kena abeli leke supu kepene.” Imi
lene loko auku hnaune meije, 14 saisa eono kena imi hidupe
bobanure, imi ruami lekwe rekwa mo. Imi hidupe batuke
saka auwe kweini rebe selue po sanute hbuele kai esirikele
neka. 15 Suke imi beteke elere, “Sepo Alla Asuka, hoko ami
hidupe kai ami ono sasaisa neka.” 16 Po mo, kwakwae imi
rame. Imi lepa kwakwae ele mere pusulu sala.
17 Hoko tamata rebe irekwa nkenale rebe suke onore, po
iono mo hoko iono dosa.

Hnaune ete tamata rebe esi taneia bokare
5:1-6

5 Kwali betaya rebe imi taneia bokala! Imi lene auku
lepate meije. Suke imi rani le namake imi supu susate
elake eti eono imi susa. 2 Imi taneiaru tatike pine supu
atialu, kai takalare kane pusue imi pakeanaru. 3 Silane kane
imi masa kai perakaru. Silane nkanetaru eono bukti kena
petu rebe namake pine imi supu hukumane elake bei Alla
le imi ono sala elake kena pake imi taneiaru kai Ihukume
imi, hoko imi supu susa titinai, mere aure kotu pusue imi
nanakwalaimu. Imi rani le imi lupuke taneia rame kena
namake eti petu rebe pamulire. 4 Tamata rebe esi kerike
ete imi me imi ndinure, imi selisi mo. Imi lene esi kloloe
le imi seli esi makerike beline mosa. Esi kloloe loko Alla
rebe Eni kbasare Ela titinaije, kai Ilene esi kloloe lokoIje
peneka. 5 Imi taneia boka peneka, lalemi ndina le nusa meije
esi hasile peneka. Imi sakesa kai binatane rebe pialaele
leke enkopa eti esi petu kena esupu bunu kai kanele. 6 Imi

hukume kai bunu tamata rebe esi sala sae mo, rebe esi lelie
tekwa imi more lekwe.

Kena supu susate, tahane lale neka
5:7-11

7 Kwali betaya. Tamata rebe esi taneia bokala esi ono
susate kai hukume imi, imi tahane lalemi kai namake neka
eti Tuhane Iluake suike. Imi selu tamata maka andinure:
tamata maka andinure itahane lalei kai inamake eti isupu
ndinure esi hasile misete, rebe eono isupu manane. Inamake
bei ulane talei kena atnane eti ulane talei suike kena
tnanele bua. 8 Ele mere hoko imi tahane lalemi kai akbere
lalemi neka, le petu kena Tuhane Iluake suike lau moneka.
9 Imi ono lomai yake kai leuke lomai yake, leke Alla
Ihukume imi yake. Nete! Maka teu pakalare imere reneka.
10 Kwali betaya! Imi nete suike loko nabi akmenaru rebe
esi lepae Tuhane Eni lepataru. Esi tahane lale kena supu
susate elakaru. Suke ite ono lulusi ele mere neka. 11 Tinai,
ite beteke tamata ele mere tamata rebe lalesi ndina le esi
tahane kena supu susate. Imi lene kena akmena Ayupe
peneka moyo, kai imi rekwa peneka be eni susataru pusulu
pelare Alla Iriluke misete etei. Le Alla Ioki tamata titinai
kai laleIje mise.

La loko sasaisa yake
5:12

12 Kwali betaya imi, rebe pentine lakwai esare imi la loko
surga pise nusa meije yake, pise la loko saisa makete yake.
Sepo tinai hoko imi beteke be tinai, po sepo mo hoko imi
beteke be mo, leke imi supu hukume bei Alla yake.

Kotie loko Alla kena sasaisa neka
5:13-20

13 Sepo sae kuesa bei imi isupu susate, hoko suke ikotie
loko Alla! Kai sepo sae laleije ndina hoko suke imenani
isike Alla! 14 Sepo sae bei imi kerakeni, hoko suke ikoti

jemate toini esi penatuaru leke esi kotie loko Alla etei kai
esi ahmulakeni kena leite kai lepae Tuhane Eni nane. [15] Kai
kena esi kotie loko Allare suke esi hlaleke titinai lokoI, hoko
namake Alla Iono tamata makerake imise bei eni makerake.
Kai sepo eni dosa me, hoko Alla Iampuneni. Kai namake
tamata mere imise suike bei eni makerake. [16] Ele mere hoko
imi naku nsalale ete lomai, ampune lomai bei nsalae, kai
imi kotie loko Alla ete lomai, leke Alla Iono imi mise bei
makerake.

Tamata rebe ilulu Alla Eni sukare, ikotie loko Allare esi
kbasare ektili titinai. [17] Imi nete akmena nabi Eliare. Ile
tamata piasa lupe itere neka, po ikotie ktili titinai loko
Allare leke ulane tetu yake, hoko ulane tetu mo musuna telu
bulana ne. [18] Eleki ikotie suike loko Alla leke ulane, hoko
lanite eono ulane tetu kai tapele sirie hasile ete tamata.

[19] Kwali betaya, imi nete mimise! Sepo sae bei imi pine
iono lulu Tuhane Eni hnaune nkenale moneka, po sae
makete ilepa etei eleki iono nkenale suike, hoko tamata
mere iono mise titinai peneka. [20] Sire pine ilepa ete tamata
maka ono dosa eleki ihleke bei eni nsalale kai ileu suike
loko Alla kai Eni lepataru, hoko tamata maka lepa mere
ihlamate eni ebe bei supu susate rame eti pelare peneka, kai
Alla Iampuneni eni dosa bokalaru.

Hlamate ete imi pusumi, *Yakobuse*

Petruse eni Sulate Nomore Esare

Lepate Menai

Sulate meije Petruse ilekie, ile Yesuse Eni maka ulake sae bei eni maka ulaka sie butu esa lesini luaru. Inatue sulate meije ete tamata Kristena rebe tamata Yahudi mo rebe esi rue me otoi Asia. Tamata Kristena meru esi supu teta le esi hlaleke loko Yesuse. Sie leinisi supu susate bei tamata makete (2:11-12; 2:15; 3:16; 4:4). Tamata makerika leini esi supu teta bei tamata rebe esi kerike eteise (2:18-20). Bina leini esi supu teta bei esi mokwaiaru, le esi mokwaiaru esi hlaleke loko Yesuse mo (3:1, 6).

Bei mere hoko Petruse inatue sulate meije etesi kena aktilie esi maka hlaleke leke esi tahane kena supu susate. Petruse ibeteke be ite supu susate le supu tetare etapa ite hlaleke ktili (1:6-7; 4:12). Sepo ite supu teta le ite hlaleke loko Yesuse hoko suke ite lulu Alla kai suke ite ono misete (4:19). Hnauna bokala bei Petruse kena aktilie laleisu leke batuke esi hlaleke loko Alla neka, esi hidupe mise kai leke esi tahane kena supu susate.

Isi

1. Hlamate (1:1-2)
2. Ite hidupe hlalekeNi rame (1:3-12)
3. Hnaune kena ono misete le Alla Ibitike ite kena Eni nanae (1:13-2:10)
4. Hnaune kena lene loko latupati; hnaune ete tamata makerike, hnaune ete bina mokwai rebe kai lomaije, kai ete pusue tamata (2:11-3:12)
5. Hnaune ete tamata rebe esi supu susate le esi maka hlaleke loko Yesuse (3:13-4:19)
6. Hnaune ete agamaru esi elakaru kai ete tamata piasa (5:1-11)
7. Hlamate mulini (5:12-14)

Hlamate
1:1-2

1 [1-2] Kwali betaya, au Petruse, au leki sulate meije ete imi
rebe luake kai rue me otoi Pontuse, Galatia, Kapadokia,
Asia kai Bitinia. Imi rue ete mere saka tamata makete me
kai tamata rebe esi rekwa Tuhane mosare. Yesuse Kristuse
Ibitike au kena Eni maka ulake. Au kotie bei Alla leke
Iriluke misete ete imi kai Iono laleime ndene noma.

Kwali betaya, Alla Iono Amate ete ite pusuma, Ile pine
Ibitike imi pusumi le imi ono Eni tamata lulu Eni rencana
bei akmena sa. Baue Alla Eni Rore Iono imire, ruaI Eni
tamata leke imi lene loko Yesuse Kristuse. Kai ponike
Yesuse Kristuse Eni lalakwe kena ampune imi dosaru.

Ite hidupe hlalekeNi rame
1:3-12

[3-4] Kwali betaya, mai ite pusuma isike Alla. Ile, iteki
Tuhane Yesuse Kristuse Eni Amai, kai Yesuse Kristuse
lekwe Itatu lokoI. Ite isikeNi le laleIje noa ite titinai hoko
Iono ite supu hidupe beluke le Iono Yesuse Kristuse Ikwana
suike. Alla Iono misete mere eono ite hlaleke ktili. Iteki
hidupe batuke hlalekeNi le namake Iono ite supu rue kai
Alla eti pela. Rue kai Alla eti pela mere saka tanei rebe Alla
Iaknekaele ete ite ndete surga peneka. Kai eono saka tanei
rebe atia mo, pulue mo pise esi mataije sirikele mo. [5] Imi
pusumi hlaleke loko Alla peneka hoko Ipake Eni kbasare
kena raka imi eti nusare kohoe. Leke kena Yesuse Iluake
kena Iono hlamate tamata bei dosare, imi supu hlamate
lekwe.

[6] Po masike meije kaplelemi toto le imi supu susate sasaisa
neka po suke laleime ndina le imi nete loko hlamate rebe
Alla Iaknekaele ete imire. [7] Imi supu susate sasaisa neka leke
rekwa be imi hlaleke loko Tuhane titinai pibe mo. Imi selu
mase roma esi peture, atia sa. Mase tehekele kena auwe.
Imi maka hlaleke lesi bei mase. Imi hlaleke loko Tuhane

lesi bei Mase. Hoko susate rebe imi supue mere kena teheke
imi maka hlaleke loko Tuhane be ktili pise ktili mo. Bei imi
hlaleke ktilire, imi supu isike, supu sake kai supu holmate
kena petu Yesuse Kristuse Iluake suike eleki pusue tamata
esi seluIje. [8] Kwali betaya, akmenare masike imi seluI mo
po Imi okiNi. Kai meije lekwe masike imi seluI mosa po imi
hlaleke lokoI kai lalemi ndina titinai, [9] le imi supu hlamate.
Imi supu hlamate bei imi hlaleke lokoIje.
[10] Hlamate rebe Alla Iriluke ete imi meije, nabiaru esi beteke
bei akmena sa. Misete rebe Alla Irilukele, akmenare nabiaru
esi atetukele kai esi atula kena rekwae mimise, [11] le esi suka
rekwa be Kristuse Isupu susate elia kai petu ila pine Isupu isike
kai pusue tatu lokoIje. Esi noake loko mere le Kristuse Eni Rore
Ikbasae esi maka noake hoko esi rekwa be namake Kristuse
Isupu susate mina pine pusue isikeNi kai tatu lokoI. [12] Kena
akmenare Alla Ibeteke hlamate mere ete nabiaru lekwe, Ibeteke
be hlamate rebe Irilukele namake nabiaru esi supu mo po imi
supue. Kai meije Ro Misete bei ndete surgare Ikbasae tamata
kena lepae Sou Misete kena hlamate mere ete imi. Alla Eni
malekataru esi selu meru bei ndete surga lekwe, esi suka nati
hlamate rebe imi supue bei Allare.

Alla Isuka imi hidupe dosa sae mo
1:13-2:3

[13] Kwali betaya, Alla Iono pusue ete imi, hoko suke imi
aknekae lalemi kena lulu Alla Eni Lepataru. Suke imi raka
lalemi kai hlaleke loko hlamate rebe namake Alla Iriluke ete imi
kena Yesuse Kristuse Iluake suike. [14] Suke Imi lene kai lulu Alla,
imi Amate. Imi hidupe lulu imi sifate akmena kena imi rekwa
Alla mosare yake rebe imi ono yelu rebe mise more yake. [15] Po
imi hidupe, dosa sasaisa neka imi ono yake, leke saka Alla Eni
sifate rebe dosa sae more. RuaI pine Ikoti imi kena Eni tamata
rebe dosa sae mo. [16] Ono dosa yake le kena Alla Eni lepata rebe
lekire ebeteke be, “Imi ono dosa yake le Auku dosa sae mo.”[a]

---

[a] **1:16** Im. 11:44,45; 19:2; 20:7

17 Kena imi kotie loko Allare imi kotie Allare, Ama. Kai
imi Ama mere Iteu pakala ete tamatare Iselu oalale mo po
Iteu pakala ete saere lulu saisa rebe ionore. Hoko kena imi
rue mei nusa meije suke imi rilami leI. Imi rue mei nusa
meije takwali mo. 18 Imi hidupe suke nkena le saisa rebe
Alla Ipake kena seli imi leke imi siri bei hidupe rebe esi
guna sasaisa mo rebe imi ntuana menaru esi tolaele ete
imire, imi rekwa peneka. Kena seli imire, Alla Ipake mase
pise perake rebe namake silane kanele mo. 19 Alla Ipake
yele rebe esi beline ela titinai, mere Kristuse Eni lalakwe.
Yesuse ruaI Iono saka domba anai misete titinai rebe palae
ete Allare. 20 Kristuse Isupu bitike bei Alla kena nusa meije
tola mosa. Kai kena meije rebe lau mo nusare koho nere
Alla IulakeNi lomei nusa leke Ihlamate imi. 21 Alla pine Iono
Yesuse Ikwana suike, eleki IonoI sa lolete surga, otoi rebe
nanu titinaije. Bei saisa rebe Yesuse Kristuse Ionoe ete imire,
eono imi hlaleke loko Alla. Namake Alla Iono imi hlamate,
hoko imi persaye kai hlaleke lokoI.
22 Kwali betaya, meije imi dosaru ampunelu peneka le imi
lulu Sou Nkenale, hoko meije imi aseluke imi lale misete ete
imi kwali betaya rebe imi maka hlaleke esare saka kwalitoi.
Hoko au beteke ete imi leke imi oki lomai kena lale misete.
23 Le imi supu hidupe beluke meije bei tamata mei nusa
meije mo rebe lau mo imata nere, po bei imi Alla Amate
rebe Irue eti pelare Eni lepata ktiline mere kena hlamate
imi. Le Eni lepate mere ehidupe kai erue eti pela.
24 Le lupe Alla Eni lepata rebe lekire ebeteke be:
"Tamata mei nusa meije saka melate me ndinure
kai eni misete saka bunare,
le namake pusue mata kai pusue eni misete
saka melate rebe ndulure
eleki esi labuije tetu lope tapele.
25 Po Tuhane eni lepate rue eti pela."[b]
Lepata meru Sou Misete rebe lepaelu ete imire.

---

[b] **1:25** Yes. 40:6-8

2 Imi lene saisa rebe Alla Ionoe ete imire peneka hoko
imi ono neune yake, lemake yanoma, ono lelemake
yake, lale tiake tamata makete yake kai lepa tiae loko
tamata makete yake. [2] Imi nkwakwa kena lene Alla Eni
lepate titinai saka kwete tone rebe rueleije resare inikwa
susu kena isusure. Sepo imi lene Alla Eni lepate rame
namake imi hlaleke tapa ktili rame kai imi supu hlamate.
[3] Kwali betaya, imi nkwakwa kena lene Alla Eni lepataru le
imi rekwa Tuhane Eni misete ete imire peneka.

Yesuse Kristuse saka batu noite
2:4-10

[4] Suke imi luake loko Yesuse Kristuse rebe Iriluke hidupe
ete tamatare. Yesuse mere saka batu noite kena lumare esi
pandasire rebe tukanaru esi poiele le esi noake be eguna mo
po me Alla oaIje, Iguna titinai. Alla ruaI pine IbitikeNi. [5] Imi
supu hidupe beluke peneka hoko imire saka batu hidupa
rebe tamata esi pakele kena eleke luma grejare le Ro Misete
Ikbasae imi laleimu. Iono imi kena tamata rebe Alla Ibitike
imi kena Eni tamata rebe imi makerike saka imamaru leke
imi pala tanei eteI lulu Eni sukare. Tanei rebe imi rilukele,
Itrimae baue saisa rebe Yesuse Kristuse Ionoe ete imire. [6] Le
me Alla Eni lepata rebe lekire ebeteke Yesuse saka bature
elere:

"Au lilake batu inai sae me peneka rebe ekuru titinai,
eleki Au pake kena batu noite
me Auku otoi ndete Sione.
Sire rebe Ihlaleke lokoI,
hoko rilai kena hlalekeNi mo
le namake Iono saisa rebe Italukele pende."[c]

[7] Ete imi rebe hlaleke lokoIje, Yesuse saka batu rebe esi
beline ela titinai. Po sie rebe esi hlaleke lokoI more, namake
esi supu susate le Alla Eni lepata rebe lekire ebeteke be:

"Batu rebe tukanaru esi pake kena pandasire mo

---

[c] **2:6** Yes. 28:16

po esi poiele,
namake pine Alla Irana suikele
eleki Ipakele kena batu noite.”[d]
[8] Sie rebe esi hlaleke loko Yesuse more namake esi supu
saisa rebe Alla Eni lepate rebe lekire beteke be:
“Batu mere rebe pelesi eleki pahburuesi kenae
eleki esi koli.”[e]
Pahburuesi kenae le esi suka lulu Tuhane Eni lepate mo.
Mere rebe Iteu peneka be suke eono ele mere.
[9] Po imire, Alla Ibitike imi peneka, kai imire saka imame
rebe ilayani iteki Kamale Eni makerike. Imire, Alla Eni
tamata rebe dosa sae mo leke imi lepa loko saisa rebe Iono
pende leke namake tamata bokala esi isikeNi. Le Ikoti imi
siri bei kpeture kusu hitate elake rebe keri pusue misete.
[10] Akmenare Alla Eni tamata kena imi mosa po meije Alla
Eni tamata kena imi peneka. Akmenare imi rekwa Alla Ioki
imire mo po meije imi rekwa Alla Ioki imire peneka.

Imi hidupe saka Alla Eni nanae
2:11-12

[11] Kwali betaya, au oki imi! Imi rue mei nusa meije saka
tamata maka luake rebe rue takwali mo hoko au kotie bei
imi titinai leke imi hidupe lulu imi lale tiare yake. Le sepo
mo hoko namake imi lulu Tuhane Inoake mo le imi lale tiare
kai lale misete ubroka lomai rame. [12] Suke imi atula leke imi
hidupe mise. Leke tamata rebe esi rekwa Tuhane mosa, rebe
esi leuke sala ete imire esi selu imi hidupe misete mere eleki
esi isike Alla kena Tuhane Yesuse Iluake suike.

Suke ite lene loko sie rebe esi ono elake ete itere
2:13-17

[13] Kwali betaya, au kotie imi lene loko pusue elaka mei
nusare, leke bei saisa rebe imi onore, tamata esi isike
Tuhane. Imi lene loko kamale rebe ino elake ete pusue

---

[d] **2:7** Isi. 118:22 [e] **2:8** Yes. 8:14-15

elakaru. [14] Kai lene loko elaka rebe esi kbasae kerajanaru kai
henaru rebe kamale ibitikesi kena hukume tamata rebe ono
neune kai isike tamata rebe ono misete. [15] Le Alla Isukare
imi ono misete leke tamata rebe ialenake boroke ialena
moneka. [16] Imi hidupe suke lupe tamata rebe Alla Itiesi bei
esi dosaru pende. Po imi noake yake be Tuhane Itie imi
peneka hoko imi pakele kena ono dosa suike mula mo yake.
Po imi hidupe saka Alla Eni tamata makerike. [17] Holmate
pusue tamata, oki imi kwali betaya rebe esi hlaleke loko
Kristuse. Allare rilaleI kai holmate kamale rebe iono elake
ete imire.

Kristuse Isupu susate etiluke lalane ete ite
2:18-25

[18] Kwali betaya rebe imi ono tamata makerike imi lene
loko sie rebe imi kerike eteise kai holmatesi titinai. Batuke
ete sie rebe lalesi mise kai esi maure mo po ete sie rebe esi
ktolore lekwe. [19] Alla Iriluke misete ete imi sepo imi lulu Eni
sukare kai masike esi ono imi papalaine po imi tahane. [20] Le
sepo imi tahane kena supu hukumane rebe suke imi supure
mere esi untune sasaisa mo. Po sepo imi tahane kena supu
hukumane le imi ono misete hoko Alla Iriluke misete ete
imi. [21] Alla Ikoti imi kena imi supu mere le Kristuse ruaI
lekwe Isupu susate le imi peneka. Mere Itiluke lalane ete imi
leke imi luluI. [22] Saka Alla Eni lepate rebe lekire beteke be:

"Iono dosa kwale mo
kai sae ilene Ilemake kwale mo."

[23] Kena esi tasieNi, Ilelie kena tasi mo. Kena esi tetaIje,
Iatau kena hukumesi mo batuke iliku Eni susate ete Alla,
Maka teu pakala nkenale mere. [24] Kristuse ruaI supu
hukume le iteki dosaru kena Imata kena ai tutine, leke ite
supu tie bei dosare esi kbasare kai ite hidupe lulu Alla Eni
sukare. Kristuse Eni lakwaije kai Eni lalakwe pine eono
ite mise bei makerake. [25] Akmenare imi saka domba rebe
sirikele. Po meije imi leu kena lulu Yesus, maka raka domba
rebe Iraka imi hidupe peneka.

Hnaune ete bina kai eni mokwai
3:1-7

3 Saka tamata mekerike ilene loko tamata rebe ikerike
eteije, ele mere lekwe imi binaru suke imi lene loko
imi mokwaiaru. Leke sepo imi mokwaiaru esi hlaleke loko
Tuhane more, masike imi atetukesi kena Alla Eni lepataru
more po esi hlaleke loko Tuhane le esi selu imi atate [2] rebe
misete kai imi lene lokoise. [3] Imi ntekite batuke selu bei
mei muli yake molupe andulike bua pise alike porole inai,
sapuku kai bobale pise alike pakiane rebe esi beline elare
yake. [4] Mise lesire imi aseluke imi sifate misete. Imi mau
kai nasuke lomai mo. Sifate ele mere etahane rame kai ete
Allare emise. Makete bei oa lale ntekite rebe tatike pine
nteki more. [5] Hidupe ele mere saka akmenare bina rebe
batuke esi hlaleke loko Allare esi lene loko esi mokwaiaru
rame. [6] Sara iono ele mere lekwe. Iholmate Abrahame eti
ikotiNe “amate”. Kai imire, saka Sara lekwe sepo imi lulu
eni sifate misete mere, kai masike rilami po imi sele muli
mo.

[7] Ete imi mokwaiaru ele mere lekwe. Suke imi ono misete
ete imi binaru le imi rekwa be esi ktili lupe imire mo. Suke
imi holmatesi le namake imi supu hlamate sakesa le Alla
Ioki imi. Imi ono tiae etesi yake leke kena imi kotie loko
Allare imi noake mise.

Ite ono misete ete lomai saka ite lalema esa peneka
3:8-12

[8] Meije au kotie imi leke lalemi esa, tamata rebe laleije
susare imi ono laleije ela, imi oki lomai lupe imire kwalitoi.
Lalemi noa lomai, imi holmate lomai kai lene loko lomai.
[9] Sie makete esi ono neune ete imire leliele kena ono neune
yake pise esi tasie imi, leliele kena tasi yake po misete kotie
loko Alla leke Iriluke misete etesi. Le Alla Ikoti imire kena
imi ono ele mere kai namake imi supu misete beiNi, [10] kai
Alla Eni lepata rebe lekire ebeteke be:

"Tamata rebe isuka eni hidupe mise,
suke iraka biruije mimise,
ilepa neune yake pise nloene yake.
11 Suke ihleke sifate neune kai iono misete.
Kai iatula titinai leke nasuke tamata makete mo.
12 Le tamata rebe esi ono nkenale,
Tuhane Ili lokosi.
Kai Ilene lokosi kena esi kotie lokoIje.
Po Imusu kai tamata rebe esi ono neune."

Hnaune ete tamata rebe esi supu susate le esi hlaleke loko Yesuse
3:13-22

13 Kwali betaya, sepo imi atula kena ono yelu misete
namake tamata esi ono neune ete imi mo. 14 Po sepo imi
ono misete pine imi supu susate, namake imi supu untune
elake. Rilami le sae yake kai imi kaplalemi yake. 15 Po imi
nete loko Kristuse, Ile Tuhane hoko suke imi lene lokoI kai
rilami leI. Kai suke imi akneka kena ralake sie rebe esi tneu
imi loko Sou Misete rebe imi hlalekele. Po imi ralakesi kena
maune kai holmatesi. 16 Saisa rebe imi onore suke imi rekwa
be mere nkena. Leke tamata rebe esi lepa tiae loko imi le
imi sifate misete le imi hlaleke loko Kristuse, ruasi asomi le
esi lepa tiae loko imire.
17 Sepo Alla Iature kena imi supu susate peneka le imi ono
misete, hoko mere mise. Mahabe ite supu susate bei ite ono
tiare yake. 18 Le Kristuse ruaI matare le Iono misete. RuaI
matare le iteki dosaru rebai esa. Inkena po Imata le tamata
bokala esi ono dosa. Iono ele mere, Ikeri ite loko Alla. Esi
bunuI po bei Tuhane Eni Rore Iono Ikwana suike. 19 Bei
Tuhane Eni Rore Eni kbasare, Yesuse Ikeu beteke Ilesire
ete tamata rebe esi mata[f] pende rebe meije aleseise leke
namake Alla Eni hukume. 20 Roa meru bei tamata rebe esi
mata peneka, rebe esi lene loko Alla mo kena Nu eri rue

---

[f] **3:19** Kena tapsirane makete beteke: ro tiae

sare. Kena Nu iono kapale, Alla Itahane laleI lokosi mamau
leke Iselu be tamata esi hleke esi dosaru pibe mo. Po batuke
sie kwalua pine Alla Iono esi hlamate. Esi kusu kena kapale
mere eleki kapale elolo ndete kwele babai kena hlamatesi
bei kwele elake mere.
21 Alena mere umpamae saka pamuli meije pake kwele
kena baptise imire. Kwele elake mere saka kwele kena
batise imire. Pake kwele mere kena koa imi ndoponaru mo
po natire kotie Alla kena ono imi lalemi mise.[g] Baptise mere
pine ehlamate imi. Kai imi supu hlamate le Yesuse Kristuse
Ikwana suike. 22 Isa lolete surga peneka. Pamuli meije Ikbasa
sakesa kai Alla, kai ete ndetere Isupu holmate kai Isupu
isike. Kai Ikbasae pusue malekataru, pusue rebe esi ktilire
kai rebe kbasa mei nusa kai ndete surga.

Masike supu susate po tahane neka
4:1-6

4 Kwali betaya, Kristuse Isupu susate peneka. Hoko imi
akneka kena supu susate ele mere lekwe. Ele mere
hoko imi raka imi maka hlaleke. Le tamata rebe eni hidupe
supu susate namake iono dosa moneka. 2 Eleki imi hidupe
mei nusa meije, imi lulu Alla Eni sukare peneka kai imi
lulu suike imi hidupe tiae rebe lulu imi lale neune moneka.
3 Kena akmenare imi ono yelu rebe piasare tamata rebe esi
rekwa Tuhane more esi onore takwali peneka. Imi ono pesta
rame, imi kinu nseli eti rekwa sasaisa moneka, imi aseluke
atate tiare. Imi lulu imi lale tiare eleki imi ono palani. Imi
tatu loko Tuhane tinai more po ono ele mere lulu Tuhane
Eni hukume mo. 4 Po pamuli meije tamata rebe esi rekwa
Alla more hkutukesi le saisa rebe imi onoe meije eleki esi
lepa tiae loko imi kai esi malie imi. Le imi lulusi kena ono
dosa bokala meru monde pe. 5 Po tatike pine esi naku esi
dosaru ete Alla rebe Iakneka kena teu pakala ete pusue

---

[g] **3:21** Kena tapsirane makete ebeteke elere: baptise itere, ite noake be ite janji ete Alla bei ite lalema titinai.

tamata rebe esi mata pende kai rebe erisi kwana sare. [6] Ele
mere eti Sou Misete lepaele ete pusue tamata matale leke
masike esi supu hukume lupe pusue tamata esi supure po
namake esi roru rue sakesa kai Alla ndete surga.

Oki lomai kena kbasa rebe Tuhane Irilukele
4:7-11

[7] Kwali betaya, petu kena nusare kohore lau moneka.
Hoko imi noake mimise, raka nanakwala mimise kai kotie
loko Alla rame. [8] Rebe pentine suke imi oki lomai rame le
sepo ite oki lomai hoko tamata esi sala bokalaru ite nete
loko moneka. [9] Au kotie imi trima tamata bei otoi makete
kena ntulu me imi lumare, lalemi tiakeni yake.
[10] Kwali betaya, Alla Iriluke kbasa ete imi peneka kena
kerike Eni makerike. Sebei sae kai eni kbasa. Hoko suke
imi pusumi pake kbasa rebe imi supure kena tapa tamata
makete. [11] Sie rebe isupu kbasa kena lepae Alla Eni lepataru
ete tamata makete, isuka kena beteke saisare suke lulu
Alla Eni lepataru rame. Kai sire rebe isupu kbasa kena tapa
tamata rebe hlaleke loko Tuhane, suke ipake kbasa rebe
Alla Irilukele mere kena tapa tamata makete. Ono ele mere
namake tamata esi isike Tuhane le esi selu imi makerike.
Alla Isupu isike baue Yesuse Kristuse, kai Ile ruaI rebe
Ikbasare, Isupu isike eti pela. Amine.

Supu susate le hlaleke loko Kristuse,
namake supu untune elake
4:12-19

[12] Kwali betaya rebe au oki imi, meije imi supu susate
kena rekwa be imi hlaleke titinai pibe mo. Imi supu susate
ele mere hkutuke imi yake. Imi noake be imi hlaleke loko
Tuhane peneka hoko supu susate mone yake. [13] Po kena imi
supu susate saka susate rebe Kristuse Isupu pende, suke
laleime ndina. Hoko tatike kena Iluake suike eleki pusue
tamata esi selu Eni ktiline kai hitate, lalemi ndina titinai.
[14] Sepo tamata esi lepa tiae ete imi le imi lulu Kristuse,

mere imi supu untune elake le Ro Misete bei Alla rebe Eni
kbasare ela titinaije Ikbasae imi. [15] Po imi supu susate le imi
bunu yake pise ndea yake pise ono neu yake pise lupu kai
tamata makete kena hoha yake. [16] Po sepo imi supu susate le
imire tamata Kristene hoko imi asomi yake. Po kotie trima
kasi loko Alla le imi ono Kristuse Eni tamata.
[17] Roma esi peture, Alla Iteu pakala ete pusue tamata nusa
meije. Kai tamata rebe esi hlaleke loko Allare, Iteu pakala
etesi akmena. Ite rebe hlaleke loko Allare, Iteu pakala ete
ite akmena, hoko ete sie rebe esi hlaleke loko Sou Misete
bei Alla more elia lekwe? [18] Kena Alla Eni lepata rebe lekire
ebeteke be:

"Tamata rebe hidupe nkenare lekwe
suke supu susate mina pine supu hlamate.
Ete tamata rebe ono dosa kai rekwa Tuhane more
susa lesi leneka."[h]

[19] Hoko sepo imi supu susate le Alla Iature ete imi peneka,
hoko imi hlaleke Alla neka rebe Itolae imire le Italuke
peneka be Itie imi mo kai namake saisa rebe Italukele, Ionoe.
Kai pela peture suke imi ono batuke yelu rebe misete neka.

Hnaune ete jemate toini kai esi elakaru
5:1-11

5 Au kotie bei imi rebe imi ono elake ete jemate toine,
lene loko saisa rebe au betekele mei lopere. Sepo au
leki meije eleki au rilukele ete imi, hoko au meije jemate
toini esi elake lupe imire neka. Kai au ruaku selu Kristuse
Isupu susate lekwe. Kai namake Iluake suike, Eni kbasare
saka hitate elake tamata esi selue. Aure tamata sae bei sie
rebe esi supu eni kbasare saka hitate elake mere lekwe.
[2] Kwali betaya, au kotie imi ono elake ete tamata rebe Alla
Irilukesi ete imire, saka tamata rebe iraka domba bokala kai
li lokolu mimisere. Imi tapasi le lalemi ndinake makerike
mere le kerike ele mere eono Alla laleIje ndina. Kai saisa

---

[h] **4:18** Hna. 11:31

rebe imi kerikele kena nikwa untune yake po lalemi titinai
kena li loko jemate toini. [3]Kwakwae imi yake eleki pletae
jemate toine lori lopai yake po imi ono misete leke esi selue
eleki esi lulu imi atate misete mere. [4]Imi ono ele mere, leke
roma esi petu maka raka dombaru esi Elake Iluake, namake
imi supu makota rebe ehita, kai esi hitaije eti pela sirike
moneka.

[5]Ele mere lekwe, ete kwete belukaru, lene loko sie rebe
menaru. Kwakwae imi yake po imi holmate lomai le Alla
Eni lepata rebe lekire ebeteke be:

"Alla Itrima tamata kwakwale mo
po Iriluke misete ete tamata rebe kwakwaeni more."

[6]Hoko imi mpe lebu bei Alla rebe Ikbasa kena Iono
hlamate imire, leke roma petu rebe Iteu pende Isake imi
lolate. [7]Kaplalemi yake, po kena sasaisa neka bitike lale loko
Alla lele le Ioki imi.

[8]Imi raka lalemi mimise leke keta bei ro tiaru esi elake
le mere imi musu. Iono saka singa rebe ekoti lori lopai kena
enikwa esi manane. [9]Imi
lulu ro tiaru esi elake mere
yake kai suke imi hlaleke
ktili loko Tuhane le imi
rekwa be pusue imi kwalia
kai betaya tamata Kristene
kena otoi sae neka mei nusa
meije lekwe esi supu susate
lupe imire neka.

Ro tiaru esi elake iono saka singare nikwa manane

[10]Masike kena meije imi
supu susate po takwali
moneka Alla rebe Iono misete ete tamatare, Iono imi mise
titinai. Namake Iono imi ktili leke imi tahane kai hlaleke
ktili. Baue saisa rebe Kristuse Ionore, hoko Alla Ikoti imi
kena imi supu Eni kbasa saka hitate elake rebe ehita eti
pelare. [11]Ile pine Iplete eti pela! Amine.

Hlamate mulini
5:12-14

12 Auku sulate rokone meije, kwaliku Silwanuse[i] rebe
ihlaleke loko Alla titinaije, itapa au kena ilekie. Kena sulate
meije, au akbere lalemi leke imi hlaleke ktili. Kena sulate
meije lekwe au beteke Tuhane Eni lalane rebe tinai rebe
Itiluke Eni lale misete ete itere. Imi kele kuru le imi maka
hlaleke mere rebe imi supu bei Eni lale misete.
13 Imi ebea jemate toini mei kota Babele rebe Alla
Ibitikeise, esi natue hlamate ete imi. Markuse inatue
hlamate ete imi lekwe. Markuse mere lupe auku anae rebe
au okini titinai. 14 Kwali betaya, au kotie imi beteke hlamate
ete lomaije bei lale rebe oki lomai.
Au kotie Tuhane Iono imi, rebe ono Kristuse Eni tamata
pende, laleime ndene noma.

Amiki hlamate, *Petruse*

---

[i] **5:12** Silwanuse eni nane saere Silase

Petruse eni Sulate Nomore Luare

Lepate Menai

Petruse eni sulate nomore lua meije inatuele ete tamata Kristena rebe tamata Yahudi more. Sulate meije esi laleije kena elelie kuru agamaru esi ono saisa rebe mise more kai esi atetuke saisa rebe nkena more. Petruse ibeteke be: suke ite keta bei kuru tinai more esi nloene, kai iaktili ite kena lene loko Tuhane Yesuse kai lulu hnaune nkenale rame. Hnaune mere tamata rebe esi selue kai lene bei Yesuse Kristuse ruaIje, esi betekele.

Kuru tinai more esi beteke be Yesuse Iluake suike lomei nusa moneka, (3:3-4) hoko eono Petruse laleije kera. Petruse ibeteke be: Tuhane Yesuse Iluake suike mosa le Itahane laleI loko tamata neunaru (3:8-9). Po roma esi petu me Tuhane Yesuse Iluake kena Iatia nusa neune meije (3:10).

Isi

1. Hlamate (1:1-2)
2. Hnaune kena tapa iteki maka hlaleke kena sifate misete (1:3-21)
3. Hnaune leke ite keta bei kurua tinai more (2:1-22)
4. Yesuse Kristuse Iluake suike tinai (3:1-13)
5. Hnaune mulini (3:14-18)

Petruse ibeteke hlamate

1:1-2

1 Kwali betaya, imi hlaleke loko Yesuse Kristuse peneka, saka ami hlaleke neka. Yesuse Kristuse mere Alla kai iteki Maka Hlamate. Iono eti ite hlaleke lokoI le Iono nkenale.

Au meije, Simone Petruse, Yesuse Kristuse Eni maka ulake
rebe Iulake au leke au beteke Eni lepate.
[2] Au Kotie leke Alla Iriluke misete boka ete imi kai Iono
lalemi ndene le imi rekwa Alla kai iteki Tuhane Yesuse
peneka.

Iteki sifate misete eono eti ite hlaleke loko Tuhane etapa ktili 1:3-11

[3] Kwali betaya, ite rekwa Tuhane peneka. Hoko Ipake ruaI
Eni kbasare kena Iriluke pusue rebe ite perlure, leke ite
rekwa hidupe kai ono misete lulu Eni sukare. Tuhane Eni
sifate misete lesi bei saisa neka hoko Ikoti ite leke ite ono
Eni nanae tumute. [4] Bei Eni sifate misete titinai mere hoko
Italuke be Iriluke hlamate kai misete rebe beline elake ete
ite. Hoko imi supu lalane kena supu sifate nkenale, mere
Alla ruaI Eni sifate, kai imi supu lalane kena lalemi loko
yelu neunaru moneka. Lale loko yelu neunaru eatia tamata
rebe esi rekwa Alla mosare esi hidupe.
[5] Ele mere hoko suke imi atula rame leke imi hlaleke
titinai loko Yesuse Kristuse, kai suke imi ono misete. Batuke
mere mo po suke imi rekwa be andia nkenare kai andia
salare. [6] Kai imi raka nanami mimise. Batuke ono meije mo,
po bei imi lulu Tuhane Eni sukare, [7] rekwa bei ono misete
ete tamata makete rebe esi hlaleke loko Tuhane kai oki
pusue tamata lekwe. [8] Le sepo bei petu kena petu imi ono
sifate miseta meru, hoko mere be imi hidupe imi rekwa
iteki Tuhane Yesuse Kristuse, namake esupu hasile. [9] Po sepo
imi atate lulu sifata miseta meru mo, hoko namake imi saka
tamata rebe mataije selu mo, le imi nete mo be imi dosa
akmenaru Tuhane Iampunelu peneka.
[10] Hoko kwali betaya, imi atula ktili lesi leke imi hidupe,
ono atate kai sifate miseta meru easeluke be Alla Ikoti imi
kai Ililake imi kena Eni tamata pende, tinai. Le sepo imi
ono ele mere hoko namake imi maka hlaleke sirike mo.
[11] Namake Alla Itrima imi kena lale misete kena iteki Maka
Hlamate Yesuse Kristuse Ipletare. Kai namake Ipleta eti pela.

Petruse ilepa loko ileki sulate meije le mula
1:12-15

12 Imi rekwa pusue meru peneka, kai imi persaye titinai
loko hnaune bei Alla rebe imi lenele. Masike ele mere lekwe
po au anete imi rame. 13 Le kena auru rue kai imi mei nusa
sare suke au anete imi lokolu. 14 Le au rekwa be takwali mo
au mata neka le iteki Tuhane Yesuse Kristuse Ibeteke ntoli
ete au peneka. 15 Hoko au atula kena beteke pusue meiju ete
imi leke kena au mata pende, imi nete loko yelu meru rame.

Selu Kristuse Eni kbasa elake
1:16-21

16 Kwali betaya, sepo ami lepa loko iteki Tuhane Yesuse
Kristuse namake Iluake le Eni kbasare, ami lepae Eni kbasa
rebe ami selue kena amiki matama ruama peneka. Ami
lepae nloene kena aboroe imi mo. 17 Kena Alla Amate Iono
Isupu isike kai Isupu holmate, ami me lekwe. Kena mere
ami lene Maka Kbasa Elake Ibeteke be, “Meije Auku Anae
rebe Au okiNi. Iono laleKue ndina!” 18 Ami lene lepate mere
bei ndete surga kena ami sakesa kaiNi ndete ulate rebe
Tuhane Ililake pende.
19 Kwali betaya, saisa rebe Alla Ibeteleke ndete ulate,
etiluke saisa rebe nabiaru esi betekele, rebe ekena Yesuse
Kristuse mere tinai, hoko imi lene lokolu mimise. Le lepata
meru tiluke lalane misete ete imi saka lampu rebe kliti kena
melene. Etiluke lalane ete imi eti Yesuse Kristuse Ilukae
suike, leke imi rekwaI mimise. Iluake saka lemataije uke
sa menaije kai kmale kpitare ehitare. 20 Kwali betaya, rebe
pentine bei pusue rebe au betekelu meije, imi nete loko
nabiaru esi lepate me Alla Eni lepata rebe lekire, mere bei
erisi laleisu mo po bei Alla.[a] 21 Le nabiaru esi beteke hnaune,

---

[a] **1:20** Tamata leini esi beteke ayete meije esi natire elere: Nabiaru esi lepataru esi natire, tamata esi lepae lulu ruasi maka noake mo.

esi beteke lulu tamata eni sukare mo, po Ro Misete Ikbasae
tamata leke esi lepae Alla ruaI Eni hnaunaru.

Kurua tinai mo
2:1-22

2 Kena akmenare nabia tinai more esi rue toha lomai
kai tamata Israelaru. Kai ele mere lekwe, tatike pine
kurua tinai more esi rue toha lomai kai imi lekwe. Namake
esi atetuke tamatare esi ono saka tamata misete, eleyo mo
le esi ono tamata esi keu sala lalane. Rebe esi atetukele
namake eatia tamata. Namake kuru tinai mo meru esi suka
Tuhane Yesuse mo, rebe Ikbasa kena ampune dosare. Hoko
namake hkutuke yo esi mata peneka. [2]Namake tamata
bokala esi lulu kurua meru esi hidupe rebe penu kena atate
tiare. Kai esi atate mere eono tamata esi lepae tiae loko
Alla Eni hnaune nkenale. [3]Kurua meru esi ndasi hoko esi
alenake saisa rebe tinai mo rebe bei lalesi ruasi kena supu
kepene bei imi. Po hukumane rebe tatike pine esi supure
aknekaele takwali etesi peneka kai susate rebe tatike pine
esi supure enamakesi peneka.

[4]Kwali betaya malekata rebe kena akmena esi ono dosare
lekwe Alla Ihukumeise, esi supu poie kena otoi susate titinai.
Esi supu lo kena otoi melene kena esi rue ete mere eti petu
kena Alla Iteu pakala ete nusa meije. [5]Ele mere lekwe, nusa
akmenare Alla Ihukumesi lekwe. Kena mere Alla Iono ulane
elake etetu nusa tamata neune kena mere. Batuke Nu kai
sie itua esi hlamate le Nu ilepae Alla Eni lepate ete tamata
makete kai iahnausi leke esi lulu Alla Eni sukare. [6]Sakesa
kai kota Sodome kai Gomorare neka. Alla Ihukume kota
lua meru kena auwe eti atia pusue leke ite rekwa be tamata
rebe ilulu Tuhane Eni sukare more isupu hukumane elake.
[7]Po Tuhane Iono Lote ihlamate le ihidupe nkena. Lote susa
titinai le tamata esi suka rebe nkenare mo. Bei esi lale tiare
hoko esi atate tiae. [8]Le Lote rebe eni hidupe nkena meije
irue otoi esa kai tamata neunaru hoko pela peture iselu kai
ilene esi ono neunaru hoko laleije susa titinai. [9]Kwali betaya,

bei pusue meiju ite selu be sepo tamata rebe esi lulu Tuhane
Eni sukare esi supu teheke kai susate hoko Tuhane Ikbasa
kena hlamatesi. Kai Tuhane Eni kbasa kena alese tamata
neunaru leke Isiksasi kena petu Iteu pakala ete pusue
tamatare. 10 Tamata rebe esi ono dosare pusue supu hukume,
po rebe supu hukume rebe ktili titinaije tamata rebe esi ono
tiae lulu esi lale tiare, esi sifate neune, kai esi lepa tiae loko
Alla Eni kbasa elake.

Kurua tinai mo mere esi nehe titinai kai kwakwaesi
titinai eti kouesi mo kena lepa tiae loko saisa rebe ukbasa
lesire.[b] 11 Po Tuhane Eni malekata rebe ktili kai kbasa lesi
bei kurua tinai more noma yo esi lepae tiae loko saisa rebe
ukbasa lesi me Tuhane oaIje mo. 12 Po kurua tinai mo mere
esi lesi titinai peneka! Esi lepae tiae mere esi lepae saisa
rebe esi boro kenare lekwe. Hoko esi saka binatane rebe
enoake saisa mo po lulu esi sukare eleki kete lomai le saisa
rebe urekwa more. Kai sakesa kai binatane rebe pialaele
leke tatike pine kerikele eleki ribi esi selere, namake kuru
tinai more esi supu atia ele mere lekwe.

13 Kuru tinai more, namake esi supu hukumane lulu neune
rebe esi onore. Le masike pita lekwe po esi suka lulu esi
lale tiare. Sepo esi kane sakesa kai imi, imi selu esi atate,
imi asomi titinai le esi atate tiae mere. 14 Mataisu li lulu
bina le esi lale nkekute. Esi ono dosa rame. Esi ono loko
tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane mosare mimise leke esi
sala lalane. Kai esi ndasine tapa rame. Le pusue meru Alla
Ikutukesi peneka. 15 Esi lulu lalane ntoline mo po esi lulu
Beore eni nanae nabi Bileame. Bileame mere batuke lalei
loko kepene rebe isupue bei eni atate tiare. 16 Po Bileame eni
keledaije elepa kaini saka tamata kena ehkutui ktili le eni
neune, hoko Bileame isupu lake bei atate boroke mere.[c]

17 Kurua tinai mo meru, saka kwele bolai rebe ensekire,
kai saka mohine rebe sanute hbuele, le esi lemake be sire

---

[b] **2:10** Saisa rebe ukbasa lesi mere: malekate pise roa maketa pise kbasa bei Tuhane.
[c] **2:16** Alena Bileame meije eme kitape Ntu. 22:4-35.

pine ilulusi hoko isupu untune eleyo mo, esi supu untune
sasaisa mo. Namake Alla Ihukumesi kena otoi rebe mele
titinaije. [18] Kwakwaesi kai esi lepae nloene sasaisa neka. Esi
umauke tamata kena lulu esi hnaunaru, esi beteke be, "Ite
lulu iteki suka rebe esiri bei iteki lale tiare." Hoko esi atia
tamata rebe uke esi hleke bei esi maka lulu tamata rebe esi
lulu lalane tiare. [19] Kurua tinai mo mere esi atetuke tamatare
elere, "Ite supu tie bei hukume peneka, hoko mai ite ono lulu
ite ruamaki sukare." Po hidupe neune rebe eatiaise, ekbasaesi
peneka. Le saisa rebe ite lulu rame, mere pine ekbasae itere.
[20] Tamata rebe esi rekwa iteki Tuhane Yesuse Kristuse rebe
Ihlamate itere, eleki Alla Ihlamatesi bei nusa ndopone meije
esi ktiline peneka, po tamata mere ileu suike loko nusa
meije esi neune leneka. Tamata mere eni neune etia lesi bei
akmenare leneka. [21] Ele mere hoko mise lesire esi rekwa
lalane nkenale yanoma, bei esi rekwae eleki esi hali muli bei
pleta misete eteise. [22] Kurua meru sepo esi hali muli suike
loko esi dosaru hoko sakesa kai lepate matai eombe:

"Asure kane suike esi manane
rebe eloaele,
kai Apale rebe esobake pende esobake suike
kena sobale inaije."[d]

Lene loko tamata rebe esi beteke be Tuhane Iluake suike more yake
3:1-13

3 Kwali betaya rebe au okimi! Meije auku sulate suike ete
imire. Kena auku sulata lua meiju au atula kena ahnau
imi leke imi noake mise. [2] Au beteke ete imi leke imi nete
loko lepata rebe akmena Alla Eni nabiaru esi betekele. Kai
imi nete loko iteki Tuhane rebe Ihlamate itere Eni pleta rebe
Eni maka ulakaru esi betekelu ete imire.
[3] Rebe pentine kena suke imi netele, kena nusare koho
nere, namake tamata rebe batuke ilulu eni lale tiare esi

[d] **2.22** Hna. 26:11

luake lekwe. Namake esi lepa tiae loko Alla Eni lepataru.
[4]Esi beteke be, “Tuhane Italuke be Iluake! Me Iria? Iteki
ntuana menaru esi mata pususi peneka, po pusue yelu mei
nusa meije eru lupe Alla Itolaelu meinaije neka.” [5-6]Sepo
esi beteke ele mere, saka esi ono lelemake be esi nete loko
akmenare Alla atia nusa meije rebai sae mosa. Le Alla Itolae
nusa meije Ipake Eni lepate. Itolae nusa meije bei kwele
kai Ipake kwele kena itolae nusa meije. Ele mere lekwe,
akmenare, Iatia nusa meije kena kwele lolo nusare. [7]Kena
akmenare Alla Ipake Eni lepate kena tolae nusa meije. Kai
sakesa kai akmenare neka, Ipake Eni lepate kena raka nusa
meije leke kena koho nere, Ipake auwe kena pala pusue nusa
meije kai Ihukume pususe tamata neuna rebe esi lulu Eni
sukare more.

[8]Kwali betaya rebe au oki imi! Imi nete mimise. Tuhane
Iselu petu esare saka musuna usate. Le petu esa kai musuna
usate, ete Tuhane sakesa neka. [9]Hoko sepo ite eri namake sa
hoko mere be saisa rebe Italukele, Itakwali le mo. Tinai sie
leini esi noake ele mere. Po tinaije, Inamake sa le Isukare
pusue tamata esi hleke bei ono dosa. Le Isuka sae kuesa
isupu hukume eti pela mo. [10]Po namake Tuhane Iluake,
saka tamata ndeane iluake. Kena petu mere, ite lene awere
esi tulei ela titinai, pine lanite sirikele. Bulane, kmale kai
lemataije kotu pusue. Kai pusue sasaisa neka me nusare
sirike pusulu.

[11]Le pusue meru atiare Alla Ibetekelu peneka, hoko kwali
betaya, namake imi hidupe elia? Imi lulu Tuhane Eni sukare,
lupe Eni tamataru ruasi rebe piasare esi ono dosa more.
[12]Imi hidupe nkena kena petua meiju rebe imi namake
Yesuse Iluake suike rebe Alla Itoae esi petu pende. Kai imi
kerike leke petu rebe imi namakele eluake nunu. Kena mere
lanite kotu pusue. Lematai, kmale kai bulane unili le musu
kuate. [13]Masike ele mere po ite namake nusa beluke rebe
Alla Italukele ete ite pende. Nusa mere iteki otoi beluke
kena rue. Kai batuke sie rebe lulu Allare, esi ono nkenale,
esi rue ete mere.

Petua kena imi namake Yesuse Iluake suike
3:14-18

[14] Ele mere hoko kwali betaya rebe au oki imi, meije imi
namake petu nusare kohore kai nusa beluke hoko suke imi
atula titinai leke imi ono tamata rebe dosa sae mo, kai lulu
Tuhane, imi sala sasaisa mo. Kai imi ono misete kaiNi. [15] Imi
nete! Sepo Tuhane Isebeie ite sa, mere sakesa kai Iriluke
lalane ete ite leke ite hlamate. Iteki kwali Pauluse rebe
ite okine, kena ileki sulate ete imire, ibeteke ete imi ele
mere lekwe. Ileki sulata meru Alla Ionoi noake mise titinai.
[16] Kena pusue Pauluse eni sulataru, ibeteke hnaune meije.
Tinai, yelu bokala me kena eni sulataru susa kena natie. Kai
sie rebe esi rekwa sasaisa more kai esi hlaleke kuru more,
esi nati otoi meru papalani. Imi herane mere yake le lepate
leini bei Alla Eni lepata rebe lekire esi natie ele mere lekwe.
Saisa rebe esi onore, mere kena eatia ruasi.
[17] Kwali betaya rebe au oki imi! Imi rekwa saisa rebe kuru
tinai more esi onore peneka hoko imi raka mimise. Imi
lulusi yake namake imi sala lalane. Ruasi pine esi broka
saisa rebe nkenare. Kai sepo imi lulusi, namake imi hleke
imi maka hlaleke eleki imi sala lalane. [18] Hoko suke imi
hidupe nkena leke iteki Tuhane Yesuse Kristuse rebe Iono
Maka Hlamate, bei petu kena petu Iono misete ete imi rame.
Namake imi atula leke imi rekwaI mimise. Mai ite isikeNi
bei petu meije eti pela. Amine.

Amiki hlamate, *Petruse*

Yohanese eni Sulate Nomore Esare

Lepate Menai

Tamata Kristena akmenaru esi ombe sulate meije Yohanese ilekie me kota Epsuse. Inatue sulate meije ete tamata kristena rebe esi rue me papelake otoi me Asia Tone. Ileki sulate meije kena intua peneka.

Kena Yohanese ileki sulate meije, nabia tinai mo esi atetuke hnauna rebe nkena mo. Nabia tinai more esi atetuke be: Kristuse Iono tamatare saisa mo le Ile Alla. Esi atetuke lekwe be: masike tamata esi neu po mula mo, le mere batuke nanakwalasi pine eneu po laleisu mo. Po Yohanese iatetuke be: Yesuse mere Alla Eni Nanae rebe Iluake, Iono tamata tinai. Sepo ami rekwa Alla hoko pasti ami hidupe sakaI: Ami hleke bei ono dosa, ami lulu Eni pletaru kai ami oki lomai titinai.

Yohanese ileki sulate meije esi tujuane sae me, kena pasale 5:13 eombe, "Au leki sulate meije ete imi rebe hlaleke loko Alla Eni Nanare leke imi rekwa titinai be imi supu rue kai Alla eti pela peneka." Bei sulate meije ite supu rekwa yelu me rebe eono ite lalemaru kuru, leke ite rekwa be ite supu hidupe misete bei Alla peneka (2:3, 5-6; 3:10, 14, 24; 5:11-12, 18-20). Sepo ite hlaleke loko Tuhane Yesuse peneka, hoko me Alla oaIje ite rilama moneka, le Alla Ioki ite kai Iono yelu miseta ete ite (2:28; 3:19-22; 4:16-18; 5:14).

Isi

1. Lepate menai (1:1-4)
2. Ite mei kena Alla Eni hitaije (1:5-2:27)
   a. Sepo ite rekwa Alla, hoko ite hleke bei ono dosa kai lulu Eni peraturanaru (1:5-2:17)
   b. Ite persaye be Yesuse mere Maka Hlamate (2:18-27)
3. Itere Alla Eni nanae (2:28-4:6)

a. Iteki sifate sakesa kai tamata rebe esi suka ono neune mo (2:28-3:24)
b. Ite persaye be Tuhane Yesuse mere Maka Hlamate rebe Iono tamata (4:1-6)
4. Oki lomai kai hlaleke loko Tuhane (4:7-5:12)
a. Suke ite oki lomai (4:7-5:5)
b. Ite persaye be Tuhane Yesuse mere Alla Eni Nanae rebe Imata leke Iriluke hidupe misete ete ite (5:6-12)
5. Sulate meije esi tujuane kai hnaune mulini (5:13-21)

Yesuse, Alla Eni lepate rebe eono supu hidupe beluke
1:1-4

1 Sulate meije ebeteke Yesuse, Alla Eni lepate rebe eono ite supu hidupe beluke. Bei akmena lakwai esa kena nusa meije etola mosare Ime peneka. Po kena Iluake mei nusare ami lene Ilepare peneka, kai ami seluI peneka kena amiki matamaru ruama, kai ami kerikeNi kena amiki balamaru peneka. [2]Kena Alla Iaseluke Yesuse rebe kotine Alla Eni Lepata, rebe ono ite supu hidupe beluke meije, ami seluI. Bei mere hoko ami alenake Eni nkenale kai beteke ete imi be Ile pine Iono rue kai Alla eti pela. Irue sakesa kai iteki Alla Amate bei kena nusa meije etola mosa. Akmenare Alla ItilukeNi leke Imei kai ami. [3]Saisa rebe ami selu kai ami lene pende, mere pine ami betekele ete imire leke imi lulu ami, eleki ite pusuma esa kai Amate kai Eni Nanare, Yesuse Kristuse. [4]Ami leki meije ete imi leke ite pusuma lalema ndina titinai.

Ite naku iteki dosaru ete Alla hoko Iampune ite
1:5-10

[5]Kwali betaya, sou rebe ami lenele bei Yesuse Kristuse kai rebe ami suka betekele ete imire elere: Alla Imise kai laleIje ntoli saka hitate. Iono dosa kwale moneka. [6]Sepo ite beteke be ite esa kaNi, eleyo ite ono yelu neuna sa hoko mere ite nloe kai ite lulu hnaune nkenale bei Allare mo. [7]Po

sepo ite ono yelu nkenala saka rue kena hitate lupe Alla
Iono nkenale rame, hoko ite esa kai tamata rebe esi hlaleke
lokoIje. Kai Alla Eni Nanae Yesuse Eni lalakwe ekoa iteki
dosaru pusulu.
[8]Sepo ite beteke be ite ono dosa mo hoko mere ite lemake
ite ruama, kai ite tuli kai Alla Eni lepataru mo. [9]Po sepo ite
naku iteki dosaru ete Alla, hoko Itie ite bei iteki dosaru kai
Iampune ite. Itie ite bei iteki dosaru le saisa rebe Italukele
Inete lokoe titinai kai batuke Iono saisa rebe nkenare. [10]Alla
Ibeteke be ite ono dosa peneka. Hoko sepo ite beteke be
ite ono dosa mo, hoko mere sakesa kai ite beteke be Alla
Ilemake ite kai ite nete Eni lepataru me ite lalema mo.

Yesuse Kristuse Iampune iteki dosaru
2:1-6

2 Kwali betaya[a], au nete imi! Au leki kai natue hnauna
meiju ete imi leke imi ono dosa yake. Po sepo sae iono
dosa hoko rilami yake le iteki Ile sae me peneka kena Itapa
ite. Ile mere Yesuse Kristuse, rebe Eni dosa sae mo. Namake
Ile mere pine Ilepa le ite me AmaI oaIje. [2]Kai le ruaI matare
ete iteki dosaru, Iono maka ampune ete ite leke Iampune
ite bei saisa neune rebe ite onoule. Kai Iampune batuke
iteki dosaru mo po pusue tamata mei nusa meije esi dosaru
lekwe.
[3]Suke ite lulu Alla Eni lepataru rame, mere tanda be ite
rekwaI titinai. [4]Hoko sepo tamata sae ibeteke be Irekwa
Alla, po ilulu Alla Eni lepataru mo hoko tamata mere inloe
kai inati Alla Eni lepataru mo. [5]Po sepo sae ilulu Alla Eni
lepataru, hoko ile mere lalei titinai loko Alla. Hoko cara
kena ite rekwa be ite esa kai Allare ele mere. [6]Sire pine
ibeteke be iesa kai Alla, hoko suke iono lupe Yesuse Kristuse
Eni hidupe.

---

[a] **2:1** Kena sou Yunanire, ete meije ebeteke “auku anae”, natire kwali betaya rebe hlaleke loko Tuhane.

Sire rebe ioki tamata makete mere tanda be Irue kena hitate
2:7-17

7 Kwali bataya rebe au okimi! Au beteke ete imi be imi oki
lomai. Rebe au lekie meije hnaune beluke mo. Meije hnaune
takwaline rebe lepaele ete imi peneka, kena imi hlaleke
loko Yesuse Kristuse menaije sa. 8 Masike ele mere po
hnaune rebe au lekie meije beluke lekwe, le eku imi rekwa
kena Yesuse Kristuse Eni hidupe kai tamata esi selue kena
imi hidupe be hnaune meije nkena. Le imi ono dosa moneka
po imi ono yelu nkenala saka keue lalane hitate. Mere
sakesa kai melene sae moneka yo hitate eluake peneka.
9 Po tamata rebe ibeteke be ikeue lalane hitate, hoko iono
dosa moneka, po iono neune ete eni ebea rebe esi hlaleke
loko Tuhane hoko mere sakesa kai tamata rebe esi keue
lalane melene, hoko iono dosa rame sare neka. 10 Tamata
rebe ioki eni ebea rebe esi hlaleke loko Tuhane, mere ikeue
lalane hitate. Hoko sasaisa rebe ionore, eono tamata makete
iono dosa mo. 11 Po tamata rebe laleije tiake eni ebea rebe
esi hlaleke loko Tuhane, ile mere irue kena melene. Ikeue
melene kai irekwa be ikeu lo etia mo le melene eono iselu mo.
12 Imire saka ruaku anaru neka rebe hlaleke loko Alla. Au
leki lepata meiju ete imi le Alla Iampune imi dosaru peneka
baue Kristuse Iono ete imire. 13 Amata imi, au leki meije ete
imi, le imi rekwa Yesuse Kristuse peneka. Yesuse Kristuse
rebe kena nusa meije tola mosare Ime pende. Kwete beluka
imi, au leki meije ete imi, le imi lesi ro tiaru esi elake peneka.
14 Kwetela imi, au leki meije ete imi, le imi rekwa Alla
Amate. Amata imi, au leki meije ete imi, le imi rekwa
Yesuse Kristuse peneka. Yesuse Kristuse rebe kena nusa
meije tola mosare Ime pende. Kwete beluka imi, Au leki
meije ete imi, le imi hlaleke ktili kai imi ono lulu Alla Eni
lepataru kai imi lesi ro tiaru esi elake peneka.
15 Lalemi loko saisa rebe neune mei nusa meije yake.
Le sepo lalemi loko neune hoko imi lalemi titinai loko
Alla Amate mo. 16 Le taneia mei nusa meije kai pusue

misete tamata iselulu rame eleki lalei lokolu. Kai tamata
kwakwaini le saisa rebe ionore kai eni taneiaru. Pusue meru
bei iteki Alla Amate mo po bei nusa meije. [17]Nusare kai
pusue yelu rebe kenare, tamata lalei lokole atiare reneka. Po
tamata rebe iono lulu Alla Eni sukare rame isupu rue kai
Alla eti pela.

Hidupe lulu Yesuse Kristuse Eni hnaunaru rame 2:18-27

[18]Kwali betaya imi, nusa meje atiare reneka! Imi supu
atetuke peneka be namake pine ile sae rebe ineu titinai,
imusu kai Yesuse Kristuse iluake kena petua meru. Pamuli
meije tamata bokala rebe esi musu kai Yesuse Kristuse esi
me peneka. Hoko mere tanda ete ite be takwali mo nusare
atiare reneka. [19]Sie rebe esi musu kai Yesuse Kristuse meru
akmenare jemate toini kai itere neka po meije esi siri bei ite
peneka. Siere jemate toine neka po esi hlaleke titinai mo. Le
sepo esi hlaleke titinai hoko esi siri bei ite mo. Po esi ono
ele mere etiluke be siere iteki jemate toini mo.
[20]Po Yesuse Kristuse rebe Eni dosa sae more Iono Ro Misete
Ikbasae imi lalemi peneka, kai bei mere hoko imi pusumi
rekwa hnauna nkenala beiNe peneka. [21]Hoko au leki sulate
meije ete imire bei imi rekwa be Eni hnauna nkena more
mo, po bei imi rekwa peneka kai imi lekwe rekwa hnauna
nkenalaru peneka kai imi rekwa be nloene ebei nkenale mo.
[22]Sie rebe esi naku Yesuse mo, mere maka lemake. Sie
meru esi beteke be Yesuse mere Kristuse rebe Alla ItalukeNi
ete tamatare mo. Tamata mere imusu kai Kristuse le inaku
Yesuse kai AmaI mo. [23]Le sire pine inaku Alla Eni Nanare
mo, hoko inaku Alla Amate mo lekwe. Po sire pine inaku
Alla Eni Nanare, hoko inaku Alla Amate lekwe.
[24]Bei mere hoko hnauna nkenala rebe imi lenelu kena imi
hlaleke memenaije, imi nete loko rame. Sepo imi ono lulu
hnauna meru rame hoko imi hidupe esa kai Alla Amate kai
Eni Nanare. [25]Kristuse Italukele ete itere elere, ite supu rue
kai Alla eti pela.

[26]Au leki meiju ete imi leke imi rekwalu kai keta bei
sie rebe esi lemake imire. [27]Po ete imire, Kristuse Iono
Ro Misete Ikbasae imi rame peneka hoko imi koti tamata
makete esi atetuke hnauna beluke ete imi moneka. Le Alla
Eni Rore Iatetuke imi kena sasaisa neka kai saisa rebe
Iatetukele enkena, lelemake mo. Ele mere hoko suke imi
ono lulu Iatetukele kai imi hidupe esa kai Kristuse rame.

Tamata rebe iono lulu Alla Isukare, mere Alla Eni nanaya
2:28-29

[28]Kwali betaya, suke imi hidupe esa kai Kristuse rame.
Leke namake kena Iluake suike, ite nehe kena balaleI, kai
ite asomi beiNi mo.
[29]Imi rekwa peneka be Kristuse Iono Alla Eni sukare. Bei
mere hoko suke imi rekwa lekwe be pusue tamata rebe esi
ono lulu Alla Isukare, sie meru Alla Eni Nanae.

Tamata rebe iono Alla Eni Nanare suke ono dosa mo
3:1-10

3 Imi nete, Alla Amate Ioki ite titinai eti Inaku be Eni
nanae kena ite. Tinai, Alla Amate Eni nanae kena ite.
Tamata mei nusa meije esi nati mo be ite Alla Amate Eni
nanae. Le esi rekwa Alla Amate mo. [2]Kwali betaya rebe au
oki imi! Alla Eni nanae kena ite peneka. Po namake pine ite
ono eliare ite rekwa mosa: iteki sifate elia, iteki oalalemaru
elia kai nanakwalamaru eliare, ite rekwa mosa. Po ite rekwa
be sepo Kristuse Iluake, iteki atate kai selu ite mahake lupeIje
neka le ite seluI titinai. [3]Hoko pusue tamata rebe hlaleke be
Kristuse Iluake suike eono ele mere, suke raka mimise leke
dosa sae yake, saka Kristuse Imise titinai le Eni dosa sae mo.
[4]Sire pine iono dosa rame hoko mere ilulu Alla Eni
hukume mo le iono dosa rame. [5]Imi rekwa be Kristuse
Iluake kena Iampune tamata esi dosaru, kai Iono dosa mo.
[6]Bei mere hoko pusue tamata rebe esi esa kai Kristuse, esi
ono dosa rame mo. Eleyo tamata rebe esi ono dosa ramere,
Yesuse Eni hidupe eliare esi nati mo kai esi rekwaI mo.

[7]Kwali betaya, imi lulu tamata rebe ilemake imire yake.
Sire pine iono lulu Alla Eni lepataru, ile mere rebe inkena
me Alla oaI, saka Kristuse Inkena me Alla OaIje. [8]Sire pine
iono dosa rame, ile mere ro tiaru esi elake esi nanae. Le ro
tiaru esi elake eono dosa rame bei nusa meije tola menaije
sa. Po Alla Eni Nanare Iluake kena Iatia pusue ro tiaru esi
elake esi makerike.
[9]Tamata rebe Alla Eni nanae kenai pende, iono dosa rame
moneka le eni hidupe lupe Alla Eni hidupe peneka. Kai Amai
kena Alla hoko iono dosa rame moneka. [10]Ite rekwa tinai be
Alla Eni nanae kena sire pise Ro tiaere esi elake eni nanae
kena sire elere: sire pine iono saisa rebe misete me Alla oaI
mo, mere Alla Eni nanae mo, kai sire pine ioki tamata rebe
hlaleke loko Kristuse mo, mere Alla Eni nanae mo.

Suke ite oki lomai
3:11-18

[11]Kwali betaya, suke ite oki lomai. Meije lepate rebe
lepaele ete imi kena imi ono tamata rebe lulu Kristuse
menai sare. [12]Ite ono lupe akmena Kaine yake. Kaine mere
ro tiaru esi elake esi nanae kenai hoko ibunu kwalini ruai.
Kaine ibunu kwaline le saisa rebe Kaine ionore sala, eleyo
saisa rebe kwalini ionore nkena. [13]Hoko kwali betaya imi,
hkutuke imi yake sepo tamata rebe esi hlaleke loko Alla
more lalesi tiake imi. [14]Ite rekwa peneka be ite supu tie bei
matale esi kbasare kai ite supu rue eti pela peneka, le ite oki
iteki kwali betaya rebe esi hlaleke loko Kristuse. Sie rebe esi
oki kwalinisi pise betaisi rebe esi haleke loko Kristuse mo,
esi supu tie bei matale esi kbasare mo. [15]Tamata rebe laleije
tiake kwalini pise betai hoko ile mere sakesa kai maka
bunure neka. Imi rekwa be tamata maka bunu isupu rue kai
Alla eti pela mo.
[16]Kristuse Iriluke nanakwalaIje kena tamata esi bunuI
leke ite hlamate. Iono ele mere tiluke lalane ete ite leke ite
oki iteki kwali kai beta rebe hlaleke lokoI roma ite riluke
nanakwalama kena bunu ite. [17]Sepo sire pine eni yelu kena

pakelu kai kanelu pela petu me pine iselu kwalinisi pise
betaisi sasaisa mo po itapasi mo, hoko ibeteke be lalei titinai
loko Alla yake. [18] Kwali betaya! Batuke ite beteke be ite oki
ite kwalima kai betama kena biru yake, po suke ite okisi
titinai. Suke ite tapa lomai saka Alla Amate li loko itere.

Sepo ite oki tamata makete, eono ite nehe kena tetue kai Alla 3:19-24

[19] Sepo ite oki iteki kwali betaya rebe esi hlaleke lokoI,
hoko mere ite rekwa be itere Alla Eni nanae rebe nkenala
kai iteki lalemaru ndene me Alla oaI. [20] Masike ite lalemaru
tutuke ite loko iteki dosa rebe ite onoule, po Alla Irekwa
sasaisa neka lesi bei rebe ite rekware hoko ite lalema
ndene neka. [21] Hoko kwali bataya rebe au okimi, sepo iteki
lalemaru tutuke ite loko iteki salaru moneka hoko ite nehe
kena kotie loko Alla. [22] Kai saisa rebe ite kotie beiNe ite
supue le ite lene loko Eni pletaru kai ite ono saisa rebe eono
laleIje ndinare pe. [23] Ipletae itere elere: suke ite hlaleke loko
Eni Nanae, Yesuse Kristuse kai suke ite oki lomai lulu saisa
rebe Kristuse Ipleta kena ite onoule. [24] Pusue tamata rebe esi
lulu Alla Eni pletaru hoko esi esa kai Alla. Kai ite rekwa be
Alla Iesa kai ite, le Iono Eni Ro Misete Ikbasae ite lalemaru
peneka.

Suke ite rekwa hnaune rebe nkenale kai rebe salare 4:1-6

4 Kwali bataya rebe au oki imi! Kena tamata esi naku be
Ro Misete Ikbasaesi, imi lene loko pususi sosoli yake,
suke imi tehekesi mimise mina be Ro Misete bei Allare
Ikbasae laleisu tinai pibe mo. Le etia-etia neka mei nusare
nabi tinai more bokala esi lemake tamata. [2] Imi rekwa be
mere Alla Eni Rore kbasaeni pibe more elere: tamata rebe
inaku be Yesuse Kristuse Iono tamata kena Iluake lomei
nusare, hoko ile mere Ro Misete Ikbasaeni. [3] Po tamata
rebe inaku be Yesuse Iono tamata kena Iluake lomei nusare
mo, Ro Misete Ikbasaeni mo. Tamata mere ro makete rebe

musu kai Yesuse, ikbasaeni. Imi lene hnaune rebe beteke be
namake pine Kristuse Eni musuaru esi luake peneka. Kena
meije esi luake mei nusa meije peneka.
[4]Po auku kwali betaya imi, imia meru Alla Eni nanae
kena imi peneka. Imi lene loko nabia tinai more esi
hnaunaru mo le Ro Misete rebe Ikbasae imire Eni kbasare
ktili lesi bei ro rebe ekbasae tamata rebe esi hlaleke loko
Alla more. [5]Nabia rebe tinai more esi bei nusa meije. Hoko
esi hnaunaru ebei nusa meije kai tamata rebe esi hlaleke
loko Alla more esi lene lokosi kai lulu esi hnaunaru. [6]Po
kwali betaya, itere Alla Eni nanaya. Tamata rebe esi rekwa
Allare esi lene kai lulu iteki hnaunaru. Tamata rebe Alla Eni
nanae more, esi lulu iteki hnaunaru mo. Ele mere hoko ite
rekwa tamata rebe Ro Misete Ikbasaeni kena iatetuke tinai
pise ro tiaru esi elake ekbasaeni kena iatetuke nloene.

Allare maka oki hoko ite lekwe suke oki lomai
4:7-21

[7]Kwali bataya rebe au oki imi! Mai ite oki lomai, le maka
okire bei Alla. Tamata rebe ioki tamata makete, ilere Alla
Eni nanae kai irekwa Alla. [8]Tamata rebe ioki tamata makete
mo, irekwa Alla mo le Allare maka oki. [9]Alla Itiluke ete ite
be Ioki ite le Iulake Eni Nanae esane Iluake lomei nusa, leke
ite supu hidupe bei Eni Nanae mere. [10]Cara tinai kena oki
tamatare elere: ite oki Alla mo po Alla Ioki ite, Iulake Eni
Nanare Iluake leke baue Imatare, Iampune iteki dosaru kai
Itie ite bei iteki hukumane.
[11]Kwali betaya rebe Au oki imi! Alla Ioki ite titinai. Ele
mere hoko ite lekwe suke oki lomai. [12]Tamata sae isupu selu
Alla mosa. Masike ele mere po sepo ite oki lomai hoko Alla
Iesa kai ite kai Iono ite oki tamata makete kai ite lalema
titinai loko Alla lekwe lulu Eni sukare.
[13]Alla Iono Eni Ro Misete Ikbasae ite peneka. Hoko ite
rekwa be iteki hidupe esa kai Alla peneka. [14]Kai ami ruami
selu Alla Eni Nanare peneka, hoko ami alenake ete imi be
Alla IulakeNi kena Ihlamate tamata mei nusa meije. [15]Hoko

sire rebe inaku be Yesuse mere Alla Eni Nanae, hoko Alla
Iesa kai tamata mere, kai tamata mere lekwe iesa kai Alla.
[16] Kai ite rekwa kai hlaleke titinai be Alla Ioki ite.

Le Allare maka oki. Sire pine lalei titinai loko Alla kai
ioki tamata makete hoko iesa kai Alla peneka. [17] Iteki kwali
betaya rebe esi hlaleke loko Kristuse ite okisi titinai, leke
kena petu Alla Iteu pakala ete tamatare, ite nehe kena
tetueNi le iteki hidupe mei nusare saka Yesuse Kristuse Eni
hidupe. [18] Sepo ite rekwa titinai be Alla Ioki ite hoko ite
rilama bei Alla moneka. Ioki itere eakbere ite lalema leke
ite rilama moneka. Sepo ite rilama be Alla Ihukume ite,
mere be ite rekwa mosa be Ioki ite titinai.

[19] Ite oki lomai le Alla Ioki ite akmena peneka. [20] Sepo sae
ibeteke be, “Laleku loko Alla titinai,” po ioki kwalini pise
betai mo hoko tamata mere ilemake. Le kwalini pise betai
rebe iseluije, iokini mo, hoko Alla rebe iseluI more lekwe,
laleije titinai lokoI mo. [21] Hoko kwali betaya, Alla Ipleta itere
elere: sire rebe lalei titinai loko Alla hoko suke Ioki kwalini
kai betai lekwe.

Tamata rebe esi hlaleke Tuhane, ro tiaru kbasaesi mo
5:1-5

5 Tamata rebe ihlaleke be Yesuse mere Maka Hlamate
rebe Alla ItalukeNi, hoko tamata mere Alla eni nenae.
Tamata rebe ioki amate sae hoko ioki eni nanare lekwe.
[2] Sepo ite lalema titinai loko Alla kai ite lulu Eni pletaru,
hoko ite rekwa be mere ite oki Alla Eni nanaru. [3] Le sepo
ite lalema titinai loko Alla, suke lulu Eni pletaru. Kai Eni
pletaru susa kena ite lulu mo. [4] Le pusue Alla Eni nanaru esi
ktili kena lesi ro tiaru esi kbasaru mei nusa neune meije, le
esi hlaleke be Yesuse Alla Eni Nanae. [5] Tamata rebe esi lesi
ro tiae mei nusare esi kbasaru batuke sie rebe esi hlaleke be
Yesuse Alla Eni Nanae.

Yesuse Iono tamata kai Iono tamata irue kai Alla eti pela
5:6-12

[6] Yesuse Kristuse, Alla Eni Nanae rebe Iluake lomei nusare.
Yohanese pembatise, ibaptiseNi kena kwele. Eni lalakwe
esiri kena pakuI ahlake ai bataije. Iluake batuke baptiseNi
kena kwele mo, po Isuka kena bunuI kai Eni lalakwe esiri
bei nanakwalaIje. Kai Ro Misete ruaI beteke yelu rebe
nkenale kena Yesuse, le Ro Misete Ilemake mo. [7-8] Hoko rebe
saksi kena Yesuse, saksia telu: Ro Misete, kwele kai lalakwe.
Yela telu mere utiluke bukti kena Yesuse. [9] Piasare ite lene
loko tamata telu esi sasike pakala esa, po Alla Isasike ektili
lesi bei tamata esi saksire le Ile Alla. Kai Ilepae loko Eni
Nanare ruaI. [10] Bei mere hoko tamata rebe ihlaleke loko Alla
Eni Nanare, irekwa me lalei be Alla Isasike mere tinai. Po
tamata rebe ihlaleke loko Alla more, ilene loko Alla Eni
lepata loko Eni Nanare mo, hoko inoake be Alla Ilemake.
[11] Alla Eni lepate ete itere elere: Alla Iono ite supu rue mise
eti pela peneka, kai supu rue mise eti pelare bei hlaleke
loko Eni Nanare. [12] Tamata rebe iesa kai Alla Eni Nanare,
namake isupu rue kai Alla eti pela. Tamata rebe iesa kai
Alla Eni Nanare mo, namake isupu rue kai Alla mo eti pela.

Ite nehe kena kotie loko Alla ete iteki ebearu
5:13-17

[13] Au leki sulate meije ete imi rebe hlaleke loko Alla Eni
Nanare leke imi rekwa titinai be imi supu rue kai Alla eti
pela peneka. [14] Kai ite nehe kena kotie loko Alla, le ite rekwa
be sepo ite kotie saisa rebe lulu Eni sukare hoko Irilukele
ete ite. [15] Hoko sepo ite rekwa ele mere, hoko ite rekwa
lekwe be saisa rebe ite kotie beiNe, Iriluke ete ite peneka.
[16] Sepo imi selu kwalimi pise betami sae pine iono dosa
rebe eono irue lau bei Alla mo, hoko suke imi kotie loko
Alla etei, leke Alla Iono isupu hlamate kai irue mise eti pela.
Imi ono mere ete sie rebe esi ono dosa rebe elikusi kena
matale more. Po dosa me pine tamata ionoe hoko irue lau

bei Alla. Dosa mere, au beteke mo be suke imi kotie loko
Alla lele. [17]Pusue nsalalaru mere dosa, po dosa leini me
supu ampunele leke supu rue kai Alla eti pela.

Lepate mulini
5:18-21

[18]Ite rekwa be tamata rebe Alla Eni nanae kenai pende,
iono dosa rame moneka, le Alla Eni Nanare Irakai hoko ilesi
ro tiare esi kbasare.
[19]Ite rekwa be itere Alla Eni nanae, kai pusue nusa meije
ro tiaru esi elake ekbasaele.
[20]Ite rekwa be Alla Eni Nanare Iluake loko ite peneka kai
Iatetuke ite peneka, leke ite rekwa Alla rebe nkenale. Ite kai
Allare esa kai ite kai Eni Nanae Yesuse Kristuse esa lekwe.
Ilere, Alla rebe nkenale kai rebe Iono rue mise eti pelare.
[21]Kwali betaya! Imi tatu loko Tuhane tinai more yake.

Hlamate, *Yohanese*

Yohanese eni Sulate Nomore Luare

Lepate Menai

Kena sulate meije Yohanese ileki, be sulate meije bei ruai. Ileki be: “Sulate meije bei au, jemate toini esi elake.” Kena pasale 1:1 Yohanese iombe sulate meije inatue ete matabinane sae kai eni nanaru. Po tamata bokala rebe esi atetuke Alla Eni lepataru esi ombe sulate meije esi tujuane ete matabinane pise inate mo po ete tamata Kristene toini: matabinane pise inate mere batuke umpama neka. Po tamata leini me esi ombe, “Tinai, Yohanese inatue sulate meije ete inai kai eni nanaru.”

Yohanese eni tujuane, sulate meije eono tamata Kristenaru lalesi leke esi oki lomai (ayate 6), kai iahnausi leke esi keta bei tamata maka rekwa Alla Eni lepataru, rebe esi atetuke hnaune nkenale more (ayate 7, 9).

Hlamate

1-3

[1]Inate ale. Hlamate ete ale kai amu anaru. Alla Ibitikemu peneka.

Au Yohanese, au leki sulate meije. Aure jemate toini esi elake. Au oki pusumi titinai. Batuke ruaku oki imi mo po pusue tamata rebe esi rekwa hnauna nkenalaru esi oki imi lekwe. [2]Le hnauna nkenalaru me ite lalema peneka kai ite lulu hnauna nkenala meru rame eti pela.

[3]Au kotie ete itea rebe lulu Alla Eni hnaune nkenale kai rebe oki tamata makete, leke Alla Amate kai Eni Nanae Tuhane Yesuse Kristuse esi riluke misete ete ite noma, lalesi noa ite kai esi ono ite lalemaru ndene noma.

Hlaleke loko Kristuse Eni hnaunaru rame
4-11

4 Lalekue ndina titinai le au rekwa ina amu kwetelaru
leini, esi ono lulu hnaune nkenale rebe Alla Amate Iahnau
itere. 5 Bei mere hoko au kotie bei ina ale, leke ite pusuma
suke oki lomai rame. Meije pleta beluke mo. Pleta meije ite
pusuma lene peneka kena ite hlaleke loko Alla memenaije
sa. 6 Oki lomaije elere: suke ite hidupe lulu Eni hnaunaru.
Hnauna rebe imi lene kena imi hlaleke menai sare eombe
imi ruere suke oki lomai.
7 Au leki meije ete imi le tamata nloena bokala esi keu
papelake otoi mei nusa peneka kena atetuke hnaune rebe
tinai mo. Esi ombe Yesuse Kristuse Iono tamata kena Iluake
mei nusare mo. Sie meru tamata nloene kai esi musu kai
Kristuse. 8 Bei mere hoko imi raka mimise leke imi hlaleke
loko Tuhane Yesuse hleke yake. Sepo mo hoko ami lepae
Sou Misete ete imire esi guna sae mo. Raka mimise leke
Alla riluke pusue misete rebe Italukele ete imire.
9 Tamata rebe iono lulu Kristuse Eni hnaunaru rame
mo po lulu hnaune makete, tamata mere iesa kai Alla mo.
Tamata rebe iono lulu Kristuse Eni hnaunaru rame hoko iesa
kai Alla Amate kai Eni Nanare lekwe. 10 Hoko sepo tamata
esi luake, esi atetuke hnauna makete bei rebe Kristuse
Iatetukele, imi trimai me imi luma yake pise beteke hlamate
etei yake. 11 Le sire pine ibeteke hlamate ete tamata ele mere,
hoko iono neune sakesa kai tamata mere lekwe.

Lepate mulini
12-13

12 Au suka lepae bokala ete imi sa, po au noake, lepae
kena sulate yake. Au suka titinai kena keu loko imi kai
ruaku lepa kai imi, leke ite lalemaru ndina sakesa titinai.
13 Inate, kwalimu rebe Alla Ibitikni kena Eni nanae pende
eni nanaru esi beteke hlamate ete ale.

Hlamate, *Yohanese*

Yohanese eni Sulate Nomore Telure

Lepate Menai

Sulate meije Yohanese, jemate toini esi elake sae inatue ete eni ebe Gayuse. Yohanese iisike Gayuse le itapa tamata Kristena rebe esi lepae Sou Misete bei Alla kena Yesuse.

Po Yohanese lekwe itutuke ile sae me eni nane Diotrefese le kwakwaeni kuate kai isuka lulu Yohanese eni hnaunaru mo.

Hlamate
1-4

1 Kwaliku Gayuse.

Au Yohanese, au leki sulate meije ete ale. Aure, jemate toini esi elake. Au okimu titinai. 2 Kwaliku! Au kotie loko Alla Amate leke ara mise kai ktili kena sasaisa neka, saka ahlaleke ktili loko Tuhane. 3 Au beteke meije le lalekue ndina titinai le tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse sie ilaru esi luake, esi beteke eteku be ahlaleke hnauna nkenalaru rame kai aono lulu hnauna nkenala meru rame. 4 Kena au lene auku kwetelaru rebe hlaleke loko Tuhane esi ono lulu hnauna nkenalaru, laleku ndina titinai. Saisa makete eono laleku ndina lesi bei mere moneka.

Li loko tamata rebe esi lepae Yesuse Eni hnaunaru
5-8

5 Kwaliku! Au okimu. Laleku endina titinai le iteki kwali betaya rebe esi hlaleke loko Yesuse, rebe esi keu papelake hena kena lepae Yesuse Eni hnaunaru, alayanisi rame.

Masike sie leini arenasi mosare, ali lokosi lekwe. [6]Iteki
kwali betaya meru esi alenake ali lokoise ete ami jemate
toini meije peneka be ali lokosi mise. Au kotie bei ale leke
atapasi rame kai kena esi keure ali lokosi kena sasaisa neka
leke esi layani Tuhane eni makerike rame, le mere eono
Alla laleIje ndina. [7]Le iteki kwali betaya meru esi keu kena
beteke Yesuse Kristuse Eni hnaunaru ete tamata rebe esi
hlaleke mosare. Kai esi supu sasaisa mo bei tamata rebe
esi hlaleke Tuhane mosare. [8]Bei mere hoko ite rebe hlaleke
loko Yesuse, suke li loko sie rebe esi keu lepae Yesuse Eni
hnaunaru leke ite ono ele mere, ite sakesa kaisi kena lepae
Alla Eni hnauna nkenala meru lekwe.

Yohanese ibeteke Diotrefese eni tiaru eleyo iisike Demetriuse
9-12

[9]Au natue sulate rokone ete jemate toini ete mere peneka
po Diotrefese isuka lulu au mo le isuka ono elake ete jemate
toine. [10]Hoko namake kena au luake, au beteke eni atate
tiae mere ete jemate toini leke esi rekwa be ialenake amire
tinai mo. Batuke mere mo po kena iteki ebearu esi luake
kena lepae Yesuse Eni hnaunaru, itrimasi mo. Kai sepo iteki
ebea makete esi trimasi hoko ikeu lakesi kai iulakesi siri bei
jemate toini.
[11]Kwaliku Gayuse ale! Au okimu. Alulu atate tiare yake
po lulu atate misete. Tamata rebe eni atate misere, Alla Eni
nanae. Po tamata rebe iono yelu tiare, mere tiluke be esi
rekwa Alla mosa.
[12]Po kwali, iteki kwali Demetriuse, pusue tamata esi
isikeni le ilulu hnauna nkenalaru. Ami isikeni lekwe. Kai
arekwa lekwe be saisa rebe ami betekele tinai.

Lepate mulini
13-15

[13]Au suku beteke yelu bokala ete ale po au noake be
betekele baue sulate yake. [14]Au hlaleke be takwali moneka
ite tetue lomai leke ite alena kai lomai.

[15] Au kotie loko Tuhane leke Iono arue mise kai lalemu ndene noma.

Amu ebea ete meije lekwe esi natue hlamate ete ale. Kai abeteke auku hlamate ete papelake tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane ete mere.

Hlamate, *Yohanese*

Yudase eni Sulate

Lepate Menai

Sulate meije Yudase ilekie. Yudase mere Yakobuse kwalini. Yudase kasuke Tuhane Yesuse kwalini (Matiuse 13:55). Kena sulate meije, iahnau pusue tamata rebe esi baise sulate meije leke keta bei tamata rebe esi lepae hnaune tinai more kai rebe esi ono neune. Yudase iakbere ite lalemaru leke ite lulu hnaune tinaije mimise, hlaleke loko Tuhane Yesuse titinai. Yudase eni sulate meije mahake esakesa kai Petruse eni sulate nomore luare.

Isi

1. Hlamate (ayate 1-2)
2. Keta bei kuru tinai more (ayate 3-16)
3. Hnaune kena tapa iteki maka hlaleke (ayate 17-23)
4. Isike Alla (ayate 24-25)

Yudase eni hlamate
1-2

[1]Kwali betaya, imi pusumi rebe Alla Ikoti imi kena Eni tamata! Imi rebe iteki Alla Amate Ioki imi le imi esa kaiNi peneka. Kai Iraka imi leke imire Yesuse Kristuse Enie rame.

Sulate meije bei au Yudase rebe au layani Yesuse Kristuse kena Eni tamata makerike. Kwaliku kena Yakobuse.

[2]Au kotie bei Alla leke Iaseluke Eni lale misete kai Eni maka okire ete imi rame, leke Iono imi rue mise kai laleimu ndene.

Keta bei kuru tinai more
3-16

[3]Kwali betaya pusumi rebe au oki imi. Akmenare laleku
kena leki sulate ete imi kena au lepae loko hlamate rebe ite
supu pende. Po meije au lelike laleku kena ahnau imi loko
kurua rebe tinai more. Hoko au ono sulate meije ete imi
leke imi kele le Alla Eni lepate rebe imi hlaleke loko pende.
Alla Iriluke Eni lepate ete imi peneka. Kai Eni lepate mere
ere rue rame bei lepaele menai ete Eni tamataru eti roma
pela. Hoko saisa rebe imi supu pende tie yake. [4]Au ahnau
imi le sie leini esi ono lelemake be esi mise, eleyo esi lene
loko Alla mo. Sie meru pine esi lepae Alla Eni hnauna loko
Eni misete ete imire papalani. Esi beteke be bei Alla Eni
misete ete itere, hoko sepo ite ono ntasite, namake Tuhane
Ihukume ite mo. Tuhane Yesuse Kristuse mere iteki Tuhane,
po Ikbasae pusue yelu mei nusa meije, esi akue mo. Bei
akmena sa Alla Eni lepate rebe lekire ebeteke peneka be
namake esi supu hukumane.

[5]Kwali betaya pusumi rekwa saisa rebe tamata akmenaru
esi supure peneka. Po au anete imi loko lekwe. Tuhane
Ihlamate tamata Israelaru bei Mesire, po Tuhane Ihlamatesi
mina pine Iatia leini bei sie rebe esi hlaleke lokoI more. [6]Imi
nete lekwe loko malekata rebe pake sala esi kbasare eleki
esi keu bei esi otoi maka ruere. Alla Ilo malekata meru
kena rante kurule kena otoi melene mere rame. Esi supu
tahane ete mere eti nusare kohoe eleki esi supu hukume.
[7]Imi nete loko kota Sodome kai Gomora, kai kota maketa
rebe utehaikele. Saka malekata meru lekwe, tamata me kota
Sodome kai Gomorare esi ono yelu rebe tiae titinai le esi
sablia, ono yelu ntasite, mokwai esi ono loko mokwai hoko
Alla Ipalasi kena auwe, leke pusue tamata esi nete loko Alla
Eni hukume elake kena auwe elake rebe kliti eti pelare.
Tamata neune namake esi supu hukume ele mere.

[8]Tamata rebe esi luake kai esi lupu kai imi pende, esi
ono yelu rebe tiae ele mere lekwe. Esi lemake imi be esi

kmani be Alla Isuke esi atate mere, hoko esi ono atate tiare
rebe lulu laleisu ruale. Sie meru esi lene loko sie rebe esi
ela lesi beise mo kai esi suka lepa tiae loko malekate rebe
kbasa saka hitate elake.[a] 9 Po Mikaele, malekataru esi elake
ilepa tiae ele mere rebai sae mo. Kena inasuke lomai kai ro
tiaru esi elake loko sire pine tatike isupu Musa eni mayate,
Mikaele inehe kena lepa tiae lokoi mo. Mikaele batuke
ibeteke be, "Tatike pine Tuhane Ionomu!" 10 Po tamata rebe
esi luake loko imire, esi lepa tiae loko yelu rebe esi natilu
mo. Rebe esi natiule, batuke esi ono atate saka binatane
rebe enoake more. Esi dosa meru pine eono esi supu
hukumane ela titinai.

11 Namake esi supu hukumane! Le esi lulu Kaine rebe
iono tiae ete kwaline. Esi supu kepene kena lalane tiae saka
Bileame neka. Kai esi supu susate saka Kora rebe akmenare
ibroka sie rebe esi kbasare.[b]

12 Kena imi lupuke lomai kena kane sakesare, kuru tinai
more esi me kai imi lekwe. Me pestare esi noake imi mo
pise Alla moneka. Esi atate kane, palani laleke. Esi namake
lomai moneka. Esi tapa tamata makete mo batuke esi li
loko ruasi. Esi atate eatia imi kane sakesa mere.[c] Esi saka
sanute ekeri mohine lomei po ulane mo, le esi ono untune
sasaisa mo. Ele mere lekwe, esi saka ai rebe endulu pende
hoko ebua mo eti esupu bori. 13 Esi keu lori lopai, kai esi
hidupe kena ono asomi saka meite esare eleki esi busele
sa ndete meite babaije. Esi naiya bei saisa rebe enkenare
saka kmalea ndete lanite keu lulu esi lalane moneka. Alla
Iaknekae otoi etesi peneka me kena otoi rebe mele titinaije
eti pelare.

14 Henoke, Adame eni anubu rebai iture, akmenare ibeteke
tamata meru peneka. Ibeteke be, "Selu, Tuhane Iluake kai

---

[a] **1:8** Tamata leini esi noake be rebe esi lepa tiae loko tamata rebe esi kbasa mei nusare pise esi lepa tiae loko kbasa tiaru. Po tamata bokala esi noake be lepa tiae loko malekate. [b] **1:11** Alena Kaine eme Atn. 4:3-8. Alena Bileame eme Ntu. pasale 22. Alena Korare eme Ntu. pasale 16. [c] **1:12** Esi natire elere: esi atia tamata makete saka karane ndau meite eono kapalaru molore.

Eni malekata[d] boka titinai rebe esi dosa sae mo, [15] kena teu
pakala ete pusue tamata. Tuhane Ihukume tamata rebe esi
lene loko Eni pletare more, le esi ono saisare lulu Tuhane
Eni sukare mo. Kai Ihukume tamata rebe esi ono dosare kai
rebe rare kaiNi kai lepa tiae lokoIje." [16] Nabia tinai more esi
muruke kai esi leuke sala ete tamata makete. Esi hidupe
batuke lulu esi lale tiare. Kwakwaisi kai esi lepa mise leke
esi supu saisa rebe lalesi lokore.

Hnaune kena maka hlaleke ktili
17-23

[17] Po kwali betaya pusumi, lalekue nete imi. Iteki Tuhane
Yesuse Kristuse Iulake Eni maka ulakaru esi keu loko imi.
Imi nete loko saisa rebe esi beteke be namake eonore. [18] Esi
beteke elere, "Kena lau mo nusare koho nere, tamata rebe
esi sobue Alla Eni lepataru esi luake lekwe. Batuke esi nete
loko yelu rebe neunaru rebe Alla Isukare more." [19] Sie meru
pine esi ono tamata esi tebi lomai. Sie meru Alla Eni Rore
kbasaesi mo, po batuke lalesi loko yelu mei nusa meije.
[20-21] Po kwali betaya rebe au oki imi, Alla Ioki imi hoko
suke imi hidupe nkena leke Alla Iaseluke Eni lale misete
ete imi rame. Imi atula rame leke imi hlaleke loko Alla Eni
lepate tapa ktili rame, le Alla Eni lepate rebe ite hlaleke
lokore mise titinai. Imi ono Alla Eni Rore kbasae imi kena
imi kotie loko Allare, kai namake misete rebe iteki Tuhane
Yesuse Kristuse Irilukele ete ite kena Iluake suike. Rebe
Irilukele ete itere, hidupe misete eti pela.
[22] Sepo imi supu tamata rebe esi hlaleke ktili mosare, imi
okisi kai tiluke lalane misete etesi. [23] Imi hlamate tamata
rebe esi lulu kuru tinai more, saka nehasi bei auwe. Sie
maketaru imi tapasi lekwe po keta leke imi ono dosa
sakaise yake, saka pakia lale rebe endopo pende sae inehe
kena kerikele more.

---

[d] **1:14** Kena tapsirane makete beteke elere: Eni maka luluaru.

Isike Alla
24-25

24-25 Mai ite isike kai tatu loko Alla. Ikbasa kena Iraka
imi leke imi ono dosa yake kai namake Itolae imi me oaIje,
imi dosa sae moneka kai laleime ndina titinai. Kai namake
imi rue kaiNi kena otoi rebe mise titinai rebe hita. Allare
batuke ruaI, kai rebe Ihlamate ite le ite hlaleke iteki Tuhane
Yesuse Kristuse. Mai ite isekeNi kai holmateI le Ikbasa, Iktili
kai Iela titinai. RuaI kbasa bei kena nusare tola mosa, roma
meije kai eti pela. Amine.

Hlamate, *Yudase*

Alla Iaseluke yelu rebe tatike pine uonore ete Yohanese

Lepate Menai

Buku meije, ebeteke loko yelu rebe Yesuse Kristuse Isibakelu ete Yohanese. Yesuse ruaI pine Isibake pusue meru. Memenaije Yohanese iselu ile sae me, selui saka Tamata Eni Nanare. Mere Yesuse. Ialike lapu nanuke roma lelale. Kai lereije balie kena maka bali akwa bei mase ime otoi maka tolae lampuaru esi tlelaru (1:12-16). Eleki iselu Domba Anai. Mere Yesuse. Ikele tehaike Alla Eni otoi maka rue ndete surgare (5:6-14). Eleki ile sae isa kuda putile iakneka kena lisa. Mere Yesuse. (19:11-16). Eleki pamulire iselu Domba Anai rebe Ipleta sakesa kai Alla me kota misete Yerusaleme beluke (21:22-23; 22:1-5).

Buku meije lekie kena tamata rebe hlaleke loko Kristuse esi supu susate le esi esi hlaleke ktilire pe. Kena mere tamata rebe tamata Romaru esi kbasaesi esi supu pleta kena tatu loko Kaisare, tamata Romaru esi kamale. Tamata rebe hlaleke loko Kristuse Esi supu bunu le esi suka tatu loko Kaisare mo. Esi beteke be, batuke Yesuse pine esi Tuhane. Kaisare esi Tuhane mo hoko esi tatu lokoi mo. Po sie leini esi sele bei hlaleke loko Kristuse le rilasi le Kaisare. Hoko hnauna kena buku meije, eono laleisu ktili leke esi sele bei hlaleke loko Yesuse Kristuse yake.

Buku meije ebeteke yelu rebe Yohanese iselulu. Yelu rebe lepae batleiyele kena buku meije, tamata rebe hlaleke loko Kristuse kena mere esi natie. Po ite pamuli meije ite natie misere, saisa mo. Masike ele mere, tujuane utama kena yelu rebe selulu kai yelu rebe lepae batleyelu natie be, tamata rebe hlaleke loko Kristuse, namake supu susate mei nusa meije po sele bei hlaleke

loko Tuhane Yesuse yake le namake pine Inabu pusue musuru kai Ipleta eti pela (11:15). Kai ite rebe luluIje, ite pleta sakesa kaiNi.

Yelu rebe selulu pine lekie kena buku meije, ebeteke kota itu kai Alla Eni Roa itu (1:4, 11); Miseta itu bei Alla (1:3; 14:13; 16:15; 19:9; 20:6; 22:7; 22:14); Lepata itu kena isike Allare (5:12; 7:12); otoi maka tolae lampua itu (1:12), kai yelu bokala makete lekwe (selu 1:16; 5:1, 6; 8:2; 12:3; 15:6-7; 17:9). Nomore 7 esi natire kurane sasaisa mo, pusue me.

Isi

1. Lepate menai kai hlamate (1:1-8)
2. Yelu rebe Yohanese iselue memenaije (1:9-3:22)
   a. Tamata Eni Nanae ime otoi maka tolae lampuaru esi tlelaru (1:9-21)
   b. Sulata ete jemate toini me kota ituaru (pasale 2-3)
3. Yelu rebe Yohanese Iselulu nomore luare (4:1-16:21)
   a. Domba Anai rebe Ikele tehaike Alla Eni otoi maka rue ndete surgare (pasale 4-5)
   b. Domba Anaije Ibara segela ituaru (6:1-8:5)
   c. Hbue trompeta buai ituaru (8:6-11:19)
   d. Tanda iture, esi natire susata itu kai yelu makete rebe tatike pine uonore (pasale 12-16)
4. Yelu rebe Yohanese iselue nomore telure (17:1-21:8)
   a. Yohanese iselu bina ntasite, eni nane Babele (17:1-19:10)
   b. Yesuse, Isa kuda kai Inabu pusue Eni musuaru (19:11-21:8)
5. Yelu rebe Yohanese Iselue nomore atare: Iselu bina rebe ikai kai Domba Anaije. Bina mere eni nane Yerusaleme beluke (21:9-22:5)
6. Yesuse Iluake suike (22:6-21)

Alla Ibeteke saisa rebe tatike pine uonore
1:1-3

1 Buku meije, ebeteke loko yelu rebe Yesuse Kristuse Isibakelu ete tamata rebe esi layani Eni makerike. Alla ruaI Iulake Yesuse Kristuse Iaseluke pusue meru etesi leke esi rekwa yelu rebe suke uono nere. Yesuse Kristuse Iulake

Eni malekate iaselukelu ete au, Yohanese, rebe kerike loko
Eni makerike. [2] Eleki au Yohanese, au alenake pusue Alla
Eni hnaune rebe Yesuse Kristuse Iaselukelu rebe au selulu
kena mataku ruakue.
[3] Sire rebe ibaise buku meije kai sie rebe esi lene kai esi
lulu lepata meiju, esi supu misete bei Alla le pusue yelu rebe
betekelu mei buku meije lau mo uono reneka.

Yohanese ibeteke hlamate ete jemate toini itu me otoi Asia
1:4-8

[4-5] Au Yohanese, au leki sulate meije ete imi jemata toini
itu me otoi Asia tone. Au kotie loko Alla ete imi leke Iriluke
misete ete imi kai lalemi ndene noma. Imi supu misete kai
lalemi ndene mere bei Alla, Ro Misete kai Yesuse Kristuse.
Alla rebe bei akmena sa Ime peneka, kena meije Eri me kai
eti pela Eri me. Ro Misete mere kotiNe Roa Itu[a] rebe ume
Alla oaIje. Yesuse Kristuse mere saksi rebe Ibeteke Alla Eni
nkenale kena laleIje titinai kai Ikwana akmena bei tamata
matalaru kai Ikbasae pusue kamala mei nusa meije.
Yesuse Ioki ite hoko Eni lalakwe ponikele kena tie ite bei
iteki dosaru. [6] Kai Ilupuke ite kena bangsa esa. Ibitike ite
kena imame rebe layani Alla, Yesuse AmaIje. Mai ite IsikeNi
le Ikbasa eti pela. Amine.
[7] Imi lene mimise! Namake Yesuse Iluake kena moputi
kai pusue tamata esi seluI.
Kai tamata rebe akmenare esi sipaIje lekwe esi seluIje
neka.
Kai tatike pine pusue tamata mei nusa esi rani hnasike
Yesuse.
Tatike pine eono ele meije tinai. Amine.
[8] Tuhane Alla Ibeteke be, “Aure Alfa kai Omega.[b] Le
Akmenare Au me peneka, kena meije Auru mei kai eti pela
Auru meije neka.” Au pletae nusa meije kai lanite.

---

[a] **1:4-5** Nomore iture, tamata Yahudiaru esi noake mere manea. Hoko kena ayate meije Roa iture natire Ro Misete Irekwa sasaisa neka. [b] **1:7** Alfare sou Yunani esi hurupe menaije yo Omegare hurupe pamulire.

Yelu rebe Yohanese iselulu me nusa Patmose
1:9-20

[9]Kwali betaya pusumi, au Yohanese. Ite pusumare esa
kena hlaleke loko Yesuse Kristuse eti ite supu susate po ite
tahane lale neka. Itere, Alla Ikbasae ite saka kamale. Kai ite
lalema ktili kena namake Yesuse. Au supu hetie mei nusa
Patmose le Au lepae Alla Eni lepata rebe Yesuse Ibetekelu
ete aure. [10]Petu mere Tuhane Eni petu. Ro Misete Ikbasae
au eleki au lene saisa na elake titinai me mulikue, lupe
trompete. [11]Nai mere eombe, “Saisa rebe aselure alekie
kena buku kuesa eleki natuele ete jemate toini itua me kota
itua meiju: Epsuse, Smirna, Pergamuse, Tiatira, Sardise,
Piladelpia kai Laodikia.” [12]Eleki au hali loko mulikue kena
selu sire rebe Ilepa loko au mere. Kena au halire au selu
otoi maka tola lampu, buai itu ono bei mase. [13]Kena otoi
maka tola lampu meru esi klelare, au selu Ile sae me seluI
saka Tamata Eni Nanare, Ialike lapu nanuke roma lelale.
Kai lereIje balie kena maka bali akwa bei mase. [14]Eni buare
puti lakwai esa saka loine labui kai mataIje hita saka auwe
klitini. [15]Eni lelale hita saka tembagare pala kena auwere
pine ehitare. NaIje sakesa kai kwele elake etetu lapate esi
tuleije. [16]Eni bala makwanale lalake kmalea itu kai sari
nanuke entina leilua esiri bei biruIje kai oalaleIje ehita saka
lematai hkwatate esi hitaije.
[17]Eleki kena au seluIje klolike au me oalaleIje saka tamata
rebe imata peneka. Po Itolae Eni bala makwanale kena
au eleki Ibeteke loko au be, “Rila yake! Aure Yesuse rebe
akmena kai rebe pamuli. [18]Kai rebe kwana eti pela. Au mata
peneka po meije Au kwana eti pela. Kai matale Au kbasaele
kai tamata matale esi otoi maka ruere Au kbasaele neka.
[19]Hoko aleki pusue saisa rebe aselure, rebe aselue meije
kai rebe tatike pine aselure. [20]Kmalea itu rebe aselue kena
auku bala makwanale mere esi natire jemata toini ituaru esi
malekata ituaru. Kai otoi maka tolae lampua itu rebe ono
bei mase, esi natire jemata toini ituaru.”

Sulate ete jemate toini me kota Epsuse
2:1-7

2 Eleki Yesuse Ibeteke ete au be, “Aleki ete malekate rebe iraka jemate toini me kota Epsuse be,

‘Meije lepata bei Au rebe lalake kmalea itu kena Auku bala makwanale kai Au keu me otoi maka tolae lampua ituaru esi lelale rebe ono bei mase esi klelare.

[2] Au rekwa pusue imi makerike, imi kerike ktili titinai loko Auku makerike, imi supu susate po imi tahane. Au rekwa be imi sebeie tamata neunaru mo. Kai tamata rebe esi beteke ruaise Auku maka ulake, yo siere Auku maka ulake mo, imi tehekesi eleki imi rekwa be esi nloe. [3] Au rekwa tamata esi ono susate ete imi po imi tahane kena kerike loko Auku makerike rame le imi hlaleke loko Au. [4] Po Au lake imi le pamuli meije lalemi titinai loko Au lupe akmenare moneka. [5] Ele mere eti Au beteke ete imi be nete suike imi atate akmenare, kai leu suike lokole le imi atate pamuli meije lau bei akmenare peneka. Hleke imi atate pamuli meije, rebe ekeri imi kena dosare. Sepo mo, hoko Au luake bori imi otoi maka tolae lampure bei esi otoije. [6] Po imi hidupe mise toto me le imi suka tamata rebe esi lulu Nikolause eni hnaunaru[c] esi atate mo rebe Au lekwe suka more neka.

[7] Sire rebe ilene meije peneka, hoko inete loko saisa rebe Alla Eni Rore Ibetekele ete jemata toinu.

Sire pine ihlaleke loko Kristuse rame eti imata, hoko Au ono ikane ai bui rebe eriluke hidupe rebe eme otoi rebe Alla Irue kenae rebe kotiele Firdause.’ ”

Sulate ete jemate toini me kota Smirna
2:8-11

[8] Eleki Yesuse Ibeteke ete au be, “Aleki ete malekate rebe iraka jemate toini me kota Smirnare be,

---

[c] **2:6** Nikolause eni hnaunaru be ono neune epengaru kena supu hlamate mo le esi noake be nanakwala kai jiware tebikele.

‘Au meije rebe akmena kai pamuli, rebe mata peneka po
kwana suike. Au beteke be, [9] Au rekware tamata esi ono
susate ete imi kai imi tanei sasaisa mo, po lulu Allare imi
tanei boka. Au rekware tamata esi lepae tiae ete imi. Kai
masike esi betekise tamata Yahudi, po esi atate lupe tamata
Yahudi mo, siere maka lulu ro tiaru esi elake. [10] Rilami le
susate rebe lau mo imi supue bei ro tiaru esi elake yake! Ro
tiare esi elake eono sie ila bei imi esi kusu bui kena teheke be
imi hlaleke ktili pibe mo. Kai imi supu susate petua butu esa.
Suke imi tahane rame kena lulu Au eti esi bunu imi hoko Au
riluke hidupe misete ete imi eti pela. Mere hadia le imi lesi.
[11] Sire pine ilene meije peneka, hoko inete loko saisa rebe
Alla Eni Rore Ibetekele ete jemata toinu.
Sire pine ilesi hoko imata suike moneka rebe esi kotiele
mata rebai luare.’ ”[d]

Sulate ete jemate toini me kota Pergamuse
2:12-17

[12] Eleki Yesuse Ibeteke ete au be, “Aleki ete malekate rebe
iraka jemate toini me kota Pergamuse be,
‘Au rebe kerike sari nanuke rebe ntina leiluare, beteke
ete imi be: [13] Au rekwa imi ruere, imi rue me otoi kena ro
tiaru esi elake ekbasaele. Po imi luluKu rame. Kai masike
Antipase Auku saksi rebe nkwakawate esi bunui me imi
kota rebe ro tiaru esi elake ekbasaele mere, imi lemake le
imi hlaleke loko Aure mo. [14] Po Au lake imi le oani ilaru
meiju. Sie ilaru bei imi, esi lulu Bileame eni hnaunaru.
Bileame ianauke Balake leke ilemake loko tamata Israelaru
leke esi supu dosa le iumaukesi kena kane manane rebe
rilukele ete tuhana tinai more kai leke esi sablia. [15] Kai
leini bei imi lekwe esi lulu Nikolause eni maka luluaru esi
hnaune. [16] Meije au beteke loko imi leke imi hleke bei ono
dosa. Sepo mo hoko takwali mo Au luake loko imi leke Au
lasasi kena sari nanuke rebe mei biruKue.

---

[d] **2:11** Selu 20:14.

[17]Sire rebe ilene meije peneka, hoko inete loko saisa rebe
Alla Eni Rore Ibetekele ete jemata toinu.
Sie rebe esi lesire, Au suka kena esi kane manane rebe
kotiele manna rebe bunikele kai Au riluke batu putile
papelakesi. Kena batu mere leki nane beluke, rebe tamata
makete esi rekwa mo batuke sie rebe esi supure pine esi
rekwae.' "

Sulate ete jemate toini me kota Tiatira
2:18-29

[18]Eleki Yesuse Ibeteke ete au be, "Aleki ete malekate rebe
iraka jemate toini me kota Tiatirare be,
'Au meije Alla Eni Nanae. Matakue kliti saka Auwe klitini
kai Auku lelale ehita saka tembagare kena auwere. Abeteke
etesi be,
[19]Au rekwa pusue rebe imi onore. Au rekwa imi oki lomai.
Imi hlaleke loko Au rame. Imi kerike ktili kai tahane kena
supu susate. Au rekwa be pamuli meije imi kerike loko
Auku makerike ktili lesi bei akmenare. [20]Po Au blake mise
ete imi mo le imi sebeie Isabele rebe inaku be ile nabire
iatetuke Auku tamataru kena esi sablia kai esi kane manane
rebe rilukele ete tuhane tinai more. [21]Au beteke ete Isabele
leke ihleke bei maka ono dosare po isuka hleke bei maka
sabliare mo kai bei riluke manane ete tuhane tinai more
mo. [22]Imi lene mimise. Tatike pine Au blaukeni eti kerakeni
kena otoi maka ntulure kai tamata rebe esi sablia lupeije
esi supu susate elake sepo esi hleke bei maka ono yelu
neuna kai bina mere mo. [23]Kai eni nanaru Au bunusi leke
pusue jemate toini esi rekwa be Au rekwa saisa neka rebe
eme tamata laleisu. Kai Au lelie ete imire lulu sae erini
nsalale. [24]Hnauna neuna rebe tamata esi atetukelu meru esi
lemake be mere ro tiaru esi elake esi hnauna rebe bunikelu
sa. Po ete imi maketa me kota Tiatira rebe imi lulu ro tiaru
esi elake esi hnauna meru more, Au beteke ete imi be Au
riluke pleta makete ete imi rebe eono susae imire moneka,
[25]batuke saisa rebe imi supu pende imi lulue eti Au luake.

[26-27]Kai sie rebe lesi kai esi ono saisa rebe Au sukare eti
pela hoko Au riluke kbasa etesi lupe Au supu bei AmaKue
leke esi kbasae pusue bangsaru. Esi pletae tamata kena toane
buai bei pesi[e] kai esi atia tamata saka reru tau inaije kosae
ooaije. [28]Kai Au riluke kmale pitare etesi kena tanda be esi
supu untune. [29]Sire pine ilene meije peneka, hoko inete loko
saisa rebe Alla Eni Rore Ibetekele ete jemata toinu.' "

Sulate ete jemate toini me kota Sardise
3:1-6

3 Eleki Yesuse Ibeteke ete au be, "Aleki ete malekate rebe
iraka jemate toini me kota Sardise be,
'Meije lepata bei Au rebe lalake Roa itu bei Alla kai
kmalea itu. Au rekwa saisa rebe imi onore peneka. Tamata
makete esi beteke be imi kwana sa. Po tinaije imi matare
reneka le imi hlaleke loko Alla ktili moneka. [2]Raka mimise!
Saisa rebe eme sare rebe lau mo emata nere aktilini lele.
Le imi hidupe Au selu sae emise ete Alla mo. [3]Hoko lene
mimise, saisa rebe imi selue kai imi leneule, ono lulue kai
hleke bei ono dosa! Le sepo imi raka mo, Au luake saka
tamata ndeane kai imi rekwa mo be Au luake loko imire
kena petu andia. [4]Po bei imi me Sardise leini esi raka esi
hidupe mimise leke esi ono dosa yake saka esi raka mimise
leke esi pakianaru ndopo yake. Tatike pine esi keu sakesa
kai Au, kai esi alike pakiane putile le esi supu bitike bei
Alla. [5]Sie rebe esi lesire, esi supu alike pakiane putile lupe
mere. Kai esi nanaru Au bunu bei buku kena leki tamata
rebe esi supu hlamate esi nanaru mo. Po Au naku esi
nanaru me AmaKu oaI kai ete Eni malekataru. [6]Sire rebe
ilene meije peneka, hoko inete loko saisa rebe Alla Eni Rore
Ibetekele ete jemata toinu.' "

---

[e] **2:26-27** Kena sou Yunanire pleta kena toane buai bei pesire natire pleta kena ktolone.

Sulate ete jemate toini me kota Piladelpia
3:7-13

7 Eleki Yesuse Ibeteke ete au be, “Aleki ete malekate rebe
iraka jemate toini me kota Piladelpiare be,
‘Meije lepata bei Au rebe mise titinai le Auku dosa sae mo
kai nkenale. Auku kbasare lupe akmena kamale Dauta eni
kbasare. Kbasa meije lupe kuncire. Sepo Au baeke meture
hoko sae makete isupu kobue mo kai sepo Au kobue meture
hoko sae makete isupu baeke mo. Hoko Auku kbasare lesi
bei kbasa makete. 8 Au rekwa saisa rebe imi onore. Selu Au
baeke meture ete imi peneka, rebe tamata sae isupu kobue
mo. Au rekwa, bei imire batuke sie ilaya esi hlaleke loko Au,
po imi lulu Auku lepataru, kai masike tamata esi ono susate
ete imi po imi hlaleke loko Aure imi hleke mo. 9 Imi lene
mimise! Sie ilaru rebe esi lulu ro tiaru esi elake esi kbasare,
sie meru esi betekeise Auku tamata, po esi atate lupe Auku
tamataru esi atate mo. Tatike pine Au ono esi lulu imi. Au
ulake esi luake kai esi tatu me imi lelalaru kai esi naku be
Au oki imi. 10 Le imi lulu Auku pletaru leke masike imi supu
susate po imi hlaleke loko Au rame, hoko Au raka imi bei
petu teheke kena supu susate rebe eluake ete pusue nusa
kena etehe pusue tamata rebe esi rue mei nusa meije. 11 Lau
moneka Au luake reneka hoko tahane neka leke sae makete
irana hadia rebe imi supure bei imi yake.
12 Sire rebe ilesi, Au ono irue kena Tuhane Eni Lumare
rame saka lili rebe kurule. Hoko namake irue kena Tuhane
Eni Lumare, isiri bei ete mere moneka. Kai Au leki Auku
Alla Eni nane kai Auku Alla Eni kotare esi nane kai Auku
nane beluke kena nanakwalaije. Kota mere Yerusaleme
beluke rebe erulu bei ndete surga bei Auku Allare.
13 Sire rebe ilene meije peneka, hoko inete loko saisa rebe
Alla Eni Rore Ibetekele ete jemata toinu.’ ”

Sulate ete jemate toini me kota Laodikia
3:14-22

14 Eleki Yesuse Ibeteke ete au be, “Aleki ete malekate rebe
iraka jemate toini me kota Laodikiare be:
‘Meije lepata bei Au rebe kotie Aure Amine[f]. Au sasike
rame kena beteke Alla kena laleKue titinai leke tamata esi
rekwa mere tinai Alla Itolae nusa kai lanite meije baue Au.
15 Au rekwa pusue imi hidupe. Au rekwa be imi hlaleke loko
Aure imi hleke mo. Po imi hlaleke ktili mo hoko imi sakesa
kai kwele rebe ndiri mo po musu mo. Au sukare imi ndiri,
ndiri neka pise imi musu, musu neka. 16 Po imi ndiri pise
musu mo hoko namake Au suka imi mo. 17 Imi beteke be imi
taneia boka kai imi lupuke tanei boka ete imi peneka kai
imi susae sasaisa moneka. Po imi rekwa mo be imi sakesa
kai tamata rebe esi sasaisa more neka, le imi pakiane sae
moneka eti imi kalaku kai imi selu mo kena imi jiware.
18 Hoko Au ahnau imi leke imi sebeie au hlamate imi bei imi
dosaru leke lulu Aure, imi dosa sae moneka saka imi sabe
mase bei Au. Kai sebeie Au ono imi nkena leke lulu aure
imire tamata nkenale saka imi sabe pakiane putile bei Au
leke imi alike pakiane kena obi nanakwalami rebe kalakure
kai rebe eono asomire. Kai imi sebeie Au ono laleimu rekwa
Au titinai saka imi sabe obate kena ekoa matami leke imi
selure. 19 Sire rebe Au okini, Au lakeni kai Au tetai. Ele
mere hoko imi nkwakwa rame kai hleke bei ono dosa noma.
20 Lene mimise! Au namake imi koti Au kena lupu kai imi
leke Au rue sakesa kai imi kai ite lalema ndina sakesa. Mere
saka Au kele me metu uluije kai Au lakae meture, sepo
sire ilene naKue kai ibaeke meture, hoko Au kusu lokoi kai
luama kane sakesa. 21 Sire rebe ilesi, Au ono irue sakesa kai
Au[g] kena Auku otoi maka rue kena pletare lupe Au lesire, Au
rue sakesa kai AmaKu kena Eni otoi maka rue kena pletare.

---

[f] **3:14** Yesuse IbetekeIne “Amine” natire be Iankenae pusue rebe Alla Italukele.
[g] **3:12** Rue sakesa ete meije natire kbasa sakesa.

22 Sire rebe ilene meije peneka, hoko inete loko saisa rebe
Alla Eni Rore Ibetekele ete jemata toinu.’ ”

Tanei kwanala ata utatu loko Tuhane ndete surga
4:1-11

4 Eleki bei mere au selu sae leneka. Au selu metu sae
ebaeke ndete surga. Eleki au lene suike nai rebe
akmena elepa loko au pende rebe esi tuleije lupe trompete,
ebeteke be, “Sa lomei leke Au aseluke saisa rebe tatike pine
eonore.” 2 Eleki Alla Eni Rore Ikbasae au sosoli eleki au selu
otoi maka rue kena pleta sae me surga kai Ile sae Irue me
otoi maka rue mere. 3 Ile mere seluI hita saka batu yaspise
kai sardise rebe esi belini elake kai tabalakwe ekeholi lutike
otoi maka rue mere selue saka batu samrute rebe esi belini
elake. 4 Eleki keholi otoi maka rue mere, otoi maka rue kena
pleta butu lua lesini ata me kai kena otoi maka rue butu lua
lesini ata meru elaka sie butu lua lesini ata esi rue kenae.
Esi alike lapu putile kai kena uluisu, esi alike liute bei mase.
5 Kai bei otoi maka rue mere silane ehita beie kai kla elake
titinai esi tulei beie, kai obora itu ukliti me otoi maka rue
mere esi oaije. Mere Roa itu bei Allare. 6 Kai me otoi maka
rue mere esi oaije, oani sae me selu saka meite bei kaca pise
kristale selu siba.

Kena otoi maka rue mpe tlare esi leini keholi selu
tanei kwanala ata, esi oalaleiju kai esi mulinu penu kena
matainai. 7 Tanei kwanale nomore esare selue saka singa,
eleki nomore luare selue saka sape tulene, eleki nomore
telure esi oalaleije selue saka tamata kai nomore atare selue
saka manu lusire eribure.[h] 8 Kai tanei kwanala ata meru esi
balakibiti ne papelakelu. Esi matai kena nanakwalaiju kai
balakibitu pusulu. Kai tanei kwanala meru pita kai kpetu
umenani rame be:

“Isike Tuhane Alla. Isike Tuhane Alla,

---

[h] **4:7** Tanei kwanala meiju natire be: singare ekbasa, sapere ektili, tamata irekwa titinai, manu lusire eribu nunu roma etika neka.

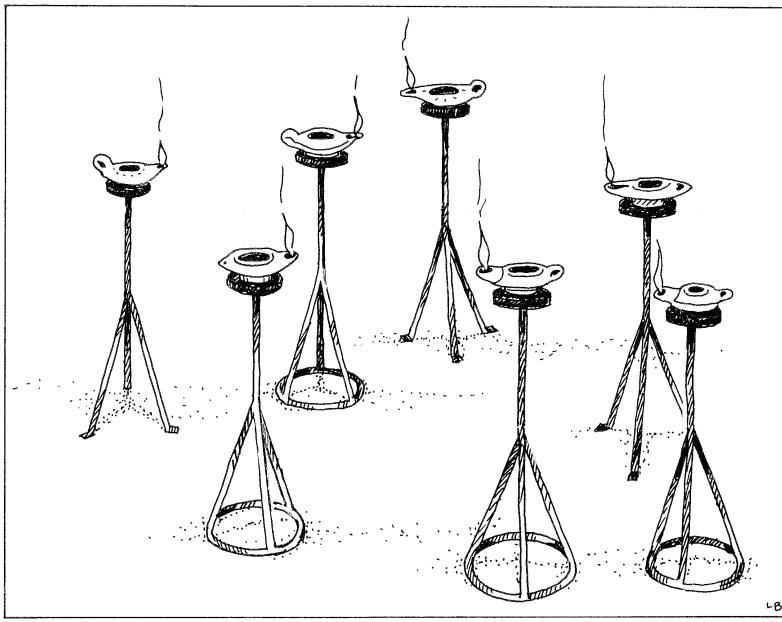

Obora itu rebe uklite, mere roa itu bei Allare

le Eni kbasare ela titinai.
Tuhane Imisete titinai le Eni dosa sae mo,
misete titinai le Eni dosa sae mo,
misete titinai le Eni dosa sae mo.
Tuhane bei akmena Amei peneka,
kena meije Amei kai eti pelare Amei lekwe."[i]
9 Tanei kwanala ata meru umenanie lagu maka isike Alla
kai holmate kai kotie trima kasi bei Ile rebe Irue kena otoi
maka rue kena pletare kai eti pelare Imere. Umenani ele
mere. 10 Eleki elaka sie butu lua lesini ata meru esi tatu roma
tapele loko Ile rebe Irue kena otoi maka rue mere eleki esi
holmate Ile maka rue eti pela mere. Eleki esi tolae esi liuta
me uluisu kena otoi maka rue mere kai esi beteke be,

---

[i] **4:8** Yes. 6:2-3, Yeh. 1:18, 10:12

[11] “Tuhane Ale amiki Alla,
Asupu kbasa kena supu isike kai holmate.
Tuhane Amu kbasa,
le Atolae pusue yelu,
kai lulu Amu sukare pine pusue yelu utola
eleki ume.”

Buku rebe lulukele kai Domba Anai
5:1-14

5 Eleki au selu Ile rebe Irue me otoi maka rue kena pleta
mere Eni bala makwanale lalake buku rebe lulukele.
Buku mere leki kena esi muline kai esi laleije kai tolae
segela itu kenae. [2] Eleki au selu malekate sae me iktili titinai
ikloloe be, “Sire isupu kbasa kena bara segelaru bei buku
rebe lulukele kai buka bukure leke baisele?” [3] Po sae bei sie
rebe esi ndete lanite pise sie rebe esi mei nusa meije pise
tamata matale rebe esi mpe nusa meije esi lebuije lekwe, sae
kuesa ikbasa kena ibuka buku rebe luluke mere kai iselu esi
laleije mo. [4] Hoko au rani hnetekeku le sae isupu kbasa kena
buka buku rebe lulukele mere kai selu esi laleije mo. [5] Eleki
ile sae bei elaka meru ibeteke loko au be, “Arani yake! Aselu,
Yesuse rebe kotiNe Singa bei suku Yehuda, Dauta eni anubu
rebe elake, Ilesi peneka. Hoko Isupu kbasa kena Ibara segela
itu meru kai Ibuka buku rebe luluke mere.”

[6] Eleki au selu Domba Anaije kele tehaike otoi maka rue
mere. Mere Yesuse. Kai tanei kwanala ata meru kai tamata
elaka meru esi keholie. Domba Anai mere bunuI peneka
po Ikwana suike, Ikele, Eni sepai itu kai Eni matai itu. Eni
matai itu mere Alla Eni Roa itu rebe Iulakesi keu pusue
nusare.[j] [7] Eleki Domba Anai mere Ilomei rana buku rebe
lulukele mere bei Ile rebe Irue kena otoi maka rue mere
Eni bala makwanale. [8] Kena Domba Anaije Irana buku rebe
lulukele mere, taneia ata meru kai elaka sie butu lua lesini

---

[j] **5:6** Sepaije esi natire Domba Anaije Eni ktiline. Eni matai iture esi natire Irekwa pusue yelu mei nusa kai ndete surga.

ata meru esi tatu me Domba Anai mere oaIje roma tapele.
Kai pususi lalake kecapi kai oba mase rebe penu kena leite
boini ntelete kemenyane. Kemenyane esi natire tamata rebe
esi ono Alla Eni tamata pende esi kotie loko Allare.
9 Kai esi menanie lagu beluke be:
"Asupu kbasa kena rana buku rebe luluke mere
kai bara esi segelaru.
Le Asupu bunu kai ponike Amu lalakwe
ete pusue tamata mei nusa[k]
bei papelake tamata mei nusa.
Asabe pususi kena Arilukesi ete Alla.[l]
10 Alupukesi kena bangsa toini esa kai bitikesi kena imame
kena layani iteki Alla
kai riluke kbasa etesi kena esi pletae nusa meije."[m]
11 Mere pela, au selu kai au lene malekata bokala esi
menani kena na elake. Pususi kele keholi otoi maka rue
mere, tanei kwanala ata meru kai elaka meru. Malekata
meru boka titinai, lihune kena lihune, sae ineheke ruasi
moneka. 12 Pususi menani kena na elake be,
"Domba Anai rebe Imata pende Ilayake
kena Isupu kbasa,
ite alenake be Eni tanei boka,
ite alenake be Irekwa mise titinai,
ite alenake be Iktili,
ite holmateI,
ite ono Eni nane ela,
kai ite isikeNi!"
13 Kai au lene pusue tanei kwanala ndete surgare kai rebe
mei nusare kai tamata matala mpe nusa meije esi lebuije kai
yelu ndau meite pususi menani be,
"Ile rebe Irue kena otoi maka rue kena pletare
kai ete Domba Anaije,
ite isikesi, ite holmatesi,

---

[k] **5:9** Kena sou Yunanire ebeteke be pusue suku, sou, nusa kai bangsare, natire pusue tamata mei nusa. Meije sakesa kai ayata me, 7:9, 10:11, 11:9, 13:7, 14:6 kai 17:15.
[l] **5:9** Isi. 33:3, 98:1, Yes. 42:10 [m] **5:10** Sir. 19:6

ite ono esi nane ela,
kai ite alenake esi kbasaru
eti pela!”
14 Eleki tanei kwanala ata meru beteke be, “Mere tinai.”
Kai elaka meru esi tatu eleki esi nobo loko Domba Anaije
kai Alla.

Domba Anaije Ibara segela ne menaije
6:1-17

6 Mere pela eleki au selu Domba Anai mere Ibare segele
nomore esa bei segela itu rebe tola kena buku rebe
lulukele kai au lene tanei kwanale nomore esa bei taneia
ata meru elepa be, “Mai!” Esi naije ela saka kla. 2 Eleki au
selu kuda putile[n] sae me kai tamata rebe isa kenare ilalake
busule kai isupu riluke liute kena ulure etei. Imaju saka Ilesi
kena lisare. Irulu lope nusa kena lisa kai lesi rame.
3 Mere pela, Domba Anai mere Ibara segele nomore luare.
Eleki au lene tanei kwanale nomore luare ebeteke be, “Mai!”
4 Eleki kuda inai makete esiri, kuda mere elala[o] titinaije
neka kai ile rebe isa kenare isupu kbasa kena ono tamata
esi bunu lomai eti sae irue mise kai lomai mei nusa moneka.
Hoko isupu riluke sari nanuke elake.
5 Eleki Domba Anai mere Ibara segele nomore telure
eleki au lene tanei kwanale nomore telure ebeteke be,
“Mai!” Eleki au selu kuda inai metene[p] kai tamata rebe isa
kenare ilalake beule kena ukure manane le manane roma
mo. 6 Kena kuda metene mere sirire au lene lepate bei tanei
kwanala ata meru esi tlelare be, “Gaji petu esare batuke
panuhu sabe gandume cupa esa pise sabe gandume oani
makete cupa telu. Po atia saituna ainaru yake kai atia ndinu
anggure yake!”
7 Eleki Domba Anai mere Ibara segele nomore atare eleki
au lene tanei kwanale nomore atare ebeteke be, “Mai!”

---

[n] **6:2** Kuda putile esi natire tamata rebe ilesi kena lisare. [o] **6:4** Kuda lalakwe esi natire lalakwe rebe ponike kena lisare. [p] **6:5** Kuda metene esi natire tamata mata manane.

8 Eleki au selu kuda inai porole[q]. Tamata rebe isa kenare eni
nane Matale. Kai ile sae ikeu lulu muline eni nane Tamata
Matale Esi Otoi. Kai esi supu kbasa kena esi bunu tamata
mei nusa meije. Esi bunu tamata kena lisa, kena tia seneta,
makerake kai binatanaru bunusi. Tamata rebe esi matare
sabokae lara atake (1/4) tamata mei nusare.
9 Mere pela eleki au selu Domba Anai mere Ibara segele
nomore limare. Eleki au selu tamata bokala esi jiwaru kena
otoi pala tanei kena rilukele ete Allare esi lebuije. Mere
tamata rebe bunusi le esi lepae Alla Eni lepataru kai sie
rebe esi naku be Yesuse esi Tuhane sele bei more esi jiwaru.
10 Kai esi kloloe be, "Tuhane rebe Kbasa Ela Titinai, rebe
mise titinai le dosa sae mo kai nkenale. Roma petua ila sa
pine Ateu pakala ete tamata rebe esi bunu ami rebe rue
mpe nusare kai Ahukumesie?" 11 Kai Alla Iriluke lapune
nanuke putile etesi kena esi alikele. Kai Alla Ibeteke lokosi
be, "Namake totonai lekwe eti imi ebea rebe hlaleke loko
Tuhane rebe esi layani Au sare, esi supu bunu lupe imire
mina. Le sie rebe esi supu bunu le layani Aure, Au Iteu
peneka."
12 Eleki au selu kena Domba Anai mere Ibara segele nere,
isu elake titinai sosoli. Kai lemataije emete saka buete kai
bulane elala saka lalakwe. 13 Kai kmalea ndete lanite utetu
lope nusare lupe balate elake elibuke arare pine esi buai
matanaru pleluelu. 14 Eleki lanite eluluke lori lopai lupe paile
rebe luluke eleki sirikele kai ulataru kai nusaru uheti bei esi
lakwaije.
15 Kai kamala mei nusare, tamata elakaru, solaluaru esi
elakaru, tamata rebe esi taneia boka, tamata rebe esi kbasa,
tamata makerike kai tamata rebe kerike ete sae makete mo
pususi kbuni kena liana benai kai batua ndete ulataru esi
tlelaru. 16 Kai esi beteke loko ulataru kai batu karana meru
be, "Ulata nanuke kai batua! Koli sepe ami leke bunike
ami bei Ile rebe Irue kena otoi maka ruere kai bei Domba

---

[q] **6:8** Kuda porole esi natire matae hukumane.

Anai rebe Inasu mere. [17]Le petu elake kena Alla kai Domba
Anaije hukume papelake tamatare meije peneka kai sae
isupu hlamate bei hukumane mere mo.”

Tuhane Eni tamata sie usate utune esa butu ata lesini ata
7:1-8

7 Eleki suike bei mere au selu malekata sie ataya esi
raka pusue nusa meije esi pele balataru leke ehbue
ndau meite yake kai nda kmalane yake kai ehbue aiaru
yake. [2]Eleki au selu malekate makete iluake bei sapleuke
lemataije sa. Ikeri Alla rebe Eri mere Eni segele kai ikloloe
kena na elake loko malekata ata rebe esi supu pleta kena
atia meite kai kmalane. [3]Ikloloe be, “Atia meite pise
kmalane kai aiaru yamina, namake eti ami tolae tanda kena
tamata rebe esi kerike ete Allare oalaleisu pela mina!” [4]Kai
au lene tamata rebe tolae tanda kenaise, sie 144.000 (usata
utune esa butu ata lesini ata) rebe lilakesi bei pusue tamata
Israelaru esi anubuaru.
[5]Hoko bei papela anubuaru rana sie
12.000 (usata butu esa lesini lua).
Mere anubua bei Yehuda, Rubena, Gate,
[6] bei Asere, Naptali, Manase,
[7] bei Simone, Lewi, Isakare,
[8] bei Sebulone, Yusupe kai Benyamine.

Tamata boka titinai
7:9-17

[9]Eleki bei mere au selu tamata boka titinai sae ineheke
tekwasi moneka, sie meru bei pusue tamata mei nusa[r] esi
kele balale otoi maka rue kena pleta mere kai Domba Anaije.
Esi alike lapu nanuke putile kai esi lalake kurma loini. [10]Kai
esi kloloe be,
“Ite supu hlamate bei Alla iteki Tuhane
rebe Irue kena otoi maka ruere

---

[r] **7:9** Selu 5:9 esi catatane kakire.

kai bei Domba Anaije!”
[11] Kai pusue malekataru, elaka meru, tanei kwanala ata
meru esi kele keholi otoi maka rue mere. Eleki pususi tatu
pine esi nobo bei Alla. [12] Kai pususi beteke be,
“Amine!
Ite isike iteki Tuhane mere Alla,
ite ono Eni nane ela,
ite alenake Irekwa titinai,
ite beteke trima kasi eteI,
ite holmateI,
Ite neheke suike Eni ktiline,
kai Eni kbasare, eti pela!
Amine!”
[13] Kai ile sae bei elaka meru itneu au be, “Siasi rebe esi
alike lapu nanuke putila meru, kai esi luake bei etia?”
[14] Eleki au beteke lokoi be, “Ntuane, au rekwasi mo.
Ntuane ruamu pine arekwasi.”
Eleki ntuane mere iombe, “Sie meru rebe esi supu susate
elake po elia beisi peneka. Kai esi koa esi lapu nanukaru puti
kena Domba Anaije Eni lalakwe. Mere saka tamata esi tetake
lapune, Alla Iampune iteki dosaru kena Yesuse Eni lalakwe.
[15] Bei mere eti esi kele me Alla oaI me Eni otoi maka rue kena
pletare kai esi layaniNi rame pita kpetu me Tuhane Eni Luma.
Kai Ile rebe Irue kena otoi maka rue mere Irue kaisi leke Irakasi.
[16] Esi tiasi sene kai kmalakesi moneka kai lematai musute kenasi
moneka. [17] Le Domba Anai rebe me otoi maka rue mere esi
leine Irakasi lupe maka raka dombare iraka dombaru, Ikerisi
loko kwele bolai rebe eriluke hlamate. Kai Alla Isebeie esi supu
susate sasaisa moneka hoko esi rani kwale moneka.

Segele nomore iture
8:1-5

8 Kena Domba Anai mere Ibara segele nomore iture, hoko
ndete surgare ndene lakwai esa kasuke olase ului kwatai.
[2] Eleki au selu malekata itu rebe esi kele me Alla oaIje esi
supu riluke trompete buai esa papelakesi.

[3]Eleki malekate makete iluake kai ikele tehaike otoi maka
pala tanei ete Allare. Ilalake otoi maka pala kemenyane
bei mase kena ipala kemenyane kenae. Kai isupu riluke
kemenyana bokala kena irilukele ete Alla sakesa kai Alla
Eni tamataru esi kotie lokoIje. Eleki ipalae kena otoi maka
pala tanei ete Alla bei mase rebe eme Alla oaIje. [4]Eleki
malekate rebe ilalake kemenyane, ipala kemenyane mere.
Eleki kena mere esi kweine esa loko Alla. Kai Alla Eni
tamataru esi kotire roma Alla oaIje. [5]Eleki malekate mere
irana otoi maka pala kemenyane mere eleki irana auwe bei
otoi maka pala tanei rebe rilukele ete Allare kena kutele
kena otoi maka pala kemenyane mere. Eleki ipoiele lope
nusare. Kena mere neka kla elake titinai sakesa kai silane
baeke kai isu elake sosoli.

Malekate hbue trompeta buai ata menaije
8:6-13

[6]Mere pela malekata sie itua rebe esi lalake trompete
mere esi ono kena esi hbue trompete.
[7]Eleki malekate nomore esare ihbue eni trompete eleki
ulane ese sakesa kai auwe utetu kai lalakwe. Pusue meru
utetu lope nusare. Eleki nusare kotue, esi elake lara teluke
(1/3) nusare. Kotu aiaru kai malataru, esi elake lara teluke
(1/3) aiaru kai melataru.
[8]Eleki malekate nomore luare ihbue eni trompete, saisa
lupe ulate elake ekliti esupu poie lorau meite sosoli. Meite
eono lelie lalakwe, esi elake lara teluke (1/3) meite. [9]Hoko
binatana rebe undau meite umata, esi bokalaru lara teluke
(1/3) binatana rebe me meite kai soa buini kai kapalaru
lekwe atialu, esi bokalaru lara teluke (1/3) pusue soa buinu
kai kapalaru.
[10-11]Eleki malekate nomore telure ihbue eni trompete,
kmale elake esi nane Nkatile etetu bei ndete lanite sosoli,
ekliti saka obore etetu, esepe kwelearu kai kwele bolaiju,
esi bokalaru lara telukelu (1/3) hoko unkati. Hoko tamata
bokala esi mata le esi kinu kwele nkatile mere.

12 Eleki malekate nomore atare ihbue eni trompete, saisa
ekena lemataije, bulane kai kmalearu esi elake lara teluke
(1/3) lemataije, bulane kai kmalearu. Eti esi hitaiju kurane
esi ktiline rebai telu. Hoko kena pitare, lara teluke (1/3)
olase kpitare selue mele kai kena kpeture, lara teluke (1/3)
olase kpeture selue mele titinai.
13 Eleki au selu manu lusi inai sae me eribu kai au lene
ekoti kena na elake be, “Atia! Atia! Atia pusue tamata rebe
esi mpe nusare kena malekata telu lesinaru esi hbue esi
trompetaru.”

Trompete nomore limare
9:1-12

9 Eleki malekate nomore limare ihbue eni trompete eleki
au selu kmale sae me emei nusare. Etetu bei ndete
lanite. Eleki esi riluke kunci ete kmale mere. Kunci mere
matale esi benaije rebe nanu titinai[s], sae isupu esi uweije
more esi kuncire. 2 Eleki ebaeke matale esi benai mere eleki
auwe kweine siri bei benai mere saka auwe kweine bei
auwe elake titinai. Hoko lemataije kai lanite emele. 3 Kai
kwauaru usiri bei auwe kweini mere kena nusare kai usupu
kbasa lupe kalajenkinaru. 4 Kai kwaua meru supu lake bei
Alla leke uatia tapuana pise tnanela kai aiya mei nusare
yake. Batuke ono susate ete tamata rebe tanda bei Alla sae
kena oalaleije more. 5 Po kwauwa meru usupu lake lekwe
leke bunu tamata yake. Batuke usupu ulake kena onosi supu
kera titinai bulana lima. Kwaua meru kete tamatare, esi
kerale saka kalajengkine kete tamatare. 6 Kena bulana lima
mere tamata esi nikwa lalane leke mata le esi blake kera
kuate hoko esi noake be mise lesi esi mata noma, po saisa
mo le teu esi nasite mo.
7 Kwaua meru selulu saka kuda rebe aknekaele kena keu
lisare kai kena esi uluiju saisa kenae saka liute kena ulure.

---

[s] **9:1** Benai nanuke titinai mere ro tiaru supu alese ete mere eti roma petu kena usupu hukumane.

Ono bei mase. Kai esi oalaleiju lupe tamata oalaleije. [8] Kai esi
buaru nanu saka binaru esi buaru kai esi niseiju ntina saka
singare esi niseije. [9] Kai esi lereiju kopa kena saisa me saka
lapune bei pesi. Kai esi balakibitu esi tuleiju saka kuda bokala
uneha keretare unaya kena lisare. [10] Kai sasune kena esi alui
rebe untina saka kalajenkine. Hoko uono susate ete tamata
bulana lima. [11] Kai kamale rebe ipletaule, mere malekate bei
otoi matale esi benaije. Eni nane kena sou Ibranire, Abadone
kai kena sou Yunanire, Apolione. Esi natire maka atia.
[12] Susate elake nomore esare lia peneka. Eleki susata lua
uluake suike.

Trompete nomore nere
9:13-21

[13] Eleki malekate nomore nere ihbue eni trompete eleki au
lene lepate esiri bei otoi maka pala kemenyane bei mase esi
siuti ataru. Otoi maka pala kemenyane mere eme Alla oaIje.
[14] Lepate mere beteke loko malekate nomore nere be, “Tie
malekata sie ataya rebe esi supu lo me kwele elake Efrate
esi leine.” [15] Eleki itie malekata ata meru. Malekata ata mere
aknekaesi kena olase, petu, bulane kai musune rebe teu
peneka kena esi bunu bei tamata sabokae lara teluke (1/3)
pusue tamatare. [16] Kai au lene lepate be, “Solalua rebe esi
sa kuda kena lisare sie lihuna utuna lua (200.000.000) esi
lupuke lomai peneka.
[17] Hoko au selu be kudaru kai tamata rebe esi sa kenalu
lereisu kopa kena lapu pesi mata lalakwe lupe aure, malae
kai porole saka belerane. Kuda meru esi uluije saka singa.
Auwe, auwe kweini kai belerane kweini siri bei esi biruiju.
[18] Auwe klitini kai esi kweine kai belerane kweini rebe siri
bei kudare esi biruije eono tamata mei nusare esi mata.
Tamata rebe matare esi bokalaru lara teluke (1/3) tamata
mei nusare. [19] Kuda meru esi ktiline kena esi biruiju kai esi
aluiju. Esi aluiju saka niakwe hoko uono susate ete tamata.
[20] Po tamata makete rebe esi mata kena susate mere more,
esi hleke bei ono neune mo. Esi hleke bei hlaleke loko ro

tiaru mo kai tuhane tinai more, rebe esi onoe bei mase,
perake, tembaga, batu kai ai rebe uselu pise ulene pise ukeu
more mo. [21] Kai esi hleke bei maka bunu mo, bei atia tamata
mo, bei ono ntasite mo kai bei ndeane mo.

Buku tone ere baeke
10:1-11

10 Eleki au selu malekate makete ktiline irulu bei ndete
surga, moputire kopai kai tabalakwe ndete ulu
babaije kai oalaleije hita saka lemataije ehitare kai eni lelale
ehita saka auwe klitini rebe elake esi hitaije. [2] Ilalake buku
tone kena balaije ere baeke. Eni lelale makwanale ekele
ndau meite babai kai eni lelale mapale ekele nda kmalane.
[3] Kai ikloloe lupe singare enalare. Eleki kena ikloloe pelare
kla toini itu uela titinai ulelelie na elake mere. [4] Eleki kena
kla toini itu meru lepa pela, au suka kena lekie po au lene
lepate bei ndete surga be, “Saisa rebe kla toini itu meru
betekele asibake yake kai aleki yake!”

[5] Kai malekate rebe eni lelale kele ndau meite babaije kai
nda kmalane mere ibitike eni bala makwanale lolete lanite.
[6] Kai ila kena Alla rebe Irue eti pelare Eni nane. Alla rebe
Imei eti pelare, rebe Itolae lanite kai pusue yelu rebe ndete
lanite kai pusue yelu rebe umei nusare. Malekate mere ila
be “Tinai, Tuhane Isoae petu moneka! [7] Le kena malekate
nomore iture ihbue eni trompete, saisa rebe Alla Italukele
peneka po akmenare tamata esi rekwa mosare, Alla Ionoe.
Alla Ilulu saisa rebe Ibetekele baue Eni tamata makerikaru,
mere Eni nabiaru.”

[8] Kai lepate rebe bei ndete surga loko aure elepa suike
lokoku be, “Keu rana buku tone rebe eme kena malekate
rebe ikele kena meite kai kmalane eni balaije.”

[9] Eleki au keu loko malekate mere kai au kotie beini leke
iriluke buku mere ete au. Ibeteke loko au be, “Aranae kai
kanele. Eme birumue, enkoto saka maka kinu tuae kwelini
po eme tibuimue, esene. [10] Eleki au rana buku mere bei
malekate mere eni balaije, eleki au kanele. Ekena birukue,

enkoto saka maka kinu tuae kwelini po kena au kane pela
tibukue esene. [11] Eleki ibeteke loko au be, “Suke alepa Alla
Eni lepataru suike lekwe ete pusue tamata mei nusa[t] kai ete
kamalaru.”

Alla Eni maka saksia sie luaya
11:1-14

11 Mere pela eleki au supu riluke ai buai esa saka maka
suere, eleki lepate loko au be, “Akeu, sue Tuhane Eni
Lumare kai otoi maka pala tanei rebe rilukele ete Allare.
Kai aneheke tamata rebe esi ibada me Tuhane Eni Lumare
esi laleije. [2] Po Tuhane Eni Lumare esi ueije keholi sue yake
le mere ete tamata bei nusa maketa rebe esi hlaleke lokoI
more peneka. Kai tatike pine esi kbasae kota misete titinai
le Alla Irue kenae mere musuna telu bulana ne (bulana 42).”
[3] Kai Au ulake Auku maka sasike sie luaya leke esi beteke
Auku lepate musuna telu bulana ne (petua 1.260). Kai esi
alike pakiane rebe etiluke be esi susa le tamata esi doaru.
[4] Maka sasika lua meru, saka ai saitune batai lua kai maka
tola lampu buai lua rebe ume Tuhane rebe Ikbasae nusa
meije oaIje. [5] Sepo tamata esi tehe kena ono sasaisa tiae
etesi hoko aure siri bei biruisu kai ekotu pusue esi musuru.
Hoko sie rebe ono tiae eteise esi supu bunure ele mere. [6] Esi
kbasa kena obi lanite leke kena esi beteke Alla Eni lepataru
ulane tetu yake. Kai esi kbasae pusue kwelearu kena esi ono
ulelie lalakwe, kai esi ono susate bokala ete nusa meije lulu
esi sukare.
[7] Kai kena esi lepae Alla Eni lepataru pela, binatane rebe
siri bei matale esi benaije elisa kaisi. Elesi kai ebunusi. [8] Kai
lua nanakwalaisu balila me kota elake rebe paku esi Tuhane
ahlake ai bataije kenare esi mahpaite. Kota mere saka
Sodome pise Mesire neka le tamata me kota mere esi neu
kuate. [9] Tamata bei pusue nusa[u] meije esi selusi petua telu
kai kwatai kai sae isuka kena hnouke luasi kena liane benai

---

[t] **10:11** Selu 5:9 esi catatane kakire. [u] **11:9** Selu 5:9 esi catatane kakire.

mo. [10]Tamata nusa meije esi lalesi ndina le maka sasika lua
meru esi matare. Esi ono pesta kai esi riluke tanei ete lomai
le nabia lua meru esi ono susate bokala ete tamata mei
nusare peneka.
[11]Eleki petua telu kai kwataije elia eleki Alla Iono luasi
kwana suike eleki luasi kele hoko pusue tamata rebe esi
selu luaise rilasi titinai. [12]Eleki nabia lua meru esi lene koti
loko luasi kena na elake bei ndete surga be, “Mai, sa lomei!”
Eleki luasi sa lolete surga, moputire kopa luasi kai luasi
musuaru esi kele selu luasi.
[13]Eleki kena mere neka isu ela titinai hoko kota mere
robie esi elake lara butu esake (1/10) kota mere hoko
tamata usata itu (7.000) esi mata le isu mere. Kai tamata
maketaru rilasi titinaije neka eleki esi isike Alla rebe Indete
surgare. [14]Susate nomore luare lia peneka. Selu susate
nomore telure luake reneka.

Trompete nomore iture
11:15-19

[15]Eleki malekate nomore iture ihbue eni trompete, eleki
ami lene malekata ndete surgare esi kloloe be,
“Kena meije, iteki Tuhane kai Ile rebe Tuhane IulakeNi
kena hlamate tamatare Ikbasae nusare.
Namake Ikbasa eti pela!”
[16]Kai elaka sie butu lua lesini ata rebe esi rue kena esi
otoi me Alla oaIje, esi tatu kai holmate Alla. [17]Esi beteke be,
“Tuhane, Alla rebe Amu kbasa elake,
rebe bei akmena Ame peneka kai meije Ame lekwe;
ami kotie trima kasi eteMu
le Apake Amu kbasa elake peneka.
Kai Apleta menai lupe kamale peneka,
[18] kai pusue tamata rebe esi hlaleke loko Ale more
esi nasukeMu,
po petu kena Anasure meije peneka
kai petu kena teu pakala
ete tamata matale meije peneka.

Kai petu kena pusue Amu tamata makerika
tone pise elake pususi
supu misete bei Ale lulu saisa rebe esi onore.
Sie meru nabiaru, kai tamata makete
rebe esi dosa sae mo
rebe esi hlaleke loko Alere.
Kai petu kena Aatia sie
rebe esi atia tamata mei nusare."
[19] Eleki Tuhane Eni Luma ndete surgare ebaeke
hoko selu peti rebe hnouke Alla Eni hukume kenae,
rebe me Tuhane Eni Luma mere.
Eleki silane baeke kerike kena lomai
kai kla ela titinai
kai isu elake
kai ulane ese etetu ela titinai.

Bina kai naga
12:1-6

12 Eleki au selu tanda elake ndete lanite. Selu tebikele titinai. Bina sae me ialike lapune rebe ekliti saka lemataije kai ikele kena bulane, kai kmalea buai butu esa lesini lua uhita keholi liute me uluije. [2] Ikeu blublulu kai petu kena iruere reneka hoko ibiue le iblake kera titinai.
[3] Eleki au selu tanda makete ndete lanite. Selu tebikele titinaije neka. Naga lalakwe ela titinai esi ului itu kai esi sepai butu esa. Liute, papela esi uluiju. [4] Kai esi aluije eneha lara teluke (1/3) kmalea ndete lanite, epoiele lope nusare. Naga mere ekele me bina rebe iono kena iruele kwetele mere oaije leke elelu kwetele. [5] Eleki bina mere iruele kwete mokwai rebe tatike pine ipletae pusue tamata mei nusa meije kena toane bua pesire[v]. Po malekate ihnaku kwetele mere bei binare eleki ikerini loko Alla me Alla Eni otoi maka rue kena pletare. [6] Eleki bina mere inaya lolete otoi

---

[v] **12:5** Selu catatane kaki 2:26.

nsekile loko otoi rebe Alla Iaknekaele eteije leke pialaeni ete mere musuna telu bulana ne (petua 1.260).

Nagare kala
12:7-9

7 Eleki lisa elake ndete lanite. Malekataru esi elake
Mikaele kai eni malekataru esi lisa kai naga mere. Kai naga
elake mere supu tapa bei esi malekataru. 8 Po Mikaele ilesi
naga mere. Eleki Alla Isuka naga mere kai eni malekataru
esi rue ndete lanite moneka. 9 Naga elake mere kai eni
malekataru esi supu poie bei lanite lope nusare. Naga mere
niakwe ntuane rebe esi nane ro tiare esi elake pise litare esi
elake rebe elemake tamata mei pusue nusare.[w]

Lagu lesi
12:10-12

10 Kena nagare kai esi malekataru supu poie lope nusare,
au lene na elake bei ndete surga be,
"Meije petu kena Alla Ihlamate tamata
rebe hlaleke lokoIje.
Kai meije Alla Itiluke Eni kbasare
leke Ikbasae tamata saka kamale.
Kai meije lekwe Kamale rebe Alla ItalukeNi
kena Ihlamate tamatare ItilukeNi kbasare,
le naga rebe pita kpetu itutuke tamata rame
rebe esi hlaleke loko Tuhane me Alla oaIje,
esupu poie bei ndete surga lope nusare peneka.
11 Iteki tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane
esi lesi ro tiaru esi elake peneka
le Domba Anaije Imata
kai Eni lalakwe ponikele kena iteki dosaru.
Kai le rilasi le matale mo
po esi ktili lesi kena lepae Alla Eni lepataru

---

[w] **12:9** Ro tiare esi elake kena sou Ibranire, 'maka tutuke', yo litare esi elake kena sou Ibranire 'musu'.

kena Yesuse.
[12] Ele mere hoko pusue rebe rue ndete surgare
suke lalemi ndina.
Po yelu mei nusare supu susate
le ro tiaru esi elake erulu lokomi peneka
kena lale nasute titinai
le irekwa be petu
kena eono neune lau mo pusure reneka.”

Nagare sui binare
12:13-18

[13] Kai kena naga mere erekwa be esupu poie mei nusare peneka, esui bina rebe iruele kwete mokwaije. [14] Po bina mere isupu riluke balakibiti saka manu lusi elake esi balakibite leke iribu loko otoi sae me otoi nsekile. Bina mere isupu raka ete mere musuna telu bulana ne leke lau bei naga mere. [15] Eleki naga mere eblutue kwele boka titinai loko bina mere leke kwele emanui. [16] Po nusare tapa bina mere, hoko enana eleki ehmoso kwele rebe nagare eblutuele bei esi biruije. [17] Eleki naga mere enasuke bina mere, eleki ekeu lisa kai bina mere eni anubua maketaru. Mere sie rebe esi lulu Alla Eni pletaru kai rebe esi alenake yelu rebe Yesuse Ionoule. [18] Eleki naga mere ekele ndau laiului.

Binatane rebe esiri bei meite
13:1-10

13 Eleki au selu binatane sae esiri bei meite, esi sepai butu esa kai esi ului itu. Kai liute buai butu esa kena esi sepaiju kai papela esi uluiju leki lepate tiae loko Alla le ebetekele Alla. [2] Binatane rebe au selue mere selue saka macane tutule. Esi lelale saka beruane esi lelale kai esi biruije saka singare esi biruije. Kai naga minare eluake loko binatane mere kai eono binatane mere ektili saka nagare kai eono binatane mere esupu kbasa elake lupe kamale saka nagare esi kbasare. [3] Binatane mere esi ului sae esi lakwai elake mahake emata po lakwai mere mutu peneka. Hoko

pusue tamata rebe esi hlaleke loko Yesuse more esi lulu
binatane mere le esi heranele. [4] Kai esi tatu loko naga mere
le eono binatane mere ekbasa lupe nagare. Kai esi tatu loko
binatane mere lekwe le esi noake be binatane mere Tuhane
Alla. Kai esi beteke be, “Sae iktili lesi bei binatane meije mo,
kai sae ilisa kai binatane meije mo!” [5] Binatane mere esupu
kbasa kena lepae yelu rebe kwakwale kai lepa tiae loko Alla
Eni nane. Kai Tuhane Isebeie ekbasa mei nusare musuna
telu bulana ne (bulana 42). [6] Eleki elepa tiae loko Alla, le
ebeteke ruale Alla, kai elepae tiae loko Eni otoi maka rue
kena pletare kai elepae tiae loko pusue sie rebe esi rue ndete
surgare. [7] Eleki Alla Isebeie elisa kai tamata rebe esi hlaleke
loko Tuhane kai elesisi. Kai esupu kbasa kena epletae pusue
tamata mei nusa.[x] [8] Kai tamata rebe esi rue mei nusare esi
tatu loko binatane mere. Batuke sie rebe esi nanaru lekilu
me Domba Anai rebe bunure Eni bukure esi tatu loko mo.
Kai kena Alla Itolae nusa meije mosare leki sie rebe supu
hlamate esi nanaru kena buku mere peneka. [9] Hoko sepo imi
suka lene hoko lene tita meije mimise,

[10] “Tuhane Alla Iteu sie ilarua peneka kena esi supu alese
kai sie ilaya maketa esi supu bunu kena sari. Hoko tinai,
tatike pine sie ilaru esi supu alese kai sie ilaru esi supu bunu
kena sari.

Ele mere hoko tamata rebe ihlaleke loko Allare suke
itahane lale kena susate sasaisa neka kai hlaleke loko Alla
titinai rame.”

Binatane rebe esiri bei nusa meije
13:11-18

[11] Kai au selu binatane makete esiri bei kmalane kai esi
sepai lua saka domba anaije esi sepaije kai esi naije saka
nagare esi naije. [12] Binatane akmenare eono binatane nomore
luare esupu kbasa me binatane akmenare esi oaije hoko
euma pusue tamata mei nusare kena esi tatu loko binatane

---

[x] **13:7** Selu 5:9 esi catatane kakire.

akmenare rebe esi lakwai elake mise pende rebe mahake
ematare. [13] Binatane nomore lua mere eono tanda herana
bokala kai me tamata bokala meru oaisu eono auwere erulu
bei ndete lanite kena nusare. [14] Kai elemake pusue tamata
rebe esi rue mei nusare kena tanda herana rebe eonore yele
me binatane akmenare esi oaije. Kai eulake pususi kena
esi eleke binatane lakai lupe binatane akmena rebe esupu
lakwai bei sarire po ere kwanare leke esi tatu lokole. [15] Kai
esupu kbasa kena eono binatane lakai mere enasi kai elepa
leke eulake bunu pusue tamata rebe esi tatu loko binatane
lakai mere more. [16] Kai pusue tamata elake pise tone, tamata
rebe esi tanei boka pise esi tanei sae mo kai tamata rebe esi
kerike ete tamata makete pise mo, binatane nomore luare
eumasi kena esi supu tanda kena esi bala makwanalaru pise
esi oalaleisu. [17] Kai binatane nomore luare elake tamata esi
sabe pise abeli mo batuke sie rebe esi supu tanda mere. Le
tanda mere pine etiluke binatane akmenare esi nane pise
nomore rebe etiluke esi nane. [18] Pentine ete meije suke rekwa
mise titinai leke neheke binatana meru esi nomore rekwae, le
nomora meru etiluke be ile tamata. Kai esi nomore utuna ne
butu ne lesini ne (666)[y].

Domba Anai kai tamata rebe Ihlamateise
14:1-5

14 Mere pela eleki au selu Domba Anaije Ikele ndete
Ulate Sione sakesa kai tamata sie usata utune esa
butu ata lesini ata (144.000). Kai Domba Anaije Eni nane
kai AmaI Eni nane lekie kena oalaleisu. [2] Eleki au lene
lepate bei ndete surga esi tulei saka kwele elake etetue
lapate kai lupe kla elake titinai. Au lene naise saka tamata
esi klemake alate musike boka titinai rebe pake snare rebe
esi nane kecapire esi tuleije. [3] Eleki sie usata utune esa
butu ata lesini ata (144.000) meru esi menani lagu beluke
sae me Alla oaI, kai tanei kwanala ataru kai elaka rebe esi

---

[y] **13:18** Nomore 666 tamata Yahudiaru esi noakele manea kwale mo.

keholi Alla Eni otoi maka rue kena pleta mere oaisu. Lagu
mere tamata maketa esi rekwa mo batuke sie usata utune
esa butu ata lesini ata meru neka. Sie meru bei nusa meije
rebe Yesuse Irubusi bei esi dosaru. 4 Sie meru tamata rebe
esi hlaleke titinai leke esi tatu loko tuhane tinai more yake.
Mere saka tamata rebe sablia kai bina mo. Esi lulu Domba
Anaije loko etia neka lulu ikeure. Bei pusue tamatare, sie
meru rebe Yesuse Irubusi leke onosi kena korbane akmena
ete Alla kai ete Domba Anaije. 5 Esi lemake mo kai esi ono
sala sasaisa moneka.

Malekata telu rebe beteke lepata bei Allare
14:6-13

6 Eleki au selu malekate makete iribu ndete lanite.
Malekate mere ikeri Sou Misete rebe eti pela sae ilelikele
more leke ibetekele ete pusue tamata mei nusare.[z] 7 Kai
ikloloe kena na elake be, “Rila le Alla kai isikeNi, le petu
kena Iteu pakala ete tamatare meije peneka. Kai tatu loko Ile
rebe Itolae nusare kai pusue yelu rebe umei kenare.” 8 Eleki
malekate makete nomore luare itutumulieni kai ibeteke be,
“Babele kota elake supu atia peneka. Le tamata rebe esi ete
mere esi umauke pusue bangsaru leke hlaleke Alla yake saka
bina neune rebe iinuke mokwai leke lalesi lokoije.”
9 Eleki malekate makete nomore telure itutumulie malekata
lua meru kai ikloloe kena na elake be, “Sepo sire itatu loko
binatane kai binatane lakai mere kai isupu tanda kena
oalaleije pise kena balaije, 10 hoko tamata mere ikinu Alla Eni
anggure rebe nkati titinai rebe toha kwale moneka. Mere
isupu nasu bei Alla titinai. LaleIje noasi kwale moneka. Kai
isupu susate kena auwe kai belerane kweini me malekata
miseta le dosa sae mo meru kai Domba Anaije esi oaisu.
11 Hoko auwe kweini rebe ono susate eteise esa lolete eti
pela, kai pita kpetu esi supu susate rame. Sie meru rebe esi
hlaleke loko binatane akmenare kai esi lakaije kai rebe esi

---

[z] **14:6** Selu 5:9 esi catatane kakire.

supu tanda rebe etiluke binatane akmenare esi nane.” [12]Kwali
betaya, pentine ete meije Alla Eni tamata rebe esi lulu Eni
pletaru kai esi hlaleke loko Yesuse rame, suke tahane kena
supu sasaisa neka. [13]Eleki au lene lepate bei ndete surga
be, “Leki meije be bei petu meije tamata rebe esi mata le esi
hlaleke loko Tuhane esi supu misete elake peneka.”
Eleki Alla Eni Rore Ibeteke be, “Tinai! Esi hleke bei
susate kena esi kerike ete Tuhane le esi supu misete lulu esi
makerike.”

Ulu nusare esi hasile
14:14-20

[14]Eleki au selu moputi. Ile sae irue kena moputi mere
esi babaije selui saka Tamata Eni Nanare Ialike maka kopa
ulu bei mase kena uluije kai ilalake sabite ntinale. [15]Eleki
malekate makete isiri bei Tuhane Eni Luma rebe ndete
surgare kai ikloloe kena na elake loko ile rebe irue kena
moputire esi babaije be, “Bitike Amu sabite kena ahukume
pusue tamata mei nusare, saka rana ndinu rebe esi hasile
plisi kena ranare.” [16]Kai Ile rebe Irue kena moputire esi
babaije Ihloie Eni sabite loko nusare kai Ihukume pusue
tamata mei nusare.
[17]Kai malekate makete isiri bei Tuhane Eni Luma rebe
ndete surgare kai ilalake sabite ntinale sae lekwe.
[18]Kai malekate makete rebe ikbasae auwe me otoi maka
pala tanei rebe riluke ete Allare iluake, kai iulake kena
na elake loko malekate rebe ilalake sabite ntinale mere
leke ekeu hukume pusue tamata me nusa rebe esi hlaleke
loko Tuhane more, saka tamata esi tete anggure buaije
bei esi aine. [19]Eleki malekate mere ihloie eni sabite loko
nusare kai itete anggure mpe nusare esi buaije kai ipoiele
kena otoi maka keleke anggure kena rana esi kweline, ele
mere lekwe malekate hukume tamata meru le Alla Inasu
titinai. [20]Anggure buai meru kelekele me kota mulini. Lupe
tamata esi keleke anggure kena otoi maka keleke anggure,
esi kweline ponikele kai ebele lau titinai. Ele mere lekwe,

tamata rebe hlaleke lokoI more esi supu bunu, esi lalakwe
ebele saka kwele salaue kilometera utuna telu, kai esi
nanuke mahake metera lua.

Malekata ituaru kai hukumane itu bei Allare
15:1-4

15 Mere pela eleki au selu tanda tiae ndete lanite.
Tanda tiae kai tebikele titinaije neka. Au selu
malekate sie itua rebe esi kbasa kena susata itu rebe
pamulire. Mere Tuhane Alla Eni hukuma itu pamulire. [2] Kai
au selu saisa me saka meite ela titinai po selu siba saka kaca,
toha kai auwe. Au selu tamata rebe esi lesi le esi tatu loko
binatane mere kai binatane lakaije more kai esi naku mo
kena tolae nomore rebe etiluke binatane mere esi nane kena
oaleisu more. Tamata rebe esi lesi mere esi kele me meite
mere esi leine. Kai esi lalake alate musike rebe pake snare
esi nane kecapi rebe Alla Irilukele eteise. [3] Eleki esi menanie
lagu rebe Musa, Alla Eni makerike imenaniele kai lagu rebe
Domba Anaije Imenaniele. Lagu mere be,

"Tuhane, Alla Maka Kbasa elake titinai.
Amu makerikaru pusulu ela kai tebikelu,
Kamale ete pusue bangsa,
Amu cara kena tapa Amu tamataru nkena kai tinai!
[4] Tuhane, sire rilai le Ale mo
kai iisike Amu nane more?
Le batuke Ale pine Amise titinai
le Amu dosa sae mo,
Le pusue bangsa esi luake
kai esi tatu kai holmate Ale.
Le saisa rebe Ateure enkena."

Malekata sie itua kai obai buai itu kena Alla Eni hukumane
15:5-8

[5] Eleki au selu Tuhane Eni Luma ndete surgare. Esi meture
baeke eleki au selu otoi mise titinai empai lale rebe tolae
Alla Eni hukumaru kenare. [6] Kai malekata itu rebe esi kbasae

susata ituaru esi siri bei mpai Tuhane Eni Luma laleije.
Pususi alike lapune putile rebe eputi kai ehita. Kai esi alike
maka kopa lere bei mase. [7]Eleki sae bei tanei kwanala ata
meru eriluke oba masa buai esa papelake malekata itu
meru. Oba mere epenu kena hukumana le Alla Inasu. Mere
Alla rebe Ime eti pelare. [8]Kai Tuhane Eni Luma mere auwe
kweine soue. Auwe kweini mere esi natire Alla Eni hitate
elake kai Ikbasa. Sepo hukumana bei malekata itu mere pela
mosa, tamata sae ikusu kena Tuhane Eni Luma mere mo.

Hukuma itu rebe Alla Ionoe
16:1-21

16 Eleki au lene na elake bei mpai lale Tuhane Eni
Lumare loko malekata itu meru be, "Keu honike
yelu bei oba itu meru kena nusare." Mere natire Alla Eni
hukuma itu kena nusare. [2]Eleki malekate nomore esare ikeu
honike eni obare esi laleije lope nusare. Eleki pusue tamata
rebe esi pake tanda bei binatane mere kai esi hlaleke loko
esi lakaije esi supu usie rebe ntaute rebe kera titinai. [3]Kai
malekate nomore luare ihonike eni obare esi laleije lope
meite eleki kwele elelie lalakwe lupe tamata rebe isupu
bunure eni lalakwe. Eleki pusue yelu rebe urue kena meite
umata pusulu. [4]Kai malekate nomore telure ihonike eni
obare esi laleije lope kwelearu kai kwele bolaiju eti pusulu
lelie lalakwe. [5]Kai au lene malekate rebe ikbasae kwele
mere ibeteke be,

"Ale rebe Aono hukume meije Ankena,
Ale rebe bei akmena sa Ame peneka,
Amise titinai le Amu dosa sae mo.
[6] Le esi bunu nabiaru kai Tuhane Eni tamata maketaru.
Hoko Aonosi kinu lalakwe.
Aonosi supu hukumane ele mere panuhu!"

[7]Kai au lene lepate bei otoi maka pala binatane rebe
rilukele ete Allare be,

"Alla Amu kbasare ela titinai. Saisa rebe Ateure tinai
kai nkena."

[8] Kai malekate nomore atare ihonike eni obare esi laleije
kena lemataije. Eleki lemataije supu kbasa kena kotu tamata.
[9] Tamata rebe esi supu kotu bei lemataije esi lepae tiae loko
Alla rebe Ikbasa kena ono esi supu hukumane elake Eni
nane. Yo esi hleke bei ono dosa mo kai esi isike Alla mo.
[10] Kai malekate nomore limare ihonike eni obare esi laleije
kena binatane mere kai pusue rebe ekbasaele hoko pusue
kpetu. Kai esi kete maisu le esi blake kera kuate. [11] Kai esi
lepa tiae loko Alla ndete lanite le kera kuate kai esi usiaru
po esi hleke bei esi ono neunaru mo.

[12] Kai malekate nomore nere ihonike eni obare esi laleije
kena kwele elake kwele Eprate, eleki enseki leke kamala
rebe esi luake bei sapleuke lemataije sare esi supu keuele.
[13] Kai au selu ro tiae telu saka lotu. Sae esiri bei nagare
esi biruije, sae esiri bei binatane esi biruije kai sae esiri
bei nabi tinai more biruije. Nabi tinai mo mere binatane
nomore luare. [14] Ro tiae meru, ro rebe uono tanda herana.
Kai esi keu loko pusue kamala mei nusare leke esi lupukesi
kena esi lisa kena petu rebe Alla rebe Eni kbasae elake
Ihukume Eni musuaru.

[15] "Lene mimise! Au luake sae irekwa mo, saka tamata
ndeane iluake. Hoko nete, raka imi atate kai saisa rebe imi
onore mimise leke imi supu misete. Imi ono saka tamata
rebe intulu mo po ialike eni pakiane leke ikalaku yake,
leke tamata esi seluije iasomi mo." [16] Eleki ro tiae meru esi
lupuke kamala meru kena otoi sae me esi nane kena sou
Ibranire Harmagedone.

[17] Eleki malekate nomore iture ihonike eni obare esi laleije
kena lanite. Kai na elake bei otoi maka rue kena pleta me
Tuhane Eni Lumare esi laleije eombe, "Alla Eni hukumana
ete tamata neune upelare reneka." [18] Eleki silane baeke
kerike kena lomai kai kla elake titinai kai isu elake titinai
neka. Bei kena Alla Itolae tamata kena nusare isu ele mere
rebai sae mosa. [19] Eleki kota elake Babele setele kena telu
kai bangsaru esi kotaru atia pusulu. Alla Inete loko kota
elake Babele esi dosaru rame. Hoko Iono tamata kota meru

esi kinu bei oba rebe epenu kena Alla Eni hukumane. Alla
Ihukume kota elake Babele ele mere. [20] Kai pusue nusaru
sirikelu kai ulataru sae moneka. [21] Kai ulane ese esi blulute
kiloa butu lima etetu bei ndete lanite kena tamata. Kai
tamata esi lepae tiae loko Alla le susate bei ulane ese mere
kai susate mere ktili kuate.

Teu pakala ete kota Babele
17:1-18

17 Eleki ile sae bei malekata itu rebe esi lalake oba
meru iluake loko au kai ibeteke be, "Mai au tiluke
ete ale loko hukume ete kota elake Babele rebe tolae me
kwelea bokala esi leinu. Kota elake mere esi atate saka bina
lalane rebe ineu titinai. [2] Kamala mpe nusare esi ono lulu
Babele esi agamare mere saka esi ono ntasite kai bina mere
peneka. Kai pusue tamata mei nusare lulu esi atataru saka
esi nseli le esi kinu bina lalane mere eni anggure."
[3] Eleki Alla Eni Rore ikbasae au eleki malekate mere
ikeri au loko otoi nsekile. Eleki au selu bina sae irue kena
binatane inai sae me mahmelane rebe leki lepate tiae loko
Alla Eni nane penu esi nanakwalaije. Binatane mere esi
ului itu kai esi sepai butu esa. [4] Bina mere ialike kamale eni
pakiane mahmelane kai lalakwe lakwai esa kai andulikeni
kena taneia bei mase, permata kai mutiara. Kai ilalake oba
bei mase rebe epenu kena atate tiae rebe supue bei bina
mere iabelie nanakwalaije kai itatu loko tuhane tinai more
esi lakaije. [5] Kena oalaleije leki nane sae me rebe esi nana
bunike esi natire sa. Nane mere,

"Babele kota elake! Kota rebe atetuke pusue tamata mei
nusa
leke esi sablia kai ono tiae
rebe Tuhane Isuka kwale moneka."

[6] Eleki au selu bina mere laleije ndina titinai kena isuka
bunu Alla Eni tamata rebe esi dosa sae mo, rebe esi lepae
Yesuse Eni hnaunaru saka tamata rebe isuka titinai kena
kinu anggure eti inseli.

Kena au selu bina mere au herane titinaije neka. [7]Eleki
malekate mere ibeteke loko au be, “Aherane yake! Saisa
rebe rekwa mo bei bina mere kai sasaisa rebe rekwa mo
bei binatane rebe esi ului itu kai esi sepai butu esa rebe
irue kenae mere, au betekele ete ale. [8]Binatane rebe aselue
mere, akmenare eme peneka po pamuli meije emata peneka.
Takwali mo esiri bei matale esi benaije. Kena esirire,
namake pusue tamata rebe kena Alla Itolae nusa meije
mosare, esi nanaru lekilu mo kena Buku Tamata Kwanale,
esi herane binatane mere. Le binatane mere akmenare me
peneka kena meije me moneka po tatike pine eluake suike.
Masike ele mere po tatike pine atiae.

[9]Sire rebe irekwa titinai, namake inati binatane mere.
Binatane esi ului itu meru, natire ulata itu rebe bina mere
irue kenalu. Kai esi ului itu meru lekwe natire kamala itu.
[10]Lima bei kamala meru esi mata peneka, esa eri pleta sa
kai esa lekwe iluake mosa. Sepo tatike pine iluake hoko
ipleta po Alla Iteu peneka be suke ipleta takwali mo. [11]Kai
binatane rebe akmenare eme po meije me monde namake
iono kamale nomore kwalure. Ile mere sae bei kamale sie
ituaru neka rebe ibetu suike iono kamale nomore kwalure.
Namake atiai.

[12]Kai sepai butu esa rebe aselu pende mere kamala butu
esa rebe esi pleta mosa. Po esi supu kbasa kena pleta saka
kamale sakesa kai binatane mere olase ului esa. [13]Esi lene
loko lomai kai esi lalesi esa, esi ktiline kai esi ono binatane
mere supu kbasa. [14]Esi lisa kai Domba Anaije. Po Domba
Anaije kai Eni maka lulua rebe esi lului rame rebe Ikotisi
kai Ibitikeise esi lesi kamala meru le Ile Elake lesi bei elaka
maketaru kai Kamale lesi bei kamala maketaru.”

[15]Eleki ibeteke loko au be, “Pusue kwele rebe aselu bina
lalane mere irue kenare, mere pusue tamata mei nusaru.[a]
[16]Kai sepai butu esa rebe aselure, meru kamala butu esare.
Namake esi sakesa kai binatane mere, lalesi tiake kota

---

[a] **17:15** Selu 5:9 esi catatane kakire.

Babele kai esi atiae. Mere saka esi rana pusue bina lalane
eni pakiane leke ikalaku, kai esi kahi pusue tinaiju kai esi
poiele kena auwe. [17]Le Alla Iono lalesi esa peneka lulu Eni
sukare leke esi ono binatane mere supu kbasa leke epleta
eti saisa rebe Alla Ibetekele eono. [18]Kai bina lalane rebe
aseluije, mere kota elake rebe epletae pusue kamala mei
nusare."

Kota Babele atiae
18:1-20

18 Eleki au selu malekate makete irulu bei ndete surga.
Eni kbasare ela titinai kai eni hitate elake eono
nusare pusue ehita. [2]Eleki ikloloe kena na elake be,
"Babele kota elake atia peneka! Pamuli meije ro tiaru esi
otoi maka rue peneka.
Kena esi laleije manua rebe ndopona kai rebe tamata esi
suka more urue kenae.
[3] Kota Babele atiae le esi atate lupe bina lalane neune
rebe iinuke mokwai kena anggure leke esi sablia kaini.
Ele mere lekwe, tamata rebe esi rue me kota Babele
esi umauke pusue tamata mei nusa
kena ono dosa kai nsalale
kai esi tatu loko tuhane tinai more esi lakaiju.
Kamala mei nusaru lekwe esi sakesa kai tamata Babelaru
esi ono dosa kai esi ono ntasite
lupe mokwai isablia kai bina lalane.
Maka abeliaru esi supu taneia boka
le tamata Babelaru lalesi loko taneia boka."
[4]Eleki au lene Alla Ilepa bei ndete surga be,
"Tamata rebe imi hlaleke loko Aure
imi siri bei kota mere.
Leke imi ono dosa lulu tamata ete meru yake.
Kai leke susate rebe esi supure ekena imi yake.
[5] Le esi dosaru tebabake lomai roma ndete lanite peneka,
hoko meije Au atiae.
[6] Au ulake malekate keu atia Babele mere

saka tamata Babelaru esi onoe ete Auku tamata
rebe esi hlaleke loko Aure.
Saisa rebe tamata babelaru esi onore
au leliele etesi ktili lesi bei saisa rebe esi onore.
Babelaru esi hukumane meije saka oba rebe penu
kena sasune rebe rilukele
ete tamata Babelaru leke esi kinue,
esi ktiline rebai lua bei tamata Babelaru esi rilukele ete
tamata makete esi kinure.
7 Babele esupu hukumane elake saka esi kwakwale kai
saka epake libuke taneiaya bokalaru.
Le bina neune Babele mere inoake be ile tamata elake.
Namake iono bina balu moneka kai irani moneka.
8 Hoko masike batuke petu esa isupu manane mo,
po irani titinai kai imata peneka.
Kai namake kotui. Le Au ruaku pine Au kbasa.
Au ruaKu teu pakala kena eni dosaru.”
9 Tamata Babela esi taneiaru eono kamala mei nusaru
esi taneia boka le pususi ono dosa kai sala, sakesa kai
mokwai rebe intulu kai bina lalane le lalesi lokoije, pususi
rani hnasike le kota Babele elake mere kotu pusu peneka
eleki auwe kweine sou pusue. 10 Esi kele bei lauke esi limese
kota mere koture, le rilasi le supu hukumane mere lekwe.
Kamala meru esi beteke be,
“Malere, malere titinai!
Kota elake rebe tamata bokala esi rekwae,
rebe ktiline, yo sasare atia peneka.”
11 Kai tamata maka abeli me nusare esi rani hnasike kai
esi beteke be,
“Malere!
Tamata me kota Babele esi luake loko ite
kena sabe iteki taneiaru moneka.
12 Namake iteki mase, perake, permata, mutiara,
obite misete titinai kai obite mahmelane, obite lalakwe,
aia rebe esi boinu ntele,
taneia bei gaja nelini, taneia bei ai

rebe esi beline elake, bei tembaga,
pesi kai bei batu karane rebe kberele kai selua kliti,
13 kai ai nkotone usai, bumbua, tanei boini ntelete,
tanei boini ntelete mure
kai kemenyane, anggure, leite,
tepone kai gandume, sapi, domba, kuda kai kereta.
Tamata makerike rebe eni kbasa sae mo
kai tamata rebe esi supu kerike kena lisare.
Pusue meiju tamata Babelaru esi sabelu moneka."
14 Tamata maka abelia meru esi susa loko kota Babele
titinaije neka, esi beteke be,
"Tamata kota Babele, taneia rebe imi nikwalu
kena imi pakelu leke eono imi tanei bokare
atia pusulu peneka."
15 Tamata maka abelia rebe esi tanei boka le piasare tamata
Babelaru esi sabe esi taneiaru, rilasi hoko esi kele bei lauke le
esi noake be yapine esi supu hukumane mere lekwe. Esi rani
hnasike kota Babele rebe ebui mere pende. 16 Esi beteke be,
"Malere! Kota elake rebe tamata bokala
esi rekwae mere atia pusu peneka.
Kota mere saka kamale eni bina rebe selui kliti
le eni pakianaru bei obite misete titinai,
obite mahmelana kai lalakwe
rebe esi beline ela titinai kai mase,
permata kai mutiara.
17 Po batuke sasare yo kota Babele
esi tanei bokala meru atia pusulu peneka."
Kai pusue maka keri kapale, tamata rebe esi sa kapale kai
makerike me kapalaru kai pusue tamata rebe esi makerike
ndau meite esi kele bei lauke kena selu kota mere. 18 Pususi
kloloe le aure koti pusue kota mere. Esi klolo be,
"Ayo! Mei nusa meije kota sae makete
esakesa kai kota Babele meije mo."
19 Eleki esi rana lopone eleki esi libuke kena uluisu le lalesi
susa kai esi rani hnasike kota mere lekwe. Esi beteke be,
"Malere, Kota Babele rebe tamata bokala

esi rekwae meije esupu susate elake peneka.
Bei kota meije pine pusue tamata
rebe esi kapalaru esi taneia boka.
Po sasare yo kota meije esi taneiaru atia pusulu peneka.”
[20] Eleki lepate sae eombe,
“Pusue imi ndete surgare suke lalemi ndina
le kota elake meije atiare.
Hei! Pusue Alla Eni tamata,
Yesuse Eni maka ulake kai nabia,
suke lalemi ndina! Le Alla Iono hukumane elake mere
kena seli saisa rebe tamata Babelaru
esi onoe ete imire.”

Babele ebetu suike moneka
18:21-24

[21] Eleki malekate sae me iktili titinaije neka ibitike batu sae me esi elaka saka batu maka giline gandume rebe ela titinaije. Eleki ipoiele kena meite kai ibeteke be,
“Sakesa kai kota Babele rebe elake mere neka,
poie lope tiktili leke atiae.
[22] Pusue yelu rebe tamata Babelaru esi onore sae moneka.
Kai maka klemake kecapiaru kai maka menaniaru,
kai maka hbue suline kai tabuli, sae ilene naisu
me kota mere moneka.
Kai tamata makerike rebe irekwa titinai,
sae itetuesi kena kota mere moneka,
kai sae ilene batu maka giline gandume esi tuleije moneka.
[23] Kai tamata esi selu lampuaru kliti
kena kota mere moneka
kai sae ilene tamata naisi kena totliba
kena kota mere moneka.
Namake kota elake mere supu hukumane ele mere
le tamata maka abelia rebe esi rue
ete mere esi tanei boka lesi
bei tamata makete mei nusaru,
kai tamata me kota mere esi ono palmane

ete pusue tamata mei nusare
esi supu lemake.
[24] Tamata Babele esi supu hukume elake titinai
le esi bunu nabiaru kai Alla Eni tamata maketaru.
Mere esi bunu pusue tamata
rebe esi sala sae mo me Alla oaIje.”

Pusue sie ndete surgare lalesi ndina
19:1-5

19 Eleki au lene na elake ndete surga saka tamata
bokala esi kloloe be,
“Isike Alla. Iteki Allare rebe Ihlamate ite.
Ile rebe Ikbasa kai Ihita titinai.
[2] Isike Alla le Eni hukume nkena kai tinai.
Iteu hukumane ete kota elake,
rebe sakesa kai bina lalane
rebe piasare isablia kai mokwaiaru.
Tamata me kota mere esi uma pusue tamata mei nusa
leke esi ono dosa kai tatu loko tuhane tinai more
esi lakaije.
Tuhane ihukume Babele le tamata rebe me Babele
esi bunu Alla Eni tamata makerikaru.”
[3] Kai sie bokala ndete surgare esi kloloe suike be,
“Isike Alla! Ite isike Tuhane suike!
Auwe rebe Tuhane Iono ekotu kota elake mere
kai auwe kweine bei kota mere
eti pelare sirike moneka.”
[4] Kai elaka sie butu lua lesini ata meru kai binatana ata meru tatu kai holmate Alla rebe Irue kena otoi maka ruere kai esi beteke be,
“Amine! Mai ite isike Alla.”
[5] Eleki nai sae bei otoi maka rue kena pleta mere eombe,
‘Pusue imi rebe Tuhane Eni tamata makerikaru
rebe tone kai elake,
kai rebe tatu lokoIje,
pusumi IsikeNi!”

Domba Anaije Eni pesta kaije
19:6-10

[6] Eleki au lene tamata bokala naisi lupe kwele elake etetu
lapate esi tuleije kai lupe kla elake esi tuleije be,
‘Isike Alla! Le iteki Allare, Eni Kbasa ela titinai
kai Ipleta pusue tamata.
[7] Mai ite lalema ndina kai ite holmate Tuhane!
Le petu kena Domba Anaije Ikaije emeije peneka.
Kai eni bina rebe kaije ialike [8] pakiane mise titinai
rebe kliti rebe Alla Irilukele eteije peneka.”
Pakiane misete titinai rebe kliti mere esi natire saisa rebe
Tuhane Eni tamataru esi mei nusare lulu Tuhane enkena.
[9] Eleki malekate mere ibeteke loko au be, “Aleki elere,
‘Tamata rebe esi supu koti kena pesta Domba Anaije Ikaije,
esi supu misete bei Alla.’ ” Kai malekate mere ibeteke
lokoku lekwe be, “Meije sou tinai bei Alla.”
[10] Eleki au tatu me eni lelale kena au holmatei, po ibeteke
loko au be, “Ono ele mere yake! Le aure tamata makerike
sakesa kai ale kai amu kwalia rebe esi lulu sou nkenale rebe
Yesuse Ibetekule neka. Tatu loko Alla! Le saisa rebe nabiaru
esi betekele kai saisa rebe au betekele ete ale, mere rebe
Yesuse Ibetekule.”

Yesuse Inabu pusue Tuhane Eni musua me pusue nusaru
19:11-21

[11] Eleki au selu surga baeke eleki au selu kuda putile. Kai
ile rebe sa kenare eni nane, Nkenale kai Persayai le iono
lulu Alla Eni lepataru rame. Iteu pakala kena nkenale kai
ilisa kena nkenale. [12] Kai mataIje selu saka auwe klitini
kai ndete uluIje liuta boka titinai kai leki nane sae kenae
rebe tamata makete esi rekwa mo, batuke ruaI. [13] Kai Ialike
lapune nanuke rebe penu kena lalakwe. Kai kotiNe “Alla Eni
Lepate.” [14] Kai pusue solaua ndete surga esi keu luluI, esi sa
kuda putile kai esi alike lapune putile misete titinai. [15] Kai
sari nanuke ntinale esiri bei biruIje kena lasa pusue tamata

mei nusa. Kai Ipletaesi kena toane bua pesi[b]. Ikeleke Eni
musuaru saka tamata esi keleke anggure buaije kena otoi
maka keleke anggure kena rana esi kweline. Tamata mei
nusare esi ono dosaru boka kuate, hoko Alla rebe Ikbasare
Iaseluke Eni nasute etesi ele mere. 16 Kena Eni lapu nanuke
kai ainueIje lekite matai be Aure Kamale lesi bei kamala
maketaru kai Aure Elake lesi bei elaka maketaru.
17 Eleki au selu malekate sae me ikele kena lemataije esi
hitaije kai ikloloe kena na elake loko pusue manua rebe
uribu ndete lanite be, “Mai lomei kai lupuke sakesa kena
Alla Eni pesta elake meije. 18 Leke imi kane pusue kamalaru
esi tinaisu, pusue solaluaru esi elakaru esi tinaisu, pusue
tamata maka lisaru esi tinaisu, kudaru esi tinaiju kai tamata
rebe esi sa kenare esi tinaisu, kai tamata rebe esi kerike
ete tamata makete mo pise tamata makerike esi tinaisu kai
tamata elake pise tone esi tinaisu.” 19 Kai au selu binatane
mere kai kamala me nusare kai solalua esi lupuke lomai
leke esi lisa kai Maka sa kuda putile mere kai Eni solaluaru.
20 Eleki binatane akmenare esupu kerike sakesa kai nabi
rebe tinai mo mere. Nabi mere binatane nomore lua rebe
eono tanda herana me binatane akmenare esi oaije. Kena
tanda herana meru, binatane mere elemake tamata rebe esi
pake tanda binatane mere kai esi tatu loko binatane mere
esi lakaije. Eleki binatane mere kai nabi tinai more esi supu
poie kena auwe elake lupe meite rebe kliti kena belerane
po erisi kwana. 21 Kai pusue tamata maketaru esi supu bunu
kena sari nanuke rebe esiri bei Maka sa kuda putile biruIje.
Kai pusue manuaru upilae tinaisu.

Petua musune usate esa
20:1-6

20 Eleki au selu malekate sae me irulu bei ndete surga
ikerike matale esi benaije esi kuncire kai ilalake
rante elake. 2-3 Eleki ikerike naga rebe ntua titinai peneka.

---

[b] **19:15** Selu catatane kaki 2:26-27.

Naga mere ro tiaru esi elake pise litare esi elake. Kai iloe
eleki ipoiele lope matale esi benaije kai ikuncie kai itola
segele kenae leke naga mere elemake tamata mei nusare
moneka salaue musuna usate esa. Musuna meru pela mina
pine esupu tie suike po takwali mo.
4 Eleki au selu otoi maka rue kena pleta kai tamata rebe
esi rue kenare, esi supu kbasa kena teu pakala. Kai au selu
tamata rebe esi supu bunu le esi suka tatu loko binatane
neune mere mo kai binatane mere esi lakaije mo. Kai esi pake
binatane mere esi tandare kena oalaleisu pise esi balaisu mo.
Po esi saksi rame kena Yesuse kai esi lepae Alla Eni hnaunaru,
hoko esi selearu supu ribi kai uluisu supu tete. Po meije esi
kwana suike peneka eleki esi kbasa saka kamale sakesa kai
Maka Hlamate rebe Tuhane ItalukeiNe kai esi kbasa musuna
usate esa. 5 Po kena musuna usate esa mere, tamata matale
maketaru sae ikwana suike mosa. Tamata matala esi kwana
suike menaije meije. 6 Sie rebe esi kwana suike kena rebai
menaije esi supu misete. Esi ono Alla Eni tamata. Esi mata
rebai lua moneka. Mata rebai luare supu poie kena auwe
saelae meite. Esi ono imama ete Alla kai imama ete Kristuse.
Kai esi pleta sakesa kaiNi musuna usate esa.

Ro tiare supu hukume
20:7-10

7 Eleki kena musuna usate esa mere liare ro tiaru esi elake
tiele bei matale esi benaije. 8 Eleki ikeu umauke tamata me
pusue nusare rebe kotise Goke kai Magoke. Ro tiare esi elake
lemakesi kai lupukesi leke esi lisa. Tamata meru esi boka
titinai sabokae ume ndau meite. 9 Eleki esi luake bei pusue
otoi mei nusare kena esi keholi tamata rebe esi lulu Allare
me kota rebe Alla Iokire. Po aure erulu bei ndete lanite
ebunu pususi. 10 Eleki ro tiaru esi elake rebe ilemake sie
meru namake isupu poie kena auwe elaka kai belerane saka
meite mere. Binatane akmenare kai nabi tinai more esi supu
poie akmena ete mere peneka. Nabi tinai mo mere binatane
nomore luare. Esi blake kera titinai pita kpetu eti pela.

Hukume rebe pamulire
20:11-15

[11] Eleki au selu otoi maka rue kena pleta rebe putile elake
kai Ile rebe Irue kenare. Lanite kai nusare sirikele bei
oaIje le atia pusulu peneka. [12] Kai au selu tamata matale
elake tone esi kele me otoi maka rue mere esi oaije. Eleki
bukuaru baekele. Eleki buku makete me baekele, buku
mere Buku Tamata Kwanale. Eleki tamata matalaru esi supu
hukumane lulu saisa rebe esi onoe, rebe lekie me bukuaru.
[13] Hoko tamata rebe esi mata ndau meite kai tamata rebe
esi mei tamata matale esi otoi maka ruere lekwe esi supu
hukumane lulu saisa rebe esi onore lekwe. [14-15] Tamata rebe
esi nane kena buku tamata kwanale more poiesi kena auwe
saelae meite mere. Mere pela eleki Matale kai Nusa tamata
matale sae moneka le pusue tamata rebe esi kusu nusa
beluke more esi supu poie kena auwe saelae meite peneka.
Auwe saelae meite mere esi kotiele mata rebai luare.

Lanite kai nusa beluke
21:1-8

21 Eleki au selu lanite beluke kai nusa beluke. Lanite
akmenare kai nusa akmenare sirikele kai meite
lekwe selu moneka. [2] Eleki au selu kota moli, rebe kotiele
Yerusaleme beluke kai erulu bei ndete surga, mere Alla
Ionoe. Kota mere ehita kena hitate elake bei Tuhane Alla
saka bina rebe selui hita le eni pakianaru le iono kena ikai
kai mokwai sae me. [3] Eleki au lene na elake bei otoi maka
rue kena pleta mere be, “Kena meije Alla Irue sakesa kai
tamata. Hoko siere Alla Eni tamata kai batuke esi tatu lokoI.
[4] Iono esi supu susate sasaisa moneka hoko esi rani kwale
moneka. Sae imata moneka. Sae isusa moneka pise kerake
moneka le yelu rebe akmena ite supure, pamuli meije sae
moneka.”

[5] Eleki Ile rebe Irue kena otoi maka rue mere Ibeteke be,
“Kena meije Au ono pusulu belu!” Ibeteke lokoku lekwe be,

"Leki pusue lepate meije le tinai hoko namake tamata esi
lene lokole.
[6]Meije Au ono pelae yelu rebe Au taluke pende! Aure Alfa
kai Omega, rebe memenai kai rebe pamuli. Sire rebe ioki
Au, irue kai Au eti pela. Saka tamata rebe kmalakeni, Au
ono ikinu bei kwele rebe eboboke kai iseli mo. [7]Sie rebe
esi lesi ro tiaru esi elake le esi tatu lokoi mo kai esi hlaleke
titinai loko Au tatike pine Au riluke misete rebe Au talukele
ete imi pusuime. Kai Au ono Alla etesi kai esi kotie Aure
Ama. [8]Po tamata rebe esi sele le rilasi, kai rebe esi hleke
bei hlaleke loko Yesuse, rebe esi ono atate rebe eandopoke
nanakwalaisu, tamata maka bunu, tamata maka ono ntasite,
tamata rebe pake-pake, tamata maka hlaleke loko tuhane
tinai mo kai pusue tamata nloene, esi supu poie kena auwe
saelae meite kai belerane rebe ekliti rame mere. Mere mata
rebai luare."

Yerusaleme Beluke
21:9-22:5

[9]Malekate esa bei malekata itu rebe esi lalake yelu
rebe kute susata itu pamulire iluake loko au kai ibeteke
be, "Mai! Au tiluke bina rebe iono kena ikaije etemu. Bina
mere Domba Anaije Eni bina." [10]Eleki Alla Eni Rore Ikbasae
malekate mere leke ikeri au lolete ulate nanuke titinai.
Iaseluke Yerusaleme kota molire ete au. Kota mere erulu
bei ndete surga, mere Tuhane Alla Ionoe. [11]Kota mere ehita
kena hitate elake bei Alla. Kota mere ehita saka batu hitate
permata rebe nteki titinai, saka batu permata yaspise rebe li
siba lupe kacare. [12]Temboke rebe keholire nanu kai ela. Kai
esi metua butu esa lesini lua kai malekata butu esa lesini
lua esi raka metua meru. Nusa tamata Israela butu esa lesini
luaru esi nanaru kena metua meru. Papelake meture suku
esa esi nane. [13]Metua telu balale lemataije sa, telu ubalale
lemataije sa sapleuke makwanale, telu balale lemataije sa
sapleuke mapale kai telu balale lemataije suni. [14]Batua inai
butu esa lesini lua ulukue temboke mere. Domba Anaije Eni

maka ulake sie butu esa lesini luaru esi nanaru kena batua
meru. Papelake bature Domba Anaije Eni maka ulake esa
eni nane.
15 Malekate rebe ilepa kai au mere ikerike toane buai
maka sue bei mase kena sue kota mere, esi metuaru kai esi
temboke. 16 Kota mere esi nanuke kai esi lebare sakesa. Eleki
malekate mere isuele kena toane buai maka sue mere. Hoko
esi nanuke kiloa usata lua utuna ata (2.400)[c]. Esi lebare kai
esi nanuke loletere sakesa kai esi lori lopaije nanuke neka.
17 Eleki kena malekate mere isue esi temboke, esi nanuke
loletere metera butu ne[d]. Malekate esi alate maka suere
sakesa kai tamata eni alate maka suere neka. 18 Kota mere
esi temboke bei batu misete permata yaspise kai kotare ruale
bei mase misete titinai, li siba saka kaca. 19 Batua rebe kena
kota mere esi uweije kerikelu bei batu misete permata. Batu
nomore esare batu malae rebe kotiele batu yaspise, batu
nomore luare batu malae rebe kotiele batu nilame, batu
nomore telure batu malae rebe kotiele batu mira, batu
nomore atare batu malae rebe kotiele batu samrute. 20 Batu
nomore limare batu lalakwe kai putile rebe kotiele batu
uname, batu nomore nere batu lalakwe rebe kotiele batu
sardise, batu nomore iture batu porole rebe kotiele batu
ratna cempaka, batu nomore kwalure batu malae rebe kotiele
batu berile, batu nomore sikware batu porole rebe kotiele
batu krisolite, batu nomore butu esare batu malae rebe
kotiele batu krisoprase, batu nomore butu esa lesini esare
batu malae rebe kotiele batu lasuardi kai batu nomore butu
esa lesini luare batu mahmelane rebe kotiele batu kecubune.
21 Kai metua butu esa lesini lua meru bei mutiara butu esa
lesini lua, metu esare ono bei mutiara esa. Lalane me kota
mere ono bei mase misete titinai kai selue hita saka kacare.
22 Au selu Tuhane Eni Lumare kena kota mere mo le Alla
Maka Kbasa elake kai Domba Anaije esi me kota mere hoko

---

[c] **21:16** Kiloa usata lua utuna atare (2.400) sakesa kai stadia usata butu esa lesini lua (12.000). [d] **21:17** Metera butu ne (60) sakesa kai hastaya utune esa butu ata lesini ata (144).

tamata esi tatu me oaIsu neka. [23] Kota mere perlu lematai
pise bulane ehita moneka, le Alla Eni hitate elake ehitae kai
Domba Anai mere Iono saka lampu ete kota mere. [24] HitaIje
ehita pusue tamata bei nusa kai kamala bei nusa rebe esi
luake keri taneiaru me kota mere. [25] Kota mere esi meturu
ebaeke rame sae ikobue moneka le ete mere kpeture sae
mo. [26] Pusue tamata esi keri esi taneiaru leke esi rilukelu ete
Alla kena esi holmateI. [27] Po tamata rebe esi ono yelu rebe
uandopoke nanakwalare, pise tamata rebe esi tatu loko yelu
rebe Tuhane more, esi supu kusu kota mere mo. Tamata
rebe supu kusu kota mere esi laleije batuke tamata rebe eni
nane lekie me Buku Tamata Kwanale, Domba Anaije Eni
bukure.

22 Malekate mere iaseluke kwele rebe eono tamata
ikwanare lekwe. Kwele mere endina titinai saka kaca.
Ebele bei Alla Eni otoi maka rue kena pleta kai Domba Anai
mere, [2] ekeue lalane esi tlaije me kota mere. Me kwele mere
esi leine, aia rebe uono tamata ikwanare ukusu ndi teba mpai
teba. Musune esare aia meru ubua rebai butu esa lesini lua.
Hoko bulane esare rebai esa. Esi tetuiju eono obate ete pusue
tamata mei nusa. [3] Me kota mere Alla Ikutuke sasaisa moneka.
Alla kai Domba Anai mere Esi otoi maka rue kena pletare
namake pine eme kota mere. Kai Eni makerikaru esi tatu
lokoI, [4] kai esi seluI. Kai Eni nane lekie me oalalesi sapleuke
matabului babaisu. [5] Esi perlu lampu kai kabalane moneka
le kpeture sae mo le Tuhane Alla ruaI hitasi. Tatike pine sie
rebe esi hlaleke lokoIje esi pleta sakesa kaiNi eti pela.

Yesuse Iluake suike
22:6-17

[6] Eleki malekate mere ibeteke lokoku be, “Pusue lepata
meiju rebe lepaelu peneka kena aselulu pende tatike pine
tinai, lemake mo kai tatike pine tamata rebe esi hlaleke
lokoIje esi lene lokole. Alla rebe Iriluke Eni Rore ete nabiaru
Iulake Eni malekate kena itiluke saisa rebe eonore nere ete
Eni makerikaru peneka.

7 Yesuse Ibeteke be, ‘Au luake reneka. Sie rebe esi lulu
lepata rebe mei buku meije esi supu misete.’ ”
8 Au Yohanese, au lene kai au selu pusue meiju peneka.
Eleki kena au lene kai au selu pusue meru pelare, au tatu
loko malekate rebe iaseluke meru ete aure, 9 po ibeteke loko
au be, “Yake, tatu loko au yake! Po tatu loko Alla! Le aure
makerike lupe ale neka kai pusue kwali betaya rebe nabiaru
kai rebe esi lulu hnauna mei buku meije neka.”
10 Eleki ibeteke lokoku leneka be, “Bunike lepata mei buku
meije yake, le takwali moneka pusue meiju uono reneka.
11 Sie rebe esi ono tiare kai sie rebe esi tatu loko tuhane tinai
more esi lakaiju, sebeie esi ono ele mere rame. Po sie rebe
esi ono saisa rebe nkenale kai sie rebe batuke esi tatu loko
Allare esi ono ele mere rame eti pela.”
12 Imi nete Yesuse Eni hnaune meije: “Takwali mo Au
luake suike reneka kena Au lelie ete pusue tamata lulu saisa
rebe esi onore. 13 Aure rebe Alfa kai Omega le Aure menai
kai pamuli.
14 Alla Iono tamata rebe esi tetake esi lapu nanukaru eti
uputire lalesi ndina le esi supu kbasa kena kusu kota mere
esi meture leke esi kane ai rebe eono tamata ikwanare esi
buaiju. 15 Po tamata rebe esi ono ndopone kai tamata maka
atiaru, tamata lalanaru, tamata maka bunu, tamata maka
tatu loko tuhane tinai more esi lakaiju kai tamata maka
lemake rame, sie meru esi rue me kota mere esi mulini.
16 Au meije Yesuse, Au ulake Auku malekate lokomi
peneka leke ibeteke saisa rebe epentine ete jemate toini
rebe esi hlaleke Tuhane. Au rulu bei kamale Dauta, Aure
kmale pita rebe esi hitai elake.”
17 Alla Eni Rore kai Domba Anaije Eni bina rebe iono kena
kaije[e] esi koti be, “Mai!” Sire rebe ilene, suke ibeteke lekwe
be, “Mai!” Kai sire rebe kmalakeni, lomei! Kai sire isuka,
irana kwele rebe eono tamata ikwana eti pelare, kwele
mere seli mo.

---

[e] **22:17** Domba Anaije Eni bina ete meije natire pusue tamata rebe hlaleke loko Tuhane.

Lepate mulini
22:18-21

18 Sire rebe ilene loko lepata kena buku meije, au
Yohanese, au ahnau be,
“Imi tapa sasaisa kena lepata meiju yake,
mo hoko Alla Itapa imi hukumane kena susata elaka
rebe lekilu kena buku meije ete imire.
19 Kai imi hleke sasaisa bei lepata meiju yake,
mo hoko Alla lekwe Iono imi kusu kota misete titinaije
mo,
kena ikane ai buai rebe eono tamata ikwanare,
rebe lekie mei buku meije.”
20 Ile rebe Ibeteke lepata mei buku meije Iombe,
“Tinai, Au suka luake reneka!”
Au Yohanese, au ralake be,
“Tinai! Tuhane Yesuse, Aluake noma!
21 Ariluke misete ete pusue tamata
rebe hlaleke loko Allare noma!
Amine.”

Hlamate, *Yohanese*

Kamuse

Abrahame Eni nane akmenare Abrame, ibei hena Urkasdime me otoi Mesopotamia. Imata kasuke musuna usata lua kena ruele Yesuse mosa. Tuhane Alla Italukeni be nama Iriluke tapele etei kai eni anubu boka. Sakesa kai Eni nanae Isake kai upui Yakupe, kotiesie Israele esi ntuana mena (Atn. 12-25). Kena buku Alla Eni Janji Beluke kotinie pusue tamata rebe hlaleke loko Allare esi ama (Rm. 4:11).

Agripa Herodese Agripa II, Herodese Agune Eni anubu, iono kamale me Palestina Utara (Ula. 25:13-26:32), selu **Herodese**.

Agustuse Romaru esi Kaisare rebe ipleta bei musune 27 kena ruele Yesuse mosa (sM) roma musune 14 kena ruele Yesuse pende (M) bd. Luk. 2:1.

Ai Batai Ai batai rebe pake kena paku tamata rebe supu hukumane matare kenare kena Romaru esi pletare (Mrk. 15:13, 24).

Ai Tutini Ai batai rebe pake kena paku tamata rebe supu hukumane matare kenare kena Romaru esi pletare (Mrk. 15:30, 32).

Alena Umpama Alene kena beteke yelu rebe esi natire ekbuni sare. Piasare Yesuse Ialenake Alla Ipletae tamatare eliare iumpamae kena yelu rebe piasa selule (Mat. 13:11).

Alfa Sou Yunanire esi hurupe menaije.

Alla Eni Lepate Rebe Lekire Kena buku Alla Eni Janji Beluke ebeteke buku moli esi natire pusue saisa rebe tamata esi lekie rebe moli rebe esi lupukelu hoko sakesa kai buku Janji Takwaline. Kai esi pake kena beteke

Musa Eni bukua limaru kai nabiaru esi bukuaru (Luk. 24:27, 44).

Alla Eni Luma Otoi kena kotie loko Alla.

Alla Eni Nanae Tamata Israelaru kotiesie Alla Eni nanae pise Alla eni nanae mena (Atn. 4:22-23; Hos. 11:1). Ele mere lekwe kamale Israele, Dauta eni anubu (2Sam. 7:14; Isi. 2:7). Po pentine kena Kristuse Eni nalane rebe ruaI beteke be Ibei Alla kai Ikerike loko AmaI Eni sukare eti Ilere, Alla IokiNi titinai.

Alla Eni Ro Selu Ro Misete.

Alla Ipletae Ite Tamata Alla Ipleta saka Kamale ndete surga kai mei nusa. Kena Yesuse Iluake mere be lau mo Alla Ipletae itere reneka (Mat. 4:17), kai eme kai ite (Luk. 17:21), Ilepa Sou Misete loko Alla Ikbasae nusa meije saka kamale (Luk. 4:43).

Amine Lepate matai bei Sou Ibrani rebe esi natire: yele pise tinai. Kena buku Alla Eni Janji Beluke, Yesuse kotieNe 'Amine' natire be Iaknekae pusue rebe Alla Italukeule (Unr. 3:14).

Arkelause selu **Herodese**

Baptise Agamare esi upacara rebe pake kwele. Lepate matai meije bei sou Yunani rebe esi nati lulu lepate matai kena lepate mataije, suni pise koa bala kena kwele. Kena abate memenaije, tamata Yahudiru esi rekwa bei meije tanda kena kusu kelompoke sae pise upacara kena ampune dosaru. Yahanese maka baptise ibaptise mere tanda kena hleke bei ono dosa kai ampune dosare. Kena tamata Kristene memenaije, baptise tamata rebe esi hlaleke loko Tuhane mere upacara agama rebe natire be ampune dosa kai supu Ro Misete (Ula. 2:38). Pauluse ibeteke be baptise mere tanda be tamata rebe hlaleke loko Tuhane, esi esa kai Yesuse Kristuse kena Eni hidupe, Imatare kai Ikwana suike (Rom. 6:3-8) kai tanda be ono Alla Eni tamata.

Beelsebule Ro tiare esi elake esi nane.

Dauta Eni Kota Otoi sapleuke tenggara bei kota Yerusaleme. Otoi mere, hena upui ete mere esi kotiele Dauta Eni Kota kai esi onoe kena Israele esi kota inai (2Sam. 5)

Dauta Eni Nanae Ile rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamatare rebe tatikeNie rebe Irulu bei kamale Dautare (2Sam. 7).

Dauta Tamata Israelaru esi kamale nomore luare rebe iono tamata Israelaru esi ono bangsa kai iono kota Yerusaleme kena esi kota inai rebe esi tolae peti rebe hnouke Alla Eni taneiju kenare, ete mere (2Sam. 5-6). Tuhane Italuke be Iono Dauta eni nanare isupu otoi maka pleta rebe kuru kai eti pela (2Sam. 7).

Dekapolise Kota butu esa me tlaka Galileare esi sapaleuke lematai sare esi nane. Esi tamataru boka tamata Yunani.

Dosa Saisa rebe sae ionoe pise ionoe sakesa kai tamata makete rebe lulu Alla Eni sukare mo kai lulu Eni hukume mo. Ono mere eono supu dosa. Ete tamata Israelaru tiluke lalane etesi kena pala tanei ete Alla leke dosare supu ampunelu. Kena buku Alla Eni Janji Beluke, ebeteke be Yesuse Kristuse pine Iampune pusue tamata esi dosaru. Piasare tamata Yahudiru esi umpamae dosare kena ragi (bd. 1Kor.5:7).

Elia Israele esi nabi (bd. 1Kam.) rebe isuka mo kena tatu loko tuhane tinai more. Lulu tamata Yahudiru esi hlaleke esi namake ileu suike kena liku lalane ete Ile rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamatare (Mal. 4:5-6; Mat. 17:9-13), eti Yohanese maka baptise esi noake isakesa kai Eliare neka (Mat. 17:13).

Gabriele Malekate rebe eono elake ete malekate maketaru. Ibeteka saisa rebe Daniele iselure esi natire (Dan. 8:16; 9:21). Kai isupu ulake loko Sakaria kai Maria (Luk. 1:19; 26).

Galatia Romaru esi propinsi sae rebe sapleuke lemataije sa bei negara Turki pamuli meije (Asia Tone). Kota rebe ukena otoi mere, Ikoniume, Listra, Derbe kai Antokhia

me Pisidia. Pauluse ilepae Sou misete ete mere mere (Ula. 13-14).

Galilea Esapaleuke Palestina utara. Galileare otoi rebe Yesuse Irue kenae kai Ikerike memenai kenare. Tamata rebe esi rue ete mere, tamata Yahudi kai Yahudi more, esi rue toha lomai (bd. Mat. 4:15). Tlaka Galilea mere tlaka Genesarete neka (Luk. 5:1) pise tlaka Tiberiase (Yoh. 6:1; 21:1). Kena buku Janji Takwaline esi nane takwaline tlaka Kinerete (Ntu. 34:11; Yos. 12:3) pise tlaka Kinerote (Yos. 13:27).

Gamaliele Ile sae bei kuru torate rebe irekwa titinai bei tamata Parisi, ile bei elaka maka teu pakalaru me Yerusaleme (Ula. 5:34). Sauluse (Pauluse) eni kuru (Ula. 22:3).

Gomora Kota rebe tehaike Meite Matale, rebe Alla Iatia kena auwe le esi tamataru esi neu kuate (Atn. 19:24-28).

Herodese 1. Herodese Agune. Iono kamale kena pusue tape Palestina (musune 37 - musune 4 sM). Ile meije pine iulake bunu pusue kwete mokwai tone me Betleheme (Mat. 2; Luk. 1:5). 2. Arkelause, Herodese Agune eni nanae. Ipleta kena otoi Yudea kai Samaria (musune 4 sM - musune 6 M). Isupu ruluke eleki otoi rebe ipletaele, Romaru esi kbasaele (Mat. 2:22). 3. Herodese Antipase, Herodese Agune eni nanae. Iono kamale kena otoi Galilea (musune 4 sM - 39 M), eleki isupu ruluke. Ikai kai Herodiase, kwalini eni bina (Luk. 3:19). Ile meije pine ibunu Yohanese maka baptise (Mat. 14:1-12). 4. Herodese Agripa I, Herodese Agune upui. Iono kamale kena pusue otoi Palestina (musune 41- musune 44 M). Ile meije pine ibunu Yakobuse, Yesuse eni maka ulake kai ikusue Petruse kena buije (Ula. 12). Eni nanare Agripa II (bd Agripa). Kamala meiju esi pleta hena kai kota bokala hoko esi kbasare saka gubernure.

Herodiane Tamata Herodiane mere tamata bei partai Yahudi sae me rebe esi sukare Herodese agune eni anubu ipletaesi. Esi suka Romare esi gubernure pletaesi mo (Mat. 22:16).

Hleke Bei Ono dosa Hleke bei ono dosa, leu suike loko Tuhane. Hleke kelakuane tiare. Yesuse Ilepa Sou Misete memenaije ibeteke be "Hleke bei ono dosa le lau mo Tuhane Ipletae tamatare reneka" (Mat. 4:17).

Ile rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamata selu **Kristuse**

Imame Elake Lakwai Esa Imame meije iela lesi bei imama maketaru. Pela musune ikusu me Alla Eni Lumare esi otoi misete lakawai esare leke ipala tanei kena rilukele ete Alla kena ampune tamata esi salaru. Batuke ruai pine ikusus ete mere kena ilulu atate. Buku Ibranire beteke be Tuhane Yesuse Isakesa kai Imame Elake lakwai esare.

Imame Elake Imamaru esi elake. Kena buku Janji Beluke esi beteke sie bokala. Sie meiju pine esi kbasa kena teu pakala.

Imame Agama Yahudire esi elakaru. Pususi rulu bei Harune bei suku Lewi. Esi makerike pala tanei rebe rilukele ete Allare, kotie ete Alla kai riluke misete ete jemate toini.

Isai Kamale Dauta amai (Rut. 4:18-22; 1Sam. 17:57-58; Mat. 1: 5-6; Luk. 3:32; Ula. 13:22; Rom. 15:12).

Kaisare Kamale Romare esi kotine Kaisare. Kaisare mere ipletae nusa Yahudi kai nusa makete bokala lekwe. Kena buku Alla Eni Janji Beluke ebeteke: Agustuse (musune 31 sM - musune 14 M; bd. Luk. 2:1), Tiberiuse (musune 14 - musune 37 M; bd. Luk. 3:1), Kaligula (musune 37 - musune 41 M), Klaudiuse (musune 41 - musune 54, bd. Ula. 11:28: 18:2), Nero (musune 54 - musune 68 M), kasuke lepa batleini kena 666 me Unr. 13:18), Vespasianuse (musune 69 - musune 79 M) kai Tituse (musune 79 - musune 81 M) kena musune 70 iatia kota Yerusaleme.

Kepene Mase Tamata Yunani esi kepene matai. Kepene mase matai esare kari kena kerike petu butuesa (Luk. 19:11-27).

Kepene Perake Tamata Romaru esi kepene matai. Kepene perake matai esare kari kena kerike petu esa (Mat. 20:2).

Kristuse Lepate matai bei sou Yunani rebe esi lelie bei sou Ibrani "Masyiakhe" pise "Mesiase Christos" esi natire "rebe Tuhane Iurapi". Yesuse kotine Kristuse le Alla IbitikeNi kena hlamate tamata kai Ile Tuhane. Hoko Yesuse Eni nane Kristuse.

Kuru Torate Sie rebe esi atetuke kai nikwa buku Janji Takwaline esi natire khususe kena Musa eni bukua limaru.

Leite Boini Ntelete Titinai Boi ntelete rebe ono bei sare boi ntelete esi lamuite (Lag. 1:12; 4:13-14; Mrk. 14:3; Yoh. 12:3).

Leite Mure Kalane rebe esi boine ntele, rebe pakele kena rilukele (Mat. 2:11), pakele kena obate (Mrk. 15:23), kai kena aknekae tamata matale kena hnoukeine (Yoh. 19:39).

Maka Atetuke Nusa Eni Lepataru Tamata rebe kena buku Janji Beluke, esi atetuke kai esi beteke hnauna rebe ume buku Janji Takwaline, kusus kena Musa Eni bukua limaru.

Maka kotie pajake Tamata rebe esi makerike kotie bea ete pemerinta Romare. Piasare rebai sesi esi paksa rayate kena esi supu untune, eti kotiese esi sakesa kai tamata dosare neka (lupe Mat. 9:10).

Maka layani jemate toini Jemate toini esi elake rebe esi layani jemate toini.

Maka lulu Sie rebe esi lulu tamata elake pise rebe atetuke, lupe Yohanese Maka baptise kai tamata Parisiaru (Mrk. 1:18). Piasare ete sie rebe lulu Tuhane Yesuse. Menaije sie butu esa lesini lua, eleki pusue tamata rebe hlaleke loko Yesuse. Suke ono pusue tamata esi lulu Yesuse (Mat. 28:19).

Maka raka domba Tamata maka keri kai raka domba pise pipi. Iraka dombaru mimise, piasare inehekulu, kai irakalu bei binatana rebe uatia dombaru pise pipiru. Me Israele, esi aku Tuhane Allare mere esi Maka raka (Lag. 23; Yes. 40:11; Yeh. 34). Tuhane Yesuse mere saka Maka raka domba misete (Yoh. 10), kai majelisaru saka maka raka domba kena raka jemate toini rebe esi elake kena Maka raka domba misete (1Ptr. 5:1-4, bd. Yoh. 21:15-17)

Melkisedeke Ile kamale kai imame kena akmena sa irue roma Abrahame lekwe (Ula. 14:17-20).

Mikaele Malekate rebe iraka Alla Eni tamataru (Dan. 10:13; Yud. 9; Unr. 12:7).

Musa Ile rebe ikeri tamata Israelaru esi siri bei Mesire eti roma tape Kanane esi otere. Ile rebe ibeteke Alla Eni hukume rebe isupu bei Tuhane Allare. Ileki bukua lima memenai kena buku Janji Takwaline (Luk. 16:29).

Nabi Tuhane Eni tamata makerike rebe ibeteke Tuhane eni lepataru ete tamatare. Piasare Israelaru esi nabi rebe esi lepa seli Alla (lupe Musa, Elia, Amose, Yesaya kai makete lekwe). Rebai sesi esi broka kai kamale kai tamata toini rebe esi lene loko Tuhane eni sukare more. Kai Yohanese maka baptise, nabi nekwe (Mat. 11:5) kai Yesuse lekwe kotiNe Nabire neka (Luk. 24:17). Tamata Yahudiru esi hlaleke be nabi sae iluake kena buka lalane ete Ile rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamatare (Ul. 18:15, 18; Yoh. 6:14). Yesuse Ibeteke be namake pine nabi tinai more esi luake rebe esi lemake tamata rebe hlaleke loko Tuhane (Mat. 14:11, 24).

Nasarete Yesuse eni kotare eme otoi Galilea (Luk. 2:4). Ele mere eti esi kotiNe "Yesuse bei Nasarete" pise "Yesuse, tamata Nasarete (lupe Mrk. 1:24)."

Nusa Tamata Matale selu Tamata Matale Esi Otoi Maka Rue.

Omega Sou Yunanire esi hurupe pamulire.

Otoi Maka Pala Tanei Rebe Rilukele Ete Allare Otoi kena pala tanei rebe rilukele ete Alla.

Otoi Supu Susate Titinai Eti Pela Otoi kena tamata matale rebe kena irue sare isuka lulu Yesuse ikoti kena ono Alla Eni tamata more esi supu susate.

Pauluse Yesuse Eni maka ulake rebe akmenare eni nane Sauluse (Ula. 7:58). Ibei tamata Parisi toini kai iono susate ete jemate toini rebe hlaleke loko Yesuse lekwe. Ihleke bei ono dosa kai isupu koti kena ono Yesuse Eni maka lulu ete tamata Yahudi more (Ula. 9; Gal, 1: 23-26). Ikeu kena lepae Sou Misete kai eleke Jemate toini. Kena raka jemata meru ileki sulate etesi.

Pelikse Romaru esi gubernure rebe ipletae otoi Yudea (musune 52 - musune 60 M) Pauluse ilepa le ruai me oaije (Ula. 23:24-24:27)

Pesta Rana Ndinu Gandume Esi Hasile Petu pesta tamata Israelaru esi kotie trima kasi le esi rana gandume esi buaije. Pesta meije esi onoe mikua itu (kena sou Yunanire, Pentakosta esi natire petu butu lima) kena petu paskare liare. Ele mere hoko rekware "Petu elake mikua itu" (Huk. 16:10) Kena buku Janji Beluke esi hubungane kai Ro Misete rulure (Ula. 2).

Pesta Tamata Yahudi Esi Kane Roti Rebe Pake Ragi mo Pesta meije petua itu kena petu pesta tamata Yahudi esi nete suike loko Alla Isirie esi ntuana menaru bei Mesire eliare. Kena pesta mere rotire palare pake ragi mo kena nete loko esi ntuana menaru esi siri bei Mesire (Sir. 12:14-20, bd. Mat. 16:17). Mere le kena esi ntuana menaru esi siri bei Mesire, Alla Ibeteke lokosi be, "Moa roti pake ragi yanoma leke nnunu."

Pesta Tamata Yahudi Esi Nete Suike Loko Alla Isirie Esi Ntuana Menaru Bei Mesire Pesta meije tamata Yahudiru esi nete suike loko Alla Isirie esi ntuana menaru bei Mesire. Kena mere malekate rebe keri matale ikusu me tamata Mesiraru esi lumaru eleki ibunu pusue esi nana menaru, po tamata Yahudiaru esi lumaru ilialu (Atn. 12:23-27). Kena sou Ibranire "Pesah" natire "lia". Pesta meije ekena tanggale 14 bulane Nisane, mere tanggale rebe tehaike tgl 1 Aprile. Ete Jemate memenaije kena buku Janji Beluke, petu Paskare mere petu elake Yesuse Ikwana suike bei matale.

Pesta Tamata Yahudiaru Esi Nete Suike Loko Esi Ntuana Menaru Esi Rue Kena Tale Me Otoi Nsekile Pesta tamata Yahudiaru esi kotie trima kasi kena supu ndinure esi hasile. Kena pesta meije esi rue kena tale rebe ono bei ai loini kena esi nete suike loko esi ntuana menaru me otoi nsekile (Im. 23:33-44).

Petruse Kwalini kena Andrease rebe Yesuse Ibitikesi akmena kena Eni maka lulu me luluIje (Mat. 4:17). Kena inaku be Yesuse, Ile rebe Alla IulakeNi kena hlamate tamatare, kotinie Petruse "kai ndete batu karane (Yunani: petra) Au eleke auku jemate" (Mat. 16:16-18). Kena teu pakala ete Yesuse, inaku be irene Yesuse mo po Yesuse Ibitikeni suike kena ono tamata esi hlaleke loko Yesuse (Yoh. 21). Iono elake kena lepae Sou Misete ete tamata Yahudiru (Gal. 2:7). Kena sou Yunanire Petruse kotine Kepase.

Pestuse Romaru esi gubernure rebe ikbasae otoi Yudea (musune 60 - musune 62 M) Pauluse ilepa le ruai me oaije eleki isuka keri eni pakalare ete Kaisare (Ula. 25:1-26:32).

Pilatuse Pontiuse Pilatuse isupu bitike kena gubernure Roma kena otoi Yudea, Samaria kai Idumea, musune 26 - 36. Eni kbasare ela kena teu pakala ete Yesuse (Mrk. 15:1-15).

Ro Misete Alla Itolae nusa meije kai Iriluke nasite ete tamatare baue Eni Rore kai Eni lepate (Atn. 1:2; 2:7; Isi. 33:6; 104:23). Alla Eni Rore lekwe ikbasae tamata leini: Maka teu pakala, kamalaru, nabiaru. Kena buku Janji Beluke, kotieNi Ro Misete pise Alla Eni Ro pise Yesuse Eni Ro (Ula. 16:7) pise Alla Eni Nanare Eni Ro (Gal. 4:6) Ile mere rebe Iono Alla Eni sukare mei nusare. Ile mere Maka Tapa kena sibae Yesuse Eni makerike kena hlamate tamatare (Yoh. 14:16). Ile rebe riluke ktiline kena lepae Sou Misete (Ula. 1:8). Ikbasae tamata rebe hlaleke Allare kena esi rekwa be siere Alla Eni nanae (Rom. 8:15-16).

Ro Tiae Kbasa rebe kbasae sae eti eono iono dosa kai eono kerakeni. Yesuse kai Eni makaluru esi supu kbasa kena sui ro tiare. Ro tiare esi elake kena sou Ibranire 'musu'.

Ro Tiaru Esi Elake Imusu kai Alla. Ilemake loko tamata kena ono neune kai lulu loko Alla Eni pletare mo. Isuka titinai kena kwale tamata rebe hlaleke loko Yesuse Kristuse (Mat. 4: 1-11; Mrk. 1:12-13; Luk. 4:1-13; 1Kor.

10:13; 2Kor. 11:12; 1Yoh. 1:7-9; 4:4; Unr. 12:9). Ro tiare esi elake kena sou Ibranire ‘maka tutuke’.

Saduki Agama Yahudiru esi elake toini. Sie leini imame. Esi hnaunaru bei bukua lima rebe Musa ilekire kai esi suka atata rebe esi tapalu pamulire mo. Kwana suike kai malekate esi persayae mo.

Samaria Israele utarae esi kota inai bei kena Omri iono kamale (1Kam. 16:24) Kena musune 722 sM, solalu Asuraru esi kbasaele (2Kam. 17:5). Esi tamataru toha lomai kai tamata bei nusa otoi makete. Kena buku Alla Eni Janji Takwaline ebeteke, Samariare otoi me Galilea kai Yudea esi tlelare. Tamata Yahudiru lalesi tiakesi le esi akamare kai esi atate tebikele.

Sasawi Tnanele rebe esi inai rebe to titinai. Esi inaije tutue kena bumbu kena moa. Sasawi ndete Palestinare ekusu nanu eti metera telu.

Sauluse selu **Pauluse**

Selote Tamata toini bei Yahudi rebe esi suka tamata makete esi kbasaesi mo. Ile sae iono Yesuse Eni maka lulu rebe eni nane Simone (Luk. 6:15; Ula. 1:13).

Sidone Kota pentine me Penisia esi meite leini me Palestina bagiane utara. Piasare esi kotie lupuke kena Tiruse.

Silwanuse Ile rebe itapa Petruse kena leki sulate 1Petruse (1Ptr. 5:12). Eni nane saere Silase.

Simone selu **Petruse**

Sodome Kota rebe tehaike meite Matale, rebe Alla Iatia kena auwe le esi tamataru esi neu kuate (Atn. 19:24-28).

Sou Misete Lepate matai bei sou Yunani euaggelione esi natire: sou misete. Yesuse Iluake kai Alla Ipleta menai mei nusare mere Sou misete esi ueije rebe suke lepaele papela otoi (Mat. 24: 14). Saisa rebe Yesuse Ionolu rebe Eni Maka luluru esi lekilu rebe lupukulu kena bukuaru mere betekule buku Sou Misete bei Alla kena Yesuse.

Tamata Elaka Maka Teu Pakala Agama Yahudiru esi elaka toini rebe esi ela lesire. Esi bokalaru sie butu itu (imama

elakaru, kuru taurataru kai Yahudiru esi elakaru) esi elake kena imame elake.

Tamata Eni Nanae Lepate matai meije kena buku Alla Italuke takwaline natire: tamata. Po bei kena Dan. 7:13 lepate matai meije etiluke Ile esa rebe tatike pine Iluake kena hlamate tamatare. Piasare Yesuse Ikotie ruaIje Tamata Eni Nanae, kena Iaseluke be kwakwaiNi mo (Mat. 8:20) kai Isupu susate (Mrk. 8:31), kai Ikwana suike (Mat. 17:9) kai Iluake suike kena teu pakala ete tamatare (Mat. 25:31). Iluake kena layani kai riluke nanakwalaIje kena ampune tamata bokala esi dosaru (Mat. 20:18).

Tamata Lewi Sie meru bei suku Lewi rebe piasare esi layani me Tuhane Eni Luma me Yerusaleme.

Tamata Matale Esi Otoi Maka Rue Otoi ete tamata rebe esi mata pende.

Tamata Parisi Tamata toini bei agama Yahudi rebe esi lulu Musa eni hukume titinai kai atata bei ntuana menaru (Mat. 15:2).

Tamata Yahudi Esi Petu Plei Petu itu, tamata Yahudiru esi petu plei lulu Sir. 20:8-11. Betekele tanda Tuhane Italuke (Sir. 31:12-17). Kena petu pleije, keu lau lesi bei kilo esa yake. Petu meije nehekele bei hari jumate kmaunie roma hari sabtu kmaunie.

Tanei Ete Alla Tanei rebe rilukele ete Alla kena isikeNi (tanei rebe rilukele kai tanei rebe kinue), kena raka hungungane kai Allare mise (tanei rebe palae, tanei kena supu hlamate, tanei kena isike), kena ampune dosa kai sala (tanei kena ampune dosa, tanei kena ampune sala). Piasare me Israele esi ono ele mere (bd. Im.1-7; Sir. 29:24-28). Yesuse Iriluke nanakwalaIje kena tanei rebe rilukele ete Alla ampune pusue dosare rebai esa neka. Jemate toini riluke tanei ete Alla lupe Yesuse Ionoe mere (Rm. 12:1), lesire isike Alla (Ibr. 13:15).

Taurate Lepate matai Ibrani Tora esi natire: Alla Eni hnaune. Piasare etiluke hukuma butu esare eleki ete

pususe hukuma bei Tuhane. Etilukte Musa eni bukua limare.

Teopiluse Tamata rebe Lukase inatue buku Sou Misete kai buku Maka Ulakaru eteije.

Tiruse Kota maka abeli rebe pentine kena nusa sae me Fenisia esi meite leini esi oaije me Palestina utara.

Trompete Ono bei dombare esi sepaije. Piasare esi pake kena akneka kena lisare kai kena ibada.

Tuhane Eni Luma Otoi kena kotie loko Alla rebe me kota Yerusaleme rebe Israelaru esi kamale Salomo Ielekele kai kena musune 586 sM, solalu Babelaru esi atiae kai kotare esi tamata leini kerisi me Babele. Meije rebe betekele "Supu Poie me Babele" musuna 70. Kena buku Tatike Pine Uonore, Babele mere Roma esi nane kbunite.

Tuhane Tinai Mo Yelu lakai rebe tamata esi tatu lokoe. Kena Kolose 3:5 Pauluse ibeteke be lale loko tanei bokare sakesa kai tatu loko tuhane tinai more.

Tuhane Nane bei tamata Israelaru esi Allare Eni nane Yahwere (bd. Sir. 3:14).

Ulate Saitune aini bokala Ulate sae me sapaleuke lemataije sa me kota Yerusaleme.

Yahudiru Esi Luma Ibada Otoi kena tamata Yahudiru esi lupuke lomai kena esi ibada kena petu pleije. Esi pake kena lupu kai kena skola lekwe.

Yerusaleme Kena Dauta iono kamale, eono Israele esi kota inai. Kena Yesuse Irue mei nusa sare eono kota inai ete tamata Romaru esi pletare. Kena musune 70 M, tamata Romaru esi atia kota mere. Kena mere jenderale Tituse iono elake etesi.

Yesuse Eni Maka Ulake Sou Yunanire beteke apostolose natire Alla Eni Maka Ulake. Mere Yesuse Eni maka ulaka sie butu esa lisini luaru rebe Iulakesi kena kerike loko Eni makerike (Mat. 10:1-2) kai tamata maketa rebe esi supu bitike kena keu lepae Sou Misete (Rm. 16:7). Pauluse lekwe Tuhane Eni Maka Ulake kena lepae Sou Misete ete tamata Yahudi more.

Yohanese maka baptise Imame Sakaria kai Elisabete luasi nanae (Luk. 1). Ibaptise kena tanda be hleke bei ono dosa (Luk. 3:3). Iaknekae lalane ete Yesuse rebe Iono Ro Misete kbasae lale (Luk 3:16). Herodese ikusueni kena bui eleki ibunui le ilake Herodese le eni kelakuane mise more (Luk. 19-20; 9:9; Mat. 14:1-12).

Yunani Kena kamale Aleksandere Agune ipletare (abate 4 kena ruele Yesuse mosare. bd Dan. 8:5-8, 21; 11:3-4) atate kai sou Yunanire pususe otoi me meite tlale esi rekwae. Buku Janji Beluke lekie memenaije kena sou meije. Tamata Yahudi rebe esi rue me Palestina more esi rekwa sou meije (Ula. 6:1). Kena buku Maka Ulakaru kai Pauluse eni sulataru “Yunani” mere tiluke tamata rebe Yahudi more (Ula. 21:28; 1Kor. 12:13; Gal. 3:28).

Palestina
Kena Yesuse
Irue sa
0
20
40
60
Kilometere
Sidone
PENISIA
Damaskuse
Tiruse
Kaisarea
Pilipi
SIRIA
GALILEA
Korasime
Kapernaume
Betsaida
Tlaka
Galilea
Kana
Magadane
Tiberiase
Meite Tlale
Nasarete
Gadara
Naine
Kaisarea
DEKAPOLISE
Kwele Yordane
SAMARIA
Sikeme
Sikhare
Yakupe eni prigi
Yope
Arimatea
Yeriko
Emause
Betpage
Yerusaleme
Betania
Betleheme
YUDEA
Meite Matale
Gaza

DALMATIA
ILIRIKUME
MAKEDONIA
ITALIA
SISILIA
AKAYA
Roma
Putioli
Regiume
Sirakusa
Malta
Nikopolise
Tesalonika
Berea
Pilipi
Ampipoli
Apolonia
Atena
Korintuse
Penikse
Kauda
Pauluse ikeu lepae Alla Eni lepataru
1. Ikeu memenaije (Ula. 13:4–14:28)
2. Ikeu rebai luare (Ula. 15:36–18:22)
3. Ikeu rebai telure (Ula. 18:23–21:16)
4. Ikeu lolete kota Romare (Ula. 21:17–28:31)

MEITE METENE
TRAKE
PONTUSE
ARMENIA
BITINIA
GALATIA
KAPADOKIA
ASIA
PISIDIA
PAMPILIA
KILIKIA
LIKIA
SIRIA
SIPRUSE
MESIRE
ARAPE
Asose
Pergamuse
Tiatira
Sardise
Smirna
Piladelpia
Epesuse
Laodikia
Kolose
Miletuse
Patmose
Knidusе
Patara
Mira
Rodese
Salmone
Lasea
Pelabuhane Misete
Antiokia
Ikoniume
Listra
Derbe
Atalia
Perga
Tarsuse
Antiokia
Seleukia
Salamise
Papose
Sidone
Tiruse
Ptolemaise
Kaisarea
Yope
Gasa
Yerusaleme
Damaskuse
Aleksandria
0
100
200
300
400
Kilometere